UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I BERGEN

ZN

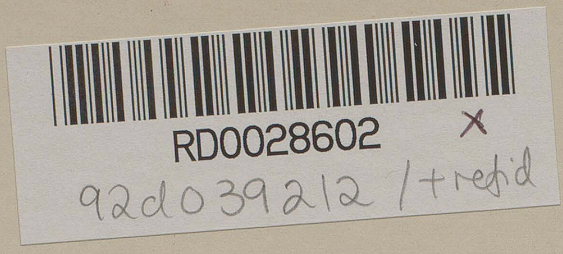

NORSK JÆGER- OG FISKERFORENINGS TIDSSKRIFT

MEDDELELSERNES
[illegible] AARGANG 1922

REDIGERT AV
HARALD PLATOU

KRISTIANIA
[illegible]

ZN

NORSK JÆGER- OG FISKERFORENINGS TIDSSKRIFT

MEDDELELSERNES
51DE AARGANG 1922

REDIGERT AV
HARALD PLATOU

KRISTIANIA
A/S CARL C. WERNER & CO.s BOKTRYKKERI

47352

Aargangens indhold.

	Side
Mere om atypiske fugler (Av prosektor dr. med. O. Berner)	1
Veksling i rypebestanden (Av dr. Robert Kloster)	23
Om aarsaken til massedød av laks og ørret (Av Hartvig Huitfeldt-Kaas)	37
Med renjægere i Kvænnadalen II (Av S. H.)	47
Renflokken i Rendalsfjeldene (Av T. Js. Bjøntegaard)	52
En jagttur med forhindringer (Av ohf.)	53
Meddelelser om vildtbestanden høsten 1921	60
Om rypens og storfuglens flytninger (Av advokat Ludv. Lumholtz)	61
Supplerende bemerkninger til undersøkelser over ørrettens utdøen (Av prof. dr. Knut Dahl)	64
Jagtlovens revision	77
Herman Friele in memoriam (Av James A. Grieg.)	153
Nogen jagt- og dyrebilleder fra nordishavslandene (Av Olaf Holtedahl.)	156
Jagter i Rusland (Efter „Wild und Hund“)	170
Naar laksen er paa vandring (Av Herm. Fjeldberg.)	175
Norske fiskeredskaper (Av Karl Hals-Olsen)	181
Mange slags jægere (Av A. J. S.)	184
„Musse“ (Av P. F. H.)	189
Bør elgjagttiden sættes litt senere? (Av M.)	192
Jægeren, godsforvalter Christian Meisterlin † (Av T. M.)	221
En „Bjerkreims“-orhane skutt paa spil (Av dr. med. O. Berner)	223
Atter en gul stokandhun (Av dr. med. O. Berner)	229
Hundefôr paa rypejagten (Av Johs. Sundfør.)	229
Fra Aursundsjøen (Av A. F. R. L.)	230
Træd ikke paa mine cirkler (Av H. Tho. L. Schaanning.)	236
Vildtsygdom (Av R. K.)	241
Fugletrækket og veiret (Efter „Wild und Hund“)	242
Av min konto pro diverse (Av Sevald Grotli)	244
En modig raabuk (Av —e.)	247
Bergens Jæger- og Fiskerforenings rypeundersøkelse (Av dr. Rob. Kloster)	249
Vær hilset igjen! (Av I. H. N.)	271
Høstjagten 1922	272
Litt om sjøørret som sportsfisk (Av Jacob D. Sømme)	298
Daarlig sportsfiske (Av fiskeriinspektør Birger Aagaard)	301
En spændende jærvejagt paa Hemsedalsfjeldene (Av kapt. Lars Kiærland)	305

Side

Konservator Schaanning og videnskapen (Av dr. O. Berner) 307
Kraakefangst med fosformos (Av Syver Skarsgaard Hagen) 315
Kraaka (Av Herm. Fjeldberg) 316
Mine møter med kongetigeren (Efter „Wild und Hund“) 320
Ti aars iagttagelser over skogsfugl og ryper (Av Knut Dahl) 331
Iagttagelser over lirypen (Av kand. real. O. Olstad) 350
For og imot ræven (Av Advocatos diaboli) 360
Korrosion av geværer (Av P.) 361
Fremdeles: Træd ikke paa mine cirkler (Av H. Tho. L. Schaanning) 362
Bisamrotten (Av R. K.) 366
De tilsluttede foreningers svar paa rundskrivelse 383
N. J. & F. F.s medlemsfortegnelse 1922 407

Foreningsmeddelelser:

N. J. & F. F. s aarsberetning, regnskap, generalforsamling samt fortegnelse over jubileumsindsamlingen. — Eiendomsretten til ulovlig fældet elg. — Stavanger By og Amts J. & F. F. — Stange J. & F. F. — Bratsberg J. & F. F. — Indtrøndelag J. & G. F. — Trondhjems J. & F. F. ..... 193—217
Østerdalens Jagt- & Fiskeriforening. — Tinn Jæger- og Fiskerforening 265—68
Fredrikshald og Omegns Jægerforening 328
Høstmøte; totalfredning 369

Bøker:

R. Collett: Norges fugle. — Stavanger Museums aarshefte. — Zoologisk Museums smaahefter. — Ludv. Munsterhjelm: Trapperliv i Lappland. — Bengt Bergs Fågelbilder I. — Dr. Harald Engelsen: Storvildtjagt — Bernh. Hanson: Jagt vestpaa og nordpaa. — Norsk Gordonsetterklub 1916—21. — Engelsk Setterklubs aarbok ..... 66—73
Svenska Setter-Klubbens Tidskrift 1921 217
Sigurd Skaun: Fuglehunden. — Otto Lund: Om anskaffelse og dressur av fuglehunder ..... 327—28
Knut Dahl: Vildmandsliv og friluftsfærder. — Gösta av Geijerstam: Ormgutten, Roald og jeg. — Carl Lumholtz: Under Tropernes Himmel. — Ludv. Munsterhjelm: Färder i Fjärran Östen. — Chr. Bundgaard Christensen: Jagt-skisser. — Adolf Bachofen von Echt: Aus verlorenen Jagdgründen. — Reinhart Bachofen von Echt: Aus meinen Bergen ..... 367—69

Mindre meddelelser:

Sang til Sophus Aars. — Ekorn paa høifjeldet. — Høi rovdyrpræmie. — Veksling i rypebestanden. — Ornitologiske smaanotiser. — Kraakefangst. — Fangst ved gift (Fosformos) ..... 74—76
Indtægter og utgifter ved jagt paa statens grund. — Opgave over nedlagt vildt paa F. M. T.s eiendomme. — Norske varer. — Nordenfjeldske Fuglehundklub. — En nyttig kraake. — Dyrekrøbling. — Heldig rugdejagt. — Røskatten som tiurjæger. — Rugde i Vesteraalen. — Husqvarnas katalog ..... 217—20
Jagtutsigterne. — Gule linerler. — Spiljagten. — Lattermaake i Ofoten. — Fra Ringebu. — 15 liv i kjeften. — Blir der en masse ryper til høsten. — Forslukne fiskeænder. — Lovlydigheten. — Tam røi ..... 268—70
Høstmøte. — Norske Patroner „Engene Nobel Ballistit“. — Ammunitions-kontrollen. — Rypesygdomme. — Sent træk. — Opgave over fældet storvildt i aaret 1921 ..... 329—30
Storfisk. — Sent træk. — „Kolumbus.“ — Kontingenten ..... 404—06

„BJERKREIM-ORREN“

Lyrurus tetrix. Varietet: 3 ♂♂ og ♀ i Stavanger Museum

Mere om atypiske fugler.

Av prosektor dr. med. O. Berner.

(I det væsentlige efter et foredrag paa høstmøtet 1921).

I min forrige meddelelse om samme emne omtalte jeg de saakaldte „albinismer" og paaviste, at denne betegnelse som zoologerne bruker er urigtig og at man har et andet fænomen for sig, naar man finder f. eks. en helt hvit orhane end naar man træffer paa en hvit mus, kanin eller et menneske med hvitt haar og røde pigmentfrie øiner.

Jeg omtalte endvidere mit fund av en gul kylling i et stort orfuglkuld, og de undersøkelser, som dette hadde git foranledningen til. Ved at undersøke samlingen av atypiske fugler paa Universitetets zoologiske museum paa Tøien var jeg blit opmerksom paa, at alle de „gule" fuglene, som der er samlet, var høner. Jeg opstillet derfor den arbeidshypothese, at den abnorme pigmentation var kjønsbunden, og omtalte et par iagttagelser som tydet paa, at den kanske endog var arvelig, at vi med andre ord hadde for os mutationer.

Da zoologerne øiensynlig ikke tidligere hadde været opmerksomme hverken paa den kjønsbundne egenskap ved tilstanden ei heller paa muligheten av at den berodde paa pludselig opstaaede arvbare kvaliteter hos et individ, foretok jeg stikprøver i vore andre museer for at se om theorien slog til, og altid viste det sig, at de „gule" individer var høner, og at det heller ikke var nogen tilfældighet, at alle Universitetsmuseets atypiske orhaner var „graa". Forsigtigvis omtalte jeg dog muligheten av, at begge disse abnorme farver ogsaa kunde tænkes at være opstaat ved en sykelig tilstand hos dyrene.

Jeg gjorde desuten opmerksom paa, at baade *Collett* og *Ørjan Olsen* har gjort sig skyldig i en feil forsaavidt der i deres bøker staar, at begge disse farveanomalier skulde findes

hos begge kjøn. Det samme finder man forøvrig anført i svensken *Holmgreens* gode bok fra 1884. Ikke destomindre tror jeg at anførslen i sin almindelighet er urigtig og beror derpaa at man har betragtet de faa tilfælder man hadde som rariteter beroende paa sygdom hos dyret, som man forøvrig ikke har undersøkt nærmere. I mit forrige arbeide har jeg endvidere vist, at man under ganske særlige omstændigheter nok kan faa se „gule" haner, men de blir sjeldne. Efter mine undersøkelser paa vore museer at dømme skulde jeg saaledes være berettiget til at opstille den lære, at vi under alle omstændigheter har med kjønsbundne anomalier at gjøre, hvad enten aarsaken til dem er at søke i den ene eller i den anden retning. Og heri er jeg iaar yderligere blit bestyrket.

De nye iagttagelser jeg raader over bestaar først i en meddelelse, som redaktør *Kyrre Grepp* var saa elskværdig at sende mig isommer. Han hadde set en enslig „eggeblommegul" orhøne oppe i Ustadalen. Den var uten kyllinger, hvad hr. Grepp mente hang sammen med, at der hadde været drevet for megen spiljagt deroppe i vaar, saa den ikke var blit parret. Jeg forsynte alle jægere i nabotragterne med fixationsvæske og haapet efter jagten paa at faa adgang til at mikroskopere dens indre organer, men blev skuffet, idet den undgik sin skjæbne.

Til gjengjæld har imidlertid konservator *Wollebæk* været saa snil at stille til min raadighet en „gul" ærfugl, som museet fik sig tilsendt fra Hoels Spitsbergenekspedition. Den blev i længere tid set rugende paa sine egg, og endelig skutt, og skindet blev sendt til museet paa Tøien. Heller ikke dens indre organer blev saaledes mikroskopisk undersøkt. At det er en høne er imidlertid sikkert, idet hannen paa den tid eggene ruges, holder sig for sig selv langt tilhavs.

Der blev endvidere isommer av dr. *Thv. Heiberg* oppe ved Haga station skutt en „gul" stokand. Den blev sendt ind til museet paa Tøien, men paa grund av sommerferierne kom den desværre i hænderne paa en ukyndig og uøvet præparant saa dens kjøn ikke er blit bestemt. Den er helt gul. Paa min forespørsel om de nærmere omstændigheter vedrørende dette individ har dr. Heiberg meddelt mig, at der i samme kuld fandtes 2 gule stokænder, og at det andet eksemplar blev skutt av hans fuldmægtig medens Heiberg var paa fjeldet paa jagt, og at det desværre ikke blev sendt ind til undersøkelse. „Der lettet", siger Heiberg, „først en 3, 4 unger av kuldet, saa den gamle anden og derpaa en av de gule. Den anden gule fløi en hundrede meter og slog sig ned igjen. Det var den han skjøt. Heiberg tror, at begge de gule var senere utviklet end sine søskende, siden de lettet senere og fløi daarligere.

Forholdene i dette kuldet minder saaledes meget om de to rypekuldene paa Hallingskarvet resp. Selbo, som jeg forrige gang omtalte.

Av de 4 nye „gule" individer er saaledes de 2 sikre hundyr. At man kanske ikke gjør saa stor feil ved at anta, at ogsaa de to andre vilde vist sig at være hunner, fremgaar av de erfaringer man har om arvbarheten av den gule farven hos duer ute paa Aas Landbrukshøiskole. Statskonsulent *Wriedt* har nemlig gjort mig opmerksom paa, at hvis man parrer en rød handue med en gul hun, saa blir i anden generation altid $^1/_4$ av ungene „gule høner". Den gule farven er hos disse duerne knyttet til kjønskromosomet.

Paa lignende maate lar den graa farven hos orhanene sig forklare som beroende paa arv. Parrer man nemlig perlete hunduer og blaa handuer med hinanden saa avblekes farven hos hannene og man ser i anden generation at halvparten av hannerne blir graa mens halvparten av hunnerne blir perlete.

Jeg mener, at disse erfaringer fra dueopdræt er meget værdifulde for vort emne og at de kaster et forklarende lys over spørsmaalene. Baade hos orfuglene og hos duerne har vi nemlig med nedarvning av en kjønsbunden „recessiv" karakter at gjøre. Efter disse erfaringer antar jeg, at al sandsynlighet taler for, at ogsaa de 2 gule stokænderne vilde ha vist sig at være hunner om de hadde blit undersøkt.

Da man imidlertid aldrig skal trække for sikre slutninger i naturvidenskap fra et enkelt eller faa tilfælder, gjentar jeg min opfordring fra ifjor til jægerne om at ta vare paa ethvert materiale, som berører vort emne og gi saa nøiagtige oplysninger om fundene som gjørlig er.

I mit forrige arbeide omtalte jeg ogsaa den gruppe av atypiske fugl, som utvilsomt skyldes abnorme forhold i kjønsorganerne uten at jeg dengang hadde nogen personlig meddelelse at gi.

Naar jeg iaar kan demonstrere en eiendommelig atypisk orhøne, saa skyldes det heller ikke noget held paa jagtstien, men mit trofæ dennegang kan jeg takke et heldigt kjøp i Karl A. Jensens vildtforretning.

Denne atypiske orhønen jeg her viser frem er vel nærmest en av de fuglene konservator *Schaanning* vil kalde en „Bjerkreims orre". Det er sikkert ingen bastard, det er sikkert ogsaa en høne. Jeg kjøpte den i stivfrossen tilstand og fixerte dens indre organer i formalin, og om end materialet selvsagt vilde ha været bedre til mikroskopisk bruk om der ikke var gaat saa lang tid mellem dens død og mit kjøp, saa er dog materialet brukbart.

Ved aapning av dens bukhule fandt jeg paa venstre side et ovarium, som maalte 13 mm. i længde og 7 mm. i bredde. Med blotte øie kunde jeg ikke se antydning til noget egg. Dets overflate var fint og jevnt granulert. Jeg præparerte ut ovariet sammen med nyrerne, og har skaaret mikroskopiske snit gjennem organerne i deres naturlige gjensidige forhold.

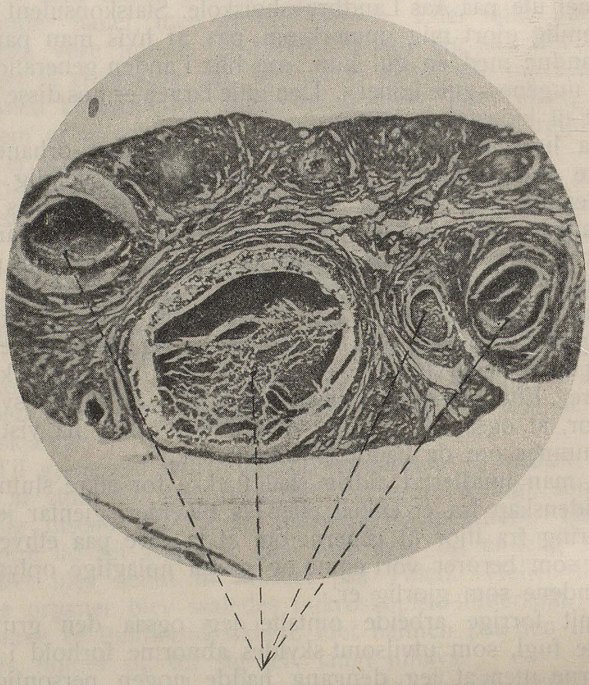

Fig. 1.
Ovarium av „Bjerkreimsorren". Man ser egg, som har opnaadd tildels ganske betydelig størrelse.

Som man av billedet fig. 1 ser findes der ved mikroskopets hjælp mange egg i eggstokken. Eggene er store og velutviklede og stemmer i sit utseende med eggene i en eggstok fra en rype skutt et par uker tidligere end denne orfuglen blev skutt — i november maaned —. Imidlertid maa jeg efter *Ørjan Olsens* arbeide over hanefjærethet at dømme gaa ut fra, at eggstokken er skrumpen og atrofisk, idet han altid betegner ovarier av dettes størrelse som „rudimentære". Desværre angir han imidlertid ikke maal for et normalt orhøneovarium i vinterhalvaaret, saa jeg har ingen exakte maal at sammenligne med, og personlig erfaring har jeg ikke om dette organs størrelse.

De undersøkere som tidligere har beskrevet slike atypiske høner har dels fundet saa store forandringer i eggstokken, at de var synlige for det blotte øie uten at de dog nærmere har gjort rede for hvori forandringen bestaar. Det er f. eks. tilfælde med *Yarrels* bekjendte tilfælde med en fasan fra 1827 og likeledes *Darwin* som jeg omtalte i mit arbeide ifjor. Av senere

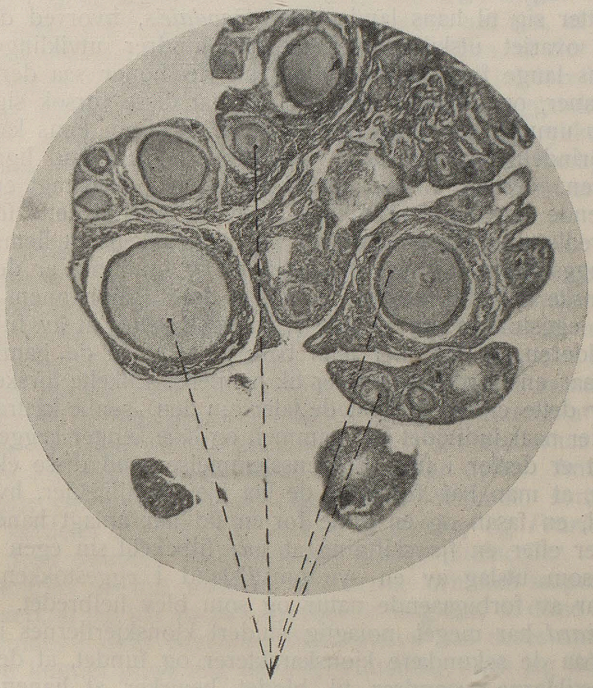

Fig. 2.
Ovarium fra en normal rype skutt i oktober maaned.
Man ser egg i forskjellige utviklingsstadier.

arbeider vil jeg nævne at belgieren *Korschelt* fandt en ondartet kræftsvulst i eggstokken paa en atypisk and. Engelskmændene *Shattock* og *Seligmann* fandt i sit tilfælde en virkelig hermafrodit, og *Ørjan Olsen* har i sit store materiale stadig fundet den utviklingsanomali, at større eller mindre dele av den hanlige kjønskjertels utførselsvei – den saakaldte Wolffske gang – ikke er tilbakedannet og forsvundet, og han mener, at dyrets atypiske utseende netop beror paa disse deles persistens.

Franskmanden *Pezard* beskriver i sit store arbeide fra 1918 fire atypiske fasaner, som efter hans mening alle hadde abnorme forhold i kjønsorganerne. To av dem manglet helt

kjønskjertler, en hadde et fuldstændig uutviklet ovarium, og den fjerde hadde testikler, som efter Pezards mening ikke var funktionsdygtige, en opfatning, som jeg tror er feilagtig.

At eggstokken spiller en avgjørende rolle for hønens fjærdragt har jeg allerede i mit forrige arbeide vist, idet jeg redegjorde for de interessante arbeider som er utført av amerikaneren *Morgan* og hvortil jeg henviser. Morgans eksperimenter slutter sig til hans landsmands *Goodale's*, hvorved det var vist, at ovariet utskiller stoffer, som hindrer utviklingen av hannens lange fjær. *Goodale's* kastrerte høner saa derfor ut som haner, og *Pezard,* som har gjentat disse forsøk siger, at det var umulig for den uindviede at sige, om hans kastrerte dyr oprindelig var en hane eller høne, i den grad lignet de hinanden. *Pezard* mener derfor at hannens fjærdragt er vedkommende dyreslags oprindelige utseende, men at dette for hønens vedkommende modifiseres ved eggstokkens mellemkomst. Naar eggstokken blir syk og sættes ut av funktion, er det derfor ganske naturlig, mener Pezard, at dyret faar hannens dragt. Og da eggstokken saa at sige fysiologisk sættes ut av funktion med alderen, er det efter ham bare at vente at de gamle hønene faar en fjærdragt, som er lik hannens. Enkelte forskere utrykker dette endog slik, at de taler om den „senile kastration", som sker naar individet blir gammelt og ikke længer lægger egg.

Det er derfor i fuld overensstemmelse med disse eksperimenter, at man har forklaret de faa kjendte tilfælder, hvor en paafugl, en fasan og en høne for en tid har anlagt hanedragt, for atter efter en fjærskiftning at gaa tilbaketil sin egen hønedragt, som utslag av en sygdomstilstand i eggestokken, som bare var av forbigaaende natur og som blev helbredet.

Pezard har meget nøiagtig studert kjønskjertlernes indflydelse paa de sekundære kjønskarakterer og fundet, at det stof, som testiklerne avsondrer til blodet bevirker at hanene faar kjønsdrift og kamphumør, og at det ogsaa bevirker at kammen blir stor og rød, og at det samme er tilfældet med de røde kindlapperne som hønsefuglene har. Men det stof som testiklerne skiller ut har ingensomhelst indflydelse paa fjærdragten og paa sporerne. Amerikaneren *Goodale* har bragt det eksakte bevis for, at det er ovariet som hindrer hanedragten fra at utvikle sig. Han tok nemlig unge haner og kastrerte dem og indplanterte ved samme eller en senere operation et ovarium paa dem, og saa, at der aldrig vokset ut lange halefjær paa dem.

De fleste forfattere er enige om, at der hersker et gjensidighetsforhold mellem forandringerne i kjønsorganerne og avvikelsen i fjærdragten slik, at jo større forandringen er i de indre organer desto mere atypisk er dyret. Og i dette atypiske utseende er der alle grader mellem hanens og hønens utseende

hvad man særlig kan se hos orfuglene. De fleste atypiske orhøner ser mer eller mindre orhaneagtige ut, idet de faar den sorte farven paa bryst og hals og de lyreformete halefjærene.

Som allerede nævnt i mit forrige arbeide danner „Bjerkreimsorren" en noksaa godt avgrænset type, og aarsaken hertil har altsaa konservator *Schaanning* villet søke deri, at den var en „lokalrace". Som vi skal se tror jeg han tar feil heri.

I mit forrige arbeide har jeg omtalt, at *Morgan* for de eiendommelige sebrigtshanenes vedkommende har vist, at deres eiendommelige høneagtige utseende beror derpaa, at der i hanens testikler findes nogen celler – de saakaldte luteinceller –, som hos almindelige høns bare findes i hønens eggstok. Det er disse cellerne som hos sebrighthanerne undertrykker det haneagtige utseende som ellers er karakteristisk for hankjønnet hos fjærkræ og bevirker at sebrighthanen ser ut som en ordinær høne.

Det synes mig derfor ikke saa urimelig at tænke sig at ogsaa disse celler kunde ha noget med det avvigende utseende hos „Bjerkheimsorren" at gjøre. To amerikanske forskere *Boring* og *Pearl* har nemlig underkastet kjønsorganerne en nøiagtig mikroskopisk undersøkelse hos en række atypiske høner, hvor der for det blotte øie allerede fandtes grove anatomiske forandringer i kjønsorganerne, og de fandt, at dyrenes atypiske utseende var omvendt proportionalt med luteincellernes antal. Jo færre luteinceller desto mere atypisk var dyret. Anvender man dette ræsonnement paa „Bjerkreims"-orhønen, som ikke er saa særdeles atypisk, bør man efter *Boring* og *Pearls* erfaring i dens ovarium finde nok saa mange luteinceller.

Heldigvis er mit materiale av denne orhønen saapas godt konservert, at jeg har kunnet overbevise mig om, at disse luteinceller findes i dens ovarium. Med hensyn paa deres antal har jeg ikke kunnet gjøre mig op nogen mening fordi jeg ikke har havt noget brukbart normalt orhønemateriale at sammenligne med. Men sammenlignet med billedet fra et normalt rypeovarium er luteincellernes antal formindsket. Den endelige avgjørelse maa staa ut til man faar et friskt godt materiale fra en slik atypisk orhøne igjen, og jeg maa indskrænke mig til at sige, at der allikevel ikke findes saa faa luteinceller i denne atypiske orhønens ovarium. Hermed stemmer det ogsaa, at „Bjerkreim"-orhønen efter alle de billeder som findes av den, beholder et høneagtigt utseende og f. eks. ikke har antydning til en lyreformet hale. Efter *Boring* og *Pearls* nævnte fund kunde man ogsaa tænke sig, at det er ikke cellernes antal, som altid betinger anomalien, men at det kanske er deres funktion, som er blit forandret.

Jeg skulde derfor være tilbøielig til at opstille den hypo-

these, at man i slike tilfælde som „Bjerkreimsorren“ ikke nødvendigvis behøver at finde grove anatomiske forandringer i eggstokken, men at man har med funktionsforstyrrelser at gjøre i de celler som producerer det specifike stof. At en slik funktionsforstyrrelse findes i et saa atrofisk organ som tilfælde er i denne orhønen passer jo ogsaa ganske godt. Hvis en slik hypothese viser sig at slaa til vil man ogsaa ha lettere for at forstaa de ovenfor omtalte tilfælde av forbigaaende hanefjærethet, uten som *Goodale* at anta en utvikling av det rudimentære høire ovarium hos dyret, idet de tidligere beskrevne fund i ovariet ved varige tilfælde av hanefjærethet har været av en saadan anatomisk art, at det er meget vanskelig at forstaa hvorledes en „selvhelbredelse“ kan ha fundet sted. Man kan nemlig neppe tænke sig, at f. eks. en betændelse i eggstokken kan være aarsak til fænomenet, ti en avløpen betændelse vil visselig paa grund av ardannelsen helst maatte tænkes at fremkalde varig hanefjærethet. Det er ogsaa mulig at dette ræsonnement lar sig anvende paa de tilfælder av hanefjærethet, som man av og til ser hos vore tamme høns.

Ved en sjelden elskværdighet fra professor *Tuff's* side kan jeg her vise frem en hanefjæret høne, som hr. Tuff har iagttat ute paa Aas Landbrukshøiskole*). Som man ser har den en rigtig prægtig hale som en hvilkensomhelst hane kan misunde den. Efter den oversigt jeg ovenfor har git av fundene ved slike tilstande skulde man ha grund til at vente, at den ogsaa hadde et litet atrofisk ovarium. Det var imidlertid ikke tilfælde. Tvertom fandt man ved obduktionen et stort ovarium med talrige store modne egg i. Det veiet omtrent 8 gram. Ovariet blev straks fiksert omhyggelig, og hr. Tuff har endog været saa elskværdig at overlate mig en del av det til mikroskopisk undersøkelse for at sammenligne det med billedet av „Bjerkreims“-orhønens eggstok. Da prof. Tuff forøvrig har forbeholdt sig at beskrive tilfældet senere, skal jeg ikke gaa nærmere ind paa det, men bare sige, at efter min flygtige undersøkelse av det mikroskopiske snit synes der at være saa mange luteinceller i eggstokken, at deres antal neppe kan sættes i relation til dyrets atypiske utseende.

Hvis man efter den mikroskopiske undersøkelse av eggstokkene i disse to tilfælde skulde være tilbøielig til at acceptere min antagelse av, at det er „luteincellerne“ som ikke har fungert normalt, saa møter man dog den vanskelighet, at en slik antagelse ikke godt lar sig forene med *Pezards* fund i de 4 atypiske fasanerne han har beskrevet. Man maa erindre, at efter Pezard er hanedragten den oprindelige og hønedragten

*) Det utstoppede eksemplar blev demonstrert under foredraget.

er bare en modificert utgave av denne. Efter Goodales eksperiment kan man paa kyllinger som man ved operation har gjort kjønsløse, eller om man vil „neutrale" efter behag frembringe haner eller høner ved at pode ind paa dem testikkel respektive et ovarium. Men dette lar sig aldrig gjøre hvis ikke dyrets egen kjønskjertel er fuldstændig fjernet ved operationen. Sitter der en liten rest tilbake f. eks. av testikkel saa formaar ikke en implantert eggstok at hindre fremkomst av lange halefjær. Og er ikke hele ovariet ryddet ut ved operationen, saa lykkes det aldrig ved indpodning av en testikkel eller ved indsprøitning av testikkelsaft under huden at faa hønekammen til at vokse op til en hanekam, og aldrig forsøker et sligt dyr at gale. Betingelsen for at det motsatte kjøns kjønskjertel skal frembringe kontrære secundære kjønskarakterer er derfor at der ikke findes spor av det andet kjøns kjønskjertel tilbake.

I sine 4 tilfælde av atypiske fasaner har nu Pezard imidlertid fundet en hane, hvis testikler maalte 12 + 4 mm. og som ikke destomindre hadde adskillig av hønens utseende. *Pezard* forklarer tilfældet ved at sige, at dyrets testikkel var embryonal og altsaa ikke funktionsdygtig. Men denne tydning av det mikroskopiske snit han illustrerer sin beskrivelse med kan jeg ikke acceptere. Da dyret blev skutt den 24de januar har følgelig dens testikler befundet sig i hviletilstand og det er dette jeg tror *Pezard* feilagtig har tydet som et embryonalt billede. Men selv om *Pezards* opfatning var rigtig m. h. t. tydningen av dette snit, saa strider jo hans forklaring med de fund han selv har gjort av sine operationer. For de viser, at mangel av testiklen eller en ikke funktionerende testikkel aldrig bevirker, at et høneagtigt utseende kommer frem.

Og i to andre tilfælde fandt *Pezard* overhodet ingen kjønskjertler hos dyrene, og hos disse to eksemplarer burde man da efter hans egen lære ha fundet et haneagtigt utseende. Men den ene av disse to dyrene viste i sin fjærklædning mest av hannen, den anden derimot mest av hunnen, og i sit resonnement over disse vanskeligheter, som strider med hans egen lære er det han tar det eiendommelige parti, at han erklærer at det kanske er bedst at anta, at man har med bastarder mellem forskjellige fasanracer at gjøre, da disse jo ofte er forbundet med ufrugtbarhet respektive med mangel av anlæg paa kjønskjertler. Men ikke destomindre fortæller han i det avsnit hvor dette staar — p. 49 — at de var „quatre faisans ordinaires (phasianus colchicus) dont le plumage présente un curieux mélange de caracteres des deux sexes" (fire almindelige fasaner (phasianus colchicus) hvis fjærdragt viser en besynderlig blanding av de to kjøns karakterer).

Avhængighetsforholdet mellem forandringer i kjønsorganerne

og forandring i fjærdragten er følgelig naar alt kommer til alt kanske ikke saa enkelt endda. Det synes i alle fald som om man kan finde tilfælder hvor der ikke findes noget aabenbart relationsforhold mellem de abnorme tilstande i dyrets kjønsorganer og dets fjærklædning. Saaledes siger *Boring* og *Pearl* i sit arbeide over hermafroditiske fugler at nogen av de abnorme kombinationer av de ytre karakterer er forbundet med tilsvarende indre abnormiteter og andre ikke. Det er under alle omstændigheter høist bemerkelsesværdig, at man kan finde fugler med store forandringer i eggstokken uten at de viser atypisk fjærklædning.

Et saadant tilfælde har netop *H. Hammond Smith* beskrevet. I dette tilfælde dreiet det sig om en fasanhøne med et sterkt atrofisk ovarium. Den hadde imidlertid et ganske normalt ydre bortseet fra utviklingen av sporer. Hadde ikke dyret hat sporer, sier han, saa hadde det ikke tiltrukket sig nogen opmerksomhet. Efter den almindelige regel skulde man i et slikt tilfælde ha ventet at finde et meget haneagtig utseende, og nogen grund for, at dette ikke har utviklet sig, er det for øieblikket vanskelig at angi. Jeg vil senere komme tilbake til spørsmaalet, som fører os over til den moderne arvelighetsforskning.

Imidlertid vil jeg ogsaa gjøre opmerksom paa, at man kan finde ganske normale kjønsorganer hos fugler som har et avgjort atypisk utseende. Et slikt eksemplar har jeg netop undersøkt, og det gjælder atter en orfugl.

I de første dage av december maaned fik jeg nemlig kjøpt hos Karl A. Jensen en typisk „Bjerkreims“ orhane. Den var skutt i Telemarken i den kolde perioden vi netop da hadde, og det er vel denne heldige omstændighet jeg kan takke for det relativt særdeles gode materiale den har skaffet mig.

Ved undersøkelse av dens indre organer fandt jeg intet abnormt naar bortsees fra at den høire testikelen laa litt paa skraa i bukhulen. Testiklene var av normal størrelse og maalte 8 × 3 mm. De mikroskopiske snit av testiklene viser intet abnormt naar der sees bort fra nogen skrumpning som vel kan skyldes indtørkning i tidsrummet mellem dyrets død og min undersøkelse. Testikelene viste sig endog at være saa godt konservert, at jeg i deres kanaler fandt celler som viste kjernedelingsfigurer. Bortseet fra disse kjernedelingsfigurer fandt jeg et billede av en „hvilende testikel“ slik som tilfælde skal være paa den aarstid. Til sammenligning har jeg brukt snit gjennem testiklene av en rypestegg som jeg skjøt den 16de oktober, og ogsaa hos denne fandt jeg nogen faa celler i deling.

Da jeg ikke har disponert over absolut normalt materiale til sammenligning har jeg maattet trække slutninger fra snit

gjennem rypens testikkel og jeg kan ikke finde andet end at snittene gjennem de to dyrs organer lignet hverandre overmaade meget. Desværre var det interstitielle væv i orhanens testikkel sterkt skrumpent saa bedømmelsen av de interstitielle cellers antal var litt vanskelig, men nogen forskjel paa de enkelte cellers utseende hos de to dyr var der ikke.

Dette er det første eksemplar av en „Bjerkreims" orhane som er anatomisk undersøkt, og i dens indre organer fandt jeg saaledes intet som kan forklare dens atypiske utseende. Det er vel derfor rigtig at opfatte den som en mutant.

Efter de ovenfor refererte undersøkelser av *Boring* og *Pearl* og de resultater disse forskere trækker av sine undersøkelser med hensyn til „luteincellerne"s betydning for det atypiske utseende, skulde man ha lov til at slutte, at naar der overhodet ingen luteinceller findes i en orhønes ovarium, saa maa dyret se nøiagtig likedan ut som en orhane.

Jeg tror imidlertid at man ikke er berettiget til at trække en slik slutning, og støtter denne min opfatning paa følgende iagttagelse:

En av de første dage i januar iaar fik jeg fra hr. *Thv. Bakke* i Flekkefjord sendende en orhøne, som hadde svært meget av orhanens utseende, særlig utpræget lyreformet hale, hvite baand over vingene men ikke saa pragtfuldt glinsende brystskjold, som den atypiske orhønen, som jeg demonstrerte under mit foredrag paa høstmøtet. Konservator *Wollebæk* har været saa elskværdig at sammenligne den med museets samling og uttaler følgende:

„Orfuglen fra Flekkefjord ($^{10}/_{1}$ 22) er av størrelse som en fuldvoksen orhøne. Eksemplaret ligner i høi grad den i „Norges Fugle" B. II side 131 omtalte hermafrodit fra Stenkjær ($^{8}/_{1}$ 95), hvis dragt siges at staa „midt mellem tredje og fjerde stadium av hanefjærede orhøner". Flekkefjordeksemplaret har dog en noget sterkere lyreformet hale og er noget mere finvatret saavel paa rygsiden som paa buken og brystet; desuten er den blaa glans ikke fuldt saa sterk som hos Stenkjæreksemplaret."

Ved undersøkelsen av dens indre organer fandt jeg til at begynde med hverken testikler eller ovarium. Først efterat organerne var fikseret og i sammenhæng med de øvrige indre organer skrællet ut av bakkenbenets fordypninger merket jeg, at der paa venstre side paa ovariets normale plads fandtes en ganske svak og lidt ujevn frembukning, som maatte være ovariet. Ved nærmere eftersyn fandt jeg ogsaa, at der ved dets nedre pol var en sort flek saa stor som et litet hampefrø. Denne frembukning av bakre bukvæg paa dette sted var ikke

mere markeret end, at det var vanskelig at angi eksakte maal for ovariets størrelse, men jeg anslaar ovariet til at være 6 à 7 mm. langt og ca. 3 à 4 mm. bredt. Der var ingen lappedeling at se, og heller ingen granulation av det, men det viste en svak uregelmæssig ujevnhet av overflaten. Der var ingen mulighet for at se noget egg. Det laa med en bred flate foran øverste del av venstre nyre.

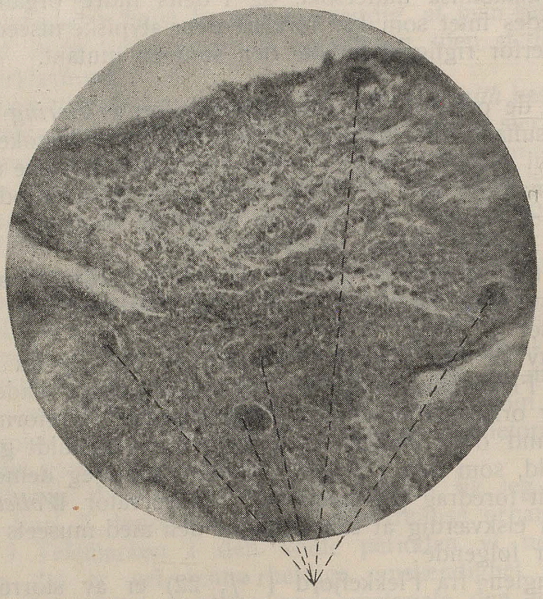

Fig. 3.

Gruppe av epithelceller som vel maa opfattes som anlæg til egg.

Den venstre eggleder var let at se i nærheten av endetarmsaapningen. Den viste sig som et let bevægeligt ca. 3 mm. bredt baand, som fortsatte sig med minkende dimensioner opover venstre nyres forflate, hvor det tilslut tapte sig som en fin traad, som det ikke var mulig med sikkerhet at følge op til det rudimentære ovarium. Efterat jeg hadde klippet et litet hul i den lot den sig med lethet sondere et stykke vei opover, men saa blev den saa trang, at sonden stanset. Ved forsøk paa at føre sonden ned i endetarmen viste det sig, at der ingen aapning var. Ganske tilsvarende forhold viste den tilstedeværende høire eggleder, bare med den forskjel, at dens dimensioner i enhver henseende var mindre end den venstres. Heller ikke denne kunde jeg med sikkerhet følge op til i høide med ovariet. Den stanset som en fin traad paa forflaten av høire

nyre. Der fandtes ved den nøiagtigste undersøkelse intet tegn til testikler.

Ved den mikroskopiske undersøkelse som blev utført paa den maate, at jeg skar en serie av snit helt fra den øvre ende av organet til den nedre og farvet enkelte snit med passelig mellemrum, fandt jeg stadig, at ovariet bestod av et cellerikt væv, som ikke paa nogen maate mindet om vanlig ovarialvæv. Intetsted fandt jeg egg. Ja i alle de snit som jeg har undersøkt fandt jeg ikke en eneste gang en eggecelle. Like under overflaten av organet fandt jeg ofte grupper av epithelceller, som øiensynlig engang hadde hængt sammen med kimepithelet paa ovariets overflate. Dette kimepithel manglet imidlertid nu. Disse grupper av epithelceller mindet om de figurer som man ser naar eggcellerne anlægges i fostertilstanden, — „de Pflügerske sækker" — men bare med den vigtige forskjel, at der ikke fandtes nogen eggcelle i midten av dem. Nogen enkelte steder laa disse epithelceller spredt men som oftest fandtes de i skarpt avgrænsede grupper. (Fig. 3)

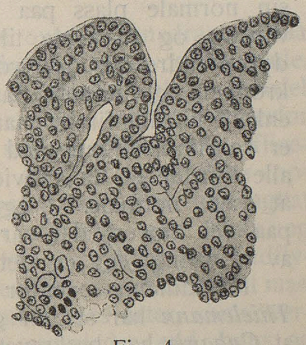

Fig. 4.
Pezard's illustration av ovariet i hans atypiske fasan.

Som ventelig er var ikke organet godt fiksert. Den lange tid forsendelsen tar og den tid som er gaat med fra dyret blev skutt til det blev sendt, har gjort, at materialet ikke egner sig til studium av detaljer. Jeg maa indskrænke mig til at sige, at billedene mindet meget om *Pezard's* tegning av det embryonale ovarium i et av hans tilfælder, og derfor vedføier jeg en kopi av hans figur.

Ogsaa denne *Pezard's* fasanhøne hadde et meget maskulint utseende, men heller ikke den var akkurat lik en han. Efter *Pezard's* figur at dømme maa utviklingen av eggstokken hos fasanhønen være endda mere mangelfuld end i min orhøne. At de abnorme forhold hos denne sikkert beror paa en utviklingsforstyrrelse og ikke er en følge av nogen sygdom, vil enhver som har arbeidet noget med utviklingsforstyrrelser indrømme. Da luteincellerne forekommer sammen med eggene, og da egg fuldstændig mangler i dette tilfælde, findes der heller ingen luteinceller i denne orhønes eggstok.

Tilbake staar endnu at omtale en gruppe av eiendommelige fugl, som utmerker sig derved at de paa den ene halvpart av kroppen har hannens fjærdragt og paa den anden hunnens.

Det først kjendte tilfælde er beskrevet av hollænderen *Weber* i 1889. Det var en bogfink. Det næste tilfælde som van-

ligvis anføres i litteraturen er tyskeren *Poll's* dompap, som blev beskrevet i 1909. I *Naumann's* store arbeide over Mellem-europas fugler har jeg imidlertid fundet, at russeren *Lorenz* i 1894 fandt en ganske analog dompap, hvis indre organer han overgav til prof. *Tichomirow* i Moskwa til bearbeidelse, og han skal ha beskrevet dem i et særskilt arbeide, men hvor dette findes har jeg ikke kunnet opspore. *Lorenz's* arbeide er offentliggjort i Bull. Soc. Nat. Mosc. 1894 og herfra er det *Naumann's* anførsel er hentet.

For alle disse dyrs vedkommende beskrives kjønsorganerne som normale, men der var den eiendommelighet, at hvert dyr hadde baade en testikkel og et ovarium. Testikkelen laa paa sin normale plass paa høire side i bukhulen og ovariet paa venstre, og svarende til disse organers normale beliggenhet i dyrets indre bar dets ydre hannens dragt paa høire halvdel av kroppen og hunnens paa venstre side. I beskrivelserne av de enkelte tilfælde finder man dels maalene paa organerne angit, dels er de sammenlignet med organer fra normalt utseende dyr. Og i alle tilfælde er de endvidere mikroskopisk undersøkt og fundet at være normale. I eggledereren fandt endog *Lorenz* et egg paa vei utover; det var rigtignok ikke større end halvparten av et vanligt egg og det hadde et tyndt og bløtt skal.

I Naumanns ovenfor nævnte verk finder man endvidere at *Thielemann* har set en ganske analog dompap. *Weber* angir at *Cabanis* har beskrevet en meksikansk hakkespet, som ogsaa var halvveis han, halvveis hun, men hos denne fandtes hannens fjer paa høire og hunnens paa venstre side av kroppen. *Weber* anfører endvidere uten nærmere omtale, at *Lorenz* har beskrevet en orhane fra Kaukasus, og ogsaa den var paa den ene side hane og paa den anden side høne. Desværre har jeg ikke kunnet faa fat i det verk hvor den er beskrevet, og russeren *Brandt,* som ogsaa nævner den, omtaler den heller ikke nærmere.

Endvidere har amerikanerne *Pearl* og *Curtis* i fællesskap beskrevet en plymouthrock-høne, som fortil saa ut som en hane, medens bakparten saa ut som en høne. Dette dyr var hermafrodit, men begge kjønskjertler fandtes i en meget degenerert forfatning da det blev dræpt, saa det er et spørsmaal om de nogensinde har funktionert.

Likeledes kjender man en fasan som i 1914 er beskrevet av engelskmanden *Bond,* men den skiller sig fra de andre eksemplarer jeg har nævnt derved, at den ikke hadde distinkte normale kjønsorganer som de andre fuglene men hadde en „ovotestis", d. v. s. dens ovarium og testikkel var grodd sammen til et organ.

Forklaringen av disse eiendommelige tilfælder falder os me-

get vanskelig fordi vi nu er fuldt fortrolig med den kjendsgjerning, at kjønsorganerne utskiller specifike stoffer som influerer de sekundære kjønsredskaper. Man kjender godt til fra eksperimenter med pattedyr, at det nytter ikke at overføre det ene kjøns kjønsorganer paa det andet uten at dette dyr først er kastrert. For fuglenes vedkommende gjælder som allerede tidligere nævnt det samme. *Pezard* sier endog at det er en „primordial" betingelse for at forsøk med den saakaldte „krydsede overførsel" av kjønsorganer skal lykkes, at dyret først er kastrert. Fra *Morgans* eksperiment med sebrighthanen vet vi ogsaa, at selv endog litt ovarialvæv hindrer hannen i at faa sine lange halefjær, fordi der i dens blod cirkulerer specifike stoffe utskilt fra ovarialvævet.

Men hvorfor undertrykker da ikke ovariet hanedragten paa den ene halvsiden hos disse rare fuglene? Det er os en gaade. *Pezard* gjør det hele meget let ved at anta at enhver halvdel er nøitral – man kunde fristes til at sige „imun" – overfor den motsatte kjønskjertels specifike stof og derfor ikke afficeres av dets tilstedeværelse, medens *Morgan* og *Bridges* opstiller den hypothese, at kanske de fugler, som man har iagttat disse anomalier hos, ikke forholder sig ens med høns og ænder, hvorfra vi har vor viden om kjønskjertelens indflydelse paa de secundære kjønskarakterer. De mener derfor at man bør undersøke om der blandt fuglene findes arter, som overfor kastreringsforsøk forholder sig anderledes end høns og ænder.

Man har imidlertid ogsaa forsøkt at forklare fænomenet paa samme maate som man har forklaret lignende iagttagelser fra insekterne. Prof. *Morgan* og hans elever har i løpet av de sidste 15 à 20 aar omskapt hele arvelighetsforskningen idet han valgte bananfluen til forsøksobjekt. Denne fluen har den eiendommelighet, at den varierer saa let. Man kjender omtrent 300 forskjellige mutationer av den, og under studiet av disse blev man engang ogsaa opmerksom paa, at avkommet paa den ene siden av dyret saa ut som en han medens den anden side hadde hunnens karakteristiske utseende. Lignende eksemplarer har man kjendt til hos den almindelige honningbi i over 100 aar, men forklaringen til fænomenet eller i alle fald den forklaring som passer i de fleste tilfælder har *Morgan* først git os i de aller sidste aar, idet han har vist, at det beror derpaa, at eggcellen under sin første kløvning ved et „ulykkestilfælde" mister det ene kjønskromosom.*) Følgen av dette blir, at den ene av dens datterceller med hensyn paa kjønskromosom blir en han

*) Om kjønskromosomet se forøvrig mit forrige arbeide „Om atypisk utseende fugl" N. J. & F. F. Tidsskr. 1921 pag. 181.

medens den anden som intet har mistet blir en hun. Da nu hele dyret opstaar ved fortsat deling av disse to celler, er det let at forstaa, at den ene halvpart av dyret kommer til at se ut som en han, medens den anden ser ut som en hun.

Hvis man antar at ikke selve eggcellen men en av de mange senere generationer av celler som den er ophav til, mister et av sine kjønskromosomer, saa vil bare en større eller mindre del av dyret komme til at bære det motsatte kjøns præg, og man faar de billeder, som kaldes „mosaik" ɔ: flekker hvor dyret viser det motsatte kjøns utseende.

Hvis man nu kunde overføre resultatet fra bananfluen til fuglene saa var det ikke vanskelig at forklare disse eiendommelige fuglene, men man kan ikke det. For det første er det nemlig det at merke, at disse bananfluene trods sit utseende som halvveis han halvveis hun allikevel bare har en slags kjønskjertler, medens de kjendte fuglene hadde baade testikkel og ovarium. Og dernæst er det det at merke, at man hos insekter ikke har kunnet paavise, at de secundære kjønskarakterer influeres fra kjønsorganerne. *(Pezard).*

For at forsøke at finde en forklaring for fuglenes vedkommende opstiller *Morgan* og *Bridges* den teori, at vistnok er disse dyrene takket være en elimation av kjønskromosomet halvveis han og halvveis hun ogsaa hvad anlægget til fjærdragten angaar, men dette vil man først faa se, naar ovariet blir sykt eller nedsat i funktion saa det ikke længere kan levere nok stof til at hindre det maskuline præg fra at utvikle sig paa den side av kroppen som har hanlige celler. Efter denne forklaring skulde tilstanden altsaa bare være temporær; ti hvis dyret fik levet længe nok til at ovariet blev sat helt ut av funktion, saa vilde hele dyret komme til at se ut som en han. Men man raar ikke over nogen iagttagelse, som kan bekræfte denne hypotese, og den stemmer heller ikke med resultatet av den mikroskopiske undersøkelse av kjønsorganerne hverken i Webers bokfink eller Polls og Lorenz's dompaper, idet ovarierne blev fundet at være normale.

Hvad *Bonds* fasan angaar saa forsøker han at forklare tilfældet paa lignende maate, idet han antar at de secundære kjønskarakterer ikke bare reguleres av kjønskjertlernes specifikke stof, men at der ogsaa altid maa være tilstede et perifert moment i form av et omend rudimentært anlæg til de secundære kjønskarakterer.

I tilslutning til den kritik jeg ovenfor har git av *Pezards* tydning av fundene i den atypiske fasanen som hadde testikler og hvor *Pezard* mener at disse ikke var funktionsdygtige, medens jeg opfatter hans illustration av det mikroskopiske snit som billedet av en hvilende testikkel i vinterhalvaaret, maa jeg omtale,

at *Hammond Smith* i februarheftet for 1911 av „The Field" omtaler nogle fasanhanner, som hadde anlagt hønens dragt men hvor *Smith* ikke fandt nogen sykelig forandring i testiklerne. Dette arbeide har jeg ikke faat fat i saa jeg er nødt til at holde mig til den kritik, som fra andet hold er blit det til del. Og den gaar dels ut paa *(Boring* og *Pearl)* at de ikke vet hvor nøiagtig *Hammond Smith* har mikroskopert organerne, dels mener *Bond,* at der maa ha været nogle „slumrende ovariale elementer" et eller andet abnormt sted hos disse dyrene, som har bevirket hønedragten. Imidlertid finder man i *Geoffrey Smith and Mrs. Haig Thomas's* arbeide utdrag av et brev fra *Hammond Smith* til den ene av forfatterne, hvori *Hammond Smith* angir, at „in each of my three cases the testes have been carefully examined by S. G. Shattock of the College of Surgeons" saa man maa vel gaa ut fra, at testiklerne virkelig har været normale. Og idet forfatterne gaar ut herfra antar de, at aarsaken til det atypiske utseende maa være forskjellig for de to kjøn. Da man for hønenes vedkommende vet, at aarsaken ligger i abnormiteter i ovariet taler de for disses vedkommende om »*correlated differentiation*« – motsvarende adskillelse – medens de høneagtige hanenes utseende som ikke skyldes nogen sykelig forandring i testiklerne kaldes »*hereditary transferense*« – arvelig overførelse –. Som eksempler anføres baade sebrighthanen og forekomst av sporer hos mange hønseslag. Men det først valgte eksempel er galt, for der har jo *Morgan* vist, at testiklen er eiendommelig ved sit indhold av luteinceller. Det andet eksempel slaar bedre til og i overensstemmelse hermed forklarer forfatterne det høneagtige utseende av hanene som arv. De ser nemlig paa kjønsdannelsen som en arvefaktor, som enten forekommer i enkeltdose og da blir individet hun eller den forekommer i dobbeltdose og da blir det en han.

I et særskilt arbeide har Mrs. *Haig Thomas* nemlig vist, at de secundære kjønskarakterer kan overføres ved arv fra det ene kjøn til det andet. Hun har f. eks. fundet, at hvis man parrer en sølvfasanhun med en „Swinhoe" hanfasan saa finder man at 3dje generations hanner bærer sølvfasanens præg, som de alsaa har faat overført ved sin stammor, som var sølvfasan. Parret hun en fasanhøne tilhørende Phasianus revesi-arten med en han av Phasianus formosanus, saa fik hun i første generation 2 hanner, som bar hannenes dragt i morens race. Hendes resultater beror paa saa mange forsøk, at hun siger man har lov til at generalisere resultatet for kryssninger mellem fasaner, og hun tror ogsaa, at varieteter blandt species kan vise sig at bero paa en saadan arvet overførsel av secundære kjønskarakterer.

Goodale anfører ogsaa at brune „Leghorn"høns som viser

stor forskjel paa haner og høner ved krydsninger viser den eiendommelighet, at hønen alene overfører sin races præg til sine sønner mens hanen overfører den til alle sine efterkommere.

Han mener ogsaa at forskjellen i secundære kjønskarakterer ikke bare kan skyldes sekretionsstoffe fra kjønsorganerne, men at de ogsaa beror paa arvelige faktorer, og han anser hanefjærethet som en dominerende faktor overfor hønedragten.

Som man av det ovenfor anførte vil se, er aarsaksforholdene ikke altid saa greie og klare, naar man træffer paa atypiske fugler. Vi vet med sikkerhet, at kjønsorganerne øver stor indflydelse paa fjærdragten og at et atypisk utseende ofte staar i et sikkert aarsaksforhold til abnormiteter i kjønsorganerne. Men vi er ogsaa blit opmerksom paa, at abnorme forhold i kjønsorganerne ikke altid medfører et atypisk utseende, og at ogsaa andre momenter kanske særlig arv spiller ind naar disse opstaar. Tildels har vi vel med mutationer at gjøre, hvad jeg tror vil vise sig at være tilfælde med de gule hønerne og ventelig ogsaa med de graa hanerne. Jeg skulde ogsaa være tilbøilig til at tro, at Bjerkreimsorren vil vise sig helt eller delvis at være en mutant.

Hensigten med dette arbeide har for en væsentlig dels vedkommende været at gi en oversigt over et omraade av den moderne biologi, som netop er under ivrig bearbeidelse, med det haap, at det maatte lykkes mig at faa jægerne til at interessere sig for de mange spørsmaal, som naturen paa dette omraade stiller til videnskapen. En del av disse spørsmaal kan nok løses indenfor laboratorierne eller forsøksstationerne, men en del av dem og kanske de mest gaadefulde kan ikke bli løst uten et bevidst samarbeide mellem jægere og naturvenner paa den ene side og videnskapsmændene paa den anden. Og skal de løses saa kræves der gode iagttagelser og ordentlig behandling av materialet. I vor tid, hvor saa mange gaader er løst ved mikroskopets hjælp, kræves der særlig at konserveringen er saa god, at vævet ikke blir forandret ved kadaverøse processer inden det kommer mikroskopikeren i hænde. Jeg gjentar derfor hvad jeg fremholdt i mit forrige arbeide, at det gjælder om, at materialet kommer i en god konserveringsvæske saa hurtig som gjørlig er. Og som den mest praktiske og ogsaa en av de bedste væsker, man kan bruke, vil jeg anbefale *formalin*. Dette stof anvendes i stor utstrækning som desinfektionsmiddel. Vore distriktslæger og deres hjælpere desinfektørerne har det nok for haanden, og paa de mange apoteker, som nu findes utover landet, kan man faa det kjøpt. Til vort

formaal maa det fortyndes noget. Bland 1 del av formalinet med 3 dele vand, og spar ikke paa væskemængden, saa skaffer De et godt materiale. Og send det snarest liggende i væsken til en mand, som interesserer sig for dets bearbeidelse eller til et av Universitetets instituter, og De gjør en god gjerning.

Inden jeg avslutter dette arbeide maa jeg med nogen ord komme tilbake til de to norske arbeider, som foreligger og som berører vort emne.

Som nævnt har *Ørjan Olsen* i et stort arbeide undersøkt en hel mængde bækkener av atypiske ryper og storfugl, og for hønernes vedkommende stadig fundet den utviklingsanomali, at dele av den Wolffske gang var tilstede. Han slutter herav at der er et aarsaksforhold mellem disse deles tilstedeværelse og det atypiske utseende, og tror, at de bestaaende dele av den hanlige kjønskjertels utførselsvei ved en indre sekretion utskiller stoffer, som virker hemmende paa ovariet. Da jeg læste hans arbeide syntes jeg denne slutning ikke var godt begrundet, idet vi fra andre dyr vet, at disse dele overmaade ofte blir bestaaende hos det fuldt utviklede dyr uten at man kan finde noget tegn til, at det har nogensomhelst skadelig indflydelse paa individet. I alle fald burde *Ørjan Olsen* ha undersøkt om han ikke ogsaa fandt disse rester hos normale dyr, men det kan jeg ikke se, at han har gjort. Og derhos findes der mig bekjendt ingen naturforsker som har noget kjendskap til, at rester av den Wolffske gang overhodet har nogen indre sekretion. I de nyeste specialarbeider over intern sekretion leter man forgjæves efter oplysninger om dette. I sit betydelige arbeide „Hermaphrodite birds" har *Boring* og *Pearl* imidlertid undersøkt om tilstedeværelsen av rester av den Wolffske gang har nogen betydning for dyrets utseende, og de kommer til det resultat at de er enig med *Goodale* i at forekomsten herav hos et voksent dyr ikke nødvendigvis bør opfattes som et tegn paa „hankjønnethet".

Hvad dernæst *Schaannings* arbeide om „Bjerkreimsorren" angaar, saa har prof. *E. Lønnberg* i Stockholm allerede ifjor rokket ved hans paastand om, at det er en lokalrase, og idet jeg henviser til resultatet av min undersøkelse av de to eksemplarer, som jeg ovenfor har gjort rede for, tror jeg der kan være yderligere grund til at forholde sig reservert overfor hr. *Schaannings* paastand. Saken er nemlig den, at man formentlig maa ha grund til at vente at siden typen er saa godt avgrænset som den unegtelig er, saa maa man ogsaa i fremtiden komme til at faa lignende resultater som jeg har faat, naar man undersøker ordentlig, og da blir det kanske daarlige utsigter m. h. t. „racen".

Saken er nemlig den, at alle de eksemplarer jeg har set av „Bjerkreimsorhønen" og de billeder som *Schaanning* har offentliggjort av den er saa ensartet, at det synes rimelig at vente, at den indvendige undersøkelse ogsaa vilde ha git et tilsvarende ensartet resultat. Dette vet man dog intet om, idet mit eksemplar til dato er det eneste, som er anatomisk undersøkt. Og det bragte for dagen et individ med saa skrøpeligt et ovarium, at det er tvilsomt, om det nogensinde har lagt et egg. Først naar hr. *Schaanning* engang i fremtiden faar undersøkt en række nye tilfælder kan han uttale sig om mit eksemplar følger regelen for disse dyr, eller om det er en undtagelse. Hvad den av mig undersøkte Bjerkreimsorhane angaar synes hr. *Schaannings* berettigelse til at tænke paa en ny race bedre fundert, idet jeg fandt normale kjønsorganer. Dog er det ogsaa hertil det at bemerke, at man ikke kan trække slutninger fra et normalt utseende av testikkelen i vinterhalvaaret til det funktionerende stadium i parringstiden om vaaren. *Geoffrey Smith* har i sit anførte arbeide vist, at steriliteten hos de krydsede fasanstammer skyldes det faktum, at kjønscellerne, som en tid lang utvikler sig fuldstændig normalt, paa et bestemt tidspunkt pludselig slaar over i en pathologisk utviklingsretning saa der ikke kommer funktionsdygtige kjønsceller. Først naar man faar undersøkt mikroskopisk testiklerne fra en slik orhane skutt paa leiken om vaaren og fundet dem normale, først da har man det endelige kriterium for, at min hypothese om, at vi her har for os en egen stamme orfugl fremkommet ved mutation, er rigtig.

Hr. *Schaanning* har imidlertid sluppet letvint fra alle disse vanskeligheter, idet han uten en eneste indvendig undersøkelse har opstillet teorien om sin „race". Viser det sig at flere høner har samme slags ovarium som det min hadde, saa vil det gaa hans lokalrace slik som det gik prof. *Lønnbergs* tiurvarietet *„tetrao urogallus lugens"*, som har vist sig at bero paa syke kjønsorganer.

Men konservator *Schaanning* har begaat endda en utillatelig dristighet med hensyn til at trække generelle slutninger. I sit arbeide om „Bjerkreimsorren", utkommet fra Stavanger Museum iaar men dateret 1921, har han fundet „en for typen spesielt anlagt sterilitetsdragt". Da jeg ikke fandt ut hvortil han sigtet med følgende uttalelse (pag. 15): „som ovenfor nævnt synes 2 av de undersøkte fugler aa ha været sterile", skrev jeg ham til og utbad mig nærmere besked, særlig om hvad han hadde fundet ved den indvendige undersøkelse av dyrene. Dertil har han i et brev svaret, at tiraden henviser til pg. 12, hvor han fortæller, at han har 32 eksemplarer „hvorav en han og en hun bærer en steril fjærdragt". Han

indrømmer, at han ikke har undersøkt dyrene indvendig „men at hans definition av det sterile utseende er basert paa fjærdragten". Han fortsætter saa følgende: „Saavidt jeg forstaar Deres sidste brev er det vel egentlig her „hunden ligger begravet", idet De tilsynelatende mener, at man ikke kan trække slutninger fra fjærdragten til kjønsorganerne. Og derom kan der selvsagt disputeres. Det „ideale" er selvsagt at gaa den motsatte vei, men i 9 à 10 tilfælder faar vi blot de avflaadde skind til disposition for samlingene, og ikke skrotten, som netop for den slags undersøkelser jo er *nærsagt*)* like værdifuld. Imidlertid er uttrykket „en steril fjærdragt" gaat ind i den ornitologiske terminologi som et begrep, der gir uttryk for de specielle aberationer, hvor det ene kjøns fjærdragt i farve eller form viser anlæg, som er karakteristiske for det andet kjøn."

Dette er en i bund og grund forkastelig maate at drive videnskap paa. Da begrepet sterilitet jo utelukkende har med kjønsorganerne at gjøre, kan selvsagt ikke hr. *Schaanning* anvende det ord i nogensomhelst forbindelse uten at han har overbevist sig om, at dyret var sterilt. At trække slutning fra fjærdragt til kjønsorganer er ganske utilstedelig. Overhodet at trække slutninger uten at gjøre de undersøkelser, som kan og maa gjøres, er utilladelig og blir aldrig videnskap. En anden ting er det, at man undertiden er nødsaget til at opstille en arbeidshypothese, men hr. *Schaanning* nævner i sin konklusion netop sterilitetsdragten blandt de „fakta", som støtter hans theori om lokalracen. Sterilitetsdragten skal bestaa i et „rødbrunt skimmer" m. v. for hannens vedkommende og „hvite dækfjær" m. v. for hunnens. Imidlertid er det mig umulig av hans farvelagte plancher at opdage forskjel mellem de „sterile" og „normale" individer av „racen".

Dernæst er hans paastand om at uttrykket er gaat ind i den ornithologiske terminologi ikke rigtig, idet ornithologerne for de av hr. *Schaanning* nævnte tilstande allerede forlængst har sine navne „theleyidie" og „arrenoidie", som *Collett* og *Ørjan Olsen* kalder „høne-" og „hanefjærethet", likesom de for de individer, som er halvveis han halvveis hun, bruker betegnelsen „gynandromorfer".

Hr. *Schaannings* feil er den, at han ikke har været opmerksom paa, at „skrotten ikke er nærsagt like værdifuld som skindet" ved disse undersøkelser, men at undersøkelsernes paalidelighet helt og holdent beror paa en samvittighetsfuld og mest mulig fuldstændig og objektiv undersøkelse av de indre organer.

* * *

*) Uthævet av mig.

Idet dette arbeide gaar i trykken har jeg faat oversendt til undersøkelse fra hr. grosserer *P. Johansen*, Skien, en utstoppet orhøne, som er gul paa hode og bryst, men som for bakkroppens vedkommende er mere lys, graalig, end de andre „gule" individer, jeg har undersøkt. At det er en høne er imidlertid sikkert, og konservator *Wollebæk*, som saa velvillig har undersøkt den for mig, er enig i min opfatning, at den hører til gruppen av „gule" hunner.

* * *

Benyttet litteratur.

Bond, C. J., One case of unilateral develop. of sec. male characters in a pheasent. Journal of Genetics Vol III 1913-11.

Boring and Morgan, 1919, Lutear Cells an hen-feathering. The journal of general Physiology Vol. I.

Boring and Pearl, 1917, Sex Studies, IX, Interstitial cells in the reprod. org. of the chicken. Anatomical Record Bd. XIII.

Boring and Pearl, 1918, Sex Studies, X, The corp. luteum, in the ovary of the domestic of wl. The American Journal of Anatomy Bd. XXIII.

Boring and Pearl, 1918, Sex Studies, XI, Hermaphrodite birds. The Journal of experiment. Zoology Bd. XXV.

Brandt, Alexander, 1889, Anatomiches und Allgemeines über die sogenannte Halmenfähigkeit etc. Zeitschrift für Wissenschaftliche Zoologie. Bd. 48.

Geoffrey Smith and Mrs. Haig Thomas, 1913-14, On sterile and hybrid pheasents. Journal of Genetics Vol III.

Goodale, H. D., 1911, Some results of castration in duks. Biological Bulletin Vol XX.

Goodale, H. D., 1916, A feminized cockrel, The journal of exp. Zoology. Vol XX.

Hertvig, Oskar, 1912, Allgemeine Biologi. Berlin.

Holmgreen, Zoologi II. Skandinaviens Fåglar. Stockholm 1867-71.

Koltoff og Jägerskiöld, Nordens Fåglar. Ny utgave.

Lipschütz, 1919, Die Pubertätsdruse und ihre Wirkungen, Bern.

Morgan, 1919, The genetic and the operative evidence relating to secondary sexual characters. Washington.

Morgan and Bridges, 1919, The origin of gynandromorphs. Contributions to the genetic of Drosphila melanogaster, Washington.

Naumann, Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas.

Olsen, Ørjan, 1913, Om arrhenoidie og thelyidie hos tetraonider. Videnskapsselskapets skr. Kristiania.

Pezard, 1918, Le conditionnement physiologique des caractères sexuels chez les oiseaux, Thèse, Paris.

Schaanning, 1920 og 1921, Om Bjerkreimsorren. Stavanger Museums Beretning.

Smith H. Hammond, 1922, Curious case of assumption of male characteristics in a pheasant. The Field januar 7.

Thomas Rose Haig, 1913-14, The transmission of second. sexual characters. Journal of Genetics Vol. III.
Weber 1890, Über einen Fall von Hermaphroditismus bei Fringilla Coelebs, Zool. Anzeiger Bd. XIII.

* * *

Farveplanchen til ovenstaaende artikel har tidligere været offentliggjort i Ornitologisk Tidsskrift og i Stavanger Museums aarshefte, som har været saa imøtekommende at stille den til vor disposition.

Tidsskriftet agter i et senere hefte at referere konservator Schaannings arbeide om „Bjerkreimsorren". Red.

Veksling i rypebestanden.

Britisk opfatning.[1])

I 1905 nedsatte det britiske departement for landbruk og fiskeri en delvis officiel kommission for at søke aarsakerne til „Grouse disease"[2]) og hvorledes denne skulde forebygges.

Kommissionens formand var lord Lovat, og foruten repræsentanter for land og by var der til kommissionen knyttet fremragende videnskapsmænd, som bearbeidet hver sit specialfelt dels i de store offentlige laboratorier dels ved utsendte stationer. Undersøkelserne strakte sig over et tidsrum av 5 aar, og der blev i den tid indsamlet og bearbeidet et meget stort og værdifuldt materiale. Forholdene paa de britiske øer ligger godt tilrette for en saadan undersøkelse: smaa avstande, udmerkede kommunikationer, høi jagtkultur og et stort og fortrinlig jagtpersonale. Sidst og ikke mindst betydelig nationaløkonomisk interesse knyttet til spørsmaalet. Paa det tidspunkt, da kommissionen blev nedsat, repræsenterte sportsjagten paa grouse 25 millioner kroner aarlig. Herav kom paa grundeierne 35 %, til jagtpersonalet i distrikterne 35 %, til bygninger, redskap og selve jagten 31 %.

Det vil si at mindst 20 millioner kroner aarlig kom distrikterne tilgode.

Forholdet mellem jæger og landbefolkning var meget godt og lord Lovat skriver i indledningen til kommissionens rapport:

Grouse shooting is, of all forms of sport, the most profitable to the general population; it causes little clashing of interests between the sportsman and the pastoral or agricultural tenant, while the policy to be adopted for the scientific management of moorland is equaly benificial to both.

Grundeierne var derfor sterkt interessert i at faa spørsmaalet

[1]) „Norsk opfatning" stod i hefte 5, 1921 s. 317.
[2]) Vi mangler paa norsk baade begrepet – og ordet, rypepest passer ikke.

videnskabelig utredet da grouse disease var aarsaken til at avkastningen ikke blev aarvis, hvad der satte indtægterne ned.

Kommissionen offentliggjorde i løpet av 5 aarsperioden flere midlertidige rapporter og samlet tilslut det hele i et meget stort arbeide: The Final Report of 1911.

I 1912 kom saa en noget mere populær utgave: The Grouse in Health and in Disease. Boken var tilegnet The Gamekeepers on the Grouse Moors of Great Britain.

Da disse undersøkelser har været banebrytende paa mange maater og praktisk talt er ukjendt i Norge, har jeg tænkt at det kunde interessere rypens venner i bygd og by at faa et referat av den officielle rapport.

Lyngrypen, *the red grouse, lagopus scoticus,* findes særlig i Skotland med Hebriderne og Ørkenøerne, men ogsaa i det nordlige England, Wales og Irland. Den ligner nærmest vor li-rype, men blir ikke hvit om vinteren, da det vilde være uheldig paa sted, hvor der bare undtagelsesvis er sne. Steggen og hønen forandrer ikke dragten samtidig; steggen bærer sin vinterdragt fra midten av november til slutten av juni, sommerdragten i juli og delvis august, men i slutten av august kan man iagtta antydning til vinterdragten. Hønens dragtskifte ligger omtrent 2 maaneder før steggen. Farven er mere eller mindre dyp, rik kastanjebrun med antydning til sorte tegninger, sommerdragtens farver er ikke saa rike. Farverne varierer meget for ung og ældre fugl og fra individ til individ og er noget forskjellig for de to kjøn. Men senhøstes og tidlig vinter kan farve, kam og det ytre utstyr være saa ensartet, at den mest erfarne *gamekeeper* tar feil av stegg og høne.

Under parringstiden i februar og mars lever steggen paa kampfot; særlig er de gamle stegger inderlig forhatt av grundeier og jæger, da de driver væk og skader de unge stegger og selv som regel gir anledning til faa egg og ikke sjelden ubefrugtede egg.

Indtræffer frost og sne paa det tidspunkt, da fuglen er begyndt at parre sig, hænder det at den flokker sig igjen, saa egglægning og rugning forsinkes. Det var tilfældet i 1908, hvor der desuten overalt i England, Skotland og Wales hersket streng kulde i 3dje uke av april. Kommissionens observatører i distrikterne fik besked om at undersøke, hvilken indvirkning frosten hadde paa eggene. Det blev paavist at egg som var frosset fast sammen med redet, saa de ikke kunde løftes op, blev klækket heldig. Fasanegg, som blev prøvet i flere reder, gik tilgrunde. Hvis rugningen ikke er begyndt, pleier hønen at dække eggene med lyng, ener og blad. Egg fra sted med strengere klima klarte sig bedre end egg fra sted hvor klimaet vanligvis var mildt. Tiden for det første og mellemrummet mellem de enkelte egg varierer noget. Omkring 1ste april

rapporteres som regel første egg*), og det tar fra 14 dage til i nogen faa tilfælde 25 – 29 dage at lægge *a full clutch.* Ældre høner synes at lægge færre og mindre egg end unge. Rugningen varer 21 – 25 dage.

Sne og væte viste sig at være mindre farlig end ventet under egglægningen og selv under rugningen. Kold vaar og høitliggende myrer synes at gi færre egg.

Væte. Der blev iagttat reder som stod under vand saa længe at farven blev vasket av eggene – hønen fandt redet og klækningen blev meget vellykket.

Sne. Rugende fugl lot sig sne nede og bjerget eggene. Paa en myr laa der efter snebyger i 10 dage tilslut 25 cm. sne. Enkelte fugl fortsatte at lægge egg paa redets sted, saaledes at eggene blev lagt i forskjellige lag i sneen; de fortsatte at lægge egg efterat sneen var gaat bort – *some of these birds hatched out every egg.* Jeg citerer den offentlige rapport for ikke at bli mistænkt for jægerskrøne. Rypen er jo en *circumpolar* fugl.

Kommissionen understreker, at hvis der mangler ungfugl i jagtsæsongen og der har været frost om vaaren, saa er dermed ikke grunden givet. Tiden efter klækningen kjender man mindre til. Det er en gylden regel blandt *gamekeepere,* og de er overordentlig konservative, at fuglen ikke skal uroes i denne tid, og myren overlates til sig selv. De vet av erfaring, at der kan – av en eller anden grund – bli svær avgang, og det er med en viss spænding at de i slutten av juli tar hunden ut for at undersøke bestanden.

Forklaring er – bortset fra rovdyr og rovfugl, saakaldt *vermin* – søkt paa forskjellig maate; flytning og eftersom forsommeren har været – oversvømmelser og haggelskur eller tørke.

Den første teori er aldeles uholdbar og der foreligger efter kommisionens undersøkelser intet som taler for død ved drukning eller tørke; hagl og sne kan ta sin told, særlig hvis kyllingerne er blit saa store, at hønen ikke kan samle dem under vingerne, men endnu saa smaa at de har liten motstandskraft.

Forklaringen er i de fleste tilfælde at søke i en protozosygdom, *coccidiose,* som særlig rammer kyllingerne. Den skal senere omtales nøiere.

Ernæring. Lyng, *calluna vulgaris,* er det væsentligste. I juli utgjør de forskjellige fordøielige dele av denne plante 53 % av dagens kost, i mars 97 %. Forøvrig spiller bær og blad av *vacciniumarter* (blaabær, tyttebær o. s. v.) hovedrollen i resten av kosten.

---

*) Fra Wales til Inverness; egglægningen er færdig, og rugningen begynder vel 14 dage senere for høiere og nordlige myrer.

Kyllingens diæt er meget varieret. Under samarbeide mellem kommissionens zoologer, enthomologer og botanikere kom man til det resultat, at de første 14 dage var viet insekter, fra 3dje uke begyndte plantekost at gjøre sig gjældende.

Vand. Det er meget omstridt; kyllingerne synes at klare sig med vand i saftige skud, insekter og dugg.

Hos alle hønsefugler findes i ventrikelen (muskelmaven) smaa stenpartikler som gjør sin nytte ved at male føden; hos kyllinger av grouse er de paavist i 2det døgn. Grouse vil helst ha hvit kvarts som grit. Grit er en livsbetingelse; naar den ikke længer er tilgjængelig paa det vanlige opholdssted flytter grousen. Hos voksne stegger veier de ialt ca. 6 gr., og antallet er 350–500. Store arter har færre, men større partikler.

Grousen flokker sig i slutten av august, særlig paa sted, hvor drivjagten er det vanlige. Stegger og høner skiller lag, ialfald er der stort flertal av samme kjøn i flokken*). Hønefloken synes at være meget tilbøielig til at skifte opholdssted og ligge i læ for uveir. De gamle stegger slutter sig sjelden til flokken, hvorfor *gamekeeperne* driver korstog mot dem i denne tid. *Flokken synes at være grousens egentlige formation, bare midlertidig og i forplantningstiden brytes denne.* I strenge vintre med skare, og naar den vaate lyng fryser, trækker flokken sydover til blidere egne. Efter et langt træk hænder det at fuglen ikke vender tilbake.

Resultatet av vegtundersøkelsen er opført i tabel I (næste side).

Det er gjennemsnitsvegt for frisk voksen fugl, hvert kjøn for sig – med variationer som skyldes aarstid, forplantning og fjærskifte.

Det fremgaar av tabellen at under rolige forhold og god ernæring ligger steggens vegt ca. 75 gr. over hønens. Det svære fald for steggen i februar–mars skyldes parringstidens uro og anstrengelser; naar denne tid vel er over stiger vegten og holder sig til midten av august, hvorpaa et fald – nøiagtig som i foraaret; dette fald skyldes at fuglen begynder at klæ vinterdragten paa. *Fælding er i det hele en alvorlig paakjending.* Hønens vegt viser en betydelig stigning fra midten av mars til midten av april. Mens steggen fremdeles er noget av

---

*) Leilighetsvis er omtalt i Tidsskriftet flokker av stegg om vinteren. Fra Lærdal har en lods paa fylkesbaatene fortalt mig om „flokker av smaa ryper med en svart flek paa hodet; det er ikke alle vintrene de er der, og de skal komme helt fra Rusland.“ Det betyder vel flokker av fjeldrypestegg. Flokker av samme kjøn om vinteren kan vel ikke uten videre opfattes som en overproduktion av vedkommende kjøn.

en *galan*, beiter hønen ustanselig og blir en fet madam, som forbereder sig paa egglægging, ruging og barnemas. Desuten har hun en fælding i juni og naar i midten av juli aarets laveste vegt, ca. 540 gr., tiltrods for rikelig tilgang paa næring.

Alder. Grouse kan sikkert bli 10 – 12 aar. Der er iagttat fugl med legemlige skavanker, en tam stegg døde i sit 12te aar ved et ulykkestilfælde.

Sygdom og død.

For at bli klar over sykelighetens og dødelighetens aarsaker hos grousen, foretok kommissionen meget nøiagtig un-

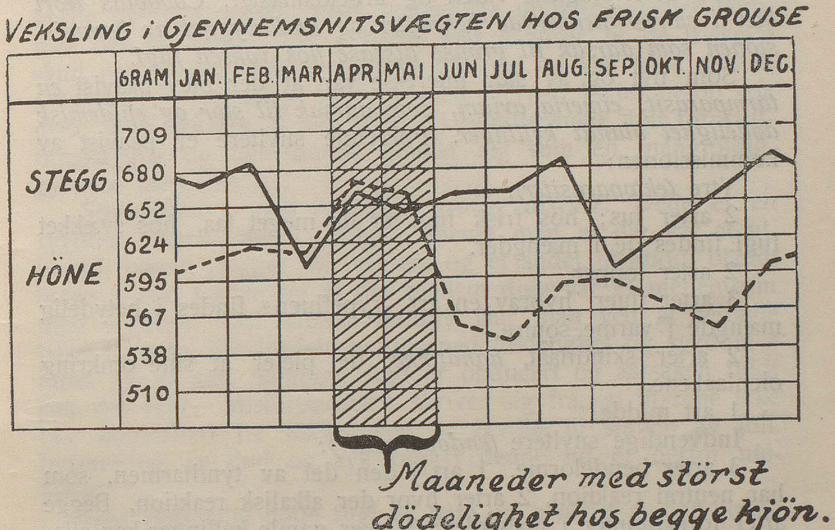

Tabel I.

dersøkelse og sektion av det indsendte materiale, som i løpet av de 5 aar utgjorde 2000 stykker. Dødsaarsaken var i en del tilfælde direkte eller indirekte følge av skader: skudsaar, saar ved kampe indbyrdes eller med orfugl og tiur, rovdyr og rovfugle, fangstindretninger, en hel del ulykker sker ved sammenstøt med telegraf- og telefontraade, kraftledninger, løipestrenger og gjerder av netting. Mange fugl som indsendtes av erfarne landmænd og jægere som døde av akut sygdom viste sig ved sektionen at være død paa grund av vold. Videre maatte utskilles dødfald paa grund av gift og ikke smitsom sygdom til og med „kvindesygdomme" – bristing av eggleder og egg i bukhulen.

Den foreliggende literatur om grousens sygdomme blev nøiagtig gjennemgaat og de forskjellige teorier kritisk prøvet

ved nyere undersøkelsesmetoder. Der forelaa to ældre opfatninger om *grouse disease* for kommissionen.

Kleins teori: Sygdommen skyldes en akut, epidemisk lungetarmlidelse voldt av en tarmbacil – *bacillus coli.* Forløper saa hurtig, at fuglen dør i god stand.

Cobbolds teori: Sygdommen skyldes en tilsynelatende epidemisk lidelse voldt av en indvoldssnylter, *trichostrongylus pergracilis,* som lever i blindtarmene; forløpet tar tid, og fuglen dør mere eller mindre svækket.

Kleins teori viste sig feilagtig og skyldtes sin tids litet utviklede bateriologiske viden og arbeidsmaater, *Cobbolds teori blev i enhver henseende bekræftet og underbygget av kommissionen som aarsak til grouse disease hos voksen fugl.*

Som nyt og av stor interesse var at der blev paavist *en tarmparasit, eimeria avium, som aarsak til stor og epidemisk dødelighet blandt kyllinger.* Følgende snyltere er paavist av kommissionen:

Ytre *(ektoparasiter):*

2 arter lus; hos frisk fugl er de meget faa, hos svækket fugl findes de i mængder.

2 arter lopper.

3 arter fluer, hvorav en art „rypefluen" findes i betydelig mængde i varme somre.

2 arter skindflaat, *handtikke,* de pleier at sitte omkring øienlaakene.

1 art midde.

Indvendige snyltere *(endoparasiter):*

3 arter bendelorme. 1 art i den del av tyndtarmen, som har neutral reaktion, 2 arter hvor der alkalisk reaktion. Begge arter forekommer i mængder; 3 uker gamle kyllinger kan allerede ha ganske store eksemplarer.

6 arter rundorme; av disse er *trichostrongylus pergracilis* aarsaken til *grouse disease.*

En hel del arter *protozoer;* av disse er *eimeria avium* som tidligere nævnt aarsaken til epidemier hos kyllinger; den findes ogsaa hos tamt fjærkræ, hvor den leilighetsvis gjør stor skade.

Eimeria (coccidium) avium har en meget indviklet livshistorie; den uttømmes med avføringen, som hos syke fugl faar karakter av hvit diarrhe. Smitten spredes gjennem drikkevand eller ved indtørring og vind, som blaaser den utover. *Kommissionen paaviste at fugl, som har gjennemgaat sygdommen kan gaa som smitteutskillere nøiagtig som bacilleutskillere hos mennesket efter nervefeber.* Dette forhold kan forklare de lokale epidemier, som særlig skal findes, naar veiret efter klækningen har været usedvanlig tørt og varmt.

Coccidiose karakteriseres ved at kyllingen slipper vingerne

og sænker hodet; tiltrods for at den spiser mere end de friske, magrer den av, blir træg, og der kommer utflod, som indeholder en form av smittestoffet fra nebb, næsebor og øine. Ældre fugl klarer som regel sygdommen og enkelte blir smitteutskillere. Ved undersøkelser paa myrene og ved forsøk paa tam grouse blev dette fastslaat. Epidemierne opstaar som regel pludselig og svinder likesaa pludselig, ikke sjelden ved veirforandring – surt regn. Catechu i drikkevandet helbreder tam grouse.

Trichostrongylus pergracilis lever i blindtarmene, hvor den lægger egg, som delvis utvikles og utskilles med avføringen, særlig øverst i denne. Efter forskjellige utviklingsstadier kommer der en larve, som i fugtig veir vandrer til de friskeste skud paa lyngen, her indkapsler den sig og kan taale næsten alskens veir, langvarig tørke mindst. Rypen beiter netop paa disse skud, smittes, larven havner i blindtarmene, blir forplantningsdygtig og det samme gjentar sig som en mangfoldiggjørelse uten like.

Strongylose – den egentlige grouse disease. Dette er en sygdom i april – mai. Tidligere mente man at der var et utbrudd, blandt stegger om vaaren, og et andet utbrudd, blandt høner – om høsten og at der mellem disse var et mellemrum uten sygdom. Det samme indtryk faar man ved at betragte tabel II, som gir fordelt pr. maaned dødelighet og sykdom i løpet av et aar. Samtlige fugl er obducert og aarsaken fuldt paa det rene. Misforstaaelsen skriver sig fra, at myrene ikke blir kontrollert fra klækningen er færdig til slutten av juli. Indsamling av død og syk fugl i denne tid er derfor utelukket.

Den indsendte døde fugl er bare en brøkdel av den virkelige dødelighet, idet en hel del ikke findes og andre er i slik forfatning, at de blir tilintetgjort med en gang.

Syk fugl vil si dels fugl som er saa svak at den kan fanges, dels fugl som gir mistanke om ikke at være helt iorden og skytes av den grund; endelig fugl som flyr godt – *strong on the wing* – men ser avpillet og syk ut, naar den kommer i haanden. Samtlige fugl var under den gjennemsnitlige sæsonvegt for sit kjøn. Mange er fulde av lus og skindflaat, tarmen er rød og betændt av indvoldsorme, særlig *trichostrongylus*. Værst er det med høner som har ruget og allerværst naar disse skriver sig fra sene kuld forrige aar.

Dødeligheten i april – mai er for stegger og høner som 7 : 1. Dette forklares ved at steggen paa dette tidspunkt er underernæret og svækket av parringstiden, mens hønen er paa sit feteste og har en vegt som ligger over steggens – se tabel I. Infektionen foregaar nogen uker i forveien, og syg-

dommens største utvikling falder sammen med steggens svakhetsperiode. Juni med rikelig næring bjerger det som bjerges kan for begge kjøn. Men kurve E viser at hønens barnestræv og fældingen i juli bringer et betydelig antal *piners* i sækken i august til trods for rikelig næring. At dette er fugl i bedring kan man slutte derav at ingen død fugl findes i den saakaldte høstepidemi. Tabel I og II viser at hønen i november og steg-

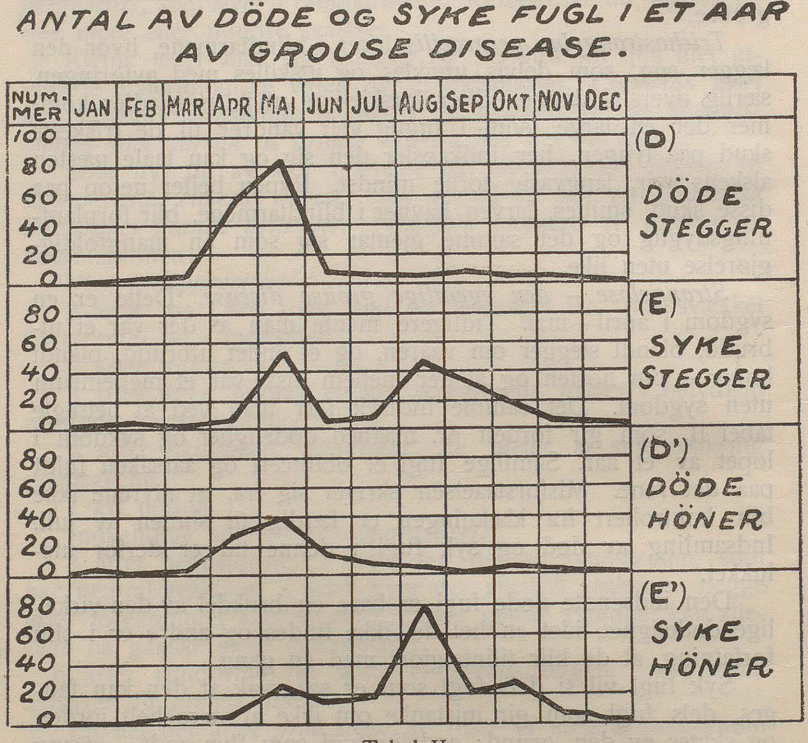

Tabel II.

gen i september har en lav vegt uten dødelighet av strongylose. Lav vegt i og for sig er ikke nok, der maa forhold til som bevirker sterk infektion. I november og december findes ikke paa nogen myr fugl syk av strongylose. 95 % av samtlige undersøkte grouse hadde *trichostrongylus*. Helt fri var konstant fugl fra Tentsmuir i grevskapet Fife; myren ligger paa et eid like over havet, og lyngen er impregnert med salt fra havvinden. Tynde saltopløsninger dræper *trichostrongylus*.

Sen klækning, mange forsinkede kuld, daarlig lyngaar, det falder sammen med daarlig kornaar som regel, gir en svækket

stamme ved aarets slut. Kommer saa en haard vinter med langvarig sne, skare og frosset lyng, flytter fuglen til lavere og sydligere myrer. Beitearealet indskrænkes og impregneres med *strongylus*. Det er vaarkreppa for fuglen, og man faar *a plague stricken stock.*

Kommissionen samler sin opfatning i følgende sats, som jeg tillater mig at referere i originalsproget: *We have in the grouse, not a bird free from all the ills that flesh is heir to, struck down in thousands at no frequent intervals when the gods are unkind, but rather an unfortunate moor-fowl, carrrying in its body an inherent liability to disease which only requires certain specified conditions to develop and turn the hardiest of all game birds into a badlyfeathered, rusty piner, scarcely able to fly, and ripe for death.*

Det værste aar i sygdommens historie er 1873, da den raste over de britiske øer og ødela stammen for aar. Der var egentlig ingen større epidemi, mens kommissionen sat sammen, 1905 var saaledes helt frit; men energisk gjennemsøkning av landet i 1907 – 1908 gav et betydelig materiale. Forsøk paa at inddele landet efter meteorologiske og geologiske synspunkter bragte ikke nævneværdig resultat bortset fra det tidligere nævnte; stor aarlig nedbørsmængde, faa grouse og liten *disease.*

Det blev paastaat at menneskets indblanding i rovdyr- og rovfuglebestanden var sygdommens aarsak. Historiske beretninger viser at sygdommen var velkjendt længe før den tid. Og for de store hjorteterræn i Skotland, hvor grousen er litet velset av dem, som skal stille ind paa hjorten, mener man at ha paavist at det bedste middel til at ødelægge fuglen er at la den helt i fred. Den almindelige *turnus* var tidligere: 1 aar sygdom, 1 – 2 aar opgang, 2 – 3 gjennemsnitsaar, 1 – 2 kronaar og saa *grouse disease* næste vaar. Jagtkulturen har efterhvert bragt nogen forandring i dette forhold. Skarpsindige slutninger bygget paa gode iagttagelser hadde allerede før 1870 antydet en grousehygiene. Ved at brænde myrene efter en bestemt plan (rotation) fik man i løpet av en aarrække istedetfor strantet, daarlig lyng, ung, lav og frisk lyng til glæde for smale og grouse.

Broomhead myr, tabel nr. III, belyser dette. Den har hat samme eier i 40 og samme *keeper* 51 aar og er den bedste lyngbrændte myr i Skotland og England.

Før 1870 aarlig avkastning 400 fugl og stadig sygdom, fra 1880 – 1900 ca. 4000 fugl aarlig og ingen farlig sygdom. Den store epidemi i 1873 paavirker kurven tydelig. Men al erfaring viser at selv den bedste myr har sin grænse opad, som ikke bør overskrides. Sygdom og frost paa lyngen, daar-

BROOMHEAD MYR (16000 maal)
Jagtresultatet.

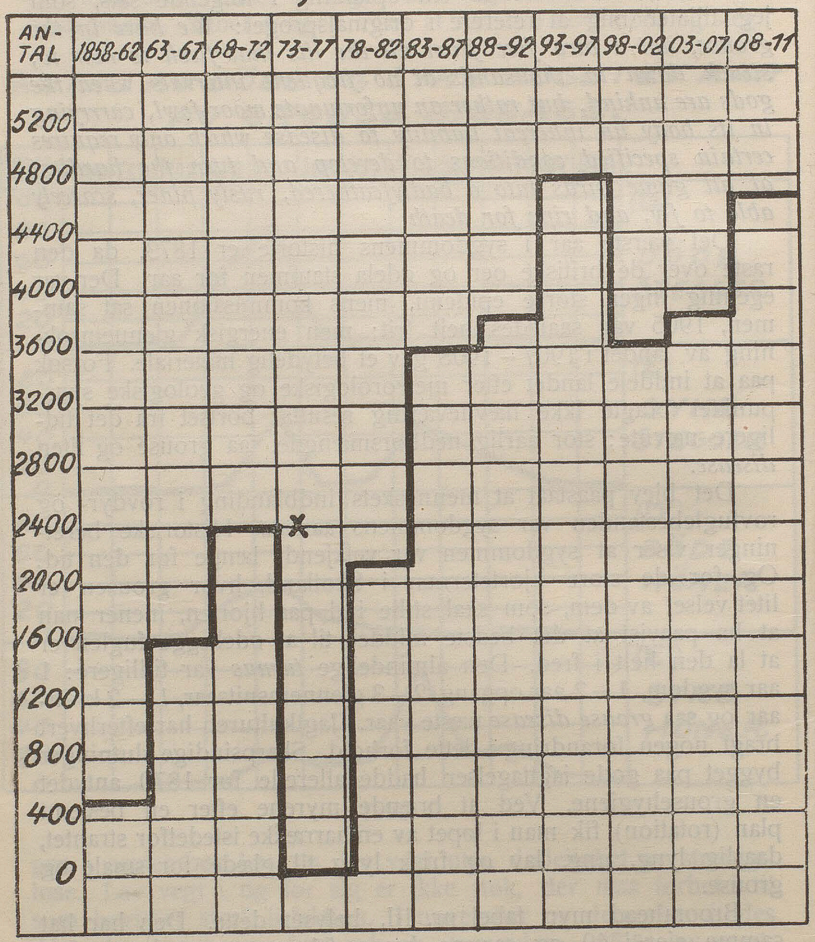

—— 5 AARS GJENNEMSNITSUTBYTTE.
X 1873 GROUSE DISEASE AARET.

Tabel III.

lig stelte myrer i naboskapet, uheldige sneforhold kan føre til overbefolkning. Først naar en hel landsdels myrer er velstelt nærmer man sig noget som ligner sikkerhet.

Den anden side av hygienen bestaar i en rationel beskatning. *Under almindelige forhold vil en sund og passelig stor bestand ved aarets slut klare vaarkreppa og tiltrods for uheldig veir klække ut store og kraftige kuld og skaffe en bra jagtsæsong.* En serie undersøkelser – 450 enkeltrapporter efter skema, valgt med hensyn paa klima og lyng – peker bestemt i den retning. Myrene skal om høsten beskattes ned til den mængde fugl de kan klare og klare godt i februar–april. Pipkyllinger – *cheepers* – bør skytes ut, da de er en alvorlig fare – *a serious menace to the health of a moor.* De er sat tilbake for resten av livet. Hønen som har fjærskiftningen og strævet med egg og rugning dør i mængder næste vaar, og steggen som er undervegtig og medtat av parringstiden har endnu større dødelighet.

Tidligere er nævnt korstoget mot de gamle stegger. Er bestanden liten skytes bare gammel fugl.

Kommissionens regel lyder i originalsproget: *Determine as early as possible what stock of birds can be carried with safety over the winter, and kill the birds down to that limit.*

Shoot early and often in a good season, shoot old birds only in a bad season.

Jeg haaper at jeg i nogen grad har magtet at gi et utdrag av kommissionens rapport; for mig var den en aapenbaring.

Bergen, 17. mai 1921.

Robert Kloster.

* * *

P. S.

I nummeret for 17. december 1921 behandler „The Field" redaktionelt spørsmaalet om vandring av grouse paa grundlag av en hel del besvarelser fra eiere og leiere av grouseterræng, som hadde faat tilsendt et spørsmaalskema fra „The Field" for 1921.

1921 var et merkelig aar i grousens annaler. For Skotland udmerket godt, særlig den nordlige del. Syd for Clyden og i England var der sygdom paa mange myrer, saa aaret blev ujevnt. I Wales var det slet. Terrængene i Wales ligger ikke særlig høit, er som regel meget godt holdt, der er for tiden litet rovdyr-rovfugl, og avstandene mellem de enkelte myrer og de nærmest liggende engelske ikke særlig store.

Paa forsommeren var der bra med fugl, men jagten blev meget daarlig. Fuglen kunde ikke spores paa de engelske myrer. Der var intet tegn til strongylose. (Desværre staar der

intet i beretningen om hvorvidt det var ungfugl som manglet. I saafald kunde man fristes til at tænke paa coccidiose. Myrene tilsees ikke fra klækningen til henimot jagttidens begyndelse, og de smaa kyllingkadavere raatner meget hurtig i den varme aarstid. G. K. understreker at der kræves meget nøiagtig tilsyn for at paavise dødelighet av coccidiose direkte. Ref.s anm.)

For Skotland foreligger en mængde rapporter, og „The Field" samler disse i 3 grupper:

1) Grouse er en stedegen fugl, som nødig forlater stedet hvor den er ruget ut, hvis den finder alt det som trænges.
2) Grouse vandrer lange strækninger, men altid under klimaets paakjending, *under stress of weather.*
3) Grouse vandrer — *apparently changing from ground to ground, that is no better.* Det egentlige problem.

De 2 første opfatninger falder igrunden sammen, og særlig synes Skotlands relief at kunne forklare en del flytninger, idet retningen av de væsentlige høider og dalstrøk er fra sydvest til nordost. Ved sterk og langvarig vind i en retning drives fuglen samme vei til den stænges av havet. Der har de sidste aar i Skotland skedd en forskyvning fra sydvest til nordost; den synes nu at svinge tilbake.

De skotske terræng er meget forskjellige med hensyn til størrelse, høide over havet og nedbør. Enkelte store terræng har saavel høiere som lavere strækninger.

De tidspunkt for vandringen som kommer i betragtning er henimot jul og henimot forplantningstiden, leilighetsvis ogsaa juli – september.

I de høitliggende terræng blir fuglen urolig i slutten av oktober og i november; særlig er det tilfælde med høneflokkene. Indtræffer storm, og da snestorm – sneens mængde og beskaffenhet har meget at si — samler fuglen sig paa de høieste kanter og topper; en vakker dag skruer den sig høit tilveirs og sætter kursen til lavere liggende dele av terrænget eller til lavereliggende terræng tildels noksaa langt borte og som skaffer ly og næring. Her lever den saa til vaaren kommer, og flyr tilbake, saasnart sneen er gaat væk i høiden.

Det er jo umulig at vite om al fugl kommer tilbake. Enkelte eiere sætter pris paa den slags flytninger, idet de mener at fuglen blir *mixed up.*

Noget andet er flytninger henimot forplantningstiden. Kommer der paa dette tidspunkt sterke og særlig langvarige snestorme, kaster fuglen ned til lavere terræng og hækker der. Til sit egentlige hjemsted kommer den saa med ungfuglen i september. Hvis i mellemtiden anden fugl har tat dette i besiddelse, blir det for mange, og en del fugl flytter til naboterræng, som faar en tilsvarende stor sæsong.

Der kan ogsaa ske en utflytning fra gode lavtliggende terræng om vaaren, naar et stadig indryk av fremmed fugl i løpet av vinteren har spist op lyngen for den stationære fugl.

En del eksempler skal anføres:

Perthshire – Auchleecks, en stor, godt lyngbrændt, lavtliggende myr: Fuglen er urolig i bærtiden; der er stort indryk fra oktober og utover hele vinteren, „utvandring" av den stationære fugl ikke iagttat paa 18 aar.

Perthshire – Dalnaspidal: grousen flytter bort om vinteren, men vender tilbake like før forplantningstiden.

Perthshire – Auchnafree, stor myr, 250 – 1000 m. o. h.: Hvis sneen kommer i december, flytter al fugl, men kommer tilbake, saasnart sneen er borte for godt; kommer sneen sent i mars, flytter fuglen og hækker andetsteds*).

Der er nogen faa rapporter om tilsyneladende grundløs flytning i juli, august og september**). Særlig interessant er en meddelelse fra Forfarshire, Glenprosen, stor myr, 300 – 1000 m. o. h.:

Fuglen har, men det er meget sjelden, forlatt myren i september uten paaviselig grund. I de fleste aar er der et svært indryk i september av fugl som antages at tilhøre en myr i nærheten, som ligger meget høit, og hvor fuglen paa grund av sneforholdene enkelte aar maa hække lavere. Oberst Leslie mener at flytningen fra Glenprosen skyldes den automatiske fordeling *„automatic redistribution»* ɔ: at grouse flytter fra en overbefolket til en svakere besat myr. Herfor taler ogsaa, at grouse flytter i alle retninger, naar der kommer strongylose paa en myr. Og strongylose er et uttryk for underernæring i forbindelse med infektion.

Redaktionen kan efter de indkomne rapporter ikke tillægge rovdyr-rovfuglene nogen avgjørende betydning for flytningerne. *Vermin* og daarlig lyngbrændte myrer staar ofte sammen og betyder daarlig stel i det hele.

Fra saagodtsom alle rapporter slaar en imøte kravet om

---

*) Hos os har Herman Fjeldberg skrevet om stedegne ryper paa lavtliggende lænde i motsætning til høitliggende, hvor de flyttet om vinteren. Og E. N. B. har i en meget interessant artikkel, T. 1914, 317, skrevet om en stedegen rypestamme i Finmarken. Terrænget var ikke blit benyttet nogen aar, og følgen var formeget gammel fugl. Først efter systematisk jagt paa denne tok det sig op.

Fra Bjaaen i Sætesdalen flytter ryperne i november og kommer tilbake i mars. Stedet ligger saa høit, at der ikke dyrkes korn. Meddelt av Knut Bjaaen.

**) Det er værd at lægge merke til at den saakaldte grundløse flytning har sin sæsong; i den falder coccidiosen (juli) og bærtiden (august og delvis september).

ringmerkning i stor stil. Det var i god sving før krigen, men blev forsømt under denne.

Baade fra Skotland og Wales omtaltes at fugl er blit skutt nogen hundrede meter fra stedet, hvor den var merket for 6–7 aar siden. Ungfugl er blit skutt 16–32 km. fra merkningsstedet, og fra Ross-shire meldes at utsat grouse er fældt 170 km. fra det sted, de blev utsat. I det hele synes utsat fugl at ha uro i kroppen.

Det er ringmerkningen som man haaper kan avgjøre, hvorvidt grousen er en zigøiner eller en solid natur, egentlig „lokal som raphønsene", men med et raskt initiativ hvis det kniper paa en eller anden maate.

*

Det er interessant at se vandringsteorien sub judice i Skotland og England.

„The Field" liker ikke ordet *migration* men benytter det, fordi det nu engang er det hævdvundne. Det kræver nye undersøkelser – *more facts*.

Det samme gjælder i høi grad herhjemme, hvor vandringen siden Barth – han kaldte det flytning forresten, har været første, anden og tredje trosartikel; ikke en arbeidshypotese, men en lyseslukker.

Her vesterpaa holdes stadig tvilen nagende i vor sjæl. Det er klart at vi har nærings- eller sæsonvandringer. Naar det blir sne og kulde inde i fjordene, kommer orfuglen ut til kysten, færefuglen som den kaldes. Det samme fænomen som rypens flytning paa Sørlandet, i disse dage skal den være kommet helt ned til Onsø. Ved Bergen kommer den hver vinter helt ut paa øerne f. eks. Eldsfjeld i Herdla. Men det karakteristiske for det steile Vestland er den vertikale flytning, som nu under det svære snefald inde i fjordene, „hvor hjorten staar i fjæren og rypen er kommet ned til bøgaren".

Jeg har i dagspressen for $^{22}/_{8}$ 1921 tillatt mig at foreslaa „merkning av rype i stor stil og gjennem en aarrække, saa man fik med baade en opgangs- og en nedgangsperiode. For Nord-Norge maatte merkningen foregaa paralelt med lignende undersøkelser i Sverige og Finland for at føre til et sikkert resultat".

Jeg tillater mig at gjenta opfordringen.

Hvor meget eller hvor litet der kommer ut av en ringmerkning av rype i stor stil og om vaaren, er ikke godt at si. Men vi kommer ikke forbi det. Ogsaa vi trænger *more facts*.

Bergen, $^{15}/_{1}$ 1922.

Om aarsaken til massedød av laks og ørret i Frafjordelven, Helleelven og Dirdalselven i Ryfylke høsten 1920.

I slutningen av februar f. a. foretok jeg en reise til Frafjordelven i Ryfylke i anledning av en i denne elv pludselig indtraadt massedød av laks og ørret.

Ved min ankomst til stedet 26de februar var der ingen spor av den forurensning av elvevandet længer at se, som skulde ha fundet sted i den tid fisken døde. Det eneste som stod tilbake for mig at gjøre var at søke at samle saa nøiagtige oplysninger som mulig tilveie om de omstændigheter som kunde antages at ha foranlediget fiskens dødelige avgang.

De oplysninger jeg kunde skaffe tilveie om saken var følgende:

Den første døde laks – den var paa 12 kg. – fandtes 13de november i det lille grunde Molufvand, som Frafjordelven gjennemløper ca. 3 km. ovenfor utløpet, og i tiden derefter fandt man i hele den for laks tilgjængelige del av elven ca. 100 døde og døende laks av alle størrelser op til 13 kg., hvad regnes for usedvanlig stor fisk i dette vasdrag.

De døde laks var av begge kjøn, og hunfiskene hadde endnu ikke utgytt rognen.

Ogsaa mange sjøørreter og ferskvandsørreter av alle størrelser fandtes døde i elven.

14 dager efterat den første døde laks var funden syntes al fisk i elven at være utdød og elven helt tom for fisk.

Den almindelige mening blandt de fiskeriberettigede var at fiskedøden i elven var foranlediget ved de særegne veir- og nedbørsforholde sidste høst.

Efter en lang tør høst kom i november en sterk nedbørsperiode som bragte Frafjordelven til at svulme op til en usedvanlig høi flom. Under denne fik det ellers meget klare elvevand en gulbrun farve og blev sterkt slammet av sort mudder, som efter sigende „lagde sig som et tyndt betræk over fiskens gjæller og i dens svælg". Dette slam ansaaes vistnok av de fleste omboende for at ha været „direkte eller indirekte aarsak" til fiskens død i elven.

Efter min mening er dette vel meget tvilsomt. Vi har jo en mængde elver i vort land med fiskebestand av laks, ørret og andre arter som hyppig blir sterkt slammet av lere, jord og mudder av de forskjelligste sorter, uten at dette pleier medføre nogen merkbar dødelighet blandt fiskebestanden, end si dennes

fuldstændige utdøen. Der maa nok ha været noget mere i elvevandet end dette slam ved den omhandlede anledning.

Efter min mening ligger det nær at sidestille forholdet med en massedød av ørret – paa ikke mindre end 30 000 stk. – i et fiskedamanlæg ved Grude paa Jæderen, som fandt sted i september 1911. Ogsaa i dette tilfælde gik en længre tørperiode forut for en sterk nedbør med flom i det vasdrag hvorfra fiskedamanlægget fik tilløp.

I dette nedslagsdistrikt findes der vidtstrakte myrstrækninger med store torvstik. Her var vandet under den lange regnløse tid tørket ind til smaa pøler og grøfter med stillestaaende raatnende vand. Saasnart flommen kom, skylledes det stagnerende vand ned i bækken og derfra ind i fiskedammene, hvor al fisken i løpet av kort tid døde. Saaledes blev denne fiskeforgiftning ialfald forklaret, og jeg tror opfatningen av forholdene og sakens forløp i hovedsaken er rigtig fremstillet. Til bestyrkelse herav kan meddeles, at man ved kemisk undersøkelse av bækkevandet nogen tid efter at ulykken var skedd endnu kunde paavise adskillig svovlsyre i dette.

Ogsaa i Frafjordelvens nedslagsdistrikt blev vandarealer og det relativt betydelige – tørlagte i den lange nedbørsfattige tid sidste høst. Saaledes større partier av det ca. 4 km. ovenfor Molufvandet oppe i heien liggende lille Maanevand (skrives oftest Moenvand), og indenfor dette igjen blev et litet tjern – navn kunde ikke opgives – næsten helt tørlagt. Videre laa en langstrakt grunde ved utløpet av det ca. 2 km. lange, smale Fedjevand helt tør. Sidstnævnte ligger ca. 4 km. ovenfor Maanevandet.

Disse temmelig store tørlagte flater av de gjennemgaaende meget grunde vand med delvis myrete omgivelser har sandsynligvis frembudt lignende gunstige naturlige betingelser for forraatnelses- eller giftige utfældningsprocesser som de tørlagte myrstrækninger i det forannævnte Jæder-vasdrag.

At de for laksen ødelæggende, skadebringende stoffer i elvevandet stammede fra den øvre del av vasdraget – ialfald ikke længer nede fra end Maanevandet – kan med sikkerhet sluttes derav at der, samtidig med laksedøden i den nedre del av elven, døde en mængde smaa ferskvandsørret oppe i Maanevandet. Hvorvidt vandets hele fiskebestand er utdød, hvad man har tænkt sig muligheten av, vil dog ikke kunne avgjøres før den paafølgende sommer.

Et lignende tilfælde med laksedød i Frafjordelven – dog i betydelig mindre maalestok – indtraf i 1890.

Nøiagtig samtidig med fiskedøden i Frafjordelven sidste høst fandtes adskillige døde laks ogsaa i de to nærmest tilgrænsende vasdrag, nemlig Dirdalselvens og Helleelvens, flest

i det første. Dødeligheten var dog langt mindre i disse elver end i Frafjordelven. Det skal bemerkes at disse to vasdrag med sine gjennemgaaende betydelig dypere vand maa antages i mindre grad at være utsat for at lide under fiskeskadende oksydationsprocesser, likesom lignende forholde heller ikke vites iagttagne i tidligere aar. Eksempler paa fiskedød i nogen av deres vand sidste høst kjendes ikke. For ca. 50 aar siden skal dog ørreten i Sandvandet i Helleelvens (Espedalselvens) vasdrag „saa at si" være død ut. Dette vand skal ligge bortimot Frafjordtraktene.

I denne forbindelse kan det ha interesse at lægge merke til at der ogsaa i store Myrvand (i Maudal), som grænser tæt ind til Dirdalselvens vasdrag, men har avløp til Birkreimselven, aar om andet dør endel fisk.

De fleste av foranstaaende oplysninger er mig meddelte av Torgeir Espedal i Helle i Høgsfjord og Thomas Jakobsen i Frafjord.

Det ligger nær at fremkomme med det spørsmaal om der kan anvises midler til at undgaa lignende kalamiteter i fremtiden med massedød av fisk i Frafjordelven og tilgrænsende vasdrag. Hertil vil jeg svare, at jeg skulde tro at der maatte være haab om at undgaa eller ialfald i væsentlig grad indskrænke chanserne for fiskedød i de omhandlede elver, om de forannævnte grunde vand med mistænkelige strandpartier blev forsynet med dammer ved utløpene, saa vandstanden kunde holdes oppe i normal høide under faretruende tørperioder, Bare av hensyn til fisket vil vel ingen gaa til saadanne kostbare foranstaltninger; men skulde elvene allikevel gjøres til gjenstand for regulering i industrielt eller andet øiemed, kunde jo dette moment tages med i betragtningen.

Tilslut nogen bemerkninger om hvordan jeg tænker mig, laksebestandens ødelæggelse i Frafjordelven sidste høst vil komme til at virke paa elvens laksemængde i de nærmest paafølgende aar.

Jeg forutsætter at det er rigtig hvad der er mig meddelt, at al i elven levende laks, baade voksen og yngel, ved omhandlede anledning blev tilintetgjort. Videre forutsætter jeg, at denne elv, som vistnok de fleste andre av vore lakseelver, har sin egen faste laksebestand, som ikke eller kun i ringe grad rekruteres av fisk utklækket i andre elver.

Da det i vore lakseelver som regel er meget faa laks som under normale forhold faar anledning til at vende tilbake til sine gyteelver for at gyte for 2den gang, vil tilintetgjørelsen av Frafjordelvens gytende laksestamme i 1920 antagelig knapt komme til at yde nogen merkbar indflydelse paa elvens laksemængde i de nærmest paafølgende aar.

Langt mere skjæbnesvanger i sine følger vil vel den i elven staaende yngels ødelæggelse komme til at vise sig. At slutte efter forholdene i de nærliggende Jæderelver maa jeg anta at den ødelagte yngel i Frafjordelven har bestaat av 3 aldersklasser: 1, 2 og 3 somre gammel fisk. De 3 somre (f. 1918) maa antages praktisk talt alle at ville ha kommet til at utvandre vaaren 1921. Av de 2 somre gamle (f. 1919 vilde formodentlig noget over halvdelen (efter erfaringer hentet fra Jæderelvene vil jeg gjette paa ca. 60 %) ha kommet til at utvandre samme vaar. Vaaren 1922 vilde saa resten av denne aarsklasse, antagelig ca. 40 %, ha vandret til sjøen. Videre vilde de 1 sommer gamle (f. 1920) antagelig ha utvandret med ca. 60 % i 1922 og med 40 % i 1923.*)

Endelig maa vi ta hensyn til at der høsten 1920 paa grund av gytefiskenes ødelæggelse før rognlægningen tillike blev foraarsaket en fuldstændig utslettelse av den aarsklasse av yngel som skulde ha kommet til verden i 1921. Derved maa i analogi med det foranførte forutsættes et tap av ca. 60 % av 2 aar gamle utvandrende yngel i 1923 og 40 % 3 aar gamle utvandrere i 1924.

Da svelen (læksingen) vender tilbake til ferskvand vel 1 aar efterat den som yngel er nedvandret til sjøen, og den næste aarsklasse av laks (antagelig den rent overveiende del av Frafjordelvens laks større end svele) efter vel 2 aars forløp, maa skaden paa Frafjordelvens laksebestand i tiden nærmest efter fiskedøden i 1920 antages at ville ytre sig paa følgende maate:

I 1921 vil der antagelig ikke merkes nogen tilbakegang av Frafjordelvens laksemængde.

I 1922 maa svelen (læksingen) forutsættes at bli næsten helt borte, men al større laks optræde i vanlig antal.

I 1923 skulde svelen atter ventes at være omtrent helt fraværende og likesaa den større laks (med 1 aars længere ophold i sjøen end svelen). De faa som eventuelt fanges maa antages at være usedvanlig store (paa ca. 9 kg. og derover).

I 1924 maa baade svele og større laks antages at være helt fraværende.

I 1925 vil svelen formodentlig igjen møte op, men blot i omtrent halv sedvanlig mængde, større laks (end svele) maa antages fremdeles at mangle.

I 1926 skulde svelen atter kunne optræde i omtrent normal mængde og større laks i omtrent halvdelen av sedvanlig antal.

---

*) 1 og 4 aar gamle utvandrere forekommer enten aldeles ikke eller i saa ganske ringe antal i Sydnorges lakseelver, at jeg i denne fremstilling finder at burde sætte dem helt ut av betragtning.

I 1927 skulde man kunne haabe at Frafjordelvens laksebestand igjen var kommen nær op mot sit normale nivaa. Kun de rigtig store laks skulde endnu eftersøkes forgjæves.

Til et korrektere resultat med hensyn til bedømmelsen av skadens omfang vilde man vistnok komme om man i beregningen medtok som influerende faktor ogsaa laksemængdens og laksestørrelsens relative forekomst i distriktets (eller nærmeste kyststrøknings) lakseelver i hvert av de omhandlede aar.

Skulde forurensningen i 1920 ha medført at den overveiende del av den i elven staaende lakseyngel er blit jaget tilhavs for en længere eller kortere tid, og derved er blit reddet fra undergang, maa skaden paa Frafjordelvens laksestamme selvfølgelig antages at ville faa langt mindre vidtrækkende følger end foran antydet. Den eventuelle skade paa elvens voksne laksestamme vilde vel da bli utskutt i 2 à 3 aar eftersom den 1 sommer gamle yngel vilde og kunde taale at vandre ut i sjøen eller ikke.

Man maa erindre at mit foranstaaende forsøk paa at stille et horoskop for Frafjordelvlaksen i de nærmest kommende aar er temmelig hypotetisk. Forutsætningen er for det første at lakseyngelens utvandringsalder omtrent svarer til det gjennemsnitlige for Jæderelvene. Dette er dog ikke sikkert. Nærliggende elver kan vise temmelig store forskjelligheter i saa henseende. Nogen videre væsentlig feil tror jeg dog ikke der er at befrygte i dette punkt.

Videre er forutsat at al i elven staaende lakseyngel i 1920 gik tilgrunde. Dette var som foran nævnt de omboendes mening; men der er dog en mulighet for at det forurensede vand har jaget en større del av yngelen tilsjøs. Eksempler paa at lignende forurensninger av vandet i sjøer har bragt store mængder av disses fiskebestand til at vandre ut av avløpselvene kjendes ialfald, baade fra vort land og fra Sverige (se nedenfor refererte eksempel).

Endelig har jeg gaat ut fra som givet, at Frafjordelvens laksebestand praktisk talt helt rekrutteres av den fra elven utvandrede yngel. At dette svarer til forholdene i en række av vore større elver med sine av ydre sterkt utprægede lakseracer maa jeg anse for givet; men om det i like grad gjælder ogsaa for alle mindre lakseelver kan vel være tvilsomt.

Skulde det vise sig at mine foranstaaende spaadomme om laksemængdens indskrænkninger i en række aar i sine hovedtræk slaar til, maa dette ansees som et bevis for at Frafjordelvens laksebestand i rent overveiende grad rekrutteres av yngel utklækket i egen elv. I saa tilfælde skulde det synes at være gode chanser for utsætning av kunstig utklækket yngel i denne elv.

At drage slutninger i motsat retning hvis mine forutsigelser

aldeles ikke slaar til, lar sig ikke gjøre, fordi der som foran nævnt kan tænkes at være flere forskjellige omstændigheter som her spiller ind som aarsaksfaktorer.

Efterat foranstaaende beretning var nedskrevet blev jeg opmerksom paa en artikel i *Svensk Fiskeritidskrift* 2det hefte 1921: *Om vitriolbildning i naturen såsom orsak till massdød av fisk i våra insjöar, av prof. A. G. Högbom,* hvori er indgaaende behandlet nogen tilfælder av forurensninger av vandet i svenske sjøer med paafølgende massedød av fisk, som synes helt analoge med det i Frafjordelven indtrufne.

En kort fremstilling av de resultater Högbom er kommet til tror jeg derfor kan være av interesse, og det saa meget mere som han særlig har studert sakens kemiske sider, som man, saavidt jeg har kunnet bringe i erfaring, hittil har hat et kun meget overfladisk kjendskap til.

Efter den tørre og varme sommer 1914, meddeler han, iagttok man paa forskjellige steder i Mellemsverige at vandet i indsjøer og elver mistede sin vanlige av humusemner betingede brune farve og blev farveløst som rent kildevand, eller antok et grønlig skjær. Samtidig indtraadte der i flere tilfælder en betydelig dødelighet hos fisken, eller denne viste ialfald tegn til nedsat vitalitet. Nogensteds flygtede den ogsaa ut fra vandene gjennem disses avløp.

Tidligere, oplyste han, hadde dr. Ivar Arwidsson fremholdt, at en abnormt høi svovelgehalt i vandet kunde tænkes at være aarsak til forannævnte fiskeforgiftninger. Det samme hadde ogsaa dr. Osc. Nordquist gjort likeoverfor lignende forgiftninger i finske sjøer.

Högboms egentlige undersøkelsesgebet til prøvelse av disse forholde var et mindre vasdrag i Lövängens sogn i Västerbottens len, og særlig de 2 nær kysten liggende vand: Avafjorden og Gärdefjorden, som begge ligger i ganske ringe høide over havet.

Gärdefjorden, som er saa grund at mere end halvdelen har en ringere dybde end 2 m., har ved høieste vandstand et areal av 650 hektar, ved laveste blir dette reducert med ca. 100 hektar. Der er altsaa meget betydelige strand- og bundpartier som tørlægges ved lav vandstand. Nedslagsdistriktet er kun 184 km.^{2}

Gjennem en kort for fisk (med undtagelse av aal) impassabel strøm har sjøen avløp til den betydelig mindre Avafjord, som igjen har et for fisk let passabelt direkte avløp til havet. I 1914 var nedbøren saa ringe at begge vand en tid paa sommeren var helt uten avløp.

Sjøernes fiskebestand, som bestaar av gjedde, abbor, lake, aal, brasen, mort og laue, har i de sidste 50 aar variert ad-

skillig i kvantitativ henseende, oplyser han, og har særlig i de senere aar efterat fiskedøden og masseutvandringen av fisk til havet samtidig med vandets avfarvning hadde fundet sted, været paafaldende liten.

Aarsaksforbindelsen mellem de tørre somre, saltdannelsen, humusemnernes forsvinden fra vandet, dettes farveændring, samt de biologiske omvæltninger – dette gjælder baade fisken og bundvegetationen –, som samtidig indtraadte i sjøerne, mener forfatteren er følgende:

De 2 omhandlede langgrunde sjøers bund og strander bestaar hovedsagelig av gytjeblandet svartlere. Karakteristisk for denne er en høi gehalt av svovelmetaller (svoveljern, svovelkalcium, svovelalkalier) likesom av frit svovel, hvilke stoffer er utfældte ved formuldning av eggehviteholdige dyrerester under formidling av svovelbakterier – samt av opløselige jernsalter m. v., som er blit sjøen tilført gjennem kilder og grundvand. Naar denne svartlere eller dette bundslam utsættes for luftens paavirkning, vil svovelmetallerne bli overførte til svovelsure salte, nærmest beslegtede med almindelig alun og med jernvitriol, der som let opløselige utfældes, naar bundslammet atter sættes under vand. I denne forbindelse meddeler Högbom, at dr. Arwidsson har utført eksperimenter som viser, at karusser dør i løpet av et par døgn i humusholdig vand, naar dette tilsættes 0,01 – 0,03 % jernvitriol eller alun (begge stoffer beregnede som vandfrie). H. mener imidlertid at det er især de utfældte kolloidale humusforbindelser som skader fisken, idet de fæster sig i fiskens gjæller, saa den dør av kvælning.

Som det praktiske resultat av sine undersøkelser meddeler han tilslut, at det bedste middel til at hindre lignende fiskedødkatastrofer i fremtiden i langgrunde, dyndede sjøer av omhandlede art, maa være at opdæmme dem paa en saadan maate, at strandene i nedbørsfattige aar ikke kan bli tørlagte. Han foreslaar altsaa ganske det samme middel til avvendelse av skaden som mig (se foran s. 39).

Jeg skal til forfatterens interessante utredning blot føie den bemerkning, at man efter min mening ikke bør fæste sig for meget ved at H. har gjort disse sine undersøkelser i trakter hvor svartleren er fremherskende jordart. Jeg er tilbøielig til at tro at vore sjøer med sterkt torvblandet bund og torvmyrer i de nærmeste omgivelser byder like gode betingelser for vitrioldannelse og fiskeforgiftninger. Heller ikke tror jeg man skal fæste sig for meget ved den omhandlede avfarvning av vandet, — den kan være overset; kanske den heller ikke nødvendigvis behøver at finde sted i dette tilfælde.

Da massedød av fisk foraarsaket ved vitriolforgiftninger i nedbørsfattige somre synes at være et ikke sjelden forekommende

fænomen i norske (saavel som i vore nabolandes) sjøer, skulde jeg anse det sandsynlig at fiskens utdøen i endel vand i de sørlandske heier i de senere aar, ialfald delvis, maa tilskrives vitriolforgiftning av foranførte art.

* * *

I slutningen av december 1921 indtraadte der atter fiskedød i Frafjordelven, men i betydelig mindre maalestok end i det foregaaende aar. Ogsaa denne gang var det baade laks (med endnu ikke utgytt rogn) og sjøørret som fandtes i død og døende tilstand. En kemisk undersøkelse av vandet i elven, utført av dr. P. W. M. Bøckman, viste at vandets indhold av organiske stoffer var paafaldende lavt.

Ogsaa av anorganiske stoffer indeholdt det litet; men en usedvanlig stor del derav utgjordes av sulfater.

Disse resultater synes godt at samstemme med at der har fundet en utfældning sted av humusbestanddeler (myrbestanddeler) og jern ved omsætning mellem humussure alkalier og jernsulfat.

Kristiania, december 1921.

Hartvig Huitfeldt-Kaas.

Med renjægere i Kvænnadalen.

II.

(Se tidsskriftet 1920 s. 248.)

Naar man har været to gange paa renjagt, begynder man kanske at faa endel erfaring. Saa synes ialfald jeg, som oprindelig ingenting vidste om denneslags jagt, og jeg fik da iaar sande storjægerens uttalelse fra ifjor: „Det er det eiendommelige med renjagten, den gjentar sig liksom ikke, næste gang saa er det no andet".

Vi var 3 ifølge iaar; foruten Antonius og jeg blev der med os en noksaa bekjendt elgejæger, som sagde sig ogsaa at ha nedlagt adskillige ren i tidligere aar.

Antonius var reist i forveien for at drive rypejagt ved Møsvand, og den 28de august drog elgejægeren og jeg efter. Mit utstyr var som det pleier at være til jagt: 3 fotografiapparater med diverse plater og films og litt nødtørftig ombytte. Elgejægeren derimot hadde stor oppakning av alt mulig som en jæger antar at han muligens kan faa bruk for. Da han ogsaa hadde baade bøsse og rifle, saa ogsaa jeg noksaa respektindgydende ut, naar jeg ved alle disse omstigninger, som betinger reisen fra Vestbanestationen til Rjukan, bar min vens ene skytevaaben.

Elgejægeren er en hyggelig fyr, men vil gjerne være bikse, og da antagelig et par unge damer i kupeen inspirerte ham, blev han snart meget meddelsom om sine meriter i tidligere tider.

Jeg har netop læst Fønhus, men det forslaar ikke mot min følgesvends oplevelser. Han har altid oplevet næsten det samme som andre, men bare endnu mye rarere. Og desuten juger han bedre end de fleste jægere – og det vil som bekjendt ikke si saa litet.

Det er bedst at min følgesvend faar et navn, for han vil sikkert oftere bli omtalt i min beretning. Lad os kalde ham Herstein – saa vet ialfald ingen hvem det er.

Nu vel: Herstein fik damerne til at maape! Han hadde engang oppe i Rendalen set en elgokse saa stor, at naar den reiste sig paa to for at gaa mot sin make saa raket den op over alle trætoppene. Han stod like ved og saa paa det hele sceneri og kunde ikke skyte. Vilde ikke skyte. Det hele syn var saa majestætisk i sin vælde. – Men bakefter da det var forsent at skyte, hadde han faat ordentlig vondord av sine jagtfæller.

Har du kanske oplevet det samme med vildrenen, skjøt jeg ind. Vildrenen, sa Herstein foragtelig, det er ingenting mot elgen. Jeg har forresten engang skøti 13 vildren paa en dag, men da var jeg jo tidlig paa'n! Det kan forresten godt hænde det ser du, at jeg lurer mig ut en morgen førend dere vaagner og kommer hjem med en buk paa ryggen til frokost. Jeg har gjort slikt før jeg.

De unge damer saa paa denne storjæger. Hans dragt hadde den rette patina. Blodflekker efter elgekjøt paa ryggen og gjensydde rifter over knærne efter krabbing paa bakken. – Den lutende brede ryg over den høie gode figur gav indtryk av kraft. – Jeg følte mig rent liten ved hans side. – Det var heldig at vi hadde to vaaben.

Vi fik deilig veir da vi om morgenen den 1ste september sammen med Antonius vandret fra Mogen opover langs Kvænna, forbi Argehovd og videre op til Voldevand.

Vor ven lappen med sin fjording og den sterke telemarkingen som vi ifjor hadde med os var ogsaa iaar møtt frem paa Mogen og fulgte os nu opover for at delta i renjagten. Piken Lina var ogsaa med.

Vi naadde Voldevandshytten ved 1-tiden. Da vi jo maatte se til at komme litt iorden blev Antonius og jeg enig om at vi ikke vilde gaa ut saalangt paa dag, men Herstein kunde faa gaa alene og prøve lykken sammen med lappen.

Det lot han sig ikke si to ganger. Da de skulde dra avsted stillet han sig op ved siden av lappen og jeg fik fæstet hans

mine paa en plate. Den var seiersikker nok. Nu naar hans ellers lutende krop reiste sig helt op maatte jeg tænke paa hans egen historie om elgen, som raket op over alle træ-toppene. Lappen blev rent borte ved hans side. Saa gik de raskt avgaarde og efter en halv times forløp kunde vi i kikkerten se dem forsvinde indover aasbrynet paa Kvænnadalens sydside.

Mens jægerne var borte, satte telemarkingen istand et par garn, saa vi næste dag kunde være sikre paa fisk, og Antonius og jeg pudset et par rifler som hadde ligget igjen i hytten fra ifjor.

Der hadde været indbrud paa vaarparten. – Angjældende hadde opholdt sig nogle dager i hytten. Det var en rømt straf-

fange nede fra Arendalskanten. Riflerne hadde han ladet ifred og kun tat med sig en gammel sportsdres som hang igjen.

Det var endnu fuldt dagslys da Herstein og lappen kom tilbake.

„Fine trakter", sa Herstein, henvendt til Antonius. „Det var pokker at jeg skulde skyte bom".

Middagen var færdig og beretningen fik utstaa litt. Men neppe hadde Herstein faat en dram saa sa han: „Lappen fik nok respekt for mig idag. Jeg har vært borti rein før jeg – det skjønte'n nok".

Lappen kom nu ind og fik ogsaa en dram. – Han blev staaende og høre paa Herstein fortælle: „Du skulde aldrig ha set saa rart", sa Herstein. „Dyra laa paa en fonn slik til at det var aldeles plent umulig aa stille indpaa dem. Det var ikke andet aa gjøre end aa ligge stille og vente paa om de vilde reise sig. Vi laa slik en times tid, tænker jeg, saa reiste en simle sig og straks efter hele flokken, det var vel en 30 dyr. – De drog nu opover aasen fra os og lappen vilde at vi skulde følge efter til aasbrynet, men jeg sa: vent litt, kanske de kan

komme tilbake, og jeg hadde neppe sagt dette, førend vi fik se hornene paa et par svære bukker komme frem over aasen der hvor flokken forsvandt. De kom nu ind i en dalsænkning og begyndte at dra sig opover denne. Jeg antar de var paa 250 meters hold da jeg skjøt, saa det var ikke saa rart at det blev bom."

„Du skjøt for tidlig", sa lappen. „Vi skulde ha ventet litt og krabbet nærmere, saa var vi sikkert kommet paa 150 meters hold".

Herstein mente at dyrene gik for fort opover til at de kunde naaes igjen, men lappen sa at de beitet sig opover og da stanser de ofte.

Jeg skyndte mig at gi lappen ret. „Du gjorde naturligvis den sedvanlige begynderfeil", sa jeg til Herstein, „du skjøt for tidlig".

* * *

Den 2den september oprandt med klart veir men kold og sur vind.

Nu gik Herstein avgaarde sammen med telemarkingen og Antonius og jeg med lappen. Det var første gang jeg var med paa selve jagten i terrænget. Jeg tok to fotografiapparater med og haabet paa at faa anledning til at stille indpaa dyrene og fotografere dem nær indpaa.

Det var kjølig idag, saa det gik noksaa fort at komme op fra dalen. Vi besteg en liten høide og speidet omkring med kikkerterne. Lappens skarpe og øvede øie opdaget straks en liten flok dyr som laa paa en fonn et par kilometer fra os i vest. Vi gjorde en sving sydover og efter et par timers temmelig rask vandring naadde vi en liten høide hvorunder lappen mente at dyrene laa. Jeg blev tilbake og de andre to stillet forsigtig fremover. Der laa noksaa mange store stener bortover, saa de hadde ganske god dækning. Nu la de sig ned og begyndte at krabbe. Antonius som skulde ha stillingsskotte krøp først. Ved en sten saa jeg at han la an til skud. De skjøt omtrent samtidig begge to. Saa smaldt det engang til, og endnu en gang fra lappens rifle. — Saa blev det ganske stille. Ingen dyr kom sættende opover forbi mig, men jeg sat færdig med mit kamera, det var bare at kneppe av. Saa tok jeg de andres sækker, som de hadde ladt tilbake hos mig og gik nedover til dem. Lappen holdt alt paa at flaa.

Det var en stor pen buk, som hadde ramlet for Antonius' kule.

Det var lunt hernede hvor dyrene hadde ligget og vi kokte kaffe og tok en hvil, mens lappen lemmet sønder og uret kjøttet ned.

Der fløi en stor ravn over os, den skrek og drog fort videre.

Nu reiser den rundt og melder om fangsten sa lappen, og en halv time efter at vi er gaat herfra har vi dem her alle sammen. Jeg faar ure litt bedre ned, la han til og kastet endnu nogle store stener ovenpaa der kjøttet laa gjemt.

Det er forresten ikke saa farlig med ravnen sa lappen, men jærven er værre. Den kan vælte store stener bort og grave sig ind til kjøttet med utrolig færdighet.

Klokken var blit 3 paa eftermiddagen og stort mere jagt kunde det ikke bli idag. Vi hadde et par timers gang hjem.

Jeg fotograferte lappen under flaaingen, men det var for surt og koldt til at ta flere billeder. Jeg fik haabe paa morgendagen.

Da vi kom hjem, var Herstein forlængst kommet og gik nu omkring og skjøt ryper for Antonius' deilige gordonsetter Per. Ren hadde han ikke faat, kun set nogle faa paa langt hold, men 14 ryper hang i hans lange guldkjede, da et skud hentet ham ind til hytten.

* * *

Den 7de september oprandt med rent ønskeveir. Vi delte os paa samme maate som dagen i forveien. Telemarkingen og Herstein passet nemlig bedst sammen, fordi de var enige om at drive jagten paa den maate, at de stadig forsøkte at indhente dyrene. Antonius og jeg var imidlertid likesaa enige om at vi ikke vilde fly livet av os. Vi vilde heller la dyrene komme til os. Det fik bero paa chancen om det lykkedes.

Vi var tidlig paa'n idag, det var sidste fulde jagtdag og byttet hadde hittil været skralt – en buk.

Det blev en rik dag paa oplevelser, vi saa mange dyr og mange flokker, men de var alle urolige og vanskelige at komme paa hold.

Idet samme vi kom op paa aasbrynet og hadde gaat nogle hundrede meter langs et litet fjeldvand kom en flok paa ca. 40 dyr tilsyne paa en liten nut vel en kilometer foran os. Der var flere store bukker iblandt med gilde horn. De kom diltende men syntes svært vare og uten at vi egentlig kunde skjønne at de veiret os eller merke dette paa dyrene, saa snudde de dog i en stor sving omkring den nuten de var kommen op paa og drog sig i langsomt dilt bortover mot nogle berghammere med snefonner under. Lappen mente at de ikke hadde merket os, men at flokken tidligere maatte ha været skræmt.

Vi tok nu hurtigst mulig over en lang ryg for at forsøke paa, om det var mulig at møte dem, hvis de gjorde en sving mere imot os.

Det tok os ca. $^1/_2$ time at komme over nævnte ryg og ned til et nyt litet vand, hvorfra der rinder en liten bæk ut i det første og hvor der var sand og grus langs bredderne.

Vi fik straks se av de friske spor i sandet at flokken allerede hadde passert og væk var den. Vi gik op paa en høide for at speide – intet at se. Det var idag tindrende klart, blik stille og varmt, ganske usedvanlig varmt for denne aarstid og paa hele 4 000 fots høide. – Vi kunde ved middagstider ligge paa bakken ved vor kaffekjel og sole os saa længe vi vilde.

Antonius og lappen gik nu videre vestover, passerte det sted hvor Herstein hadde skutt bom forleden dag og gik op paa en ny høide. Terrænget her paa sydsiden av Kvænna er fuldt av koller eller smaa runde høider med bækkefar langs siderne og smaa vand nedi botnerne.

Jeg blev igjen paa en bekvem kolle for at fotografere. Jeg tok partier av vidden med Hardangerjøklen i bakgrunden, med Haarteigen og med Nupseggen, foruten en del partier av det nærmere jagtterræng. Saa møttes jeg igjen med de andre paa en liten nut med varde noget østenfor den bekjendte Grasnuten.

De hadde nok set dyr, men for langt væk, vi vilde ikke i den deilige dag fly livet av os.

Mens vi sat der og speidet og talte om at holde middagshvil, kom en enslig simle opover mot os, men snudde fort da den fik veiret og satte tilbens. Litt efter kom 3 store bukker fra en anden kant. De kom heldigere til for vindretningen, men saa skræmte ut og gav sig ingen ro. Ikke langt utenfor skudhold svingte de over en berghammer og forsvandt.

Saa blev det bedst at ta hvil allikevel. Lappen er en mester i at finde brænde, selv heroppe paa snaueste graaberget. – Det er en slags røtter han graver op av jorden. Stor varmen blir det ikke, men naar det vesle som er der, er brændt op, er ialfald kaffen kokt.

Vi laa nu rigtig og dovnet os. Mon hvordan Herstein hadde det? Vi hadde hørt nogen skud fra den kant han skulde være. Kanske den første flokken vi saa var skræmt av ham?

Vi var forresten nu kommet helt over i den vestlige ytterkant av Antonius' terrængomraade. Grasnuten var grænsen, men herfra gik den mere nordøstlig nedover mot Voldevand, og fra den høide vi nu laa paa strakte der sig en lang skraaning nedover mot et vand og fra dette store flater videre. En god del av dette laa sikkert utenfor vort omraade, men lappens kikkert streifet ogsaa litt utenbords og pludselig fór han op. Nu saa han en stor flok langt paa den anden side av vandet. Denne flok gik rolig og beitet og lappen fulgte spændt med. Beitingen gik i retning mot os. Om en halv time vilde de

være naadd ind paa vort omraade. Vi sat derfor fremdeles rolig der vi var. Utsigten var brilliant.

Vi vidste at vore venner ved Øvre Voldevand ogsaa drev renjagt iaar. Var de ute idag maatte da den flokken vi saa umulig kunne undgaa deres opmerksomhet. – Men ingen skud hørtes. Lappen foreslog at han skulde gjøre en omgaaende bevægelse og stille paa dyrene fra sydvestsiden, saa kunde vi bli her vi var og se om vi kunde komme paa hold.

Vi godtok lappens forslag. Han sprang avgaarde i sine lette komager og forsvandt snart.

Det varte ikke længe før vi hørte skud og skræmt av dette satte flokken nu ret østover nedenunder vor kolle saa vi tilslut fik dyrene ret i nord og ca. 2 km. fra os; der begyndte de at slaa sig til ro igjen og beite.

Lappen kom merkelig fort tilbake. Han hadde hat uheld. Idet han stillet ind paa flokken og var paa godt hold kom plutselig 3 karer vandrende vestenfra. Ingen av dem hadde bøsse og de hadde ikke set renflokken. Han maatte derfor skyte inden disse 3 skræmte bort enhver chance og det blev bom. De 3 karer kom fra Ugleflot, hvorhen de hadde baaret op proviant o. l.

Da lappen kom op til os igjen og fik se dyrene gaa der, gled skyggene paa hans ansigt av det passerte uheld atter over.

Vi sat og drøftet hvad vi nu skulde gjøre, da vi pludselig ser 2 mænd med rifler komme springende bortover nogle myrer, kaste sig ned og skyte paa den samme flokken. Det var vore venner fra Øvre Voldevand – det skjønte vi straks. – Nu saa vi en mand til og ialt hørte vi 8 skud men kunde ikke se noget dyr falde. – Senere fik vi vite at de hadde faat 3 bukker.

Flokken splittet sig, fór til alle kanter i vild flugt, samlet sig atter og satte ret ut vestover igjen, der hvorfra de var kommet. Det var et mylder av dyr, kanske et par hundrede. Først nu da de satte fuld fart paa blev alle lettere synlig saa vi fik se hvor mange det i grunden hadde været.

Vi indsaa det nytteløse i at forsøke nogen ny forfølgelse av denne flok og vi drog os derfor nu hjemover.

Lappen gik opover og tok med en bør kjøt av det vi hadde skutt før og Antonius og jeg tok benveien lien ned mot Voldevand. Vi kom ned i et vidjebælte, saa frodig og tæt at det var som en urskog og det var et helt arbeide at brøite sig igjennem.

Da vi kom ned til hytten var Blakken borte. Lina hadde da vi idag var gaat avgaarde og hun hadde gjort alt færdig, tat sig en tur opover mot vore trakter for om mulig at faa se litt av renjagten. Blakken som ellers hver dag holdt sig ved huset har formodentlig, som den pleiet, gaat bort til kjøkken-

døren for at faa litt brød eller sukker og da den saa fandt døren stængt, har den tænkt: de har forlatt mig – her blir jeg ikke. – Og væk var den.

Lappen blev meget betuttet, da han litt senere kom hjem og ikke saa sin kjære hest.

Det var allerede omtrent mørkt og derfor nytteløst at lete efter hesten om kvelden. Lappen slog sig til ro og sa, at han skulde dra ut kl. 4 om morgenen. Av sporene kunde han se at hesten hadde svømmet over elven, merkelig nok hadde den greiet det med helle paa. Det som nu ængstet dens eiermand var bare om den skulde ha skadet sig, naar den slik la ivei paa langtur med helle paa.

Ut paa formiddagen næste dag kom lappen tilbake med Blakken og i følge med Odd Killingtvedt fra Mogen som ogsaa hadde sin hest med for at hjælpe til at kløve ned kjøt og bagage. Blakken var kommet til Mogen om kvelden forut. Lappen hadde først lett opover i retning mot Sandhaug, men der var intet at se, saa hadde han nøie undersøkt langs strandbredden og der set at sporene gik mot Mogen. Det eiendommelige var igrunden, at da Blakken ifjor skulde tages over Kvænna, blev den leiet ut i vandet like nedenfor en liten foss, som kommer fra Voldevand og gaar ut i Unythølen og akkurat paa samme sted hadde Blakken iaar valgt at sætte over paa egen haand. Den hadde efter bare en gang tidligere at ha været her fundet det samme overfartssted og den rigtige vei ned til Mogen. Hesten var i god behold.

Herstein kom ogsaa sent igjen fra jagten, men han hadde ikke noget at fortælle. De hadde set for lite dyr og naturligvis fløiet over alt terræng, saa det kunde han garantere, at der han hadde været fandtes ikke dyr.

De andre var ikke enig med ham. Vildrenen færdes saa vidt og streifer saa meget omkring, saa der det den ene dag er tomt for dyr, kan det den næste være flok paa flok.

Men dyrene var skræmt iaar. Odd Killingtvedt mente at der var drevet ulovlig jagt før jagttiden og at dette hadde skræmt dem. – Imidlertid synes jeg at jagten er morsomst uten utbytte, naar der bare er dyr og man faar fornøielsen av at se dem og stille ind paa dem.

Nogen kamerajagt blev det ikke iaar. Vi maatte jo først tilfredsstille jægernes krav og selv den bolde Herstein blev uten en trofæ.

Men han trøstet sig allikevel: „Jeg har skøti rein, jeg har skøti saa mye rein, saa jeg begynder aa bli lei a' det. Men det var fine trakter", la han eftertænksomt til.

S. H.

Renflokken i Rendalsfjeldene.

Da jeg for ca. et aar siden skrev litt i tidsskriftet om forsøket med gjenreisning av renbestanden paa Rendalsfjeldene lovet jeg senere at gi nærmere underretning om sakens utvikling, og skal nu meddele et kortfattet resumé av resultatet hittil.

Til idag har saken i grove træk gaat efter planen, saa vi har grund til at være fornøiet.

Efter at renflokken ifjor i februar kom fra Valdres til Rendalsfjeldene fandt den sig meget vel tilfreds med det nye opholdssted, idet den til sidst i april gik rolig og roet sig og trængte praktisk talt ikke opsyn.

Da det blev barflekker i fjeldet og kalvningen nærmet sig blev det imidlertid urolig i leiren. 4 mand gjætet skiftevis nat og dag en tid, men trods det spredtes renflokken for alle vinde. Den hadde øiensynlig en sterk trang til at „traa" tilbake, idet den altid vilde imot vest, og hadde vi ikke hat Rena i flom og Rendalen umiddelbart paa vestsiden av fjeldplataaet, hvor renen skulde gaa, tror jeg, det var blit meget vanskelig at holde flokken. Den var mange ganger i løpet av mai nede i bygden, men stoppet op ved gaardene og elven, som da var litt grusom at sætte over.

Imidlertid var det noget vi paa forhaand vidste at renens sterkeste trang til at „traa" tilbake til kjendte steder er om vaaren henimot kalvningstiden, idet simlerne vil til gammelt sted for at kalve.

Dog skal det her bemerkes, at bukkenes hjemvé var like sterk som simlernes.

Disse blev da ihvertfald rolige efter kalvningen, mens uroen blandt bukkene vedvarte længere utover sommeren.

Efterhaanden blev dog renen roligere og har ikke den sidste del av sommeren hat nogen tendens til at ville rømme. Den har gaat i mange mindre og større flokker og hat sine vanlige ruter nordover i nordenvind og sydover i søndenvind.

Da sneen kom først i november, blev al ren samlet sammen i én flok og denne har siden gaat rolig og holdt sig samlet.

Under kalvningen sidste vaar blev flokken forøket med ca. 125 kalver; men vi har ogsaa mistet endel dyr — antagelig ca. 25. Nogen av disse rømte vestover og nogen er fundet ihjelrevne av ulv eller jerv. Rovdyrene var fremme først i november, men har heldigvis ikke vist sig senere. Meget ønskelig vilde det være om de blev borte.

Om ca. 1 maaned skal vi skille ut de 120 dyr, vi skal ha igjen og som skal være grundstammen for den senere vildrenbestand i Østerdalsfjeldene paa Glommens østside. Resten av renen skal tilbake til Valdres.

Da kommer den næste spændende tid – hvordan vore 120 dyr vil ta det, naar de blir alene igjen. De er alle unge dyr, 1-, 2- og 3-aaringer, og det kan jo tænkes, at disse blir noget urolige, naar de mister sine gamle ledsagere. Imidlertid tror jeg ikke dette skal volde særlige vanskeligheter, idet de fra sommeren av er vant til at gaa i mindre flokke, og desuten er det altid lettere at gjæte om vinteren i dyp sne end om sommeren. Gjætningen skal fortsætte til kalvningen i mai, og siden slippes de fri.

Om 5 aar er det godt haab om at ha en anselig vildrenstamme i Rendalsfjeldene og omliggende trakter, hvis disse høifjeldets herlige beboere blir skaanet fra for store indhug av ulv, jerv og tobenede varger med mantel og blyspidstænder.

Ø. Rendal, 20. januar 1922.

T. Js. Bjøntegaard.

En jagttur med forhindringer.

Fjerdemand i jagtselskapet kunde ikke bli med, og en ukes tid før jagten skulde begynde kom ogsaa tredjemand og meldte at han for en gangs skyld vilde slaa sig paa hare- og skogsfugljagt ensteds oppe i søndre Østerdalen. Han hadde nemlig været paa inspektion oppe i vort høifjeldsterræng og fundet ut at det stod daarlig til med rypebestanden der. Første august fandt han saaledes en rypemor som fremdeles laa paa eggene, og der var i det hele tat mange pipere, smaa kuld og langt imellem dem. Men det var dog ett lyspunkt i hans beretning: han hadde set adskillig harelort av rette aargang. Og dette var jo mere end nok til at vi to andre allikevel bestemte os for fjeldet. Vi kunde nok ikke undvære det, selv om det maatte bli smaat stel med jagten.

Vor gode ven B., som har to fremragende harehunder, vilde imidlertid bli med som tredjemand. Det skulde bli interessant, for han hadde nemlig mindst en ophængt ærespræmie som han agtet at hente hjem i løpet av høsten, og vi skulde saaledes paa en maate holde generalprøve med hundene hans. Saa kunde det da ogsaa bli en trekantet bridge ialfald, saafremt det blev „budag" og vi trængte noget at fordrive tiden med. Proviant til 3 mand og 6 hunder blev i en fart sendt indover til sæteren, og vi bestilte bil fra Faaberg 23. august.

Men saa fik ogsaa B. forhindring. — —

Jaja, saa blev det da ialfald proviant nok — selters f. eks. —, en vare som mere end en gang hadde været gjenstand for rationering de sidste dage under jagten. Men harehundprøven og den trekantede blev det altsaa ikke noget av.

For at være sikker paa at der ikke skulde bli nogen misforstaaelse eller feil ved anmeldelsen av hundene, paa grund av at to av dem nu blev trukket tilbake, slang jeg indom Østbanen en av de sidste dage før avreisen. Og der blev jeg møtt med den besked at der i det hele tat ikke var anmeldt nogen hunder fra os. Jeg visste jo at dette var besørget pr. telefon; men hvordan det nu var eller ikke var saa kom jeg da heldigvis tidsnok til at faa ordnet det. Tilslut var jeg nede paa Østbanen og kjøpte billet og fik merket hundekasserne; men heller ikke dette løp av som det pleier, idet jeg ved en feiltagelse, som jeg ikke selv hadde været opmerksom paa, hadde faat billet til Faavang istedenfor til Faaberg.

Hadde vi nu været saapas overtroiske som jægere ifølge gammel, god tradition skal være, kunde nok alle disse smaa fortrædeligheter ha git stof til eftertanke. Men alt var glemt saasnart vi var lykkelig og vel installert paa toget. Selv den mistrøstige beretning om vildtbestanden fortonet sig langt mindre mørk, nu da vi endelig var paa vei mot jægerens forjættede land.

Min harehund Klang, som er stationert oppe i Østerdalen, skulde sendes fra Elverum samme dag, og jeg hadde beregnet at den skulde ankomme samtidig med mig til Hamar. Jeg fandt den imidlertid ikke i trængslen der; men det kunde jo ogsaa være at den var sendt med et tidligere tog. Det hadde aldrig klikket nogen gang i de seks aar den hadde gjort samme reisen, og min gode ven Øivind hadde lovet selv at ordne med det, saa jeg kunde derfor være tryg.

Paa Faaberg møtte M. os med den besked at bilen stod færdig. Veiret var straalende, vi vilde faa en fin tur indover fjeldet, og allerede ved sekstiden kunde vi være fremme i vor kjære vinterstue paa Tortjernlien. Min søn Reidar var netop samme dag kommet ned til Faaberg efter en fjortendages fjeldtur sammen med et par kamerater. Han fik høre at vi hadde proviant og sengeplads nok, og vilde gjerne være med os i egenskap av fisker, fotograf og interessert tilskuer under jagten. Han skulde da faa bli med, og skyndte sig derpaa ind paa stationen for at telegrafere hjem om det. M. overtok min haandvæske og mine geværer mens jeg gik for at hente hundene. Paa platformen blev jeg imidlertid indhentet av en stationsbetjent, som meddelte mig at der var kommet telefonbesked fra Elverum om at min hund desværre ved en feiltagelse var

blit staaende igjen paa platformen, og var saaledes ikke kommet med toget. „Nærmere ordre utbedes," meldte betjenten.

Naah! – – –

Under samtalen med betjenten om at hunden maatte sendes med første tog fra Elverum, og trudsel om ansvar o. s. v., var jeg imidlertid kommet bort til hundekasserne som allerede var lempet ut. Men, o skræk! min fuglehund og en harehundhvalp som jeg hadde med fra Kristiania, var heller ikke med! Dørene var lukket, toget var færdig til avgang, og i næste øieblik vilde signalet lyde. Nogen flere hunder til Faaberg var der ikke, forsikret man; men efter endel parlamentering, hvorunder min jagtkammerat kom mig til undsætning, fik vi da fremtvunget en sidste undersøkelse. Derinde stod jo kasserne med mine kjære, firføddede venner! og i en fart blev de lempet ut.

Saa! – – –

Klang kunde vi altsaa ikke faa med; men det var jo et held i uheldet at Reidar var der. Han skulde nu bli igjen paa Brunlaug hotel, ta imot hunden som vilde ankomme i løpet av dagen, og saa i god tid næste dag komme efter os, først med bil, og siden tilfots de 35 kilometer indover fjeldet. Han glædet sig øiensynlig til at vise os hvor fort han kunde greie turen. Hele sommeren igjennem hadde han været paa „moen", og umiddelbart efterpaa paa fottur i fjeldet, saa han manglet ialfald ikke træning. Og for Klang vilde jo spadserturen indover være udmerket, for den hadde staat bundet hele sommeren og hadde ikke faat nogen anledning til at styrke labberne sine.

Flere biler med jægere og turister hadde allerede tøffet avgaarde. Reidar fik de nødvendigste oplysninger i anledning den forestaaende tur i ukjendte trakter, og jeg gav ham en sidste formaning om at spørre sig for om veien, passe sig for kuerne og kun i ytterste nød slippe hunden. Dermed var vi klar til start.

Men da! – – da var haandvæsken min væk – – – borte! – – – forsvundet! – – –

M. var rask i vendingen og telefonerte straks til Follebu hotel og bad dem stoppe samtlige biler som var paa vei opover fra stationen, da vistnok en eller anden av dem ved en feiltagelse hadde faat med sig en væske som tilhørte os. Bilerne blev stoppet, og bagagen blev grundig undersøkt, men nogen fremmed væske fandt man ikke. Altsaa ikke der. Saa telefonerte vi da til næste jernbanestation, forat faa konduktøren til at foreta undersøkelse paa toget. Det kunde jo nemlig tænkes at en eller anden av de reisende ved en feiltagelse hadde nappet den med sig i farten. Litt tung var den nok, men – – –. Vi forsøkte i det længste at trøste os med at

den ikke kunde være stjaalet. Det vilde dog være for slemt om den ikke skulde komme tilrette igjen, for den indeholdt bl. a. mine toiletsaker, fotografiapparatet, hele min beholdning av brændevin samt jagtjournalen. Værst var det med journalen. I den hadde vi samlet erindringer fra jagten i mange, mange aar, baade i ord og billeder, og meget av dette var aldeles uerstattelig. M. lovte at underrette lensmanden og forøvrig paa alle maater gjøre hvad han kunde for at bringe væsken tilbake. Mere kunde vi ikke gjøre; det var til ingen nytte at vente længere, og idet vi ønsket Reidar velkommen efter, tøffet vi ogsaa endelig avsted.

Paa veien opover til Follebu hadde vi god tid til at drøfte denne række av uheld som vi hadde været ute for, og vi var enige om at det begyndte ikke godt. Jeg forsøkte at holde mig kjæk og trøste os med at det hele nok tilslut kunde ordne sig paa bedste maate. Kameratens alvorlige mine bar imidlertid vidnesbyrd om at han delte mine bekymringer i anledning alle disse gjenvordigheter. Dette med væsken hadde nok især tat paa ham. Gang paa gang nævnte han journalen, og en enkelt gang fotografiapparatet. Det øvrige som var i væsken var han hensynsfuld nok til ikke at nævne noget om.

Vi stoppet ved Follebu hotel. Vi vilde snakke med den damen som hadde været med ved undersøkelsen av bagagen. Og da jeg igjen hadde git en utførlig beskrivelse av væsken, var hun straks paa det rene med at hun hadde set netop en slik en i den bakerste bilen. Men ifølge chaufførens oplysning skulde væsken tilhøre fru M. som sat i en av de biler som allerede hadde reist videre. Atter et svakt haab, og en ny opringning, først til Veisten og saa til et sted længere oppe i dalen, og der lykkedes det os endelig at faa stoppet bilen med den omtalte væske endnu en gang. Og her fik vedkommende chauffør følgende besked: „Flasker i bunden — laasen vrang, men ikke laast — undersøk indholdet — øverst et fotografiapparat.“

Jo, det var nok allikevel min dyrebare væske! Aa, for en jubel! Væsken skulde bli sendt nedover igjen snarest mulig, og et andet jagtselskap skulde ta den med indover til sæteren dagen efter.

Saa var da himlen igjen skyfri. Alt fortonet sig himmelblaat under turen indover, og fjeldet laa der vakrere og mere lokkende end nogensinde før. Vi kom frem til sæteren i god tid, og fandt alt i skjønneste orden. Provianten og patronerne var ankommet, og Syverine hadde endog — trods travelheten med sæterstellet — husket paa at pynte op med blomster, som likesom hilste os velkommen i stua vor.

Dagen efter — den 24. august — foretok vi en rekognoscering ute i terrænget, og vi var snart paa det rene med at utsigterne

for jagten var bedre end vi hadde ventet. Da vi vanskelig kunde komme tidsnok tilbake, hadde vi faat Per og Ivar (to raske smaakarer som hjælper til paa sæteren) til at møte op nede ved veien for at hente væsken, som skulde komme med bilen ved tolvtiden. Da vi litt før kl. 2 kom ned til sæteren igjen, var gutterne imidlertid endda ikke kommet tilbake, og saa var vi ikke sene om at komme avgaarde selv. Nede paa veien fandt vi merker efter bilen som allerede hadde været der. Bagagen var lastet over paa en kjærre, da veien ikke var skikket for bilkjøring længere indover. Bilen var kjørt nedover igjen, men væsken og gutterne var ingensteds at se. Noget maatte vi jo foreta os for at bringe paa det rene hvor det var blit av gutterne, og vi gik derfor nedover veien. Ved en sæterløkke omtrent ti minutters vei længere nede møtte vi dem, og tænk de hadde virkelig væsken mellem sig! De hadde bare tat sig en liten avstikker ned til fiskerbua nede ved vandet, de, og der hadde de truffet et par snilde damer som inviterte dem paa kaffe og fløtevafler. Saa blev de sittende der en liten stund, da, og imens hadde bilen været der, og var reist igjen. Men væsken stod under laaven nede paa sæterløkken, den — — —

Hvis alt gik efter beregningen, skulde Reidar være fremme ved firetiden. Men klokken blev baade seks og syv, og han var endda ikke kommet. Kanske hadde han tat med rutebilen som gik fra Faaberg først ved tretiden, og i saa fald kunde vi ikke vente ham før sent paa kvelden. Da det begyndte at mørkne, ruslet vi nedover for at møte ham. Ved en stor sidevei, som tar av en halv mils vei nedenfor sæteren, satte vi os for at vente. Det var overskyet og temmelig mørkt. Maanen tittet av og til frem gjennem skylaget og lyste op fremover veien, og det var lunt og varmt som en sommerkveld. Med passende mellemrum blaaste vi „herover" i jagthornet, til trøst og opmuntring for ham som nu trasket avsted langs det lange, lange Dokvandet. Vi fik intet svar; men vi ventet og ventet helt til midnat. Vi drøftet alle muligheter, og tilslut maatte vi trøste os med at det nok kunde gaa an at ligge ute ogsaa i slik en nat. Det var til ingen nytte at bli her længere, og vi begav os derfor paa vei opover til sæteren.

Det pleier jo ofte være noksaa smaat bevendt med søvn natten til den 25. august, og man vil forstaa at vi denne nat sov mindre end sedvanlig. Ut paa morgensiden begyndte det at regne, og mens jeg laa og hørte paa hvordan det litt efter litt øket, indtil regnets tromming mot tjærepappen paa hundehustaket lød som en fjern fossedur, sovnet jeg omsider ind.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Klokken halv seks om morgenen banket det paa døren, og ind tren Reidar med Klang. Reidar var barhodet, og Klang

var saa saarbent at den likesom ikke visste hvilket ben den skulde staa paa. Pjuskete og vaate til skindet var de begge to, men forøvrig tilsynelatende i fuld vigør. Klang fandt sig snart en plads ved ovnen, og mens Reidar skiftet klær og fik sig litt mat, gav han en beretning om turen som i al korthet indeholdt følgende:

En stund efterat vi var reist fra Faaberg, kom det atter en telefonbesked fra Elverum station med beklagelse over at man nok desværre hadde glemt at sende hunden med eftermiddagstoget ogsaa. Han ringte da op onkel Knut, som bor i Elverum og som selv er jæger, og bad ham sørge for hunden og faa den sendt til Faaberg med første tog næste dag. Det blev ordnet, hunden kom, og med den i baand bar det avsted pr. bil og tilfots. Mellem Forsethsæteren og Kittilbu kom han ut for en bøling som vistnok hadde til hensigt at myrde baade ham og hunden. Han fik reddet sig bak en skograbbe, og under flugten mistet han luen; men hunden slap han ikke. Paa Kittilbu søkte han oplysning om veien; men vedkommende som han traf var ny paa stedet og hadde ikke nøiere rede paa det. Han stolte imidlertid paa at hunden skulde føre ham paa ret vei, om det skulde bli nogen vanskeligheter, og drog derfor videre uten at undersøke noget mere om veien. Langt om længe kom han til en sæter, hvor han gik ind for at faa sig litt mat, og her fik han høre at han hadde gaat feil, og at det var ca. 7 timers marsj til Tortjernlien naar han gik samme vei tilbake til veiskillet. Trods advarsler og gode raad valgte han at gaa bent over Snuenfjeldet. Han hadde nemlig kart over den strekning som han nu hadde igjen, og ifølge dette var det en sti der som saa ut til at være ganske grei, og slet ikke kunde den være saa værst lang heller. Paa mindre end tre timer mente han at være fremme; men det lakket mot kvelden, og det gjaldt at skynde sig. Oppe i snaufjeldet kom han ut for bøling nr. 2, og her var ikke andet at gjøre end at slippe hunden og igjen redde sig ved flugten. Men da hunden kom paa frifot, fandt den straks en hare, og længere og længere indover fjeldet bar det med losen. Mere end en time av den kostbare tid var gaat før det lykkedes ham at faa tak i hunden igjen, og nu viste det sig at den var blit dygtig saarbent ogsaa. Farvel harestek imorgen! Veien blev mere og mere utydelig og kronglete og vanskelig at holde, og tilslut blev det saa mørkt ogsaa at det ikke var raad at komme længere. Han fandt sig en lun grop ved en liten bæk, fik op varme og slog sig til for natten. Ikke tale om søvn, naturligvis; det begyndte snart at regne saa smaat, og han fik nok at gjøre med at holde liv i varmen med enerkvister og andet

rusk. Ved halvfiretiden var det blit saapas lyst at han til nød kunde finde veien igjen, og nu var han altsaa fremme. — —

Jaja, hunden var rigtignok saarbent allerede før man hadde faat begynde jagten, og fotografen og fiskeren maatte nu ialfald sove over første dagen; men der hersket allikevel almindelig tilfredshet i vinterstua den morgen.

Fotografering under jagten hadde vi desværre i høi grad forsømt i de senere aar; men nu skulde vi ta fat for alvor,

og særlig skulde det være fotografens opgave at skaffe et billede av rypa efter skuddet. En dag efter endt jagt kunde han da ogsaa meddele at nu var rypa i faldet „tat paa kornet" under forholdsvis gunstige omstændigheter. Og filmen — — — filmen — — — ja, hvor var filmen? Den hadde han nok mistet, eller rettere sagt glemt igjen, kanske, og nu laa den ensteds oppe i Suluhøgda, antagelig der hvor han skiftet ind den nye rullen. Hvem husker noget saadant som en filmrul naar jagten er som mest spændende!?

Men det skulde nok lykkes at finde den igjen.

Næste morgen snedde det; det gik snart over til den rene snestorm, og driverne laa tilslut alenhøie i søkkerne. At finde igjen en liten filmrul som laa under sneen etsteds i store, vide

fjeldet, var jo ugjørlig. Først tre dage efter, da sneen var gaat væk, fandt vi den igjen, og den saa ut til at være iorden.

Og her er altsaa ett av billederne. Ryperne er desværre blit litt uklare, da billedet paa grund av det svake lys ikke kunde tages paa korteste øieblik. Men enhver jæger vil forhaabentlig allikevel straks kunne se at den nærmeste rypa dætter, og man vil endvidere ha forstaaelsen av at her har ogsaa fotografen været heldig med „avtrækket".

December 1921. *ohf.*

Meddelelser om vildtbestanden høsten 1921.

For interessens skyld gir jeg Dem nogen oplysninger om jagten i høst og til nu, hvad ryper, orfugl og storfugl angaar paa mit terræng her paa Nordmør.

Terrænget er et av de bedste paa disse kanter.

Ryper: Disse var det bra bestand av iaar i sydøstheldningen av terrænget; men yderst slet i sydvestheldningen. Der var ganske mange kuld; men kyllingerne var ikke store, og der var enkelte kuld med pipkyllinger. Tre kyllinger fandt jeg med bændelorm; fra den ene hang en saadan langt ut av endetarmen. Ryperne har været i stadig fremgang siden 1917, som var mit daarligste aar. I november – december var der som vanlig en hel del flytteryper fra høifjeldet indenfor.

Orfugl: Skjønt terrænget omfatter glimrende orfuglmark, var her faa kuld, delvis med knapt flyvedygtige unger; men der var en god slump enkel gammel fugl.

Storfugl: Terrænget bestaar av adskillig fin mark ogsaa for denne fugleart, og ifjor, som var et middelsaar, hadde vi over et dusin kuld paa vingerne; men iaar kun et eneste; dog var der adskillig gammelfugl. Jeg fandt 2 reder med frosne egg.

Rugde: Av denne hadde vi forholdsvis meget god bestand ihøst.

Hare: Denne har vi iaar god bestand av; man kan si meget over middels.

Vor værste fiende iaar var det forfærdelige veir, vi hadde fra pinsen og utover sommeren – det varer forresten endnu.

Mit terræng er i en høide fra 300 – 2500 fot over havet og ligger mot syd-vest, syd og sydøst, delvis flate moer.

Kristiansund N. $^{22}/_{12}$ 1921.

Harald J. Loennechen.

* * *

Saa daarlig aar for *lirypen* har her ikke været saalænge folk kan mindes. Kuldene var ihøst yderst faa og smaa. Ungfuglene var dog, trods meget daarlig veir, nok saa store. Grunden til den store tilbakegang for lirypen skyldes ialfald for disse trakters vedkommende storparten ræv, maar og rovfugl.

Anderledes er det med *fjeldrypen;* den har et godt aar iaar, ja, det kan næsten betegnes med meget godt. Kuldene var som regel store, ungfuglen likesaa.

Hare paa fjeldet litet, nede i dalen mere. Rovdyrene, og særlig da *ræven,* synes at faa mere og mere overhaand. De faa som blir fanget er for intet at regne mot den masse som er igjen. Vi maa ta en alvorligere offensiv mot den!

Maaren slaar heller ikke av, skjønt denne synes at optræde mere periodisk. Den har sammen med ræven totalt utryddet hver eneste fjær av storfugl og orfugl nede i skogen. Jeg har i hele vinter ikke set et eneste spor, hverken efter storfugl eller orfugl, trods jeg ofte daglig har færdes nede i disse for storfuglen saa ypperlige trakter. Ifjor fandtes næsten ikke maar. Vinteren 1919—20 var som iaar.

Røiskatten blir holdt godt unda.

Jerv er det en masse av. *Gaupe* findes ogsaa.

Sent ivaar saaes slag efter en bjørn, men denne har dog senere ikke git tegn fra sig.

Rovfugl var det en masse av isommer; og fra mange steder hører man om at ørnen grasserer blandt smaafæet.

Grotli $^{22}/_{12}$ 1921. *Sevald Grotli.*

* * *

Fra *Øvre Sirdalen* og *Fjætland* skriver Ole Kvinen Solholm den 24. december 1921:

Renen har nok gaat her i hele aar, men er blit noksaa haardt jaget under jagten. Det meste er bukke, men det er ogsaa simler her om vinteren, men da er det flokke paa hundrevis av dyr. *Ræv* er her masser av til alle tider. *Maar* er der heller ikke litet av. *Røskat* en mængde av, men *ryper* er det mest av.

Om rypens og storfuglens flytninger.

Av advokat Ludv. Lumholtz.

Naar fuglen kun midlertidig bytter tilholdssted maa den siges at flytte, er dens utfarter beregnet paa varighet vandrer den. Forresten gaar disse betegnelser over i hinanden, men disse fuglenes skiften av opholdssteder er selv-

sagt av den største interesse, og man maa være dr. Kloster (Tidsskr. 1921, s. 198 ff.), taknemlig for det betydelige materiel han har samlet til at belyse ogsaa dette spørsmaal i forbindelse med spørsmaalet om fuglenes decimering ved sygdom. At dette sidste spørsmaal ikke er saa let at løse, synes mere og mere indlysende. Vistnok er det saa, at man yderst sjelden eller aldrig støter paa selvdød fugl i marken; men det bør erindres, at baade stort og smaat vildt gjerne gjemmer sig bort, naar de føler de maa dø. Og altid er naturens renovatører, rovfugl og rovdyr, paafærde og fortærer døde og syke individer.

At der maa gjøres noget alvorlig for en videnskabelig undersøkelse av disse forhold er utvilsomt og maa man være Bergens Jægerforening erkjendtlig for det tiltak, den allerede har gjort i den retning.

Alt hvad der hænger sammen med vore vildtfugles ernæring er vistnok endnu ufuldkomment belyst, og jeg benytter anledningen til i denne forbindelse at henlede opmerksomheten paa en brochure av dr. Reusch „Om fuglestener", hvor forf. ved flere iagttagelser paaviser, at tiurfuglen maa tilbakelægge tildels lange strækninger forat finde de smaa kvartsstene som er nødvendige for dens fordøielse av føden (Tidsskr. 1919, s. 287).

Hr. Johs. Sundførs bemerkninger (Tidsskr. 1921, s. 271), „Om rypevandringer og kvarts" har speciel interesse i forbindelse med dr. Reuschs „Iagttagelser om tiuren og kvartsen". Man har jo længe sat fugleflytningerne i forbindelse med ernæringen. Fuglenes trang til kvarts kan være et saadant moment, og kanske vigtigere end man har anet. For rypen gjælder derhos, at den ikke faar godt av bjerkeknoppen om vinteren, naar buskene ises til ved frost efter tøveir. Den tvinges da ut til andre trakter forat søke næring. Vaaren 1918 vrimlet det pludselig av ryper i Ballangsmarken i Ofoten, paa sydsiden av Ofotfjorden. I hundredevis sat de i de lange bjerkelier og mange faldt for markefolkets bøsser. Efter en maaneds forløp var de forsvundet likesaa pludselig som de kom. Disse ryper maatte være kommet fra de svenske grænsemarker, og man antok, at bjerkeliene inde i Sverige med isbelæg hadde tvunget fuglen til at flokke sig og søke andetsteds hen, hvor dens vinterføde, bjerkeknoppen var tilgjængelig. Men hvad angaar kvarts, saa er jo Ballangsmarken godt forsynt baade med kvarts og kvartsit. Kanske det kan ha været medvirkende.

En anden og regelmæssig flytning foregaar av storfugl over Maalselvedalen, som staar direkte i forbindelse med svensk Lapmarken og dens store furuskoger. Hver vaar søker tiuren over fra Sverige til den store Senjenø og vender hver høst tilbake. Den trækker særlig i Tranø sogn. Under disse flytninger frem og tilbake flyver den Maalselvedalen i dens hele

længde, en strækning paa henved 100 kilometer, men sætter fra Malangsfossen bent over elven, som her gjør en bøining, og videre nordover heiene til Senjen.

Paa en av disse øde heier langt fra folk bor en gammel eneboer, Peder Andersen, i en hytte han har sat sig op og kaldt Fredheim. Den ligger vakkert til ved et litet, godt fiskevand. Han er en elsker av naturen og dens skapninger, og streifer meget om i bygden. Naar han gaar bort, sætter han altid gangdøren aapen, forat fuglen kan finde skjul mot uveiret, og ofte har en røi med sine kyllinger vandret ut, naar Peder Andersen er kommet ind. Han har ogsaa bemerket det periodiske tiurtræk fra øst, og mener at fuglen hækker i Tranøbotn i Senjen. Ogsaa ryper kommer østfra, siger han, og for disse sætter han op snarer. Sine egne ryper holder han av og lægger ikke an paa dem. Selv er Peder Andersen en vandrer, av finsk avstamning, har været guldgraver i Australien, paa Finmarken o. s. v. og har en interessant historie, som ikke hører herhen.

Det blev mig fortalt i 1920 paa gaarden Neby, som ligger ca. 2 kilometer ovenfor Malangsfossen, at tiurflokkene hadde en hvileplads under trækket i en skogaas op for gaarden Myrvang, midt mot Neby, og de indfandt sig saavidt regelmæssig, at jægere blandt bønderne i nærheten passet dem op, og gjerne fik fældt nogen av dem.

Forholder dette sig rigtig, og jeg har ingen grund til at tvile paa beretningene, saa er det neppe ernæringen eller den alene, som er flytningsaarsak. Det kan tænkes, at disse fugler, hvis standkvarter vel maa siges at være i Sverige, hvor de tilbringer den længste del av aaret, har valgt kystlierne i Norge som hækkepladser av hensyn til ungernes opdræt. Som bekjendt er myggen i Lapmarken en sand plage, specielt paa forsommeren, og fluernes og insekternes dødelige angrep paa fugleungernes øine er notorisk. Det er da sandsynlig, at storfuglens instinkt har tilsagt dem at vælge Norges kystland med sine lune, insektfrie lier som hækkeplads for ungerne. Men kun indgaaende, nærmere undersøkelser kan konstatere forholdet, som synes at være av betydelig interesse.

Eiendommelig er det, at tiuren er saa overveiende fremfor røien blandt disse flyt-storfugle, at der kun tales om tiur. Det samme fænomen omtaler ornitologen og forfatteren Ludv. Munsterhjelm i sin briljant skrevne bok: „Trapperliv i Lapland", hvor han berører tiurvandringer i de finske ødemarker, med urskoger av furu paa moerne, storfuglens, tjädertuppens rette hjem. Han anfører ogsaa at erfaring viser, at i aar hvor der er større tilgang paa pattedyr og fugl end almindelig, er hannerne i majoritet.

Supplerende bemerkninger
til
undersøkelser over ørrettens utdøen i det sydvestlige Norges fjeldvand.

Av prof. dr. Knut Dahl.

Efterat jeg skrev min artikel om dette emne i tidsskriftets 4. hefte 1921 har jeg faat endel yderligere oplysninger som i nogen grad belyser spørsmaalet om muligheten av at motvirke fiskens utdøen i heivandene eller at gjenbefolke vand, hvor sygdommen helt har utryddet bestanden.

Pg. 264 nævnte jeg at vi hadde gjort et forsøk paa at gjenbefolke Søndre Krokvatn i Ljoslandsheien, et vand som i en lang aarrække hadde været fisketomt. Vaaren 1918 utsatte vi 6000 ørretyngel i dette vel $^1/_2$ kvadratkilometer store vand. Som jeg nævnte i en fotnote hadde jeg faat meddelelse fra stedets forpagter hr. C. E. Petersen, om at han allerede sommeren 1919 og 1920 blev var smaafisk i vandet. Dels saaes smaafisken paa bækken. Dels kunde man merke smaa napp paa sluk.

Den 8. september 1921 fik hr. Petersen imidlertid paa garn 2 ørret, og disse blev konservert hele i formalinopløsning og indsendt til undersøkelse ved mit laboratorium. Fiskene var 27 og 28 cm. lange og veiet henholdsvis 240 og 275 gram. Begge var 3 vintre gamle og hadde saaledes tilbragt næsten 4 somre i vandet. Begge var saaledes klækket vinteren 1917—18 og stammer utvilsomt fra vor yngelutsætning 1918. Veksten hadde, som det vil sees, været meget god.

Mavene var rikelig fyldt med næring som væsentlig bestod av insekter.

Spørsmaalet om disse nye fisk er utsat for at angripes av rognsygdommen kunde ikke faa nogen belysning, da begge fisk var hanfisk, hvorav den minste hadde temmelig langt utviklet melke.

* * *

I 1916, da jeg foretok mine første undersøkelser i Ljoslandsheien, hadde jeg paa den samme reise en konferanse med dr. S. Høyer i Arendal, fra hvem inspektøren for ferskvandsfiskerierne hadde mottat klager over fiskens utdøen i heivand i Topdal. Dr. Høyer meddelte mig da, at han paa sit terræng i øvre Topdal i Skaaraanas vasdrag hadde et vand, Holmevatn, som tidligere hadde været fiskerikt, men hvor fisken nu var helt bortdød. Han hadde da utsat litt yngel i 1916 og søkte mit raad om, hvad han videre skulde foreta.

Jeg meddelte ham da mine erfaringer fra Ljoslandsheien, som dengang selvsagt bare forelaa i den første raa form og tilraadet ham at sætte ut mere yngel, da jeg ikke kunde tænke mig noget andet botemiddel.

Høsten 1921 fik jeg følgende interessante meddelelser fra dr. Høyer.

Dr. Høyer rekapitulerer tilstanden før yngelutsætningen saaledes: „Fisken var efterhaanden forsvundet fra samtlige vand i vasdraget (Skaaraana) efterat den var blit større og større og sjeldnere, og uten at der var yngel at se; dog var der i 1916 litt fisk igjen i det nedenforliggende „Mjaavatn". Jeg haabede at kunne sende Dem prøver næste aar derfra, men der var da ingen at faa i garn."

I 1916 sattes der 700 ørretyngel (fra Gjøvedal) i Holmevatn og 300 i de nedenfor liggende 2 „smaakjønnin" og i 1917 blev der sluppet 750 ørretyngel i Holmevatn.

I 1918 saa man fisk sprette i Holmevatn, smaakjønnin og Mjaavatn og det ovenforliggende Steikjøn.

I 1919 fiskedes paa nogen dage i 2 garn i Holmevatn 3 bismerpund ørret av udmerket kvalitet. Fisken hadde en længde fra 30 cm. til 42 cm.

I 1920 var fisken optil 1 kilo.

I 1921 var fisken optil vel 1 kilo.

Paa 4 garn i jagttiden blev der dette aar tat 15 fiske (ingen smaa) alle omkring 1 kilo, en fangst som dr. Høyer karakteriserte som liten. Tidligere paa sommeren hadde han faat relativt mer.

Av de fangede fisk blev 2 stykker maalt og veiet og skjælprøve blev indsendt til mig; rognen i ovariet hos 1 av fiskene hadde tydelig melkefarvede flekker og en prøve blev sendt mig konservert i formalin.

Fiskene der fangedes den 2. september 1921 var henholdsvis 42 cm. og 47 cm. lange, og var henholdsvis 4 og 5 vintre gamle og stammet altsaa henholdsvis fra 1917 og 1916, de to aar da yngel blev utsat.

Veksten er som det vil sees meget god.

Den indsendte rogn blev mikroskopisk undersøkt og viste sig at lide av den samme parasitsygdom (glugeose), som jeg har skildret i min avhandling.

Det vil selvsagt ha sin interesse at samle mest mulig oplysninger av denne art og jeg gaar ut fra, at fremtiden vil utvide vor kundskap betydelig; men det som allerede foreligger har efter min mening sin interesse, fordi det klart viser os to forhold, som er av stor betydning for det videre arbeide med spørsmaalet om disse angrepne fjeldvands behandling.

For det første synes det klart, at utsætningen av yngel er

et sikkert middel til atter at skaffe fisk i slike vand hvori fisken er død ut. Det skal jo aabenbart ikke saa store yngelantal til, før resultaterne begynder at vise sig. Og den glimrende vekst som ørreten faar i slike tomme vand gjør at selv et litet yngelkvantum i løpet av kort tid gir et ganske tilfredsstillende fiskeri.

For det andet viser resultaterne fra Holmevatn, at man maa regne med, at ogsaa den indsatte fisk med tiden angripes av rognsygdommen, og at bestanden saaledes stadig maa ophjælpes ved utsættelse av yngel.

Bøker.

R. Collett: Norges Fugle. Ved Ørjan Olsen under medvirkning av A. Landmark. H. Aschehoug & Co.

Som bekjendt hadde professor Robert Collett planlagt utgivelsen av en samlet oversigt over Norges hvirveldyr. Ved sin død den 27. januar 1913 hadde han imidlertid ikke rukket længere end til 1ste del „Norges Pattedyr", som utkom i 1911–12. Der forefandtes dog fra hans haand et rikholdig materiale, dels i form av trykte specialavhandlinger, dels i en mængde dagbøker og manuskripter. I sit testamente hadde professor Collett uttalt ønske om at det hele verk skulde utgis, likesom han hadde avsat et pengebeløp til honorarer for medarbeidere ved dets fuldførelse. Som hovedredaktør blev av det matematisk-naturvidenskapelige fakultet antat konservator A. Wollebæk, der i 1918 utgav 3dje del „Norges Krybdyr og Padder". Som medarbeider for 2den del, fuglene, utpekte fakultetet Ørjan Olsen og fiskeriinspektør A. Landmark.

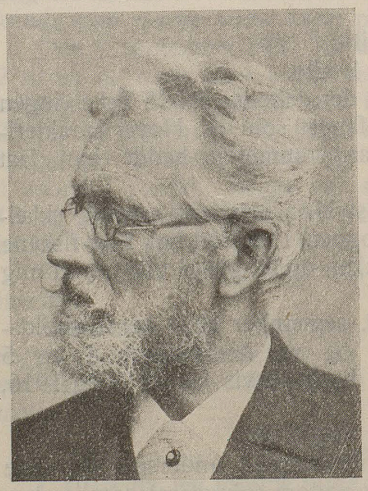

Umiddelbart efterat den nu foreliggende 2den del var utkommet, offentliggjorde konservator Schaanning ved Stavanger museum samtidig i de to aviser som utkommer i Stavanger et voldsomt angrep paa verket der betegnes som „hovedsagelig et plagiat", idet artsbeskrivelserne for endel arters vedkommende uten kildeangivelse er laant fra et tysk verk. Jeg vil ikke blande

mig i den strid som er reist ved Schaannings angrep, men vil alene bemerke at det, der gir et arbeide som det foreliggende sit værd, er ikke den tørre beskrivelse av hver enkelt fugls utseende – en beskrivelse som jo ikke kan varieres synderlig efterat fuglen første gang er beskrevet, og som derfor maa bli nogenlunde ens i alle lignende verker – men derimot den paa omhyggelige personlige iagttagelser byggede fremstilling av fuglenes levesæt, ernæringsforhold, forplantning og eiendommeligheter. Overensstemmende hermed lyder ogsaa verkets hovedtitel: „Norges Hvirveldyr. Korte meddelelser om arternes udbredelse, levevis og forplantning." Hvorav fremgaar at beskrivelsen av arternes utseende av Collett selv er betragtet som en biting, der ikke engang er nævnt i titelen. Efter almindelig sprogbruk betyder plagiat uretmæssig tilegnelse av andres originale tanker, ideer eller frembringelser. Beskrivelse av en fugls utseende: at nebbet er sort, benene graa, ryggen brun o. s. v. kan efter almindelige begreper aldrig i den forstand bli en persons aandelige særeie, at andres benyttelse derav nogensinde kan kaldes plagiat. Hvad man kan bebreide utgiveren er at han ikke i forordet har oplyst, fra hvilke ældre verker han har laant artsbeskrivelser. Men alt det svare staahei med plagiatbeskyldning blir uforstaaelig for den uindviede – medmindre forklaringen, som under avispolemiken antydet, skulde være at søke i anmelderens personlige animositet mot utgiveren, en forklaring som ogsaa finder støtte i de sensationelle overskrifter, hvormed angrepet er utstyrt, og den ubeherskede og litet tiltalende form det har faat. Angrepet vil uten tvil komme til at skade angriperen mere end det verk han angriper.

Professor Collett var først og fremst ornitolog. Allerede som ung student kastet han sig med iver over det arbeide som skulde bli hans egentlige livsopgave, studiet av vor norske fuglefauna, og allerede i 1868 utgav han en avhandling om „Norges Fugle og deres geografiske Udbredelse i Landet". Det var ogsaa væsentlig paa ornitologiens omraade at han søkte medarbeidere blandt folk i de forskjelligste livsstillinger rundt omkring i landet. Collett hadde en egen evne til at erhverve sig korrespondenter, ikke mindst blandt de yngre jægere, hos hvem han forstod at vække interesse for studiet av fuglenes liv. Ikke faa av vor forenings medlemmer, deriblandt anmelderen, har i sine yngre dage som samlere staat i korrespondanse med Collett og av ham faat i opdrag at gjøre bestemte observationer eller at skaffe ting han ønsket. Først blandt Colletts medarbeidere maa nævnes hans ungdomsven, fiskeriinspektør A. Landmark, som er en av de bedste kjendere av vor fuglefauna og som har medvirket ved verkets utgivelse.

Robert Collett besad i sjelden grad de egenskaper som særkjender den fremragende naturforsker: et vaakent blik for naturen, begeistret hengivelse i opgaven og en uopslitelig taalmodighet. Fra hans talrike studieophold paa Jæderen gaar der frasagn om hans utrolige utholdenhet: hvorledes han f. eks. for at studere kornspurvens levevis og forplantningsforhold kunde tilbringe hele dagen sittende ute paa samme sted, idet han fulgte en enkelt fugl med kikkerten og herunder glemte maaltider og alt, saalænge han ikke hadde fundet alt han søkte. Gjennem aarlige reiser til de forskjelligste dele av vort vidtstrakte land hadde han vundet et fortrolig, førstehaands kjendskap til vor fugleverden som ingen anden.

Det overordentlig rikholdige materiale som var tilblit ved Colletts og hans korrespondenters iagttagelser har i det foreliggende verk for de forskjellige fuglearter faat plads under avsnittene: utbredelse, levevis, føde, forplantning. Dette at den biologiske del i saa stor utstrækning er bygget paa første haands iagttagelser, gjort ute i naturen og i vort eget land, gir verket en rigdom og en aktualitet og forlener fremstillingen med et liv som gjør at enhver naturven likefrem vil nyte boken som en interessant og underholdende læsning. Hertil bidrar i høi grad de mere end hundrede helsides billeder, dels efter Colletts uforlignelige friluftsfotografier, dels av biologiske grupper paa museet paa Tøien. De sidstnævnte har selvfølgelig ikke paa langt nær den samme interesse som billeder av levende fugl. Men grupperne er godt arrangert og billederne er skarpe og klare. Idet hele vilde det vistnok været vanskelig at skaffe bedre illustrationer.

For tidsskriftets læsere vil størst interesse knytte sig til de fugler som henregnes til vort jagtbare fuglevildt og til dettes vingede fiender samt til de fugler som hilser jægeren velkommen i skog og mark og som han paa sine vandringer har lært at kjende og holde av fremfor andre. Ihvertfald har nærværende anmelder ved gjennemlæsningen av verket særlig fordypet sig i de biologiske oplysninger om de nævnte arter. For dem som hadde den lykke at kjende Robert Collett vil det være den bedste anbefaling, naar jeg forsikrer at man ved læsningen av verkets biologiske del kjender Collett igjen og formelig synes at høre hans stemme, naar han i vore møter gav os meddelelser om interessante forhold vedkommende vort lands fauna.

For en lægmand er det ikke gjørlig at levere nogen indgaaende kritik over et videnskapelig arbeide, selv om det er populært. Nogen saadan kritik hører heller ikke hjemme i et tidsskrift som vort. Jeg skal imidlertid hitsætte nogen spredte bemerkninger.

Med hensyn til hybriderne mellem vore vilde hønsefugler antas det, at det i almindelighet er hannen av den mindste art som er far. Saaledes har man antat at *rype-orren* hitrører fra en forbindelse av rypestegg og orhøne. Dette er ogsaa ihvertfald i to tilfælde sikkert konstatert at være forholdet (Piteå 1901, Svenska Jägareförbundets Tidskrift 1904 s. 47, og Uleåborg 1908, Acta Societatis pro fauna et flora Fennica 1910, 33 nr. 4). Men at ogsaa forholdet kan være omvendt er godtgjort, idet en orhane og en rypehøne paa Skansen i Stockholm har faat flere kuld kyllinger (det første i 1916) som ihvertfald paa det nærmeste har lignet tidligere kjendte rypeorrer. (Se Svenska Jägareförbundets Tidskrift 1917 s. 1 og 1918 s. 334.) Dette faktum, som ikke er oplyst i det foreliggende verk, at ophavet ihvertfald i et tilfælde kan være vekslende, kan bidra til at vække tvil om ikke ogsaa det samme kan være forholdet ved bastardformer mellem vore øvrige vilde hønsefugler. Den finske naturforsker Ludv. Munsterhjelm saa i 1909 to tiurer slaa ind paa en orhanelek paa en sjø i Finland; den ene av dem slog et spil, men om nogen av dem parret sig med orhøner saa han ikke. („Trapperliv i Lappland", 2det oplag s. 60.)

Om *lerkefalken* oplyses at den hører til de sparsomst forekommende arter og at der kan hengaa flere aar mellem hver gang et eksemplar vites skutt. Rigtigheten av denne anførsel lar sig neppe bestride, og det er alene som et kuriosum jeg nævner at lerkefalken forholdsvis ofte har krydset min vei. Den 29. august 1889 skjøt jeg 2 stykker som fløi over Nesmyren i Grue i Solør. Et aar eller to senere stod jeg en lang stund og saa paa en lerkefalk som sat paa en skigar ved samme myr og aat paa en libelle eller lignende; den var mig saa nær at jeg tydelig kunde se de lyse flekker ved nakken. Den 29. august 1899 skjøt jeg en ved Fuglesæteren i Vaage. Endelig fanget vi, som av Collett s. 226 meddelt, den 19. mai 1909 en lerkefalk levende paa Mangelsgaarden i Kristiania. Da jeg telefonerte derom til Collett, vilde han ikke tro at det var en lerkefalk og blev meget forbauset da det viste sig at min diagnose var rigtig.

Av interesse er hvad der anføres om *musvaaken:* „De senere aars undersøgelser har vist, at musvaagen nok ikke er saa uskyldig som tidligere antaget, men tvertimod fortjener skudpræmie. Den gjør saaledes betydelig skade paa det madnyttige vildt og tager skovhøns af alle arter saavelsom harer; undertiden tager den tamhøns. Ungerne opfødes ogsaa i stor udstrækning med samme slags kost. Ved flere af de undersøgte reder har der saaledes næsten ikke været rester af mus, men næsten udelukkende af harer og skogsfugl."

Altfor sandt er det nok desværre naar det oplyses om

rugden at den i de senere aar har avtat betydelig. Men naar det om *dobbeltbekkasinen* heter at den er „*almindelig* i Kristianiatrakten under træktiderne", at den omkring midten av august i *stort antal* indfinder sig paa øerne i Øieren, at den i *temmelig stort antal* ruger i vidjeregionen paa fjeldet i de sydlige landsdele og i træktiden viser sig *talrik* bl. a. paa Jæderen, da er det nok desværre ikke længer rigtig. Det er forbi med de tider da man kunde finde mange dobbeltbekkasiner paa fjeldet, og hverken paa øerne i Øieren eller paa Jæderen indfinder der sig længer noget stort antal „dobbelte" i træktiden. Av nøiagtig 300 bekkasiner som jeg har skutt paa Jæderen i de sidste 8 aar er alene 20 dobbelte; i de 4 sidste aar var tallet henholdsvis 0, 1, 0, 1. Og, vel at merke, mens av enkeltbekkasiner det overveiende antal letter utenfor skudhold og mens ihvertfald jeg skyter flere bommer end træf paa „enkelte", repræsenterer de nævnte 20 *alle* de „dobbelte" jeg har *set* i disse aar. Som bekjendt trykker dobbeltbekkasinen udmerket for hunden og er den letteste av alle fugler at skyte.

Teksten er ordnet paa samme maate som i „Norges Pattedyr". Det vilde lettet verkets benyttelse om det hadde været forsynt med en systematisk oversigt over fuglenes inddeling, med angivelse av de karakteristiske skillemerker mellem fuglenes underklasser og ordener.

I forordet anføres at de gamle, almindelig kjendte og av Collett selv anvendte norske navn er bibeholdt og at der bare undtagelsesvis er foretat ændringer hvor det gamle navn var vildledende eller bestod av mere end et ord. Et meget fornuftig princip, men om maaten, hvorpaa det skal gjennemføres, kan der selvfølgelig herske meningsforskjel. Saavidt jeg vet brukte Collett formen *orfugl,* mens der i verket skrives *aarfugl;* men samtidig skrives der *rype-orre* – hvilket jo er inkonsekvent. – *Sangfluesnapper* er et nylaget navn som ingen kjender; derimot kjender alle fuglevenner den sorte og hvite fluesnapper, hvilket navn det synes rimelig at beholde ogsaa av den grund at den anden art kaldes graa. Det er naturligere at sige: vi har 2 arter fluesnapper, den ene graa, den anden sort og hvit, end at sige: den ene er graa, den anden synger. – Omvendt har ihvertfald jeg aldrig hørt nogen kalde *gjertrudsfuglen* for sortspet. Navnet *pipand* vil likeledes forekomme de fleste jægere fremmed paa den fugl de er vant til at kalde brunnakke.

Tidsskriftets redaktion har gjentagne gange tat til orde for at der skulde nedsættes en komité av ornitologer for at bringe orden i det kaos som nu hersker paa dette omraade. Det er beklagelig at denne plan ikke er realisert.

Naar jeg er inde paa sproglige spørsmaal kan jeg ikke undlate at paatale en uhyrlighet som „hanlige" og „hunlige"

individer. Dette er ord som er lavet efter det tyske og som aldrig blir norsk. Paa norsk heter det haner (hanekyllinger, unghaner o. s. v.) eller hanner og høner eller hunner.

Med hensyn til de latinske navn er det ikke let for en lægmand at være med paa noterne. De ældre av os, som har benyttet Nilssons Fauna, vil ikke finde igjen mange av de latinske navn vi kjender. For det første har tendensen i den senere tid gaat i den retning at opføre stadig flere arter som selvstændige slegter. Dernæst er det nu vedtat mellem de lærde at benævne en art med det navn som er anvendt første gang den blev videnskapelig beskrevet. Der synes imidlertid endnu ikke at være tilveiebragt enighet mellem de lærde om hvilke navn har prioritetens ret; ihvertfald dukker stadig nye navn op – man kunde fristes til at tro det gjaldt om at „gjøre det mere vanskelig". Dette hjertesuk maa dog ikke opfattes som en anke mot det foreliggende verk; jeg har ingen grund til at betvile at det er „up to date" med den videnskapelige nomenklatur.

Fra Kolthoff og Jägerskiölds „Nordens Fåglar" er laant en hel del skematiske figurer til forklaring av artsbeskrivelserne. Ikke alle disse billeder er gode; navnlig er enkelte av de avbildede fuglehoder litet karakteristiske.

Det siger sig selv at et verk av dimensioner som det foreliggende aldrig kan bli helt frit for feil. Det er ogsaa klart at det har lettere for at indsnige sig feil og unøiagtigheter naar et verk utgis av en anden end den som har samlet det væsentlige av materialet dertil. Det som kan være at bemerke ved „Norges Fugle" er imidlertid smaating mot det store at det har lykkes at gjøre tilgjængelig for det norske folk den uvurderlige skat som forelaa i det av Collett indsamlede materiale og at skape et standardverk som staar paa høide med det bedste i sit slags og som er fuldstændig enestaaende i sin rigdom paa selvstændige iagttagelser og med hensyn til intimt personlig studium av fuglenes liv.

Naar det er uttalt om enkelte bøker at de maa findes i ethvert dannet hjem, har jeg pleiet at le derav og har, just derfor, undlatt at kjøpe boken. Allikevel vil jeg sige at saasandt som der i enhver virkelig jæger stikker noget av en naturforsker, maa Colletts Norges Fugle findes i enhver jægers bokhylde.

Arne Omsted.

* * *

Det er blit mig meddelt at endel av N. J. & F. F. s medlemmer har tat sig nær av at der under den beklagelige avisfeide mellem Ørjan Olsen og H. Tho. L. Schaanning ved nogen

slengeord fra den sidste ogsaa er kastet stænk paa fiskeriinspektør Landmark. Jeg vil derfor ha nævnt at dette paa ingen maate maa tages som de norske zoologiske videnskapsmænds dom.

Jeg har ingensomhelst myndighet til at tale paa andres vegne, men vover dog som den gjængse opfatning at hævde at fiskeriinspektør Landmarks deltagelse i utgivelsen av professor Colletts posthume pragtverk for alle os norske zoologer har staat og fremdeles staar som en betryggelse. Det er ikke formeget sagt at fiskeriinspektør Landmark i sin indgaaende kjendskap til oologien og vore fugles biologi og til fuglenavnene i landets forskjellige egne efter professor Colletts død neppe overtræffes av nogen av vore landsmænd.

Det er ikke for at forsvare fiskeriinspektør Landmark jeg skriver dette; det er absolut overflødig. Men det er for at gjøre mit til at hindre en misforstaaelse fra at fæste rot hos folk som ikke er helt ut orientert.

Drøbak, 19 januar 1922. *Dr. Hjalmar Broch.*

Stavanger Museum har sendt ut et særdeles vakkert utstyrt aarshefte for 1920–21 (31. aargang) indeholdende: Nogen nye fund fra jernalderen i Rogaland, av Eyvind de Lange. „Bjerkreimsorren", en ny subspecies av H. Tho. L. Schaanning. Gamle Stavangerbilleder av Johs. A. Bjerkan. Desuten aarsberetning 1920. Alle tre artikler er rikt illustrert.

Zoologisk Museum, Tøien, har paabegyndt utgivelsen av en serie smaahefter over *„Norges hvirveldyr"* beregnet som førere under besøket i museets samlinger. I 1919 utkom *„Skandinaviens krypdyr og padder"*, i høst „Slanger" (utenlandske) og nu til jul *„Norges pattedyr"*. Sidstnævnte hefte indeholder først en fortegnelse over alle Norges 70 pattedyrarter og derefter en kort skildring av deres utbredelse, levevis og forplantning paa grundlag av den vigtigste literatur paa omraadet.

Det smukke lille hefte er paa 64 sider med talrike gode illustrationer (utbredelseskarter, horntyper, fotspor og desuten figurer av alle Norges flaggermus, alle hvalene m. v.) For enhver jæger og naturven vil heftet utvilsomt være en kjærkommen haandbok. Idethele er utgivelsen av disse „førere" et fortjenstfuldt foretagende, som gjør besøket i museets samlinger adskillig mere frugtbringende for det store publikum. Heftene sælges i museets garderobe for en meget billig pris: Krypdyr og Padder 10 øre, Slanger 25 øre og Norges Pattedyr 1 kr. Ved henvendelse til museet kan heftene faaes fragtfrit tilsendt mot indsendelse av betalingen i frimerker.

Ludv. Munsterhjelm: Trapperliv i Lappland. Andra samlingen. Holger Schildt. Helsingfors. Den for 3 aar siden utkomne første samling fik en særdeles god mottagelse. Og det fortjener ogsaa den nu utkomne bok. Forf. kjender vildmarken og livet der, og han har en fortællerevne som faa. Hans stil er velgjørende likefrem og naturlig – fri for svulst og sentimentalitet. Et enkelt stykke, „En ungkarl", falder noget utenfor rammen og kunde efter vort skjøn likesaa godt været borte. At forbudet virker i Finland omtrent som her vet vi før.

Bengt Bergs Fågelbilder I. Åhlén & Åkerlunds Förlag, Stockholm. Sv. kr. 1.50. En fortryllende liten bok, indeholdende halvhundre av B. Bergs enestaaende fuglefotografier med korte tekster. Forf. sier i forordet at han har samlet billederne til en liten bok, som hverken er for dyr eller for fin for ivrige barnehænder. Den passer like godt til barn som til voksne.

Dr. Harald Engelsen: Storvildtjagt. Om sygdomme, folk og vilde dyr. Fra en reise gjennem det anglo-egyptiske Sudan til Kongo. Med illustrationer og fotografier av forfatteren. C. Andersen A/S Forlag, Horten. Det har aabenbart været en overordentlig interessant reise, forfatteren i studie- og sportsøiemed foretok gjennen Sudan til Kongo – tildels gjennem trakter som i lang tid har været avstængt for europæer. I sine hovedtræk vil hans oplevelser være kjendt for dem av medlemmerne som var tilstede paa generalforsamlingen ifjor, hvor han holdt foredrag med lysbilleder om dem. Han har nu utgit en meget læseværdig og morsom bok om turen. Boken er udmerket illustrert.

Bernhard Hanson: Jagt vestpaa og nordpaa. F. Bruns bokhandels forlag, Trondhjem. Forfatteren er vel kjendt av tidsskriftets læsere. Det største av bokens stykker „Skjærgaardsjagt" har saaledes tidligere været trykt her. Han skriver godt og fortæller om litt anden slags jagt end den, de fleste andre jægere driver (og skriver om) i Norge. Alle jægere vil ha glæde av at læse den.

Norsk Gordonsetterklub 1916 – 21. Utarbeidet ved sekretæren journalist Fahlstrøm.

Engelsk Setterklub. Aarbok 1920 – 21. Begge disse aarbøker er indholdsrike og meget godt ustyrte og illustrerte.

Mindre meddelelser.

SANG

TIL SOPHUS AARS

ved festen paa hans 80-aars dag 1. oktober 1921.

Mel: For Norge, kjæmpers fødeland.

Nu tænder høstens farver fyr
Paa skoge og paa flyer.
Oktober digter eventyr
Av sol og sommerskyer.
Og vi som samles nu til fest
Fra nord og syd og øst og vest
Har ottiaarig her som gjest
En vaar og solskinssanger.

Den sangerflok som flygtet hen
Til Middelhavets strande
I aften flyr den hid igjen
Med laurbær til hans pande.
Skjønt det er høst, lar end engang.
Den lyde vaarens jubelsang
For ham, som al sin livsdag lang
Var hver en sangfugls sanger.

Hver ørret og hver laks i elv,
Som han ei fik paa krogen,
De hylder ham, som jo er selv
Saa glad en laks som nogen.
Og over Lærdalselvens vand,
Hvor fossen gaar med sprøit mot strand,
Regnbuens broer staar i brand
Til ære for dens sanger.

Og hver en liden hund, som gjør
– Paa maanen og paa hjørnet –
Og hver en harapus, som tør
I aften ut er tørnet.
Ja skogens dyr hver fra sit sted
I denne stund er alle med
Og takker for hans kjærlighed –
En skogens sagas sanger.

Og alle vi, til hvem han gav
Om kun en gnist av flammen,
Vi som har følt hans tryllestav
Nu kommer allesammen
Og takker ham for hver en fest,
Hvor han har buden os som gjest
Og tolket hvad han elsket mest
Av vaarens vuggesange.

End kan han tolke dem som før,
Skjønt sne i haaret hænger;
Ti skal han leve til han dør!
Og endnu meget længer.
Og fuglene ved Nilens strand
Og alle kryp paa sjø og land
De roper med saa godt de kan
At Sophus Aars skal leve!

J. H A.

EKORN PAA HØIFJELDET. Under jagten ihøst traf jeg paa et rigtig vakkert ekorn i en stenur paa fjeldet mellem Grotli og Stryn, ca. 1200 m. o. h.! S. G.

HØI ROVDYRPRÆMIE. I en række Jæderherreder, hvor sauebeitet er hovedinteressen, er der utlovet præmie paa jerv, som fældes i heiebeiterne.

Jagtopsynsmand Johannes Gulbrandsen, Øvre Sirdal, har i 1921 fanget 3 jerver i saks og hævet for hver 1600 kroner i præmie. Det blev 4800 kroner ialt. H.

VEKSLING I RYPEBESTANDEN. I 5. hefte 1921 s. 328 staar: 1913 G. O. Lien om elendige rypekyllinger. Forf. ber sætningen rettet til: 1913, 41. Indahl om elendige rypekyllinger under høstjagten o. s. v. Meddelelsen har sin store interesse da den fastslaar at „en eller flere kyllinger i enkelte kuld" var i svært medtat forfatning.

ORNITOLOGISKE SMAANOTISER. Rype blev 16. januar iaar set paa Vettakollen ved Kristiania. Koldt, sneveir.

Orfugl blev omtrent samtidig paatruffet helt nede ved Ullevaal sykehus (Aftenposten).

To havørner opererte rundt Burø, Tjømø, nu i januar. Den ene blev skutt (flugtskud) og skal nu pryde min entre. Den maalte 1.70 m. mellem vingespidsene. Harald A. Isaachsen.

Paa min spadsertur imorges — $^{20}/_{12}$ — saa jeg 2 overvintrende stær paa den elektriske kraftledning nede ved „Kilen". Harald A. Isaachsen.

Overvintrende stær iagttas hvert aar, særlig i kysttraktene fra de sydlige landsdele helt op til polarcirkelen. Jfr. Collett: Norges Fugle, b. I s. 524. Red.

I slutten av april 1920 saa jeg en raphøne ved Grotli ca. 1000 m. o. h. S. G.

KRAAKEFANGST. Det er særlig om vaaren det gjælder at efterstræbe kraakerne. Da gjør de mest skade paa det matnyttige vildt, og da er det lettest at gjøre ordentlig nederlag paa dem.

FANGST VED GIFT (FOSFORMOS) er uten sammenligning det mest effektive middel til at bli kraakerne kvit. Fosformos sælges paa apoteket „Kronen" i Kristiania.

Giften kan anbringes i deigklumper av størrelse som et smaafuglegg. Deigklumperne utplattes først til størrelse som en tokrone eller vel saa det. I midten lægges en liten klat fosformos, deigen bøies over giften, kanterne gjenklemmes omhyggelig, saa der ikke kommer luft eller væte ind eller giften tyter ut. Klumperne rulles litt mellem

hænderne til kuler og trilles i hvetemel, saa de blir hvite og ser ut som smaafugleegg. De lægges 2–3 sammen, som eggene i et rede, og bør anbringes slik, at kreaturer, hunder og høns ikke kommer til dem, f. eks. paa stengjærder, stenrøiser, i kløfter paa trær eller lign. April og første halvdel av mai er den bedste tid for denne fangstmaate, som skal være meget effektiv.

Giften kan ogsaa lægges i fisk, som anbringes langs stranden, helst paa skjær og ubebodde holmer.

Flest kraaker kan man imidlertid fange ved følgende maate, som anbefales av overjæger Hansen: Giften blandes i en grøt av blod og mel, lungemos eller lign, som syes ind i et hareskind eller i vommen av et slagtet kreatur og lægges ut paa en gjødselhaug eller lign. Bedst lykkes fangsten, naar man straks kraakerne indfinder sig, i begyndelsen av mars maaned, forer dem sammen ved hjælp av et større kadaver og saa anbringer den med fosfor præparerte grøt eller lungemos inde i kadaveret.

Den her beskrevne deig kan ogsaa lægges inde i tomme egg som anbringes i kunstige reder paa slike steder hvor kraakerne let kan finde dem.

Fosfor er flygtig og beholder ikke længe sin kraft; det lukter sterkt og tas ikke gjerne av hunder. Dog bør man ikke stole herpaa, men holde sine hunder bundne den tid giften ligger ute. Den virker ikke saa hurtig, at kraakerne blir paa pletten; i reglen flyver de et stykke, før de dør, og skræmmer derfor ikke sine kamerater væk fra aatet.

Begynder man tidlig om vaaren, kan man gjerne lægge ut gift etpar ganger med en 8 dages mellemrum, hvorunder man forer kraakerne sammen ved et ikke forgiftet kadaver, som man derpaa præparerer som ovenfor beskrevet.

AARSBERETNING OG REGNSKAP vil bli indtat i næste hefte. Regnskaperne for 1921 er blit adskillig vidtløftigere end vanlig, dels paa grund av jubilæet og jubilæumsindsamlingen og dels fordi medlemsfortegnelsen og ekspeditionslisterne for tidsskriftet fra begyndelsen av 1921 er overført til kartoteksystemet. Overgangen har selvfølgelig medført enkelte vanskeligheter og forsinkelser. Med de forbedringer, som efter de nu indvundne erfaringer vil bli indført, mener ekspeditionen at forsendelsen av tidsskriftet og bokføringen av kontingenterne vil bli greiere og oversigtligere end før.

Av hensyn til ekspeditionen av tidsskriftet maa kartoteket ordnes, ikke alfabetisk efter medlemmernes navn, men efter postadressen. Ved adresseforandringer maa derfor altid den gamle adresse opgis.

Med de nuværende høie portosatser falder indkrævning av kontingent ved postopkrav uforholdsmæssig kostbar. For at spare foreningen for disse store utgifter henstilles det indtrængende til medlemmerne at indsende kontingenten i postanvisning til ekspeditionen Werner & Co.s Boktrykkeri, Citypassagen.

Jagtlovens revision.

Stenografisk referat av forhandlinger i møte den 27de juni 1921, sammenkaldt av Norsk Jæger- og Fiskerforening.

Til møtet var anmeldt følgende repræsentanter:

For Nesoddens Jægerforening: Forstkandidat Otto Lund og overretssakfører Harald Røer.
- Sør Aurdal J. & F. F.: Forstkandidat Fønhus.
- Stavanger by og amts J. & F. F.: Pelsvarehandler Rasmussen.
- Trondhjems J. & F. F.: Skoginspektør Aaeng, overretssakfører Meinhardt og direktør Lorck.
- Bratsberg J. & F. F.: Gaardbruker Florentz, lensmand O. Strand, skolebestyrer Johnsen, ligningschef Wærstad og overretssakfører Ferslew.
- Vestfold J. & F. F.: Aktiemægler Thoen, bokhandler Dyring, skibsreder Berg, gaardbruker Engelstad, Joh. Monrad Vik, skibsreder Haldor Virik og bankchef Klaveness.
- Rakkestad og Degernes J. & F. F.: Lensmand Solerød og gaardbruker Rud.
- Buskerud J. & F. F.: Overretssakfører Swang, godseier K. Berg, Nils Engelstad og dyrlæge Anker Nielsen.
- Tinn J. & F. F.: Overingeniør Poulsson og dr. Shepherd.
- Kristiansand og oplands J. & F. F.: Direktør Gjertsen.
- Bergens J. & F. F.: Dr. Kloster og ingeniør Stoltz.
- Fredrikshald & omegns J & F. F.: Stortingsmand Adolf Dahl.
- Norsk Jæger- & Fiskerforening: Overretssakfører Kr. Delphin, direktør Arne Omsted, overretssakfører Ole Swang, sekretær Kinck, fiskeriinspektør A. Landmark, forsøksleder dr. phil. Knut Dahl, lensmand Th. Strand, gaardbruker Halvard Torgersen, tandlæge Wesmann-Kjær, grosserer Carl Emil Petersen, gaardbruker O. H. Svenkerud, cand. jur. Frantz Rosenberg og overretssakfører Harald Platou.

Desuten var tilstede som repræsentanter for landbruksdepartementet herrerne byraachef Kaaterud og skoginspektør Ruden.

Forhandlingerne lededes av formanden i Norsk Jæger- og Fiskerforening, overretssakfører Kr. Delphin.

Ved foretat navneoprop viste det sig at følgende herrer ikke var fremmøtt: Forstkandidat Fønhus, bokhandler Dyring, Joh. Monrad Vik, gaardbruker Rud, direktør Arne Omsted, grosserer Carl Emil Petersen, gaardbruker O. H. Svenkerud og cand. jur. Frantz Rosenberg.

Formanden: Vor gjældende jagtlov av 20de mai 1899 har nu virket i over 20 aar. I denne tid har der vistnok været foretat nogen ganske enkelte smaa forandringer i den, men av forandringer av nogen betydning har vi igrunden kun dem som fandt sted ved vedtagelsen av fjeldloven av 12te mars 1920, hvorved jagtlovens §§ 6 og 7 blev ophævet. — forandringer som vi alle vil ha i friskt minde. Jagtlovens revision har forøvrig i grunden staat paa dagsordenen i en række av aar, men først ifjor høst blev det til alvor med de indledende skridt dertil. Det blev tat av departementet, idet Norsk Jæger- og Fiskerforenings bestyrelse gjennem skogdirektør Jelstrup fik anmodning om sammen med endel andre mænd, sakkyndige i departementet og repræsentanter for de forskjellige landsdele at komme sammen til en konferanse med en revision av jagtloven for øie. Denne anmodning blev naturligvis av os med tak mottat, og i den korte tid som var levnet os før dette møte skulde holdes blev spørsmaalet drøftet i vor bestyrelse, og der blev holdt nogen møter i den anledning, og vi kom da til enighet om de punkter som vi syntes det maatte bli tale om at forandre i jagtloven, og om hvad disse forandringer skulde gaa ut paa.

Saa forelaa der for nogen uker siden et utkast fra skogdirektøren, basert paa de forhandlinger som fandt sted ifjort høst og naturligvis ogsaa paa det andet rikholdige materiale som skogdirektoratet var i besiddelse av. I erkjendelsen av vigtigheten av dette spørsmaal, jagtlovens revision, fandt vor bestyrelse det ganske naturlig og at det vilde være særlig ønskelig at faa istand et møte med repræsentanter for de andre foreninger i landet, som vi staar i samarbeide med, for sammen med disse at drøfte de forandringer som vi kunde finde ønskelige og paakrævede i forbindelse med revisionen. Vi utsendte da en indbydelse til disse vore tilsluttede foreninger, og vi har ogsaa tillatt os at indby endel andre mænd til dette møte, skogdirektør Jelstrup, ekspeditionschef Fauchald, byraachef Kaaterud og skoginspektør Ruden. Baade skogdirektøren og ekspeditionschefen har imidlertid meldt at de paa grund av sygdom i familjen og paa grund av andre omstændigheter ikke kan avgi møte. Ordfører Glødtvold var ogsaa anmodet om at være tilstede, men er

forhindret. Av de tilsluttede foreninger er det 12 som har anmeldt repræsentanter, tilsammen 31, og med vor egen bestyrelse skulde vi være ialt mellem 40 og 50 mand tilstede.

Jeg skal da faa lov til paa vor forenings vegne at ønske samtlige fremmøtte velkommen til møtet. Jeg vil allerede paa forhaand uttale det haap, at de forhandlinger vi idag kommer til at føre om disse for os saa vigtige spørsmaal maa vise sig at bli frugtbringende for os og den sak vi kjæmper for.

I et land som Norge med dets store utstrækning og forskjelligartede forhold er det vanskelig at opsætte en jagtlov som kan passe for alle landsdele og for alle forhold. Det gjælder da at finde bestemmelser som stort set er de bedste, selv om vi enkeltvis kunde ønske de forskjellige bestemmelser noget anderledes. Hvad det gjælder er jo for det første at faa en lov som mere end før tar hensyn til vildtet og ikke først og sidst det som i øieblikket smaker jægere og fangere bedst; for tilsidesætter man hensynet til vildtet og dets bevarelse gaar det før eller senere ut over dem som skal høste det. Daarlig vildtpleie: litet vildt — god vildtpleie: meget vildt. Det er vel ikke ett land som viser rigtigheten derav bedre end Tyskland, hvor vildtets kjøtværdi før krigen var opimot 50 millioner mark: men saa passer de ogsaa ganske anderledes paa sit vildt dernede end vi gjør her. I det hele tat, hvis det kunde tænkes, at der kunde være haap om at faa folk til den fulde forstaaelse av hvilken værdi vi har og kunde ha i vor jagt hvis vi skjøttet bedre om den, da kunde vi kanske ogsaa ha haap om at vi lettere kunde faa en forstandigere jagtlovgivning.

Før vi gaar over til behandling av de enkelte paragraffer i jagtloven og de forandringer som vi kunde tænke os i loven — jeg vil da ta som vort utgangspunkt det forslag som foreligger fra skogdirektøren — vil jeg faa lov til at nævne noget av det som forekommer mig at være noget av det vigtigste i dette forslag, og det er at det gaar ut paa en sammenhængende jagttid for smaavidt og for flere dyrearter en forlængelse av fredningstiden, at der er foreslaat en indskrænkning i retten til at fælde ren paa privat eiendom, og i det hele tat at der er sat en arealbegrænsning for jagten paa det som vi vil kalde vort storvildt, at der er foreslaat tildels et forbud mot snarefangst paa alt andet vildt end ryper. Jeg vil ogsaa nævne kaliberbestemmelsen, og jeg vil nævne ophævelse av bestemmelsen om skadehjort og endelig strykning av bestemmelsen i post 2 i § 44, som gav anledning til at bestemme indskrænkning i jagttiden for enkelte vildtsorter. Derved vil man komme bort fra disse uendelige forskjellige jagttider som man har været velsignet med for større eller mindre dele av landet. Og saa vil jeg endelig nævne at forslaget gaar ut paa betydelig større bøter for overtrædelser.

I denne tid da pengene er sunket saa meget i værdi, har det været ganske urimelig saa smaa som disse straffesatser har været. Og endelig — og det er ganske nyt av aaret — at der hjemles adgang til at lægge beslag paa vaaben som benyttes til en efter jagtloven strafbar handling, og at forfølgningsretten er sløifet. Dette er forøvrig en bestemmelse som jeg gaar ut fra eller i hvert fald er forberedt paa at der vil være delte meninger om. Men en ting er i hvert fald sikkert, og det er at saavel den bestemmelse som alle de andre bestemmelser jeg har nævnt, de viser alle en betydelig større interesse for vildtet og dets bevarelse. Det mener jeg er et faktum som jeg vil uttale min specielle glæde over, og det gjør at det forslag som foreligger fra skogdirektøren betegner et betydelig fremskridt. Der findes vistnok bestemmelser — og det skal vi komme nærmere tilbake til naar vi behandler de enkelte paragraffer — som vi kunde ønske anderledes; men naar man skal uttale sig om dette forslag i sin almindelighet vil jeg si, at stort set — jeg personlig i alle fald mener det — maa det erkjendes at byde paa store fordele. Den betydeligste indvending jeg har imot det gjælder § 10, hvorefter den fri rovdyr-jagt er bibeholdt; hvorfor behøver jeg ikke at si, for vi kommer jo tilbake til det senere. Hvis man kunde faa denne bestemmelse ut har jeg — naturligvis med enkelte undtagelser — i det store og hele ikke saa svært meget at si paa utkastet. Ved gjennemgaaelsen kommer jeg nok til at be om beskyttelse for vildtet i større utstrækning end skogdirektøren har tænkt paa, og jeg er ogsaa forberedt paa at spørsmaalet om forfølgningsretten vil komme op, og at der kanske vil bli gjort reservationer paa det punkt, men hvis vi skal ha haap om vore forhandlinger skal virke overfor dem, som vi kunde ha haap om vilde ta hensyn til dem, er det nødvendig at vi forsøker at samle os om de større og betydeligere ting.

Jeg hadde da tænkt mig at vi skulde gaa til behandling av de enkelte paragraffer, idet vi da forholdsvis hurtig gaar over de paragraffer hvor de foreslaatte forandringer er mindre væsentlige eller av mindre betydning, mens vi derimot kan dvæle saa meget længere ved dem som er av væsentlig betydning, og hvorom der kan være dissens. Skogdirektørens forslag gaar ikke ut paa nogen forandring i de første 8 paragraffer av loven, altsaa fremfor alt ikke i § 1, og jeg vil tilføie at det fremgaar av dette dokument, at der i departementet nok hviler forslag om forandring av § 1, men i en forsamling som denne kan vi vel i alle fald være enig om den ting, at hvis der skulde ske en forandring i jagtlovens § 1 kunde det være omtrent det samme med alle de andre bestemmelser ogsaa: de vilde i hvert fald da tape forfærdelig meget av sin betydning. Vi faar da haape at det

aldrig vil bli spørsmaal om at gjøre vildtet herreløst igjen, saadan som det var før.

Vi gaar da til § 9. I denne paragraf er der kun gjort et tillæg med hensyn til jagt paa landevei; om den har der tidligere ikke været nogen bestemmelse. Man har her optat den svenske bestemmelse. Jeg tror det er meget bra, og at vi ikke bør klusse noget med det. Det foreslaatte tillæg gaar ut paa at eieren av vei ikke har ret til jagt paa den med mindre han ogsaa eier den tilstøtende grund. Den som eier grunden paa begge sider av veien har jagtretten i sin helhet paa veien, og paa vei som danner grænse mellem to gaarder har hver av grundeierne jagtret. Dette er jo i grunden noksaa naturlig.

Den nuværende redaktion av § 10 er saalydende:

„Jagt efter de rovdyr og rovfugle, for hvis utryddelse av stat eller amtskommune er sat præmie, er fri for enhver norsk borger."

Skogdirektøren foreslaar denne paragraf forandret saaledes:

„Jagt efter bjørn, ulv, jerv, gaupe, maar, oter og ræv, ørn (land-, hav- og fiskeørn), hønsehøk, rypefalk (jagtfalk), vandrefalk (pilegrimsfalk), hubro, spurvehøk og utenfor Finmarken lom (storlom og smaalom), samt jagt efter de pattedyr og fugler, for hvis utryddelse stat eller kommune har sat præmier, er fri for enhver norsk borger."

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg vilde gjerne først faa si nogen ord om revisionen og jagtloven i sin almindelighet. Jeg kan nok være enig i at skogdirektørens forslag stort set er en god grundvold, men jeg savner enkelte væsentlige ting i dette forslag, som jeg gjerne vilde faa peke paa Jeg mener at for at vor jagtlov skal bli effektiv, saa maa det være sakkyndige som sættes til at stelle med den, og man maa ikke bibeholde dette system at herredsstyrer og fylkesting skal ha anledning til at klusse med vor jagtlov. Jeg er opmerksom paa at skogdirektøren har foreslaat nogen indskrænkning i dette, men det er dog det samme som gaar igjen fremdeles: det er fremdeles usakkyndigheten som skal være med og bestemme angaaende jagtloven. Jeg mener at det eneste rette maatte være, at der inden hvert fylke blev oprettet et jagtraad eller hvad man vil kalde det, bestaaende av nogen sakkyndige folk som hadde at uttale sig om disse spørsmaal. Og videre mener jeg at der bør være en inspektør i spidsen for opsynet med vor vildtbestand, likesaa vel som man har overopsyn med fiskerierne. Det savner jeg ogsaa i skogdirektørens forslag. Der bør være en sakkyndig mand som kan følge med over det hele land, og som maa ha en viss myndighet, i hvert fald til at foreslaa fredning hvor dette findes at være absolut paakrævet. Jeg kunde tænke mig en ordning f. eks. saaledes at jagtinspektøren i samraad med jagtraadet i vedkom-

mende distrikt kunde foreslaa fredning, og hvor saa departementet hadde det avgjørende ord. Saa er det en ting til. Vi kan skrive saa mange love vi vil, men vi har den sørgeligste erfaring for hvordan de respekteres naar det gjælder jagten. Jeg tror derfor at den eneste maate at skrive en god jagtlov paa, det er at lægge den saa nær som mulig op til det som folk finder rimelig, og at man sætter fredningstider og den slags som folk finder er rimelig; først da tror jeg man vil opnaa at faa loven respektert. Vi har et typisk eksempel med hensyn til spiljagten om vaaren: den begynder nu 15de, eventuelt 5te mai, men der findes nær sagt ikke et menneske i Norges land, utenom dem som er tilknyttet jagtforeningerne, som respekterer disse bestemmelser, og det er et sørgelig faktum at der findes saa at si ikke en eneste kjendt tiurlek i Norges land, uten at den er utskutt naar den saakaldte lovlige jagttid begynder, med mindre man har et strengt opsyn. Nu ser jeg at skogdirektøren er gaat den samme vei og har foreslaat omtrent de samme tider. Jeg kan være enig i at det muligens av hensyn til vildtet vilde være det ideelle, men jeg tror det er praktisk talt umulig i dette vidtstrakte land at holde opsyn med hver eneste lek; det vilde bli altfor dyrt. Derfor er vi simpelthen tvungen til at lægge fredningsbestemmelserne slik som folk finder det rimelig at være, og jeg mener at ved at gjøre det vil maa beskytte tiuren; er der konkurranse ogsaa fra de lovlydiges side paa den tid, er det ikke saa letvint som det er nu at gaa paa en anden mands lek. Som jeg sa har vi erfaring for at tiuren er utskutt naar den lovlige jagttid begynder; tiuren skriker efter beskyttelse, den holder paa at bli utryddet. Skulde man ikke da forsøke om det ikke skulde bli rimeligere, om man satte jagttiden slik som folk vil ha den. Jeg tror man bør sætte spiljagttiden for tiur f. eks. saa tidlig som den 15de april til den 1ste mai. Da vilde folk si, at dette er i grunden ganske rimelig; faar jeg lov til at gaa paa spiljagt naar tiuren begynder at spille og saa i 15 dage saa vil det være nok, det vil man synes er rimelig. Saa vil jeg ogsaa nævne en ting til. Der bør bli jagtkyndige domsmænd i jagtsaker. Det er ikke spor av mening i at der skal trækkes ut almindelige lægmænd, som ikke har spor av greie paa jagt, til at avgjøre om en elg er lovlig reist eller ikke, eller andre spørsmaal hvor der trænges sakkyndighet. Med hensyn til § 10 som nu er under behandling mener jeg at den bør ophæves. Den er bare et skalkeskjul for alle slags ulovlig jagt, og den maa væk. Paa den maate kan man ogsaa beskytte bjørnen, idet man overlater det til grundeieren at bestemme om han vil ha den fjernet eller ikke. Jeg har muligens andre ting at si til de forskjellige paragraffer naar vi kommer saa langt, men det var disse ting jeg vilde faa nævne nu.

Formanden: Hr. Ferslew kom ind paa en almindelig debat. Det er naturligvis fra min side intet iveien for at vi indlater os paa det, men naar jeg ikke indbød til det var det fordi jeg var bange for, at tiden skulde løpe fra os naar vi kom til at snakke om altfor mange ting paa en gang. Men hvis det ønskes er der som sagt naturligvis intet tilhinder. Dog maa jeg be om at man ikke kommer ind paa de specielle ting, f. eks. spiljagttiden osv. for det vil jo passe bedst naar vi kommer til de enkelte paragraffer.

Overretssakfører *Swang:* Jeg vil faa spørre, hvilket formaal er det Norsk Jæger- og Fiskerforening har med de uttalelser som kommer her? Skal der voteres over de forskjellige spørsmaal, og skal resultatet av disse voteringer i tilfælde offentliggjøres? Eller er det meningen at oversende referat av vore forhandlinger til landbruksdepartementet eller til den komite som kommer til at behandle jagtlovens revision? Jeg synes det er meget vigtig at faa det paa det rene, for jeg mener at hvis der ved voteringeree f. eks. viser sig at staa to opfatninger mot hinanden, eller de uttalelser som her falder er altfor uensartede eller altfor motstridende, saa kan dette komme til at bli benyttet mot os. Det kan tænkes at det i Stortinget, naar jagtlovens revision kommer op til behandling der, vil bli anført f. eks. at her var der samlet jægere fra det ganske land, og her kan man se hvordan meningerne er delte selv mellem jægerne selv. Skal vi her ta tingen slik, at enhver uttaler sig ut fra det ideelle standpunkt, eller skal vi gi en pekepind ikke bare for den forestaaende revision av jagtloven men ogsaa for de fremtidige linjer, slik som vi mener der bør gaaes frem? Jeg mener det er meget vigtig at faa det paa det rene. Efter min mening vil det heldigste resultat av dette møte være det, om man kunde fastslaa en viss enighet paa enkelte punkter. Jeg er saa ræd for at de uttalelser som falder her skal bli utnyttet politisk, hvis man staar for meget spredt, og da selvfølgelig i jægernes disfavør.

Formanden: Jeg er ganske enig i det, og det var det jeg ogsaa antydet i mine indledende bemerkninger. Hvad der egentlig skal fremgaa som resultat av dette møte har det jo ikke været godt at fastslaa paa forhaand, for det kommer selvfølgelig an paa, hvordan det kommer til at stille sig under debatten. Jeg vil si at jeg hadde næret haap om at vi skulde kunne nøie os med bare at gi vore uttalelser her, men om det haap kan bli opfyldt eller ikke, derom er det jo ikke godt at si noget bestemt paa nuværende tidspunkt. Det vil ogsaa komme til at vise sig efterhvert som debatten skrider frem.

Overretssakfører *Swang*: Jeg tror jeg er blit forstaat, i alle fald fra formandens side. Vi kan diskutere saadanne ting som

f. eks. fri rovdyrjagt, vi kan snakke om bestemmelserne i § 44, og vi kan snakke om spiljagten, hvorvidt den skal tillates at begynde noget tidligere o. s. v., men hvis vi avgir en uttalelse om disse forskjellige spørsmaal, slik som vi mener at loven bør være fra et sakkyndig standpunkt, da kan det hænde at vi undergraver noget i skogdirektørens forslag, som vi i det store og hele kan akceptere. Det er i det hele et meget kinkig spørsmaal dette. Skogdirektørens forslag forstaar jeg derhen, at det vil være rent at rende panden mot væggen at gjøre noget forsøk paa at faa ophævet § 10; likesaa forstaar jeg det saa at det vil være som at rende panden mot væggen at ville forsøke paa at faa ophævet herredsstyrets og amtstingets indflydelse med hensyn til fredningstiderne. Jeg mener at det maa være rigtig at vi her faar anledning til at uttale os frit om det vi synes vil være det aller retteste, men det er et spørsmaal som er av meget stor vigtighet, om vi skal forsøke paa at faa vor mening frem, selv hvor den maatte komme i strid med skogdirektørens forslag, eller om vi skal forsøke at undertrykke den for at arbeide os sammen om et holdbart grundlag, slik at vi støtter skogdirektørens forslag likeoverfor de forhandlinger som kommer til at foregaa ved statsmagterne ved lovens revision.

Formanden: Det vilde naturligvis være meget ønskelig om vi kunde komme til et samlet resultat, særlig hvis man kunde komme til det resultat at flertallet i forsamlingen er enig i den ting, at det forslag som foreligger fra skogdirektørens side er et akceptabelt forslag. Men jeg mener vi maa ikke gaa saa langt, at vi ikke skal si hvad vi mener, selv om vor mening gaar i den retning at der maa foretages visse forandringer i det her foreliggende forslag, hvis vi skal faa en nogenlunde brukbar jagtlov. En anden sak er det, at saa kjedelig og saa litet tiltalende det kan være at skulle avkorte paa det man finder er det absolut rette, er det vel noksaa tænkelig at det her som ved saa mange andre anledninger ikke er klokt at komme med ting, som vi ikke har nogetsomhelst haap om at se gjennemført paa nuværende tidspunkt.

Overretssakfører *Swang:* Jeg skulde henstille til formanden, siden spørsmaalet er reist, at faa nogen flere uttalelser fra de tilstedeværende herrer om, hvad man mener maa være den rigtige linje. Naturligvis kommer det frem under debatten, hvad man mener er det rette, men jeg er meget ængstelig for at la det komme til votering om enkelte spørsmaal, hvis vi ikke kan samarbeide os i en resolution eller en fællesuttalelse tilslut.

Dr. *Kloster:* Jeg er i sin almindelighet litt ræd for at opta en generel debat, men skal vi gjøre det paa den maate at vi tar hver enkelt paragraf allerede nu og begynder at votere over dem, kan det være at det til syvende og sidst gaar ganske

istykker for os. Trods faren ved en generel debat tror jeg dog det vil være det fordelagtigste om vi tok en kort saadan til at begynde med. Det kunde kanske klare linjerne og paa en maate gi et foreløbig resultat, og naar vi saa kommer til de enkelte paragrafer vet vi saa nogenlunde hvor landet ligger. Ellers vil det som sagt kanske gaa istykker for os, særlig hvis voteringerne skal være endelige og ikke foreløbige. For mit personlige vedkommende har jeg ikke meget at uttale mig om, da jeg allerede har uttalt hvad jeg mener om denne sak; jeg har nemlig i et foredrag i Bergens Jæger- og Fiskerforening i december ifjor git uttryk for hvad jeg mener om jagtlovens revision.

Formanden: Hvis jeg kan gaa at fra at det er forsamlingens ønske, er der naturligvis, som jeg ogsaa før har sagt, intet tilhinder fra min side for en almindelig debat, men jeg maa gjenta at man derunder ikke bør komme altfor meget ind paa de specielle ting.

Skoginspektør *Aaeng:* Jeg skal i al korthet faa lov til at gjøre rede for hvad Trondhjems Jæger- og Fiskerforenings bestyrelse er kommet til efterat ha gjennemgaat dette forslag. For det første vet vi ikke hvad der er tænkt at skulle foretages med hensyn til et mere effektivt jagtopsyn. Det er kanske saa selvfølgelig at det ikke behøver at staa i et saadant lovforslag, men at der bør gjøres noget, derom er der vel ingen tvil. Jeg er mere og mere kommet til den anskuelse, at hvis vi ikke faar et mere effektivt jagtopsyn kan vi skyte en hvit pind efter hele jagtloven. Desuten var vi ikke enig i skogdirektørens forslag om forskjellige fredningstider for hare og skogsfugl; vi var enig om at der her burde være den samme fredningstid For os spiller det mindre rolle hvilken tid man sætter, men vi mener altsaa at fredningstiden for hare og skogsfugl bør falde sammen, saa ikke jagt paa den ene slags vildt skal tjene som skalkeskjul for jagt paa det andet. Videre blev vi enige om at den frie rovdyrjagt bør ophæves; det var i grunden det vi fandt som det vigtigste. Med det samme jeg har ordet vil jeg faa lov til at komme med nogen bemerkninger til hr. Ferslew, hvis skildring av spiljagten paa tiur jeg syns var forfærdelig trist. Jeg har rigtignok opdaget at det paa mange steder i landet er sørgelig bevendt i den retning han nævnte, men jeg maa si at det i hvert fald i store dele av Trøndelagen ikke er saa ilde. Jeg har været paa tiurlek i aarrækker, og jeg er overbevist om at der ikke har været løst et skud før den 15. mai; jeg for min del har i hvert fald fundet at den jagttid er noksaa passende, og jeg har lagt merke til at hvis man venter til den 15. mai kan man drive spiljagt uten at den generer vor vildtstamme det aller ringeste. Jeg har kun en enkelt gang været paa tiurlek efter

den 15. mai og har set røi paa leken: den har da som regel allerede gaat og lagt sig, og da er det selvfølgelig ingen fare om man skyter de tiurer som sitter og krangler med hverandre. Det er mange som sier at det skulde være saa forfærdelig at man gaar og skyter disse fugle, netop som de skulde ha det aller koseligst, men det er en misforstaaelse, for da er røien fløien fra leken og har lagt sig, mens tiurerne bare krangler og slaas. Jeg har naturligvis ikke noget imot at denne termin skytes noget frem, men jeg tror ikke det hjælper det aller ringeste. Jeg var iaar tilfældigvis paa et sted hvor spiljagten begynder den 5. mai, og jeg maa si at jeg blev aldeles forfærdet over hvad jeg der saa. Vi var paa 4—5 leker, som var bekjendt for at være aldeles utmerkede, og vi saa praktisk talt bare røi som fløi omkring og kaklet. Jeg hørte forresten saavidt en tiur, men den var saa skræmt allerede, saa det var ikke mulig at komme indpaa den. Den 5. mai fik jeg besøk av en mand fra landet og vi kom til at snakke om spiljagten, og han sa at han hadde gaat hjemmefra klokken 3 den forrige dags eftermiddag og hadde kamperet ute om natten ved en stokild i en forrykende snestorm, og dette var like ved en tiurlek. Han hadde faat skutt to stykker, uagtet de ikke spilte; den ene spilte saavidt at han kunde komme ind paa den, men den anden hadde sat sig i en furu, og saa fik han skutt den der. En av mine kamerater kjøpte disse to tiurer uset, men da vi den 6. mai kom og hentet dem viste det sig at øinene var fulde av frosne spyflueegg. De skulde altsaa være skutt den 5. mai under en snestorm, og allerede den 6. mai var de fulde av spyflueegg. Efter min mening var det for tidlig at skyte paa den lek saa tidlig som den 5. mai, men disse to fugle maatte altsaa være skutt før den tid, kanske en maaned tidligere. Og deroppe kommer folk til at skyte like godt, enten man sætter den ene eller den anden tid, endog om man ophæver spiljagten; det har jeg hørt mange uttalelser om. Jeg husker en mand i en av Trøndelagens bygder som sa, at man kunde gjøre hvad man vilde, man vilde aldrig faa ham til at slutte med at gaa paa tiurleken.

Skibsreder *Berg*: Jeg vil faa lov til at uttale min tilslutning til hr. Swang deri, at resultatet av denne forsamlings underhandlinger sikkerlig vil komme til at spille en stor rolle, og jeg skulde derfor anse det heldig om man kunde komme til en omtrent enstemmig resolution, og at der ikke fremkommer noget for offentligheten med hensyn til de avvikende meninger som kunde gjøre sig gjældende her. Men naar formanden tror at forstaa, at forsamlingen er enig i at vi skulde begynde at snakke om alle paragraffer under ett, saa tror jeg han tar feil; jeg er i hvert fald høist uenig i at vi skal begynde med at snakke om

alle ting samtidig, for da kommer vi ut paa viotta. Jeg er altsaa enig i det program som formanden først opstillet; la os ta paragraf for paragraf, ellers blir vi aldrig færdig. Siden vi nu er kommet til § 10 vil jeg som repræsentant for Vestfold Jæger- og Fiskerforening faa uttale, at jeg er aldeles enig i hvad hr. Ferslew sa. Vor forening har ogsaa skrevet til landbruksdepartementet, at styret maa „uttale som sin mening, at den fri jagt for enhver efter rovdyr bør forbydes. I ly av denne ret drives der i vort fylke likesom i hele landet ulovlig jagt i stor utstrækning til ubotelig skade for vort smaavildt. Kampen mot den ulovlige jagt, som med kraft er optat av de forskjellige jægerforeninger i landet, er haabløs, saalænge hvemsomhelst kan gaa hvorsomhelst med hund og gevær under paaskud av at jage rovdyr. Ophævelsen av den fri rovdyrjagt vil heller ikke redde mange rovdyrs liv, idet rovdyrjægere vil være velkomne hos enhver jagteier.“ Jeg skal ikke referere mere av vor skrivelse. Det skulde interessere mig meget at faa rede paa skogdirektørens præmisser til § 10, saaledes som han har foreslaat den. Hr. Swang talte om at vi kunde risikere at løpe panden mot væggen, hvis vi gik for langt med avvikelser fra skogdirektørens forslag. Jeg vet nok at i vort storting lægger man an paa at gi det man kalder demokratiske love, og jeg vet ogsaa at dette demokratiske syn paa tingene har virket meget ødelæggende paa en sund og god jagtlov, men jeg vet ikke hvorfor vi skulde opgi haabet om, at fornuften contra dette saakaldte demokratiske syn ikke stadig skulde seire. Jeg ser ikke paa det som et sandt demokratisk utslag, jeg ser paa det paa den maate, at der er gaat politik i det, og naar der er gaat politik i en sak, da er samtidig logiken borte. Jeg forstaar ikke at man ikke i en lovgivende forsamling, hvor $^2/_3$ er gaardbrukere, skulde kunne nøie sig med det som jægerne anser for nødvendig for vildtets bevarelse. Jeg kan ikke se det paa anden maate end at naar der gaar politik i det, er dermed fornuften og logiken forsvundet. Jeg skjønner ikke hvorfor skogdirektøren holder paa fri rovdyrjagt. Formanden i vor forening, hr. Treschow, Fritzøe, fremholdt for os at i Sverige er den fri rovdyrjagt ophævet, og at det har vist utmerkede resultater.

Formanden: Forinden jeg gir ordet til næste taler vil jeg oplyse at skogdirektørens præmisser til § 10 igrunden ingenting sier om spørsmaalet den fri rovdyrjagt, men jeg gad vite om ikke bevæggrunden tildels er det ræsonnement, for det første at det har været saa bestandig før, og derfor maa det være saa herefter ogsaa, og dernæst den betragtning at naar der er sat præmie for utryddelse av disse rovdyr, skal det dermed ogsaa være givet at de skal kunne fældes hvorsomhelst av hvemsomhelst. Jeg kan ikke slutte mig til det ræsonnement. Vi er her inde

paa spørsmaalet om bjørnen. Jeg vil da gjøre opmerksom paa at om det punkt har foreningen tidligere uttalt sig og det saa sent som ifjor. Denne uttalelse som foreningen naturligvis fastholder gaar ut paa at bjørnen skal totalfredes, men med adgang for de enkelte distrikter hvor det er bjørn som gjør skade, til at tillate jagt paa den, jagt paa „slagbjørn" som vi kalder den. Det er klart at vi ikke kan forlange at man skal la bjørnen grassere saa længe den vil, der hvor den faktisk gjør skade. og *enkelte* bjørner kan jo gjøre megen skade. Jeg vil benytte anledningen her til at si, at vi skal tænke litt paa dette dyr; vi skal ikke nu, som man har gjort saa mange ganger før, rolig se paa at et dyr som har spillet en saa stor rolle i vort folkeliv og i vort folkelivs forestillinger og traditioner og fortællinger o s.v., man skal ikke rolig se paa at et slikt dyr totalt utryddes. Skogdirektørens forslag yder ikke bjørnen andre vilkaar end at de stakkars 25 kroner som var paa dens skind skal være ophævet. Ellers er den fredløs hvorsomhelst. Der ydes den altsaa ikke spor av beskyttelse. Jeg vil gjenkalde i erindringen at Oplands fylke var blandt de første som tok ordet for totalfredning av bjørnen, og det er ganske sikkert — jeg vil paata mig at være spaamand paa det omraade — at hvis der ikke træffes ganske andre bestemmelser end dem vi har nu, vil vi om 25 aar kunne læse i aviserne at nu er den sidste bjørn skutt, og nogen faa aar derefter vil det hete: „dengang der var bjørn i Norge". Jeg synes at vi som sitter her i hvert fald skal se saapas stort paa tingene, at vi ikke rolig skal se paa at et saa stolt dyr som bjørnen er dømt til at utryddes fra vore skoges fauna.

Skoginspektør *Ruden:* Da vi hadde det møte som formanden nævnte, var vi jo enige om at noget av det vigtigste av det hele var at forsøke at faa vedtat i loven bestemmelser som kunde ventes at bli overholdt, forsøke at faa en skarpere kontrol og større mulkter. Ved siden derav hadde man for sig det spørsmaal hvad der egentlig var klokt at opta i dette forslag, og der var da ogsaa visse taktiske hensyn som gjorde sig gjældende, saaledes som formanden nævnte. Vi var opmerksom paa at det gjaldt at faa væk alle skalkeskjul. Med hensyn til § 10 tror jeg nok at alle som deltok i det nævnte møte gjerne hadde set, at vi hadde kunnet stryke denne paragraf helt for ogsaa at faa væk det skalkeskjul som denne gir, men der gjorde sig den mening gjældende at det kanske var for radikalt, og man var klar over at hvis man tok væk § 10 maatte konsekvensen være at man maatte forby folk at gaa med gevær i anden mands mark. Man saa ogsaa en liten inkonsekvens i det at der blev en slags fredning av det vildt hvorfor der var sat præmie for dets utryddelse; man mente dette var for yderliggaaende at by

stortinget, og man hadde derfor litet haap om at det kunde gaa. Det var de betragtninger som gjorde sig gjældende og som førte til, at man lot § 10 bli staaende som den nu er foreslaat. Men som sagt tror jeg nok der er enighet om at hvis man kunde tænke sig at det vilde gaa, vilde man helst ha faat paragraffen ut i sin helhet. Det blev nævnt under møtet at man ihvertfald kunde avsvække § 10 som den nu er ved at sætte ind „uten hund", saa man ihvertfald ikke kan gaa med hund og si, at man gaar i rovdyrjagt. Det kunde ogsaa tænkes en anden maate at avsvække § 10 paa, hvis man ikke kan faa den ut i sin helhet, og det var ved at si at rovdyrjagt i *fredningstiden* ikke skulde være tillatt. Man kunde altsaa baade tilføie ordene „uten hund" efter det første ord, og videre tilføie en bestemmelse om at rovdyrjagt under fredningstiden ikke skal være tillatt for andre end grundeieren og de som han gir tilladelse.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg har været tilstede i to jægerforeninger hvor vi har vedtat uttalelser til departementet, og forut for vedtagelsen av disse uttalelser hadde vi i begge foreninger en meget indgaaende debat. At begrænse debatten saaledes som det her er antydet, at man skal snevre den ind saa man ikke kan nævne de ting man finder er væsentlige, fordi de tilfældigvis ikke er nævnt i skogdirektørens forslag, det finder jeg aldeles upraktisk og i det hele tat ikke gjørlig. Man er nødt til at fremholde sit syn paa tingene, fremholde hvorledes man mener det bør være, og da maa man ikke begrænse sig akkurat til de paragraffer som her er tat med. I begge de foreninger hvor jeg var tilstede var man enig om at resolutionen fra en forening burde være enstemmig, og følgelig maatte den nødvendigvis bli kort. Jeg skulde tro at man ogsaa her burde søke at samle sig om det, som alle kan være enig i, og efter hvad jeg allerede kan forstaa maa en resolution fra denne forsamling bli ganske kort, men under debatten maa man dog kunne uttale sig ganske frit om hvad man mener er det bedste. Selv om det kanske ikke er politisk klokt at nævne det ene eller det andet, maa vi dog virkelig faa fremholde vort syn paa hvordan det bør være, og saa faar da myndigheterne ta det hensyn til det som de vil. Det blev nævnt at der skulde bli nogen forbedring med hensyn til den frie rovdyrjagt, om man føiet til ordene „uten hund". Ja, da beskytter man muligens delvis haren, men man beskytter ikke den jagt, for hvilken rovdyrjagten er det bedste skalkeskjul, nemlig spiljagten. Det er ingen sak at gaa paa en tiurlek i ulovlig tid, og naar man saa blir paatruffet, kan man bare si at man er ute efter høk eller falk. Dette med spiljagten har jeg personlig meget god erfaring for. Vi har paa vore kanter eget jagtopsyn som bekostes privat; det koster en masse penger, men det har vist sig utmerket effektivt.

Jeg kan nævne f. eks. en tiurlek hvor jeg personlig har været hvert aar i 15 aar, og hvor der har været skutt 5—6 tiurer; den faldt fri iaar, og iaar var der aldeles tomt for tiurer paa leken da jagttiden kom. Det er en stor eiendom hvor der er skutt 12 tiurer i spiltiden, men den er nu overtat av Solum kommune, og nu findes der ikke tiur igjen naar man kommer i den lovlige tid; folk drar opover fuldt aapenlyst med rypesækken paa ryggen og med gevær. Og paa leker hvor jeg har været selv har jeg møtt folk som har sagt, at jeg godt kunde spare mig at gaa paa den leken, for den var tom, og det har vist sig at være sandt; det hele gaar fuldt aapenlyst for sig. I hele Telemarken findes der neppe den gaardbrukersøn som respekterer jagttiden, selv av Telemarkens bedste folk; de respekterer ikke jagtloven og spiljagttiden. Jeg vil ha sagt dette saa indtrængende jeg kan: hvad hjælper det om man sætter op disse papirbestemmelser som vi nu har, naar vi ikke makter at faa dem respektert? Vi maa forsøke om det ikke skulde være heldigere naar man satte disse bestemmelser saadan, som folk nu engang vil ha dem; da mener jeg der skulde være haap om at folk ogsaa vil respektere dem.

Overingeniør *Poulsson*: Da jeg forlangte ordet var man ikke kommet saa langt ut i debatten som man nu er kommet, og jeg kan da tænke mig at mit raad kommer litt post festum. Jeg vil si at jeg er fuldt enig med formanden i hans ængstelse for at man skal komme for langt ut paa vidderne, om man allerede nu skal komme for meget ind paa specielle ting. Jeg kunde tænke mig at man kanske kunde skaffe sig en ramme som man kunde holde sig indenfor, hvis formanden vilde være saa elskværdig allerede nu at læse op de resolutioner som maatte være indkommet fra de utenbys foreninger. Jeg vet at disse resolutioner i hvert fald ikke nævner flere ting end dem man absolut kan samle sig om. De optrækker med andre ord konturerne av hvad der formentlig vil bli den enstemmige resolution her idag. Man kunde derefter — som formanden sier — komme mere ind paa de enkelte spørsmaal, efterhvert som de forskjellige paragraffer optages til behandling. Jeg skulde tro at det program som formanden har antydet maatte være det heldigste.

Formanden: For et par dage siden saa jeg av tidsskriftet at spørsmaalet har været behandlet i Bergens Jæger- og Fiskerforening, men jeg vet ikke at der blev fattet nogen resolution. Derimot er det mig meddelt at der fra Vestfold Jæger- og Fiskerforening er avgaat en resolution, som jeg endnu ikke har hat anledning til at se. Det er mig under møtet overlevert et avisreferat av en diskussion i Tinn Jæger- og Fiskerforening, hvor der er fattet følgende resolution:

„Foreningen uttaler i det væsentlige sin tilslutning til skogdirektørens forslag til ny jagtlov.

Man finder dog at maatte fremhæve at uten et effektivt jagtopsyn blir enhver fredningsbestemmelse nær sagt illusorisk.

Man vil ogsaa ha uttalt sig for en mest mulig sammenhængende jagttid, likest mulig for alslags smaavildt, idet foreningen helst saa at al vaarjagt var forbudt.

Foreningen maa paa det bestemteste uttale sig imot forfølgelsesrettens ophævelse for hare.

Vi mener ogsaa at den frie rovdyrjagt er et saadant skalkeskjul for ulovlig jagt, at den — om mulig — bør ophæves."

Saa har vi en resolution fra Bratsberg Jæger- og Fiskerforening, som lyder saa:

„Bratsberg Jæger- og Fiskerforening uttaler i det væsentlige sin tilslutning til skogdirektørens forslag til ny jagtlov. Der bør indføres strengt opsyn med overholdelse av jagtlovens fredningsbestemmelser, særlig om vaaren.

Jagttid for rugde og spilfugl bør følges ad.

Jagtkyndige domsmænd i domssaker."

Jeg skal videre faa referere den resolution som er vedtat av Vestfold Jæger- og Fiskerforening, Den lyder saa:

„I et fuldtallig møte i Vestfold Jæger- og Fiskerforenings styre den 1. ds. blev der i anledning av skogdirektørens forslag til ændringer i jagtloven vedtat at rette følgende henvendelse til det ærede departement:

„Styret i V. J. og F. F. gir i hovedtrækkene sin varmeste tilslutning til de av skogdirektøren foreslaaede forandringer i jagtloven, hvis gjennemførelse utvilsomt vilde medføre en betydelig forbedring av betingelserne for vildtets trivsel og utbredelse i vort land.

Dog maa styret uttale som sin mening, at den fri jagt for enhver efter rovdyr bør forbydes. I ly av denne ret drives der i vort fylke likesom i hele landet ulovlig jagt i stor utstrækning til ubotelig skade for vort smaavildt.

Kampen mot den ulovlige jagt, som med kraft er optat av de forskjellige jægerforeninger i landet, er haabløs saalænge hvemsomhelst kan gaa hvorsomhelst med hund og gevær under paaskud av at jage rovdyr. Ophævelsen av den fri rovdyrjagt vil heller ikke redde mange rovdyrs liv, idet rovdyrjægere vil være velkomne hos enhver jagteier. Skudpræmier for rovdyr bør likefuldt utbetales til jæger eller fanger i besiddelse av jagteierens bemyndigelse, hvilket under henvisning til foranstaaende ikke vil kunne ansees som inkonsekvent

Hvad angaar de foreslaaede fredningstider tillater man sig — under hensyn til de i dette fylke raadende specielle forhold — at foreslaa følgende avvikelser fra skogdirektørens forslag:

Harejagten foreslaaes til utgangen av december, spiljagten og rugdejagten at skulle vare fra 5. til 31. mai i det sydlige Norge, og ænder og bekkasiner at kunne jages fra 1. august.

Av hensyn til nedgangen i elgbestanden mener man, at den her i fylket vedtagne lovlige jagttid 26. - 30. september inkl. er den rigtige. Subsidiært kan man gi sin tilslutning til den av skogdirektøren foreslaaede tid."

Disse resolutioner uttaler sig om de spørsmaal som jeg ogsaa hadde tænkt mig skulde være de mest brændende, og jeg kan heller ikke skjønne andet end at de stort set indeholder det, som jeg i alle fald hadde tænkt mig kunde bli resultatet av vore forhandlinger her paa dette møte, og som kanske tilslut kunde faa sit uttryk i en uttalelse. Men det vil jo vise sig, naar vi kommer længere ut i debatten, hvilke forandringer eller tilføielser der kan komme til at bli stillet forslag om fra denne forsamling.

Gaardbruker *Florentz*: Det var nærmest formandens uttalelser om bjørnen jeg hadde lyst til at uttale mig litt om. Den som har skoen paa vet hvor den trykker, heter det. Jeg har set i aviser og i tidsskriftet at man har foreslaat fredning av bjørnen, men det synes jeg er at trække temmelig store veksler paa os gaardbrukere. Oppe i Telemarken er det avskyelig meget bjørn, og ifjor gjorde den skrækkelig megen skade. Jeg har ikke mere end en 18—20 sauer, og i de sidste 10 aar har jeg aldrig mistet mindre end fra 1 op til 5 om aaret paa fjeldet, og det blir en ikke saa ganske liten værdi. Og i Nissedal maatte man ifjor simpelthen ta sauerne hjem fra fjeldet for bjørnens skyld; der blev der saagar dræpt en hest*). Ivaar blev der skutt 3 bjørner og ifjor et par. I det hele tat har vi i de sidste 15—20 aar været meget plaget av bjørn i hele strøket opover fra Nissedal og opover til grænsen mot Sætersdalen, og da synes jeg det er for meget forlangt av jægere, av gaardbrukere opover i disse strøk, at de skal la være at skyte paa den. En mand blandt andet, som ifjor hadde 300 sauer i fjeldet mistet faktisk 23 stykker, som bjørnen tok. Jeg synes derfor det er aldeles galt dette krav om fredning for bjørnen. Jeg vil med det samme faa si at jeg er enig med hr. Ferslew i det, at jagttiden bør lægges saa nær som mulig til det som er den almindelige opfatning hos befolkningen. I de store vidder vi har paa mine trakter er det aldeles umulig at holde noget effektivt opsyn, men hvis bestemmelserne blir slik, at folk synes de er saa nogenlunde rigtige, vil man ha større haab om at faa dem overholdt.

Formanden: I anledning av hvad hr. Florentz sa om bjørnen vil jeg faa gjøre opmerksom paa, at vor uttalelse netop gaar

*) Den blev av bjørnen jaget utover et fjeld.

ut paa at der forutsættes dispensationsret fra forbudet for herred og fylke, hvis det godtgjøres at slagbjørnen gjør skade. Det er altsaa ikke saadan ment at der skal være absolut totalfredning overalt, saa en slagbjørn skal kunne grassere som den vil; det vilde jo være adgang til at skyte den naar der derom fattes bestemmelse av herred eller fylke.

Forstkandidat *Otto Lund:* Jeg har tænkt mig det kan være vanskelig at faa ophævet retten til at jage rovdyr, altsaa at faa ophævet lovens § 10. Jeg har derfor tænkt mig muligheten av at der kunde træffes en ordning saaledes at enkelte rovdyrjægere i hvert herred kunde faa en autorisation til at drive rovdyrjagt, og hvorved det altsaa blev forbudt for hvemsomhelst at gaa efter rovdyr. Saadan autorisation maatte da fortrinsvis eller kun gives til de jægere eller fangere som har gjort jagt eller fangst av rovdyr til en slags specialitet. Derved vilde man i hvert fald kunne komme bort fra at rovdyrfangsten brukes som skalkeskjul for ulovlig jagt.

Overretssakfører *Swang*: Det viser sig meget snart, baade ved de oplæste resolutioner og av de uttalelser som er fremkommet her, at vi allerede har faat en linje hvorefter vi kan drive vore forhandlinger. Det er i store træk saavidt mulig ensartet fredningstid for det matnyttige vildt i parringstiden og i yngletiden, det er kravet om at faa et effektivt jagtopsyn, og det er endvidere fordring om at faa i hvert fald en modifikation av jagtlovens § 10 om den frie rovdyrjagt. Jeg tror dette er de vigtigste punkter, som vi kommer til at konsentrere vor opmerksomhet paa. Med hensyn til ophævelse av den frie rovdyrjagt er jeg enig med hr. Ruden i at det kan se ut som et meget radikalt skridt at ta hele denne paragraf ut, men derfor bør man ikke opgi ethvert forsøk paa at faa den modificert. Hr. Lund var inde paa en tanke som jeg mener er værd overveielse, og jeg synes at naar vi i lovens § 1 har den bestemmelse at grundeieren har eneret til jagt paa egen grund, saa maa det kunne gaa an at spille litt videre paa den linje. Jeg synes ikke det vilde være formeget forlangt, om man f. eks. siger at grundeieren i hvert fald bør vite hvem der driver rovdyrjagt paa hans eiendom, og at rovdyrjægere tilpligtes at anmelde for grundeieren naar og hvor de vil jage rovdyr paa hans eiendom. Og hvor der er flere grundeiere, som det naturligvis er særlig paa flatbygderne, og hvor dette skalkeskjul virker dobbelt uheldig, der maa altsaa anmeldelse gives til hver enkelt. Man ser at der kommer folk med gevær og hund, midt i fredningstiden, de tar av paa en jernbanestation og drager tilskogs, og man har ikke nogensomhelst ret til at spørre hvad disse herrer skal gjøre; og spør man faar man det svar at de skal paa rævejagt eller maarjagt. Hvis man vil drive rordyrjagt bør man i alle fald ha pligt til

at gjøre anmeldelse til lensmanden; det synes jeg dog er et krav som grundeieren maa kunne stille, jeg maa ha lov til at vite hvem der driver jagt paa min eiendom. En modifikation i denne retning synes jeg ikke skulde være helt uopnaaelig, og det vilde rette meget paa forholdet. De som har litt erfaring i denne slags jagtsaker vet, at det som regel ikke kommer til paatale fordi vedkommende kan si: jeg har jaget ræv, — og hvis det kan bevises at der gik en hare i losen, saa svares der at det var et uheld, hunden har aldrig jaget hare før, det er utelukkende rævehund. Har man ikke sakkyndige domsmænd kan man ikke komme nogen vei. Det man bør forsøke er at faa en modifikation av § 10 med anmeldepligt til lensmanden eller grundeieren, slik at grundeieren kan vite, naar han hører harelos, at det er den og den som er der. Med hensyn til jagtpoliti mener jeg det ikke nytter at slaa videre paa et effektivt jagtopsyn utelukkende ved statens hjælp. Det vil ogsaa Stortinget finde er et altfor sterkt skridt, og om ikke av andre grunde vil man motsætte sig det av budgetmæssige hensyn, det kan man være sikker paa. Skulde man ikke ogsaa der forsøke at komme nogen vei f. eks. ved at søke om statstilskud. Jægerforeningene kunde ad privat vei forsøke at tilveiebringe nogen tusen kroner, og saa kunde man søke staten om et tilsvarende bidrag, saaledes som der jo gjøres paa saa mange andre omraader, og paa den maate faar man dannet et litet fond som kan benyttes til jagtopsyn, som da maa være underkastet foreningens kontrol. Foreningene vet jo som regel hvor der foregaar ulovlig jagt og til hvilke tider, og der bør da opsynet særlig drives. Bare det at det blev bekjendt blandt almenheten at der føres kontrol, bare det vil skape en ganske anden respekt for fredningsbestemmelserne end der nu er. Dette er ogsaa en sak som man maa overveie. Det rigtigste vilde selvfølgelig være at faa § 10 strøket og faa et effektivt jagtopsyn ved hjælp av statens midler, det er den rigtige linje naturligvis, men man maa her se paa hvad man kan tænke at opnaa, se at finde veier som kan gaaes, og som kanske kan aapne øinene paa dem som har med sakens avgjørelse at gjøre, slik at vi i hvert fald kan naa litt videre, om vi ikke kan naa alt. Særlig dette med jagtopsyn er en tanke, som har været meget sterkt fremme i Buskeruds Jæger- og Fiskerforening, en ganske stor forening paa omkring 700 medlemmer; vi har begyndt at samle ind penger til et opsynsfond, og naar vi kommer litt ivei venter vi at faa flere bidrag ind og kanske ogsaa statsbidrag. Det er meningen at sende ut en mand før spiljagten begynder; det vil kanske ikke være helt effektivt, men det vil gjøre det litt utrygt for de ulovlige jægere, og det er i hvert fald en begyndelse. Forlanger vi for meget faar vi intet, det vil jeg gjøre opmerksom paa. Det er ogsaa en anden ting vi nok kunde ønske var ander-

ledes, nemlig at faa ind i vor straffeproces en bestemmelse om ret til ransakning og beslaglæggelse av mistænkelige gjenstande, f. eks. en fyldt rypesæk, gevær og hund i fredningstiden o. s. v. Det er noget man gjerne saa kunde være anderledes naturligvis. Jeg er forøvrig enig med de herrer som mener at lovbestemmelsene bør være slik, at først og fremst maa det matnyttige vildt være fredet i parringstiden og yngletiden, og at man bør forsøke at faa en rimelig lov, en lov som tar saa midt paa træet som mulig og som rammer saa nogenlunde retsbevidstheten utover landet. Hvis vi i store træk kan trække op de linjer som man mener vi maa arbeide for, saa ligger deri ogsaa en uttalelse om hvad vi finder svakt i skogdirektørens utkast, og hvad vi ønsker kunde være bedre.

Dr. *Kloster*: Med hensyn til spørsmaalet om fredning av bjørn vil jeg si — da der ikke er nogen repræsentant for Lærdal her — at bjørnen har gjort svært megen skade i Sogn og Fjordane fylke. For en enkelt bjørn blev der opsat en ekstrapræmie av 1 500 kroner. Vi vovet derfor i vor forening ikke at gaa længere end til at foreslaa, at bjørn i hi skal være fredet. Skulde man gaa længere med hensyn til fredning av bjørn, maa man vistnok være forberedt paa at stat eller fylke maa erstatte den skade den gjør. Med hensyn til den frie rovdyrjagt har jeg uttalt mig i mit foredrag i Bergens Jæger- og Fiskerforening i december ifjor og henviser til denne uttalelse (tidsskr. 1921 s. 198). Jeg har siden dengang talt med noksaa mange folk som er kommet ind paa mit kontor, og der er hos bønderne en stemning i retning av at faa mere kontrol paa dette omraade, og hvis man kunde faa en slags autorisation for dygtige fangere og jægere tror jeg man paa Vestlandet ikke vil ha noget imot et lovbud mot den frie rovdyrjagt. Jeg tror derfor vi bør forsøke at samarbeide os om noget i den retning. Jeg synes man bør la alle voteringer være foreløbige, saa man tilslut ved den endelige votering kan samle sig om et forslag.

Godseier *K. Berg*: Jeg er stemt for at man burde se at komme bort fra den frie rovdyrjagt. Det er ikke tvil om at alle grundeiere og alle som eier jagtterræng er villig til at la virkelige rovdyrjægere og rovdyrfangere faa komme til og drive sin fangst paa deres eiendom; det er ikke noget de heller vil. Med hensyn til bjørnen blev jeg temmelig overrasket da jeg saa at et saadant forslag kunde fremkomme fra en saa sakkyndig forening som Norsk Jæger- og Fiskerforening, et forslag som gaar ut paa totalfredning. Jeg er kjendt noksaa godt ute i distriktene, jeg har deltat i bjørnejagt, og jeg lever selv i et distrikt hvor bjørnen er meget efterstræbt, men tiltrods for det har den i de sidste aar hat fremgang; den har tiltat. Bjørnen er som bekjendt det mest intelligente, det vareste og skyeste vildt vi har. Det

har vist sig, hvor den har hat tilhold under levelige vilkaar, at den har hat sine skjulesteder hvor den søker hen naar den blir efterstræbt. Man hører gang paa gang fra folk oppe i distrikterne det spørsmaal: hvordan kan et saadant forslag fremkomme fra en forening som Norsk Jæger- og Fiskerforening? Hvad slags folk er det som steller med dette? Det er sandelig sterke uttryk som brukes om dette forslag; folk ler av dette at man kan ville foreslaa at bjørnen skal fredes. Jeg for min del og mange med mig oppe i distrikterne er stemt for at bjørn i hi skal være fredet, og at skudpræmien bortfalder. Derved kommer man noksaa langt mot fredning av bjørn kan vi si, for da er det grundeieren som har jagtretten, og han slipper ikke andre til end dem han vil selv.

Sekretær *Kinck:* Det kan vel ikke være nogen tvil om at det ideelle vilde være, om vi kunde faa ophævet den frie rovdyrjagt, men idealet er ikke saa let at naa, og særlig for os som ikke selv har bestemmelsesretten. Vi maa derfor stikke fingeren i jorden og lugte hvor vi er, og litt efter litt se at faa bestemmelsen forandret for at række dit, hvor vi mener vi bør komme med tiden: at faa den helt ophævet. Foreløbig tror jeg vi maa indskrænke os til at foreslaa forandringer, som kan avsvække de skadelige virkninger av bestemmelsen. § 10 er jo en gjennemhulling av hele jagtloven av 1899; den gjennemhuller hele det princip som jagtloven foreslog, nemlig grundeierens ret til vildtet, og den er kommet ind ved et tilfældig forslag; den var ikke med i det oprindelige utkast til jagtloven. Med hensyn til hr. Swangs uttalelser om statstilskud til jagtopsyn, istedenfor at staten selv skal etablere jagtopsynet, slutter jeg mig meget gjerne til det. Det er en tanke som jeg har hat selv, og jeg tror det er den eneste maate vi kan faa utrettet noget paa, at gaa det private initiativs vei med statstilskud, slik som vi ogsaa har gjort med rovdyrene. I Finland har den samme tanke været oppe; der har man nedsat en jagtkommission for at arbeide for at faa jagtloven overholdt paa den maate; de anser det ogsaa der ganske haabløst at faa staten til at etablere et virkelig effektivt opsyn. Jeg vil derfor varmt anbefale hr. Swangs forslag der, som jeg synes byr paa udmerket utvei.

Dr. *Shepherd:* Den ordning hr. Swang antydet med statstilskud er ikke helt ukjendt. Tinn Jæger- og Fiskerforening fik i 1918—19 et tilskud saavel fra staten som fra herredet, og foreningen brukte endel av sine egne midler, og vi fik istand et opsyn som jeg tør si gjorde godt. Løsningen er der. Og selv om vi ikke kan haabe at faa staten til helt at overta et saadant opsyn, mener jeg vi eventuelt maa fremkomme med en uttalelse herfra om at opsyn er det første og det sidste for enhver fredningsbestemmelses overholdelse. Det staar ogsaa i vor resolution.

Det er for at bruke et mildt uttryk en absolut nødvendighet. Uten et effektivt opsyn blir enhver fredningsbestemmelse illusorisk. Hr. Swangs tanke er som sagt ikke ukjendt, og der har som jeg nævnte været git statstilskud til privat jagtopsyn, saa veien er brudt. Samtidig vil jeg si, at skal vi ha det hul i loven, som tillater fri rovdyrjagt, har opsynet ogsaa en forfærdelig vanskelig opgave.

Overingeniør *Poulsson:* Hr. Florentz kom med et forsvar for den frie bjørnejagt, men naar man ser paa statistiken vil man se at i den første 5-aarperiode hvorfra vi har opgaver, nemlig for 1846—50, var der i hele landet tilsammen fældt 1324 bjørn, mens antallet i 5-aaret 1905—10 bare var 122. At det skulde være saa ilde i Telemark fylke som hr. Florentz siger har jeg vanskelig for at tro, for i de nævnte 5-aarsperioder er antallet av fældte bjørn i Telemark fylke gaat ned fra 191 til 22 (d. v s. vel 4 dyr aarlig) og det som skytes nu er endnu mindre; jeg har ikke nogen tal fra de senere aar, men det maa være bagatelmæssig det, der skytes nu. Naar man saa faar en bestemmelse om at den skade som bjørnen maatte gjøre skal erstattes paa en eller anden maate, da kan jeg ikke forstaa at nogen skulde ha imot at gjøre et forsøk paa at verne om noget av det gildeste i vor dyrefauna. Paa den anden side antydet hr. Knut Berg, der saavidt jeg har forstaat ogsaa er en varm forsvarer for bjørnejagten, at bjørn i hi skulde være fredet, og saavidt jeg forstod ham, ogsaa at der for jagt paa bjørn skal utkræves tilladelse fra grundeieren. Da vil man faa omtrent det samme som man har i Sverige, hvor man ophævet skudpræmien — saavidt jeg husker — i 1912, samtidig som det blev forbudt at fælde bjørn paa anden mands eiendom uten grundeierens tilladelse. Kunde man faa en saadan bestemmelse ogsaa i vor jagtlov mener jeg man vil være paa god vei til at redde det som endnu er tilbake av bjørn utover landet. At forøvrig jagten ogsaa paa andre rovdyr gjøres avhængig av grundeierens tilladelse skulde jeg gjerne se lovfæstet, og jeg slutter mig forsaavidt fuldt til hvad der blev sagt derom av hr. Swang. Det er ikke bare bjørnen som holder paa at forsvinde, det er ogsaa andre store rovdyr; vi har gaupe, maar og vistnok ogsaa andre. Statistiken viser at det gaar sterkt nedover med bestanden. Vi maa være forberedt paa at vi taper en del av vor dyrefauna, hvis der ikke snart blir tat rev i seilene. Forøvrig vil jeg slutte mig helt til hvad hr. Kinck uttalte, at vi maa stikke fingeren i jorden og lugte hvor vi er og tænke paa hvad vi med rimelighet kan opnaa. Vi kan ikke komme fra det at vi styres av bønderne, og vi kan ikke komme forbi deres syn. Vi maa ta hensyn til det, og saa faar vi forsøke at opnaa det som vi har nogen utsigt til at opnaa.

Dr. *Kloster:* Da jeg sidst hadde ordet kom jeg ikke ind paa

spørsmaalet om opsynet, da jeg trodde vi kom til det senere. Vi har i vor forening ogsaa behandlet det spørsmaal, og der uttalte vi følgende:

„I det hele staar og falder jagtloven med opsynet, det er forutsætningen for det hele. Menneskene er nu engang ikke saa gode som de burde være. Vildttyveri er et ord som mangler i norsken — hvad enten vi nu holder os til landsmaalet eller riksmaalet. Det hører til de lande med feudalminder og passer ikke i Norge.

Paa Vestlandet heter det: „Du veit, me tek da'kje saa nøie i vor eiga mark". Det har sin historiske grund, men burde snart være et tilbakelagt standpunkt. Et jagtpoliti efter tysk eller dansk mønster passer ikke i Norge. Ut fra vore egne forutsætninger maa saken ordnes "

Jeg har staat i forhandling med folk baade i Hordaland og Sogn og Fjordane, og da der blev vedtat 5 aars totalfredning for hjort i Hordaland var det ogsaa spørsmaal om et opsyn, og det møtte der megen forstaaelse. Det var mange som mente at dette opsyn kunde overtages av skogstyret inden hvert herred, særlig hvis der blev stillet en liten smule pengemidler til disposition. Man er nu paa Vestlandet saa opirret over den ulovlige jagt som har været drevet under krigen, at man er villig til at gaa med paa et opsyn, og man har tænkt at det kunde etableres ad privat vei, og i fylkestinget var det antydet at skogtilsynet maatte kunne overta denne funktion.

Formanden: Siden vi er kommet adskillig ind paa at snakke om jagtopsyn vil jeg faa lov til at nævne en ting, at under det møte vi hadde i høst, som skogdirektøren ledet, var vi selvfølgelig ogsaa inde paa spørsmaalet om jagtopsyn. Naar jeg i mine indledende bemerkninger ikke nævnte dette spørsmaal saa var det med hensigt, for jeg tænkte at det vil naturligvis komme frem i debatten, og at vi tilslut, ved siden av at uttale os om jagtloven, ogsaa vil komme til at uttale os om opsynet. Men da vi bragte dette spørsmaal frem paa møtet hos skogdirektøren, blev forsaavidt munden stoppet paa os, og det blev sagt at her er det jagtloven vi behandler, og at spørsmaalet om opsyn kan vi ikke indlate os paa. Jeg vilde si dette for at man ikke skal tro at vi ikke har været opmerksom paa dette meget vigtige spørsmaal.

Dr. phil. *Knut Dahl:* Det er noksaa naturlig at mænd som hr. Florentz og hr. Knut Berg, som er fra bjørnetrakter, ser litt anderledes paa dette spørsmaal om fredning av bjørn end vi andre mennesker som bor i mere fredelige trakter, men det kan dog ikke være nogensomhelst tvil om, at hvis der ikke gjøres noget for at hindre bjørnens utryddelse, vil dette dyr være utryddet paa ganske kort tid. Da jeg var gut behøvet vi ikke at

gaa længere end herfra til Hakloa for at finde bjørnefar; det er vel nu en 25—30 aar siden, men hvis jeg nu vil finde bjørnefar maa jeg helt op til der hvor hr. Knut Berg bor, og om endel aar tænker jeg man kan gaa igjennem hele Norges land uten at se nogetsomhelst i den retning. Spørsmaalet blir da, hvorledes man skal kunne opnaa noget virkelig effektivt for at forhindre at dette dyr forsvinder. Det er vel den samme følelse som ogsaa dikterer hr Bergs syn paa saken; han mener ogsaa at der bør gjøres noget, at bjørn i hi bør fredes, og at man bør begrænse den frie adgang til at skyte bjørn. Det er naturligvis den samme tanke som der ligger tilgrund, det er ogsaa en slags fredning. Men spørsmaalet er da hvor langt man skal gaa, og hvorledes en fredning skal kunne iverksettes uten at man skader berettigede interesser, saaledes at bjørnen ikke uhindret skal faa lov til at rive ihjel sauer og kreaturer. Jeg synes da man maatte kunne samle sig om det standpunkt som Norsk Jæger- og Fiskerforening har indtat, at bjørnen skal være fredet der, hvor den er litet talrik og hvor den gjør liten skade, men der hvor den gjør skade maa der være anledning til at skyte den. Det synes jeg maa være et forstaaelig og fornuftig standpunkt, og det vil i hvert fald jeg slutte mig til.

Formanden: Det er netop dette at det er gaat saa rivende fort nedover med bjørnen som har gjort, at jeg har været saa ihærdig talsmand for dens beskyttelse. Jeg har levet oppe i en av vore i sin tid rikeste bjørnetrakter, Nordre Trondhjems amt; det er nu en 25 aar siden jeg var der, og dengang var der bjørn nogethvert sted. Jeg har fulgt utviklingen nedigjennem aarene, og faktum er at om man dengang snakket med nogenlunde middelaldrende mennesker, saa var det ikke en som ikke i sin tid hadde set bjørn, men nu er der muligens ikke en eneste bjørn igjen i de trakter. Naar det er gaat saa rivende fort nedover deroppe, maa man gaa ut fra at utviklingen er den samme andre steder ogsaa, mere eller mindre naturligvis, eftersom terrænget kan være slik at bjørnen kan finde bedre beskyttelse end andre steder. Men slik er det gaat deroppe i Nordre Trondhjems amt, og man kan være sikker paa at det vil gaa slik andre steder ogsaa, om det end kan ta litt længere tid. Hr. Florentz fortalte ogsaa om hvordan det var da han var yngre og hvorledes det er nu; hans barn vil kunne fortælle noget ganske andet i sin tid.

Godseier *K. Berg:* Jeg er imot totalfredning av enhver art, enten det gjælder rovdyr eller det gjælder vort matnyttige vildt. Totalfredning virker altid skadelig. Naar bjørnen paa mange steder er utryddet og at andre trakter staar i fare for at bli utryddet, saa tror jeg det er av den grund at bjørnen der ikke har fundet levelige vilkaar og naturlig beskyttelse. Hvis bjørnen

har det slik som den har det paa de steder hvor den nu findes, er det efter min mening ingensomhelst fare for at den skal bli utryddet, men som jeg sa før tror jeg det vil være heldig om man kunde faa ind de bestemmelser at jagt paa bjørn ikke skal være fri, og at bjørn i hi skal være fredet.

Formanden: Da ingen flere nu har begjært ordet skulde vi vel nu kunne være færdig med rovdyrparagraffen. Jeg kan vel foreløbig si saa meget, som et resumé av de uttalelser som er faldt her, at stemningen er for en ophævelse av den frie rovdyrjagt, at man helst saa den forbudt, men at vi finder det tvilsomt eller kanske haabløst at kunne faa det helt gjennemført, saa man bør indskrænke sig til at foreslaa indført kontrol paa en eller anden maate med denne jagt. Under den pause vi siden skal ha vil jeg foreslaa at nogen av herrerne kommer sammen for at forme en uttalelse i den retning jeg nævnte.

Gaardbruker *Florentz:* Jeg vil foreslaa at § 10 simpelthen strykes. Jeg tror ikke vi taper noget ved det, og jeg tror at opinionen ute blandt folket, i hvert fald paa mine kanter, er for det; man er fuldt opmerksom paa at denne paragraf bare danner et skalkeskjul for ulovlig jagt Det er bare nogen enkelte som driver virkelig rovdyrjagt, og dem vil nok grundeierne bestandig ta imot. Jeg tror ikke vi taper noget om vi gaar til Stortinget og ber om at faa denne paragraf sløifet, men om Stortinget skulde kutte av litt for os, saa faar vi naturligvis finde os i det.

Skibsreder *Berg:* Jeg vil slutte mig til den sidste taler og likeledes til hvad formanden uttalte om bjørnens fredning. Jeg mener i motsætning til hvad der har været fremholdt her, at vi ikke skal være ræd for at indta et fast standpunkt, for modifikationerne tænker jeg Stortinget sørger for. Det kan se ut som en svakhet og usikkerhet, hvis vi begynder at fire for meget. La os holde paa at § 10 strykes.

Dr. *Kloster:* Personlig vil jeg gjerne stemme for at § 10 strykes, men som repræsentant for Vestlandet kan jeg ikke stemme for det. Jeg kan gaa med paa at man faar en bestemmelse om at jagt og fangst av rovdyr kun kan drives av dertil av herred eller fylke specielt autoriserte jægere.

Formanden: Jeg vil gjenta hvad jeg sa: Skulde det ikke være det rigtigste, da det er noksaa mange standpunkter, at man forsøker at finde en redaktion for vor uttalelse, — med mindre vi da skal gaa til en votering over spørsmaalet hel sløifning, og det skulde vise sig at være avgjort majoritet for det; da er jo det naturligvis svar nok. Hvis man ønsker det kan vi jo gjerne foreta en prøvevotering, og hvis det saa ikke gir flertal for hel sløifning, kan vi i pausen forsøke at redigere en modificert uttalelse.

Ingeniør *Stoltz:* Jeg tror det vil være en stor feil, hvis vi

stiller noget forslag om sløifning av § 10. Vi fra Vestlandet kan i hvert fald ikke stemme for det. Forholdene med hensyn til rovdyrjagt ligger kanske lettere an paa Vestlandet end i de store skoger paa Østlandet, men i hvert fald tror jeg at alle stortingsmænd fra Vestlandet og hele kysten opover like til Nordland, hvor jeg ogsaa er litt kjendt, vil sætte sig imot at denne paragraf sløifes; de vil ha rovdyrfangsten fri. Derfor mener jeg det vil være en taktisk feil overfor Stortinget, om man fra denne forsamling kommer med et forslag om at sløife § 10 helt. Ute ved kysten er der ikke saa litet ørn, havørn og landørn, og høk og hubro er heller ikke saa sjeldne, og det er en masse mennesker som driver jagt paa dem og likeledes paa oter, maar og ræv. Oterjægere vil finde det ganske urimelig, naar de har set et oterspor, at de først skal løpe til lensmanden, som kanske bor langt borte, og melde av, før de kan sætte sig paa sporet og skyte oteren. Det vil ikke passe for Vestlandet, og folk vil finde det ganske urimelig.

Overretssakfører *Swang*: Skal vi opnaa den ønskelige enighet om det vi maatte uttale os om, tror jeg ikke man bør komme med forslag til de enkelte paragraffer men bare angi retningslinjer og uttale sig mere i sin almindelighet om tingene. Jeg er saaledes imot at man skal forsøke at komme med noget forslag til omredigering av § 10, for det tilfælde der ikke er enighet inden forsamlingen om at den bør gaa helt ut. Man bør forsøke paa at faa enighet om en uttalelse om de vigtigste ting, hvori man sier hvad man mener; det mener jeg maa være den rigtige opgave for denne forsamling. Foruten det at man lægger tryk paa det at der bør bli ensartede fredningsbestemmelser, bør man uttale at slik som jagtlovens § 44 hittil har været praktisert har man faat altfor mange grænser med forskjellige fredningstider. Man har f. eks. en grænse i Asker og en i Lier: man har spiljagt fra 5. mai i Asker men fra 15. mai i Lier, og resultatet er at folk skyter i ulovlig tid i Lier og sier at de har været i Asker. Vi maa understreke at man maa se at undgaa den slags skalkeskjul som ligger i saadanne forskjellige fredningstider, og man maa særlig lægge vekt paa dette at der blir ensartede fredningstider. Der hvor sommeren er kort utvikler baade plante- og dyreliv sig hurtigere, det har avpasset sig efter naturen, og jeg har i hvert fald hørt mange bereiste sakkyndige jægere si, at der ikke kan være noget tilhinder for at ha ensartede fredningsbestemmelser over det hele land. Selv om det ikke helt skulde passe overalt, mener jeg at det vil være en stor fordel, hvis man skal kunne faa fredningsbestemmelserne overholdt. En anden ting vi bør lægge vegt paa er at man faar et effektivt jagtopsyn, og videre maa der lægges vegt paa at man faar en modifikation med hensyn til den frie rovdyrjagt.

Og endelig bør man lægge vekt paa en ting som blev nævnt i forbigaaende av hr. Knut Berg, nemlig at man kommer bort fra dette med totalfredning; naar man nu har saa mange letsindige fredningsbestemmelser kommer det av at man tænker som saa, at gaar det galt kan vi siden gaa til totalfredning. Totalfredning av det matnyttige vildt er en falliterklæring, det har man hat nok av beviser for. Resultatet er: ingen jagt for de lovlydige jægere og ingen kontrol med de ulovlige; en totalfredning er ret og slet en beskyttelse for den ulovlige jagt. Vi vil ikke kunne faa istand nogen uttalelse av værdi, hvis vi ikke forsøker at samle os i et fælles grundsyn og sier hvorledes de lovlydige jægere mener det bør være.

Formanden: Hr. Swang tar feil naar han har opfattet mig saa, at vi skulde komme med forslag til nogen ændret redaktion av enkelte paragraffer. Jeg deler hr. Swangs syn forsaavidt, og jeg antydet ogsaa at vi skulde konferere om hvilket subsidiært standpunkt vi skulde ta til spørsmaalet om rovdyrjagten, hvis ikke § 10 kan faaes helt bort. Hvis der blir foretat voteringer er disse selvfølgelig kun foreløbige, og hvis vi nu for at faa litt mere klarhet skulde ta en votering under denne paragraf, vil der jo være anledning for den som ønsker det til at stemme for at § 10 skal strykes helt.

Overretssakfører *Ferslev*: Hvis vi for hver eneste paragraf skal si at det og det taler imot en forandring, vil vi tilslut ingensomhelst uttalelse faa istand, for det er jo ikke en bestemmelse hvor der ikke kan anføres ting som taler for at bibeholde den gamle ordning, enten det gjælder spiljagt eller topskytning eller hvadsomhelst. Jeg mener vi maa fremholde vort grundsyn, og vi bør si at hvis vi skal kunne faa en jagtlov som kan opretholdes maa vi faa væk den frie rovdyrjagt, selv om det kan være kjedelig for enkelte at de ikke faar lov til at beholde den. Jeg er fuldstændig enig i hvad hr. Swang sa, at vi maa fremholde vort grundsyn, men er det noget som er vort grundsyn saa er det netop det at man maa sørge for at faa lovens bestemmelser overholdt, og dertil hører virkelig det at vi maa bli kvit den frie rovdyrjagt, som bare misbrukes.

Dr. *Kloster*: Skal der voteres over hvorvidt § 10 skal strykes maa jeg stemme for at den blir staaende i sin nuværende form, men blir det bekjendt at der her er enstemmighet for at paragraffen skal bli staaende saa vil det virke helt feilagtig, ganske mot hensigten. I virkeligheten ønsker vi alle at den skal utgaa, men ved en votering her vil man altsaa være bundet i sin stemmegivning.

Skibsreder *Haldor Virik*: Vilde det ikke være det mest praktiske at vi venter med denne votering til vi faar høre det forslag som formanden antydet vilde bli utarbeidet i middags-

pausen. Jeg kan ikke tænke mig andet end at den komite som skal utarbeide det vil fremlægge et forslag som alle vil kunne samle sig om.

Formanden: Det var ogsaa min oprindelige tanke at vi foreløbig skulde forlate § 10 og komme tilbake til den senere. Hvis ingen uttaler sig imot det vil vi da anse os foreløbig færdig med § 10 og gaar da over til

§ 11.

Vi kjender alle den nugjældende § 11, saa jeg anser det overflødig at referere den Derimot skal jeg læse op skogdirektørens forslag til § 11. Det lyder saa:

Den som paa lovlig jagtgrund saarer vildt slik at det falder paa grund, hvor en anden har jagtretten, men inden hundre meter fra grænsen for den jagendes lovlige jagtomraade, har ret til at bemægtige sig dyret. Er det saarede dyr elg, hjort eller vildren, maa jægeren dog ikke føre dyret bort fra stedet uten i nærvær av to uvillige vidner. Jægeren er endvidere forpligtet til inden to dager efter at dyret er fældet, at underrette grundeieren eller den jagtberettigede eller nogen av dennes folk. Undlatelse herav medfører, at jægeren blir at anse som den der har drevet jagt paa andens jagtomraade.

Under jagt som i denne og foregaaende paragraf omhandlet maa ikke skud løses paa anden mands gaardstun eller i hans have.

Skade paa andenmands eiendom, foranlediget ved saadan jagt som i denne og foregaaende paragraf omhandlet, erstattes av jægeren. Erstatningens størrelse bestemmes i mangel av mindelig overenskomst ved skjøn, optat i overensstemmelse med § 41 i lov om jords fredning av 16. mai 1860."

Dette gjør altsaa totalt brud paa den gamle utstrakte forfølgningsret, og idet jeg sætter denne paragraf under debat vil jeg si, at bestyrelsens standpunkt overfor denne under dissens var, at man skulde foreslaa forfølgningsretten ophævet. Der var dissens, men det endelige resultat blev en knap majoritet for at forfølgningsretten indskrænkes til bare at gjælde ut den dag paa hvilken jægeren er kommet ind paa anden mands grund, og om det punkt syns jeg ikke der skulde være nogen meningsforskjel hos os, for den forfølgelse som har fundet sted i dagevis maa man vel være enig om er av det onde, hvad man ellers maatte mene.

Sekretær *Kinck:* Jeg vurderer fuldt ut den tanke som ligger tilgrund for skogdirektørens forslag, forsaavidt som han vil ha en sterkere beskyttelse for vildtet og ogsaa for de eiendomme hvorover jagten kan komme til at gaa, men jeg kan ikke finde at det er grund til hos os, under vore forhold for tiden, at komme med et saa radikalt forslag, og jeg mener vi nu er bedre

tjent med at nøie os med det som skjærer bort de værste utvekster ved forfølgningsretten, nemlig at denne ret kun skal gjælde for den dag da vildtet er reist; den dag skal man kunne forfølge vildtet saa længe man vil, men dermed er det ogsaa stop; efter mørkets frembrud kan vildtet ikke forfølges længere paa fremmed grund. Med hensyn til jagt paa elg sætter skogdirektøren i sit forslag arealet til 10,000 maal; det synes jeg er noksaa meget. Jeg tror vi i bestyrelsen foreslog 5,000 maal. Men i hvert fald bør adgangen til at skyte en elg paa hvert matrikulert bruk ophæves. Jeg tror at naar man faar disse to ting gjennemført, vil man faa en saa sterk begrænsning av forfølgningsretten, at man ikke skal være saa meget utsat for misbruk. Jeg vil derfor foreslaa at vi uttaler os i tilslutning til bestyrelsens flertal derhen, at vi nøier os med at forfølgningsretten ophører ved mørkets frembrud.

Ligningschef *Wærstad:* Jeg er fuldstændig enig i hr. Kincks uttalelser. Den bestemmelse er efter min mening meningsløs, og den vil jo føre til at det kun blir dem, som eier vældige strækninger, som faar adgang til at drive elgjagt. Jeg forstaar saa godt at hensigten med det er at komme den ulovlige jagt tillivs og at bevare elgbestanden, men naar man ser hen til, som det i hvert fald er paa vore trakter, at det kun er 2—3 saadanne store godsbesiddere, mens der er mange paa tusen eller et par tusen maal; disse skulde altsaa da ikke ha anledning til at drive elgjagt, det synes jeg er meningsløst, og jeg kan paa ingen maate være med paa det forslag. Man kan være viss paa at heller ikke Stortinget vil gaa med paa det. Jeg er enig i bestyrelsens flertals forslag, at forfølgningsretten indskrænkes til den dag da dyret er reist. Det vil jo ikke være nogen mening i at man f. eks. ikke skulde ha lov til at forfølge en elg som gaar over paa anden mands grund; den flyr jo over som en vind naar den først er reist. Jeg forstaar ikke hvordan skogdirektøren kan komme med et saadant forslag. En anden ting er det minimumsareal han foreslaar, 10 000 maal; det er altfor stort areal, og jeg synes ogsaa at 5 000 maal er for stort, jeg tror man maa gaa ned til 1 000 maal, og jeg vil eventuelt fremsætte forslag om det.

Godseier *Knut Berg:* Jeg er enig med skogdirektøren baade med hensyn til arealet og med hensyn til forfølgningsretten. Jeg tror at hvis man tok ind disse bestemmelser i loven vilde man kunne komme bort fra disse totalfredninger og tilfældige grænser som man er utsat for fra herredsstyrers og fylkestings side. Naar man har en saadan arealbegrænsning er jo de mindre eiendomme henvist til at slutte sig sammen, enten de da vil drive jagten i fællesskap eller de vil bortforpagte retten, saa har de sin indtægt av den. Ved en saadan bestemmelse tror jeg man vil ha

beskyttelse nok for vildtet, og man vil kunne slippe alleslags særbestemmelser.

Overretssakfører *Ferslew:* Om dette forslag om arealet med hensyn til elgjagten saa jeg for en tid siden i en avis en artikel av en kjendt jæger oppe i Telemarken, som forresten gik ut fra at grænsen var 5 000 maal, og han sa at det var en saa udemokratisk og saa urigtig bestemmelse, at den var aldeles uholdbar. Han sa videre at det mindet altfor meget om forholdet mellem de franske bønder og de med privilegier paa al jagt utstyrte adelsmænd før revolutionen. Sikkert er det i hvert fald at en saadan arealbestemmelse ikke passer paa vore kanter; arealet er altfor stort. Efter en saadan bestemmelse vil det kun bli nogen ganske faa som faar adgang til at drive elgjagt og ingen andre, med mindre man vil ha alt det spektakel med at slaa eiendommene sammen. En grænse bør der naturligvis være, og jeg vil da foreslaa 1 000 maal som et passende areal.

Formanden: Vi er nu kommet saa sterkt ind paa bestemmelsen i § 18, som jo staar i nøie forbindelse med § 11, at det kanske er bedst at referere § 18 med det samme. Den lyder saa efter forslaget:

„Paa sammenhængende utmarks- og skogstrækninger av et areal av mindst 1000 ha. skal der blot kunne fældes én elg aarlig. Det tilligger Kongen eller den han dertil bemyndiger efter andragende av den eller de jagtberettigede og efter at vedkommende herredsstyres uttalelse er indhentet at fastsætte hvor mange elg der aarlig kan fældes paa sammenhængende utmarks- og skogstrækninger som utgjør et større areal end 1000 ha.

Paa sammenhængende utmarks- eller skogstrækninger av et areal av mindst 500 ha. skal der blot kunne fældes én hjort aarlig. For større arealers vedkommende fastsættes antal av de dyr som skal kunne fældes, paa samme maate som for elg bestemt.

Paa sammenhængende fjeldstrækninger av et areal av mindst 1000 ha. skal der blot kunne fældes én vildren aarlig. For større arealers vedkommende fastsættes antallet av de dyr som skal kunne fældes, paa samme maate som for elg og hjort bestemt.

Paa mindre utmarks-, skog- eller fjeldstrækninger end ovenfor nævnt, kan elg, hjort eller vildren ikke fældes. For at jagt efter nævnte vildtsorter skal kunne utøves paa saadanne mindre strækninger, maa de jagtberettigede slaa de eiendommer, hvorpaa jagt ønskes utøvet, sammen til et sammenhængende jagtterræng, som mindst maa utgjøre de ved de forskjellige vildtsorter ovenfor nævnte minimumsarealer. Hvor forskjellige eiendommer paa denne maate slaaes sammen til ét jagtterræng, skal spørsmaalet

om terrænget mindst har den lovbestemte utstrækning forelægges vedkommende herredsstyre til godkjendelse efter at vedkommende skogutvalgs uttalelser er indhentet. Det samme skal finde sted om der opstaar tvil om størrelsen av en sammenhængende utmarks-, skog- eller fjeldstrækning efter paragrafens to første led, idet vedkommende herredsstyre i saadanne tvilstilfælder kan forlange spørsmaalet forelagt sig til avgjørelse.

Forinden vedkommende herredsstyre kan godkjende et jagtterræng opstaat ved at eiendommer under minimalgrænsen slaaes sammen til ét terræng, skal de jagtberettigede ha vedtat og indsendt til herredsstyret regler om hvorledes jagten paa vedkommende terræng blir at utøve samt om hvorledes de eventuelle jagtindtægter blir at fordele.

Løs, paa drevet halsende hund, maa ikke benyttes paa elgjagt."

Efter dette forslag kan altsaa ingen elg fældes med mindre det sammenhængende areal utgjør mindst 10000 maal, og hvor det sammenhængende areal er større stiger ikke antallet av elg, der tillates fældet, automatisk med arealet, men det skal avgjøres av Kongen eller den han dertil bemyndiger hvor mange der kan skytes, og paa samme maate med ren og hjort. Jeg hadde tænkt mig at der her skulde være omtrent enstemmighet om den ting, at det ikke maa tillates at skyte 1 hjort eller ren paa hvert matrikulert bruk, slik som det nu er. Det er jo ganske urimelig at det paa den mindste flek skal kunne reises og skytes en elg, og det forekommer mig at betingelsen maa være at eiendommen er av saapas stort areal at en elg kan ha tilhold der og leve paa den strækning. Det er naturligvis et skjønnsspørsmaal hvor stort man skal sætte arealet, men 10000 maal synes jeg er svært meget, og paa den anden side synes jeg ogsaa at 1000 maal er temmelig litet.

Skibsreder *Haldor Virik*: Jeg kan være enig i at et areal av 10000 maal er noksaa drøit, men at gaa saa langt ned som 1000 maal, det er kanske litt for langt i den anden retning igjen. Jeg mener man skulde vælge f. eks. 3000 eller 5000 maal. Der hvor der ikke er sammenhængende skogstrækning av 3000—5000 maal, der har ikke elgen noget tilholdssted, det er ikke dens hjem; den maa ha et større areal som sin basis.

Skoginspektør *Aaeng:* Jeg tror at denne grænse av 10000 maal vil vise sig at medføre mange rare tilfælder. Jeg tror imidlertid at grænsen bør sættes litt høit, men at man bør faa et tillæg til denne paragraf, saa det ikke alene er adgang til at bestemme hvor mange dyr der kan skytes paa et areal over 10000 maal men ogsaa en regel for mindre arealer. Hr. Virik sa at paa saa smaa arealer som 1000 maal har ikke elgen

noget fast tilhold, men det er ikke saa aldeles sikkert. Jeg kjender en eiendom paa 3—4000 maal, hvor der er adgang til at fælde 3 dyr, idet der nemlig er 3 matrikulnumre, men det viste sig at elgen optraadte i saa stort antal, at den totalt ruinerte smaafuruen. Jeg blev tilkaldt for at se paa dette, og jeg anbefalte at der blev git tilladelse til at fælde 5 dyr paa denne eiendom, og det fik vedkommende tilladelse til. Denne eiendom ligger mellem to statsalmenninger. Hvis grænsen skal sættes saa høit som til 10000 maal vil altsaa vedkommende ikke faa adgang til at fælde nogen elg paa denne eiendom, og den kan heller ikke slaaes sammen med nogen anden eiendom. Jeg mener som sagt at man kan sætte grænsen høit, for paa mange steder er det saa litet elg at arealet bør være stort, men der bør i saadanne tilfælder som det jeg nævnte kunne gives adgang til at fælde et eller flere dyr ogsaa paa mindre arealer.

Formanden: Jeg vil i denne forbindelse ogsaa gjøre opmerksom paa bestemmelsen i § 20, hvorefter der kan gives adgang til at fælde flere elger eller hjorter end bestemt efter § 18, hvor de gjør skade.

Overingeniør *Poulsson:* Det er vel neppe uenighet om at den gamle bestemmelse som tillater, at der kan fældes et dyr paa hvert matrikulert bruk, virker uheldig, og at den maa erstattes med noget bedre. Jeg mener dog man paa den anden side maa være meget forsigtig med at sætte ind i den nye lov bestemmelser, som for folk flest vil synes urimelige, og med hensyn til arealets størrelse er jeg derfor paa det rene med, at en grænse av 10000 maal stort set vil være ganske urimelig, i ethvert fald i de trakter hvor jeg er kjendt. Oppe i fjeldbygderne er det svært faa eiendommer, som har saa store arealer. Man faar finde en grænse som folk vil anse for rimelig, ellers gaar det galt. Med hensyn til forfølgningsretten mener jeg man maa skille mellem smaavildt og storvildt Det er forfølgningsretten paa storvildt som man maa prøve at begrænse. For smaavildtet har begrænset forfølgningsret mindre betydning, og sætter man for strenge bestemmelser for smaavildtet, vil folk bare synes det er urimelig, — det vil virke udemokratisk, — og derfor er der ingen utsigt til at faa det sat igjennem i Stortinget.

Dr. phil. *Knut Dahl:* Jeg mener at skogdirektørens forslag i og for sig er en saavidt radikal forandring fra det nuværende forhold, at man maa være meget forsigtig med den grænse man vælger. Det er bedre at ta litt for litet i end at gaa for langt. Jeg tror de taktiske hensyn her vil komme til at spille en rolle.

Dr. *Kloster:* Saavidt jeg kan forstaa er spørsmaalet om elgen paa det nærmeste utdebattert, men jeg vilde faa si et par ord om hjorten. Med hensyn til forfølgningsretten paa hjort paa

Vestlandet, saa gjælder den bare for saarede dyr; ellers er der praktisk talt ingen forfølgningsret. Med hensyn til arealgrænsen mener jeg det som er foreslaat av skogdirektøren er altfor stort. Jeg har konferert med skogdirektøren om dette, og har ogsaa talt med forskjellige stortingsmænd og med bønder om det, og de mener at dette kan der ikke bli tale om. Hvad man vil ramme er at naar en eiendom opstykkes er det paa hver liten del tillatt at fælde en hjort; til og med de myrmandslapper man fik i vetotiden har jo været benyttet som hjemmel for hjortejagt. Dette vil man ramme, men at sætte arealet saa stort som foreslaat kan der ikke være tale om, og jeg kan ikke være med paa at støtte et saadant forslag.

Formanden: Jeg kan vel opfatte situationen derhen nu, at det ikke er nogen som holder paa den gamle ordning med ret til at skyte 1 elg o. s. v. paa hvert matrikulert bruk. Spørsmaalet blir da hvilken arealbegrænsning man skal holde paa. Jeg har forstaat det derhen, at med undtagelse av hr. Knut Berg synes alle som har uttalt sig at en grænse av 10000 maal er for meget, og at man bør holde paa en mindre grænse. Det var da spørsmaalet om man kunde bli enig om et mindre areal som kunde synes rimelig, og som kunde tænkes at ville bli optat i loven. Jeg har tænkt mig at under noget saadant som 2500 maal kunde det ikke være for elgens vedkommende.

Skoginspektør *Ruden:* Skogdirektøren har forsvaret sit forslag til denne paragraf dermed, at han er gaat ut fra det areal som skal til for at livnære en elgefamilje, okse, ko og kalv, og han sier i premisserne at 1000 ha. er areal som landbruksdepartementet i mange aar holdt sig til naar det har været spørsmaal om tillatelse til at fælde flere elger paa større sammenhængende strækning uten hensyn til matrikulnumrene. Og han tilføier at der praktisk talt aldrig har været klaget over denne arealberegning. Paa det møte vi hadde, nævnte jeg ogsaa, at jeg fandt reformen altfor radikal, og at det vilde bli altfor mange vanskeligheter naar man skulde slaa sammen saa mange eiendomme. Jeg antydet dengang et areal paa 1500 maal, men jeg blev mødt med at det var altfor litet, det var et altfor litet areal til at kunne fø en elgefamilje. Jeg vilde bare nævne dette for at gjøre opmerksom paa skogdirektørens begrundelse for dette forslag. Jeg vil ikke indlate mig paa at foreslaa nogen arealgrænse her, da jeg sandsynligvis vil faa med saken at gjøre siden.

Ligningschef *Wærstad*: Det kan nok være at 1000 maal er litet, men paa vore kanter regner vi 1000 og 2000 maal for store skogvidder. Saadan er forholdene i Telemarken Men naar det er adgang til at slaa sammen to eller flere arealer som ligger ved siden av hverandre, tror jeg jeg kan gaa med paa

at grænsen sættes op til 2000 maal, men det maa ogsaa være maksimum.

Formanden: 2000 eller 2500 spiller jo ikke nogen saadan stor rolle, men kan vi kanske være enig om at det maa være mindst 2000 maal?

Lensmand *O. Strand:* Det er en omstændighet ved denne arealbegrænsning som man maa være opmerksom paa. Oppe i fjeldbygderne mange steder vet man, at skogteigene gaar som smale strimer oppe fra fjeldet og ned til elven; de kan være 2—3 km. lange og kanske 200—300 meter brede. Disse skogteiger er matrikulert sammen med bøndernes gaarder nede i bygden sammen med slaateng, aker o. s v. Skal man da foruten skogarealet regne med al anden grund der hører med, saa kommer man snart op i en 2—3000 maal, men det er kun paa den ene skogflekken det er tale om at fælde elg. Ligger der en 10—20 slike skogteiger side om side, og der paa hver teig kan fældes et dyr, vil man altsaa paa en skogstrækning som kanske ialt ikke er mere end 5000 maal kunne fælde 10—20 elger, og da er man jo straks oppe i det samme som man nu har. Jeg tror derfor man bør gaa litt høiere med arealet, i hvert fald oppe i fjeldbygderne. Jeg er opmerksom paa at dette ikke passer nede paa Østlandet, der kan kanske 1000 maal være tilstrækkelig, men i store dele av vort land, hvor der kanske er mest elg, vil man ha akkurat den samme historie op igjen som vi nu har. I en bygd hvor der er en masse med smaa matrikulerte eiendomme gaar hver eneste unggut, som har bøsse eller som kan faa laane sig en, ut paa elgjagt, saa det paa den tid næsten er farlig at færdes ute i skogen. Jeg har talt med flere kyndige elgjægere som gaar med hund og driver rationel elgjagt, og de sier de tør simpelthen i den første tid ikke gaa ut, for de har truffet paa flokker paa 8—10 gutter i konfirmationsalderen, og det var rent ut farlig at komme i nærheten av dem. Jeg mener derfor det er meget betænkelig at sætte en saa lav arealgrænse.

Skoginspektør *Ruden:* Jeg vil i anledning av hr. Strands bemerkninger gjøre opmerksom paa, at skogdirektørens forslag forutsætter en sammenhængende utmarksstrækning av 1000 ha., saa de smaa sammenhængende teiger ikke rækker op.

Lensmand *O. Strand:* Selv om det er saa at det skal være sammenhængende strækninger synes jeg at 2000 maal er for litet. Jeg synes man bør gaa mindst til 3—5000, men jeg sætter ikke noget ind paa det.

Formanden: Jeg kan ogsaa være enig i det, men hvis vi skal ha haap om at faa nogen enstemmig uttalelse paa dette punkt, skjønner jeg at vi maa gaa ned til mindst 2000 maal. Jeg forutsætter da at vi tilslut søker at bli enig om formen

for dette. Det kan hænde det vil være det mest formaalstjenlige at indskrænke sig til at si at den foreslaatte grænse ansees for høi, uten at nævne noget bestemt tal. Det faar vi da se paa tilslut.

Dr. phil. *Knut Dahl:* Jeg mener det væsentligste her maa være at vi slutter os til det systemskifte som betegnes ved skogdirektørens forslag. Bare man faar det systemskifte kan det være os noksaa likegyldig om arealet blev sat noksaa litet; selv om man bare fik 1000 maal til at begynde med, vil dette at man forlater det gamle system, med adgang til at skyte et dyr paa et areal av en viss størrelse, indebære sine store fordele. Den rationelle og mest hensigtsmæssige ordning vil utvikle sig efterhaanden, eftersom man vinder erfaring fra dette nye system. Jeg synes det er bedst at faa en lav grænse, som man saa senere kan faa utvidet hvis det skulde vise sig nødvendig. Jeg er derfor mere tilbøielig til at stemme for et litet areal end for et stort, for det at man sætter arealgrænsen lav mener jeg vil lette overgangen til det nye system.

Ligningschef *Wærstad:* Jeg tror det er nødvendig at denne forsamling uttaler sig bestemt om arealets størrelse. Sier man mindst 2000 maal tror jeg det vil ha lettere for at gaa igjennem end et høiere tal, men jeg tror som sagt at man maa nævne et tal.

Formanden: Næste paragraf er § 13 med bestemmelser om de forskjellige jagttider. Skulde det ikke da være det heldigste at ta fredningstiderne for de forskjellige dyrearter hver for sig, at man tar storvildtet og smaavildtet, de arter som i det hele grupperer sig sammen, hver for sig. Vi begynder da med elgen. Der foreslaaes nu en jagttid fra 15de til 30te september: Den nuværende jagttid er fra 10de til 30te. Indskrænkningen er naturligvis begrundet i elgbestandens tilbakegang over store strækninger av vort land, og vi har nu faktisk totalfredning over noksaa store dele av vore tidligere bedste og største elgtrakter. I Nordre Trondhjems amt var der f. eks. før skutt mere elg end i fleste andre amter, og nu er der mange steder ikke et elgspor at se. Jeg har selv været deroppe for et par aar siden.

Skibsreder *Haldor Virik:* Det viser sig at man er gaat til indskrænket jagttid over hele landet, og naar det er tale om at verne om elgen, saa er det jo en av de vigtigste foranstaltninger som kan foretages at indskrænke jagttiden. Det som er den væsentligste grund til at elgbestanden er gaat tilbake og paa mange steder er saa at si utryddet, det er at jagttiden har været for lang. I Vestfold blev jagttiden paa sidste fylkesting sat ned til 5 dage; det kan naturligvis være noksaa snaut, men i intet tilfælde bør vel tiden overstige 10 dage. Det er den lange

jagttid som er skyld i at det er gaat saa tilbake med elgen som tilfældet er.

Formanden: Foruten at jagttiden foreslaaes indskrænket forutser man jo ogsaa den beskyttelse at der ikke længere skal være anledning til at skyte elg paa hvert eneste matrikulert bruk.

Skibsreder *Haldor Virik:* Jeg er ikke paa det rene med om fylkestingene har anledning til at sætte en kortere jagttid efter dette forslag.

Formanden: Nei, det er ikke forutsætningen.

Godseier *Knut Berg:* Jeg tror ogsaa den rette vei er at indskrænke jagttiden istedenfor at gaa til totalfredning I Buskeruds fylkesting blev totalfredning for elg besluttet med 12 mot 11 stemmer, og det er en bekjendt sak at elgbestanden i Buskerud ikke er gaat tilbake men heller er gaat frem. Jeg kan saaledes nævne et tilfælde oppe i Sokna, hvor der forrige vinter i en skog var en elgbestand paa 18 dyr, som hadde ødelagt smaafuruen og anrettet skade for flere tusen kroner; jeg hadde anledning til at forevise dette baade for skogdirektøren og for amtsskogmesteren og flere sakkyndige, og det var jo i det hele tat ikke noget nyt for disse. Det viser sig jo saa mange ganger at elgen kan være et stort skadedyr. Den slags tilfældige fredningsbestemmelser mener jeg ikke er bra, og det eneste rette er at man indskrænker jagttiden; jeg for mit vedkommende skal gjerne gaa med paa 5 eller 10 dage.

Formanden: Da ingen flere har forlangt ordet om elgen gaar vi over til hjorten. For den er jagttiden foreslaat fra 10de til 30te september. Vi paa Østlandet har ikke saa synderlig greie paa hjorten, utenom hvad vi læser fra Vestlandet, men paa grundlag av hvad dr. Kloster har skrevet og hvad vi har hørt forresten hadde vor forening foreslaat en jagttid fra 15de til 30te september, men det skulde være interessant at høre uttalelser fra dem som er mere inde paa dette end vi er.

Dr. *Kloster:* Vort forslag er fra 10de til 30te september. Veiret sørger for fredning i $^2/_3$ av jagttiden, idet det regner slik at man ikke kan bruke mere end tredjeparten av den.

Formanden: For vildren forslaaes jagttiden fra 1ste til 14de september, altsaa som det er nu, men man maa huske paa at der forutsættes de samme arealbestemmelser som for elgjagten. Det maa vel siges at det ikke er for tidlig at der blir en forandring paa den ting, at der skal kunne skytes et saa stort antal ren man vil paa privat eiendom. I forbindelse med bestemmelsen om jagttiden for ren har skogdirektøren foreslaat den bestemmelse, at vildren skal „være fredet det hele aar i 10 aar regnet fra denne lovs ikrafttræden i den del av landet som ligger øst og nord for en linje betegnet av Bergensbanen

østenfra til Gol station og veien fra Gol station til Lærdalsøren". Saa enig man i det hele tat kan være med hr. Knut Berg i, at totalfredning er noget man ikke kan være begeistret for, saa vil jeg dog si, at er det noget sted hvor en totalfredning skulde synes at være nødvendig, saa maa det være paa det omraade. I store dele av vort land er vildrenen nu borte praktisk talt, og paa andre steder er det saa litet igjen av den, at hvis man overhodet skal kunne beholde den maa man gaa til totalfredning, hvis det da kan hjælpe noget; jeg har mine tvil om det ogsaa, saa længe tamrenholdet drives som nu.

Godseier *Knut Berg:* Jeg er enig med formanden i at det vilde være heldig om man fik totalfredning for den del av landet som skogdirektøren har foreslaat, men jeg synes at 14 dage er en for lang jagttid for ren; jeg mener man godt kunde gaa ned til 10 dage.

Formanden: Der kan kanske gjøre sig gjældende den samme indvending her som hr. Kloster nævnte for hjortens vedkommende, at veiret er saa variabelt at det hindrer jagten. Jeg er ikke avgjort imot en kortere tid, det er jo et skjønsspørsmaal, men det spiller jo svært liten rolle om man har nogen dage mere eller mindre, naar der gjøres saa mange andre indskrænkninger allikevel.

Godseier *Knut Berg:* Har man 10 dage vil man altid kunne drive jagt i nogen dage, men kommer man længere utover end den 10de september vil man ha større utsigt til at faa uveir.

Formanden: Skal jeg opfatte det saa at man er enig i at tiden indskrænkes til 10 dage?

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg tror ikke man bør gjøre nogen forandring i skogdirektørens forslag her. Man maa huske paa at renen gaar mot vinden, og hvis vinden gaar i en retning i 10 dage i træk kan det godt hænde at man over store strækninger ikke faar se en eneste ren. Jeg tror som sagt man bør bibeholde de 14 dage.

Pelsvarehandler *Rasmussen:* Som repræsentant for et av de fylker hvor man vel nu har den største renbestand vil jeg holde paa de 14 dage, for den bestand vi har paa vore trakter den taaler i høi grad en saapas lang jagttid.

Lensmand *Th. Strand:* Som kjendt oppe i Snehættatrakterne maa jeg ogsaa holde paa skogdirektørens forslag. Det er ikke mere end 2 aar siden at det i de sidste 8 dage av jagttiden var umulig at komme i fjeldet, saa det blev ikke mere end 6 dages jagt. Det er heller ingen sjeldenhet man hører at renjægere ikke har faat noget dyr, saa jeg synes man bør holde paa de 14 dage.

Formanden: De fleste synes altsaa at holde paa den nuvæ-

rende jagttid. Vi har jo desuten arealbegrænsningen som jeg lægger stor vegt paa. Da ingen flere har forlangt ordet om renen gaar vi over til smaavildtet. Det er først jerpe, tiur, røi, orhane og orhøne. Her maa der ha indsneket sig en feil i skogdirektørens forslag, idet det nemlig heter: „fra 25de august til 10de januar og fra 8de til 31te mai." Det er klart at det ikke er skogdirektørens mening at røi, jerpe og orhøne skal kunne skytes fra 8de eller 15de til 31te mai. Meningen maa være at den tid kun skal gjælde for tiur og orhane.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg er uenig i den tid som der er foreslaat, 10de januar. Jeg synes ikke der er nogen mening i at la skogsfugl skille følge med ryper. Vi bør se mest mulig at holde samme fredningstid. Hensigten med dette er naturligvis den at komme topskytteri tillivs, og hvis jeg faar nogen tilslutning vil jeg foreslaa, at man søker at komme det tillivs paa den maate at man forbyr jagt med rifle paa smaavildt, og at man saa slaar jagttiden for smaavildt sammen forøvrig. Det tror jeg er den mest praktiske maate at gjøre det paa. Med hensyn til spiljagten er jeg av den mening — jeg skjønner jeg ikke har nogen større støtte i det — at man lar spiljagten begynde omtrent paa samme tid som fuglen begynder at spille. Derfor mener jeg den retteste tid er fra 1ste mai; en saadan jagttid vil ogsaa ha størst utsigt til at bli respektert av det norske folk, og vi har jo erfaring nok for at den nuværende fredningstid ikke respekteres. Jeg mener ogsaa at rugde og spilfugl bør slaa følge, for ellers gir det bare en grund mere til ulovlig jagt; rugden bør tages med det samme den kommer, før den har faat egg og unger. Det er igrunden barbarisk at skyte rugden senere paa vaaren, men det tar man ikke spor av hensyn til; mens andre fugler fredes naar de har faat egg eller unger, skal det være lovfæstet at netop i den tid skal rugden kunne skytes. Og at der ogsaa skytes hunrugder paa trækket, det har jeg personlig erfaring for. Netop for at faa rugdejagten til at slaa følge med spiljagten og for at faa en tid som vil bli respektert mener jeg det eneste rigtige maa være at sætte jagttiden for rugde og spilfugl til 15de april—1ste mai eller i nødfald 1ste—15de mai.

Lensmand *Th. Strand:* Jeg vil straks ta avstand fra det som blev uttalt av hr. Ferslew med hensyn til at forby bruken av rifle paa smaavildt. I mine guttedage var det en engelskmand som drev jagt i Kvikne, og han gik med haglgevær de første 3 dage, men saa skiftet han om og brugte bare rifle, og kunde vi naa saa langt i sportslig færdighet her i landet vilde ingen tape paa det. Saavidt jeg forstod hr. Ferslew var det hans hensigt derved at komme topjagten tillivs, og deri skulde jeg gjerne støtte ham. Topskytning med rifle paa storfugl har vakt saa megen forargelse opover landet, at det visst ikke vil være vanskelig at

faa baade herredsstyrer og fylkesting og kanske heller ikke Storting til at gaa med paa at det forbydes. Det er ikke sportsjagt dette at gaa ivei med en sikkert skytende Krag-Jørgensen rifle og skyte tiur paa top, for hvis man bare gaar stille saa sitter den rolig, og det er ogsaa sikre skyttere de som driver dette. Jeg har imidlertid ogsaa set storfugl skutt paa top med almindelig haglgevær. Efter min mening er denne jagt aldeles ødelæggende for vor storfuglbestand, og det viser sig ogsaa f. eks. i Søndre Trondhjems amt, at der omtrent ikke findes storfugl igjen; for 2 aar siden var det en jernbanearbeider som skjøt 72 tiurer paa top, og en anden hadde paa 2—3 dage skutt 21. De gaar med kikkert og tar plads paa en høide og ser utover hele dalsænkningen, og saa tar de paa sig et hvitt tørklæ over hodet saa de kan komme nær indpaa, og saa skyter de ned hver eneste fugl. Hvis jeg faar tilslutning vil jeg foreslaa en bestemt uttalelse imot denne slags jagt. Den er absolut ødelæggende for vor storfuglbestand, og jeg har hørt saa mange uttalelser av folk utover landet som viser at man opover dalene nu har begyndt at reagere mot denne jagt, som ikke har noget med sportsjagt at bestille.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg forstaar ikke hvorledes man skal kunne faa nogen bestemmelse, som forbyr topskytning, paa anden maate end man tar riflen væk; man kan jo ikke bare uttale som et almindelig ønske at man ikke skal ha lov til topjagt. Enten faar man frede vildtet i den tid som skogdirektøren har foreslaat eller ogsaa faar man forby riflen. Det er riflen som maa væk, det nytter ikke paa nogen anden maate. Vi har jo det samme princip før med kaliberbestemmelse for renjagten, saa det er ikke noget nyt.

Overretssakfører *Harald Platou:* Vi foreslog i det forberedende møte vi hadde med skogdirektøren, at alle militærrifler skulde forbydes anvendt paa jagt, alle rifler under 9 mm. og slike som hovedsagelig er konstruert til militært bruk, overensstemmende med den svenske lov; men det blev svart at det var haabløst, at det ikke vilde nytte at forby militærrifler.

Overretssakfører *Ferslew:* Der var indtat i en avis en artikel om „dette udemokratiske forslag" fra skogdirektøren, som det blev kaldt, om at der skulde være en bestemt kalibergrænse for elgjagt; de vil benytte de geværer de benytter paa skytterlagene. Et forbud mot at bruke rifle paa smaavildtjagt mener jeg ogsaa skulde ha utsigt til at gaa igjennem, for folk utover landet anser topskytningen for en stor fare.

Overingeniør *Poulsson:* Jeg er forsaavidt enig i at fordømme topskytningen, men man skal huske paa at skogdirektørens forslag dog retter adskillig paa det nuværende forhold. Han har foreslaat at skogsfuglen skal være fredet fra 10de januar, og

sidste del av januar og februar er netop den bedste tid for topskytningen. Han er altsaa paa den rette vei Jeg vil dog si at hvis man vil forby topskytning fordi man er ræd for at tiuren skal ødelægges, saa bør man ta skridtet fuldt ut og forby vaarjagt i det hele tat. Det er bare rugdejagten som skulde tale imot det, og det lille offer faar sandelig jægerne bringe. Jeg er paa det rene med at ideen vil virke litt udemokratisk, og derfor er jeg litt ræd for den. Dog kunde det tænkes at hvis vi ikke gaar saa vidt som skogdirektøren i de andre bestemmelser, forfølgningsretten og arealgrænsen, saa vil vi kanske lettere faa medhold om vi stiller et noget radikalere krav med hensyn til topjagten. Man kunde f. eks. ogsaa komme tiuren til hjælp ved at sætte som termin 1ste istedenfor 10de januar.

Skoginspektør *Aaeng:* Jeg tror neppe det er mulig at faa væk topjagten, i alle fald ikke saa længe fylkestingene skal ha noget med dette at gjøre. Jeg skal referere en uttalelse av en ordfører i Sør-Trøndelag fra i vinter, da det var tale om topjagten kontra spiljagten. Spiljagten var han med paa at ophæve, men topjagten kunde man ikke ophæve for man kunde ikke ha en mand sittende i hver trætop og passe paa. Det vil herav forstaaes hvordan man anskuer dette. Saavidt jeg kan forstaa er den eneste vei at indskrænke tiden, og som bekjendt har Trondhjems Jæger- og Fiskerforening foreslaat at al jagt paa smaavildt skal ophøre 1ste januar. Med hensyn til spiljagten kan jeg ikke paa nogen maate være enig med hr. Ferslew. Jeg kan ikke forstaa hvorfor spiljagten skulde begynde den 15de april. For det første er det, i hvert fald der hvor jeg er vant til at færdes, omtrent umulig at komme frem paa den tid, og dernæst kan jeg ikke forstaa andet end at det vil virke paa den maate at da vil ogsaa de lovlydige jægere hjælpe til at utrydde tiuren før parringen er foregaat. Det vilde efter min mening være en stor feil at tillate spiljagt saa tidlig paa vaaren. Det faar da heller vaage sig om de som ikke respekterer loven tar en og anden tiur, om ikke ogsaa de lovlydige jægere skal være med. Der maa findes en anden maate at motarbeide dette paa. Det har været nævnt at der har været ydet statsbidrag til opsyn, og det har vi ogsaa hat i Trondhjem; vi har i to aar hat bidrag av staten til opsyn i to almenninger. Det første aar hadde vi 2 mand gaaende og de knep en to-tre stykker, og efter det viste det sig at det var ganske bra, de fik respekt og derfor holdt de sig borte, og det næste aar hørtes der ikke paa langt nær saa mange skud som tidligere. Den eneste maate at motarbeide den ulovlige jagt paa er ved et godt opsyn. Med hensyn til rugden nævnte hr. Ferslew at jagten ikke burde foregaa i den tid den ruger paa egg. Jeg skal oplyse at jeg den 7de juni

skræmte op en rugde oppe i Trøndelagen; jeg saa paa flugten at den hadde unger, og da jeg undersøkte fandt jeg en rugde til, og mens jeg spekulerte paa om den var voksen eller om det var en unge, fløi der op 4 til som var saa store at jeg ikke kunde se forskjel paa dem og den voksne. Saa tidlig klækker altsaa rugden, saa efter 8de mai er det ingen fare for at den ligger paa egg. Hovedsagelig trodde jeg det var hanrugder man fik ute paa rugdetrækket.

Dr. phil. *Knut Dahl:* Jeg tror ikke jeg vil slutte mig til den som har saa meget imot topjagten. Det er klart at topjagten kan misbrukes, men den misbrukes væsentlig av uberettigede jægere. En rationel utnyttelse av tiurbestanden kan efter min mening ikke drives uten med rifle. Det er ikke mulig over hund at skyte den tiur som skal skytes i en trakt, og skal man rationelt utnytte tiurbestanden maa der enten være adgang til at bruke rifle om vinteren eller ogsaa maa spiljagten drives mere intenst. Jeg vil derfor ikke kunne være med paa at forby rifle. Med hensyn til det spørsmaal hvor lang fredningstiden skal være for tiuren kan der naturligvis være delte meninger, men jeg tror skogdirektøren har truffet nogenlunde det rette. Med hensyn til spiljagten tror jeg det er likegyldig hvilken beslutning vi eller nogen fatter her i Norge; man vil skyte paa spil allikevel; Norges befolkning er vant til fra gammel tid av at gaa paa spiljagt om vaaren. Man maa indrette sig efter som menneskene er, og de som gaar paa tiurlek vil gaa der enten det er lovlig eller ikke. Spørsmaalet er da naar den mest rationelle tid for spiljagt er. Det vil stille sig forskjellig i de forskjellige dele av landet. Den tid hr. Ferslew foreslaar tror jeg han vil faa meget faa med sig paa; det kan kanske passe langt sydpaa; men jeg er kjendt i trakter hvor det er liten mening i at gaa efter tiuren saa tidlig; selv langt ute i mai er det paa mange steder saa at røien endnu er paa leken, saa det endnu ikke lønner sig at gaa efter tiuren. Det er netop i den tid da fuglen er færdig med røiene og begynder at spille alene at det er chancer, men i selve parringstiden har man ikke store chancer. Det er meget i det som hr. Ferslew sa, at man bør forsøke at sætte tiden slik som det passer efter forholdene; facit blir i mange tilfælder det samme, om de lovlige jægere begynder samtidig med de ulovlige. Det er i det hele tat et uhyre vanskelig spørsmaal. Naar man nu skal uttale sig for en bestemt tid mener jeg at 15de april er for tidlig; jeg maa tilstaa jeg er ikke sikker paa hvilken tid jeg skal si er den rette, og det er mulig at skogdirektørens forslag har sat tiden litt for langt ut i mai, man kunde godt begynde litt tidligere, og da tror jeg at f. eks. 5te mai kunde være en passende gjennemsnitstid. Med hensyn til rugden vil jeg si at man ikke skal være ræd for at

skyte rugde paa trækket i mai, for det er ikke andet end hanrugder som trækker.

Formanden: Dette spørsmaal om hanrugde eller hunrugde maa jeg be holdt utenfor diskussionen. Jeg trodde det for længe siden var fastslaat videnskabelig, at kun hanrugden trækker, saa noget praktisk resultat tror jeg ikke det er mulig at komme til her med hensyn til det spørsmaal. Jeg tror forresten ikke det er mulig at komme bort fra den ting, at skal vi ha noget haap om at kunne vinde gehør nu, bør vi ikke uttale os for forbud mot enhver topjagt; jeg tror man maa gaa den vei som skogdirektøren har foreslaat. Han foreslog den 10de januar mens vi foreslog den 1ste, men at opta nogen dissens om en saa liten tidsforskjel tror jeg ikke er nyttig. Grunden til at tiden blev sat til 10de januar er den, at folk i juleferien skulde ha anledning til at drive topjagt Med hensyn til vaarjagten tror jeg ikke det er nogetsomhelst haap om at Stortinget vil gaa med paa en totalfredning om vaaren, men likesaa sikkert haaper jeg at vi her ikke vil komme til at uttale os for en jagttid fra 15de april eller 1ste mai som antydet, for det er da virkelig ikke rationelt at skyte fuglen paa den tid. Det skulde jo være en av de ting vi skulde arbeide for, at vildtet skal ha nogenlunde fred i den tid det forplanter sig. At en jagttid fra 15. april skulde være saa meget bedre av hensyn til rugdejagten, kan jeg ikke være enig i, for rugden lægger sine egg med det samme den kommer; vi finder rugdereder her allerede en ukes tid efterat den er kommet, mangengang i begyndelsen eller i midten av april.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg vet naar rugden lægger egg og jeg vet naar tiuren begynder at spille, saa det skal jeg ikke opta nogen diskussion om, men naar jeg har foreslaat en tidligere datum er det i erkjendelsen av at det som her er foreslaat bare vil bli en papirbestemmelse, ellers maatte man ha opsyn ved hver eneste tiurlek i landet. Det eneste rigtige maa da være at man gjør jagten lovlig i den tid da den allikevel begynder, og da maa den 15te april være det mest passende. Det vil ogsaa passe for rugden, og begynder man at frede rugden til 8de mai vil man faa det samme spektakel med rugdejagten som vi nu har med spiljagten; det er bare at lave nye lovovertrædere. Naar rugden kommer gaar folk ut paa jagt efter den, og med hensyn til spiljagten maa man indrømme at man staar absolut magtesløs overfor den ulovlige spiljagt.

Gaardbruker *Florentz:* Jeg vil gjerne faa si litt om topskytning og spiljagt; de hænger noksaa meget sammen. I hvert fald er det saa hos os, at naar det ved juletider er meget sne i heien flokker tiuren sig sammen. For to aar siden var det f. eks. en flok paa 10 fugl, og de blev skutt ned allesammen. Jeg er sikker paa at det værste spilskytteri ikke paa langt nær

er saa ilde for tiurbestanden som topskytteriet, i hvert fald i Telemarken. De som er vant med dette vet saa godt hvor de skal finde flokken igjen, naar de har skræmt den op et sted, og de tar indtil den sidste tiur i flokken. Om det blir tillatt at begynde spiljagten litt tidligere saa gjør ikke det saa meget. Hos os begynder som regel orhanen at spille i februar og tiuren begynder at spille i mars, og for at faa bestemmelserne saa nær den almindelige opinion som mulig vil jeg for Bratsbergs amts vedkommende støtte hr. Ferslews forslag om 15de april.

Godseier *Knut Berg:* Jeg er av den mening at det ikke er nogen anden vei at gaa end at følge det som skogdirektøren har foreslaat med hensyn til jagttiden. Bedst var det om man kunde faa det slik som foreningen har foreslaat, nemlig 1ste januar. Jeg saa helst at der ikke var nogen termin om vaaren for skytning av fugl. Hvis der ikke var nogen termin da, og hvis der blev holdt ordentlig opsyn, enten privat eller ved statsunderstøttelse, skulde man faa se at vi vilde faa meget mere vildt her i landet end vi har nu.

Skoginspektør *Ruden:* Jeg paahørte ikke første del av debatten, og det kan hænde jeg kommer til at si ting som er sagt før. Skogdirektørens forslag er utarbeidet under bestræbelserne for at vise hensynsfuldhet til forskjellige sider. Hvis der fra denne forsamling eller fra skogdirektøren skulde fremkomme et forslag, som i Stortinget skulde kunne betegnes som et typisk byjæger-forslag, vilde det formentlig bli lagt tilside, eller der vilde i alle fald bli tat mindre hensyn til det. Jeg mener at man man ogsaa maa vise hensynsfuldhet til alle sider. Høstjagten med hund er en stor del av landsfolket avskaaret fra at delta i, for de holder endnu paa med aanen. Denne jagt er med større eller mindre ret blit betegnet som den egentlige sportsjagt. Jeg er ikke saa sikker paa om det er rigtig at sætte det navn paa den og utelukke al anden jagt fra at kaldes sportsjagt. Ved jagten er det ikke skytningen som er det vigtigste, det vigtigste er den naturglæde man har. Den tror jeg at man i største grad har under spiljagten. Det er vel ingen jagt som bringer saa meget av stemning og naturglæde med sig pr. fældt fugl som den. Jeg saa nylig i en avis at vaarjagten blev betegnet som en simpel jagt, fordi den var saa let. Jeg vil si det kanske er den vanskeligste, for denne jagt medfører store anstrengelser for et lite utbytte. Det er nu engang saa at denne spiljagt er blit en slags national jagt utover i bygderne, og det kan ikke nytte for os, om vi vilde, at forsøke paa at utestænge denne jagt. Med hensyn til topjagten er jeg fuldstændig enig i at henseet til kjøtværdien av vildtet er det ingen jagt som er saa rationel som den, men det er som hr. Florentz sa. at den indebærer en fare for at tiuren kan bli utskutt. Nu er ikke

det en indvending som bare gjælder topjagten, for lignende kan ogsaa siges om anden jagt; det er folk som uten blussel har sagt til mig om høsten, at nu behøver jeg ikke at ligge der længere, for nu har de skutt den sidste rype. En dygtig topskytter kan nok i enkelte tilfælder skyte til sidste tiur, men jeg kjender ogsaa topskyttere som har gaat rundt i gode terrænger i flere dage uten at faa nogen ting. I mine trakter hadde vi god greie paa hvem der var dygtige topskyttere, og naar vi hørte at den og den var paa topjagt saa vidste vi saa nogenlunde om han vilde komme til at skyte fugl. Det er ikke uten anstrengelse og ikke uten øvelse man blir en dygtig topskytter, og det er sport i topskytningen ogsaa. Her gjælder det at faa en begrænsning for denne jagt, slik at den kan utøves uten at derved sker nogen stor skade paa vildtbestanden, og derfor har man sat tiden til den 10de januar. Det forholder sig som det er nævnt, at Norsk Jæger- og Fiskerforening foreslog tiden sat til 1ste januar; jeg tror det var mig som nævnte 10de januar som et slags kompromis. Jeg tror man maa kunne gaa med paa 10de januar og derved vise hensynsfuldhet overfor landsfolket, og da skulde ikke topjagten gjøre saa svært megen skade, for paa forjulsvinteren er det saa meget uveir, at det blir ikke saa mange jagtdage for topskytterne. Datoen er her av meget stor betydning. Det kan bero paa nogen faa dage; sætter man 1ste januar kan man næsten si at man har strøket topjagten. Undtagelser kan det jo være. For spiljagtens vedkommende vil jeg si at 15de april forekommer mig at være altfor tidlig, og det forbauser mig at der kan fremkomme forslag om en saa tidlig datum. Tar vi landet over det hele vil det si det samme som at det skal være tillatt at skyte tiur i den bedste parringstid, og for de nordlige landsdeles vedkommende vil man faa lovlig jagt *før* parringstiden. Jeg for mit vedkommende vil si at 15de mai er i sidste laget; i et aar som iaar vilde selv 8de mai være noget sent. Det er efter min mening bare et ganske kort tidsrum som det kan være tale om, 1ste, 5te eller 8de mai, 5te mai tiltaler mig noksaa meget. I et aar som iaar vilde vi jo selv den 8de mai ha hat den skuffelse at tiuren hadde spilt fra sig, og at de ulovlige jægere hadde kommet foran os. Hovedlinjen i den uttalelse som angives maa være den at man forstaar at der vil vises hensynsfuldhet til alle sider, saa at en uttalelse herfra ikke skal kunne karakteriseres som en typisk byjæger-uttalelse.

Dr. *Kloster:* Paa Vestlandet skytes rugden næsten ikke om vaaren, men derimot skyter man rugde om høsten for hund, og enkelte har paa en dag skutt indtil 17 fugl. Naar vi har villet at rugdejagten skulde følge spiljagten var det for at ikke folk flest skulde ha anledning til at gaa ut med gevær og si at de skulde paa rugdejagt og saa isteden kunde gaa paa spiljagt.

Spiljagten er forbudt i Hordaland men tillatt i Sogn og Fjordane fra 15de mai. For nogen aar siden var det meget almindelig i Bergen at man den 15de mai — dagen efter at spiljagten var tillatt i Sogn og Fjordane — kunde kjøpe „tankefuld" fugl, men i de senere aar vet jeg at forholdet er blit meget bedre, respekten for loven er tiltat. Gaar man saa langt som til 10de mai rækker man bonden en haand, og man skal huske paa at det er faa ting som har irritert bønderne slik som at spiljagten blev forbudt, for spiljagten er bondens sportsjagt. Paa Vestlandet har de ulovlige jægere monopol paa tiurjagt. Den totalfredning vi har og som desværre er blit forlænget for 5 aar bør ikke længere opretholdes men bør gaa ut sammen med de øvrige særbestemmelser vi nu har. Jeg vil altsaa støtte skogdirektørens forslag.

Overretssakfører *Swang:* Jeg vilde ogsaa si noget av det samme som nu blev sagt av herrerne Ruden og Kloster; jeg mener de har været heldig til at ta saadan midt paa træet, og jeg synes ikke vi burde ta nogen dissens paa disse faa dage. Jeg er med hr. Ruden enig i at 5te mai vil være en mere passende tid, men naar skogdirektøren har foreslaat 8de mai kan det være likesaa klokt av os at holde os til det. Paa de kanter av landet hvor jeg er kjendt sier man, at den 25de april har den fugl slaat lek som vil slaa lek; da foregaar parringen, røien har fundet sit rede og kommer ikke til leken. Og jeg anser det for en stor fordel at spiljagten ikke kan begynde før den tid, for det er ikke som hr. Ferslew sier at man bare skal ta hensyn til tiuren, man maa ogsaa ta hensyn til røien, for uerfarne jægere skyter fuglen enten den er svart eller spraglet. Det argument som hr. Ferslew brukte for 15de april er efter min mening meget hult; han sa at en senere tid ikke vilde bli overholdt allikevel. Ja, efter det skulde vi jo helst ikke ha nogen fredningsbestemmelser, vi kunde la det hele falde, for det blir jo ikke overholdt allikevel. Det er ikke et rigtig ræsonnement. Med hensyn til topjagten er jeg av dem som ikke hylder den, men som man vet er det mange jægere som har fornøielse av den jagt, og naar det er voksen ungdom som driver den saa utvikler det deres evne til at behandle en rifle, og det mener jeg er et meget sterkt argument mot den betragtning, at man helt skulde stænge for topjagten. Jeg mener at skogdirektøren ogsaa der har været heldig til at ta midt paa træet. Skjønt jeg kan være enig med hr. Knut Berg i at det mest rationelle vilde være ikke at ha nogen jagt i parringstiden, saa er det saa mange hensyn som gjør at man ikke kan opretholde et saadant, rent teoretisk set, ideelt standpunkt. Men jeg er fuldt enig i at vi burde ha saa litet som mulig av topjagten. Tiurbestanden burde jo ikke beskattes paa to maater, baade om vinteren og

om vaaren, for man risikerer at opleve det, som vi forresten har set saa meget av i de sidste aar, at vi faar en hel masse gjeldrøi. Men i det store og hele mener jeg det vil være ganske uheldig, om vi her gir os til at plukke for meget paa dette forslag fra skogdirektøren, der efter min mening, som jeg før sa, har været meget heldig til at ta midt paa træet.

Lensmand *Th. Strand:* Jeg vil si til hr. Ruden at jeg ogsaa gjerne vil vareta jægernes interesser, men naar jeg har advaret mot topskytteri og anbefalet at det helt skulde forbydes, saa er det fordi jeg av egen personlig erfaring vet at bønderne utover distrikterne er imot denne jagt. Det er som regel ikke bønderne som driver denne jagt, men det er mest tilreisende fra byerne eller fra andre steder. Bønderne liker bedst at gaa paa tiurlek og vil helst ha tiuren spart til den tid den begynder. Det er altsaa netop interesse for landsjægerne som dikterer mit standpunkt.

Ingeniør *Stoltz:* Jeg maa gi skogdirektøren min fuldeste tilslutning til de tider han har opstillet for smaavildtjagten. Paa Vestlandet tror jeg ikke der vil være mere end en mening om at de tider er de bedste baade for at spiljagten og høstjagten kan faa hver sit, og for at de eiendomsbesiddere som har interesse av jagt kan faa sit. Topjagt har vi ikke paa Vestlandet, men orhanen skytes i bjørken om vinteren naar det er sne, og det er likesaa almindelig jagt paa Vestlandet som topskytningen er her. Man bruker udelukkende haglgevær. Hr. Kloster sa med hensyn til rugdejagten, at den burde lægges til samme tid som spiljagten for at den ikke skulde gi noget skalkeskjul, men vi har ogsaa en anden bakport paa Vestlandet, idet nemlig folk reiser paa sjøfugljagt i spiltiden. Paa Vestlandet spiller orfuglen rundt omkring paa øerne, ofte like ned til sjøkanten, saa man næsten kan ro klods ind paa spilpladsene. Denne sjøfugljagt paa Vestlandet vilde vi svært gjerne ha forbudt i spiltiden, men i skogdirektørens forslag er der ikke tat noget hensyn til sjøfugljagten. Den danner en styg bakport for ulovlig spiljagt, og den vilde vi gjerne ha lukket. Det er svært litet sjøfugl paa den tid, da trækfuglene endnu ikke er kommet, saa det skulde ikke ha nogen betydning at forby sjøfugljagt i spiltiden.

Forhandlingerne besluttedes derefter avbrutt for at fortsættes i eftermiddag kl. 4, og møtet blev hævet kl. 2.30.

* * *

Møtet sattes paany kl. 4 eftermiddag. Man fortsatte gjennemgaaelsen av skogdirektørens forslag.

Formanden: For rypens vedkommende foreslaar skogdirektøren en jagttid fra 25de august til utgangen av februar maaned. Motivet til den her foreslaatte indskrænkning er den at man ogsaa skulde gi rypen nogen beskyttelse, og saa blev der ræsonnert som saa at der maatte gives litt kjøp paa begge kanter, baade fra sportsjægernes side og fra fangernes side, og man blev da enig om at forkorte jagttiden med 1 maaned og likeledes snarefangsten med 1 maaned.

Dr. *Kloster:* Bergens Jæger- og Fiskerforening har foreslaat utgangen av januar. Det høieste vi godvillig kan gaa med paa er 15de februar, idet vi gaar ut fra at fuglen paa det tidspunkt begynder at roe sig, i hvert fald i de vestlandske terræng, og desuten har vi tildels gjort den erfaring at fuglen i mars maaned er saa mager at den er mindre værdifuld som handelsvare.

Overretssakfører *Ferslew:* I Bratsbergs amtsting blev der ifjor vedtat en resolution som gik ut paa at rypen skulde være fredet fra 1ste mars, altsaa saaledes som det her er foreslaat. Der blev et forfærdelig spektakel for denne ene maaned, og merkelig nok fik jeg skylden for at ha faat dette istand, hvilket var helt feilagtig. Og paa amtstinget iaar blev fredningstiden flyttet frem til den 31te mars igjen. Jeg tror derfor ikke vi skal indlate os paa længere end til 1ste mars. I fjeldbygderne vil denne indskrænkning møte en vældig motstand, saa jeg vil indstændig advare imot at vi her gaar længere end til det skogdirektøren har foreslaat

Formanden: Jeg kan vel gaa ut fra at der er omtrent enighet om den tid som er foreslaat her. Saa kommer vi til hare. Der foreslaar skogdirektøren 1ste september til utgangen av februar, mens det nu er 25de august til og med 14de mars. Det kan synes litt rart at tiden er flyttet frem fra 25de august til 1ste september, og at jagttiden for hare og fuglevildt ikke følges ad, men det er gjort for at imøtekomme landsfolket som sier at harejagten generer sæterdriften. At det kan være til nogen ulempe, det er jo ikke alle saa enig om, men vi ræsonnerte som saa at det ikke spiller nogen rolle enten man sætter 25de august eller man sætter 1ste september, og kan det ha nogen betydning for fjeldfolket kan vi gjerne gaa ind paa det. Og at harejagten slutter noget tidligere end nu skulde jo ogsaa synes noksaa rimelig.

Overretssakfører *Swang:* Jeg er enig i det som blev uttalt av formanden. Jeg vil bare understreke hvad der er sagt flere ganger før, at vi ikke bør fingre med smaating. Det kan være at de synes det er litt kjedelig, de som driver kombinert hare- og fuglejagt, at harehunden skal staa til den 1ste september, men paa den anden side opnaar jægerne den fordel at haren ikke er

skutt paa deres hjemsted, naar de kommer hjem fra fuglejagten den 1ste september. Jeg skulde forøvrig anta at Stortinget kommer til at sætte denne frist endnu senere av hensyn til beiterettigheterne, men la os bare se lyst ogsaa paa det. Siger vi f. eks. 10de september har vi spart hjemmetrakterne, saa det vi ribbes for paa fjeldet har vi igjen hjemme.

Formanden: Vi kommer saa til rugden. For den foreslaaes jagttiden fra 25de august til 10de januar og fra 8de til 31te mai, dog i Nordlands, Troms og Finmarkens fylker fra 15de til 31te mai. Naar det er foreslaat 10de januar er det vel for at rugdejagten skal utløpe samtidig med anden fuglejagt, og for vaarjagtens vedkommende er det naturligvis meningen at ha fælles jagttid for rugde og for spiljagt.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg tror det vil bli som jeg sa før, at man bare laver endel nye lovovertrædere ved denne paragraf uten nogensomhelst praktisk nødvendighet. Folk vil ikke respektere denne jagttid; rugden kommer til at bli forfulgt naar den kommer til landet, og om dette blir vedtat av Stortinget blir det bare noget à la brændevinsloven som ikke respekteres. Vor forening har vedtat en resolution som gaar ut paa at rugde og tiur skal følges ad, og det var jeg enig i dengang under forutsætning av at vi skulde faa en anden tid end det som er foreslaat her. Jeg kan ikke være med paa at rugden skal være fredet med det samme den kommer og skytes naar den har faat gjort istand sit rede og har faat unger; og det har den omkring den 15de mai.

Formanden: For erfugl, herunder Spitsbergen-erfugl foreslaaes 15de oktober til 14de mars. For raphøns og fasaner fra 1ste til 14de oktober. For raphøns er dette den samme tid som nu, og fasaner er tat med fordi man fandt det var ganske urimelig i længden, at de skulde være fredet hele aaret.

Overretssakfører *Ferslew:* Det er i tidligste laget at skyte fasaner fra 1ste til 14de oktober. De burde ikke skytes før i november—december.

Sekretær *Kinck:* Jeg er enig i det, men det er gjort for at jagten paa fasaner og raphøns skal falde sammen.

Formanden: Saa har vi den sidste bestemmelse i § 13, som gaar ut paa at aarskalv av elg, hjort, raadyr og vildren ikke maa fældes. Det nye der er at aarskalv av elg og raadyr er tat med; derimot har vi for elgens vedkommende hat en række specialbestemmelser for aarskalv.

Vi kommer saa til § 14. Den bestemmer at raadyr, daadyr, gemse og svane skal være fredet det hele aar.

Skoginspektør *Ruden:* Det forekommer mig at vi paa møtet

hos skogdirektøren var enig om at ha en liten jagttid for raadyr. Harejægere i Østfold vil ha erfaring for at harejagten i de senere aar er ganske ødelagt paa grund av raadyret. Tidligere har jeg set paa det slik, at raadyret er et interessant og værdifuldt dyr, og saa faar harejagten vike for den jagt vi kanske kan faa isteden, men efter hvad jeg saa i skogen i Sverige i trakter, hvor der er raadyr, er jeg kommet til det resultat at vi bør holde paa en jagttid for raadyr. Skogsfolk derborte sa at de maatte forbande den dag da raadyret var kommet ind i distriktet, ikke for harejagtens skyld saa meget som for skogens skyld. Som skogsmand maa jeg bestemt holde paa at raadyr ikke skal være fredet det hele aar. Det har formeret sig betydelig i de senere aar og vinder større og større terræng, og jeg synes det har bredt sig tilstrækkelig nu. Jeg maa derfor baade av hensyn til skogen og av hensyn til harejagten holde paa en jagttid, og hvis der ikke kommer noget forslag fra anden kant vil jeg foreslaa en høstjagt av 14de dage paa raadyr.

Formanden: Jeg er enig med hr. Ruden, og det var mig som paa det møte gjorde mig til talsmand for jagt paa raadyr. Som man vil se er der ogsaa i næste led i § 14 en bestemmelse om at der kan gives adgang til jagt paa raadyr i tiden fra 16de september til 31de december. Mit ræsonnement er det samme som hr. Rudens at raadyret nu er blit saa talrikt og mange steder til saa stor plage for dem som driver harejagt, at jeg tror det maa være berettiget og ogsaa gi bedre og leveligere vilkaar for raadyret, om der blev git adgang til, i saa indskrænket maalestok som det her foreslaaes, at utøve nogen jagt paa det; ellers vil folk si som saa: pokker ta disse raadyr, skyt dem saa meget de vil, vi ønsker helst ikke at se dem. Kunde man derimot faa drive litt jagt paa dem, vilde man forhaabentlig se paa dem med litt andre øine. Jeg skal referere 2det led i § 14. Det lyder saa: „Dog kan Kongen eller den han dertil bemyndiger efter andragende fra den jagtberettigede og efter anbefaling av herredsstyret og fylkestinget tillate, at der fældes raadyr i tiden fra og med 16de september til og med 31te december, idet der samtidig fastsættes antallet av de dyr, som kan fældes paa hvert jagtomraade, dog saaledes at der ikke maa fældes flere end 2 dyr paa et sammenhængende jagtomraade av mindst 200 ha.“ Med hensyn til tiden skal jeg tilføie at den svarer til jagttiden for raadyr i Sverige, og hvis nogen skulde synes at tiden er for lang maa man være opmerksom paa at antallet av dyr er begrænset, saa det skulde ikke være nogen fare om det er litt lang tid Raadyret er jo meget vanskelig at skyte.

Ingeniør *Stoltz:* Vi har paa et par steder i vort land ogsaa en stamme av daadyr; paa Hankø er det f. eks. endel daadyr, og der er tillatt at skyte dem en tid paa aaret. Paa Vestlandet

er det ogsaa endel daadyr som har formeret sig. De blev utsat paa en ø utenfor Bergen, og man har fundet avkast av dem i statsskogene paa fastlandet. Jeg vil spørre om ikke ogsaa daadyret kunde tages med, eller om det skulde være nogen mulighet for at faa tilladelse til jagt paa daadyr paa Vestlandet. Jeg søkte for et par aar siden om tilladelse til at skyte daadyr paa en større ø jeg har utenfor Bergen, men det blev avslaat. Jeg vet ikke hvordan skogdirektøren vil stille sig til dette spørsmaal om tilladelse til jagt paa daadyr, som bevislig trives godt der hvor de er utsat. De er temmelig talrike baade paa Hankø og paa Strønen i Os, hvorfra de har vandret over paa fastlandet.

Skoginspektør *Ruden:* Jeg kjender ikke noget til daadyret her i landet; jeg kjender dem saavidt fra Rusland, hvor jeg har set at de har lagt sig paa furuskogen paa samme maate som raadyret. Det rimelige skulde vel være at daadyret kom ind under den samme betragtning som raadyret, men det har jo været saa, at saalænge en stamme har været saa faatallig, at den kan betragtes som en sjeldenhet, har man beskyttet den for at se hvordan den vilde arte sig under vore forhold. Den betragtning har vel været avgjørende for skogdirektørens standpunkt her.

Formanden: Da vi talte om dette spørsmaal under vort møte hos skogdirektøren, tænkte vi nærmest paa Østlandet, for jeg var ikke bekjendt med at der fandtes nævneværdig daadyr paa Vestlandet. Her paa Østlandet er der en stamme daadyr, væsentlig paa Hankø og kanske ogsaa paa Rauer, men fra disse øer er enkelte svømmet over paa fastlandet, saa der findes nu en liten stamme nede i Smaalenene. Man var enig om at bestanden av daadyr endnu var saa svak og saa faatallig, at det ikke paa nogen maate kunde tillates at drive jagt paa dem. Det var altsaa for Østlandets vedkommende.

Dr. *Kloster:* Stammen er ikke saa stor omkring Os, men der er tegn paa den trænger at bli noget nedskutt, idet der gaar igjen endel gamle individer, og der burde være anledning til legitim jagt for et par dyr.

Formanden: Jeg vet ikke om man efter dette skulde henlede opmerksomheten paa at der muligens er de steder hvor det kunde være grund til at gi adgang til at fælde daadyr, men det er vel et spørsmaal om ikke adgangen i tilfælde bør være endnu mere indskrænket end for raadyret, saaledes at der f. eks. bare blir anledning til at indrømme jagt paa de steder, hvor den myndighet som skulde gi tilladelsen finder at der virkelig er grund til det.

Ingeniør *Stoltz:* Jeg vil gjerne faa spørre hvorledes det er paa Hankø, om der maa dispensation til. Jeg vet at der paa Hankø blir skutt daadyr hvert aar.

Formanden: Jeg kan ikke skjønne andet end at det efter gjældende lov maa være aldeles ulovlig at skyte daadyr paa Hankø. Tidligere har vi hat specielle bestemmelser hvorefter daadyret er fredet det hele aar. Det er ved kongelig resolution, som er avgit i henhold til § 44, andet avsnit, punkt 1, som lyder saa: „utfærdige særskilte bestemmelser for retten til at drive jagt paa firføddet vildt, der holdes i dyrehave eller indhegnet park, samt paa harer som opholder sig paa ø, hvor enkeltmand har jagtretten".

Vi gaar saa videre i § 14. Det heter om bæveren:

„Bæver maa ikke jages, dræpes eller skades utenfor tiden fra og med 15de til og med 31te oktober. Efter andragende fra herredsstyret kan dog Kongen for vedkommende herred forlænge jagttiden indenfor tidsrummet fra og med 1ste september til og med 31te oktober. Jagtretten kan alene utøves av grundeieren eller av den, som grundeieren har overdrat sin ret til at fælde bæver.

Bæver skal dog være fredet det hele aar inden herrederne Fyrrisdal, Nissedal og Drangedal i Telemark fylke, inden Gjøvdal, Tovdal, Bygland, Hyllestad, Valle og Bykle herreder i Aust-Agder fylke, inden Øvrebø, Hægeland, Bjelland, Grindheim og Aaseral herreder i Vest-Agder fylke samt inden Bjerkreim og Suldal herreder i Rogaland fylke." Jagt paa bæver har tidligere været helt fri, og jeg maa si jeg blev overrasket ved at se at paa de steder hvor det nu skal være tillatt at fælde bæver skal man kunne fælde et ubegrænset antal dyr. Jeg blev forundret over at overgangen skulde være saa stor fra det nuværende totalforbud.

Gaardbruker *Florentz:* I Telemarken er det tillatt at fælde bæver et par dage om høsten, men der er ikke nogen begrænsning med hensyn til antallet av dyr; det var forresten første gang ifjor. Antallet begrænser sig selv, for har man skutt paa bæveren blir den saa sky, at den er vanskelig at faa skud paa igjen.

Formanden: § 15 handler om erfugl. Det er den samme bestemmelse som i den nuværende lov, bare med den forandring at det er fylkesmanden istedenfor Kongen som skal meddele tilladelse til fredlysning av egg- og dunvær. Desuten er læsning fra kirkebakken sløifet.

§ 16 angaar anbringelse av fangstindretninger for tiur, røi, orfugl, jerpe og hare, som nu helt forbydes. Rype er det tillatt at ta i snare fra 15de oktober til utgangen av februar istedenfor utgangen av mars.

Dr. phil. *Knut Dahl:* Vil det være fornuftig at ta med hare blandt de dyr for hvilke snarefangst er forbudt? Harefangsten spiller i mange fjeldbygder en noksaa stor rolle, og jeg tror ikke

den i grunden skader bestanden saa forfærdelig meget. Det er kanske mange steder et spørsmaal om ikke den store harebestand for endel netop skriver sig fra at snarefangsten bringer en hurtigere rotation i bestanden end ellers vilde være tilfælde.

Formanden: Det kan vel kanske til en viss grad siges at passe i fjelddistrikterne, hvor der er saadan masse hare, der er det nok at ta av, men saa er det mange steder man fanger til sidste hare.

Overretssakfører *Swang*: Her er vi ved kjernepunktet. Hvis forslaget kunde gaa igjennem i den form hvori det er avfattet her, vilde vi komme et langt stykke fremover mot bevarelse av vor vildtbestand; hvis vi kunde faa forbudt snaring av skogsfugl — og jeg vil si, ogsaa av hare — vilde det være et overordentlig stort fremskridt. Denne indskrænkning for rypen, hvorved snarefangsten er forbudt i mars maaned, lægger jeg mindre betydning i, for i mars maaned blir der jo fanget uhyre litet ryper, men naturligvis faar man være taknemlig ogsaa for denne ene maaned. Jeg kan ikke være enig i at haren skal undtages; jeg er jo ikke fanger, men jeg indbilder mig at man ogsaa kan komme til at ta skogsfugl i haresnare, og mit standpunkt er forøvrig væsentlig begrundet deri at jeg synes det er en barbarisk maate at avlive dyr paa. Fra en jægers standpunkt set er snaring saa forkastelig, at man naturligvis altid vil være mest stemt for et absolut forbud. Jeg mener det er tilstrækkelig begrundelse for mit standpunkt dette, at snaring er en forkastelig dræpemaate. At gaa videre end skogdirektørens forslag tror jeg er haabløst, men jeg vil understreke at haren ikke bør undtages. Saavidt mig bekjendt er det endnu ikke paa noget sted i landet saa at haren er blit en plage. For nogen aar siden foreslog distriktslæge Bruun, at det skulde være tillatt at skyte hare om vaaren fordi den gjorde saa megen skade; der blev dengang en voldsom polemik mellem ham og mig i den anledning, og jeg skrev en forestilling til fylkesstyret og opnaadde flertal for min opfatning. Bruun sa dengang at haren gjorde saa megen skade paa aker og eng, og jeg sa i den anledning at hvis han kunde opgi mig en grundeier hos hvem det var tilfælde, skulde jeg sørge for at der kom en harejæger som kunde decimere bestanden.

Skoginspektør *Ruden:* Som jæger maa jeg selvfølgelig være helt enig i § 16, men som samfundsborger, og efter at ha været ansat nordpaa i skogvæsenets tjeneste i ca. 12 aar, frygter jeg for at der vil komme til at staa stor strid om denne paragraf. Jeg tror rent ut sagt at den ikke gaar for de nordlige landsdeles vedkommende, og jeg har ogsaa sagt til skogdirektøren, at denne bestemmelse om forbud mot at fange hare i snare, den tror jeg vi i sin tid kommer til at maatte forandre. Forholdene i fjeldbygderne nordpaa arter sig saa, at en hel del av de kon-

tanter de behøver skaffer de sig ved jagt og fangst. Som regel er det saa at mandfolkene driver rypefangst paa fjeldet, mens harefangsten drives av kvinder og barn i hjemmemarken paa eftervinteren. Det er ikke tale om at skogsfugl kan komme i haresnare der nord, for de sættes ut specielt for hare i harestier, og jeg kjender bygdelag, hele dalfører hvor der absolut ikke skytes hare. Jægerne skyter ikke hare paa fjeldet fordi den er for tung at bære den lange vei, og i mange dalfører, hvor der er en masse harer, er snarefangst den eneste maate at nyttiggjøre haren paa Jeg skal ikke indlate mig paa at nævne navner, men jeg kunde nævne herred efter herred, dalføre efter dalføre fra Finmarken og nedover til og med Nordlands fylke. I de trakter vil der bli et ramaskrik imot dette forslag; de vil ikke forstaa det, for det vil for deres vedkommende si omtrent det samme som at haren er totalfredet. At spørsmaalet her paa Østlandet ogsaa kan være aktuelt, det beviser den strid som hr. Swang nævnte mellem ham og distriktslæge Bruun, og hvorunder det var fremholdt at haren kan gjøre skade paa græsavling. For Sørlandets vedkommende har jeg ikke set noget om at spørsmaalet der kan komme til at vække slikt skrik, som der vil komme fra Nord-Norge.

Formanden: Jeg har ogsaa tænkt mig at dette spørsmaal kunde komme til at bli noksaa omstridt for harens vedkommende, og det vil jo være en viss overvindelse at skulle gi kjøp paa dette. Gik det ikke an at finde en ordning hvorved hovedregelen var at snarefangst av hare var forbudt, men hvor det i visse distrikter kunde gives adgang en viss tid av aaret til at fange hare. Det kunde jo være en utvei.

Overretssakfører *Swang:* Behøver vi at finde den utvei? Jeg er enig med hr. Ruden, men utveien finder de nok de som skal gi loven.

Godseier *Knut Berg:* Det var netop det samme som formanden sa, som jeg ogsaa vilde si. For Nordlands vedkommende maatte der kunne gives dispensation, men for Østlandet tror jeg ikke det skulde være videre heldig at gi tilladelse til snarefangst av hare, for der kan man naarsomhelst, allerede paa høsten begynde at sætte ut snarer i harestierne, hvor der gaar ikke bare hare men ogsaa skogsfugl, saa der vilde man komme til at fange begge dele.

Dr. *Kloster:* I Hardanger er haren anset næsten som et skadedyr, som man i det hele tat ikke er tilbøielig til at ha nogen fredning for; den gaar ind i haverne og gjør betydelig skade, særlig paa lavstammede frugttrær. Det er mange ganger faldt uttalelser om at haren kunde man gjerne utrydde. Jeg kan være enig i at alt det som heter snarer og som kan skade skogsfuglen bør væk, men i og for sig tror jeg det er rigtig, at hvor

det er meget hare der bør man kunne snare saa meget man kan faa fat i, for efter en stund dør den av haredaue, og da er det en uøkonomisk ordning ikke at ta den i opgangstiden. I Hardanger tror jeg ikke man vil gaa med paa at snare skal forbydes.

Lensmand *Th. Strand:* Jeg vil erklære mig enig med hr. Ruden i dette spørsmaal. Jeg tror ikke det er saa farlig om man faar tilladelse til snarefangst av hare. Man maa være opmerksom paa at snarefangst foregaar i skogen, og der har jo grundeieren anledning til at forby opsætning av snarer; han kan la være at gjøre det selv og forby andre at gjøre det. Opover i fjeldbygderne vil man ikke forstaa et saadant forbud, og jeg kjender et distrikt hvor det ved kongelig resolution har været forbudt i mange herrens aar at snare hare, men det har vist sig at det ikke er nogen som har visst om det, og de hør sat ut haresnarer akkurat som om det var fuldt lovlig.

Skibsreder *Berg:* I Vestfold fylke vil snarefangst virke aldeles ødelæggende baade for harebestanden og for fuglebestanden. Det er saa litet av begge dele at det vilde være stor synd, om det skulde gives tilladelse til snaring av hare.

Gaardbruker *Florentz:* Jeg er fuldstændig enig med hr. Ruden. I de øvre bygder i Telemarken er det en væsentlig levevei for folk at snare hare, og det er ikke til nogen skade for nogen. Haren kommer ned fra høifjeldet, hvor man ikke kan jage med hund, og fangsten av hare er en væsentlig indtægt for de øvre fjeldbygder, særlig Vinje og Rauland, og jeg tror det vil vække et forfærdelig skrik, hvis der kommer en saadan bestemmelse ind i loven.

Dr. phil. *Knut Dahl:* Jeg tror ikke man skal være saa ræd for harefangst med snare. Min erfaring er den at snarefangsten ikke spiller nogen større rolle for harebestanden. Jeg har et jagtterræng som jeg har hat i mange aar, og det har jeg leiet paa den maate at eieren har ret til at snare saa meget hare han vil om vinteren, og der fanges hare i hundredevis om vinteren, men der er en masse hare til høstjagten allikevel, fuldstændig nok. Saken er at om vinteren kommer haren ned fra høifjeldet i store masser. Det er mest kvindfolk og unger som steller med denne fangst og som har en liten ekstraskilling ved det, og ellers folk som ikke har synderlig andet at gjøre. Frygten for at skogsfugl skal gaa i haresnare er ganske grundløs, for man bruker saa grov messingtraad i haresnare, at ingen skogsfugl er istand til at dra snaren til. Det kan godt være paa flatlandet og i trakter hvor det er mindre sne, at det kan være mindre ønskelig at ha snarefangst for hare, men man kunde vel faa særlige bestemmelser for det ogsaa. Heller ikke tror jeg det vil lønne sig for nogen at drive harefangst der hvor der er litet

hare, for det maa være vel optraakkede veier. Jeg tror i det hele tat ikke det kan være nogensomhelst betænkelighet ved at frafalde kravet om forbud mot snaring av hare; jeg tror tvertimot at det vil gavne spørsmaalet om snarefangst i det hele tat, at man ikke holder paa dette forbud for harens vedkommende.

Overretsakfører *Ferslew:* Jeg vil foreslaa at vi uttaler os for at snaring av hare skal være tillatt. I vor forening har vi indtat det standpunkt, at det skal være nok vildt baade for jægere og snarefangere; det gjælder i første række haren. Jeg er heller ikke sikker paa om vi ikke gjør klokt i ogsaa at ta skogsfuglen med; det tror jeg vilde være det rigtigste standpunkt. Jeg tror det er den rigtige maate at se det paa, at der skal være nok vildt baade til fangere og jægere, og hvis jeg faar nogen tilslutning vil jeg foreslaa en uttalelse i den retning jeg har nævnt.

Overingeniør *Poulsson*: Jeg er i høi grad overrasket over at der kan være saa megen stemning for at faa haren undtat fra dette forbud ang. snarefangst; jeg tænker lovforslaget paa sin vei frem til livet vil finde talsmænd nok for den tanke. Hvis man om haren kan si at den har saa stor betydning for de der driver fangst, kan man formentlig med like stor grund si det samme om storfuglen; det er jo ogsaa en pen indtægt for mange ute i bygderne at drive snarefangst av storfugl. Jeg vil advare imot at man i det heletat rører ved denne side av skogdirektørens forslag. Jeg er sikker paa at de herrer som mener at haren bør undtages vil finde støtte nok for den tanke senere, om ikke før — saa i Stortinget. Jo mindre man fingrer med skogdirektørens forslag desto bedre.

Skoginspektør *Ruden:* Jeg skulde dog ikke være av dem som gjerne vil fingre med skogdirektørens forslag, men det har været sagt før her idag, at vi burde se at faa bestemmelser som laa saa nær som mulig op til det som findes at være rimelig, og det var i bestræbelse for det at jeg talte for at der skulde gives anledning til snaring av hare i enkelte trakter. Harefangst i snare kan ikke sammenlignes med snaring av fuglevildt; jeg kjender i hvert fald ikke noget bygdelag, ikke noget dalføre, hvor man kan si at snarefangst er den eneste maate at nyttiggjøre sig fuglevildtet paa, men det kan i mange distrikter siges om haren, og det er for de distrikter jeg taler. Jeg vil ikke være med paa at der skal gives anledning til snarefangst paa en saadan maate, at det skulde være et skalkeskjul for fangst av skogsfugl; det kan være forskjellige maater at avværge det paa, f. eks. ved tidsbegrænsning for snarefangst. Man kan sætte tiden for snaring av hare saa sent paa aaret, at det ikke kan være tale om at fange skogsfugl; man kan nemlig ikke fange skogsfugl med snare i sneføre, men det er netop paa sneføre man fanger hare i snare.

Formanden: Da ingen flere har forlangt ordet om § 16, gaar vi over til § 17. Den bestemmer at alle fugler som ikke foran er nævnt skal være fredet for jagt og fangst fra og med 15de mars til og med 25de august. Dog skal det være tillatt at fælde disse fugler naar de gjør skade i have, paa aker eller frugttrær. Fredningstiden er her flyttet frem til 25de august mens det før var 15de.

Dette vil gaa ut over bekkasinjagten og andejagten, og skal man ikke kunne skyte ænder før efter 25de august, vil det mange steder bli svært liten anledning til at skyte ænder overhodet.

Overretssakfører *Ferslew:* For alle de andre vildtsorter vi hittil har behandlet er der sat den tid da vildtet er jagtbart, men for ænder og bekkasiner skal altsaa ikke dette gjøres. De er som bekjendt jagtbare allerede i slutningen av juli, og naar vi tidligere har kunnet skyte dem efter 15de august har det været i seneste laget. Jeg er enig i at man bør forsøke at faa en fælles fredningstid, og det er et hensyn som veier sterkt, men skulde det ikke gaa an at flytte andejagten litt frem, saa vi kunde faa noget som het andejagt i Norge. Om vi f. eks. kunde begynde den 20de august mot 16de som det nu er?

Formanden: Jeg synes bare hr. Ferslew er svært beskeden, for enten man sier 26de eller man sier 20de august, kan det vel bli omtrent det samme. Man maatte vel kunne gaa til en adskillig tidligere datum eller i hvert fald foreslaa bibeholdt den nuværende tid.

Overretssakfør *Ferslew:* Jeg er enig i at det er meget beskedent, men jeg regner ut fra mig selv; jeg pleier nemlig at drive andejagt ira 16de august, og den 24de reiser jeg paa fjeldet, og for at faa anledning til litt andejagt før høstjagten skal jeg være fornøiet med 20de august, og det kan jeg tænke mig er tilfældet med andre ogsaa. Paa den tid er i hvert fald vildtet fuldt jagtbart.

Formanden: Jeg skal faa lov til at oplyse at da vi behandlet dette gik vor bestyrelse saa langt at vi foreslog andejagt fra 1ste august, idet vi mente at da var vildtet jagtbart.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg er fuldstændig enig i det, men jeg skal gaa med at ofre hele den tid før den 20de august; længere synes jeg dog ikke jeg kan strække mig.

Formanden: Den eneste betænkelighet skulde være hensynet til at der skulde kunne drives anden jagt i den tid, men det synes jeg ikke gjør sig saa sterkt gjældende med hensyn til andejagten, for der hvor man kan skyte ænder er der som regel liten eller ingen anledning til at skyte andet vildt, ialfald her paa Østlandet.

Dr. *Kloster:* Da vi behandlet spørsmaalet i vor forening fandt

vi at vi for Vestlandets vedkommende burde ha samme tid som for orfugl. Ute paa øerne hvor man i gamle dage drev andejagt ligger orfugl og ænder ved siden av hverandre Vi gjorde uttrykkelig opmerksom paa at vi kun foreslog dette for egen regning, idet vi ogsaa vilde ta hensyn til hvad man paa Østlandet mente. Det er en anden ting i § 17 som jeg vil nævne. Vi mener nemlig at ordene „og alle arter svømmefugler" bør utgaa. Jeg talte med skogdirektøren om dette og han mente at fiskeanden var et skadedyr som ikke burde fredes, men vor mening var altsaa den at jagt paa fiskand ikke skulle kunne benyttes som skalkeskjul for jagt paa andet, fredet vildt. For vort vedkommende mener vi at lommen paa Vestlandet, i hvert fald paa lavere liggende vand ikke er noget skadedyr; den bidrar til at utrydde en masse fisk, og da mange av vore fiskevand er overbefolket anser vi det for et gode. Vi ønsker imidlertid ikke at drive frem nogen særinteresser. Jeg vil dog foreslaa at der tilføies „og fiskand" efter de andre andesorter som er nævnt i § 17, 1ste led, og at ordene „og alle arter svømmefugler" utgaar.

Skibsreder *Berg:* For Vestfold fylkes vedkommende er en saa sen jagttid som 25de august omtrent ensbetydende med totalfredning, og ænderne er som bekjendt fuldstændig jagtbare den 1ste august. Før den nuværende jagtlov kom begyndte man allerede i juli.

Dr. *Shepherd:* Jeg vil bare faa understreke, at det at faa saadanne specielle fredningsbestemmelser vil være at pirke ved det som i hvert fald for mig er det store maal, nemlig at faa størst mulig ensartethet. Aller helst burde man paa en og samme dag begynde den store jagtsæsong; det vilde lette opsynet og gjøre det vanskeligere for krybskytterne. Vi maa ofre meget for at faa det men maalet er saa stort, at det er et offer vel værd. Vi maa ikke glemme at rugde og tildels bekkasin, og jeg kan vel ogsaa ta med nogen andesorter, de staar i Norge i et andet forhold end de gjør i de sydlige lande; de kommer til os for at hække, og da mener jeg landet skylder dem det offer som ligger i en senere jagttid, selv om det betyr omtrent totalfredning.

Godseier *Knut Berg:* Jeg slutter mig fuldt til hvad hr. Shepherd der sa. Rugden hækker sammen med vore skogsfugler, og det vil ikke passe at jage rugde der hvor skogsfuglen ligger, det vil bare bli ugreie. Det samme er tilfældet med bekkasinen, som hækker sammen med vore ryper.

Formanden: Jeg er ogsaa enig i det for rugdens og bekkasinens vedkommende, men det som har faldt os litt tungt for brystet det er at vi ogsaa skal ofre andejagten.

Ingeniør *Stoltz:* Jeg kjender ikke noget videre til rugden paa Østlandet, men paa Vestlandet har vi rugdetræk i slutten av oktober; da først gaar rugden sydover. Den blir liggende et par

dage og saa forsvinder den. Vi jager orfugl for hund hele vinteren igjennem, og i slutten av oktober finder vi massevis av rugde. Den ene dag ser vi ikke en eneste rugde, og næste dag kan vi ikke gaa hundrede meter uten at støte paa den. Dette kan vare op til en ukes tid da det hver dag ligger masser av rugde. Det er mulig at den rugde som kommer fra Østlandet tar en sving først vestover og saa følger kysten sydover naar den skal sydpaa igjen. Rugden forlater altsaa ikke os saa tidlig som man her har sagt for Østlandets vedkommende. Med hensyn til svømmefugler er jeg fuldt enig i dr. Klosters forslag; vi har en masse sjøfugl paa Vestlandet som ogsaa trænger beskyttelse.

Formanden: Jeg kjender noget til rugdejagten paa Vestlandet. Naar man kan drive rugdejagt med hund paa Vestlandet er det ganske sikkert av den grund at terrængforholdene er ganske anderledes end her. Her paa Østlandet fordeler den sig over saa store arealer, at jeg tror jeg tør si det sjelden falder nogen ind her at gaa med sin hund i skogen for at gaa paa rugdejagt. Man kan om høsten skyte en rugde en sjelden gang for hund her, men paa Vestlandet kommer rugden ned fra fjeldene, og der er det ikke saa store strækninger hvor den kan slaa sig ned; derfor finder man den paa mere begrænsede omraader, men saa mange flere samlet paa mindre arealer end paa Østlandet. Det er ogsaa mulig det er mere av den paa Vestlandet.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg vil henstille at man optar Vestfold Jæger- og Fiskerforenings forslag om en tidligere jagttid for and; kanske ikke saa tidlig som 1ste august men i hvert fald 10de august

Skibsreder *Berg:* Ja gjerne 10de august.

Overretssakfører *Ferslew:* Kanske vi kan beholde den gamle tid, 16de august?

Skibsreder *Berg:* Det er for sent.

Fiskeriinspektør *Landmark:* Naar det er foreslaat at man skulde frede svømmefugler undtagen fiskand, mener jeg det vil være et ganske urimelig skridt. Man maa ikke gaa til fredning, hvis man ikke agter at opnaa noget nævneværdig ved det, og at man skulde opnaa noget nævneværdig ved at frede masser av skarv og alke o. s. v. det kan jeg ikke skjønne. Det er ogsaa for mange en betydelig indtægt at skyte disse fugler, saa det vilde være ganske urimelig at frede dem. Den undtagelse, som nu er gjort for stokand og andre græsænder, er derimot en rimelig undtagelse, det er ganske rimelig at de er fredet, for det er virkelig særdeles nyttig vildt, men det kan man ikke si om de andre.

Skoginspektør *Ruden:* Med hensyn til tiden for andejagten er man naturligvis opmerksom paa at det er for sent at begynde andejagt, bekkasinjagt o. s. v. den 25de august, men det er denne

jagt som skalkeskjul man har villet komme tillivs. Enkelte særinteresser vil naturligvis bli berørt av det. Det er bare spørsmaalet om hvor meget man skal ofre for at faa saa greie og enkle bestemmelser som mulig, saa man faar mindst mulig av skalkeskjul for ulovlig jagt i de bestemmelser som loven indeholder. Jeg kjender ikke til anden bekkasinjagt av betydning som speciel jagt end den som foregaar ved Øieren. Den er værdsat til mange penger, naar jagtretten leies bort. Den kan ikke danne noget skalkeskjul for anden jagt, og den kan kun drives nogen faa dage, fra 15de til omkring 20de august. Det er en særinteresse som jeg kjender til og som jeg kan nævne som et eksempel, men det er jo den slags specielle ting som man ikke kan undgaa at ofre, hvis man skal faa saa greie bestemmelser som mulig og saa faa skalkeskjul som mulig for de ulovlige jægere.

Overretssakfører *Ferslew:* Den væsentligste andejagt foregaar paa lavlandet og paa steder hvor man ikke kan bruke den som skalkeskjul. Jeg synes det er en falliterklæring, naar man har en vildtsort, at man ikke har en rimelig tid at jage paa den, men at man beskjærer jagttiden paa den maate som det er gjort med ænder og bekkasiner. Paa sine steder er det en meget stor jagt. Paa Tønsbergkanten vet jeg de skyter sine 12—15 ænder om dagen. Paa vore kanter har vi en meget god andejagt like ved byen, og bekkasintrakter har vi rundt omkring i Norges land, ikke bare opover i landet, men ogsaa nede ved sjøen. Jeg synes derfor ikke man kan snakke om særinteresser fordi det gjælder ænder

Dr. *Kloster:* Det jeg vilde ha opnaad var at faa fredning fra 15de mars til 25de august. De som er kjendt paa Vestlandet vet at det er en masse mennesker som har sine motorbaater, det er meget respektable folk ellers, men de tar sine søndagsturer og farter rundt i alle fjorder og skyter løst og fast netop i sommertiden og de er meget ilde set av landbefolkningen; og det er dem vi vilde ramme paa den maate. Jeg antar hr. Landmark er opmerksom paa at man i Sverige har en bestemmelse som sier at 1ste juni indtræder forbud mot jagt fra motorbaat eller andet maskindrevet fartøi efter andet dyr end sæl, og det varer til 1ste oktober. Og i Stockholms skjærgaard er det forbudt hele aaret.

Skibsreder *Berg:* Det er en ting jeg vil gjøre opmerksom paa, nemlig at hvis andejagten blir utskutt til 25de august vil det bli endnu værre end tidligere. Man har jo merket at selv da vi begyndte 16de august var omtrent mesteparten utskutt av ulovlige jægere, som begynder at jage den dag da vildtet er jagtbart i slutningen av juli. Kunde man faa en datum som var rimeligere vilde det lette kontrollen med de ulovlige jægere.

Fiskeriinspektør *Landmark:* Jeg vil ogsaa gjøre opmerksom paa at hvis man optar svømmefugler i sin almindelighet som fredede fugler, vil det være forbudt at ta egg i de store fuglekolonier nordpaa, og det er jo for mange en meget stor indtægt.

Formanden refererte sidste led av § 17:

„Uten tilladelse maa ingen skræmme eller drive vildt bort fra andens jagtomraade, medmindre den som skræmmer eller driver vildtet selv eier grunden og da bare i den utstrækning det er nødvendig for at hindre at vildtet gjør skade."

§ 18 var behandlet tidligere i forbindelse med § 13.

§ 19 refererte:

„For bygde- og privatalmenninger samt for de i § 3 omhandlede sameier bestemmer Kongen eller den han dertil bemyndiger, efterat vedkommende eieres og vedkommende herredsstyrers uttalelse er indhentet, hvorledes der skal forholdes med jagt efter elg, hjort og vildren. Ved fastsættelse av det antal dyr som skal kunne fældes, samt hvor eiendommer under minimumsarealene slaaes sammen til ét jagtterræng, gjælder reglerne i § 18. Det samme gjælder, forsaavidt angaar antallet av de dyr som kan fældes, bestemmelser som træffes i medhold av § 6, andet led."

Formanden: Saavidt jeg forstaar er det kun denne forandring at de samme regler gjøres gjældende for bygde- og privatalmenninger

§ 20 refererte:

„Hvor elg eller hjort aarligaars gjør betydelig skade paa skog, kan Kongen eller den han dertil bemyndiger gi vedkommende grundeiere eller brukere i fylke eller deler av samme tilladelse til i den lovlige jagttid at fælde flere elger eller hjorter end vanlig efter denne lovs § 18."

Formanden: Tidligere var det saa at grundeieren i fredningstiden hadde ret til at fælde disse dyr som gjør skade. Det maa vel betegnes som et fremskridt, at tilladelse dertil nu kun skal gjælde i jagttiden.

§ 21 foreslaaes ophævet. Formanden refererte den nuværende lovs § 21 (om adgang til at fælde skadehjort i fredningstiden).

Dr. *Kloster:* Ja, det vil jeg med glæde gaa med paa, men det gaar ikke Vestlandets repræsentanter med paa. Vi har derfor foreslaat at den fældede skahjort bør sælges og beløpet indgaa i fylkeskassen som efter skjøn godtgjør den paaviselige skade. Hertil har skogdirektøren i sine præmisser føiet: „I tilfælde bør dog denne godtgjørelse aldrig overskride den indtægt fylkeskassen har hat ved salget av vedkommende dyr." Det tror jeg bør utgaa, for det er ikke tvil om at hjorten kan gjøre betydelig skade, og skal man opnaa samarbeide med bønderne maa man dække dem for den skade som hjorten virkelig har anrettet. Samtidig opnaar man ogsaa at ramme alle disse parceleiere som

allierer sig med skyttere om at gaa halvt om skahjorten, saa skytteren faar halvparten av kjøtet og eieren faar resten. Det er en meget sterk stemning paa Vestlandet mot at stryke denne paragraf; jeg tror skogdirektørens tilføielse, om at fylkeskassen kun skal dække skade for det som dyret indbringer, bør utgaa.

§ 22 refererte:

„Det skal være forbudt at benytte følgende fangstmaater eller at anbringe følgende fangstredskaper:

Fangstindretninger av enhver art for elg, hjort og vildren; dyregrav, baas og tane; haav, garn og alle slags fiskeredskaper for fugl; trampsaks (fotsaks) for alt skogvildt undtagen for oter, ulv, jerv, gaupe og ræv samt, naar saksen forsvarlig overdækkes eller anbringes mindst to meter over marken, for maar og for rovfugl.

Jagtmaater, som fordrer anvendelse av kunstig lys, er ikke tillatt.

Svømmende elg, hjort, raadyr og vildren maa ikke anfaldes, fanges eller dræpes, undtagen naar dyret som saaret forfølges.

Ved jagt paa vildren, elg og hjort maa ikke benyttes skytevaaben med magasinmekanisme eller med mindre kaliber end 9 mm."

Formanden: Paa vor foranledning er det her tat med haav i sin almindelighet, mens det før stod faststaaende haav. Raadyr er tat med sammen med svømmende elg o. s. v. I sidste led er som man ser kalibergrænsen for skytevaaben der brukes paa renjagt, elgjagt eller hjortejagt sænket fra 12 til 9 mm. Det gjaldt tidligere ogsaa kun ren. Og endelig er bestemmelsen om opslagssigte sløifet.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg tror man bør forlate hele kaliberbestemmelsen. Det er en meget upopulær bestemmelse. Jeg har netop læst en lang artikel om den av en mand som er rasende over at det forlanges at man skal ha en bøsse til dit og en anden bøsse til dat.

Godseier *Knut Berg:* Jeg kan ikke være enig i det. Jeg tror at kaliberbestemmelsen har været til uhyre fordel for renjagten, og hadde vi ikke hat den tror jeg renen nu vilde ha været en saga blot; det har jeg hat saa mangen anledning til at konstatere. Efter totalfredningen var det slik at alle bygdens Krager mobilisertes; det var en ren krigstilstand, det knitret og smaldt overalt i fjeldet naar renflokken kom ut, de skjøt vildt, slog op sigtet og skjøt saa længe de kunde se et dyr. Det tredje aar da kaliberet var blit forandret, fandt vi paa et litet terræng 10 kadavere fra forrige aar, og jeg vil ikke snakke om hvad der ellers kunne ligge utover fjeldet. Jeg tror vi likesaalitt her som i noget andet civilisert land bør tillate at militærgeværet benyttes som jagtvaaben.

Formanden: Jeg forstaar hr. Berg som han gaar med paa 9 mm.

Godseier *Knut Berg:* Det er bare militærgeværet som er farlig.

Formanden: Jeg synes det er litt bakvendt at ha et saa forældet og bakvendt gevær som det gamle Remingtongevær.

Godseier *Knut Berg:* Jeg har set noksaa meget av denne 12 mm. kaliber. Folk kan ikke skyte paa dyret uten at de har stillet det paa rimelig hold, omkring en hundrede meter i høiden, og naar de da har et gevær som skyter sikkert — og man bør ikke gaa tilfjelds med et gevær som ikke skyter sikkert — saa har de sit dyr. Denne kaliberbestemmelse har været til stor velsignelse for vor renbestand.

Overingeniør *Poulsson:* Jeg vil paa det varmeste støtte hr. Berg. Jeg tror denne kaliberbestemmelse er blit adskillig misforstaat og uretfærdig er kommet i miskredit. Jeg er overbevist om at den har gjort overordentlig meget godt, og at det vil være til ubotelig skade for renbestanden, hvis det skal bli tillatt at bruke et hvilketsomhelst gevær. Kan man bruke militærgevær fristes man til at skyte paa langt hold og saa skadeskyter man dyr. Konkurransen er saa stor at det gjælder at faa skutt først, og saa skyter man i flokken. Skjærpet opsyn og strenge bestemmelser for kaliberstørrelse og — om jeg saa maa si — for bøssens rækkevidde, er efter min mening absolut nødvendige. Jeg vil ikke si at det kaliber som loven nu bestemmer er det absolut rette, og forsaavidt kan jeg ogsaa gaa med paa en forandring i det, men likeoverfor ophævelse av forbud om bruk av opslagssigte har jeg mine store betænkeligheter.

Lensmand *Th. Strand:* Jeg er ikke enig med de to sidste talere med hensyn til kaliberspørsmaalet. Dette er et gammelt spørsmaal som har været oppe før, og mine kolleger i bestyrelsen kjender mit standpunkt. Jeg mener der kan træffes andre foranstaltninger mot decimering av vor vildtbestand, om man ikke skal ligge og pirke med den slags som kaliberbestemmelser. Utviklingen lar sig nu engang ikke skrue tilbake paa nogen kant, heller ikke paa vaabenteknikens omraade. Jeg skal forøvrig ikke opta nogen debat om dette nu, da jeg finder det ørkesløst.

Dr. *Kloster:* Jeg er ikke renjæger selv, men vi kjender jo til dette spørsmaal, for vi faar hvert eneste aar beretning at der gaar mange skadeskutte dyr igjen fra Hardanger. Forleden aar fik vi oversendt fra dyrebeskyttelsesforeningen i Bergen en artikel som var indsendt fra en dyrlæge i Hardanger, om der ikke kunde gjøres noget for at faa et humanere kaliber. Styret fandt det heldigst at sende saken tilbake til dyrebeskyttelsesforeningen og bad denne drive saken videre. At forholdene som de nu er under den frie konkurranse slet ikke er gode, er sikkert, og fra

mange bønder som driver renjagt har jeg faat mange drastiske beskrivelser av hvordan det ser ut paa vidden efterat jagten er slut. Som resultat av disse betragtninger har vi foreslaat at kaliberet gives frit, men at magasin- og automatiske geværer forbydes, og det har skogdirektøren ogsaa sluttet sig til subsidiært.

Godseier *Knut Berg*: Jeg maa fastholde hvad jeg før sa om kaliberet. Bondejægerne holder paa at de helst vil ha kaliber 12, for de er saa fuldstændig paa det rene med, at det kan ikke sammenlignes med hensyn til saarede dyr og dengang da Kragen var løs. Jeg har mange skriftlige uttalelser fra dem om det.

Lensmand *Th. Strand*: Det kan være tilfælde oppe i vestfjeldene, hvor terrænget er mere kupert, men kommer man paa store vidder er et langtskytende finkalibret gevær absolut mere skudsikkert og dræpende. Det er mange jægere som har sluttet at gaa paa renjagt da de ikke fik lov til at bruke det gevær de vilde, men maatte bruke et vaaben som gav mindre sandsynlighet for at det vildt de skyter paa ogsaa fældes. Men i kupert terræng er det jo langt lettere at stille paa dyret end paa de store vidder.

Byraachef *Kaaterud:* Kgl. resolution av 25de juni 1909 bestemmer jo paa en maate hvor langt hold man kan skyte paa, og hvis man følger dens bestemmelse, kan det ikke bli saa langt.

Overretssakfører *Harald Platou:* Det er der visst ingen som bryr sig om. Det korte projektil Norma har en rækkevidde av ca. 400 meter, og 6,5 mm. Krag Jørgensen med militærpatronen har en porté paa ca. 3300 meter paa flat bane og med gunstigste elevation.

§ 25 refererte:

„Gift maa ikke utlægges uten vedkommende brukers eller havneberettigedes samtykke og under ingen omstændighet i mindre avstand end 150 meter fra naboeiendom eller fra vei, der er aapen for almindelig færdsel.

Den som agter at utlægge gift, har skriftlig at anmelde dette til lensmanden. Anmeldelsen skal indeholde nøiagtig angivelse av stedet, hvor giften agtes utlagt samt, forsaavidt utlæggelsen skal ske paa andenmands eiendom eller paa sted, hvor andre end anmelderen har beitningsret, være ledsaget av skriftlig erklæring fra vedkommende eier, bruker eller havneberettigede om, at disse har git anmelderen tilladelse til at utlægge gift paa det angivne sted.

Gift maa ikke utlægges før den av lensmanden skriftlig godtagne anmeldelse er bekjendtgjort paa den kundgjørelsesmaate som er sedvanlig i herredet. Saadan bekjendtgjørelse maa gjentages hver maaned, saalænge giften ligger ute. Tilladelse til at utlægge gift gjælder hver gang kun for et tidsrum av 6 maaneder.

Herredsstyret kan avgi nærmere bestemmelse angaaende utlæggelse av gift inden herredet.

Fylkestinget kan for vedkommende fylke eller deler derav forby enhver utlæggelse av gift."

Formanden: Denne paragraf omhandler utlægning av gift. Den eneste forandring fra den nuværende lov er bestemmelsen om at det skal være en avstand av mindst 150 meter fra naboeiendom eller fra almindelig færdselsvei, og videre en bestemmelse om at fylkestinget for vedkommende fylke eller deler derav kan forby enhver utlæggelse av gift.

Godseier *Knut Berg*: Jeg tror det vil være meget uheldig hvis et fylkesting skal kunne forby enhver utlæggelse av gift. Jeg har i 10—15 aar hvert eneste aar utlagt gift i mit rypeterræng, og i disse aar har der trods sygdomme som kan være paa fuglen været en meget god rypebestand. I vaar la jeg ut noksaa megt gift over paaske, og da jeg kom derop mellem 7de og 13de juni fandt jeg ikke en eneste kraake, ravn eller falk i terrænget. — Like i nærheten av hytten fandt jeg 3 døde kraaker og 1 falk som antagelig hadde spist en kraake; en død falk var blit opspist av ræv. Det eneste sted hvor man med fordel kan drive fangst med gift, det er fjeldet, hvor det er aldeles ufarlig og uskadelig baade for hund og bufæ. Jeg har ikke hat nogetsomhelst uheld med det.

Sekretær *Kinck:* Jeg mener det faar bli vedkommende fylkestings sak at avgjøre et spørsmaal som dette om utlægning av gift, og hvis det er nødvendig, vil vel fylkestinget gi tilladelse. I saadanne fylker som Akershus, Østfold og Vestfold er det jo ikke tale om noget høifjeld, saa utlægning av gift her vil altid finde sted noksaa nær bebodde trakter, noksaa nær byen, hvor det mange ganger har vist sig at utlægning av gift er meget farlig. Der utlægges ofte gift saa skjødesløst, at vore kostbare jagthunder stryker med paa spaserturer i byens omegn. Jeg synes det er en ganske god betryggelse man har faat her, at fylkestinget skal kunne forby utlægning av gift.

Godseier *Knut Berg:* Jeg er enig med hr. Kinck deri, og jeg har selv mistet værdifulde hunder paa den maate, men jeg nævnte specielt høifjeldet, og det er det eneste sted hvor man kan drive det med fordel, og hvor man kan ha noget utbytte av giftutlægning.

§ 29 refererte:

„Hund som træffes jagende paa egen haand efter

a. elg, hjort, daadyr eller raadyr, eller
b. andre ifølge denne lov fredede dyr eller fugler i den for disse gjældende fredningstid,

kan optages av hvemsomhelst.

Hund som i den for vedkommende vildt lovlige jagttid træf-

fes jagende paa fremmed jagtgrund efter vildt som er nævnt ovenfor under litra b, kan optages av den til grunden jagtberettigede eller paa hans foranstaltning.

I statsskoger eller statsalmenninger som omhandles i denne lovs § 6 eller i lov av 12te mars 1920 om utnyttelse av rettigheter til beite, jagt og fangst m. v. i statens almenninger, tilligger optagningsretten jagtpolitiet og det almindelige politi.

Hund som træffes jagende paa egen haand efter elg, hjort, daadyr eller raadyr i den for disse dyr gjældende fredningstid, kan herunder straks nedskytes av de til grunden jagtberettigede

Meddelelse om at hund er skutt som anført, blir snarest mulig at tilstille stedets lensmand.

Optat hund skal forsvarlig behandles og forpleies. Den blir snarest mulig at overlevere lensmanden, der med hensyn til dyret har at gaa frem efter de i lov av 22de mai 1869 om visse slags indsat eller hittet bofæ foreskrevne regler.

Hundens eier godtgjør for bryderi og utlæg i anledning av foranstaltningen."

Formanden: Bestemmelserne her ser noksaa indviklet ut, men jeg vil gjøre opmerksom paa at utkastet her er likelydende med det forslag vi fremkom med, og som fiskeriinspektør Landmark med vanlig elskværdighet har bragt i den redaktion som her foreligger

§ 30 refererte:

„I præmie for efternævnte pattedyrs og fuglers ødelæggelse betales:

For ulv, jerv og gaupe fem og tyve kroner, for ræv i tiden fra og med 1ste april til og med 31te oktober ti kroner, for sælhund ti kroner, for oter og røskat to kroner, for ekorn 50 øre.

For unger av disse dyr betales som for voksne.

For ørn (land-, hav- og fiskeørn), for hønsehøk, rypefalk (jagtfalk), vandrefalk (pilgrimsfalk), høkugle og hubro 2 kroner, for spurvehøk 1 krone og utenfor Finmark for lom (storlom og smaalom) 2 kroner, for kraake 50 øre. For fjærklædte unger av disse fugler betales som for voksne."

Formanden: Her er gjort den forandring at bjørn er utgaat av de præmiebelønnede rovdyrs klasse, og videre er det den forandring at ræv kun skal præmiebelønnes i den tid da skindet ikke har nogen værdi, nemlig fra 1ste april til 31te oktober. I den tid er præmien til gjengjæld sat saa høit op for at der skal være litt opfordring til at efterstræbe den. Saa er sælhund tat med, som før ikke har været gjenstand for præmie, likesaa røskat og kraake. Derimot er maar strøket, væsentlig av den grund at skindet er saa værdifuldt, og vel ogsaa fordi den er blit saa efterstræbt, at den mange steder holder paa at forsvinde. I Sverige har man endog optat spørsmaalet om at frede maaren.

Overretssakfører *Ferslew:* Jeg vil foreslaa at skjæren tages sammen med kraaken; den gjør like megen ugagn paa vildt som kraaken. Jeg har set skjæren har tat hareunger. Den er ogsaa meget mere lur end kraaken, og jeg skjønner ikke hvorfor ikke den skulde slaa følge.

Formanden: Jeg er enig med hr. Ferslew.

Fiskeriinspektør *Landmark*: Jeg er enig i at skjæren er et skadedyr, men det er en forfærdelig hyggelig fugl, og det er en vakker fugl og en humoristisk fugl, og den opliver os ogsaa om vinteren naar her er saa faa fugle. Og den skade den gjør er ikke stor, men man ser den fordi den mest holder sig ved husene, mens kraaken plyndrer overalt, baade i skog og mark og paa fjeldet.

Forstkandidat *Otto Lund:* Naar loven kommer til behandling i stortinget kunde man tænke sig muligheten av at retten til fri jagt paa rovdyr blir opretholdt, og da tror jeg det blir risikabelt at ekornet er tat med som præmiert rovdyr. Jagtlig set tror jeg ikke det gjør nogen skade, men hvis det blir præmiert vil alle folk drive ekornjagt i mindre skoge; det findes jo overalt.

Dr. *Kloster:* Ekornet har for nogen aar siden været en meget stor plage i Sogn; det er en stor eggrøver, og høit og lavt gaar det, saa jeg tror det er godt i de store ekornaar at der er præmie for det. Men i normale aar tror jeg ikke det gjør nogen synderlig skade.

Skoginspektør *Ruden:* Jeg er forvisset om at *ekornet* gjør skade. Da jeg som gut drev trostefangst gik ekornet ind i snaren og spiste op trosten. Den er ogsaa en stor eggrøver. Det er en kjendt sak at skjæren holder sig i nærheten av husene, mens *kraaken* i de senere aar har bredt sig meget mere end før utover i de store skogtrakter. Selv i skogtrakterne indover ved Fæmunden, hvor der for nogen aar siden aldrig saaes kraake, har der nu i nogen tid været en masse av den. Den maa ansees for et av de værste skadedyr vi har for vildtet. Det er ogsaa en anden fugl som ogsaa er en stor eggtyv, og som jeg har spekulert paa om den ikke skulde yære værd en præmie, nemlig *lavskriken.*

Overretssakfører *Ferslew:* Skjæren holder sig ikke bare ved husene men ogsaa i skogen og er nu begyndt at komme ogsaa høiere op; jeg vet saaledes at den i de senere aar har holdt sit indtog oppe ved Mjøsstranden.

Godseier *Knut Berg:* Jeg var ikke opmerksom paa om ravnen var medtat. Hvis ikke vil jeg foreslaa at den ogsaa blir præmiert, for det er et meget større rovdyr end nogen aner. Efter hvad jeg har hørt fortælle av rengjætere og fjeldfolk er den rigtig slem paa nyfødte renkalver, som den skal dræpe noksaa meget av. Man har endog set den passe paa naar simlen

kalver. Jeg har ogsaa av og til faat korp i bulvansaks; den har slaat efter orfuglbulvanen. At ekorn ikke skulde tages med synes jeg er urimelig, for den er en fæl eggrøver og den tar kyllinger, samtidig som den gjør adskillig skade i skogen paa knopskud og frø.

Fiskeriinspektør *Landmark:* Ravnen gjør kanske aller størst skade nordpaa, og der er store masser av den i Finmark og Troms. Den har gjerne tilhold paa fiskeværene hvor den river ned og ødelægger fisk, som hænger paa hjeld, saa der kan være meget som taler for at præmiere den. Imidlertid er den jo ikke blandt de fredede fugler saa den er altid efterstræpt.

Forstkandidat *Otto Lund:* Jeg er fuldt opmerksom paa at ekornet gjør betydelig skade, men jeg mente det var farlig at ha præmie for den hvis § 10 ikke skulde bli forandret, for da kan folk gaa omkring og skyte ekorn saa at si hvorsomhelst.

Formanden: Naar kraaken er medtat blir jo det forsaavidt det samme for den som for ekornet. Den er jo ogsaa overalt. — Jeg skulde ikke ha saa meget imot at stryke gaupe, men for jervens vedkommende tror jeg vestlændingerne med rette vil protestere. Jeg er sikker paa at det vil bli et rent ramaskrik, om man vilde ta bort præmien for jerv.

Pelsvarehandler *Rasmussen:* Som bevis paa hvor litet velset jerven er paa vore kanter kan jeg oplyse at der i skudpræmie for en jerv er betalt 1600 kroner, — tilsammen av forskjellige herreder.

Godseier *Knut Berg:* I Hallingdalsbygderne har jerven i de sidste aar tiltat, saa de ikke har kunnet slippe sauene i fjeldet uten gjæter. For endel aar siden sendte jeg endel sauer op til Hallingdal, men jeg fik ikke en eneste igjen, fordi de var uten gjæter. Jeg vet det har været tale om at betale 2500 kroner i præmie deroppe.

Formanden: Det er vel ogsaa et av de værste rovdyr vi har.

Godseier *Knut Berg:* Den gjør ogsaa forfærdelig megen skade paa renen. Den tar selv de største rensdyr.

Dr. *Kloster:* Hvis jeg faar nogen støtte vilde jeg ha foreslaat noget i likhet med hvad svenskerne har om jagt fra motorbaater, skjønt det kanske ikke passer paa dette sted. I Sverige er der som jeg nævnte før forbud mot jagt fra motorbaat eller andet maskindrevet fartøi efter andet dyr end sæl fra 1ste juni til 1ste oktober. Jeg har indtrykket av at Norsk Jæger- og Fiskerforening betragter sjøfugljagt som en mindre fin jagt, som den ikke har nogen interesse av; i Sverige og Danmark tar man meget hensyn til denne jagt, og paa Vestlandet er der en sterk motvilje mot alle disse som reiser ut i motorbaat og driver al slags jagt, og vi har længe tænkt paa om det ikke skulde være mulig at faa puttet ind i den norske lov en bestemmelse som

den svenske. Vi er fuldt opmerksom paa at nye lovbestemmelser skaper nye lovovertrædere, men vi tænkte at vi kanske litt efter litt skulde kunne faa arbeidet os ut av dette forhold. Om jeg ikke fremsætter noget forslag gaar jeg ut fra at departementet ogsaa faar høre vor mening paa denne maate.

Byraachef *Kaaterud:* Det er kanske et spørsmaal, om det egentlig passer at ha de samme præmiesatser nu, som man hadde i 90-aarene, i 1899, men som nu formentlig ikke tilnærmelsesvis har den samme betydning som dengang.

Formanden: Med hensyn til præmiesatserne for ulv, gaupe og jerv har det ingen betydning om de er litt høiere eller litt lavere; for jerven er der jo opsat specialpræmier, saa den løper op i svære beløp, og for gaupen er præmien forhøiet fra 2 til 10 kroner, og desuten er der jo værdi i skindet i vinterhalvaaret. Det skulde da være spørsmaal om præmierne for rovfugl som jo er svært lave; og 2 kroner for oter er jo ogsaa litet.

Dr. *Kloster:* For nogen aar siden var det spørsmaal oppe fra laksefiskerne om ikke præmien for oter burde forhøies. Oteren var imidlertid et utdøende dyr paa Vestlandet, saa det var ikke nogen grund til at sætte præmien op, men det ser rigtignok nu ut som den holder paa at tilta igjen. Det kommer vel av at de gamle folk som har drevet med denne fangst og som forstod sig paa det nu er borte, og det er faa som tar det op efter dem. Jeg tror imidlertid ikke at præmien for oter spiller nogen rolle.

Formanden: Det kunde være spørsmaal om at foreslaa en høiere præmie for de værste rovfugler, ørn, falk og hubro; 2 kroner er jo forfærdelig litet, men et andet spørsmaal er om vi faar det igjennem, om vi f. eks. foreslaar præmien forhøiet til 10 kroner.

Overretssakfører *Ferslew:* Det værste ved det er at man ikke faar folk til at stelle med saks længere for den betaling. Jeg har maattet betale ekstra for det i mange aar, men 2 kroner er nu saa latterlig litet at ingen gidder sætte op en saks for den betaling. Skulde man kunne opnaa nogen forhøielse av betydning maa man i hvert fald gaa til 5 kroner for rovfugl.

Formanden: Det maatte formentlig kun være for de værste rovfugle; vi faar ikke gjennemført en præmie av 5 kroner for en spurvehøk, som nu bare er foreslaat med 1 krone, men nogen forhøielse kunde man kanske foreslaa for den ogsaa.

Dr. *Kloster:* Jeg synes ikke vi skulde forhøie disse præmier. Naar vi vil forsøke at faa væk den fri rovdyrjagt vil en forhøielse av præmierne være at arbeide imot denne tanke.

§ 31. For at præmie skal erholdes, føres huden av de dræpte pattedyr eller, om det er fugl, det hele dyr med fjærklædning til vedkommende lensmand eller til den fylkesmanden

dertil bemyndiger, som borttar tungen av de i forrige paragraf omhandlede fugler og de to midterste klør paa høire fot av hver av de der omhandlede pattedyr. For kraakers vedkommende er det tilstrækkelig at den der vil erholde præmie medbringer begge ben av fuglen.

Forsaavidt dyret utleveres til universitetet eller andre offentlige samlinger, utfordres ikke den her omhandlede borttagelse av tungen eller klør, og er attest fra vedkommende samlings bestyrer da tilstrækkelig legitimation for præmiens erholdelse.

Præmien utbetales av vedkommende lensmand eller den fylkesmanden dertil bemyndiger, der attesterer at dyret er fældet eller fanget inden fylket. Er der grund til at dra vedkommendes opgivende i tvil, skal nærmere legitimation i denne henseende forlanges, før præmien utbetales. Præmien bortfalder, naar dyret er ulovlig fanget eller fældet. De til utredelsen fornødne summer utlignes paa det fylke, inden hvis grænser dyret er fældet.

Saafremt præmie utbetales av andre end lensmanden kan fylkesmanden tilstaa vedkommende en godtgjørelse av indtil 10 pct. av hver præmie han utbetaler. Denne godtgjørelse utredes av den som har ret til at hæve præmien.

De i denne og foregaaende paragraf fastsatte bestemmelser gjælder ogsaa for byer, inden hvis eiendomsgrænser der fældes de i nærværende paragraf nævnte dyr. Præmien utbetales gjennem vedkommende politiembedsmand.

Formanden: Forskjellen er her bare den at det er en anden fremgangsmaate med hensyn til præmiernes utbetaling.

§ 32. Den som krænker andens ret ved at fælde, saare eller fange vilde dyr, som ikke er i nogens eie, straffes med følgende bøter: for elg fem hundrede til otte hundrede kroner, for vildren, raadyr og daadyr to hundrede og femti til fire hundrede kroner, for bæver to hundrede til fire hundrede kroner, for hare, tiur, røi, orfugl, rype, jerpe, raphøns, rugde, erfugl, fasan og svane femti til to hundrede kroner, for andre dyr ti til to hundrede kroner.

Den som krænker andens ret ved at jage eller sætte fangstredskaper for vilde dyr, straffes, selvom han derved ikke har fældet eller fanget noget dyr, med bøter fra tyve til fem hundrede kroner.

Disse straffebestemmelser kommer ogsaa til anvendelse paa den, som driver jagt eller fangst i de i §§ 6 og 8 omhandlede strækninger uten at ha løst de i disse paragrafer paabudne jagtkort, samt paa den som dersteds fælder elg, hjort eller vildren, saavel forinden Kongens bestemmelse desangaaende er avgit som i strid med saadan bestemmelse, endvidere paa den som i bygdealmenning ulovlig fælder elg, hjort eller vildren eller driver jagt eller fangst i strid med de utfærdigede regler.

Med bøter fra tyve kroner til to hundrede kroner straffes

den som i umatrikulert statsskog samt særskilt matrikulert statsskog og paa anden grund som er statens private eiendom, vægrer sig ved at fremvise de i §§ 6 og 8 omhandlede jagtkort, naar han dertil opfordres.

Formanden: Bøtesatserne er som man ser betydelig forhøiet; saa lave som de er nu er det jo rent fristende at drive ulovlig jagt, det er ret og slet lønnende. Dertil kommer at værdien av det fældte vildt efter § 38 skal inddrages.

§ 34. Den som overtræder nærværende lovbestemmelse angaaende jagt-, fangst- og fredningstiderne, selv om han derved ikke har fældet eller fanget noget dyr, straffes med bøter saaledes som disse i § 32 er fastsat for de forskjellige vildtsorter, eller saafremt det ikke kan bringes paa det rene hvad slags vildtsort vedkommende har villet fælde eller fange, med bøter fra femti til tusen kroner.

Formanden: Før var det altsaa umulig at faa straffet den som gik paa ulovlig jagt, om han ikke hadde fældet noget dyr.

Overretssakfører *Swang:* Denne paragraf vil ogsaa omfatte det at man reiser op og dresserer hund i fredningstiden, og man skræmmer vildtet fra sit eget terræng over paa andres.

§§ 35, 36 og 37 foranlediget ingen bemerkning.

§ 38. Ulovlig fældet eller fanget dyr eller dets værdi tilfalder grundeieren eller den, til hvem han overdrar sin ret, saafremt han ikke selv har forøvet eller deltat i forseelsen, i motsat fald herredskassen.

Efter omstændigheterne kan der tillike tilkjendes den fornærmede erstatning for forvoldt skade.

Ulovlig fældet eller fanget dyr som i henhold til denne lovs § 14 er fredet det hele aar, eller dets værdi, tilfalder det offentlige.

Gjenstande som har været benyttet eller bestemt til at benyttes ved en efter nærværende lov strafbar handling kan, naar de tilhører nogen i den strafbare handling skyldig, ved dom inddrages

Formanden: Det som er nyt her er 3dje og 4de led: „Ulovlig fældet eller fanget dyr som i henhold til denne lovs § 14 er fredet det hele aar, eller dets værdi, tilfalder det offentlige," og „Gjenstande som har været benyttet eller bestemt til at benyttes ved en efter nærværende lov strafbar handling kan, naar de tilhører nogen i den strafbare handling skyldig, ved dom inddrages". Man kan altsaa inddra gevær, „gjenstande" staar det, men omfatter det ogsaa hund? Det synes jeg er noget uklart. En hund kan jo ogsaa siges at være en gjenstand, men jeg tror ikke det har været meningen at den skulde indgaa under bestemmelsen. Men jeg vil rette det spørsmaal: hvorfor ikke ogsaa hunden?

§ 39 og 40 foranlediget ingen bemerkning.

§ 41. Naar hund træffes jagende paa egen haand efter fredet vildt som nævnt i § 29, kan hundens eier eller ansvarlige besidder — uanset enten hunden optages eller ikke — ilægges bøter fra fem til to hundrede kroner. Bøterne tilfalder herredskassen i det distrikt, hvor den ulovlige jagen først er iagttat. Bøterne bortfalder, hvis hunden nedskytes, eller hvis dens eier straks lar den dræpe.

Forstkandidat *Otto Lund*: Er det haabløst at søke at faa rettet dette „kan" til „skal". Politimesteren hos os ilægger ikke mulkt naar det staar „kan" og ikke „skal".

Dr. *Shepherd*: Jeg vil støtte hr. Lund i det han der sier. Jeg har som sekretær i foreningen i Tinn gang paa gang været bombarderet av folk, fordi de lokale bikjer jager livet av sauene, men jeg har paa politikammeret faat det svar, at hvis hunden har sit politimerke i orden og der er betalt skat for den, kan man desværre intet gjøre Kunde man faa skjærpet denne bestemmelse vilde det sikkerlig ikke være av det onde.

Overingeniør *Poulsson*: Det er godt og vel dette at vi faar skjærpede bøte- og straffebestemmelser for ulovlig jagt, men skulde det ikke kunne la sig gjøre at man ogsaa kunde skaffe sig midler til at faa beviset i orden. Jeg tænker nu paa smaavildtet. Naar jeg træffer en mand paa mit jagtfelt med fyldt rypesæk i ulovlig tid eller i lovlig tid, har jeg intet middel til at faa bevist at han har gjort noget galt. Jeg faar ikke lov til at se i hans rypesæk. Skulde det være umulig, naar jeg legitimerer mig som grundeier, at kunne kræve at faa se hvad han har i sækken? Kunde det opnaaes tror jeg det vilde være svært heldig. I de fleste tilfælder, naar det gjælder ulovlig jagt paa smaavildt, er det overmaade vanskelig at skaffe bevis tilveie, særlig efter det sidste forslag. Jeg har læst at man i Amerika har bestemmelser hvorefter en stationsmester har ret og pligt til at visitere kolli som han finder mistænkelige. Jeg vil ikke komme med noget forslag, men efter min mening er det et hul i loven, at man ikke har ret til at visitere mistænkelige personer som paatræffes i ens eget terræng.

Overretssakfører *Harald Platou*: Vi foreslog i det tidligere omtalte møte at vi skulde faa skjærpede regler og ransakning, men dertil blev det svaret at det ikke gaar an at sætte en mand, som er mistænkt for at ha skutt en hare ulovlig, strafferetslig set i en værre stilling end en rovmorder. Lovens regler er forresten saapas tøielige at man kan foreta en beslaglæggelse efter straffeproceslovens § 215 for at sikre sig beviset. Det skal egentlig ske efter forhørsrettens beslutning; men det staar ogsaa at beslag iverksættes av retten, paatalemyndigheten, politiets tjenestemænd, eller, naar nogen gripes paa frisk gjerning, av enhver der er berettiget til at paagripe ham. Da kan man ogsaa foreta

beslag og øieblikkelig indberette det til retten for at faa dens godkjendelse. Og i reglerne om paagripelse heter det bl. a., at man kan paagripe en person selv, naar der ikke er tid til at vente paa rettens beslutning om det. Enhver kan paagripe en mistænkt naar den mistænkte træffes eller forfølges paa frisk gjerning eller friske spor. Tar man ham paa frisk gjerning kan man arrestere ham, og man kan ta fra ham sækken og saa styrte avsted til retten med den. Men at faa sat igjennem saa skarpe regler som man har i Amerika er ganske haabløst.

Overretssakfører *Swang*: Hvis en mand gripes i ulovlig jagt flere ganger, naar han bor i en skog hvor han ikke har jagtret, og han har hund og gevær, vil det være ganske rimelig at si at den mand ikke faar lov til at ha hund. Spørsmaalet er, om man ikke burde gaa endnu videre; han kan jo ha andre avrettede dyr.

Skoginspektør *Aaeng*: Jeg har ikke lagt merke til om der er nogen bestemmelse som rammer det at man lar fangstindretninger staa ute efterat fredningstiden er indtraadt. Det er en almindelig ting at man finder snarer, som har staat over fra vinteren. Ifjor høst fandt jeg i Trøndelagen en snare med en røiunge i og en tiurunge i en anden. De hadde gaat i snaren i begyndelsen av august efter fjærdragten at dømme.

Overretssakfører *Harald Platou*: § 36 handler om anbringelse av fangstindretninger i ulovlig tid. Meningen er at ramme fangstindretninger som staar ute i ulovlig tid, men ordlyden er ikke rigtig klar.

§ 44.

I. Kongen kan for enkelte fylker for indtil 5 aar ad gangen, naar vedkommende fylkesting anbefaler det, tilstede følgende forandringer i nærværende lovs bestemmelse:
   1. Fredning av enkelte vildtsorter det hele aar.
   2. Forbud mot anvendelse av visse jagtvaaben samt jagt- eller fangstmaater, som ansees særlig skadelige for vildtstanden eller grusomme for vildtet.

II. Kongen eller den han dertil bemyndiger kan derhos:
   1. Utfærdige særskilte bestemmelser for retten til at drive jagt paa firføttet vildt, der holdes i dyrehave eller indhegnet park, samt paa harer, som opholder sig paa ø, hvor enkeltmand har jagtretten.
   2. Utfærdige midlertidige fredningsbestemmelser for dyr, som ikke er omhandlet i nærværende lov.
   3. Meddele tilladelse til at der i videnskabelig øiemed fældes enkelte stykker av fredet vildt i fredningstiden, og at der i samme øiemed indsamles egg i de strækninger som omhandles i § 6 og 8 samt i lov av 12te mars 1920 om utnyttelse av rettigheter til beite, fiske, jagt og fangst m. v. i statens almenninger.

Formanden: Her er strøket den nuværende bestemmelse om at Kongen kan gi tilladelse til indskrænkning av jagttiden for enkelte vildtsorter. Det er altsaa for at komme bort fra disse specialbestemmelser som vi er vant til fra tidligere. Jeg gaar ut fra at alle er enig heri; det er en fordel at den er sløifet. Videre er sløifet punkt 5 om at rypejagten kan tillates at begynde fra 20de august i Lofoten og Vesteraalen. Det var vel ikke nogen rimelighet i at denne specialbestemmelse skulde bli staaende for disse specielle distrikter. Det fandt man var ganske urimelig.

Dermed har vi gjennemgaat alle de paragraffer som skogdirektøren har foreslaat forandret. Jeg vil tilføie at det var nogen enkelte andre ting som vi ogsaa heftet os ved. Det var om jagtlovens § 2, som handler om bortforpagtning av jagtret. Det heter i denne paragraf at forpagtningstiden ikke maa overskride 10 aar. Vi mente at den tid var svært kort, særlig i de tilfælder hvor man bygger op huser, og vi foreslog derfor tiden forlænget til maksimum 25 aar, men det har altsaa skogdirektøren ikke fundet grund til at gaa med paa. Videre er det § 3, hvor det staar at regler for jagt og fangst i sameier skal være gjældende for 5 aar ad gangen Jeg synes det er litt rart at man skal ha saa korte tidsrum. Jeg kan tænke mig at man ikke har villet gaa med paa de 25 aar for forpagtning, for man ræsonnerer som saa at man ikke skal kunne forlede en mand til at bortforpagte sine rettigheter for en saa lang tid for en liten avgift; men her hvor det gjælder sameie, hvor ikke en enkelt mand leier ut, synes jeg det var rimelig at man hadde utstrakt tiden noget længere. Men det er altsaa heller ikke optat.

Forstkandidat *Otto Lund*: Vil der komme en egen lov for Spitsbergen? I motsat fald bør vel det komme ind under den almindelige jagtlov.

Formanden: Det maa vel forutsættes at der blir en egen lov for Spitsbergen. Forholdene er jo saa rent forskjellige, at vor jagtlov ikke vil passe deroppe.

Aktiemægler *Thoen*: Jeg gaar ut fra at der efter denne diskussion blir forfattet en resolution som blir oversendt departementet. Jeg vil da henlede opmerksomheten paa at denne bør søkes holdt saa nær som mulig til de resolutioner som er indsendt fra andre foreninger, saa den ikke væsentlig avviker fra disse.

Formanden: Jeg er enig i at det vil være uheldig, men paa den anden side maa vi jo holde os til det som har været uttalt her idag. Hvis resultatet av vore forhandlinger her idag strider mot hvad andre foreninger har uttalt, kan jo ikke vi holde os til hvad disse har sagt og lave vor resolution efter det.

Aktiemægler *Thoen*: Nei, det var naturligvis ikke min mening.

Formanden: Men selvfølgelig vil vi forsøke bedst mulig at undgaa at komme i strid med de andre foreninger, hvis det lar sig gjøre.

Aktiemægler *Thocn*: Jeg vil da foreslaa at de foreninger, som allerede maatte ha avgit uttalelser til departementet, bør søke at faa trukket disse tilbake hvis der skulde være nogen væsensforskjel mellem uttalelserne og den resolution som vedtages her. En resolution fra dette møte som omfatter saa mange foreninger vil selvfølgelig gjøre et ganske andet indtryk.

Dr. *Kloster*: Vil det ikke fremgaa av resolutionen hvilke foreninger har været repræsentert paa dette møte, og hvilke har akceptert resolutionen?

Formanden: Jo, selvfølgelig vil det bli nævnt hvilke foreninger der har deltat i dette møte. Vi har gjort et forsøk paa at utarbeide en uttalelse forsaavidt angaar de ting vi behandlet i formiddag, og vi kunde da kanske supplere det og forelægge det for herrerne senere iaften. Det er spørsmaal om vi skulde avgi en mere almindelig uttalelse og forøvrig henvise til referatet av forhandlingerne her, eller om vi skal uttale os om de og de bestemte punkter.

Godseier *Knut Berg*: Hvis man kunde være saa heldig at faa bort den frie rovdyrjagt vil jeg foreslaa at man søker at faa ind en bestemmelse om, at det i og utenfor jagttiden er forbudt for uvedkommende at vise sig med gevær i anden mands skog og mark.

Dr. *Kloster*: Jeg vet ikke om det er for sent paa dette tidspunkt at foreslaa, at vi i vor resolution tar ind en uttalelse om en inspektør eller konsulent for jagten. Spørsmaalet har været oppe i vor forening, og vi har paa det bestemteste samlet os om et forslag i den retning. Den som har læst skogdirektørens beretning vil faa et sørgelig indtryk av hvor litet der staar om jagten, hvis vedkommende skogfunktionær ikke er personlig jæger. Jeg har netop arbeidet mig igjennem det meste av det som findes av norsk jagtliteratur for de sidste 30 aar, og har søkt igjennem skogdirektørens beretninger, men det har været trist at se hvor svakt jagten er behandlet i disse. Det gir et typisk billede av hvilket appendiks jagten har været til skogen. Jeg mener at noget av det væsentligste maatte være om man i spidsen for jagtadministrationen kunde faa en mand som fik det som sin opgave at arbeide for en rationel jagtpleie her i landet. Det har vist sig paa fiskeriernes omraade hvilken stor baade ideel og reel betydning det var for vort land, at vi hadde en mand som hr. Landmark til at stelle med disse ting, og hvis vi kunde faa en jagtens Landmark vilde vi være vel tjent.

Formanden: Jeg synes ingenlunde det er for sent, — det er jo et spørsmaal vi har drøftet mange ganger, og jeg for min

del har intet imot at vi i tilslutning til hvad vi her sier nævner baade dette om en jagtinspektør og om opsynet.

Dr. *Kloster*: Jeg mener at jagtinspektøren maa komme foran opsynet.

Aktiemægler *Thoen*: Jeg vilde gjerne faa høre om der er nogen bestemmelse som kan ramme kjøp av vildt, fangst i ulovlig tid.

Formanden: Efter jagtlovens § 26 og 27 er det forbudt baade at sælge og kjøpe vildt fældet i fredningstiden.

Aktiemægler *Thoen*: Utkastet indeholder altsaa intet forslag om at kjøperen kan straffes?

Skolebestyrer *Johnson*: Da jeg har været fraværende, er det første gang jeg hører tale om det, som dr. Kloster talte om, nemlig om en jagtinspektør. Den tanke tiltaler mig i høieste grad, og jeg vil gi den min bedste tilslutning. Jeg mener ogsaa at en jagtinspektør bør gaa forut for opsynet, for en jagtinspektør vil uvægerlig trække opsynet efter.

Formanden: Idet debatten og denne del av møtet nu avsluttes vil jeg takke samtlige som har været saa elskværdig at møte frem og likeledes de herrer som har deltat i debatten.

Møtet hævet kl. 6.55.

Efterat møtets deltagere hadde spist aften sammen fremla formanden, overretssakfører *Delphin*, utkast til resolution.

Efter en kortere diskussion vedtok møtet enstemmig følgende

Resolution:

Bestyrelsen for Norsk Jæger- og Fiskerforening og repræsentanter for følgende tilsluttede foreninger:

Nesoddens Jægerforening, Sør Aurdal J. & F. F., Stavanger By & Amts J. & F. F., Trondhjems J. & F. F., Bratsberg J. & F. F., Vestfold J. & F. F., Rakkestad og Degernes J. & F. F., Buskerud J. & F. F., Tinn J. & F. F., Bergens J. & F. F., Fredrikshald & Omegns J. & F. F., Kristiansand og Oplands J. & F. F., samlet i Kristiania den 27de juni 1921 til møte til drøftelse av revisionen av jagtloven, slutter sig i det væsentlige til det av skogdirektøren av 7de april d. a. fremsatte forslag, idet man dog finder følgende ændringer paakrævede:

Ad § 10.

Den fri adgang til jagt paa præmiebelønnede rovdyr og rovfugler bør ophæves eller ialfald sterkt indskrænkes.

Ad § 11.

Man finder den foreslaatte indskrænkning av forfølgningsretten for vidtgaaende. Men denne ret bør i ethvert fald ophøre ved utgangen av den dag da vildtet er kommet ind paa andenmands jagtgrund.

Ad § 18.

Den foreslaatte arealbegrænsning av 1000 ha. for elg og 500 ha. for hjort bør nedsættes.

* * *

I forbindelse med disse bemerkninger om jagtloven maa forsamlingen paa det varmeste anbefale, at der ansættes en offentlig tjenestemand med det specielle hverv at vareta jagtvæsenets interesser („Jagtinspektør"), likesom man sterkt maa fremhæve nødvendigheten av at der i størst mulig utstrækning etableres offentlig tilsyn med overholdelse av jagtlovens fredningsbestemmelser. Uten et saadant vil selv den bedste lov bli litet effektiv.

A. LANDMARK

ÆRESMEDLEM

Bestyrelsesmedlem 1877—1922

Herman Friele

in memoriam.*)

Den 7de november ifjor døde pludselig Herman Friele under et ophold paa Voss. Han var da $83^1/_2$ aar gammel og hadde saaledes forlængst passert støvets aar. Dødsfaldet kom forsaavidt ikke som en overraskelse. Men for os som stod ham nær, som hadde færdes med ham paa jagt og fisketurer følles dog hans bortgang som et tap. Friele er mindet som videnskapsmand, han er mindet som handelsmand. Han bør ogsaa mindes av B. J. & F. F., hvis æresmedlem han var. Han var senior blandt Bergens jægere og fiskere. Særlig bør dog mindes hans arbeide for rationel jagt og fiske og for god sportslig aand blandt jægere og fiskere. Paa disse omraader har han ydet en indsats som faa her vestenfjelds.

Allerede som liten gut var Friele en passionert jæger og fisker, han hadde nemlig den store lykke at ha en liberal far, saa han var i besiddelse av bøsse og fiskestang allerede i en alder da for de fleste disse redskaper var Tabu. Det kun at komme hjem med størst mulig utbytte tilfredsstillet ham i længden ikke. Som ganske ung begyndte han at studere dyrenes og da særlig fuglenes liv. Litt efter litt erhvervet han sig et indgaaende kjendskap til vestlandets fugleverden. I denne

*) Mindetale holdt ved B. J. & F. F.s vaarmøte 7. 3. 1922.

forbindelse kan nævnes et eiendommelig træk. Friele hadde et skarpt øre for fuglenes sang. Rugdens pistring, som jo er meget intens, kunde han dog ikke opfatte, han hørte kun knortingen. Vi finder derfor ofte Frieles navn nævnt i professor Colletts arbeider. Likeledes har han beriket Bergens museums samlinger med mange værdifulde fund; den værdifuldeste gave var hans eggsamling, som i sin tid var landets største. Denne samling hadde Friele for en del erhvervet ved kjøp og bytte. Den væsentligste del hadde han dog selv samlet, i hvilken anledning han foretok reiser rundt om i landet; i 1864 besøkte han saaledes Finmarken, hvis interessante fugleverden den gang var forholdsvis litet kjendt. Professor Colletts første reise til Finmarken var i 1874. I midten av 70-aarene gav Friele sig ikast med en anden gren av zoologien, malacologien. Ornithologien blev dog ikke ganske lagt paa hylden. Fra den norske Nordhavsekspedition i 1876 – 78, hvori Friele deltok som zoolog, medbragte han saaledes en samling fugleskind som han hadde indsamlet paa Jan Mayn, Bjørneøen og Spitsbergen.

Friele har jaget og fisket rundt om i landet. Et sted var ham dog særlig kjært, Hamlegrø. Efterat ha jaget nogen aar paa Kvamskogen kom han i 1870 til Hamlegrø, hvor han siden holdt til saalænge han drev rypejagten. I 1910 kunde Friele her feire 40-aars jubilæum og mindes jeg ikke feil blev ogsaa 45 aars jubilæet feiret. I de fleste av disse aar var tilholdsstedet Lien; først i de seneste aar, da alderen gjorde sig gjældende, trak han over til hotellet paa Søndre Hamlegrø. Det kan nemlig ikke negtes at der var primitivt paa Lien.

I sine sidste leveaar maatte Friele opgi jagten, da øinene negtet tjeneste, kræfterne svigtet vel ogsaa. Fisket drev han dog til det sidste. I de senere aar var man sikker paa at træffe ham 15de april, første fiskedag, i Oselven. Saa var ogsaa tilfældet ifjor, da han var 83 aar gammel. Han kom da hjem med to laks. Like til det sidste kunde Friele komme i fyr og flamme, naar talen kom ind paa laks- og ørretfiske. Høsten 1920, da jeg like var kommen fra landet, gik jeg en kveld indom en kinematograf for at slaa ihjel en ledig time. Neppe var jeg kommen ind i salen, før en roper paa mig. Det var Friele. Da jeg kom over til ham, trak han frem av lommeboken en ørretflue og en gutfortøm. Det var en „Soldier Palmer" nr. 8 og noget slitt ørretgut „Se paa dette! Har inde i Masfjorden knepet en laks paa 6 kilo paa de greiene. Jeg stod ikke længe med fisken heller." Det tror jeg forøvrig gjerne. Freile pleiet altid at kjøre fisken skarpt. Det var rent morsomt at høre Frieles begeistring. Jeg tror ingen av os saa paa hvad der blev spillet paa det hvite lerret den kvelden, dertil var vi begge for optat med flue- og fiskeprat.

Ifjor sommer var Friele igjen inde i Masfjorden, men da kom han skuffet tilbake. Det var saart at høre ham. „Jeg var ute en gang for at fiske, men maatte straks opgi det, da jeg blev saa træt.“ Ved flere leiligheter i de senere aar hadde Friele antydet at han nok maatte slutte med fisket. Men naar vaaren kom, kom ogsaa fiskegreiene for dagen og den 15de april var Friele at træffe i Oselven. Denne gang var det alvor. Han hadde nok selv forstaaelse av, at om han end muligens fik opleve en fiskesæson, vilde han dog ikke kunne svinge stangen og faa høre snelden hvine. For en ivrig fisker og friluftsmenneske som Friele vilde det være bittert. Døden skaante ham dog for denne tort.

I 1874 stiftedes „Bergens Jagtklub“. At dømme fra forhandlingsprotokollen var Friele en av klubbens mest interesserte medlemmer, han var ogsaa en tid dens formand. I 1885 opløstes klubben og først 10 aar senere stiftedes B. J. & F. F. I interregnumet mellem disse to foreninger samledes en liten kreds av ivrige jægere og fiskere hver lørdag eftermiddag vinteren utover i Frieles hjem for med en halv øl og en pipe tobak at drøfte jagt og fiske. Av deltagere i disse møter kan nævnes repslager Bruland, ingeniør Gill, arsenalforvalter Grindstad, ingeniør O. W. Fasting, kommandør Juel og professor Hansen. Det var en ren privat sammenkomst, men desuagtet blev der fra myndigheterne forelagt den til uttalelse spørsmaal vedrørende jagt og fiske. Ved siden av at rent saklige spørsmaal blev drøftet, servertes der ogsaa under møterne jægerlatin. Flere av Fastings fortællinger saa her dagens lys, og her fortalte kommandør Juel om sine oplevelser fra felttoget i Mexiko, hvori han deltok paa fransk side. Det var festlige stunder disse møter.

For de fleste yngre medlemmer av B. J. & F. F. var Friele en fremmed. I de senere aar har han ikke kunnet delta i foreningens møter. Saa var ikke tilfældet i foreningens første aar. Han var da ofte tilstede i møterne, hvor han holdt foredrag om spørsmaal vedrørende jagten og om jægerens etiske regler, en sak som interesserte ham meget, eller han deltok i diskussionen. Da jagtloven av 1899 var under utarbeidelse repræsenterte Friele sammen med overretsakfører Bonnevie Angell B. J. & F. F. under forhandlingerne.

Maatte B. J. & F. F. inden sin midte altid tælle mænd som Herman Friele.

James A. Grieg.

Nogen jagt- og dyrebilleder fra nordishavslandene.

Av Olaf Holtedahl.

Under en række somres ophold paa og ved de arktiske øer nord og nordøst for Norge: Bjørnøen, Spitsbergen og Novaja Semlja, har jeg set ikke saa litet til dyrelivet som det arter sig ved sommertid i disse strøk og ogsaa deltat endel i jagt heroppe. Det kunde da kanske interessere N. J. & F. F.s medlemmer at høre litt her nordfra, ikke mindst siden nu de to førstnævnte landomraader er blit nær knyttet til vort eget land.

Det er igrunden ikke mange likhetspunkter mellem den jagt vi kjender fra Norge og den som drives oppe ved ishavsøene. Dertil er natur- og vildtforholdene for forskjellige. Det er drivisen som her nord er vidne til de fleste skud, og siden dyrelivet paa land er koncentrert om kystene er det praktisk talt ogsaa kun der, jagt kan foregaa. Paa og ved drivisen er det da at jagten paa sæl og isbjørn drives.

Jagten paa sæl, som paa polarvildt i det hele, drives jo omtrent ikke som sport men som levevei og er i virkeligheten, som vel bekjendt, en meget vigtig indtægtskilde for store dele av vor kystbefolkning, baade i Nord-Norge og længer sørpaa. Det er nu yderst sjelden man hører om sportsjagt-ekspeditioner nordover. Før krigens tid var det almindeligere at en eller anden utenlandsk rikmand utrustet en slik ekspedition.

Gaa ind paa sælfangsten i sin almindelighet skal jeg ikke her. Den drives jo av vor store ishavsflaate hver vaar og forsommer baade i østisen (d. v. s. havstrøkene mellem Ruslandskysten – Novaja Semlja i sydøst, Bjørnøen – Spitsbergen i nordvest) og vestisen (mellem Spitsbergen og Grønland) og det er særlig grønlandssælen, i vest ogsaa klapmytsen, som her er det vigtigste bytte. De sælarter man om sommeren ser mest av under Spitsbergens og Novaja Semljas kyster er andre, det er storkobben *(Phoca barbata)* og ringsælen eller snadden *(Phoca foetida)*. Storkobben er den største av sælene i Nordishavet og kan bli indpaa 3 m. lang. Den holder til nær land paa grundt vand (den lever for en væsentlig del av bunddyr) og er svært almindelig at træffe paa inde i fjordene. Om sommeren ligger den, naar det er godt, stille veir, og soler sig paa isflakene og da er det ikke vanskelig at komme den paa skudhold. Man kan ofte til og med gaa nær indpaa den med en skute uten at den kaster sig i vandet og svømmer væk.

Paa Novaja Semlja-ekspeditionen 1921 kom vi en herlig klar solskinskveld i sidste halvdel av august ind i en lang fjord tem-

melig langt nord paa vestkysten, hvor vi paa smaaisen, som var dannet ved kalvningen av en svær bræ som her gaar i sjøen, saa en hel del kobber ligge som svarte flekker bortover. Vi hadde kinematografapparat med og skulde prøve at faa „tat" en sæl i levende live fra dækket. Vi stoppet skutens motor og seg saa sagte i aapent vand fremover mot isflakene hvor dyret laa, fotografen færdig til at sveive og en mand færdig med rifle. Paa 50–60 meters hold begyndte fotografen sit arbeide og fik optat en hel del meter mens dyret laa omtrent urørlig, bare av og til svingte det litt paa hodet. Paa 30–40 meters hold

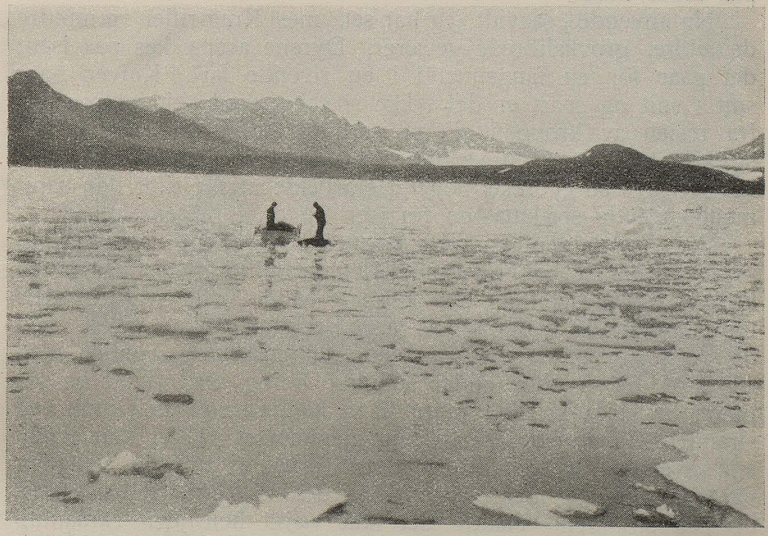

Fig. 1. Storkobbejagt ved Novaja Semlja.
Fot. B. Lynge (Norske Nov. Semlja eksp. 1921).

smaldt skuddet og hodet sank ned, ellers ikke en bevægelse i den svære krop. Det var et godt skud. Vanskeligheten med sæljagten er at dyret maa skytes helt dødt med engang; er der aldrig saa litet liv igjen gjør dyret en slæng med kroppen og glir saa uti vandet – den ligger altid ved et hul i isen eller nær selve iskanten – og gaar ned. Der sigtes derfor altid bare paa hodet. At skyte andetsteds kan litet nytte, selv med blyspidskule.

Paa fotografiet, fig. 1, ser man fangstbaaten som er drat avsted efter det døde dyr. (I bakgrunden tilhøire driver nogen andre av vore folk med en anden storkobbe som er skutt). Ellers foregaar sæljagten praktisk talt altid fra baat. Er man kommet i drivis med sæl paa, bemandes „fangstbaatene", store, sterke farkoster med meget betydelig bæreevne, og disse drar

avsted hver paa sin kant. Store fangstskuter kan ha mange slike baater. Naar man saa nærmer sig kobben gjælder det at ro stilt, derfor bruker man ikke vanlige tollepinder men aaren ligger i en liten taugring, med en enkelt pinde som fæste. Baatene er altid hvitmalt for ikke at stikke av i farven mellem isflakene. Det sidste stykke maa man være særlig varsom: en mand ligger fremme i baugen med riflen færdig, mens en anden, „hammelmanden" forsigtig skaater („hamler") baaten fremover med øinene stadig fæstet paa sælen. Viser dyret tegn paa uro holdes aarene stille. Paa denne maate kan man ofte komme paa klods hold.

Nu anvendes, saavidt jeg har set, mest Krag-rifler og mindre de ældre, grovkalibrede geværer. Dyrene avspækkes paa isen; det gaar for en fangstmand i en rivende fart. Kniven gaar snit i snit og snart er det tykke spæklag med skindet paa løst fra resten av kroppen. Først ombord skilles saa skindet fra spæklaget. Der er en vældig masse spæk paa en voksen storkobbe og det er ikke noget let arbeide at faa drat den sammenhængende spækmassen fra isen og op i baaten.

Paa Spitsbergen i 1910 (ritmester Isachsens ekspedition) skjøt jeg en storkobbe i vandet i en grund fjordarm paa nordkysten, og spækket av den kobben hadde vi et svare bryderi med. Først gjaldt det nu at faa tak i den sunkne sælen, men da det ikke var dypere vand end at vi naadde bunden med en aare, fik vi efter endel sokning føling med dyret og saa puffet og skjøv vi med aaren til vi hadde sælen helt inde ved stranden. Vi gjorde fast en line gjennem et hul vi skar i den ene „sveiven" og saa drog vi det vi orket, vi tre som dengang var sammen, og bare saavidt var det, vi klarte at faa bæstet op paa stranden. Hadde det ikke været helt jevn skraaning hadde det ikke gaat med bare haandkraft. Det var med adskillig møie og besvær vi fik spæklaget av, for vi var ikke drevne „flænsere" nogen av os men det gik da. Dagen efter skulde vi sørover kysten i den lille snekken vor og vi syntes jo vi maatte ha kobbespækket og -skindet med os, saa vi ved leilighet kunde faa det ombord paa „Farm". Det var jo værdt en 25–30 kroner. Vi hadde imidlertid næsten fuld last før i den lille baaten, vi hadde jo med fuld teltutrustning, adskillig proviant foruten geologiske samlinger, saa da vi fik slæpt spækket ombord, var der ikke stort fribord igjen.

Saa skulde det hænde at vi ut paa dagen fik paalandsvind, som inden vi var kommet til et sted hvor det kunde nytte at lande, var blit temmelig sterk. Vi skjønte jo at det vilde gaa galt naar vi i den sjøen, det nu var blit, skulde ta land paa en temmelig langgrund strand men vi hadde allikevel ikke andet at gjøre end at staa indover. Selv gik jeg i baugen

med de mest vandømfindtlige ting, som fotografisaker m. v., i en rygsæk som jeg holdt i hænderne og i samme øieblik vi kjendte bunden, sprang jeg ut med sjøen væltende omkring mig. De andre to skulde prøve at holde baaten paa ret kjøl, men nu var det saa uheldig at den ene av karene stod akkurat oppe paa kobbeskindet, og da sjøen i samme øieblik, kjølen tok grund, skyllet ind i baaten, saa begyndte kobbeskindet at lette paa sig som rimelig kan være og manden tapte fotfæstet, og i næste øieblik laa baaten væltet over paalangs med kasser og bokser og poser, og kobbeskindet ikke at forglemme, fly-

Fig. 2. Storkobbejagt i Forlandssundet paa Spitsbergen.
Fot. O. Holtedahl (Isachsens Spitsbergenekesp. 1910).

tende omkring. Vi fik da imidlertid berget baade baaten og de andre ting, omend hverken soveposene efterpaa var særlig tørre eller kjæksen, som vi plukket op en og en i stranden, videre fast i fisken. Jeg husker saa godt at jeg under arbeidet med at plukke op sakerne i stranden tok og forankret kobbeskindet, som laa og svømmet omkring, til en stok jeg satte fast i en snekant i land. Jeg syntes da vi fik se at berge skindet nu naar vi hadde faat det saa langt. Som en privat meddelelse kan jeg fortælle at jeg svært ofte bringes til at tænke paa dette skindet, for paa skrivebordet mit ligger en liten sølvpapirkniv som repræsenterer min andel av strævet med kobbeskindet i Wood Bay. Ja, dette var da mere om jagtens følger end om jagten selv, men jeg haaber man tilgir digressionen.

Det andet billede (fig. 2) gjælder en anden storkobbejagt paa Spitsbergen samme aar.

Vi var netop kommet over fra Norge og laa en av de sidste dage av juni i „Forlandssundet" paa vestkysten, hvor der endda var endel is. Her fik vi fra „Farm"s dæk se en storkobbe paa isen ikke saa langt undav og en baat med en hel stab av skyttere, deriblandt undertegnede, blev sat paa vandet. Vi kom paa godt hold og efter en hel salve av riflekuler blev da sælen liggende. Imidlertid ikke helt stille, den var tydeligvis ikke ganske død og prøvet at vri sig bortover til iskanten. Det gjaldt at faa tak i den fort og i samme øieblik baatens forstavn tok iskanten, jumpet jeg, som stod i baugen, ut med et hop. Jeg skulde imidlertid ha været litt mere forsigtig, for iskanten var daarlig og brak ned under mig. Heldigvis var der ikke liv nok i kobben til at den kunde benytte sig av den lettede adkomst til vandet og til at holde mig med selskap, saa dyret fik vi som billedet viser. Saa faar det jo være det samme om jægeren var litt fugtig og litt kold en times tid.

Kjøttet paa storkobben, særlig paa unge dyr, er tildels meget godt, om det end ikke med sin næsten sorte farve ser særlig appetitlig ut. Paa Novaja Semlja-ekspeditionen 1921 regnet vi ut at vi i august maaned hadde spist sælbif anden hver dag — og allikevel var vi ikke lei det.

Snadden eller ringsælen er en liten sælart. Den er almindelig at se inde i fjordene om sommeren, i aapent vand. Man ser bare det øverste av det runde hodet med de store øinene, stirrende nysgjerrig omkring sig. De virker kvikkere og mer intelligente disse sælene end storkobben; ikke sjelden følger de interessert efter baaten naar man ror; lange tider er hodet væk men saa dukker det op i nærheten igjen. Slik kan snadden følge med i kilometervis, saa det er rent selskap i den. Det er synd at se hvordan mange morer sig med at skyte efter disse dyrene under forhold hvor der er liten chance for at faa tak i dem. De synker snart naar de er døde.

Hvalene og jagten paa dem skal jeg ikke her berøre, det er et kapitel for sig. Nu er det jo kun sørgelige rester igjen av den kolossale rigdom av hval som i gamle dage fandtes ved ishavsøenes kyster.

Hvalrossen har ogsaa nu trukket væk fra Spitsbergens og Novaja Semljas vestlige kyster. I øst og nord for disse landene kan man dog endnu gjøre god fangst. Det er kraftige skaller at faa hul i, og jeg er blit fortalt av fangstfolk at det ikke nytter med blyspidskule. For at holde det anskutte dyr fast anvendes gjerne en harpun som kastes med haanden. Ogsaa paa storsæl brukes ofte harpun, naar dyret truer med at krabbe eller svømme væk.

For 100 aar siden var der mængder av hvalros helt nede ved Bjørnøen, og her er der en bugt som den dag idag heter Hvalros-bugten. Lektor, senere professor i mineralogi og geologi ved universitetet, B. M. Keilhau („Jotunheimens opdager"), som saa tidlig som i 1827 foretok en reise nordover til Bjørnøen og Spitsbergen, har i sin beretning om færden git en drastisk beskrivelse av hvalrossene, han saa paa Bjørnøen: „Nede paa Stranden bemærkede jeg en stor Dynge af graa og rødligbrune, sækformige Masser, som hadde nogen Lighed med sovende Sviin af kjæmpemæssig Størrelse. Jeg var endnu ikke bleven ganske enig med mig selv over dette Syn, da jeg blev vaer et stort graat Legeme, der bevægede sig inde i Bugten tæt under Vandskorpen. Det reiste snart sit Hoved op over Vandet, og jeg saae nu at det var en Hvalros med tvende alenlange Tænder. — — — Der var noget særdeles væmmeligt ved denne Gruppe; naar de nøgne, runde Fedtmasser, der syntes at være næsten ganske uden ydre Lemmer, bevægede sig mellem hinanden, saa var det, som om man saa en Klump eller Klynge af uhyre Maddiker. Den dorske Livsytring hos disse Søuhyrer, der kunne henligge ubevægelige i mange Døgn, dertil det Raae og saa at sige Chaotiske i Deres Masser syntes virkelig at kunne give visse dristige Forskere nogen Anledning til at ansee dem som blotte Æmner til Dyr o. s. v. — Man kalder dette Sted Hvalros-Fjæren, og Tid efter anden er her flere Tusinde Dyr blevne dræbte af Jægerne."

Saa var det isbjørnen, dette ishavets stolteste vildt. Ogsaa isbjørnen holder sig mest i drivisen; den lever jo væsentlig av sæl som den forsigtig lurer sig indpaa og saa gir en dask med labben. Fangstfolkene fortæller som absolut sandt at den under sæljagten holder en forpote op for at skjule det eneste mørke punkt av betydning paa sin overflate, nemlig snuten. Hvor drivisen ligger helt ind til kysten spaserer da bjørnen ofte ogsaa litt indover land men sjelden langt. Der er jo ingen ting at leve av. Det var forsaavidt noksaa paafaldende da vi paa en slædetur over Nordvest-Spitsbergens bræer i 1909 traf bjørnespor temmelig langt oppe, omtrent halvanden norsk mil fra nærmeste fjord. Det var ganske friske spor av en voksen bjørn og en unge. Vi blev jo straks interesserte, og skjønt veiret var yderst uheldig, med en overordentlig tæt taake, syntes jeg vi fik gjøre et forsøk paa jagt. Med en karabin, og som ledsager en nordlandsgut med en svær nordlandsk skistav, drog jeg ivei i taaken. Vi gik og gik men dyrene var nok kommet langt avgaarde alt. De maatte ha været lystne paa mat, for et sted hadde de gaat en stor sving for at snuse paa en gammel maakefjær. Et sted hadde de ogsaa ligget ned og hvilt, og det var et imponerende avtryk gamlemor hadde efterlatt i den

lyse sne, akkurat saa langt som skien min. Imidlertid blev belysningsforholdene værre og værre og tilslut var vi aldeles tommelomske i hodet av al stirringen; ret som det var syntes vi, vi saa en bjørn, som saa, naar vi hadde gaat nogen skridt imot den, avsløret sig som en liten sneklump der laa nogen faa meter fra os. Da det videre var adskillig risiko ved at gaa saa langt væk fra teltet i slikt veir – det saa ut til at bli sne, indstillet vi tilslut vor forfølgelse. Nogen dage senere traf vi forresten paa sporene igjen nede ved kysten i den retning vi hadde gaat.

Paa øst- og nordsiden av Novaja Semlja er det endnu ad-

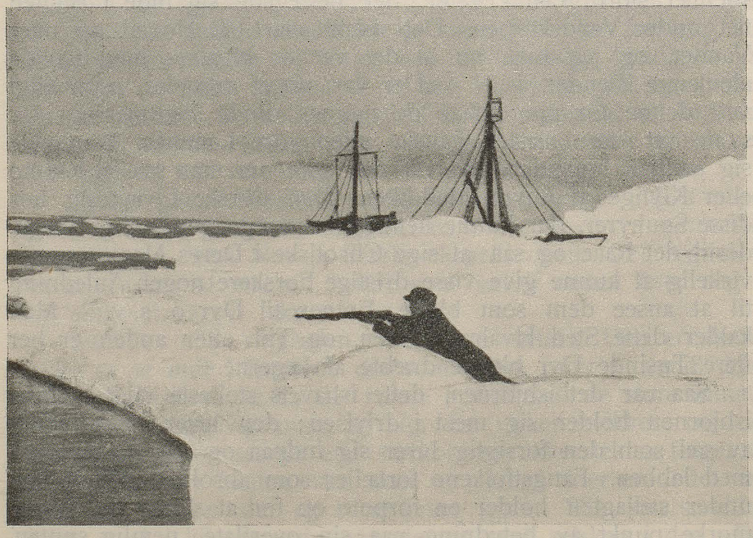

Fig. 3. Ishavsstemning, Karahavet.
Fot. R. Lund (Norske Nov Semlja eksp. 1921).

skillig bjørn, ogsaa om sommeren. Vi fik et godt indtryk av dette paa ekspeditionen i 1921. Vi laa sidst i juli i den østligste del av det vest-østgaaende Matotschkinstræde og hadde det drivisfyldte Karahav straks utenfor. Jeg lot da skuten ta sig en tur paa nogen timer ditut for bl. a. at se om der skulde slænge en bjørn. Det kunde jo være morsomt at faa tat nogen kinematografbilleder av et slikt dyr i levende live. Skuten gik da utover i raakene og det varte ikke længe før utkiksmanden i tønden meldte: bjørn paa isen. Jeg har læst om at isbjørnen er nysgjerrig naar der er noget ekstra paafærde og det maatte denne være, for istedenfor at dra sin vei, kom den humpende ret mot skuten. Kommet frem til iskanten – der var fra denne et godt stykke med aapent vand bort til „Blaafjell" – reiste

den sig paa bakbenene, formodentlig for at faa bedre oversigt over situationen, og jumpet saa i vandet. Til at begynde med svømte den like mot skuten, men snart skjønte den at dette her nok ikke var uten risiko. Imidlertid var alt en baat paa vandet, og mens fartøiet avskar bjørnen tilbaketoget til iskanten drog baaten efter dyret, med en av besætningens vante ishavsfolk som første skytter. Snart smaldt det og dyret var dødt. Et taug blev lagt om bjørnens hals og dyret paa denne maate bugsert bort til nærmeste iskant. Det var et svært bæst (længden fra snute til halespids var 2,85 m.) og de 5 mand i baaten

Fig. 4. En tung skrott.
Fot. R. Lund (Norske Nov. Semlja eksp. 1921).

hadde et farlig stræv med at faa dyret op paa isen (fig. 4). Saa raskt som mulig blev bjørnen flaadd og endel kjøt skaaret av; det gjaldt at komme ombord og væk med skuten, for slike raaker i drivisen er ikke til at stole paa. En, to, tre, klapper de sammen og saa ligger man der fastklemt. Skindet var temmelig gullig og ikke særlig pent, som det gjerne vil være tilfælde med sommerskind. Kjøttet smakte bra; isbjørnbif er en yndet ret blandt fangstfolk.

Om vinteren følger isbjørnen med drivisen sydover, og det har hændt, i gammel tid, at bjørn er kommet i land i Finmarken. Den har rimeligvis svømmet et ikke kort stykke tilslut. Den er jo en aldeles fortrinlig svømmer og det skal ikke være nybegyndere som klarer at ro omkap med den.

Om vinteren er den fremdeles ikke sjelden helt nede ved Bjørnøen. Da jeg kom op dit i juni 1918 var der om vinteren, av folkene ved kulselskapets anlæg, skutt en hel del. En liten levende unge var tat over til Norge, og jeg husker, jeg blev ikke litet forundret da jeg paa en geologisk ekskursion med studenter oppe ved Røikenvik paa Hadeland i mai samme aar fik se en isbjørnunge inde i en have. Der gik min gode bekjendt Spitsbergenfareren kaptein Staxrud og leiet væsenet i en jernlænke. Han hadde bjørnen „i pension" for en bror av sig som hadde overvintret paa Bjørnøen og om vaaren tat dyret med sydover. Det hænder svært ofte at der paa de vanlige fangstturer føres med bjørneunger hvis mor er skutt. Det er da menagerierne som blir disse stakkarers fremtidige hjem hvis de lever saa længe.

Det eneste store landpattedyr paa Spitsbergen og Novaja Semlja er renen. Moskusoksen, som ikke er sjelden paa Grønland, forekommer ikke. Nu er der litet ren igjen paa vestkysterne, hvor der oftere kommer folk, men i nord og øst findes fremdeles en bra bestand. Der har paa Spitsbergen været en forfærdelig nedslagtning baade fra fangstfolks og fra jagtreisendes side. I en jagtjournal som medfølger en beretning om prins Heinrich av Bourbons reise til Spitsbergen 1891 og 1892, opgis at der det første aar blev skutt 78, det andet 114 rensdyr.

Vi saa ikke levende ren paa Novaja Semlja men mængdevis av horn og andre efterladenskaper. Paa Spitsbergen har jeg set og ogsaa skutt ren i 1910 ved Wood Bay paa nordkysten. Dyrene var her temmelig sky og man maatte gaa meget forsigtig tilverks – specielt passe vel paa vinddraget – skulde man komme paa hold. Det er særlig hvor der findes isfri daler av ikke for smaa dimensioner at renen holder til; dog findes den om sommeren ogsaa paa de store flate kystsletter som er saa almindelige i de strøk vi her taler om. Sommertiden er det her bra med mat: græs, mose, lav; men vintertiden, naar sneen dækker alt, er det ikke rart bevendt og dyrene er da ogsaa om vaaren overordentlig magre. Sidst i august er de i meget godt hold.

Man har spekulert meget paa hvordan renen er kommet til Spitsbergen som jo er skilt fra det europæiske fastland ved et vældig havomraade. Fundet av merkede ren tyder paa at man har med en vandring at gjøre og at denne indvandring har fundet sted fra Nord-Rusland (paa øen Vaigatsch holder samojederne tamren) over Novaja Semlja og Frants Josefs Land, paa de mellemliggende havstykker over drivis.

Polarræven findes i stort antal paa ishavsøene, men det er bare om vinteren at skindet har værdi og at nogen nævneværdig fangst foregaar. De overvintrende fangstfolk tar gjerne

ræven i fælder: store spildre-lemmer belastet med sten. Jeg har selv set ræv baade paa Spitsbergen og Novaja Semlja; den holder sig der efter kystene, hvor det, den lever av, fuglevildtet, er at finde. Paa N. S.-ekspeditionen blev der fanget en ræveunge, like ved et fuglefjeld.

Det vildt, man kan være helt sikker paa at faa se selv paa en kortvarig tur til disse nordlige lande, er det flyvende. Det er jo fuglene som er det mest karakteristiske element i ishavsøenes fauna og specielt det mest livgivende. Den som har seilet like under et rigtig fuglefjeld og set vrimmelen oppe i fjeldsiden og i luften utenfor, set de skinnende hvite maaker i talløse skarer seile frem og tilbake uten hvile og stans, eller alkernes myriader flagre og flakse, op og ned og ned og op, eller ligget oppe paa kanten av et slikt fjeld og kikket ned, set fugl og egg om hverandre, i endeløse rækker bortover de smale hylder og hørt det iltre, ustanselige og uopholdelige skrik fra de titusener av struper, ja, han glemmer det ikke.

Det er alkefjeldene som har imponert mig mest; disse sorte og hvite, vakre fugler, med sin opret-sittende stilling og sine pudsige, ofte menneskelignende bevægelser, blir man aldrig træt av at se paa. Det største enkelte alkefjeld jeg har set er et nær sydenden av Bjørnøen. En liten del av det kan sees paa fig. 5. Ellers er de vel almindeligst paa Novaja Semlja, hvor kystfjeldene kilometer efter kilometer kan være oversaad med alker[1]). Det er ikke stor pladsen, de behøver disse fuglene, hverken til sig selv eller sine egg. En smal berghylde paa et par decimeters bredde er nok og eggene ligger paa bare fjeldet. Det er et under at de ikke triller ut over kanten andet hvert ett! Alkene er ikke videre rædde selv om man kommer nær indpaa. De flyr nok væk med det samme kanske, men kommer straks igjen. Vor fotograf paa N. S.-ekspeditionen kunde staa midt oppe i mylderet og sveive. Paa den plads hvorfra fotografiet, fig. 5, er tat, var det faktisk saa tæt med fugl omkring benene paa mig at det var aldeles generende. Det er jo et skrik og leven saa man blir aldeles forstyrret i hodet. Det sier sig selv at nogen egentlig sportsjagt blir det ikke under slike omstændigheter, men hernord skyter man jo gjerne mest for at faa litt ferskmat. Man kan da faa omtrent saa mange fugl i et skud som man bare vil. Det gjælder at man staar slik til at man faar tak i de skadede dyr saa de ikke falder i sjøen.

Ved siden av Spitsberg-alken (og de mindre alkefugler: alkekongen, lunden, teisten) er vel den almindeligste fugl i fuglefjeldene krykjen, en vakker maakeart, kjendelig ved sine sorte vingespidser.

---

[1]) „Spitsberg-alken" som det her er tale om (Uria brünnichi) er igrunden ingen egte alke men en lomvi (spidsnebbet alke).

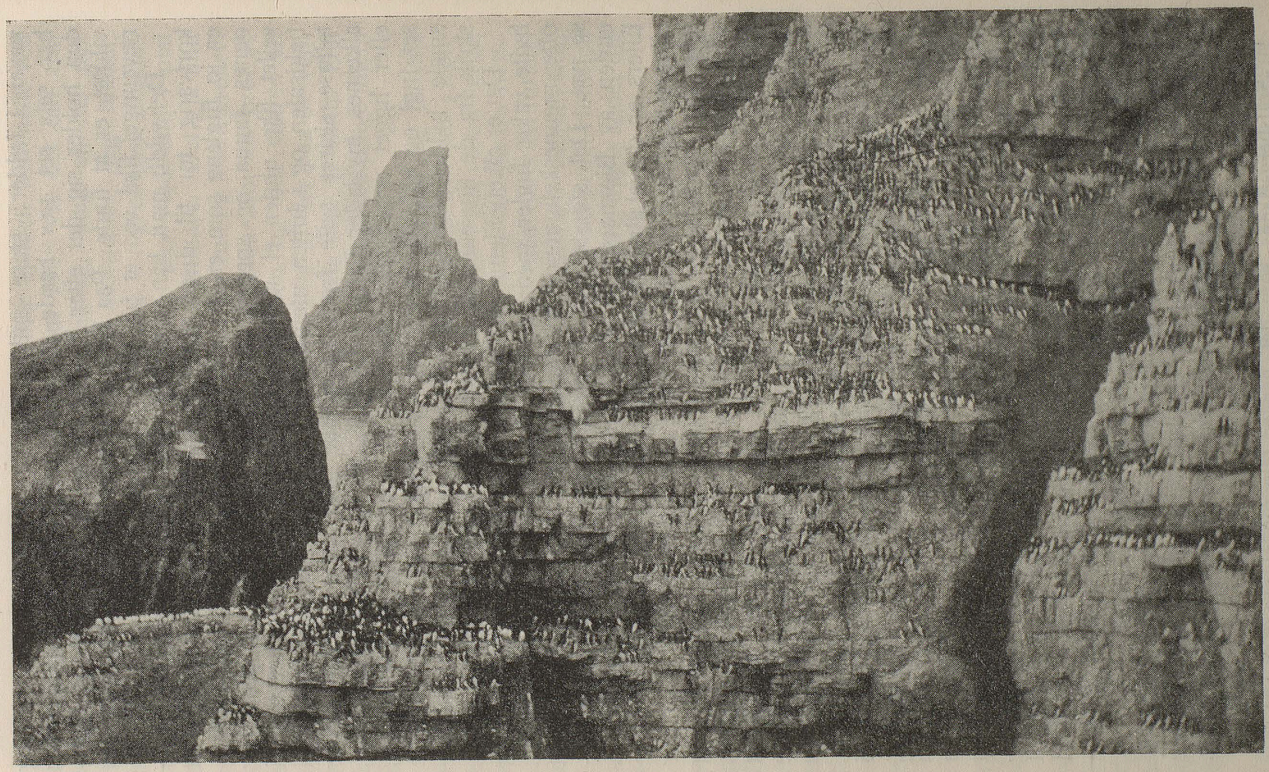

Fig. 5. Alkefjeld paa Bjørnøen. Fot. O. Holtedahl (Isachsens Spitsb.eksp. 1910).

Mens denne fugl er en fredelig nabo og ikke gjør andre fugler stort fortræd er der en anden maakeart, stormaaken (ogsaa kaldt blaamaaken eller borgermestermaaken) som er en ren rovfugl. Den forgriper sig stadig væk paa andre fugles unger og egg og er ganske uhyggelig glubsk. Ellers er jo stormaaken en overordentlig staselig fugl med sin hvite og fint nuancerte blaagraa fjærdragt, sine rødlige føtter og sit gule neb. De voksne fugler har en imponerende størrelse og er i det hele ikke at spøke med. De har gjerne sine reder ute paa en brat fjeldpynt like ved sjøen, helt oppe paa toppen og forsaavidt tilgjængeligere end de før nævnte sjøfugl.

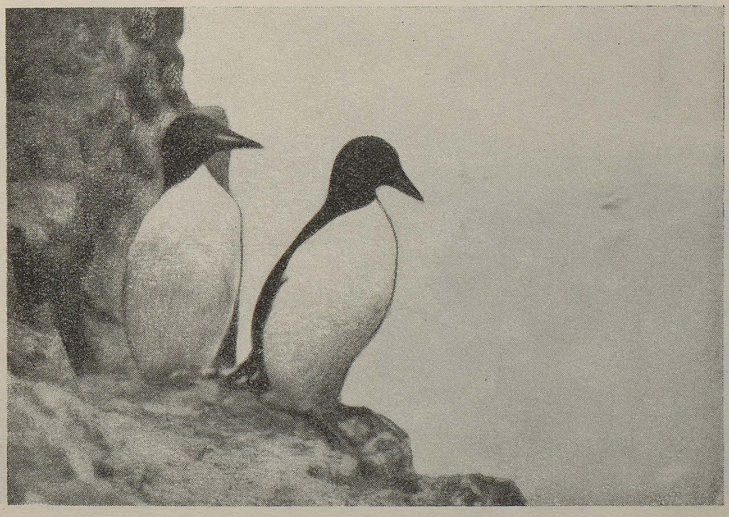

Fig. 6. Spitsberg-alker paa nært hold. Fra fuglefjeldet paa fig. 5.
Fot. O. Holtedahl.

Man skal ikke længe være i uvidenhet om det, hvis man nærmer sig et slikt stormaakerede med egg eller unger. Under høilydte skrik kommer forældrene med rasende fart susende ned over hodet paa en, ofte saa nær at de rører ved luen. Ja, det har hændt, de har git en slik uvelkommen gjest et hul i hodet med det svære nebbet sit. De holder saa paa med sine angrep til man gaar væk. Overfor andres reder er de altsaa ikke videre hensynsfulde. Paa Bjørnøen saa jeg en stormaake engang slaa ned paa et alkeegg, som jo er av temmelig betydelig størrelse, og sluke egget helt. Jeg saa hvordan dyret hadde en tyk kul paa halsen da den fløi op. Den fik imidlertid liten glæde av sit bytte for i næste øieblik hadde jeg skutt den ned. Den vakre fjærklædning er anvendelig til damestas og jeg holdt netop da paa at samle til et skindtøi.

Jeg har (fig. 7) et fotografi av nogen stormaakeunger, tat paa vestsiden av Bjørnøen. De var endda ikke ordentlig flyvedygtige, saa jeg kunde komme nær indpaa dem.

Det er da ogsaa en mængde andre fuglearter man stifter bekjendtskap med, selv under et kortvarig ophold paa polarøene. Paa holmene utenfor kysten hækker erfuglen, ofte i svære mængder. Paa en litt stor holme i Forlandssundet paa Spitsbergen blev der plukket flere hundrede egg paa kort tid. Erfugleggene er adskillig større end hønseegg og i stekt tilstand meget gode. Ogsaa mange av de andre sjøfuglers egg er meget velsmakende og gir en kjærkommen avveksling i kostholdet. Man

Fig. 7. Stormaakeunger paa vestsiden av Bjørnøen.
Fot. O. Holtedahl 1918.

maa da selvfølgelig plukke dem tidlig paa sommeren. Kommer man endel ut i juli er de fleste egg ikke brukbare længer. Fangstfolkene samler ofte egg som de tar med til Norge og sælger der. Kjøttet av baade erfugl og alker er, naar det er ordentlig stelt, ganske godt, og ogsaa andre av sjøfuglene benyttes av og til. Saaledes bl. a. den forøvrig meget litet appetitlige „havhest", en (storm-) fugl som er overordentlig almindelig ved Bjørnøen og Spitsbergen men sjeldnere ved Novaja Semlja, en rigtig aadselfortærer, som den tid, der var noget hvalfangsttrafik paa Spitsbergen, laa i endeløse skarer omkring hvalkadaverne. Det er en noksaa almindelig sport at „fiske" disse graadige maakelignende fuglene med en stor spæk- eller fleskebite paa en snor. Blir fuglene sat paa dækket, saa kan de ikke

komme tilveirs for de faar ikke nok vingeslag. De er nogen fænomenale flyvere og man møter dem gjerne langt tilhavs hvor de i milevis følger skuten, paa lange strækninger uten en synlig bevægelse med vingerne.

Av andre ypperlige flyvere, som man gjerne stifter bekjendtskap med, kunde jeg nævne tyvjoen og den lille vævre, men biske terne. Begge disse fuglene holder et syndig leven, hvis man kommer for nær redet, og gir en ikke fred. Tyvjoen bruker forresten ofte at simulere skadet og drar sig flaksende væk fra egg eller unger for at prøve at narre fredsforstyrreren efter sig.

Gaasearter er der flere av og særlig paa Novaja Semlja har jeg set kolossale gaaseflokker oppe i smaa vand nær kysten og i lune viker ved stranden. Fuglene var ikke lette at komme indpaa, saa man maatte gaa meget forsigtig. En tid paa sommeren fælder de da sine svingfjær og er flyveudygtige. Paa Novaja Semlja er der paa vestsiden av sydøen et vældig lavland som fra gammel tid av heter „Gaaselandet" og hvor man vanskelig undgaar at se gaas. Her saa vi ogsaa nogen eksemplarer av polarsvanen som forøvrig er kjendt ogsaa fra andre strøk av N. S. Den er endel mindre end den almindelige svane men allikevel en stolt fugl.

Av mindre fugler som man møter i disse egne er vel de almindeligste den lille vakre vader, fjærepisten *(Tringa maritima)*, som paa sine slanke ben tripper omkring i stranden, samt snespurven som er en av de faa fugler man møter litt indover i landet. Den lille vakre, spraglete fugl med sit livlige kvidder bidrar, hvor den findes, i høi grad til at live op i ødemarken.

I samme terræng som snespurven: paa nogenlunde tørt, mose- og græsklædt land og i stenurer, finder man paa Spitsbergen ikke saa helt sjelden rype, en nær slegtning av vor fjeldrype. Den adskiller sig dog i enkelte træk; har bl. a. en tydelig mer langstrakt form. Jeg har set rype baade paa vestkysten og nordkysten og den har gjennemgaaende været litet sky. Oppe ved Wood Bay husker jeg, jeg rent gik og vadet i nogen store rypekuld. Dyrene vilde ikke fly sin vei endda ungerne forlængst var fuldt flyvedygtige.

Kommer man indover de evige ismarker, er det slut med fuglelivet, alt er dødt og øde. Der kan kanske i høiden slænge en havhest eller to, eller en maake; den eneste fugl vi saa i indlandet paa en brætur tvers over Novaja Semlja, var den snehvite ismaake i nogen faa eksemplarer.

Ja, dette skal ikke være nogen zoologisk opregning av ishavsøenes fauna. Foruten de her nævnte dyrearter er der jo, specielt av fugl, en mængde andre som man kan komme borti,

men dette faar da være nok. De dyr som særlig fra et jægersynspunkt har interesse, er vel i det væsentlige omtalt. Av fisk er der i disse landstrøk lite, selv hvor der ikke er brædække. Den fiskeart man træffer, er røien. Motsat røien i det sydlige Norge holder den mesteparten av aaret til i sjøen og gaar op i vandene for at gyte. Særlig paa Novaja Semlja fanges der vældige mængder av denne fisk som kan opnaa en vegt av adskillige kilo. Den indgaar som en hovednæring for samojederne. Vi var i land i kolonien ved Matotschkinstrædet og blev bevertet med hvad huset formaadde og man skjønte da, om man ikke vidste det før, at man var gjæst hos jægere og fiskere, for aftensmaten, vi blev budt, bestod væsentlig av koldt gaasekjøt og røket røie. Men det var der ogsaa nok av, det var bare at bruke tollekniven og ta for sig det man hadde lyst paa.

Jagter i Rusland.

Av overførster E. v. Ranke i „Wild und Hund".

Høsten 1874 overtok jeg 1ste distrikt av storfyrst Nikolai Nikolajewitsch's godser i Borissow i guvernementet Minsk, og da dette distrikt er ca. 100000 hektar stort gik det to maaneder før jeg hadde rukket at befare og gjøre mig mere eller mindre kjendt med alle de vidtløftige skogstrækninger det indbefatter. I denne tid sendte vi ofte hestene i forveien fra den ene skogvogterbolig til den anden og gjennemstreifet selv revirene tilfots, dels for at se paa skogbestanden, dels for at drive jagt. Hver skogvogter hadde mindst en eller to harehunder, og da alle skogvogterne i vedkommende revir fulgte mig til det næste revir, hadde vi altid et temmelig stort slip. Vi hadde gjerne optil et snes hunder, og los var det hele tiden. Allikevel nedlagde vi forholdsvis litet „løpende" vildt; i de 7 uker rundturen varte skjøt vi tilsammen ikke mere end 61 „hvite" sneharer, 12 lithauiske ɔ: graa harer, 6 ulver, 1 gaupe, og 7 ræver, og dertil 3 tiurer, uagtet vi næsten daglig jaget, 7—10 jægere med mindst 10 hunder. Utbyttet kunde heller ikke bli stort, da jeg væsentlig hadde skogbefaring for øie og drev jagten som en biting. Alene med jerpeskytteriet gav vi os litt bedre tid. Av dette fine vildt fandtes der en masse i de uendelige furuskoger, og da foruten jeg selv ogsaa alle skogvogterne forstod sig godt paa jerpelok, moret jeg mig ofte med at la en av disse lokke, mens jeg selv besørget skytningen. Særlig tidlig om morgenen og om aftenen kom jerpene villig paa lok, og de var ofte saa trygge og litet sky at de kom like til bøsseløpet, hvis man stod godt dækket. Paa 4 dage skjøt jeg og en skog-

vogter Akulitsch i hans revir 173 jerper, og det saa at sige leilighetsvis under skogbefaringen. Hadde vi lagt os særlig efter jerpejagten og om alle skogvogterne hadde deltat deri, tror jeg vi kunde ha skutt tusener.

Men nu var det paa tide at avlægge et besøk hos overførsteren i 2det distrikt paa samme gods, Alexander Iwanowitsch von Heinze. Han bodde omkring 60 werst fra mig i projektilfabriken Tschernjäwka. Han var ikke utdannet som forstmand; men hadde gaat paa et landmaalerinstitut i Petersburg og derefter i løpet av 12 aar forestaat opmaalingen av godset, assisteret av 18 landmaalere. Sin stilling som overførster kunde han takke sin dygtighet som schackspiller. Storfyrst Nikolai hadde i Borissow indbudt alle sine høiere funktionærer til et bal, og mens dansen gik som bedst fik han lyst til at spille et parti schack og spurte om nogen av herrerne var flink schackspiller. Der var da en som utpekte von Heinze, som straks blev hentet og fremstillet for storfyrsten. Denne bød ham ta plads og spillet begyndte. von Heinze forstod efter faa træk at han hadde at gjøre med en jevnbyrdig motstander og indrettet sit spil derefter. Da spillet nærmet sig sin avslutning og stod daarlig for storfyrsten, vilde von Heinze ved et feilagtig træk la storfyrsten vinde partiet. Denne forstod det imidlertid straks og sagde: „Nei, Alexander Iwanowitsch, flyt den brikken tilbake og stil den der hvor den skal staa; læg ikke an paa at la mig vinde, jeg har større fornøielse av at ha fundet en jevnbyrdig motstander end av at vinde spillet.“ Straks efter kunde v. Heinze melde schack og stille storfyrsten mat. Nu fulgte det ene parti efter det andet, ikke bare samme aften, men hver aften en hel uke igjennem, like til storfyrsten skulde reise. Da et aar efter overførsterstillingen blev ledig, fik von Heinze den.

En fredag reiste jeg til von Heinze og blev hjertelig mottat av ham, hans hustru og barn. Jeg blev der i 5 dage. En dag gik vi paa jagt efter rugder, hvorav der indfandt sig en mængde under trækket i september og oktober. De laa ikke der hver dag, men det avhang av veiret og vindretningen. Blæste det om natten sagte fra sydvest, kunde man finde dem i hundredevis i nordostkanten av løvskogene. Vi traf paa en heldig dag og i $3^1/_2$time skjøt vi sammen for hans vidunderlige engelske settertispe „Lady“ 41 rugder og kunde ha skutt flere, hvis ikke ammunitionen var sluppet op. Da vi var kommet hjem spiste vi middag, hvilte og ladde 80 patroner for den følgende dag atter at gaa efter rugder. Vi var i skogen i god tid. Men der hvor der igaar laa mange rugder igjen, fandt vi nu ingen. Alt vi gik og alt vi lette gjennem nordostkanten av løvskogene støtte vi ikke paa mere end 7 styk-

ker. De fleste var reist sin vei om natten. Alexander Iwanowitsch skjøt en hare og en gammel orhane. Da klokken ikke var mere end 11 sendte vi bud til forsthuset efter harehunder. Pikøren kom ogsaa snart med tre kobbel polske, langsomt jagende støvere. Nu bar det ind i høiskogen. Det varte ikke længe før en av hundene støtte, og straks efter gik losen for fuld musik av alle hundene, og det varte ikke længe før en „hvit" hare var skutt. Like efter var en ny „hvit" paa benene; den endte likeledes sit liv i første tur, og saaledes fortsatte det uten avbrytelse i et par timer, i løpet av hvilke 7 harer kom i sækken. Disse „hvite" harer gjør for sagtejagende hunder smaa turer. Man behøver bare at stille sig ved uttaket, saa kommer haren efter 10—15 minuter. Klokken var omkring 2 da vi nærmet os en landsby. Der reiste hundene en lithauer (graa hare), som vi rigtignok ogsaa fik, men først efter at den hadde strukket ut omkring 7 kilometer og hadde tvunget ogsaa os til at lange ordentlig ut for at komme i post for den.

De sidste dage av mit besøk benyttet von Heinze til at la mig stifte bekjendtskap med sine naboer, hvoriblandt en polsk godseier Adam von Wankowitsch, som overtalte mig til at bli nogen dage over for sammen med von Heinze og nogen andre herrer at delta i en elgejagt. Den følgende morgen ved 9-tiden indfandt vi os paa v. Wankowitsch's gods Smolkino. Efter at ha spist frokost drog vi ut paa jagt; denne blev dog mislykket, da elgene under indringningen brøt ut og gik over paa et andet revir, hvor det ikke lykkedes at faa dem ringet. Da vi ikke hadde haglgeværer og saaledes maatte opgi en paatænkt harejagt, reiste vi tilbake til godset hvor resten av dagen blev tilbragt med kort- og billardspil. Verten og jeg tok os imidlertid en rundtur gjennem hans skog som han vilde vise mig. Den var ikke stor—bare ca. 9000 hektar—, men vidunderlig. Den var fuldstændig urørt, hvad eieren kunde la den være, da han var en rik ungkar og derfor ikke trængte at hugge. Han elsket skogen og brydde sig bare om jagten. Han hadde skutt 39 bjørner og over 60 elger, men syntes at ha en viss ængstelse for den 40de bjørn fordi den efter russisk overtro skulde være farlig for jægeren.

Pan Adam, som han almindelig kaldtes, kjendte bare to fornøielser, nemlig jagt og kvaksalvering paa alle folk i omegnen med homøopatiske midler. Dette sidste gik saa vidt at ganske friske mennesker, som vilde ha noget av Pan Adam, kom til ham og klaget over en eller anden lidelse; alle kjendte nemlig hans svakhet og visste at han hjalp alle sine patienter med brænde, korn, ja sogar penger.

Paa hjemturen avtalte vi med von Heinze, hvorledes vi

skulde gjøre gjengjæld, og blev enige om at indby Pan Adam til en bjørnejagt i januar.

6te januar, Helligtrekongers dag, fik jeg brev fra von Heinze at jeg allerede den følgende lørdag maatte komme til ham for om søndagen at være med paa bjørnejagten til ære for von Wankowitsch. Jeg reiste. Alle de indbudne hadde indfundet sig til avtalt tid, kl. 11, undtagen Pan Adam. Vi ventet til kl. 12, men da han, til vor forundring og beklagelse, fremdeles ikke var kommen, brøt vi op for at begynde jagten uten ham. Men idet vi satte os i slæderne kom han. Han gjorde undskyldning fordi han hadde latt os vente; men han hadde ikke kunnet komme avsted før, da han hadde hele gaarden fuld av patienter. Han tilføiet at han ikke kunde ta aktiv del i jagten fordi det var søndag. Han var nemlig en gang for mange aar siden paa en søndag nær blit dræpt av en skaskutt elg, og da hadde han svoret aldrig mere at jage paa en søndag; han kunde dog være med som tilskuer. Dertil var intet at sige. Paa hans opfordring tok jeg plads i hans slæde og vi kjørte omkring 4 werst, hvorefter vi forlot slæderne og fortsatte tilfots efter en optrampet sti i sneen. Snart var vi fremme og trak lod om posterne. Jeg trak nr. 1, von Wankowitsch, der som tilskuer ikke hadde noget nummer, stillet sig mellem mig og nr. 2, som var besat med en fyrste Engolütschew. Pan Adam stod omtrent 40 skridt fra mig og likesaa langt fra nr 2. Da min post var den første, stod jeg ikke mere end 250–300 skridt fra slædene vi hadde kjørt i.

Der stod vi altsaa og ventet, mens driverne med støvere i baand og med løse gaardshunder gjennemsøkte ringen. Det syntes utelukket at bjørnen kunde komme til min post, som laa helt ute i et hjørne av ringen, og desuten saa nær slæderne at jeg hele tiden hørte kuskene snakke. Da fik jeg se at min pikør Fedor, som med mine tre hunder deltok i avdrivningen, var kommen utenfor ringen og henover mot den kant slæderne stod. Jeg ropte til ham, og da han fik øie paa mig, vinket jeg til ham at han skulde gaa tilbake til ringen. Han snudde og hadde gaat nogen skridt fremover paa sine lange ski, da pludselig sneen bak ham løftet sig; der kom tilsyne hodet av en vældig bjørn, som glodde paa pikøren og derpaa sprang op og begav sig avsted i den motsatte retning Den hadde ikke gjort mere end to–tre sprang før pikøren blev var den og hundene kastet sig over den. Efter faa minuter var den omringet av mindst 10 hunder og hadde sin fulde hyre med at bryte sig vei, navnlig fordi den sank ned i sneen som bar hundene. Drevet gik forbi mig paa omkring 40 skridt i retning mot stien, hvor vi var kommet, og efter denne henimot slæderne. Der opløftet kuskene et fælt skrik, og snart hørte jeg

igjen bjørnens brummen og den rasende koncert av hundene komme tilbake efter den samme optrampede sti. Den vilde gruppe kom langsomt mot mig. Bjørnen hadde vanskelig for at bevæge sig, da den hadde nok at gjøre med at ryste det rasende kobbel av sig; den slog til høire og venstre med forlabberne og viste tænder til alle sider. Det varte temmelig længe før hele hurven var kommet mig nær paa 10–12 skridt. Men jeg kunde ikke skyte, for nu var bjørnen omringet av et snes hunder og det var umulig at faa den fri saa meget at jeg kunde anbringe et skud. Jeg sprang tilside og haabet at faa sendt bamsen en kule idet den kom forbi mig paa kloss hold, maaske paa 2–3 skridt. Men dette saa bjørnen, den sprang ogsaa til side og bøiet ind i ringen, idet den passerte mig paa otte skridts avstand uten at by mig leilighet til skud. Inde i ringen kom den mot driverne som holdt et frygtelig spektakel, da snudde den og kom ret mot min nabo Pan Adam, som stod bak en tyk ek. Jeg saa ham lægge an, han skjøt ikke, men lot bjørnen komme ganske nær indpaa sig, saa nær, at de tilslut bare hadde træstammen mellem sig. Nu hændte der noget merkelig. Jeg saa Pan Adam først sigte paa bjørnen, som han uten tvil vilde ha lagt paa stedet. Men pludselig hævet han riflen og skjøt begge løp av i luften. Bjørnen snudde tvært om og sprang atter tilbake til ringen, stadig forfulgt av hundene. Længe turet losen frem og tilbake i ringen, til den endelig paany nærmet sig skytterkjæden, hvor der ogsaa faldt nogen skud som dog ikke syntes at ha truffet, ti bjørnen gik nu ut av ringen og drog ret ut. Tilslut snudde den og kom, som det hørtes ut, ret mot min post, men i et tæt snar av ungfuru hvor man ikke kunde se saa langt som et skridt. Losen var nu ganske nær, og jeg ventet hvert øieblik at faa se bjørnen dukke frem paa kloss hold. Jeg var i voldsom spænding, da jeg alt hadde set bjørnen tre ganger og hadde faat respekt for dens størrelse og styrke; den var ikke til at spøke med. Pludselig falder i eller bortenfor furusnaret, hvor bjørnen kom, et skud og umiddelbart derefter hørtes et jammerskrik. Jeg ser efter von Wankowitsch, men han er ikke hvor han før hadde staat. Uten betænkning trænger jeg ind i tykningen for at hjælpe den tilskadekomne. Efter 15–20 skridt kom jeg til en lysning, og nu fik jeg se Pan Adam som stod med ryggen mot mig støttet mot en tynd bjerk, og i det samme faldt han overende. Jeg sprang til, uten at bry mig mere om bjørnen som sat 5–6 skridt bortenfor, omringet av hundene; da jeg nærmet mig, drog den igjen avgaarde. Pan Adam laa med lukkede øine og blaa ringer under dem, blek og tilsynelatende død. Jeg tok sne og gned ham i ansigtet; da aapnet han øinene, men bare et øieblik. Jeg løftet ham op og satte ham med ryggen mot et træ og

lette efter saaret. Jeg saa da at en kule var trængt ind i benet under knæskjællet. Jeg gav mig til at rope, ti vi var alene og hørte ikke noget til de andre. Endelig kom der nogen som hjalp mig at bære ham ut av tykningen, efter den optrampede sti, hen i en slæde, hvori vi kjørte ham til kommunehuset, hvor han laa hele natten og jamret sig i store smerter. Først den følgende morgen blev han kjørt til sit hjem. Han vilde ikke høre tale om nogen læge, men begyndte at klusse med homøopatiske midler og tok ind smaa piller. Slik laa han i henved en uke; da først, efterat benet var blit rigtig daarlig, lot man hente en specialist fra Warschau. Denne kunde alene konstatere at koldbrand allerede hadde utbredt sig op i hoften og at redning ikke længer var mulig. Saaledes døde dette prægtige, helt igjennem gode menneske, takket være sin tro paa homøopatiske midler. Gid jorden maa være ham let! – Hvem som hadde avfyret det ulyksalige skud blev uopklaret. Heller ikke blev det bragt paa det rene hvem som hadde skutt bjørnen, der laa død bare 30 skridt fra ulykkesstedet. Da bjørnen første gang stod foran von Wankowitsch hadde han uten tvil kunnet lægge den paa flekken; men saa hadde han kommet til at tænke paa sit edelige løfte om ikke at jage paa en søndag; derfor hadde han skutt i luften i stedet for paa bjørnen.

Naar laksen er paa vandring.

Smaa billeder fra Nordland.

Naar det lakker uti juli begynder først laksen at gaa op i elvene i Nordnorge. Da kommer den ind fra havet i store stim og fordeler sig i elver og bækker, rusler op i vandene saa langt den kan komme og synes vel tilfreds, naar den oppe i de rummelige vande sprætter og hopper for ret at vise, hvilken kraftkar den nu en gang er.

Det er likesom en viss orden i denne laksens fordeling i de forskjellige vasdrag. Er vasdragene smaa og litet vandførende, er ogsaa den laks, som søker op der, smaa; er vasdragene store og meget vandførende, saa er laksen stor.

Her ute i Vesteraalen, hvor det bare er øyer, blir vasdradragene for det meste smaa og som følge herav kommer de fangede laks sjelden op i en større vegt end 7 kg. Fra 5 til 7 kg. er det almindelige, naar man skal snakke om maksimum. Holder vi os til 3 kg., da kommer vi gjennemsnittet nærmest. Den elv eller rettere bæk jeg hadde anledning til at se fisken i iaar er ganske kort, ca. 2,5 km. lang, og paa denne strækning stiger den kun 13 m.; men den er ganske interessant allikevel.

Først er det et litet stryk nede ved sjøen, som den opgaaende fisk har at passere, saa kommer den op i et litet tjern, som for det meste er gjengrodd med siv. Det er høit og stivt som rughalm dette siv og vokser op i en mandshøide paa den korte tid, som det levnes det at vokse i vor korte nordnorske sommer, saa ingen skal klage paa veksterligheten. Tjernets bund bestaar av fin fast sand med et utal tanglopper *(Gammarus pulex)*. Foruten dette ørrettens yndlingsaate findes baade muslinger og anden mat, saa det vrimler praktisk talt av almindelig ferskvandsørret i dette lille tjern. Det har nemlig nogen dype kulper, hvor ørreten holder til, naar vinteren og is kommer for alvor. En stor del av fisken gaar ogsaa op i det ovenfor liggende store og dype – meget dype vand. Fra dette lille nedre tjern gaar det en ganske bred elv til et ovenfor liggende tjern omtrent paa størrelse som det nederste, og her ved øvre tjern begynder elven opover til selve storvandet. En typisk lakse- og ørretelv med stenete stryk og dypere kulper og utvidelser. Dog ikke saa dyp, at man ikke kan se fisken. En slik elv er ganske anderledes interessant end disse store, dype og rikt vandførende elver, hvor man intet ser av bundens liv, kun en fisk som springer nu og da.

Da vi kom til dette vasdrag, som foran er skildret, en lørdag eftermiddag i slutten av juli ifjor, var vi ikke litet spændt paa at faa se om fisken hadde begyndt at gaa op. Efter en hurtig kaffepause bar det straks ned i elven med tre av følget, medens de to andre forsøkte sig oppe i vandet. Det var paa et vis arbeidets fordeling.

Jens er selvfølgelig med os elvefiskere, han vet paa en prik hvor storfisken stopper, naar den tar sig en hvil i elven før den gaar op i det store vand.

Kommet ned til elvebredden lister vi os ganske sagte ned til stryket som flyter ut i en større høl. Bunden bestaar av brun sand, og i en grop, som strømmen har gravet, staar en otte – ni fisk. Vi ser de blaa rygge og de hvite mundviker for hver gang den aander. Vi blir rent høitidelige her vi staar og ser paa denne lille stim som staar der side om side og andøver mot strømmen. De største stim forrest med halve kroppen, de mindre længere tilbake og litt ut til siden. Jens anslaar de to største til 7 kg. og de mindre til en 2 – 3. Jo — det var nu en ting at se dem, men at faa dem paa kroken, det blir nok værre. Vi staar længe og ser paa dem, urørlig stille staar de, nøiagtig paa samme flekken. De ser ikke ut til at være rædde heller, de staar like stille om vi gaar helt ned til bredden. Jens prøver at lægge maten like foran deres mund for at faa listet den ind i en eller anden, men nei – tak, de spytter den ut igjen. Fluerne seiler saa smukt paa strømmen

like over deres hoder, men ingen hæver sig for at ta dem. Det er rent velgjørende at se et saadant flegma og ro i vor opkavede tid, da det er saadant slagsmaal om brødet. Nei, de karle som staar her er netop kommet fra det store hav, der det var mat i overflod, og saa skulde de være nødige om at sluke Jens's marktufse eller nogen flue av saa tvilsom oprindelse som en Silver doctor, nei tak san.

Her stod vi – og der stod fiskene like saa litet lystne paa at bytte sit element med os – som vi med dem. Tænderne løp i vand: det skulde smakt at ha avkokt laks til kvelden, blodfersk laks, like kommet paa land – jo – jo san. Og saa nære som vi var dem, men allikevel saa fjernt.

Vi blev enige om at gaa fra dem en stund, og saa prøve igjen, naar det led litt længere paa eftermiddagen. I vort stille sind haabet vi ogsaa paa, at de som fisket oppe i vandet skulde ha faat noget, saa vi hadde noget at falde tilbake paa; men den gamle sats, at en i haanden er bedre end ti paa taket, bekræftet sig ogsaa her. To bitte smaa røier var hele resultatet. Dette begyndte at bli kritisk syntes vi, fisk i vandet, fisk i elven – masser av fisk, men ingen i gryta. Jens faar i opdrag at skaffe fisk, det er grei skuring det. Han forsvinder i det begyndende tusmørke og ikke længe efter har vi ham igjen med fem sprællende fiske, hvorav den største var paa nære fem kg. „Naa, bet'n nu?" spør vi kor. „Ja," svarer Jens, „nu hadde han lyst paa mat." Og medens kokken tar fat paa at renske fisken og lave sig til at koke, tar resten av følget baatene og frister fisken oppe i øvre vand endnu en gang. Og nu gaar det bedre. Noget storfiske blir det ikke, men dog saa meget, at det blir litt i gryta ogsaa fra den kant.

Lørdagskvelden siger indover os. Solen har skjult sig bak Strønas top, men den lyser paa Middagstinden hele natten. Nede i vor dal blir det som et slags violet tusmørke, et tusmørke, endda solen er oppe, som er typisk for den nordnorske sommernat.

Laksen staar paa bordet, rød og frisk, som kun nyfisket laks kan være, poteter og nysmeltet smør, en flaske Burgunder og hvad kan du saa mere forlange. Piperne tændes efter dette lukulliske maaltid. Kaffen serveres i fri luft og var ikke myggene, saa maatte dette saa nær være paradiset paa jorden. Men noget maa man ha som holder os balansert til jorden, ellers kunde vi flyve altfor høit. Solen siger mere og mere nordøstover, den begynder allerede at sende noget av sit lys opigjennem dalen til os. De violette farver forsvinder for det hvitgule lys, klokken er saadan bortimot 12 nat. Om ikke længe ser vi det glødende midnatssoløie mellem nogen skyer lavt i nord over Langøyas fjelde. Det brænder og gløder i skyerne og

der danner sig et perspektiv gjennem skyvæggene som kun den kan tænke sig som har set det. Det er iallefald umulig at beskrive den symfoni av farver som den nordnorske sommernat kan fremtrylle, og at den som ikke har set det blir staaende i stum forbauselse sier sig selv. Det er dagen som sover i rosendrømme, og man har næsten ondt for at berøve selv en fisk livet i en slik midnatsstund, da alt er likesom forklaret. Et par rypestegger slaar sig ned paa en stor sten like ved os. De sitter der borte i midnatssolens glans saa spænstige og stramme som var de tegnet. Vi lokker hun og de karrer og svarer med mange forunderlige lyder og sære fakter. Ørret og røier vaker dovent bortefter vandet, og først nu forstaar vi hvor meget fisk det maa være oppe i dette vand. Det er ringer efter vakende fisk over hele vandet; men prøv om den vil bite? Nei tak! Jens fortalte os om hvilken lur kar laksen er. Den har mest folkevet, sier Jens. Han har saa mange ganger set, naar de skal ta den med not nede i sjøen, at den lægger sig paa siden nede ved stener og ujevnheter paa bunden, saa noten gaar over den. Ret som det er kan et helt stim være stængt; men naar de faar noten til land er det bare nogen smaa sjøørret igjen, og man ser laksen ligge dernede paa bunden længe efter at noten er tat op. Jo – den er en lur paastaar Jens.

Dette fik vi ogsaa bekræftet søndag morgen, den er mere end lur, den er utspekulert.

En syv kilos laks hadde tat en utlagt marktufs i løpet av natten; da vi kom gik den nede i hølen sammen med en hel del andre og svømmet omkring med tømmen. Efter at ha forsøkt at lande den la den sig like godt under en stor sten som laa ved en sandør i kanten av hølen. Alt hvad vi drog, saa var det ikke mulig at faa flyttet den. Dens blanke side vendte i veiret og den laa som den var død. En av selskapet tar en hov og vasser ute i elven for at hove den paa land. I den tilsyneladende døde tilstand hvori den laa, skulde dette være en let sak, men en feil manøvre med hoven bragte nyt liv i den. Den hoppet let og livlig i høide med hoverens næse og vasket ham grundig vaat. Nu maatte vort faktotum, Jens, til pers igjen. Han vasser ute i elven slik som han er. Nu staar laksen oppe under stryket haardt presset av tømmen, fuldt optat med at holde sig paa plads. Jens kjender sin pappenheimer. Forsøker ikke paa at lure hoven under den, men lægger den over ham ovenfra. Laksen hopper igjen til; men denne gang gaar det galt, den kommer ind i hovens leie og den blir der. Sprællende og blank endnu med sjølusen paa sig ligger den oppe i græsset og fryder vore øine baade med sin form og farve.

Det er noget ædelt over denne havets gjest, noget ganske andet end om en torsk biter paa kroken, naar vi sitter og jukser med et snøre ute i tarekanten. Efter basketaket med denne storkar siger nye fiske frem under stryket færdige til at gaa op. En flygtig tur længere nede i elven overtyder os om, at der ogsaa er fisk, mange fiske, alle paa vandring opover til vandet. Blandt andre ser vi en stor laks staa borte ved en sten. Sikkert en krabat paa en 10–11 kg.; men den er følelsesløs for alle tillokkelser av mat. Den har bare en idé, fremover og opover, saa langt den kan komme, for senere igjen at slippe sig ned i elven for at gyte.

Det er bare de fiske, som er oppe i en vegt av 4–5 kg. som er kjønsmodne, de yngre aarganger har hverken rogn eller melke i sig; men allikevel tar de sig en tur oppe i det ferske vand. At enkelte ogsaa staar over oppe i vandet til de er kjønsmodne fik vi beviser for, da vi var i samme elv og fisket senere paa høsten. Vi fik da to ca. 6 kg. tunge hanfiske som var helt gule med de typiske røde merker, som kjendetegner gytetiden. Melkene var ogsaa helt løse. De saa rent frygtindgydende ut disse to store fiske, som maalte sine 27 tommer. Vi trodde at ørretten oppe i øvre vand naadde en saadan størrelse; men rent tilfældigvis hadde vi fersvandsfiskeriassistent Gregersen fra Kvinen paa Helgeland tilstede, og han bestemte, at det var laks.

Dette bekræfter jo bare hvad professor dr. Knut Dahl meddeler i sin bok: „Laks og ørret," side 41, men sandt at si trodde jeg ikke, at de blev saa store i ferskvand. Hadde disse fiske været i huld, hadde de efter længden mindst veiet sine 12 kg., kanske ogsaa vel saa det. De var magre, gule og seige i fisken. Det kan kanske være spørsmaal, om de var gaat op fra havet denne sommer, og anlagt denne typiske gytedragt, som lignet en almindelig stor ferskvandsørret saa nøie, at det var kun de sorte pletter paa dens gjellelaak, som var det bestemmende. I alle fald vilde det været umulig for en ikke sakkyndig at avgjøre hvad enten det var laks eller ørret. Undertegnede saa mange gytefiske av laks som blev indfanget i Stjørdalselven som stamfiske for lakseutklækningsanstalten; men ingen hadde det utseende som disse paa grammet nøiagtig like tunge fiske. Derimot saa jeg i Stjørdalselven en meget stor hunlaks som blev fundet død i elven efter en isgang i februar, som lignet disse to fiske. Jeg vil lægge til, at disse to fiske blev tat 6te september.

Som en almindelig betragtning kan tilføies, at sommeren 1921 var et godt lakseaar her nord. De faa som bruker kilenøter gjorde gode fangster, og for os matkjøpere var prisen

rimelig, fra kr. 1,50 til kr. 2,00 pr. kg. for storlaks, saa ingen skal klage paa den pris.

* * *

Nordland er noget for sig selv paa mange maater, saa ogsaa i ferskvandsfiskeveien. Mange vand ligger saa lavt, at sjøen gaar op ved høivande, saa det blir brakvand. Og med strømmen følger ofte baade torsk, sei, flyndre og sild. Det ser ikke ut som de førstnævnte har noget men av at savne den rene, uforfalskede sjø, men silden følger som regel med ut igjen.

En vakker sommerkveld i 1918 var et muntert selskap fordelt paa to baater ute paa en fisketur i et saadant vand som laa i flugt med sjøen. Etpar Kristianiadamer, som var paa besøk hos nogen slegtninger her nord, var vildt begeistret over anledningen til at være med paa en fisketur oppe i dette vand. Et par mindre sjøørreter var lykkelig og vel havnet i vor baat, likesaa et par sei av middels størrelse, da den ene dame roper ut, at nu sitter hendes sluk fast i bunden. Jeg som sitter ved aarene skaater for ikke at slite av, medens hun haler ind tørn, Men det var nok ikke bunden den søte frøken hadde tak i. Det begynder at rykke noget ganske voldsomt, jo den lager sig endog til at gaa ut med det indvundne snøre. De smaa hænder var ikke vante med slik ublid behandling, de skjælver av fiskens bevægelser og nervøsitet. Med tilbud om at hjælpe faar jeg et blankt avslag, hun skal nok greie det selv. Og i tillid til redskapen, som var lavet istand med litt av hvert for øie, lot jeg det bare skure. Var sikker paa at den vilde holde, hvor sterk fisken var. Det gaar smaat med at faa den op til baaten. Jeg har lagt ind aarene og staar færdig med kjeksen for at lempe den store laks ind i baaten, for at det var laks, herom hersket ikke tvil i vor sjæl. Nogen anden og simplere fisk kunde ikke bite paa til en saa vakker dame. Det spændende øieblik nærmer sig, da den skal være op under baaten. Vi ser noget hvitt og blankt nede i det brune vand. Det kommer nærmere og nærmere, tomme for tomme, spændingen er intens, den anden baat er ogsaa kommet til og følger begivenheternes gang. Et vældig hode stikker op over vandet, to torskeøine glor forstaaelsesløst og dumt paa os begge, med et — fy! slipper den skjønne tømmen og falder ned paa toften – ikke helt besvimet, men næsten. Det falder i min lod at ta bæstet ind, en ca. 1 meter lang torsk, mager og elendig, rigtig et utyske og da vi ikke hadde midler til at sætte den paa sprit, listet vi krokene ut av dens graadige mund og lot den igjen gaa dit hvorfra den kom.

Som læserne vil forstaa, byder Nordnorges fiskevande paa

litt av hvert, og da vi avsluttet fisket om kvelden, hadde vi ørret, sei og flyndre plus den torsk, som vi lot gaa.

Er fiskene mangeartet i et saadant vand, saa er ogsaa fuglelivet ganske interessant, dog herom en anden gang. Men før jeg avslutter disse løse drag omkring nordnorsk sportsliv, kan jeg ikke undlate at nævne floraen. Har visst ogsaa gjort det før en gang i dette tidsskrift; men den er saa villende og frodig, at den paatrænger os sin opmerksomhet. Frodige utvoksne bjørkeskoger gaar mange steder helt ned til vandenes bredder. Paa Helgeland er endog furuen næsten tømmerfør selv ute paa øyene. Sløike og kvande i mandshøide med grønne saftige blade. Storkeneb og bregner i en frodighet, som vi i allefald savner i Trøndelagen, har heller ikke set det andre steder i vort land. Og som ramme rundt det hele fjelde i de mest fantastiske former med tinder og skar. At slike utilgjængelige steder sætter fantasien i bevægelse og skaper sære forestillinger hos de mennesker, som lever sit liv paa slike steder, synes saare naturlig. Livet i sig selv er saa fattig paa begivenheter, dagene, aarene, ja hele livet gaar i dagliglivets dont. Fremmede folk sees kanske en gang i maaneden, kanske ikke. Folk som kommer sydfra og blir hensat til et saadant ensomt liv, blir „rar" av sig, sa en gang en fyrvogters hustru til mig. Derfor har ogsaa naturen bevisst eller ubevisst et mægtig tak i Nordnorges befolkning. Som bevis herpaa har vi navnene paa fjeldene. Kan bare nævne nævne: Dønnamanden, De syv søstre, Hestmanden, Møisadelen og mange flere. Til alle disse navne knytter sig sagn som endnu lever paa folkemunde, sagn som er skapt av en fantasi saa livlig, at den savner sidestykke i den norske folkedigtning. En grube at øse av for den som hadde tid til at fordype sig i dem.

Herm. Fjeldberg.

Norske fiskeredskaper.

Paa varemessen i høst hadde de, desværre altfor mange, som ser med mistillid paa norske produkter, rik anledning til at se hvor langt vi paa de fleste omraader er kommet, og særlig hadde vi sportsfiskere god grund til at glæde os ved at se til hvilken høide fiskeredskapsfabrikation er naadd.

Johs. Ottesens utstilling var efter mit skjøn enestaaende paa sit omraade; den beviste fuldt ut at paa de grene av denne industri, som Ottesen har optat, er vi selvhjulpne, og et nøiere studium av hans utstilling synes jeg maatte være en god kur for de sportsfiskere som lider av „engelsk syke".

De mere ivrige blandt os sportsfiskere har jo alt i mange

aar baade kjendt og brukt Ottesens sluk, og alt for 10 aar siden vandt hans skeer indpas i England. I „The Fishing Gazette" for 17. august 1912, kunde man under overskriften „Excellent new spoon baits" læse en meget anerkjendende anmeldelse med illustrationer av tidsskriftets redaktør, mr. Marston. Samme aar stod i dette tidsskrift side 291 Preuthuns udmerkede anmeldelse.

Det er nu ca. 12 aar siden jeg begyndte at bruke Ottesens

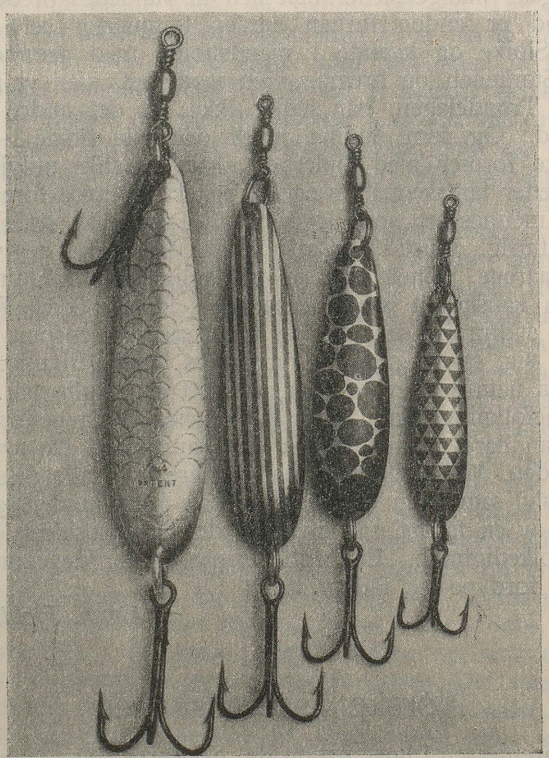

skeer og altid med held, saa jeg mere og mere er gaat over til disse, og i de sidste 5 à 6 aar har jeg saagodt som ikke brukt noget andet fabrikat.

Jeg har anvendt disse skeer i de forskjelligste strøk av landet, til laks, sjøørret og ørret baade til kasting (spinning) og dorging, og jeg har fundet at de staar fuldt paa høide med de bedste engelske hvad arbeide angaar, og for vore forhold delvis over disse, hvad modeller angaar, og dertil rimeligere i pris. Jeg tror sikkert at hvis alle vore fiskere kjendte nøiere

til alt hvad Ottesen leverer, vilde vistnok importen av skeer bli minimal.

Det er nu ca. 20 aar siden Ottesen begyndte at fabrikere sluk, og takket være de. udmerkede varer han har levert, har virksomheten gaat jevnt fremover, saa han nu leverer ca. 200 000 stykker pr. aar; han har over 100 forskjellige fasonger og størrelser, og hver av disse igjen i mange forskjellige utførelser, saasom forsølvet, forgyldt, forniklet, forkobret, like eller forskjellige paa begge sider, phantombemalt, rødlakerte indvendig og med prikker utvendig osv., likesom hulhetsgraden og godstykkelsen varierer, saa man derved kan faa skeer for sterk eller svak strøm eller for indvand. Altsaa tilstrækkelig til at tilfredsstille en hvilkensomhelst smak.

Bevæbningen er selvfølgelig den almindelige, en endetriangel for de mindre skeer og en ende- og en toptriangel for de større.

For at fæste krokene til skeen bruker Ottesen baade splitringer og slagloddede ringer, de sidste falder litt dyrere, men er langt at foretrække, da, som enhver fisker vet, splitringer ruster.

Som en trøst for de, desværre altfor mange, som ikke har den fornødne tiltro til norsk foretagsomhet, kan nævnes, at Ottesen i stor utstrækning eksporterer til Frankrig, Finland, Sverige og ikke at forglemme til sportsfiskets hjemland, England.

I 1914 fik Ottesen paa jubilæumsutstillingen den vel fortjente udmerkelse „guldmedalje for udmerkede sluk og banebrytende virksomhet".

Men det later til at Ottesen ikke vil slaa sig til ro med det opnaadde resultat paa skeslukfabrikationens omraade. For et par aar siden har han ogsaa optat snørefabrikationen og, saavidt jeg kunde forstaa av de prøver jeg saa paa varemessen, med avgjort held. Derpaa tyder ogsaa at han alt eksporterer snører til England, Finland og Sverige.

Særlig heftet jeg mig ved merket „Super Alces". Paa grund av det fine materiale som her anvendes blev fletningen meget glat, saa det utvilsomt vil løpe let gjennem stangringene og egne sig godt til slukkasting.

Dernæst merket „Flaxoline", et udmerket linsnøre til dorging og baksnøre (backing line) og tilslut merket „Ursus", et meget sterkt og billig snøre. Alle 3 merker leveres baade i forskjellige tykkelser og kvaliteter.

Som alt sagt saa jeg først Ottesens snører paa varemessen, saa jeg ikke har hat anledning til at bruke dem, men efter utseende og styrke at dømme skulde alt tyde paa, at vi fra nu av er selvhjulpne naar det gjælder ikke oljede snører.

Tilslut vil jeg nævne Ottesens sidste tiltak, nemlig at han

har optat snellefabrikationen. Jeg hadde nylig anledning til at se en prøve, en 3½" snelle, fremstillet av en alluminiumslegering og galvanisk sortbeiset. Den er enkel, solid og udmerket godt forarbeidet, let at ta fra hverandre til smøring og leveres i størrelserne 2½", 3", 3½", 4" og 4½" med eller uten fjærstrammer. Prisen blir vistnok i forhold til kvaliteten overmaade rimelig.

Ottesens fiskeredskaper har jo alt i en lang aarrække været saa godt kjendt blandt os sportsfiskere at nogen anmeldelse, end si reklame, skulde være unødvendig. Men desværre er der endnu mange som foretrækker engelske redskaper fremfor norske, om det er av mangel paa tillid til norsk foretagsomhet eller av indgrod vane, skal være usagt, men det er ialfald at beklage.

Det er nu 10 aar siden vor største ekspert, Preuthun, skrev sin anmeldelse om „Norske sluk" her i tidsskriftet. Siden den tid har Ottesens fabrik utviklet sig saa sterkt, at det maa være tillatt for en mindre ekspert at nævne den med nogen ord.

Tidsaanden gaar jo ogsaa nu i retning av selvhjulpenhet paa alle omraader og løsenet er „kjøp norske varer". Jeg tror at de av mine kolleger sportsfiskerne som hittil ikke har fulgt „løsenet", ved at følge det vil si som jeg og de mange, som har støttet norsk foretagsomhet: „Vi har hat mest glæde av det selv."

Karl Hals-Olsen.

Mange slags jægere!

Jeg har truffet mange merkværdige jægersmænd i mit liv og set og hørt om megen forunderlig jagt og skytning paa mange slags merkelige objekter. Og naar jeg lar denne jægerskare passere revy i mine tanker, saa kommer jeg først til Sivertsen i Havesundet og saa til mig selv som en god nummer to. Sivertsen traf jeg i Nordland. Han var telegrafbestyrer og en gentleman og en scholar. Desuten var han en vældig fisker for herren og ganske hændig med bøssen. Han var ungkar og spillemand som ordet gaar, og mat kunde han lage med de bedste. Desuten hadde han et ganske uuttømmeligt forraad av historier som merkelig nok samtlige var av den art, at de kunde lægges frem paa en komfirmants bord, og i det hele tat hadde han sjeldne gaver som kamerat og selskapsmand. En dag holdt han dameselskap for to av omegnens skjønne unge heltinder og Sivertsen trakterte med en vældig og vidunderlig middag, som sluttet op med pandekake og champagne. Efter middagen var stemningen noksaa passiv og Sivertsen strævet

en del med at holde underholdningen gaaende. Saa sier han pludselig: „Ser dokker den kangerua der?“ — Jeg har glemt hvad en kangeru er for noget, men det er enten en stankelben eller en edderkop. I ethvert tilfælde gik denne kangerua og spaserte paa vinduet, da Sivertsen speidet den. „Jo,“ damerne saa kangerua. „Vil dokker, at e' ska' skjut 'an?“ sa Sivertsen. „Jovel,“ sa damene for spøk — „det kunde la sig høre!“ — Saa forsvandt Sivertsen, og næste gang han optraadte, stod han utenfor huset med en svær bøsse og sigtet ind igjennem vinduet. Dermed smaldt skuddet! Damerne hven og glasbitene sprang i tusen fillebiter utover hele værelset. „Kors i herrans navn, ka' ha' eg gjort,“ sa Sivertsen. — Heldigvis var kangurua krøpet saa langt op paa vinduet, at samtlige tilstedeværende — undtagen kangurua — slap uskadt fra affæren. — Men damerne ytret aldrig mere ønske om at faa se flere prøver paa Sivertsens skytefærdighet.

Næste mand i min revy optraadte paa hotel Royal i Kristiania, da han producerte sig. Han var ingeniør og skogeier, kommen over den første sturm- und drang-periode i sit liv; men av og til drog han ind til byen for at samle nye indtryk og træffe venner og bekjendte. Han holdt til paa hotel Royal, hvor han var en velset gjest til trods for, at han var noget ekcentrisk i sin habitus. Som regel laa han i sengen omtrent hele dagen, mens hans venner av mere eller mindre tilfældig art pokulerte til den store guldmedalje, fordelt utover paa stoler og bord og kufferter. Som følge av den uutslukkelige tørst, som til enhver tid herjet blandt hofkavallererne, var ringeapparatet i stadig virksomhet. Trykknappen var placert borte ved døren som skik og bruk var i de ældre hoteller for en tyve — tredive aar siden. Nu laa ingeniøren som sagt i sengen og som den belevne vert han var, kunde han jo ikke bry sine gjester med at ringe paa kelneren i det uendelige. Men ingeniøren klarte situationen med glans. Ivrig jæger og sportsmand som han var, hadde han altid med sig sit salongevær paa sine reiser til hovedstaden; saa brukte han likesaa godt salongeværet til skarpskytning paa trykknappen, naar tjeneren skulde elektriceres. Knappen klarte bombardementet en hel formiddag, men da var ogsaa de sidste rester nedskutt. Skytningen blev selvfølgelig indstillet ogsaa av den grund at ingeniøren kom under veir med, at værten var ultrapacifist og meget nervøs, naar det gjaldt skyteøvelser. Foreløbig ordnet han sig med et jagthorn, slik et som brukes paa harejagten. Tjeneren fik sin instruks og leverancen gik strykende. Tre lange støt i hornet var signalet for mere pjolter! — Ute i skogen betyr det „los“. — Tempora mutant mores!

Oppe i Lofoten kjender jeg en mand som skyter laks i

sjøen med rifle. Han tar laksen saa at sige „paa spranget". Det blir ikke mange, han faar paa den maaten, men det er fin sport og vel værd at noteres. Ideen er vistnok fuldstændig original hos ham, men selvfølgelig deduceret fra al anden fiskeskytning f. eks. gjeddeskytning, som drives av mangfoldige liebhabere her i landet og utenlands. I Alaska og Syd-Amerika skyter indianerne fisk med bue og pil fra Arilds tid. Jeg har selv forsøkt mig paa sporten d. v. s. med bøsse og haglpatroner. Bue og pil har jeg ikke hat i min haand, siden jeg var smaagut, undtagen en eneste gang. Da optraadte jeg paa en folkefest nede i Iowa etsteds – en sommersøndag. Min ven „bootleggeren" Billy Meyers hadde faat istand en bueskytte-tournament. Der var to skiver – svære runde halm-affærer – malt med farver fra „the star-spangled banner." Skivene var runde og omtrent saa brede som en laavedør – forresten var de ogsaa spikret op paa laavedørene paa et noksaa langt fjøs. Jeg betalte min dollar og fik utlevert en elegant indianerbue og seks lange fjærbesatte piler. Jeg stillet mig op i positur med den værdighet og anstand, som situationen krævet, sigtet, trak av og sendte min første pil mot maalet fra min aldrig feilende bue. Pilen sang gjennem luften, traf, men ikke skiven; derimot en hest, som stod i alskens ro og fred og gumlet maiskolber, ved den nedre ende av fjøset. Kambyses døde som bekjendt i ørkenen paa det sted, hvor dolken traf ham, nemlig i laaret. Hesten blev ogsaa truffet i laaret. Den døde ikke, men den gjorde nogen svære pirouetter og var noksaa urolig en stund. Jeg leverte de resterende fem piler tilbake til Billy, og meddelte ham, at jeg desværre maatte absentere mig, da jeg skulde se til en svært syk dame, som hadde sendt bud efter mig. Jeg har aldrig været paa bueskytte-tournament siden.

Derimot har jeg optraadt ved et litet privat lerdueparti til megen adspredelse for de tilstedeværende tilskuere. Det var oppe i Trempelau County hos min ven doktor B. Vi var netop kommen hjem fra høstjagten paa præriehøner i Syd Dakota og skulde øve os litt til andejagten i oktober. Vi syntes vi trængte det. Vi fik fat i en liten fyr til at stelle med kastemaskinen og saa bar det løs. Fem og tyve lerduer hver! Under matchen samlet det sig en imponerende skare av tilskuere – to gutunger og en gammel mand – som fulgte skytningen med stigende interesse. Doktor B. forklarte mængden, at vi drev skytningen efter en ganske ny metode, som gik ut paa at skyte saa nær som det var mulig, uten at beskadige lerduene. Ved optællingen viste det sig, at doktor B. gik ut av matchen som seierherre efter de nye regler. Jeg tapte. Jeg hadde nemlig truffet og beskadiget en – siger og skriver en – lerdue. Doktor B. ingen!

Det gjælder som bekjendt at kjende sin begrænsning her

i verden. Jeg hadde faat et lite begrep om min begavelse som lerdueskytte efter denne matchen og det kom forsaavidt vel med, for det sparte mig for en betydelig større fiasko senere. Da jeg kom fra den turen, blev jeg nemlig anmodet om at være med paa en svær lerdueskytning i den byen hvor jeg bodde. Men klok av skade ordnet jeg mig saa'n, at jeg ikke kunde delta som aktiv skytter ved stevnet. Der var nemlig møtt op de bedste skyttere jeg nogen gang har set. En av dem skjøt nogen og otti lerduer uten bom. Men han var nærmest at regne for professionist. Han skjøt ænder i hundredevis hver høst for et stort vildtkompani, og det blev fortalt om ham, at han ikke løste et skud, med mindre han var sikker paa at træffe mindst to ænder i skuddet. Det er overflødig at tilføie, at han skjøt ænderne i flugten. Det er jo ingen sport i at skyte fuglen paa vandet. Men den første høsten, jeg var i Amerika, var jeg med paa at skyte sothøner paa vandet. Det var oppe hos doktor G., og skytningen foregik paa French Lake i Wisconsin. Doktor Bg. var ogsaa med paa den turen. Han var for anledningen iført stiv hat, vaarfrak og laksko – forøvrig visitdress. Gevær hadde han laant av apotekeren. Det var et gammelt svin av et pin-fire dobbeltløpet bæst, som spændte slik, at det var næsten umulig for apotekeren at faa laant det ut mere. Desuten hadde det lagt sig til den elskelige uvane, at begge skuddene som regel gik av paa en gang, hvis man kom aldrig saa lite bort i den anden avtrækker under skytningen. Dobbeltskuddet forøket i høi grad „spændingen". – Paa grund av sit utstyr som selskapsmand blev doktor Bg. overantvordet til farmaceut Gaarders varetægt i hans baat, mens doktor G. og jeg drog avsted i den anden baat – vi hadde svære vadestøvler paa os og skikkelige jagtklær. Vi to drev hele sjøen rundt og hadde det rigtig koselig – det var saa mange sothøner paa sjøen, at vi fik baaten halvfuld og blev kjede av at skyte paa dem, hvis de ikke fløi op. Saa drev vi paa med flugtskytning en stund, indtil vi var kommen ganske nær op til strandkanten paa nordsiden av sjøen. Der var stranden tæt bevokset med høit siv, og et par steder saa det ut for mig som om der stod nogen smaa høistakker. Sothønene fløi mellem mig og disse høistakkene, og jeg klemte paa og skøt saa det dundret, indtil pludselig den ene høistakken fik armer og ben og satte i med en vældig amerikansk ed: „Damn you, you son of a bitch," sa høistakken! „Now you have hit me twice! If you do it again, I'll let you have both barrels." Høistakkene var andejægere i „grassuits" – men hvordan i herrens navn kunde jeg vite det! Jeg er fra Drammen og der gaar ikke folk med slike klær paa sig. Doktor G. og jeg puslet os væk saa fort vi kunde, for vi skjønte at manden var i daarlig

humør og ikke noget selskap for os. Vi kom os over til den anden side av sjøen og der blev vi vidne til et skuespil, som jeg ikke kommer til at glemme paa de første hundrede aar. Det var doktor Bg., som optraadte som første aktør. Paa grund av lakskoene og selskapsdressen hadde han nemlig fundet ut, at han egnet sig bedre til at lede nedslagtningen fra terra firma, og i den anledning var han gaat iland og op paa en elendig lang pælebro, som stak et par fot op av sølevandet og gik langt ut i sjøen, som var temmelig grund. Der marsjerte han op og ned paa broen og kommanderte Gaarder, som laa i baaten, til at ro frem og tilbake, utover og indover for at faa drevet en svær flok sothøner indenfor skudvidde for doktor Bg. – Det var ikke noget lett arbeide, for doktor Bg. var svært urolig paa broen og temmelig iøinefaldende, saa sothønene anskuet ham med mistro og circumspection. Men saa kom vi med den anden baat, og da maatte hønsene ta sig en tur like forbi enden av pælebroen. Der stod doktor Bg. med bøssen i antræk og ventet paa dem med mordlyst i hjertet. Med det samme flokken passerte, smaldt begge skuddene samtidig fra doktorens „pin-fire" og i samme øieblik gik han bakover paa hodet i sølevandet – spændt overende av dobbeltskuddet. Vi lo, saa vi maate ut av baaten, – stod paa hver vor side og holdt fast i rælingen og lo saa saa taarene trillet av os. Vi saa lakskoene – de stak frem over broen – men vi avholdt os klogelig fra ethvert forsøk paa sympati eller assistance. –

En søndag, jeg var ute paa harejagt sammen med en jagtkamerat nede i lowa, traf vi paa to fyrer, vi kjendte fra byen. De var raget op i en større diskussion med vor gode ven – farmeren John Christian – i anledning av en liten uoverensstemmelse om forstaaelsen av vildt og tamt. Disse to byfyrene hadde ogsaa været ute paa harejagt, men som fiskerne paa Genezarets sjø hadde de intet faat. Saa blev de naturligvis kjed av hele jagten tilslut, og for at slippe at komme tomhændt hjem skjøt de likesaa godt en svart grisunge som de traf paa i John Christians skog. Desværre var grisen bare skadeskutt og bar sig saa fælt, at John Christian hørte nødskrikene og kom sættende for at redde grisen. Det viste sig desværre umulig at redde grisens liv og situationen saa noksaa truende ut, men freden blev atter gjenoprettet ved hjælp av en medbragt whiskyflaske. Desuten var John Christian en ualmindelig fredsommelig anlagt mand og han visste at vi alle har vore svin paa skogen.

A. J. S.

„Musse".

Her forleden maatte jeg la hende vandre over i de evige jagtmarker og haaber, hun der faar anvende sin ukuelige energi, mot og jagtlyst ved utryddelse av rotter og ræv; det hadde hun i ethvert tilfælde fortjent.

Omkring 1890 vendte en mand hjem fra Amerika med to foxterriers – han og tispe – smaa nydelige dyr – og et par maaneder efter fik han ordre av politiet til straks at la dem dræpe, da de ved slagsmaal hadde skambitt en del hunder i byen og dræpt et stort antal katter.

Den bedrøvede mand kom til mig med begge hundene og bad mig vise ham den store tjeneste at dræpe dem; men efter at ha set hundene og hørt om deres bedrifter og set deres arrede, energiske, kloke fjæs bad jeg eieren om at jeg maatte beholde dem mot en hvalp, idet der blev lovet at hundenes identitet ikke blev røbet. Det var et par glimrende hunder, smaa, lette, tætte av krop, glimrende bit og rent vanvittig mot og energi. Temperamentet var godt, de var lette at faa lydige, snilde, trofaste hjemme og hyggelige og velopdragne at ha om sig, men tilfældet hadde været med dem, som med saa mangen god terrier – de fik ikke motion og beskjæftigelse nok av eieren – de maatte sørge for denne selv, og da er det en slump om dette ikke falder høist uheldig ut. De var ikke drevne paa jagt, men faa turer efter grævling om høsten overbeviste mig om at jeg hadde faat et par enestaaende gode hunder. Kunde de ikke drive ræven ut av hiet drog de den ut, ja selv gamle, grætne grævlinger drog de frem i solen. Jeg hadde disse to i flere aar, efter disse et par av deres hvalper, og Musse er direkte efterkommer i 4de led uten indblanding av fremmed blod – følgen er, at det hele kuld blev sterilt hvilket ogsaa var tilfælde med hendes kuldbror som godseier Treschow, Fritzøehus, eiede.

Jeg har gjennem alle aar hjulpet de folk gratis, som har fundet bebodde rævehier, med at tømme disse. Jeg hadde de redskaper som skulde til: en god rævehund, do. terrier, sakser og erfaringen, og saa lærte jeg alle hiene at kjende over alle aaser her. Om vaaren, naar tispen gaar drægtig, liker hun ikke al slags veir, og ligger ofte inde. Naar det var utsigt hertil kom Musse i sækken og vi reviderte de hier vi naadde paa dagen, og det var mange kuld som paa en letvint maate blev uskadeliggjort.

En nat faa dage efter jeg hadde faat den 7–8 maaneder gamle Musse banket det paa ruten – jo nu hadde han fundet rævehi – kameraten sat og passet paa ved hiet og „mora

skjældte". Han blev sluppet ind, maatte nøre paa komfyren og sætte paa kaffen, mens jeg fik stelt mig til, og snart bar det av sted med Musse i rygsækken og Støi i baand. Da vi kom frem hen paa morgenstunden hørte vi rævemorens „av-av-av". Vi fordelte os paa posterne rundt hiet og Støi blev sluppet.

Jeg har selv været ute for, at hunder ikke vilde jage drægtige rævetisper eller tispe med unger – ja andre end mig – men Støi svigtet aldrig her, og efter et par smaa bugter kom ræven mig paa hold og blev levert, men du forbarmede hvor Musse skrek der hun sat, da hun ved at kikke over min skulder saa ræven rulle.

Hun jog straks ut tre unger, større end hende selv; disse blev levert, og jeg saa hende nu selv ta den 4de. Ræveungen kom ut med Musse like efter, smat ind mellem to stener og gjorde front, da den hadde ryggen fri. Musse skjældte litt paa den, vendte bakparten skraat mot den og fik ræven til at nappe efter hendes halestump. Men i samme sekund den strakte halsen frem sat Musse som et lyn i strupen, og den var færdig. –

Hun blev brukt svært meget i de første aar. Her var en masse ræv overalt efter lemænaar, og rygtet om hendes bedrifter drog over hele egnen – den ene kom med melding efter den anden, og hvor der var holdt vakt ved hiet, saa det ikke var tomt naar man kom igjen, fulgte jeg stadig med og hjalp folk – foruten da hvad jeg selv fandt og tok. Jeg hadde vel den bedste tur vi gjorde sammen op til Stange, hvor en mand skrev til mig og bad mig hjælpe ham. Han visste om en 7–8 hier, og der var ræv i de fleste, og lovet en god tur helt igjennem.

Da jeg kom frem til Espen blev jeg møtt av manden og en gammel skogskar og jæger, men sidstnævnte negtet tvært at gaa tilskogs sammen med saadant nurk som terrieren – det var ikke noget at slippe paa ræven, og om hun blev ætt var det passe til mig som hadde saa lite vett som at slippe no'e, slikt ind til ræv med unger. Jeg maatte faa den unge overtalt til at overlate mig en kat for at faa overbevist den gamle, og da han fik se, hvordan hun valset rundt med katten, hvis liv vi saavidt fik frelst, gik han med – omend med store betænkeligheter. Vi gik lørdag aften og kom til Morskogen mandag morgen med 4 gamle og 19 unger, alle tat for Musse og Støi, og hadde tilmed to grævlingeunger med os som Musse tok og bar ut av et hi efter at ha jaget moren fra dem. Det var med andre tanker om Musse vi skiltes, og siden var den gamle og jeg flere aar efter en tur om vaaren; noget fik vi bestandig, men aldrig hverken før eller siden gjorde jeg en saa vellykket tur. Hun blev laant meget ut idet hun arbeidet

godt for fremmede hun likte; men enkelte mennesker hatet hun og blev aldrig venner med, hvad de end gjorde.

Jeg hadde lært hende at apportere og hun bar pent ungene ut naar hun hadde bitt dem ihjel, og denne metode har den fordel, at hiene ikke blir ødelagt som ellers ved utgravning, hvilket har tilfølge at ræven graver sig nye og det da hænder den faar yngle i fred baade et og to aar uten at de blir fundne — lates hiene i fred benyttes de samme aar efter aar.

Forrige jul — 12 aar gammel — jog hun en haardt anskutt ræv av hi efter et vældig slagsmaal, og senere hen holdt hun en gammel ræv paa samme plet i hiet til vi, veiledet av hendes halsen, gravet ned og tok den, men efter begge turer maatte jeg brodere og lappe henne paa flere steder i hodet, og mange var de flænger og ar hun bar efter sine konferencer med sinte ræver.

I ledige stunder tok hun rotter og var her en ren ekspert. Hun hadde kattens taalmodighet og kunde staa rolig og se rotten gaa ut av hullet, indtil hun var sikker paa at avskjære den tilbakeveien — men da var hun rask som et lyn —; katter hatet hun og mange taarer blev fældt over elskede katters bortgang, foraarsaket av hende. Hun hadde øie med huset — passet paa som en smed, og skrek hønsene op, kunde det være kat, rotte, høk eller fremmede hunder, og fluks var hun vaaken og ute. Hun reddet mer end en gang høns fra høken ved resolut at ryke paa den, og likeledes kyllingene fra naboens katter. At en hund reflekterer viser følgende: Vi hadde et aar nogen kyllinger som fandt paa at hoppe op i ripskjærrene og æte rips. De blev ofte jaget ned, og en dag stod jeg inde og saa Musse hoppe op og dra kyllingene ned fra grenene paa ripskjærrene ved at ta dem i halen og hale dem ned. Hun var barnas lekekamerat — de klædte hende paa med dukkeklær, la hende i dukkevognen, og der laa hun med teppet over sig, hodet paa hodeputen og sov som en unge. En gang saa jeg henne ryke ut av dukkevognen iført et par hvite bukser og en rød trøie og i den mundering fare efter en kat. Denne gang reddet klærne katten, men komisk var det at se.

Det er synd at ingen her opdrætter terrier som er skikket til denne jagt, — smaa lette hunde med mot og energi nok. De man ser paa utstillingene er som regel for store til dette bruk — de er passende til at sitte paa en hesteryg under hunting; men her, hvor man maa bære den med sig i rygsækken og hvor jagten i ur kræver en liten hund, er de rent for store. Har man en virkelig god rævehund og do terrier er det faa ræver som slipper fra en. Det er den bedste jagtmetode om vinteren, og terrierne alene er det bedste middel til decimering av ræven under alle forhold. Gift kan være godt nok tilfjelds;

men er hundene som de skal være – støver som kun jager ræv og de begge er komplet lydige – saa har man sporten ved siden av den uvurderlige nytte i jagthusholdningen et saadant par er.

P. F. H.

Bør elgjagttiden sættes litt senere?

Som bekjendt er jagten nu tillatt fra 10de til og med 30te september. Parringstiden falder ogsaa netop de samme dage.

Særlig hvor elgbestanden er minimal træffer man ofte kjør uten kalv, hvilket formentlig delvis har sin grund i at parringen er uteblit av mangel paa okser.

Naar man omhyggelig freder smaavildtet i parringstiden, burde man heller ikke undta elgen, som er vort lands største og stolteste vildt.

Det har nu været paa tale at gjøre litt forandring i jagtloven. Tiden kunde saaledes være passende til ogsaa at ta dette spørsmaal under overveielse.

Min mening er at *første halvdel av oktober maaned ubetinget vilde være den mest passende elgjagttid.* Da er brunsttiden som regel over. Elgkjøttet, der jo ofte maa fraktes milelange strækninger i uveisomme strøk, har da heller ikke saa let for at bedærves.

Rigtignok er veiret kjøligere, men deri er ingen skade, hverken for hund eller jæger. Man holder sig nok varm, dersom man har noget at gaa efter. Enkelte aar kan man mot midten av oktober faa litt sporsne især fra morgenen. Men har man brukbar hund blir jagten derved ingenlunde lettere, man gir sig da allikevel ikke til at gaa sporet. Har man derimot skadeskutt et dyr, eller jager uten hund, letter sporsneen jagten.

Det vilde være av interesse at høre andre erfarne elgjægeres mening om disse spørsmaal.

Værdalen 14. april 1922. *M.*

* * *

Elgens parringstid er ikke slut før et stykke ut i oktober. Efter parringen er oksens kjøt næsten værdiløst som menneskeføde. Som tidligere fremholdt i tidsskriftet mener vi at den bedste jagttid for elg er, alle hensyn tat i betragtning, i den sidste halvdel av september.

Red.

Foreningsmeddelelser.

Norsk Jæger- og Fisker-Forening.

50de aarsberetning 1921.

I aaret 1921 har *bestyrelsen* bestaat av *formand:* overretssakfører Kr. Delphin (valgt 1919), *viceformand:* direktør Arne Omsted (1921), gaardbruker Halvard Torgersen (1921), fiskeriinspektør A. Landmark (1919), overretssakfører O. Swang (1919), sekretær Haakon Kinck (1920), lensmand Th. Strand (1920) og professor dr. Knut Dahl (1921).

Varamænd: Cand. jur. Frantz Rosenberg, tandlæge O. Wesmann Kjær, gaardbruker O. H. Svenkerud og grosserer Carl E. Petersen. Sidstnævnte er i aarets løp avgaat ved døden.

Redaktør og sekretær: Overretssakfører Harald Platou.

Revisorer: D'herr. C. Anker og Erik Plahte.

Ekspedition: Werner & Co.s boktrykkeri.

Ved utløpet av aaret 1921 var medlemsantallet 1576 aarlig betalende medlemmer, 7 æresmedlemmer og 134 livsvarige medlemmer etc. Av de tilsluttede foreningers medlemmer har 821 abonnert paa tidsskriffet.

Foreningen høitideligholdt sit 50-aars jubilæum paa stiftelsesdagen den 10. februar ved en banket i Kristiania hvortil var indbudt foreningens høie beskytter, H. M. Kongen, repræsentanter fra samtlige tilsluttede foreninger, fra de svenske, danske og finske jagtforeninger, æresmedlemmerne, landbruksdepartementets chef, skogdirektøren og fiskeriinspektøren, Zoologisk Museums bestyrer m. fl. Referat er indtat i tidsskriftet side 186. Et jubilæumshefte av tidsskriftet blev utsendt samme dag.

Den aarlige generalforsamling blev holdt 27. april 1921. Referat i tidsskriftet side 300. Høstmøtet blev holdt den 13. december 1921. Referat i tidsskriftet side 423.

Til drøftelse av det av skogdirektøren utarbeidede utkast til ny jagtlov sammenkaldte Norsk Jæger- & Fiskerforenings styre et jægermøte i Kristiania den 27. juni 1921. Et foreløbig referat er indtat i tidskriftet side 302. Et fuldstændig, stenografisk referat av forhandlingerne og den paa møtet fattede resolution er oversendt Landbruksdepartementet. Referatet er nu i sin helhet trykt og vil bli indtat i førstkommende hefte av tidsskriftet. (Se tidsskr. 1922 s. 77 ff.)

Rakkestad og Degernes Jæger- & Fiskerforening og Vestfold Jæger- & Fiskerforening er anerkjendt som tilsluttet Norsk Jæger- og Fiskerforening. Den tidligere tilsluttede forening Tønsberg og Omegns Jæger- & Fiskerforening er gaat op i den nye Vestfold Jæger- & Fiskerforening.

Saavel styret som sekretæren har i aarets løp som vanlig avgit en række uttalelser dels til det offentlige, og dels til private om jagt- og fiskerispørsmaal.

Til dækning av de utgifter som jubilæet vilde medføre og av det underskud foreningen paa grund av dyrtiden var kommet i, blev der i 1920 igangsat en indsamling blandt medlemmerne. Denne indsamling indbragte ialt incl. paaløpne bankrenter 25 619.39. Herav er foreningens bankgjæld dækket og omkostningerne ved jubilæumsheftet etc. betalt. I behold haves kr. 8 955.99 indestaaende i bank. Dog blev repræsentationsutgifterne ved jubilæumsmiddagen dækket av Jægerfondet med kr. 3 000.00. Av jægerfondet blev likeledes dækket omkostninger ved møtet den 27. juni med kr. 902.60. De øvrige omkostninger ved jægermøtet kr. 691.00 er ført til utgift paa det ordinære regnskap. Foruten Fearnleys fond kr. 25 352.60 har nu foreningen Jægerfondet kr. 325.79, jubilæumsfondet kr. 8 955.99, Kristofer Bergs fond kr. 2 729.98 og H. Torgersens fond kr. 2 233.87.

Da utgifterne til tidsskriftet herefter formentlig vil gaa ned, vil styret overveie nedsættelse av medlemskontingenten fra 1923 av.

I det forløpne aar har interessen for rovdyrfangsten og for motarbeidelsen av kraakeplagen været stigende. Der er indløpet adskillig flere andragender om sakselaan end i de foregaaende aar. Vandrelærer Lien har reist i Opland, Akershus, Telemark og Buskerud, og vandrelærer Dalseg har under Orkladalens Jæger- & Fiskerforenings og Trondhjems Jæger- & Fiskerforenings administration reist i Sør-Trøndelag.

Av præmier for rovdyrfangst er følgende utdelt:

Kristofer Bergs præmie til Gudbrand J. Lien, Valdres. Av Torgersens legat har Konrad Nilsen, Namdalen, Peder H. Moen, Sør-Aurdal og Peder S. Svan, Nordre Froen, faat hver kr. 100.00. Bægere er utdelt til Hans Nilsen Stene, Onsøy og Torgeir Skinnarland, Mjøsstranden.

Et par nye modeller som er indlevert til konkurranse om fabrikeier N. Andresens præmie for forbedret rovfuglsaks er prøvet av vandrelærerne, men præmien er endnu ikke utdelt.

Præparant Hanson, Kristiansund og cand. real. Olstad er hver bevilget kr. 100.00 til rypemerking og undersøkelser av rypebestanden. Beløpene er tat av de tidligere av Colletts legat til foreningen bevilgede penge, som endnu ikke er helt opbrukt. I behold haves kr. 700.17.

Tidsskriftet er utkommet med et dobbelthefte (jubilæumsheftet) og 4 ordinære hefter med tilsammen 428 siders tekst.

Kr. Delphin, formand. *Arne Omsted,* viceformand.

Knut Dahl. *Haakon Kinck.* *A. Landmark.*

Th. Strand. *O. Swang.* *Halvard Torgersen.*

Harald Platou.

Norsk Jæger- og Fisker-Forenings regnskap for 1921.

Indtægt:

	Kr.	Kr.
Beholdning fra 1920:		
Kontant	5 949,74	
Restancer	6 533,00	
I Sparebanken	72,84	
		12 555,58
Medlemskontingent 1921, 1576 medl. à kr. 15,00	23 640,00	
÷ forskud indbetalt i 1920	2 100,00	
	21 540,00	
+ 1 medl. betalt forskud for 1922	15,00	
		21 555,00
3 livsvarige à kr. 200,00		600,00
For abonnement paa tidsskriftet gjennem tilsluttede foreninger 821 eksempl. à kr. 10,00		8 210,00
Annoncer		1 325,00
Fearnleys fond		1 755,00
Indbetalt av jubilæumsindsamlingen		13 700,00
Hævet paa kassekreditlaan i Creditbanken		5 109,00
Renter av — — —		543,25
Refusion for utlæg til særtryk		887,60
Salg gjennem bokh., ældre aargange		463,37
Renter i Sparebanken		3,98
		66 707,78

Utgift:

Tidsskriftet, trykning, klicheer, honorarer, heftning etc., h. 1—6 incl. 1921		17 475,55
Utgifter ved jubilæumsheftet etc.		10 442,07
„ „ Jægermøtet 27. juni		691,00
Redaktør og sekretær		4 500,00
Ekspeditøren for incasso av medlemskonting. og ekspedition		3 508,00
Foreningsmøter		908,70
Fragt, porto, telegrammer		244,85
Annoncer og cirkulærer		447,50
Bøker og tidsskrifter		156,15
Kontorrekvisita		358,40
Diverse		440,44
Indfriet kassekreditlaan i Creditbanken		13 461,32
Renter i Creditbanken		543,25
Avskrivning paa restancer		2 122,00
Beholdninger:		
Kontant	5 921,73	
Restancer, direkte medlemmer 302 à kr. 15,00	4 530,00	
„ tilsluttede 88 „ „ 10,00	880,00	
I Christiania Sparebank	76,82	
		11 408,55
		66 707,78

Kassakreditlaanet i Den Norske Creditbank 1921.

	Kr.
Debet pr. 1/1 1921	7 809,07
Hævet 1921	5 109,00
Renter „	543,25
	13 461,32
Indfriet	13 461,32

Jægerfondet 1921.

Indtægt.

Beholdning fra 1920	4 175,92
Renter 1921	52,47
	4 228,39

Utgift.

Repræsentationsutgifter ved jubilæet	3 000,00
— „ Jægermøtet	902,60
	3 902,60
I behold, indestaaende i Den Norske Creditbank	325,79
	4 228,39

Fearnleys fond 1921.

Indtægt.

	Kr.	
Beholdning fra 1920:		
Indest. i Kreditkassen	6 008,69	
21 Kr.a Kom. obl. 1919 5 1/2 % à kr. 1000,00, kurs 93 1/2 %	19 635,00	
		25 643,69
Renter av kom. obl.		1 155,00
„ i Kreditkassen		308,67
		27 107,36

Utgift.

N. J. & F. F.		1 755,00
Fondets størrelse pr. 1/1 1922:		
Indestaaende i Kreditkassen	5 717,36	
21 kom. obl.	19 635,00	
		25 352,36
		27 107,36

Jubileumsindsamlingen.

		Kr.
Ialt indkommet		24 494,00
+ bankrenter ÷ portoutlæg		1 125,39
		25 619,39
Herav indbetalt til N. J. & F. F. 1920	2 963,40	
„ „ „ 1921	13 700,00	
		16 663,40
Indestaaende i Creditbanken pr. 1/1 1922		8 955,99

Norsk Jæger- og Fisker-Forenings arbeide for rovdyrsaken 1921.

Indtægt.

Beholdning fra 1920:		
Kontant	397,17	
I Kreditkassen, rovdyrsaken	6 306,94	
I Bergens Privatbank, kraakesaken	2 216,29	
		8 920,40
Bidrag:		
Til kraakesaken		110,00
Fra Staten		3 600,00
„ Fylker		2 200,00
Refusion for fangstredskap og arbeide utført av vandrelærere		846,55
Renter i Kreditkassen	445,80	
„ „ Bergens Privatbank	119,53	
		565,33
		16 242,28

Utgift.

Vandrelærerne		2 437,20
Fangstredskaper		1 101,18
Porto og telegrammer		54,70
Administration		500,00
Annoncer og brochyrer		495,00
Præmier		95,50
Fosformos etc., kraakesaken		116,60
Beholdning:		
Kontant (derav kraakesaken 93,40)	293,44	
I Kreditkassen, rovdyrsaken	8 912,84	
I Bergens Privatbank, kraakesaken	2 235,82	
		11 442,10
		16 242,28

Harald Platou.

Revidert og fundet iorden.

C. Anker. *Erik Plahte.*

* * *

Bidrag til Norsk Jæger- og Fiskerforening.

Jubileumsindsamling 1920 – 21.

Forstkand. Otto Lund	kr.	200.00		Transp. kr.	4220.00
Dag Torgersen	„	50.00	U. Jørgensen	„	100.00
Einar Røed	„	100.00	J. Bryhn	„	100.00
Th. Holth	„	100.00	A. Berg	„	100.00
Hj. E. Olsen	„	100.00	Prof. Sverre Glad	„	100.00
H. Rui	„	25.00	G. Monrad Krohn	„	50.00
K. Høeg	„	25.00	J. Z. Wiik	„	50.00
J. W. Berg	„	100.00	H. Musculus	„	100.00
G. Hartmann	„	100.00	John Torgersen	„	100.00
Haakon Rasmussen	„	100.00	Amund Bredesen	„	100.00
H. J. Backer	„	100.00	H. Chr. Gregersen	„	100.00
A. Malthe	„	100.00	Hans L. C. Huitfeldt	„	100.00
A. Eger	„	100.00	Math. Smith	„	200.00
Direktør Andr. G. Wefring	„	100.00	Alex Nansen	„	100.00
Kaptein W. Meisterlin	„	100.00	Hans C. Høegh	„	100.00
Carl F. Johannessen	„	100.00	M. S. Sørensen	„	100.00
J. B. Stang	„	100.00	Carl Omsted	„	100.00
Ths. Fearnley jr.	„	100.00	Apoteker Sell	„	100.00
Halvor Veset	„	5.00	Chr B. Lorentzen	„	100.00
Axel Pettersen	„	100.00	Fritz Treschow	„	500.00
Aage Hartmann	„	100.00	Einar Christensen	„	100.00
A. Robsahm	„	100.00	P. M. Anker	„	100.00
Abr. Tjersland	„	100.00	Westye. P Egeberg	„	100.00
Alf Tjersland	„	100.00	A. J. Høegh	„	100.00
Thorleif Tjersland	„	100.00	Jean Mette	„	100.00
Bernt A. Tjersland	„	100.00	Arne Christensen	„	100.00
O. Gravem	„	100.00	Lorentz Boech	„	500.00
H. Ølckers	„	100.00	Markus Halvorsen	„	200.00
L. Karlsen	„	100.00	Kr. Jervell	„	100.00
Th. Glad	„	100.00	M. H. Meisterlin	„	100.00
N. Dahl	„	50.00	Haaken Mathiesen	„	1000.00
A. Mohr Øvergaard	„	100.00	Arthur Mathiesen	„	200.00
A. Landmark	„	100.00	Johan Collett	„	100.00
C. Wedel Jarlsberg	„	100.00	Oscar Collett	„	250.00
P. S. Nicolaysen	„	20.00	Thv. Løvenskiold	„	200.00
B. Anker Nielsen	„	25.00	S. H.	„	500.00
H. Kristoff	„	100.00	Kammerherre D. Cappelen	„	500.00
O. H. Fremming	„	20.00	Harald Løvenskiold	„	500.00
P. Aanesen	„	100.00	Thv. Heiberg	„	200.00
Axel Amundsen	„	100.00	A. F. Klaveness	„	200.00
Apoteker Sissener	„	100.00	Alfred Larsen	„	1000.00
Baker Samson	„	100.00	Kammerherre Leopold Løvenskiold	„	1000.00
Fred. T. Møller	„	100.00	Mads Stang	„	100.00
J. Pay	„	100.00	N. Bugge, Tønsberg	„	100.00
Aug. Walle Hansen	„	100.00	J. Sundfør, Haugesund	„	100.00
G. Skamarken	„	100.00			
S. Udnæs	„	100.00			
	kr.	4220.00		kr.	13970.00

Transp.	kr.	13970.00
Godseier Kr. Halmrast	„	100.00
Forstmester Hans Haug	„	100.00
Ingeniør E. C. Knudsen	„	250.00
Konsul Axel Heiberg	„	500.00
Carl B. Prøsch	„	200.00
Halfdan Holthe	„	100.00
Georg Johansen	„	25.00
Gustav Stuve	„	50.00
Halfdan Jordan	„	25.00
J. Bergmann	„	50.00
Alfred Johansen	„	50.00
Forstmester Kildal	„	100.00
Disponent Kvaal	„	150.00
Wessmann Kiær	„	100.00
Hakon Sandberg	„	50.00
Ole Stang	„	100.00
Ingeniør Saxvik, Hommelviken	„	25 00
Disponent Chr. Saxvik, Hommelviken	„	50.00
Kontorchef Georg Sibbern	„	50.00
Grosserer W. Meinhardt	„	100.00
Bankchef L. Klaveness Sandefjord	„	35.00
Direktør Hugo Wetlesen	„	200.00
Direktør Nils Pedersen, Borregaard	„	100.00
Erik Plahte Kr.ania	„	200.00
Godseier Borch, Moe, Jevnaker	„	100.00
Fylkesmand H. B. Guldahl, Stenkjær	„	100.00
Skibsreder Haldor Virik, Sandefjord	„	100.00
Grosserer Ludv. Wiese, Fr. stad	„	250.00
Major Jenssen, Mosviken	„	100.00
Godseier Otto Aakrann, Elverum	„	100.00
Grosserer R. F. Pay, Kristiania	„	100.00
Apoteker Andr. Aagaard, Stenkjær	„	100.00
Grosserer Carl. E. Petersen, Kristiania	„	250.00
Skogeier Andreas Lomsdal, Ringelien	„	200.00
Direktør Hans K. Fleischer, Kristiania	„	100.00
	kr.	18180.00

Transp.	kr.	18180.00
Bj. Kroepelien, Kr.a.	„	100.00
Halvor Landeth, Stai	„	250.00
M. Nyhus, Trysil	„	100.00
H. H. Opsahl, Elverum	„	50.00
S. Landeth, Stai	„	100.00
Ole T. Lømo, Jømna	„	50.00
Ole Møystad, Hernes	„	100.00
Ths. Sæthren, Elverum	„	100.00
Halstein Sjølie, Sjølisand	„	200.00
O. Pedersen, Elverum	„	25.00
J. Aarnes, Elverum	„	200.00
Johan Møystad, Hernes	„	100.00
Carsten Simonsen, Lysaker	„	100.00
O. H. Svenkerud, Heradsbygden	„	250.00
Takstchef Ole Thrana, Hov i Land	„	100.00
Skoginspektør Ivar Ruden, Sandvika	„	50.00
Brukseier P. Piltingsrud, Bagn i Valdres	„	100.00
Herman Messelt, Stai	„	100.00
Fr. Elster Jenssen, Sigridnes pr. Vallekilen	„	100.00
Ole B. Berger, Jevnaker	„	50.00
Tandl. Bredo Diesen	„	100.00
Konsul I. F. Brætt, Trondhjem	„	100.00
Konsul Francis Kjeldsberg	„	100.00
Konsul Arild Bachke	„	100.00
B. Messelt, Stai	„	100.00
Fabrikeier N. Andresen	„	300.00
Kjøbmand O. Heggen, Stavanger	„	200.00
Bryggerimester Bentzen, Trondhjem	„	100.00
Overlæge Alexander Holst, Trondhjem	„	25.00
Konsul C. Gust. Arentz, Stavanger	„	50.00
Stadslæge N. Astrup, Narvik	„	100.00
O.r.sakf. C. L. Ambjørnsen, Kristiania	„	50.00
Grosserer W. M. Thams	„	250.00
	kr.	21980.00

	Transp. kr.	21980.00
Kjøbm. Nicolay Klinge, Trondhjem	„	100.00
Johan Anker . . .	„	500.00
Generalkonsul Chr. Thams, Paris . .	„	100.00
O.r sakf. Henrick Bauch	„	50 00
Brukseier Einar Digre, Trondhjem	„	100.00
Godseier Tollef Kilde, Rena . . .	„	200.00
Skogdirektør Jelstrup	„	100.00
Dr. Johan Matheson	„	100.00
Dr. Einar Lindboe .	„	300.00
	kr.	23530,00

	Transp. kr.	23530.00
W. W.	„	100.00
Bankchef H. Monsen	„	100.00
O. Grundt Røsholm	„	100.00
Skoginspektør Thv. Kjær	„	100.00
O.r.sakf. Sverre Krog .	„	100.00
Tandlæge Horst . .	„	100.00
K. P.	„	24.00
Indkommet ved auktion over et billede	„	40.00
Lensmand Strand .	„	100.00
Forstmester Aars .	„	100.00
Adv. L. Lumholtz .	„	100.00
	tilsammen kr.	24494.00

Kristiania 13de august 1921.

Kr. Delphin.

For de mottagne bidrag og for den interesse og velvilje, som under indsamlingen blev vist foreningen, bringes herved samtlige bidragsydere Norsk Jæger- og Fiskerforenings varme tak.

Kr. Delphin.

* * *

Generalforsamlingen.

Under ledelse av formanden, overretssakfører *Delphin*, holdtes den aarlige generalforsamling den 4de april 1922 i Kristiania Handelsstands Forenings festsal.

Efter seksaen ønsket formanden medlemmerne velkommen og uttalte forsamlingens glæde over at æresmedlem hofjægermester Fearnley, som netop var kommet hjem fra en længere utenlandsreise, var tilstede.

Åarsberetning og revidert regnskap for 1921 forelaa trykt og gav ikke anledning til nogen bemerkning. Saavel aarsberetning som regnskap blev enstemmig godkjendt.

Som *formand* gjenvalgtes overretssakfører *Kr. Delphin* med 122 stemmer.

Som medlem av styret gjenvalgtes overretssakfører *O. Swang* med 119 stemmer. Som nyt medlem av styret istedenfor fiskeriinspektør Landmark, der frabad sig gjenvalg, valgtes tandlæge *O. Wesmann Kjær* med 110 stemmer. Derefter hadde fiskeristipendiat H. Huitfeldt-Kaas 21 stemmer, cand. jur. F. Rosenberg 11 og endel andre herrer et mindre antal stemmer.

Som *varamænd* gjenvalgtes cand. jur. *F. Rosenberg* med 124 st. og gaardbruker *O. H. Svenkerud* med 109 st. Som nye varamænd istedenfor Wesmann Kjær (valgt ind i styret) og grosserer Carl E. Petersen (død) valgtes grosserer *John Wendelboe* med 100 st. og major *Finn Qvale* med 72 st. Derefter hadde forstkandidat Otto Lund 64 st., fabrikeier Joh. H. Andresen 38 st. og endel andre herrer et mindre antal stemmer.

Som *revisorer* gjenvalgtes d'herrer *C. Anker* og *Erik Plahte.*

Formanden foreslog fiskeriinspektør *A. Landmark* indvotert som N. J & F. F.s æresmedlem i følgende tale:

„Mine herrer!

Idag er fiskeriinspektør Landmark efter 45 aars trofast arbeide uttraatt av vor forenings bestyrelse. Han blev nemlig indvalgt første gang i 1877 og har været gjenvalgt like til nu.

Jeg hadde næret det haap, at fiskeriinspektøren ialfald endnu en gang hadde latt sig bevæge til at motta gjenvalg. Men han sa desværre definitivt nei.

Herfor maa vi naturligvis bøie os, og vi maa prøve at forsone os med tanken om at vi herefter maa savne hans store indsigt og interesserte arbeide for vor forening.

Naar De derfor, hr. fiskeriinspektør, nu forlater os som bestyrelsesmedlem, vil jeg som denne forenings formand faa lov til at rette en hjertelig tak til Dem for alt det fortjenstfulde arbeide, De har ydet disse i mange aar. Vi takker Dem for Deres aldrig svigtende interesse for foreningen i disse mange aar, vi takker dem for alt hvad vi har nydt av Deres store indsigt, først og fremst for ferskvandsfiskets, men ogsaa paa alle de andre omraader, vor forenings arbeide omfatter.

Vi takker Dem for den uvurderlige hjælp, vi altid har fundet hos Dem, naar det saa mangen gang gjaldt at finde de rette ord for en eller anden betænkning eller uttalelse.

Da var det trygt at søke Deres hjælp.

Og vi takker for den beredvillighet, hvormed denne hjælp blev ydet.

Tilslut en varm tak for al den personlige elskværdighet, hvormed De altid har møtt hver enkelt av os under samarbeidet. En tak som jeg med tryghet kan uttale ikke alene paa nuværende men ogsaa paa tidligere bestyrelsers vegne.

Det er med vemod, vi idag ser Dem forlate vor bestyrelse. Men vi haaper, at vi fremdeles ret ofte vil faa se Dem i vore møter. De vil altid bli hilset velkommen blandt os.

Det er naturlig at foreningen gjerne vil vise sin taknemlighet og hengivenhet overfor Deres person. Og vi har gjerne villet finde de høieste uttryk for disse følelser.

Vi har ønsket at utnævne Dem til æresmedlem av vor forening.

Spørsmaalet har været behandlet i vor bestyrelse som enstemmig har votert derfor.

Den endelige avgjørelse ligger imidlertid i generalforsamlingens haand.

Jeg skal derfor forespørre, om generalforsamlingen slutter sig til bestyrelsens forslag. (Bifald.)

Jeg opfatter forsamlingens sterke applaus som en enstemmig tilslutning og som et uttryk for at avstemning ikke forlanges.

Jeg utnævner derfor fiskeriinspektør *Anton Landmark* til æresmedlem av N. J. & F. F.«

Fiskeriinspektør *Landmark* takket i følgende ord:

Hr. formand! Mine herrer!

Jeg er dypt rørt over den ære, som bestyrelsen har vist mig ved at foreslaa, og generalforsamlingen ved at vælge mig til æresmedlem av vor forening. Det er jo den høieste udmerkelse, som det staar i foreningens magt at la noget medlem bli til del, og jeg maa oprigtig – ganske oprigtig – si, at det forekommer mig, at min virksomhet i foreningens tjeneste neppe fortjener en saa stor paakjønnelse. Lad saa være, at naar jeg i 45 aar har staat som medlem av de veklsende bestyrelser, saa maa jeg sagtens ha gjort ***noget*** til fremme av foreningens interesser – det vilde jo været ilde ellers —; men hvad jeg maatte ha utrettet det har allerede tidligere ved flere leiligheter fundet en for mig ærefuld paaskjønnelse, saa det skulde ikke være paakrævet i den anledning at gaa til foreningens høieste æresbevisning.

Men naar jeg nu skal søke grunden til denne, saa mindes jeg en uttalelse av Hans Majestæt Kongen, da jeg i sin tid takket ham for det kommandørkors, hvormed han hadde hædret mig. Jeg sa – og jeg mente – likesom jeg idag sier til denne forsamling – og mener det – at jeg neppe hadde gjort mere, end hvad en mangfoldighet av andre hadde kunnet gjøre likesaagodt eller bedre, dersom de hadde været i min stilling. »Ja,« sa Hans Majestæt, »men De har nu hat chancen!« Og saa er det ogsaa her i denne forening: jeg har hat chancen, og derfor er det jeg har faa paaskjønnelsen – kun at jeg her finder denne at ligge endda mere over fortjenesten.

Men om jeg altsaa nærer den største tvil om min værdighet eller berettigelse til den udmerkelse, som foreningen idag har beæret mig med, saa ber jeg forsamlingen om ***ikke*** at nære nogen tvil om min taknemmelighet. Det er nu engang saa med os mennesker, at vi sætter pris paa den ære, som blir os vist, og skjønt jeg ingenlunde anser mig for et ærgjerrig

menneske, er jeg dog ikke blottet for den nævnte menneskelige egenskap. Og jeg retter min tak baade til generalforsamlingen og til bestyrelsen, og ikke bare til den nuværende bestyrelse, men ogsaa til alle de tidligere, med hvem jeg har samarbeidet. Jeg har staat i bestyrelsen under 8 forskjellige formænd, fra general Wergeland til overretssakfører Delphin, og blandt den første, kanske ogsaa den anden bestyrelses medlemmer er jeg den sidste paa skansen; alle de andre er – for at bruke et jagtuttryk – gaat til de evige jagtmarker. Men fra først til sidst har jeg hos dem alle møtt en venlighet og tillid, som jeg i høi grad har paaskjønnet, og for hvilken jeg ikke noksom kan være taknemmelig.

Det er med glæde jeg nu tænker paa hvilken vekst baade i medlemsantal og i kraft, og jeg kan vel ogsaa si i autoritet, vor forening har hat siden den beskedne stilling den indtok, da jeg først kom i berøring med den, en vekst, for hvilken æren fornemmelig tilkommer flere av dens energiske formænd og sekretærer.

Og jeg vil uttale det haap, at likesom snebolden fra en ringe begyndelse efterhaanden vokser sig stor og altid vokser hurtigere og hurtigere, saa maa det gaa ogsaa med denne forening – men med den forskjel, at mens snebolden tilsidst opløser sig og blir til bare vand, saa maa vor forening stedse mere og mere samle alle kræfter om sig, mere og mere vinde i anseelse og indflydelse, mere og mere bli en solid grundvold for arbeidet for vort lands jagt og ferskvandsfiske og brede sine vinger over det hele land!

Norsk Jæger- og Fiskerforening leve!

Formanden redegjorde for foreningens økonomi og uttalte, at man nu maatte kunne regne med at den største utgiftspost, tidsskriftet, vilde vise nedgang, og at kontingenten derfor forhaabentlig kunde nedsættes fra 1923 av. Forholdene var dog endnu saa usikre, at styret paa det nuværende tidspunkt ikke vovet at binde foreningen til nogen bestemt nedsættelse. Man maatte undgaa atter at komme i den stilling at regnskapet viste underskud. Formanden henstillet til generalforsamlingen at gi styret bemyndigelse til at nedsætte kontingenten fra 1923 av, hvis styret fandt det forsvarlig. Denne bemyndigelse blev enstemmig git.

Tilslut holdt professor, dr. *Knut Dahl* et særdeles interessant foredrag om en jagttur i Zululand, som han foretok i 1893.

Dengang var forholdene tildels langt anderledes end nu. Naturen var mere uberørt dernede, menneskene ogsaa, omend civilisationens forposter saa smaat var begyndt sin fremmarsj.

Hr. Dahl skildret underholdende og fornøielig de indfødte, deres liv og enkelte av deres skikker – deres kjødorgier f. eks. Og indimellem de mange malende naturskildringer spredte han smaa jagthistorier fra sine færder efter Sydafrikas vildt – flodhester, zebraer, forskjellige gazellearter, bøffelen og næshornet. En række gode lysbilleder ledsaget foredraget, som blev mottat med sterkt bifald.

Eiendomsretten til ulovlig fældet elg.

Styret har under 23de mars 1922 tilskrevet Landbruksdepartementet saaledes:

Et medlem av vor forening har gjort bestyrelsen opmerksom paa at jagtlovens § 38 som den nu er avfattet indbyr til ulovlig jagt i fredningstiden. Vedkommende meddeler at han under en skitur i en av vore bedste elgtrakter fik underretning om at der nylig var skutt en elg. Ved at snakke med folk fik han ikke alene indtryk av at man kjendte forøveren, men at folk deroppe formelig hadde organiseret elgjagt i fredningstiden for ved hjælp av bestemmelsen i jagtlovens § 38 at skaffe sig kjøt. Han anbefaler derfor at jagtlovens § 38 forandres saaledes, at elg som skytes utenfor jagttiden, eller hvor der ikke kan føres bevis for at elgen er reist paa lovlig grund, skal tilfalde statskassen.

Bestyrelsen skal bemerke, at den ikke finder det usandsynlig at det med den ulovlige elgjagt forholder sig som av meddeleren antat. Man vil anse det heldig at den fristelse til ulovlig jagt, som lovens § 38 i sin nuværende form byr, blir fjernet derved at der i loven indtages en bestemmelse om at alt vildt – ikke bare elg – som fældes i fredningstiden skal tilfalde det offentlige. At indskrænke grundeierens (jagteierens) ret til alene at gjælde det vildt, som i den lovlige jagttid av en dertil uberettiget er fældet paa hans grund, findes saa meget mindre betænkelig som navnlig elg og hjort i vintertiden ofte søker frem til slaatenger, havnehager og lignende steder fremme i bygden, hvor de ikke har tilhold resten av aaret. I vintertiden vil derfor „grundeieren" ofte være en helt anden end den der maa betegnes som vildtets rette herre.

Bestyrelsen finder derimot ikke grund til at anbefale at det i den lovlige jagttid fældede vildt skal tilfalde det offentlige, saafremt der er tvist om hvorvidt dyret er lovlig reist. Dette vilde i realiteten bli ensbetydende med at den private grundeier aldrig kunde tilkjendes dyret som en fremmed jæger hadde fældet paa hans grund.

Efter den svenske lov om ret til jagt, av 8de november 1912 § 2, 2det led, omfatter jagteierens ret til vildt, som er ulovlig fældet paa hans grund, alene det som er fældet i den lovlige jagttid, derimot ikke til det som er fældet der i fredningstiden.

Man tillater sig at foreslaa at vor jagtlovs § 38 foranlediges git saadan lydelse:

„Vildt som i den lovlige jagttid er fældet eller fanget av nogen dertil uberettiget – eller, om det ikke kan skaffes tilstede eller er utskjæmt, dets værdi – tilfalder jagtrettens indehaver. Vildt som er fældet eller fanget utenfor den lovlige jagttid – eller, under forutsætning som foran anført, dets værdi – tilfalder statskassen."

Stavanger By og Amts Jæger- og Fiskerforening.

Aarsberetning 1921.

Foreningen har i 1921 hat 166 aarlig betalende medlemmer. Av disse var 119 fra Stavanger by og 47 fra fylket forøvrig. Der er i løpet av aaret tilkommet 10 nye medlemmer, mens der er utmeldt, strøket eller avgaat ved døden 8.

Bestyrelsen har bestaat av d'herrer bundtmaker R. Rasmussen, formand, disponent Helge Myhre, viseformand, konsul Johs. Sundfør, konsul Ragnvald Bjelland og direktør Odd Roalkvam med suppleanter overretssakfører K. Kluge, konsul Johs. Østensjø, konsul H. B. Isachsen og ingeniør Th. Lootz. Som sekretær og kasserer har 1ste suppleant, overretssakfører K. Kluge, fungert. Revisorer har været d'herrer fabrikeier L. A. Mydland og direktør Chr. Simonsen.

I foreningens utlaante rovdyrsakser har der i 1921 været fanget 2 jerv, 6 ræv, 3 maar, 5 falk, 3 ørner, 2 hubroer og 1 oter.

Foreningen har i 1921 av financielle grunde ikke kunnet fortsætte med at utbetale den ekstrapræmie av 25 øre pr. kraake som man utbetalte det foregaaende aar. Derimot har man gratis utlevert kraakegift til forskjellige paalidelige mænd utover bygderne.

Rogalands fylkesting indsendte 1921 et forslag til statsmagterne om en forlængelse av høstfredningen for hare, jerpe, tiur, røi, orfugl, og rype til 10de september av hensyn til saueeiernes interesser. I den anledning indsendte foreningens bestyrelse en protestresolution til landbruksdepartementet. Det av fylkestinget reiste forslag blev da ogsaa henlagt av departementet.

Paa Norsk Jæger- og Fiskerforenings møte i Kristiania den 27de juni 1921, som var indkaldt til behandling av spørsmaalet

om jagtlovens revision, var vor formand, bundtmaker R. Rasmussen, efter indbydelse tilstede.

Efter motion fra Bergens Jæger- og Fiskerforening blev der ifjor nedsat en komite som paa videnskabelig grundlag skulde drive undersøkelser vedrørende de periodiske vekslinger i rypebestanden. Dette arbeide blev tiltraadt av vor forening, og bestyrelsen valgte konsul Sundfør, Haugesund, til vor repræsentant i den nedsatte komite. Der blev likeledes bevilget kr. 200,00 av vor forening til bestridelse av utgifterne med dette arbeide.

I oktober 1921 avholdt foreningen en høstfest hvor forskjellige spørsmaal vedrørende jagt og fiske drøftedes under selskabelig samvær.

Man er nu kommet til en overenskomst med Stavanger Skytterlag, hvorefter dette vil arrangere lerdueskytning paa lagets bane ved Malde til sommeren. Der blir da anledning for foreningens medlemmer til øvelse. Skytningen blir gratis for foreningens medlemmer – man betaler kun for lerduerne.

Angaaende *vildtbestanden* 1921 meddeles: Høstjagten ga et mindre godt utbytte. Dette maa delvis tilskrives det mindre gode veir de første jagtdage, men der var gjennemgaaende ogsaa litet av *ryper*. Kuldene var store, men faa.

Renbestanden var iaar meget god. *Orfugl* og *storfugl* middels. *Harebestanden* var bra.

Rovdyrfangsten i fylket er ogsaa i 1921 drevet med kraft uten at der dog kan spores nogen væsentlig nedgang i bestanden. I regnskapsaaret 1ste juli 20 til 30te juni 21 er der utbetalt præmier for følgende antal rovdyr og rovfugl:

4 jerv, 284 ræk, 94 oter, 42 maar, 64 kobber, 56 hubro, 29 ørn, 30 falk, 47 hønsehøker, 59 spurvehøker, 279 lom og 998 kraaker.

Naar undtas for *kraakernes* vedkommende er der ingen synderlig nedgang at spore fra det foregaaende aar.

Laksefisket og *sjøørretfisket* var i 1921 meget godt. Der angives opfisket følgende mængder laks og sjøørret::

I Jæderen og Dalenes distrikt:			I Ryfylke distrikt:	
I Tengselven	2420	kg.	I Sandselven	12953 kg.
i Sokndalselven . . .	99	-	i Suldalselven . . .	1976 -
i Ognaelven	38	-	i Aardalselven . . .	440 -
i Haaelven	1194	-	i Dirdalselven . . .	127 -
i Figgenelven	1212	-		

Stavanger den 1ste mars 1922.

R. Rasmussen. Helge Myhre. Johs. Sundfør.
Ragnvald Bjelland. Odd Roalkvam.

* * *

Regnskap for 1921.

Indtægt:

Beholdning forrige aar	kr.	143,22
Medlemskontingent for 166 medlemmer	„	1 660,00
	kr.	1 803,22

Utgift:

Lokale til generalforsamlingen 1921	kr.	30,00	
Lokale til møte 26de oktober 1921	„	30,00	
		kr.	60,00
Inkasso av medlemskontingent:			
10 % av kr. 1 510,00	kr.	151,00	
5 % av kr. 150,00	„	7,50	
		„	158,50
Trykning av aarsberetning 1920	kr.	85,00	
Trykning av brevkort + frimerker	„	39,50	
Maskinskrivning av protestresolution	„	34,40	
Porto	„	34,65	
		„	193,55
Annoncer m. v.		„	55,00
Fragt av rovdyrsakser		„	8,68
Fosforgrøt (kraakekrigen)		„	30,80
Utgifter ved repræsentation under rypekommissionsmøte i Bergen 25de juni og møte i Kristiania 27de juni til behandling av den nye jagtlov		„	280,00
Kontingent Sørlandsforeningen		„	20,00
Indestaaende i bank	kr.	917,00	
Kassabeholdning	„	79,69	
		„	996,69
		Kr.	1 803,22

Revideret og fundet iorden 15de februar 22.

L. A. Mydland. *Chr. Simonsen.*

* * *

Stavanger By og Amts J. & F. F. holdt sin aarlige generalforsamling den 1ste mars i Handelsforeningens lokaler. Generalforsamlingen var meget godt besøkt. Formanden, hr. pelsvarehandler R. Rasmussen blev enstemmig gjenvalgt, likesaa næstformanden, hr. disponent H. Myhre.

Istedetfor de uttrædende bestyrelsesmedlemmer, d'hrr. direktør Odd Roalkvam og konsul Johs. Sundfør, gjenvalgtes sidstnævnte samt hr. overretssakfører K. Kluge.

Forslaget om forandring av foreningens navn til Rogaland Jæger- og Fiskerforening blev utsat til behandling ved næste generalforsamling, efter at forslagsstilleren hadde tat sit forslag tilbake.

Der behandledes yderligere hr. overretssakfører O. Swangs forslag om tilslutning til et Norsk Jæger- & Fiskerforbund. Generalforsamlingen var imot dette, dog uttalte generalforsam-

lingen sig for en snarlig omorganisation av Norsk Jæger- og Fiskerforening.

Efter generalforsamlingen holdt hr. direktør Eyvind de Lange et meget interessant foredrag om jagt og fiske i oldtiden med utgangspunkt omkring Vistehulfundet paa Jæren.

Stange Jæger- og Fiskerforening

avholdt aarsmøte med generalforsamling paa Tingvoll lørdag den 11te februar d. a. Ca. 20 medlemmer var fremmøtt.

Formanden redegjorde ved et kort tilbakeblik for foreningens virksomhet fra den blev stiftet i 1909 til den i 1912 gik ind paa grund av svindende interesse og fra den i 1920 blev rekonstruert og til dato. Litet medlemsantal i forbindelse med smaa pekuniære midler har den hele tid virket hemmende paa foreningens virketrang. Paa foranledning av foreningen har Stange almenningsstyre søkt og under 10de januar d. a. faat approbation paa nye jagtregler for almenningen. Disse er i alt væsentlig i overensstemmelse med de gamle, naar undtages, at de fastsætter en avgift stor kr. 50,00 for aarskort og kr. 15,00 for 3 dages sammenhængende jagt paa smaavildt for utenbygdsboende. Det er videre foreningens hensigt at indgaa til almenningsstyret med ansøkning om at indtægten av jagtkortsalg for smaavildt maa bli tilstaat foreningen som aarlig bidrag til opbjælp av vildt- og fiskebestanden inden almenningen. Denne ansøkning har man begrundet haap om at faa indvilget.

Foreningen har endvidere søkt forbindelse med Guvenniemi zoologiska station, Finland, i den hensigt at faa kjøpt levende harer til utplantning paa almenningen, men planen maatte atter opgives av pekuniære hensyn.

Et vedtat forslag om at belønne enhver anmeldelse for ulovlig jagt, som førte til paatale og straf, med kr. 50,00, har endnu vist sig resultatløst, hvilket dog desværre ikke bør foranledige nogen til at anta, at forholdene i denne henseende er mere idylliske her end andre steder.

Endelig har foreningen ved formanden avgit længere erklæringer likeoverfor formandskapet i anledning av smaavildt- og elgefredningen og herigjennem benyttet anledningen til at henlede opmerksomheten paa nødvendigheten av et „effektivt opsyn“ og en passende „økning av skudpræmierne“ for de almindeligst forekommende rovdyr (ræv, høk og røskat).

I overensstemmelse hermed besluttet man paa generalforsamlingen, i haap om at foreningens økonomiske tilstand i den nærmeste fremtid vil bedres, at gi et tilskud for fældte rovdyr, saa præmien for fældt ræv i sommermaanederne blir kr. 10,00, for fældt hønsehøk kr. 5,00 og for spurvehøk kr. 2,00.

Paa foranledning av en avisnotis angaaende hr. o.r.sakfører Swangs forslag om dannelse av et Norsk jæger- og fiskerforbund, og bekjendt med planen om en fylkesforening for Hedmark, uttaler foreningen sin sympati for tanken om en fastere organisation og forbeholder sig, naar saken foreligger utredet, at komme tilbake hertil.

Tilslut holdt hr. fiskeriassistent Monsen foredrag om fiskerisaken med henblik paa at opta et energisk arbeide til ophjælp av fiskebestanden i de mange fattige almenningsvand, med slipning av ørretyngel, hvor dette lar sig gjøre.

Man besluttet enstemmig at saa snarest mulig skulde ske, og der bestiltes paa stedet 30 000 yngel.

Efter en hyggelig seksa opløstes forsamlingen.

Paa møtet blev fremlagt godkjendt regnskap. Strøm, Berg og Haug frabad sig bestemt gjenvalg. Til nyt styre valgtes: Dr. Sund, lokomotivfører Nordheim, Ole Kroksveen, Even Ringnes og Kr. Røhne. Til formand valgtes dr. Sund (Stange). Til kasserer Kr. Røhne. Paa revisorer og suppleanter foretoges gjenvalg.

For Stange Jæger- og Fiskerforening

Wilh. Strøm.

Bratsberg Jæger- og Fiskerforening.

Aarsberetning 1921.

Bestyrelsen har bestaat av overretssakfører Ferslew (formand), dr. T. Birkeland, Porsgrund (viceformand), tandlæge G. F. Christensen, Skien, skolebestyrer Jac. Johnson, Kragerø, ligningschef I. Wærstad, Skien, gaardbruker Lars Sem, Gjerpen, gaardbruker Jon Sauar, Heddal, gaardbruker Wilh. Florentz, Kvitseid og lensmand O. Strand, Sannidal.

Suppleanter for bestyrelsen: Ingeniør H. Allum, Skotfos, gaardbruker Jacob Gisholt, Kilebygden, forvalter Olav Hegland, Solum, o.r.sakfører A. S. Christensen, Skien, o.r.sakfører Fr. Blichfeldt, Skien, ingeniør E. C. Knudsen, Borgestad, ingeniør Vauvert, Porsgrund og konsul H. H. Holta, Lagmandsgaarden.

Revisorer: Stadsdyrlæge Koren Lund og kasserer O. Haraldseth.

Kasserer: Kjøbmand Olaf Gurholdt.

Medlemsantallet er nu 218 mot 222 ifjor. Foruten generalforsamling 25de februar ifjor med foredrag av fotograf Wilse om nationalparker med lysbilleder, er avholdt vaarmøte 3dje mai med foredrag av formanden om foreliggende forslag til

ny jagtlov og høstmøte 10de december med foredrag av dr. O. Berner om atypiske fugler.

Markprøve for harehunder avholdtes i Oredal og Morgedal 10–13de oktober. 2 dommere og 2 deltagere var indkvartert hos Gunnar Kvaalseth, Oredal og 3 dommere og prøvens leder sakfører Ferslew holdt til i dennes m. fl.s jagthytte i Morgedal, mens deltagerne var indkvartert paa gaardene sammesteds. Terræng var velvillig stillet til foreningens disposition. Der var fuldt op av hare. Saaledes blev der under prøven skutt ialt 11. Terrænget var ideelt og veir og føre tilfredsstillende. Der var fremmøtt 9 hunder. Hver hund fik mindst 2 hele dage til disposition.

Godkjendt blev:

Luzernstøver „Briola", tilh. stadsingeniør Thoresen, Kragerø, blev ogsaa indstillet til ærespræmie.
– „Florian", tilh. den samme.
Dunker „Seier", tilh. mægler Einar Hansen, Skien.
– „Urskogens Grei", tilh. kjøbmand O. Bergerud, Kr.ania.
– „Urskogens Snella", tilh. den samme.
– „Pan V", tilh. skolebestyrer Jac. Johnson, Kragerø.
Schweizerstøver „Walla", tilh. Emil Grønbakken, Rjukan.

Dommere var overingeniør Dahle, Skien, gaardbruker Florentz, Kvitseid, trælasthandler J. Bjørnstad, Ski, lensmand O. Strand, Sannidal og ligningschef O. Wærstad, Skien. Prøven avsluttedes med fest paa Kvitseid Hotel, hvor vi hadde den fornøielse bl. a. at se som vor gjest Morgedølen og sydpolsfareren Olav Bjaaland, der hadde stillet terræng til disposition.

Utklækningsapparatet paa Skotfos. Fra apparatet blev ifjor kun sluppet ca. 15 000 ørretyngel, idet halvparten av yngelen døde like før avhentningen. Apparatet var iaar belagt med ca. 60 000 rogn av stor mjøsørret (hunnerørret), men halvdelen er død og yngelen, som iaar var usedvanlig tidlig klækket, er nu moden til avhentning. Man fik ogsaa ifjor statsbidrag til apparatets drift.

Præmie for rovdyrfangst er tildelt Johs. O. Dammen, Landsmarken og Olaus Jordbakke, Solum.

Præmie for ræv. I en række av fylkets herreder er nu vedtat ekstrapræmie fore ræv i sommerhalvaaret overensstemmende med foreningens forslag herom.

Den nye jagtlov. Foreningen avgav møte ved fire av bestyrelsens medlemmer under et møte i Kristiania, sammenkaldt av N. J. & F. F. til diskussion og uttalelse om den nye jagtlov.

Vildtaaret 1921 i Telemark fylke.

Ryperne. Vaaren var tidlig ute og alle fjeld var snebare paa den tid, da ryperne la sine egg – hvilket de gjorde gjennemgaaende 8 dager tidligere end normalt. Rypen kunde selv

vælge den bedste plads for redet, fordi marken var fri for sne. Og vaaren og sommeren var næsten uten regn og skulde derfor være gunstig for kyllingene. Rypeaaret var ogsaa paa de fleste steder i fylket godt. Der var mange og store kuld med store kyllinger. Aaret maa betegnes som det bedste siden 1915. I jagttidens begyndelse satte det ind først med regn og siden med flere tommer sne, men ut i begyndelsen av september var veiret godt.

Skogsfuglen. Det ser ut som om skogsfuglen i de høiere liggende trakter har hat et rigtig godt aar, mens det har været smaat med fugl i lavlandet. Det er ikke usandsynlig, at mangelen paa regn kan ha tat livet av mange kyllinger. Der fortælles om fugl som er kommen trækkende langveis fra til tjern forat drikke. Aller bækker i skogen var jo tørre.

Haren er talrik i flere herreder i øvre Telemark men ellers er det smaat bevendt. Lungesyke harer findes fremdeles mange steder.

Ænder har det været fuldt op av. Mange og fuldtallige kuld.

* * *

Generalforsamlingen.

Den aarlige generalforsamling holdtes den 28de februar. Aarsberetningen oplæstes og godkjendes. For regnskapet meddeltes decharge.

Til formand valgtes overretssakfører Ferslew. De uttrædende medlemmer av styret, dr. Birkeland, skolebestyrer Jac. Johnson, gaardbruker Lars Sem og Jon T. Sauar, gjenvalgtes.

Suppleanter for styret blev: Ingeniør E. C. Knudsen, Borgestad, forvalter Olav Hegland, Solum, disponent L. O. Kjellemo, Skien, gaardbruker Jacob Gisholt, Kilebygden, ingeniør Karl Martens, Skien, mægler Einar Hanssen, Skien, gaardbruker Thor Hustvedt, Gjerpen og ingeniør Harald Wergeland, Skien.

Referertes skrivelse fra Bergens Jæger- & Fiskerforening om rypeundersøkelse. Formanden oplyste, at Tarje Skinnarland, Møsstrand, hadde paatat sig at sende 5 ryper hver maaned til undersøkelse ved Bergens museum.

Referertes cirkulære fra formanden i Buskerud Jæger- & Fiskerforening angaaende stiftelse av landsforbund. Man besluttet at gi tanken sin tilslutning og desuten at anbefale, at landsforbundet utgav et tidsskrift, hvori foreningene kunde faa indtat referater fra deres virksomhet, f. eks. referat av markprøver og lignende.

Besluttedes at tildele Kristoffer Tveiten, Seljord, og Halvor Bukøi, Kviteseid, hver sit sølvbæger som paaskjønnelse for rovdyrfangst.

Refererte skrivelse fra Nedenes Jæger- og Fiskerforening angaaende kraakefangst. Besluttedes at slutte os til forslaget herom.

Til revisor valgtes kasserer Haraldseth og til kasserer kjøbmand Olaf Gurholdt.

Den 10de mars feiredes foreningens 10-aars jubilæum med en fest, hvori deltok som gjester gaardbruker Halvard Torgersen som repræsentant for Norsk Jæger- & Fiskerforening, o.r.sakfører Ole Swang som formand i Buskeruds Jæger- & Fiskerforening, godseier F. M. Treschow som formand i Vestfold Jæger- & Fiskerforening og overingeniør Jens Poulson som formand i Tinn Jæger- & Fiskerforening. Der deltok ca. 50 i festen, hvor stemningen var meget god og mange taler avlevertes. Bordet var dekorert med skogens fugler og i en glasbeholder svømmet ørretyngel fra foreningens utklækningsapparat paa Skotfos. Tilslut fortalte hr. B. H. Schrøder under megen jubel om dengang han serverte en svart hankatte, likesom hr. grosserer Sigurd Halvorsen forbauset os ved sine fenomenale kortkunster, som det ikke var mulig at avsløre.

Bratsberg Jæger- & Fiskerforening.

Christofer Ferslew.

Indtrøndelag Jagt- og Grundeierforening.

Aarsberetning 1921.

Paa generalforsamlingen den 2den april 1921 utgik av bestyrelsen ifølge lodtrækning oberstløitnant Fabritius og skogforvalter E. Øverland. Fabritius frasa sig gjenvalg, da han skulde fraflytte stedet. I hans sted valgtes gaardbruker A. Grande med 23 stemmer. Øverland gjenvalgtes med 23 stemmer. Som revisor gjenvalgtes P. Lian med akklamation.

* * *

I styremøte den 9de mai 1921 bestemtes der i henhold til forutgaaende foreningsbestemmelse at ansætte jagtpoliti i de forskjellige herreder.

Fire mand ansattes og utstyrtes med politikort. Resultatet av dette opsyn var anmeldelse av 5 jægere, som drev ulovlig jagt. Av disse blev 2 straffet med bøter, mens de andre slap med indkaldelse og advarsel.

* * *

Den 26de november 1921 holdtes høstmøte med seksa i Grand hotel. 29 deltagere. Formanden indledet diskussion ang. rypevandringen og grundene til variationene i bestanden.

Oberst Allum fortalte meget interessant om jagten paa Jæderen og i Stavanger omegn.

A. Grande berettet om utklækning av lakseyngel ved Byafossen.

Festen fortsatte med jagtprat og diverse underholdning til de smaa morgentimer.

* * *

Høsten 1921 var for Indtrøndelags vedkommende hvad fuglebestanden angaar miserabel. – Harebestanden var nogenlunde bra.

Av rovdyr optraadte ræv og røiskat i masser. Likesaa har her været en god del gaupe. Der er i Beistaden og Namdalseidet fanget og skutt 7 stk.

Rovfugl var der litet av i jagttiden.

Rævejagt for hund er drevet adskillig her i vinter og delvis med godt resultat. Likeledes har rævejagt uten hund været drevet i Egge herred med held.

Y. S. Martens, p. t. formand. *Kr. Hegstad.* *Gerh. Svenning.*

Trondhjems Jæger- og Fiskerforening.

Aarsberetning 1921.

1. *Medlemsantal:*
   Var i 1920 – 1ste januar 1921 . . 322 + 1 æresmedlem
   - - 1921 – 31te december 1921 310
   herav utenbys 93

2. *Bestyrelse:* Kjøbmand Nicolay Klinge, formand, skoleinspektør Rich. Aaeng, viceformand, direktør E. Lorck, kasserer, o.r.sakfører B. Meinhardt, sekretær og grosserer Alf Halvorsen, fiskeutklækningen.

   Suppleanter: Ingeniør Einar Gram, tandlæge N. B. Herlofson og journalist Sigurd Skaun.

   Revisorer: Grossererne Carl Dahl og Nils Wefring.

2. Av *kassaregnskapet* her fremlagt i revideret stand og uten antegnelser meddeles følgende utdrag:

Indtægt	kr.	7 120,74
Utgift	-	6 413,13
Overskud	kr.	707,61

Formue pr. 31te december 1921 *kr. 13 719,12*).

1 pantobligation (Schives legat)	kr.	4 000,00
1 do.	-	3 000,00
Kaptein P. E. Schyttes fond	-	1 800,00
Konsul Herman Huitfeldts fond	-	2 000,00
Indestaar paa sparebankbok	-	2 544,13
Hos kassereren		374,99
	kr.	13 719,12

(31te december 1920 *kr. 13 011,51*).

Restancer, ingen.

Rovdyrfondet . . . . . kr. 932,61

(31te december 1920 *kr. 884,00*).

4. *Indskrænkning av rovdyr.*
   a. Ekstrapræmie for fældede gauper à kr. 5,00: N. T. F. 2, S. T. F. ingen.
   b. *Kraakefangst.* Vinteren 1921–22 er ialt utdelt 128 kg. fosformos til fangst av kraake. Desværre er kraakemængden fremdeles meget stor i nærheten av byen, likesom der ogsaa er indkommet beretning fra flere landdistrikter om masser av kraaker.
   c. *Sakser i utlaan:* Foruten tidligere utlaante sakser er i aarets løp yderligere utlaant 21 pælesakser, 9 røskatsakser og 4 rævesakser. Desuten er utdelt en del eksemplarer av „Veiarjo", Feragens „Veiledning til fangst av mindre rovdyr" og „Rævefanst med gift".
5. *Fiskeutklækning:* Vor iaar ubetydelig ørretyngel, ca. 10 000, blev heldig sluppet i 7 forskjellige mindre vand, hvorav de 4 var helt fisketomme. Beholdningen av lakseyngel, ca. 100 000, blev sluppet i Nidelven paa begge sider nedenfor Lerfossen.

   Gjennem generalkonsul Thams var der sidste høst erhvervet ret til indfangning av stamfisk i Sætra eller Eidsaa ved Aanøien og alt tilrettelagt herfor, men flomforholdene hele høsten gjorde indfangning umulig. Fra flere hold blev i december–januar forsøkt indkjøpt øierogn av ørret, men ogsaa dette mislykkedes.

   Indfangning av stamfisk av laks maatte ogsaa opgives, da det paa grund av flommen ikke var mulig at komme med not i elven. Der foreligger en mængde anmodninger om at faa overlatt ørretyngel, som desværre ikke har kunnet imøtekommes.
6. *Vildtbestanden: Hare:* Bestanden meget ujevn. I mange distrikter daarlig. *Skogsfugl:* Meget liten bestand. *Rype:* Likesaa. *Jerpe:* Fremdeles meget liten stamme. *Rugde:* God.

Hjort: Bestanden almindelig bra paa Hitteren og fremdeles i fremgang paa fastlandet. *Elg:* Stammen er glædelig tiltat under totalfredningen, saa begrænset jagt nu synes at kunne tilraades.

7. *Budgetforslag for 1922.*

a. Indtægt:

Kontingent à kr. 15,00	kr.	4 600,00
Renter	-	800,00
	kr.	5 400,00

b. Utgift:

Ekstrapræmie for rovdyr . . .	kr.	200,00	
Sakser og kraakegift	-	500,00	
Fiskeutklækningen	-	400,00	
Lønninger	-	200,00	
Diverse	-	800,00	
Tidsskrifter	-	3 100,00	
			- 5 200,00
		Overskud kr.	200,00

8. Ved generalforsamlingen den 27de april foregaar valg paa a) 2 medlemmer av bestyrelsen istedetfor direktør E. Lorck og grosserer Alf Halvorsen; b) suppleanter istedetfor ingeniør E. Gram, tandlæge Herlofson og journalist Skaun; c) revisorer istedetfor grosserne Carl Dahl og Nils Wefring.

9. Utdrag av foreningens protokol og journal.

Bestyrelsen henstiller indtrængende til medlemmerne at ta vare paa sine hunder saasnart marken blir bar og sauene slippes ut. Hunder, som har vist tendens til at ville færdes paa egen haand og jage sau, maa absolut holdes koblet.

Jagtopsyn i spiltiden i Malvik og Dragaas almenning bortfaldt i aar, da man savnet statsbidraget.

Foreningens diplom er aar tildelt: 1) Odin E. Bratli, Ulvillen. Han har fanget 62 ræv, 7 gauper, 2 otere, 30 maar, 60 røskat samt en del rovfugl. 2) Jens H. Solli, Pantslaatten pr. Røros. Han har i 10 à 11 aar drevet rovfuglfangst med godt resultat.

Ved møtet i Kristiania 27de juni 1921 i anledning av revision av jagtloven møtte Aaeng, Meinhardt og Lorck.

I september blev der indrykket i et par Trondhjemsblade og i en avis i Røros, Levanger, Stenkjær, Namsos, Stjørdalen og Ørkedalen, med en indtrængende anmodning til interesserte om at lægge sig efter rovdyrfangsten i vinter, og foreningen stillet hr. vandrelærer O. Dalseg til gratis disposition. Desværre var der faa som meldte sig, men hvor Dalseg kom til, blev resultatet tilfredsstillende. Til en i

Indherred paatænkt reise tilbød foreningen at støtte Indtrøndelagens Jagt- og Grundeierforening med kr. 200,00, men saken blev utsat til næste aar.

I anledning av Ørkedalens Jæger- og Fiskerforenings og Nordenfjeldske Fuglehundklubs jagtprøve paa Jamtfjeldet 10de og 11te september opstillet man en præmie til: Bedste hund i aapen klasse, ført av eier. Forøvrig i hensyn til N. K. K.s regler. Præmien tilfaldt kontorist P. Watles engelske setter „Wigda".

Høstmøte avholdtes 28de november i Grand Hotel, ca. 60 deltagere. Efter soupeen mindet formanden om vore to bortgangne venner, arkitekt Axel Guldahl og reisende Ole Lerfald. Senere utbragte han en skaal for vort æresmedlem, kaptein Schytte, som nylig har foræret foreningen yderligere kr. 300,00 til forøkelse av „Kaptein Schyttes Fond". Vandrelærer Dalseg fortalte om sin nye høkesnare og om fangst av ræv med gift.

Der opstod en livlig diskussion om hvad der kunde gjøres for at ophjælpe vor for tiden daarlige smaavildtbestand. De fleste holdt paa at man maatte arbeide for rationel og skarp kontrol med fredningsbestemmelsernes overholdelse, indskrænket jagt- og fangsttid med fortsat kamp mot rovdyrene, specielt ræv og røskat.

Efter henstilling til magistraten har man nu opnaadd anledning til at medta hunder paa sporvognen mot at betale for dobbelt voksen billet.

I anledning et fra hr. o.r.sakfører O. Swang, Drammen, oversendt forslag om en landsorganisation, finder bestyrelsen det ønskelig at saken hurtigst mulig tages op til behandling.

Totalfredningen av elg i Sør-Trøndelags fylke utløper i aar. I den anledning har bestyrelsen tillatt sig at henstille til Fylkestinget at søke jagttiden begrænset til 10 dage (fra 21de til 30te september) samt at elgekjør fremdeles fredes yderligere i 3 aar.

Paa vor foranledning har Norsk Jæger- og Fiskerforening uttalt at kontingenten forhaabentlig vil bli nedsat for næste aar.

Nicolay Klinge. *Richard Aaeng.* *Birger Meinhardt.*
Egil Lorck. *Alf Halvorsen.*

* * *

Valget hadde det utfald, at de fratrædende styremedlemmer og suppleanter gjenvalgtes.

Til revisorer valgtes grosserer Nils Wefring og agent H. Th. Gram.

Efter generalforsamlingen avholdtes seksa. Ut paa kvelden holdt skoledirektør Thomassen Overvik et meget interessant foredrag med lysbilleder — „Fra Finmarken".

Det selskabelige samvær fortsattes og veksledes med taler, sang og god lyrisk underholdning, og det lysnet av dag før man rev sig løs fra den hyggelige fest.

Bøker.

Svenska Setter-Klubbens Tidskrift 1921. Indholdsrik og stilig.

Mindre meddelelser.

INDTÆGTER OG UTGIFTER ved jagt paa statens grund i budgetterminen 1ste juli 1919—30te juni 1920 stiller sig saaledes:

A. Indtægter:

1.	Av de legitimationskort som utstedes av lensmændene:		
	a. Skema 2, jagtkort à kr. 10,00 for norsk borger til fangst og jagt med hund efter smaavildt i statsalmenning eller umatrikulert statsskog, forsaavidt han ikke er indenbygdsboende eller grundeier i herredet	kr.	11 120,00
	b. Skema 3, jagtkort à kr. 1,00 for norsk borger til fangst og jagt uten hund efter smaavildt i statsalmenning o. s. v.	„	672,00
	c. Skema 7, almindelig jagtkort à kr. 10,00 for norsk statsborger til vildrenjagt paa statens høifjeldsstrækninger (ret til at fælde 3 dyr)	„	1 060,00
	d. Skema 8, jagtkort à kr. 200,00 for utlænding til vildrenjagt paa statens høifjeldsstrækninger (ret til at fælde 3 dyr)	„	0,00
	e. Skema 9, jagtkort à kr. 2,00 for norsk borger som er bosat eller grundeier i et til høifjeldsstrækninger støtende herred, til vildrenjagt (ret til at fælde 3 dyr)	„	1 846,00
	f. Kvitteringsblanketter for den i jagtlovens § 12 for utlændinger paabudte avgift, kr. 100,00 pr. kalenderaar	„	4 900,00
2.	Av de legitimationskort, som utstedes av skogforvalterne:		
	a. Skema 5, jagtkort à kr. 2,00 for havne- og hugstberettigede til fangst og jagt uten hund (jagtlovens § 8) samt anden smaavildtjagt i statens skoger	„	1 892,50
		kr.	21 490,50
	Overføres	kr.	21 490,50

		Overført	kr. 21 490,50
b. Skema 6, elgjagt i statens skoger	kr.	11 764,87	
c. Hjortejagt i statsskoger	„	625,00	
d. Fiske	„	670,35	
			„ 13 060,22
			kr. 34 550,72

B. Utgifter:

1. Ved bekjendtgjørelse angaaende jagten, trykning av jagtkortblanketter m. v.....	kr.	2 050,00	
2. Jagtkortforvalterens løn	„	200,00	
			„ 2 250,00
		Nettoindtægt	kr. 32 300,72

Herfra gaar:
Herreders andel i nettoindtægten:

1. Vedkommende de legitimationskort som utstedes av lensmændene (skema 2 og 3).	kr.	5 763,55	
2. Do. do. av skogforvalterne (skema 6 samt hjortejagt).....	„	4 719,09	
			„ 10 482,64
Netto for statskassen i regnskapsaaret 1919–1920			kr. 21 818,08

mot kr. 27 424,16 i foregaaende budgettermin.

OPGAVE over nedlagt vildt paa F. M. T.s eiendomme i 1921: 8 elg, 156 harer, 151 fasaner, 281 ryper, 22 storfugl, 26 orfugl, 22 rugder, 6 ænder, 7 skogduer, 1 bekkasin, 3 jerper, tilsammen 683.

Opgave over rovdyr nedlagt paa F. M. T.s eiendomme i 1921: 23 ræv, 9 grævling, 24 maar, 1 røskat, 45 hønsehøker, 41 spurvehøker, 4 hubro, 2 lom, 10 falk, 582 kraaker, 28 diverse, tilsammen 769.

NORSKE VARER. Hvilken jagtpatron er den bedste? Gjennem aarene har jeg brukt: engelske, amerikanske og tyske jagtpatroner i forskjellige merker, og har fundet mange av disse tilfredsstillende. I de to sidste aar har jeg til kal. 12 i 68 cm. langt løp benyttet Nitedal Krudtverks merke „Engene Nobel Ballistit" hagl nr. 5. Jeg synes denne patron rækker fuglen paa længere avstande end de merker jeg tidligere har brukt. M.

(Jfr. tidsskrift 1920, side 90. Red.)

NORDENFJELDSKE FUGLEHUNDKLUB holdt generalforsamling den 3dje april. Aarsberetning og regnskap blev referert og godkjendt. Det besluttedes at gi bestyrelsen i opdrag at arrangere en endagsutstilling i Trondhjem for fuglehunder og en jagtprøve – den sidstnævnte i samarbeide med Orkladalens jæger og fiskerforening.

Som formand gjenvalgtes tandlæge N. B. Herlofson, som viceformand og sekretær journalist Sigurd Skaun, som kasserer agent H. T. Gram og som suppleanter urmaker L. Noodt og direktør E. Lorck. Som revisor gjenvalgtes grosserer Nils Wefring.

EN NYTTIG KRAAKE. I gaar fik tømmerfløter Sprengen ved Sørumsand se to kraaker i vældig slagsmaal borte i hønsetruget ved uthuset. De fortsatte basketaket bortover gaardspladsen mot et vandhul,

hvor den ene fik overtaket og klemte sin motstander under saa den formodentlig druknet, hvorpaa den fortsatte at hakke dens hode itu og rive dens øine ut. Saa rasende var den, at den ikke la merke til S., som imidlertid hadde nærmet sig for at belønne den med en hagl-ladning.

25. april 1922. C. O.

DYREKRØPLING. Som medlem av N. J. & F. F. tillater jeg mig hoslagt at oversende Dem korsbenet av en forkrøblet røi, der for ca. 14 dage siden blev skutt herute. Vedkommende hadde med god samvittighet spist fuglen, og bragte mig bare dette, mens vistnok hele skelettet vilde ha været av interesse. Fuglen var av ikke fuldt normal størrelse og fuldt flyvedygtig, men fuldstændig pukkelrygget, og det ene laarben sat meget høiere end det andet, saa den maa ha været

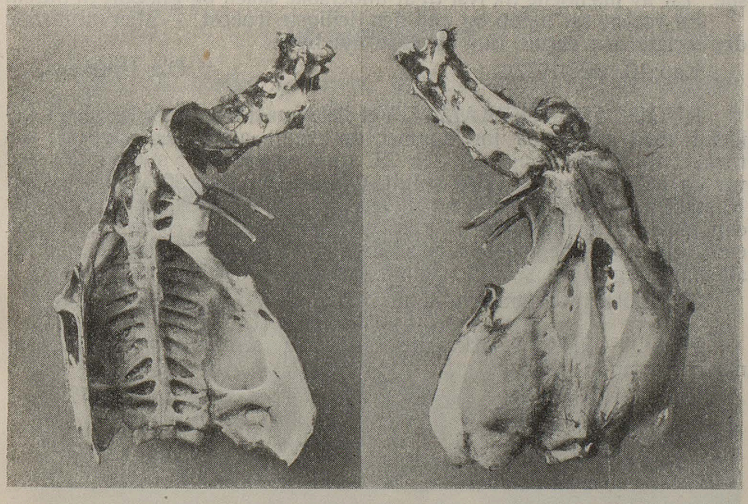

aldeles „laaghalt". Dette skyldes vel et ulykkestilfælde under opveksten, og da det vel er forholdsvis sjelden at en saadan krøpling lever op, sender jeg dem dette.

Vildtbestanden herute, paa grænsen av Vestfold og Telemark Fylke, er nu ganske god. Skogsfuglen har været i jevnt opadgaaende de sidste 4–5 aar, harebestanden er udmerket, men saa glimrende som for 3–4 aar siden er den ikke, antagelig paa grund av for haard beskatning og de mange bondebikjer der faar gaa løse hele aaret rundt, og hele forsommeren driver jagt paa egen haand.

Elgen der nu har været fredet i tre aar og er fredet til utgangen av 1924, har tat sig meget godt op; saa meget elgetraak har ikke været set paa mange aar, som i høst, og en to–tre i følge er ofte set. Folke-opinionen er at enkelte dødsfald under Spanskesyken paa nogen av vore mest lovløse elgjægere har hertil bidratt likesaa meget som fredningen.

Langangen, Eidanger, 27. februar 1922. M. Svensson.

HELDIG RUGDEJAGT. Min 20-aarige søn og jeg stod paa hver vor rugdepost lørdag aften ved en liten eiendom nede i Ski. Jeg talte 5 skud fra ham, men til mig kom kun en rugde, der maatte bite i græsset.

Men hvad hadde min søn skutt paa? Jo, da vi møttes i hytten, trak han efter en passende kunstpause frem en ræv – en hunræv, der ved aapning viste sig at indeholde 3 fostre. Hagl nr. 6 – røksvakt.

24. april 1922. Knud Ringnes.

RØSKATTEN SOM TIURJÆGER. Ute paa Totenaasen (mellem Ø. Toten og Hurdalen) hændte det for et par aar siden at to mand kjørte utover et tilfrosset vand. Mens de sat paa slæden, blev de var en tiur som kom ret mot dem. Den hadde en underlig usikker flugt og sank litt efter litt under flugten. Det som særlig vakte mændenes opmerksomhet, var et hvitt baand som tiuren hadde om halsen.

Da tiuren var ret ut for de to, faldt den flaksende ned i den løse sne. En av mændene fik lyst til at undersøke saken og gik bort til tiuren.

En røskat sat netop og nød den deiligste frokost! – Men nu maatte den forlate den varme tiur og søke nyt bytte!

Kap 10. mai 1922. Ola Brekken.

RUGDE I VESTERAALEN. Vet ikke om tidsskriftets læsere er bekjendt med at rugden forekommer saa langt nord. Jeg var ute paa trækket for første gang iaar den 23. april og saa da 5 stykker. Marken var da helt snebar og veiret mildt Om aftenen den 30 april saaes ialt 10 stykker hvorav 3 blev skutt. Den optrær i langt mindre antal her end f. eks. i Trøndelagen. 10 stkr. er det meste som er observeret paa en kveld. Den begynder som oftest at trække kl. 10, og efter kl. 11 aften har jeg ingen set. Her er nu omtrent lyst hele natten.

Sigerfjord i Vesteraalen, 4. mai 1922. O. J. R.

HUSQVARNA, Norsk aktieselskap, har sendt ut ny katalog i et meget tiltalende utstyr.

†

Jægeren
Godsforvalter Christian Meisterlin
in memoriam.

Jeg sitter og blader gjennem godsforvalter Meisterlins efterlatte papirer med jagtnotiser, jagtfortællinger, skrevet til forskjellige jagt- og sportstidsskrifter m. m. Det er vemodig

at vite at han ikke er mere. Med ham er en jæger og naturven av de faa vandret bort. Et 44-aarig jægerliv er dermed avsluttet. 18 aar var han — fortæller han — da han fik sit første gevær, men allerede før den tid hadde han „mere eller mindre ulovlig" fulgt sine kamerater paa deres jagtstreiftog, hvor de skjøt alskens „ædelt og uædelt vildt", som han selv sier, — og siden har geværet været hans trofaste ledsager i skog og mark.

Han var ikke, hvad man kalder, en tilfældig jæger, han var en født jæger, en jæger med liv og sjæl. Denne hans jagtlyst og jagtglæde satte sit præg paa ham hele hans liv. Sine jagtvaaben elsket han og satte sin ære i til enhver tid at holde dem i fuld puss. Han gik ikke paa jagt for sportens skyld, men for jagtens egen skyld. Ute paa jagt gik han helt op i den. Han elsket dens spænding, den var for ham et nappetak mellem menneskelig kløkt og vildtets natur, og ingen kunde glæde sig mere end ham over et heldig utfald av jagten. Han var en sjelden sikker fluktskytter, man maa vel regne ham som en av vore bedste fluktskyttere her nordenfjelds. Men saa hadde han ogsaa drevet sin træffsikkerhet op saa systematisk, som vel de færreste jægere gir sig tid til. Allerede som smaagut, sier han, drev han „desværre" den sport at kaste sten efter smaafugl. Det var dog ikke av mordlyst, men kun med det formaal at træffe. Efterpaa gjorde jeg, sier han, hvad jeg kunde for at faa fuglene paa benene igjen. Og dette var vel utvilsomt et drivende moment i hans jagt. At kunne nedlægge vildtet med et velrettet skud var hans største glæde. Ømhjertet som han var kunde vel knapt et saaret eller lidende vildt finde en mere deltagende ven end ham. Han spilte ikke et øieblik med at gi det naadeskuddet. Man skulde ellers tro, at en jæger som godsforvalter Meisterlin gjennem et saa langt jægerliv skulde bli avstumpet i sin følelse likeoverfor vildtet. Men Meisterlin elsket dyrene, som den varme naturven han var. Jeg har ikke truffet nogen, der som han kunde efterligne de forskjellige dyrs laat.

Den jagt godsforvalter Meisterlin vistnok elsket mest var elgjagten samt fuglejagten. Her kunde han mere end i nogen anden jagt følge hundenes arbeide. Dette var en av hans største glæder ved jagten, og han forstod vel at sætte pris paa en flink hunds arbeide. Han stillet store fordringer til sine hunder; men han stillet store fordringer ogsaa til sig selv. Kunde han en sjelden gang faa 2 bommer efter hinanden var han i høi grad misfornøiet med sig selv.

Meisterlin var ingen selskapsjæger. Dertil var han en for passionert jæger. Derfor er det faa som har lært ham at kjende som jæger. Det er ikke mange gange jeg har hat den glæde at være med ham paa jagt, men en mere hyggelig jagtkamerat kunde man vel neppe faa, munter og av et let humør som han var.

Selv efterat den snikende sygdom hadde merket ham og han maatte si jagten farvel levet han i den sikre tro at han nok igjen skulde faa nyde jagtens glæde og spænding. Men knaldet av hans bøsse er nok for altid forstummet, vildtet har mistet en ædel motstander og god ven, Norsk Jæger- og Fisker-

forening og Trondhjems kreds et interessert medlem, en mand som paa jagtens omraade holdt paa lov og ret, ogsaa paa sin lov og ret og med respekt for andres ret.

Tilslut et interessant resumé av hans jagtjournal:

53 elger, 1 ren (hans siste jagttur), 9 hjorter, 2 raadyr, 20 ræver, 1 grævling, 420 harer, 160 tiurer, 68 røier, 295 orfugl, 3816 ryper, 66 jerper, 145 rugder, 17 raphøns, 290 ænder, 42 bekkasiner, 68 snepper, 34 heiloer, 14 spover, 5 skogduer, 1 fagergaas, 8 teister, 5 haveller, 14 kjeld, 8 alker, 1 fasan, 8 lom, 7 hønsehøker, 2 rypefalker, 1 musvaak, 1 fjeldvaak, 1 hvepsehøk, 8 spurvehøker, 6 pilgrimsfalker, 1 ravn, 1 sneugle. *T. M.*

En „Bjerkreims"-orhane skutt paa spill.

Ved velvilje av vor forenings sekretær hr. o. r. sakfører Harald Platou, har jeg i vaar faat et av mine ønsker opfyldt, idet jeg har faat anledning til at undersøke en „Bjerkreims"-orhane. som blev skutt spillende paa leiken. Dyret blev nemlig sendt til sekretæren for ved hans hjælp at faa det utstoppet, men hr. Platou var saa snil straks at oversende mig det til nærmere undersøkelse, og jeg har senere faat følgende oplysninger om den:

Orhanen blev skutt den 8de mai kl. ½3 om morgenen i Tørdal paa en gammel orhaneleik, hvor den spilte sammen med 3–4 andre haner. Den spilte akkurat som de andre orhanene, sa den gutten som skjøt den, og der var ingen høner at se paa leiken.

Dyret kom i mine hænder den 15de mai kl. 5 em. og blev straks flaad og de indre organer fiksert i 10% formalin. Testiklerne var store og svulne slik som de skal være under funktion. Ved de indre organer var der forøvrig intet at merke.

Hvad fuglen selv angaar er den som det fremgaar av fotografiet – fig. 1 – lys i farven. Den er lysere end nogen av de „Bjerkreims"-orrer som jeg har set avbildet eller utstoppet, men typen er den samme. Særlig er den lyse farve utpræget naar dyret sees bakfra – fig. 2 –. Til sammenligning har jeg fotografert den „Bjerkreims"-orren som jeg har omtalt i mit arbeide: „Mere om atypiske fugler" (N. J. & F. F.'s tidsskrift hefte I. for iaar – pg. 10). Den kjøpte jeg i stivfrossen tilstand i december maaned hos Karl A. Jensen hvor det blev mig opgit at den skrev sig fra Telemarken. Den er som man ser en del mørkere end spilfuglen fra Tørdal. (Fig. 3 og 4.)

De mikroskopiske snit gjennem testiklerne av spilfuglen viste normale billeder av organet i funktion. De kadaverøse

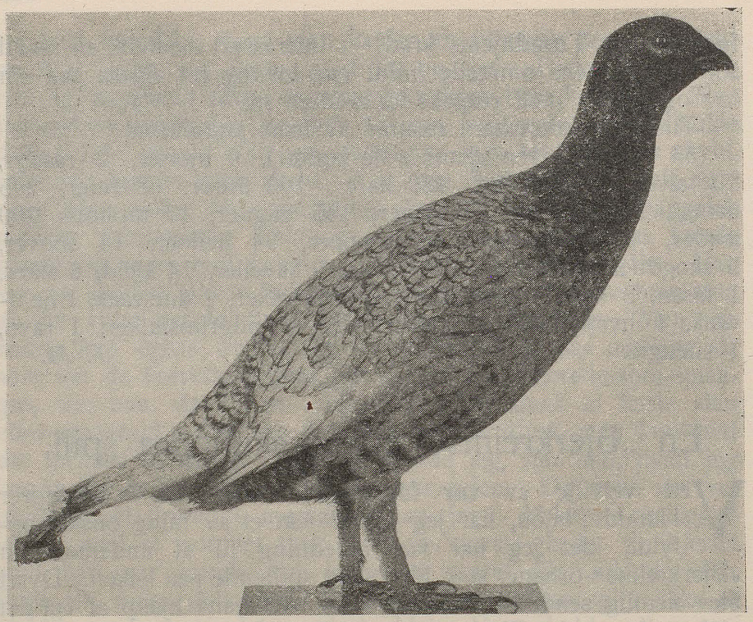

Fig. 1. Eksemplaret fra Tørdal.

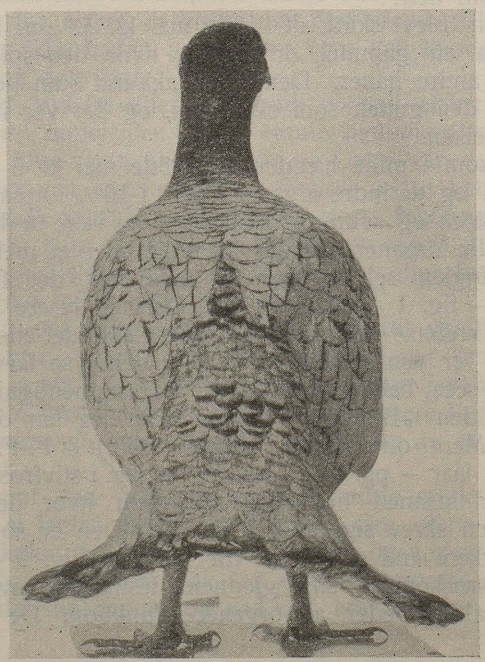

Fig 2. Eksemplaret fra Tørdal set bakfra.

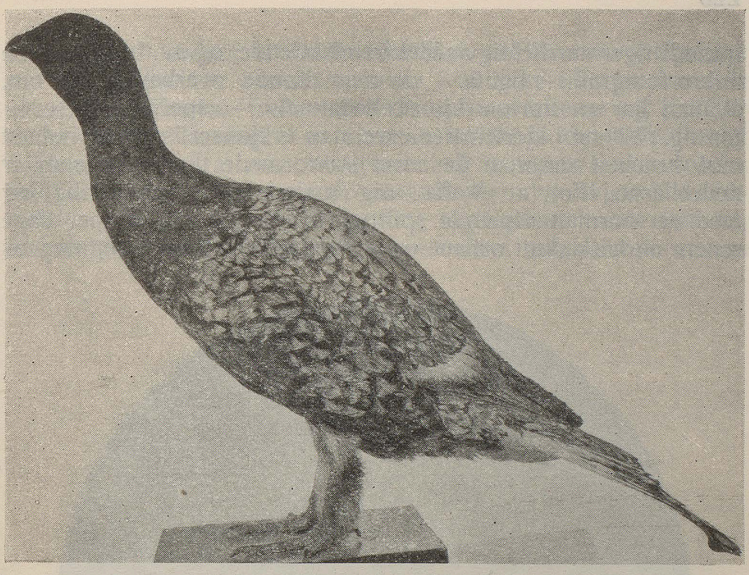

Fig. 3. Eksemplaret fra Telemarken

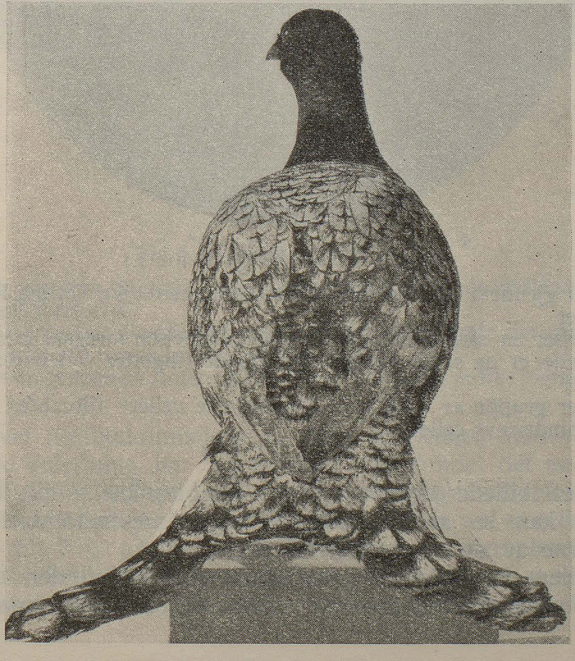

Fig. 4. Eksemplaret fra Telemarken set bakfra.

forandringer var heldigvis litet fremtrædende, og av det gjengivne mikro-fotografi – fig. 5 – vil man kunde overbevise sig om, at man har en normal kjønscelledannelse – „spermiogenese" – for sig. Ytterst i kjertelrørene ser man urkjønscellerne og inderst mot lumenet ser man de smaa stavformede tingestene som er sædcellerne. For at skaffe mig materiale til sammenligning med en normalt utseende spilfugl, kjøpte jeg mig et par dage senere en frisk skutt orhane og jeg gjengir for sammenligningens

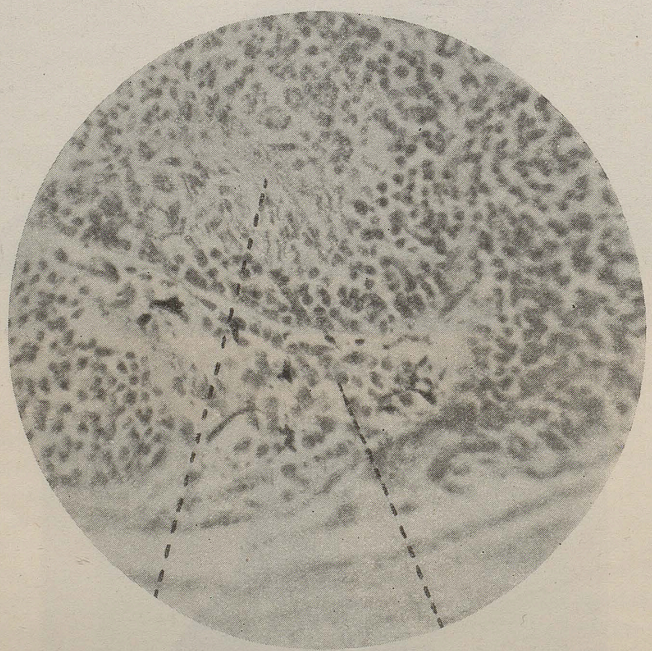

Fig. 5. (Mikrofotografi nr. 1.)

Snit gjennem den ene testikkel av eksemplaret fra Tørdal, 190 gange forstørret.

a) viser en sædkanal hvori sædcelledannelsen foregaar meget livlig. Sædcellene er de smaa mørke stavformede tingester i den centrale del av røret.

b) er gruppe av saakaldte „interstitielle celler" tilblandet pigmenterede bindevævs celler.

skyld et billede ogsaa av dens ene testikkel – fig. 6 – saa enhver kan se at der ikke er nogen væsensforskjel mellem billederne av de to dyrs testikler.

Mellem kjertelrørene i spilfuglens testikkel finder man ofte noksaa store grupper av store celler, de saakaldte „interstitielle

celler" som producerer stoffe som man vet har stor inflydelse paa de sekundære kjønskarakterer. I snittene fra den normalt utseende spilfuglen finder man de samme cellerne og jeg har under sammenligningen av snittene fra de to dyr ikke fundet holdepunkter for at anta, at deres antal er større i eksemplaret fra Tørdal end i det normalt utseende dyrs kjønskjertel. Imidlertid kan det jo hænde, at fortsatte iagttagelser kunde lede til, at en systematisk tælling av disse cellers antal kunde ansees

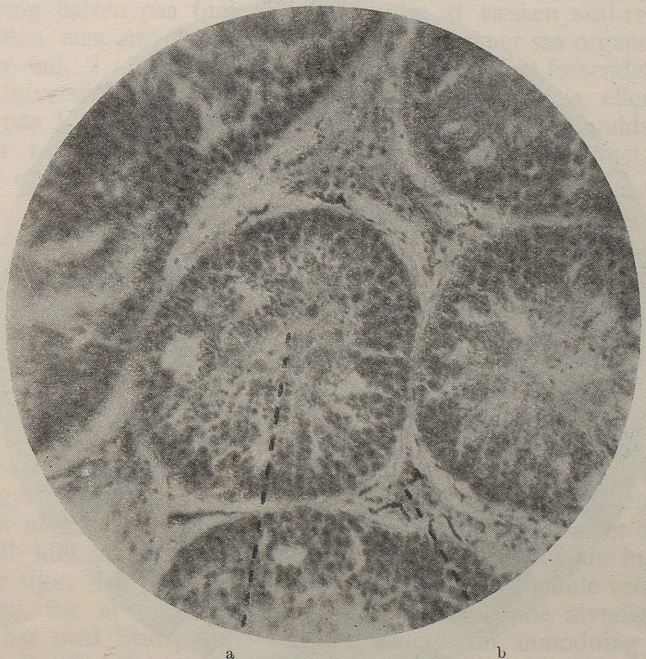

a b

Fig 6. (Mikrofotografi nr. 2.)

Snit gjennem en testikkel av en normalt utseende spillende orhane 190 gange forstørret.

a) er en tvers overskaaret sædkanal i hvis centrale del man ser de smaa mørke stavformede sædlegemer.

b) er en gruppe av „interstitielle celler" tilblandet mørke pigmentceller.

paakrævet for bedømmelsen av dette spørsmaal, men ved nærværende anledning har jeg iallefald ikke fundet det nødvendig at ty til denne tidsspildende og omstændelige undersøkelse.

For fuldstændighets skyld gjengir jeg ogsaa ved et mikro-fotografi – fig. 7 – av testiklerne fra Telemarkseksemplaret. Dette viser et billede av kjertlen i hvilestadiet. Bortset fra en del skrumpning, som muligens kan hænge sammen med blodtap eller ind-

tørkning inden fiksationen fandt sted og hvormed kjertelrørene er raknet litt fra hinanden, viser ogsaa denne et normalt billede.

Resultatet av min undersøkelse av dette dyr blir derfor en bestyrkelse av den formodning jeg har fremholdt i mit tidligere arbeide, at „Bjerkreims"-orhanen maa opfattes som en mutant. Jeg haaber at jeg efterhaanden vil faa anledning til at undersøke flere eksemplarer, for et enkelt tilfælde er litt litet at trække slutninger av. Men jeg haaber ogsaa, at jeg vil faa anledning

a b

Fig. 7. (Mikrofotografi nr. 3.)

Mikrofotografi av testikkel hos Telemarkseksemplaret, kjøpt i Kristiania december 1921. 190 gange forstørret.

a) viser sædkanaler skaaret paa tvers eller paa skraa, hvori ingen sædcelledannelse finder sted.

b) er grupper av saakaldte „interstitielle celler" tilblandet pigmentholdige bindevævsceller.

til at undersøke eksemplarer av de høner som konservator Schaanning mener tilhører disse hannerne, for den hønen som jeg har undersøkt og beskrevet i mit nævnte arbeide, og som til dato er det eneste anatomisk undersøkte eksemplar av denne art, viste sig neppe forplantningsdyktig.

Som man av mikro-fotografierne vil se kan man faa brukbart materiale selv ved forsendelse langveis fra naar det bare blir godt fiksert, og hertil egner formalin sig bedst. Husk at det faaes i haandkjøp paa alle apoteker og i de fleste farvehandeler. For at faa god fiksation kan man aapne dyret i gumpen, ta tarmene ut og helde formalinet ind i bukhulen, ved enten at lægge hele dyret med fjærene paa i formalin-opløsningen, eller hænge det op efter benene med bukhulen fyldt med væske. Men da bør man, tror jeg, binde en stramt knyttet hyssing omkring halsen paa fuglen for at hindre at væsken skal rende ut. Man maa sørge for at væsken ikke fordamper saa organerne tørker ind. I saa fald er materialet ubrukelig. Ved forsendelsen til Universitetets Museum paa Tøien, adr. Kristiania, eller til mig paa Universitetets Anatomiske Institut, bør en bomuldsdot fugtet i formalin lægges ind i bukhulen. Lat formalinet faa virke et par dage inden dyret blir sendt i posten!

Dr. med. O. Berner.

Atter en gul stokandhun.

Dr. filos. Thorleif Schjelderup-Ebbe, som er godt kjendt i Lund i Sverige, har været saa elskværdig at melde mig, at han saavel iaar som ifjor iagttok en gul stokandhun som levet isammen med en vanlig utseende han i Stadsparken i Lund. Den var gul, sier hr. Schjelderup-Ebbe, men ikke saa gul som en kanarifugl; den skilte sig dog overordentlig skarpt ut fra de normale ænder. At det er hun er hævet over al tvil, idet den er iagttat under parringen. Den hadde ingen unger ifjor. Jeg satte mig straks i forbindelse med gamle venner i Lund for at faa tak i den, men vedkommende myndighet som har med Stadsparken at gjøre avslog min anmodning om at faa lov til at dræpe den saa den kunde bli undersøkt. Gid en eller anden svensk forsker var mere heldig saa fik vi en god undersøkelse av dens indre organer!

Dr. med. O. Berner.

Hundefôr paa rypejagten.

De fleste jægere har vistnok været utsat for at hunden naar den kommer paa fjeldet og jagten begynder kun nødig spiser den medbragte hundekjæks. Det later til at forandringen i diæten er alt andet end velkommen. Skal en fuglehund imidlertid kunne holde ut det anstrengende arbeide

som fordres av den, maa den ha tilstrækkelig næring; i motsat fald blir den snart utkjørt og slap.

Jeg har forsøkt med de forskjellige almindelige hundekjæksmerker og med vindtørret hvalkjøt, men resultatet har altid været det samme. Appetiten har aldrig været god og frokosten blir som regel urørt selvom den opblødte hundekjæks overheldes med søt melk.

For 2 aar siden fik jeg ved en tilfældighet medsendt paa fjeldet et hundekjæksmerke som jeg ikke tidligere hadde seet. Det het „Spillers Victoria Dogbiscuits“ og det merkværdige var, at denne kjæks var samtlige 4 hunde vi hadde med aldeles gal efter. De spiste den med graadighet tør og opblødt uanseet til alle tider paa dagen, og resultatet var at hundene var langt mer utholdende under jagten end sedvanlig og de beholdt sit huld trods den store anstrengelse. De hadde kun 2 hviledage i løpet av 14 dages rypejagt.

Hvad denne hundekjæks indeholder som gjør den saa velsmakende for hunden i motsætning til de almindelige merker vet jeg ikke, men jeg har fundet saken av saa stor betydning at den bør bli kjendt for at andre jægere hvis hunder nødig spiser almindelig hundekjæks kan faa anledning til at stille forsøk før de drar avsted til høstjagten. Jeg vet ikke om der er nogen repræsentant her i landet for denne kjæks men fabrikanternes adresse er: Spillers Victoria Foods Ltd. 3 Copthall Buildings, London Wall, E. C. 3. Og det kan vel la sig gjøre for enhver der vil gjøre et foringsforsøk at faa kjøbmanden til at skaffe en prøve.

Haugesund 10. juni 1922. *Johs. Sundfør.*

Fra Aursundsjøen.

Det er den tredje august, eftermiddag med sydvest og solgløt over vandet. En baat glir ut fra Viken og tar kursen vestover langs landet, det er nok slukroere, som er paa færde, at dømme efter roningen, som følger molbakkens buede linje.

I baaten sitter to karfolk og en gut, det er N og hans søn samt D, som er ute og frister fiskelykken. Gutten sitter ved aarene, han har godt lag med slukroningen. „I formiddags fik vi fem stykker“ sier han. D, som ogsaa har rodd sluk om formiddagen uten at faa saa meget som nappet engang, sier ikke stort. Det er naa ogsaa nærmest fluekasting, som han anser som sit særlige omraade. Ja naa kan det gjerne komme for mig, lyder det om litt tilbake, da baade N og D har faat sine sluksnører ut, begge forsynt med lette søkker.

Men det gaar trægt med bittet, saa vi kan gjerne benytte tiden til at mønstre fiskeredskapene litt nøiere. Slukene som blev lagt ut var litt forskjellige. N satte paa en langstrakt sølvske med lakserød rand og lakserøde tverstriper. Han kjender vandet fra tidligere aars slukroning. „Dette sluket ligner i vandet røieyngelen i en forbløffende grad" sier han, og resultatet av N's slukroning tidligere synes for D som et sterkt sandsynlighetsbevis paa rigtigheten av denne paastand. N huker da ogsaa snart en røie paa sit sluk og fører den med sikker haand tilhovs. Den veiet over 1 mark.

D's sluk var en oval sølvske med blodrød rand langs den ene side, men uten tverstriper. Denne ske er mangesteds kjendt som en god ørretsluk, men røien syntes ikke tilbøielig til at la sig skuffe av den, dertil kjender den sin egen yngels utseende for godt.

Der er ogsaa to fluestænger i baaten. N har en letbygget 10 fot splitcane, passende for fluekasting i letveir. Denne ligger nu med sin solide metalsnelle ubenyttet foran i baaten. D's fluestang ligger ute med en stor dorgeflue paa lang tøm. Stangen gir litet efter for draget fra tømmen; den er ikke stort tykkere end den førstnævnte stang, og er av samme længde, men de tætte kraftige surringer forraader dens stivere karakter, som er øket yderligere ved et tykt overdrag av mørkebrun stanglak. Stangen tør passe for noget haardere veir og maa kunde drive langt, men den vil til gjengjæld kræve en let haand og momentan præcision i kastet, om ikke kastetømmens enkle spørsmaalstegn skal utarte til et slyngplantelignende utseende. Slikt skal ogsaa være hændt, paastaar enkelte som har set D ved elven i en usalig stund. Snellen er en laksesnelle av træ, aapen paa den ene side, en av disse sneller som kan tages fra hinanden bare ved løsning av en enkelt mutter, og som derfor er saa let at kontrollere, smøre m. v. Da D nu tar aarene gir han for alle tilfælde N nogen anvisninger paa sin snelles haandtering og fordele, litet anende hvad kvelden skulde bringe for dagen i saa henseende. N synes at skimte en kjephest i nabolaget, men er stilfarende. Foreløbig kunde D ha spart sig sine bemerkninger, for fisken vøret ikke hverken hans dorgeflue eller hans sluk.

Derimot varte det ikke længe, før der atter var napp paa N's sluk, og dennegang med sprang over vandskorpen. Ørret mente allesammen, saa overraskelsen var stor, da det allikevel viste sig at være en røie paa et par mærker, som hadde næret kannibalske tilbøieligheter og som N om litt bragte tilhovs.

En røiegrunde i nærheten av osen blev nu hjemsøkt uten synderlig held; dette var paa grund av den høie vandstand, oplyste N, for ellers hadde her sikkert været fisk at faa.

Vinden kastet om til nordenvind med økende tendens. I baaten blev de enige om at lægge tillands nede ved osen for at prøve fluefisket i Glaama. Tyndeste fortøm og smaafluer blev derfor skiftet paa stængerne, med henblik paa stekefisken i elven.

Det tegnet til veirforandring, himlen var tiltyknende og nordenvinden gøv allerede i hvasse kast, da N og hans søn søkte nedover mot de lunere kulper, mens D først vilde prøve nogen motvindskast i et av de øverste, veirhaarde strømdrag.

D hoppet utover endel stener og naadde ut paa en sten, som laa helt ut mot dypet – litt vaat blev han vel, men det hører jo til. – Han hadde litt plunder med at faa lagt hoven paa et par nabostener, saa han kunde ha den inden rækkevidde. Saa begyndte han at forcere sine kast mot vinden, halvt motstrøms.

Den stive stang gjorde sin skyldighet og inden faa minutter sees et hvelv, antagelig ved endefluen. Stangen bøier sig og snellen snerrer, mens fisken atter indtar sin plads paa dypvandet. Her staar den stille et sekund eller to. D faar netop tid til at dreie stangen saa snellen kommer paa oversiden mens han skotter til sit fotfæste paa stenen – sandelig ikke noget at flokse med, – jo hoven ligger da paa plads; – saa begynder utrendet saa det dirrer i snellen, idet fisken har opfattet at der var streng i fluen, noget som nu ikke har hændt den paa mange aar. Fisken skjærer utover og nedover i økende fart. Den ser ikke strengen længer, men den kjender draget, – fuld fart. D har tat maal av situationen, han haaber paa sine 75 m. snøre paa snellen, men fisken gaar tungt paa snøret, som en laks, og han sender en ængstelig tanke til sin tynde fortøm (refina „reed loop cast") og endefluen (en liten „Hardys favorit"). Gjennem venstre tommelfinger, som presser let mot snøret har han kjendt første spleissted paa sit snøre – fare ut i vild fart – 30 m. tøm tat.

Her maa nok bremses trods spinkle greier, og han øker presset av tommelen mot snøret. Kort efter passerer ogsaa næste spleissted under tommelen, saa nu er der kun 20 m. igjen, men han vaager ikke at øke presset yderligere, maa heller haabe, at fisken vil sky grundene der nede mot stryken, – rigtig, der braastanser den paa ca. 65 m. snørelængde, bare den nu ikke sætter sig fast bak stenen der litt paa siden. D hæver stangen med armene over hodet og prøver at vinde ind paa snellen uten at gi fisken et øiebliks ro. Det lykkes; langsomt faar han den opover igjen til den halve snørelængde. Da tversnur fisken og det bærer nedover igjen, snellen snerrer som rasende; da med ett blir snellen taus, skjønt snøret fremdeles farer ut under den bremsende tommelfinger. Jeg

maa vel ha kommet til at røre palklinken, saa den er sprunget tilbake, tænker D; han snur snellen saa palklinken kommer tilsyne – plump, der ligger snelletrommelen i vandet, roterende paa grund av tømmen som tages. – Naa saa skulde da – lynsnart griper han den flytende snelletrommel og putter den paa sin plads. Under det skildrede intermezzo har D's venstre haand holdt stangen i spænd og bremset snøret med tommelfingeren under utrendet. Naa – der standset utrendet, og D begynder at vinde ind paa sin defekte snelle. Det gaar vel det og, men mutteren er borte, saa snelletrommelen maa nu med høire haand presses indover mot venstre for at den ikke skal gjenta sit byks.

For første gang i sit liv syntes D, at en noget mindre fisk paa kroken vel ogsaa kunde ha gjort det, for endnu staar han jo kun ved begyndelsen av bataljen og i betragtning av den defekte snelle finder han at chanserne nærmest maa gaa i fiskens favør. Han begynder at speide efter mulige bundsforvandte.

Ta tiden til hjælp er hans næste tanke; den tæller med paa min side om jeg bare klarer at holde balansen; han kjender draget av strømmen der han staar paa stenen og han sætter sjøben som en gammel skipper. Nu har han faat fisken opover mot sig til 30 m. snøre. Atter følger et utrend; det er utrendet som er brysomst, nu, da han maa bremse tømmen paa stangen over snellen saavel som paa snelleskiven – det sidste gjør han med høirehaands pekefinger; derunder bruker han stangens bøining som kjendes i venstre haandled som maal for presset i tømmen, idet han søker at holde stangen i uforandret stilling. Sandelig det lykkes langt over forventning. Nu vinder han ind igjen. Da streifer hans tanke N, som er nedenfor; mon om han er inden synsvidde?

Jo der langt nede staar han, men med ryggen til. Bare han vilde snu sig, men gutten maa jo ogsaa være dernede. Faar prøve at signalisere.

Et øieblik holder fisken sig i ro paa ca. 20 m. tøm. D løfter hatten over hodet og vinker med høire haand, desværre ikke bare til N's ryg, for fisken maa ha skimtet det; den rykker til, og det bærer nedover igjen. Plump, der ligger snelletrommelen i vandet igjen; – hatten kommer paa hodet, snelletrommelen fiskes op og puttes paa plads igjen litt fortere end fort under det hvasseste utrend.

Der gaar et kvarter, der gaar en halvtime under stadig arbeide. Da N forlater sin plads og snur litt paa sig forsøker D endnu en gang at paakalde opmerksomheten ved sit signal, men dette bringer ham bare endnu engang i den ubehagelige

situation at maatte fiske sin snelletrommel op av vandet, og N sees ikke længer, han maa være gaat nedover.

Fiskeren gjør sig nu fortrolig med tanken om at maatte hove fisken alene fra stenen der han staar, og under den videre uttrætning træffer han omhyggelig sine forberedelser efter moden overveielse. Han stikker hoven ned i vandet saa den staar i skraastilling, hvilende med toppen av skaftet mot stenen han staar paa. Under dette forvisser han sig om, at hoven er skrud fast paa skaftet, saa den ikke kan dreie sig. Der i stillevandskulpen nedenfor stenen vil han prøve om fisken er trættet nok før han prøver at presse den tilhovs. Godt at hoven lot sig stille op saa den kan staa urørlig naar fisken nærmer sig. Men endnu er det et godt stykke dit.

Uttrætningen av fisken gaar regulært. Knuten mellem fortømmen og snøret kan skimtes undertiden, ogsaa første ophænger nu fra tid til anden, saa det later til at fisken begynder at sige op. Intet skimt efter hvælv av spolen endnu, saa det later til, at den sitter paa endefluen som ventet. Der dukker ogsaa anden ophænger op, og saa følger plasket av en svær spol i vandskorpen litt senere. Det kan vel ha tat henimot 40 minutter at faa den op i vandskorpen, – av gode grunde maa D avstaa fra at konferere med sit ur. – Utrendene er blit spakere. Der er nu aldrig mere end 25 m. snøre ute, og utrendene blir stadig kortere. Efterhvert blir fisken mere synlig. Stundevis gaar den helt i vandskorpen og med rygfinnen over. 3 kg. tænker D. Paa lakseredskap kjendes ikke slik en fisk synderlig, men hvad kan vel det hjælpe? D merker at han har en pipe i mundviken. I et rolig øieblik faar han den ned i lommen.

Det staar klart for fiskeren, at hovingen tør bli det vanskeligste. Hans fortøm er en fot længere end stangen, og om end knuten mellem tøm og fortøm lar sig trække ind gjennem ringene, saa er det usandsynlig, at den lar sig trække glat nok ut igjen med stangen i sterkt løftet stilling, dersom han skulde hugge feil med hoven. Derfor vil han trætte fisken grundig, og naar hovingsøieblikket kommer vil han hugge hvast, – det vil bli et enten, eller.

Nu maa snart timen være gaat. Fiskeren skjælver av spænding, og fiskens utrend er ikke over 5 m. lange. Han leder pludselig fisken til siden over i stillevandet, den følger uten kast, rolig inde paa det dype vand og gaar i en m. dybde, fiskeren huker sig ned og gjør sig saa liten han kan paa stenen, saa vender han gjennem stangføringen fisken mot sig, den glider jevnt fremover mot hoven, D vinder ind, fortømknuten passerer topringene, og stangen svinger langsomt over den lodrette stilling, saa den helder bakover. Fisken studser da den staar $^1/_2$ m. foran hoven og ser ned i den, men for

sent. D har hugget hoven fremad opad samtidig som han reiser sig. Hans følelse da han kjender at det spreller i hoven er ubeskrivelig, – plump, – hvad var det? aa, saa, snelletrommelen, men denne gang roterer den ikke. – Han skifter hoven over i venstre haand, og med stangen i sin høire fisker han snelletrommelen op og kaster den ned i hoven. Saa omklamrer han hoven med venstre arm, og med stangen i høire vasser han træt og forsigtig tillands, mens fisken kaster i hoven.

Vel i land slaar han sig ned i en græsgrod grop. Fiskens hode stikker ut gjennem hovnettet, hvor nogen masker er sprunget. Den lille „Hardys favorit" sitter der, litt foran mundviken oventil med kroken indunder det ytre kjæveben. Fluen løsnet av sig selv under fiskens kast nu presset er borte. D griper en sten, og gir et velrettet slag mot fiskens skalle, det var nok. Den ligger urørlig. D slaar sig overende; ogsaa han ligger urørlig med hodet hvilende paa den ene arm og ser paa fisken, længe.

Den sidste times oplevelser har tat paa kræfterne, mere end han var forberedt paa, dengang han glad og let hoppet utover til den vanskelige sten. Han syns det er længe siden. Sælsomme tanker streifer hans sind. Han døser. Kjendte kjære skikkelser fra fisketurer dukker op, hver mot en bakgrund av kjendte fjerne elver eller vand. Der er Far og broder J opved V-osen, der er B opved M-elven, der har vi J, vadende i T-elven, og endelig der har vi Gubben – mesteren, som en vel kan kaste omkap med, men ikke fiske omkap med, han som lærte D at tro paa fiskerlykken, en tro som fik staa sin prøve idag. Nei op! Dette faar ikke bli din sidste fisk idag!

Et kvarter senere ryker det fra et litet baal paa et lunt sted litt længere nede ved elven. N sysler med en kaffekjedel, gutten sanker brænde, men D har tændt sig en pipe og prøver paa at hvile igjen. Men han er aabenbart sliten og nervøs. Paa spørsmaal fra de øvrige demonstrerer han nu under livlig gestikulering de forskjellige faser under bataljen med fisken.

N hadde intet særlig merket til det, som hadde forefaldt i hølen ovenfor, idet han hadde været optat av sit eget fiske. Gutten hadde nok set at D stod i samme stilling hele tiden, uten at dette hadde vakt nogen større interesse fra hans side. N hadde hat nogen oplevelser med noget vranten stekefisk, og gik gjerne med paa, at de efterpaa skulde gaa sammen op i hølen, hvor D hadde tat storfisken, som det blev foreslaat av den sidstnævnte.

Nu koker kaffen op og samtlige begynder at spise mens kaffen staar til klarning. Saa kommer turen til kaffen, til en geneverdram, og endelig en pipe. Velværet indfinder sig. En av karene begynder at nynne „Bor jeg paa det høie fjeld".

Valget av netop denne sangen berodde vist paa en tilfældighet, sikkert er det ialfald, at der findes mange guldkorn i den teksten. Maatte den gode stemning som sangen her fremkaldte ha naad den hedengangne forfatters aand som et bud om, at hans sang endnu den dag i dag er til glæde for sunde og naturlige mennesker.

Pipen er røkt ut, og de gaar sammen opover til D's høl. Litt senere er begge stænger i virksomhet heroppe, mens vinden er hendøende. Efter faa kast slaar en ørret paa et par mærker fast paa N's brunlige endeflue. Fisken er livlig, rigtig en luftskipper, som søker friheten gjennem stadige luftsaltomortaler.

Nogen livlige minutter, hvori N har nok at ta vare paa, saa hover han den selv efter at ha avslaat D's tilbud om at assistere. D er mindre heldig nu. Han faar en smaafisk, men han mister en paa et par mærker, som slog paa like i opslænget.

Det begynder at bli for mørkt og taakedotter siger utover fra vikene. Litt senere gaar de tre i baaten, som glider stille østover ind i et taakehav. Mot nordsiden av vandet glitrer det endnu som en stripe av sølv under landet, et sted hvor kveldshimlen endnu avspeiles, saa brer taakens blygraa slør sig over hele vandet.

Storørreten til D viste sig ved hjemkomsten at veie 13 mærker. Den var 66 cm. lang, en hanfisk av ualmindelig vakker form.

A. F. R. L.

Træd ikke paa mine cirkler!

Nogen bemerkninger i anledning av dr. Berners indlæg om „Atypiske fugler".

Av H. Tho. L. Schaanning.

I en artikel i N. J. & F. F.s tidsskrifts forrige hefte om „Atypiske fugler" gir dr. Berner en række ikke bare misvisende og feilagtige oplysninger, men ogsaa et i den grad forvrængt og selvmotsigende referat av mit arbeide om Bjerkreim-orren, at det i høi grad har forundret mig, at tidsskriftets redaktør

har fundet at gi dette plads uten ihvertfald *samtidig* ogsaa at gi jægerforeningens medlemmer anledning til at se det arbeide, kritiken gjælder, istedetfor at begrave det i sin skrivebordskuf. Paa den anden side er dog dr. Berners selvmotsigelser saa oplagte, at jeg har gaat ut fra, at nogen paavisning i form av et tilsvar herfra ikke har været nødvendig. Imidlertid har jeg mottat en række henvendelser fra interesserte foreningsmedlemmer, som kjendte mit arbeide utenom dr. Berners kritik og som var blit likesaa overrasket som jeg selv over hans helt grundløse angrep, som de mener ikke bør forbli ubesvaret, og da nu tidsskriftets redaktør endelig selv ogsaa sender mig en opfordring og stiller spalterum til disposition for et eventuelt tilsvar, har jeg fundet det muligens kunde bli misforstaat om jeg ikke fulgte opfordringen, og skal derfor i det følgende paavise dr. Berners „vildfarelser".

Jeg vil straks si, at i arbeider som dr. Berners ovennævnte artikel, der hovedsagelig fremlægges som *et refererende overblik* av den foreliggende special-literatur, saa burde der av en universitetslærer kunne gjøres fordring paa, at han refererte *korrekt.* Men det gjør dr. Berner absolut ikke, og jeg vil tilføie, at jeg ikke gir stort for hans ellers meget interessante oversigt, om ikke hans øvrige refererte kilder: *Boring, Pearls, Pezard, Morgan, Korschelt, Shattock, Seligmann* etc. etc. er blit bedre „opfattet" av doktoren end undertegnedes arbeider om Bjerkreim-orren.

Saaledes fortæller han (s. 7) om Bjerkreim-orren, at den „er en noksaa godt avgrænset type, og *aarsaken* hertil har altsaa konservator Schaanning villet søke deri, at den var en lokalrace". – Dette er selvsagt helt feil opfattet og har overhodet intet med min teori at gjøre, idet jeg ikke søker *aarsaken* til Bjerkreim-orrens typiske særpræg i dens lokalutbredelse, men tvertimot forsvarer dens artsberettigelse paa grund av dens lokalutbredelse i forbindelse med dens særpræg, som jeg mener er nedarvet. Og om *aarsaken* til dette nedarvede særpræg (alias dens typiske utseende) fremholder jeg at det meget mulig kan skyldes *„en mutation og en indavl paa denne".*

Denne „forveksling" av aarsak og virkning stilles her i et eiendommelig lys, naar dr. Berner like efter (paa s. 20) pointerer som *sin* hypothese: „at vi her har for os en egen stamme orfugl fremkommet ved mutation" – i realiteten altsaa præcis det samme som jeg mener idet han blot „omskriver" *min* teori til *sin* hypothese.

Det lyder da ogsaa nærmest som en vittighet, naar dr. Berner like efter dette „opnaadde resultat" (s. 20), uttaler: Hr. Schaanning har imidlertid sluppet letvint fra alle disse vanskeligheter, idet han uten en eneste indvendig undersøkelse har opstillet

teorien om sin race". Hertil skal jeg bemerke, at for det første er racespørsmaalet vanlig avhængig av rent morphologiske undersøkelser (form og farve) og ikke anatomiske, *som jo ikke engang kan foretages paa et skindmateriel,* og for det andet maa vel dr. Berner, som foruten *mine arbeider* herom blot kan paaberope sig sine to – tilogmed *resultatløse* indvendige undersøkelser av Bjerkreim-orrer, siges at være sluppet *endnu letvintere* fra „alle disse vanskeligheter".

Paa den anden side er det selvfølgelig et meget fortjenstfuldt arbeide ved anatomiske undersøkelser at søke klarlagt om visse „typer" skyldes et patologisk forhold og derfor ikke er forplantningsdygtige, eller om typen er normal. Men for Bjerkreims-orrens vedkommende, som gjentagne ganger er skutt paa vaarleiken og dertil er saa strengt lokal, er en yderligere bekræftelse paa dens forplantningsdygtighet blot en gjentagelse av, hvad man vet. Ti skyldtes dens særpræg et patologisk forhold, vilde den ikke være lokal, og var den ikke forplantningsdygtig, vilde den ikke være saa almindelig.

Ellers er der en anden meget væsentlig hake med hensyn til spørsmaalet anatomiske undersøkelser, nemlig at der oftest ikke blir anledning til at foreta dem, idet materialet enten er mangelfuldt eller mangler, naar anatomen staar færdig, eller ogsaa mangler anatomen, naar materialet foreligger. Imidlertid er der allikevel av paalidelige forskere opnaaet saapas resultater for ihvertfald *Tetraonidernes* vedkommende, at *fagfolk* uten vanskeligheter ved simple analogislutninger kan begaa den efter dr. Berners mening „utilladelige dristighet" at trække slutninger fra fjærdragt til kjønsorganer, idet vi klassificerer alle *aberrationer* i det foreliggende skindmateriel og henfører til gruppen *„steril fjærdragt"* samtlige tilfælder, hvor det ene kjøns fjærdragt i farve eller form viser anlæg, som er karakteristisk for det andet kjøn. Og dette uttryk siger ikke mere end det foregir, idet det rummer baade *arrenoidie og theleydie, pseudohermafroditisme og egte hermafroditisme* (gynandromorfer).

Om denne blandt alle ornithologer gjængse fremgangsmaate, som efter anatomen Berners mening (s. 21) „er en i bund og grund forkastelig maate at drive videnskap paa", har jeg henvendt mig til autoriteten professor Lønnberg ved Riksmuseet i Stockholm, som elskværdig skriver (i brev dat. 22. mars 1922):

„Det är ju visserligen ej så lätt at yttra sig om en fågels kjönsorgan utan at verkligen undersöka den, men hvad *skogsfågeln angår,* har man ju en så stor mängd iakttagelser, som visa, at då en fågels dräkt företatt likheter med båda könens normala dräkt, det varit något fel med ifrågavarande organ och att fåglarne sannolikt i sådana fall varit sterila. I verkligheten torda sådana dräktblandingar sannolikt ha sin orsak i pseudo-

hermofroditism, åtminstone i flertalet fall, d. v. s. att det funnits spår af båda könens organ i mera eller mindra förkrympt tillstånd. Men då mig veterligen ingen sådan pseudohermafrodit varit fertil, synes det mig ej vara så farligt *at kalla den fågel, som fåreter omskrifna drägtanomalier för steril, äfven om man ej sett könsorganen,* ty det innebär ju blot et analogislut i öfverensstemmelse med andra fall, der prämisserna äro kända.

Med utmerkt högaktning
Einar Lönnberg."

Saavidt autoriteten professor Lønnberg. Men selvsagt bør ikke nogenslags slutninger overhodet trækkes av folk, som ikke har forutsætninger for at *kunne* uttale sig. Naar saaledes dr. Berner (s. 21) aapent erkjender at det er ham (Berner) „umulig av mine plancher at opdage forskjel mellem de „sterile" og „normale" individer av racen", – at han med andre ord ikke *kan* se forskjel paa *ensfarvet hvite* og *mørkt tverstripede* undre haledækfjær, eller mellem *brunlige* farvetoner og *blaasorte,* da er jeg helt enig i, at „det er en i bund og grund forkastelig maate at drive videnskap paa", naar han ikkedestomindre henfører sin orhøne-varietet til min normal-type, og ikke til den sterile type, specielt naar han dertil (s. 20) gir den attest for „saa skrøpelig et ovarium, at det er tvilsomt om det nogensinde har lagt et egg". Dette hindrer ham imidlertid ikke i (paa s. 4) at præsentere en reproduktion av dette samme ovarium, som da har „eggceller av ganske betydelig størrelse". Denne direkte selvmotsigelse – eller snuen op og ned eftersom „argumentet passer", er derimot *absolut „utilladelig* og blir aldrig videnskap", for at benytte hans egne ord (s. 21). Det samme kan ogsaa sies om hans saavel i første som i sisste artikel gjentagne referat av Lønnbergs svenske og finske „Bjerkreim-orrer", idet det tilstrækkelig tydelig fremgaar av mit arbeide, at Lønnbergs iagttagelser herom gjælder en *ganske anden* orre-type og forsaavidt ikke rugger det mindste ved min teori.

Ovenstaaende bemerkninger gjælder som nævnt det misvisende referat av mit arbeide om Bjerkreim-orren. Men samtidig fremkommer dr. Berner ogsaa med diverse andre helt feilagtige oplysninger. Ornithologerne bruker saaledes ikke, som han vet at berette, betegnelsen „albinisme" iflæng; vi benytter uttrykket *albino* om *en* helt hvit fugl (abnormal), og *albinos* om *flere* helt hvite fugler, ikke „albinosser" som dr. Berner skriver. Videre benytter vi uttrykket *partiel albinisme* hvor det gjælder *hvitflekkede* eller *avblekede* individer. Og dr. Berners „opstillede lære" (s. 2) om en eventuel kjønsbunden abnorm pigmentdannelse i anledning av hans *gul*agtige orhøner og *graa* orhaner, „som han fortæller „zoologerne øiensynlig ikke tidli-

gere har været opmerksomme paa" – vil jeg henstille til ham at omarbeide og tilbakeføre igjen under signaturen *partiel albinisme,* hvorunder nævnte forhold sorterer som gamle velkjendte fænomener. En „avblekning" av den normalt sorte orhane maa jo bli *graa*-agtig og ikke gulagtig, likesom en „avblekning" av den normalt brune orhøne maa bli *gul*agtig og ikke graaagtig. Indtræder derimot sterilitet hos en slik „partiel albino" fremkommer det forholdsvis sjeldne tilfælde at orhanen blir gulagtig og orhønen graaagtig. Dr. Berners „paavisning av feil" her hos Collett og Holmgreen turde derfor være forhastet, især da han jo ogsaa selv, som han skriver (s. 2) har paavist, „at man nok under særlige omstændigheter kan faa se „gule haner". – Og derom er der ingen tvil. Hos heiloen f. eks., hvor begge kjøn normalt bærer en overveiende gulgrøn spraglet dragt, vil selvsagt ogsaa hannen ved eventuelt indtrædende *partiel albinisme* (eller avblekning) faa et gulagtig utseende. Et slikt ekspl. har vi da bl. a. ogsaa her paa Stavanger museum, og jeg er overbevist om, at eksemplerne paa „gulagtige hanner" kan forfleres ganske betragtelig, om dr. Berner for alvor undersøker det foreliggende museums-materiel og ikke blot refererer til det.

Endelig kommer dr. Berner ogsaa noget vel „letvint" til de 4 nye tilfælder av gule „hun"-fugler, han nævner (s. 2) og som *tiltrods for at ingen av dem er undersøkt,* dog de to betegnes som „sikre" hunner, og de øvrige 2 ogsaa „efter al sandsynlighet" „hunner". Efter de foreliggende oplysninger kan det imidlertid likesaa godt være, at samtlige 4 vilde ha vist sig at være hanner. Saaledes passer beskrivelsen om en „enslig" orfugl om sommeren bedre paa en orhane end paa en orhøne, og med hensyn til nævnte ærfugl, er neppe dette ekspl., naar det ikke oplyses at ha rugepletter, nogen hun. Ihvertfald er det helt feil, naar hr. Berner herom anfører: „at det er en høne er imidlertid sikkert, idet hannen paa den tid eggene ruges holder sig for sig selv langt tilhavs. – Som bekjendt gjør nemlig ikke *den parrede han* det. Et- to- og muligens tre-aaringerne søker paa den tid tilhavs, men *den forplantningsdygtige han følger sin rugende hun daglig til og fra redet gjennem størstedelen av rugeperioden,* og paatræffes meget hyppig i redets umiddelbare nærhet. Først naar utklækningen nærmer sig forsvinder ogsaa den tilhavs under fjærfældningen, men i meget tidlige aar, som f. eks. sommeren 1917 i Trøndelag, kan man endog se den gamle han ifølge med hunnen og de nyklækkede unger.

Det turde ellers være „karakteristisk" for forholdene ved Tøien-Museet, hvor netop de 2 ekspl. beror, som av dr. Berner nævnes som overhodet opbevaret av hans 4 ovennævnte fund,

at sammes kjøn ikke saa paalidelig fikseres, at oplysningerne her med fuld tryghet kan benyttes. Selv mottok jeg saaledes forleden aar fra samme institution en almindelig brushøne (Machetes pugnax), *skutt i juni og med store rugepletter* men ikke destomindre signert *som sikker han,* og paa henvendelse fik jeg yderligere skriflig attest for, at den „sandsynligvis" ogsaa var det. Men i samme grad den slags „videnskapelige" forhold er litet betryggende skjærper de imidlertid *kritikken,* og det kan trænges i vor „humbugens tidsalder".

Stavanger i juni 1922.

H. Tho. L. Schaanning.

* * *

Konservator Schaanning synes ikke at være opmerksom paa, at dr. med. Berners aktikel er referat av foredrag i N. J. & F. F. Referatet blev dog noget omarbeidet og utvidet under trykningen. Redaktøren har gjentagne ganger anmodet hr. Schaanning om at forkorte sin artikel om Bjerkreim-orren i Stavanger Museums aarbok, til optagelse her i tidsskriftet. Pladsen her er desværre ikke ubegrænset og hr. S.'s originalavhandling i Stavanger Museums aarbok er let tilgjængelig for dem som vil læse den i sin helhet.

Red.

Vildtsygdom.

I „Wild und Hund" nr. 19 1922, har en kanadajæger skrevet om en epidemisk sygdom i 1918 paa storvildt i Britisk Columbia. Det kan maaske interessere tidsskriftets læsere at faa et kort referat.

Jagten foregik i Rocky Mountains, sygdommen angrep wapiti, deer (jurop deer), elg og ulv. Der blev paatruffet en del døde og en hel del syke dyr. De syke var enten i godt huld, men høit febrile, træge med kort rallende aandedræt og ofte blødninger av mund og næse, – altsaa syke i det akute stadium, eller helt avmagrede og svake, saa de saavidt kunde gaa og græsse, antagelig rekonvalescenter. De døde var ikke gnaget av aadseldyr, ogsaa her var tegn paa blødning av mund og næse.

Der blev foretat sektion av en elg. Det var i spanskesykens første tid, og ekspeditionen var utstyrt med gasmasker og gummihandsker efter sundhetsvæsenets paabud. Der herskede panik, og vedkommende jæger mener at sygdommen hos vildtet og mennesket var en og den samme, et slags lungepest. De 2 andre deltagere i ekspeditionen vovet ikke at hjælpe til ved sektionen. Denne gav som resultat: spredte blødninger i lun-

gerne (vistnok pneumonier), sterkt utvidet hjerte, sortfarvet hjernesubstans, svælg og næse fyldt med størknet blod, blæren utspændt av blodholdig urin.

Der var ingen sygdom paa haren; ulvene var ogsaa syke i de trakter, hvor storvildt manglet. Sygdommen hos vildtet var muligens overført fra eskimoerne; den begyndte først senere hos den hvite befolkning.

$^2/_7$ 1922. *R. K.*

Fugletrækket og veiret.

Av Friedrich von Lucanus i „Wild und Hund":

Ornitologerne var før av den mening at veiret har en avgjørende indflydelse paa trækfuglenes vandringer. Man mente at temperatur, vind og skiftende lufttryksforhold ikke bare fremkaldte fugletrækket, men ogsaa bestemmer dets retning. Denne opfatning, som fremdeles er meget utbredt, lar sig efter de nyere undersøkelser ikke længere opretholde. Den schweiziske ornitolog Bretscher har ved en statistik som strækker sig gjennem aartier og omfatter mange tusen trækfuglers ankomst og forbitræk, paavist at der ikke er nogen nøie sammenhæng mellem veirforholdene og fugletrækket. Denne statistik viser baade tidlig træk i kolde aar, sent træk naar vaaren er kommet tidlig og træk som har indfundet sig til samme tid i kolde som i varme aar. Paa samme maate forekommer ifølge Bretschers iagttagelser sterke fugletræk saavel ved stigende som ved faldende lufttryk. Saaledes gik der den 24. februar 1897 et paafaldende sterkt træk av maaltrost over Zürick under et lufttryksminimum, mens maaltrost i stort antal trak over Olten den 11. mars 1893 under et lufttryksmaksimum. Bretscher har videre undersøkt om trækkets varighet inden de enkelte trækperioder staar i noget bestemt forhold til de raadende temperaturforhold – om det paaskyndes ved varme og forsinkes ved kulde. Heller ikke dette er tilfældet, idet fugletræk av den længste og av den korteste varighet forekommer ganske uregelmæssig saavel i kolde som i varme foraar. Heller ikke for fuglenes opbrudd om høsten er veiret det bestemmende, da vi finder baade tidlig opbrudd ved varmt veir og sen avreise trods lav temperatur.

Med Bretschers opgaver staar i fuldkommen overensstemmelse de iagttagelser man i 20 aar har gjort ved stationen Rossitten. Beretningerne herfra, som regelmæssig blir offentliggjort i Tysk Ornitologisk Selskaps tidsskrift, Journal für Ornitologie, viser gode trækdage ved motvind, medvind og sidevind, ved stigende som ved faldende barometerstand, i koldt, tørt

veir likesaavel som ved overskyet og fugtig. Der lar sig saaledes ikke paavise nogen lovmæssig sammenhæng mellem fugletrækket og de meteorologiske forhold. Under mine hyppige ophold ved Rossitten er jeg stadig blit forbauset over trækkets uregelmæssighet. Undertiden var ved klart, pent veir, som man i Rossitten almindelig betegner som gunstig trækkeveir, ingen fugl at se, mens der en anden likesaa pen dag satte ind med et vældig fugletræk. Til andre tider kan fuglene la en række pene dage gaa ubenyttet, for at vise sig i masser saasnart det slaar ind med styggeveir. Man kan saaledes aldrig med bestemthet forutsi noget om trækkets forløp; man oplever stadig nye overraskelser, og selv kraakefangerne i Rositten, som anses for at ha god rede paa i hvad for slags veir fuglene trækker, selv de tar meget ofte feil, noget jeg ofte har havt anledning til at overbevise mig om. Efter det kjendskap vi nu har til saken synes der ikke at bestaa nogen intim, lovmæssig forbindelse mellem veir og fugletræk. Alene sterk storm, som gjør det vanskelig for fuglene at flyve, og taake, som hindrer dem fra at orientere sig, stanser foreløbig trækket, noget vi kjender til fra talrike iagttagelser; om vaaren kan ogsaa pludselig indtrædende frost og snefald fremkalde foreløbige tilbaketog. Dette er de eneste virkninger av veirforholdene paa fugletrækket som lar sig konstatere med sikkerhet, og de spiller ingenlunde den fremtrædende rolle som man tidligere har villet tillægge veirforholdene.

Naar man iagttar fugletrækkenes retning, er det først og fremst paafaldende hvor sikkert de følger sine gamle veier og opsøker sine gamle vinterkvarter. Men hvis trækkenes retning var bestemt av veirforholdene, kunde de ikke i den grad følge faste baner. Da maatte de jo i de forskjellige aar slaa ind paa ganske forskjellige retninger efter temperatur-, vind- og lufttryksforhold, der som bekjendt stadig veksler. Fugletrækkets retning er saaledes underkastet bestemte love som er uavhængige av ydre indflydelser. Disse love har tydeligvis utviklet sig under den forvandling av standfuglene til trækfugl som fandt sted paa grund av istiden og den veksling av aarstiderne som blev fremkaldt ved denne. I løpet av tusener og millioner av aar har de evner og anlæg det her gjælder utviklet sig til arvelige egenskaper. Vi maa derfor anta at trækfuglene har en medfødt evne til rent mekanisk at finde den rigtige retning, paa samme maate som den medfødte vandredrift der vaakner vaar og høst utløser trækket, uten at der kræves noget ydre middel til at vække den. Den medfødte evne til at finde retningen er særlig paafaldende ved de fuglearter som ikke trækker i flok, men flytter enkeltvis, som f. eks. flere av rovfuglene, gjøken o. a. Her kan der nemlig ikke være tale om at kjendskap

til flytningsveiene kan vedlikeholdes ved tradition, da det her ikke er saa at de unge er ifølge med de ældre. Den nogen uker gamle gjøkunge blir paa eftersommeren pludselig grepet av vandrelyst og begir sig paa reise, idet den slaar ind paa en vei som dens forfædre i aartusener har benyttet, og naar med ufeilbar sikkerhet det mange tusen kilometer fjerne vinterherberge, det tropiske Afrika, hvis eksistens er den ganske ubekjendt. Om en reflektert handling i menneskelig forstand kan der her ikke være tale, heller ikke om en orientering i vor betydning av ordet, da veien som fuglen skal tilbakelægge er den fuldstændig ubekjendt. Her gis ingen erindringsbilleder der kan tjene som holdepunkter. Der kan altsaa bare være tale om en automatisk, instinktmæssig sjælsvirksomhet. Allikevel er det en beundringsværdig præstation, saa meget mere beundringsværdig som mennesket, der gjerne betragter sig som skapningens mesterverk, trods sit høit utviklede aandsliv ikke paa langt nær kan utføre en lignende præstation. Uten geografiske kundskaper, uten kompas, uten kart vilde mennesket overhodet ikke være istand til paa ukjendte veier at finde et ukjendt land. Vi ser her en stor forskjel paa dyrets og menneskets sjælsvirksomhet, og hvorledes dyret ved primitivt mekanisk aandsarbeide i visse henseender kan utføre større ting end mennesket med sin forstand og sin tankeevne. Det her anførte viser hvor urigtig det er at bedømme dyrets sjæleliv fra menneskets standpunkt.

Av min konto pro diverse.

En sommer for 4–5 aar siden blev en elgokse set av endel telefonarbeidere paa fjeldet mellem Grotli og Stryn, 1200 m. o. h. Under et forsøk paa at komme oppaa Raueggen gled den paa en stor bræ og rullet næsten 100 meter nedover igjen. De som saa den, trodde bestemt at den skulle ha slaatt sig ihjel, men den greide sig godt, forsøkte omigjen og naadde dennegang toppen. Toppen av Raueggen ligger over 2 000 meter over havet.

Det er ikke sjelden at der forekommer elg i Skjaak, men merkelig nok forsvinder den likesaa fort som den kommer tiltrods for at der skulde være gode betingelser for elgen i Skjaakalmenningen.

*

Det var forleden sommer undertegnede og en til var paa fiskeri mellem Breidablik og Lægerhytten i Breidalen. Elvekanten dannes her paa flere steder av en 10–15 meter høi, stupbratt skraaning. Som jeg staar under en av disse skraa-

ninger og fisker, faar jeg paa en liten „kjøe". Jeg slenger den unødig haardt op, og som saa ofte hender med slike smaa fisker slapp kroken taket saa fisken gjorde en himmelfart høit oppi luften, og sprællet og vred sig som smaafisker flest. Idet samme kommer en spurvehøk som øiensynlig har tænkt sig over elven. Den kunde ikke se mig for skraaningen. Idetsamme den faar øie paa fisken slaar den efter den, rimeligvis i den tro at det er en fugl. Det lykkedes den ogsaa at faa kloen i den, men jeg satte i at rope og slaa med fiskestangen, saa den straks slap sit bytte som faldt ned i elven igjen.

Et lignende tilfælde hændte mig en anden gang. Kroken slapp taket denne gang ogsaa saa fisken reiste et stykke indover land. Mens den laa der og sprellet fik jeg høre et mistænkelig „smatt smatt-smattsmattsmatt" og frem under en stor stenhelle render en røiskat og tar fisken. Den smat under samme stenhellen igjen, men denne gang vilde skjæbnen at baade fisken og røveren skulde bli min.

*

En liten eiendommelighet kom jeg ut for ivaar, idet jeg fanget 2 fjeldvaaker og skjøt den tredje paa en utlagt aate (indvoldene av en kalv). Det er sjelden at saa mange som 3 stykker av disse fugler holder følge paa denne aarstid. Alle var ungfugler, og maalte henholdsvis 136 – 139 – 139 cm. mellem vingespidsene. Den største fjeldvaak jeg har skutt, en gammel hun, maalte 152 cm.

*

Saa mange kraaker paa en gang som jeg ifjor høst saa paa et par jorder i Skjaak kan jeg ikke huske at ha set før. Der var uten tvil mange hundrede, kanske i tusenvis. Under dette blev jeg vidne til litt av hønsehøkens sluhet, hvilket den som bekjendt lægger for dagen naar den ikke føler sig helt herre over sit utsete bytte. En hønsehøk fór nemlig og svaiet frem og tilbake over kraakeflokken, og slog nu og da efter en kraake, øiensynlig mere for at erte den end for alvor. En 5 – 6 kraaker slog sig da sammen og jaget røveren et stykke, men den var snart i haarene paa dem igjen. Tilslut saa det ut som om nogen av dem vilde bli den kvitt og satte efter den for alvor. Enkelte opgav forfølgelsen forholdsvis snart, men etpar fortsatte et godt stykke, tilslut snudde ogsaa den ene av disse og nu skulde du ha tak. Det varte ikke mange sekundene før det blev kraaken som blev jaget av høken, nu følte denne sig sikker og jaget fortsatte til de forsvandt indi Aurjelet.

*

Det er sjelden at orren spiller saa høit tilfjelds og saa langt fra furuskogen som paa Grotli (ca. 900 m. o. h. og 6 km. fra

furuskogen). Jeg har aldrig hørt den spille her før ifjor vaar, da spilte den livlig flere kvelder, men det var umulig at komme den paa skudhold paa grund av det aapne terræng. De sat altid paa store stene under spillet og mange spilte langt ovenfor bjerkeskogen. En og anden orhøne slænger her nok en enkelt gang, men orhanen har jeg aldrig set her før. Høsten 1920 skræmte jeg op en røi i Hamseviken ca. 6 km. vestenfor Grotli Fjeldstue, altsaa ca. 12 km. fra furuskogen og ca. 1000 m. o. h. Samme høst blev en tiur set like ved Grotli, og senere spor efter en eller to paa samme plads.

*

Under en rypejagt ihøst skjøt jeg en jagtfalk under en litt mere end almindelig omstændighet. Jeg var nemlig blit nødt til at søke skjul bak en stor sten et øieblik, og under mit ophold der fik jeg høre et dæmonisk leven paa en trostflok som fløi over hodet paa mig. Jeg visste til at begynde med ikke hvem det var av mig og Rapp, som laa igjen ved bøssen og rypesækken en 10 – 20 meter nedenfor, trostene holdt spektakel med, men bedst som det var fik jeg se en diger rypefalk som stod blikkende stille i luften ret ovenfor hunden. I min noget penible stilling blev jeg litt tvilraadig om hvordan jeg skulde faa tak i børsen, men her maatte handles fort, og da jeg overfor mine rivaler i rypefjeldet ikke skyr nogen verdens ting, og skyter om holdet synes at grænse til det uendelige, samlet jeg mig sammen, gjorde et par fænomenale hop, og naadde virkelig frem til bøssen før falken var længer unna end at det greide sig med en dosis nr. 6.

For et par aar siden blev jeg vidne til et durabelt slagsmaal mellem 2 lirypestegger. Det var om vaaren jeg sat paa en barflek ved Hellstuguvatnet og kokte kaffe. Som jeg sat der fik jeg av og til høre en klappende lyd, akkurat som naar man slaar hænderne rigtig haardt sammen, snart sterkere, snart svakere. Jeg fik nu se et par ryper som holdt et svare bask i et fjeldkjær ovenfor mig, og trodde først at det var to ryper som holdt paa at parre, men snart blev jeg var at det var to lirypestegger i rykende slagsmaal. Den ene syntes at ligge helt under for den andre, for den gav sig stadig unda for angrepene, og naar denne forsøkte at ta vingene fat, var den andre over den igjen med hug og slag. Men ret som det var, var begge paa benene og med vingene halvt hængende, kommer de rendende like forbi mig med kursen mot en stor sten hvor kampen opstod paany. „Sam“ som laa ved siden av mig fik nu ogsaa se dem og blev øiensynlig villig til at være med i dansen. Den maatte imidlerlid ligge hvor den laa, og selv forsøkte jeg at nærme mig de kjæmpende saa stille som mulig. Disse syntes

hverken at kunne se eller høre og paa et par meters avstand kunde jeg nøie iagtta dem. Den som sat ovenpaa holdt paa at hugge og slite i strupen paa den andre saa blodet randt. Jeg var imidlertid ikke istand til at dy mig længer, og med et slag av skistaven gjorde jeg en hurtig ende paa kampen.

*

Naar man skal fange kraaker med fosformos og man har foret disse sammen, bør man skjære smaastykker av aaten og lægge disse omkring denne. Smaastykker og løse deler tar de nemlig altid først, hvorfor baade gift, aate og arbeide spares.

*

Tilslut en liten anvisning til harejagt som jeg netop har læst, efter et avsnit om jagt i „Nyttig Raadgiver for Landmænd", Kjøbenhavn 1863 og som visselig bør repeteres i vore harefattige dager. Der heter det bl. a.: „Ser man en gjenstand man antar for haren, i en avstand, da maa man bemerke om gjenstanden er like høi overalt, ti da er det ingen hare, viser den sig derimot lav til den ene ende og høiner sig derpaa med jevn krumning, da bør man nærmere undersøke den, dog maa man ikke gaa like paa, men altid i snirkelgang. Paa en snes alen kan man begynde at skjelne ørene, paa 10–12 alen ser man øinene. Jægeren bør naturligvis, naar han saaledes gaar efter haren, ikke stanse, før han er nær nok til at annamme den, om den springer." *Sevald Grotli.*

En modig raabuk.

Det var to dage før sidstleden jul. Jeg sat ved skrivebordet for at ekspedere de uundgaaelige julekort, da jeg blev avbrutt ved beskrik paa hare ret foran mit vindu. – Huset ligger tæt indtil jernbanelinjen ved Prestebakke station, og paa den anden side av sporet har stationen et litet omraade, bevokset med smaaskog; herfra var det lyden kom. Med fare for at fornærme baade venner og veninder lot jeg kort være kort, fik fat i geværet og drog ut paa harejagt. –

Ute paa banelinjen fik jeg av en skinnelægger oplysning om, at et par fremmede hunde, som formodentlig hadde fulgt sine eiere paa stationen, hadde tat ut en stor hare ved stationsmesterens grisehus og drat op gjennem den tilstøtende skog. Jeg kunde ogsaa høre losen i det fjerne og gik ned paa et lavere liggende jorde, hvor jeg antok at den maatte komme paa tilbakeveien. Nærmere og nærmere kom losen, og jeg ventet hvert øieblik at se haren stikke ut av skogranden, da der blev

tap og litt efter en stormende standlos paa et litet engstykke, som ligger saa indrammet av skog, at jeg ikke kunde se det fra min post. Jeg skjønte nu, at et andet dyr maatte være kommet til, og langet nedover saa raskt min asthmatiske krop var i stand til. Kommen vel frem, fik jeg se en stor raabuk, som stod midt paa engen og gjorde det ene hissige utfald efter det andet mot de to hunder, som danset rundt bukken og gav hals, men dog holdt sig i ærbødig avstand fra denne. Jeg skjændte paa hundene og jaget dem væk. De snek sig slukørede ind i skogen, og det samme gjorde raabukken. Alt var nu stille, og jeg tænkte paa at rusle hjemover; men saa kom der gaaende en ældre mand, Lorents Aasen, der bor i eget hus ved stationen. Hos ham hadde harelosen gaat tæt forbi vinduerne, og da han senere hørte staalos, trodde han at en elg var kommet til og vilde nu gaa ned for at se paa denne. Efter Lorents kom en ung harehundtispe, tilhørende en av husmændene, og den rendte straks bort i skogkanten og gav hals paa noget som vi ikke kunde se. „Du ska se han er der enno, vi gaar bort og ser paa'n," sa Lorents, og da vi kom derbort, fik vi straks se bukken, der laa under en stor gran paa samme vis som sauer pleier at ligge naar de hviler. Den tok ingen notis av os, og heller ikke av tispen, som dog ikke vovet at nærme sig den. Vi var nu paa det rene med, at der maatte feile dyret noget, og bestemte os til at undersøke det, for saa at telefonere til lensmanden. Jeg gik da bort og begyndte at klø raabukken paa halsen, noget den syntes at sætte pris paa, men da jeg trykket paa den ene bogen for at se om den kunde reise sig, spratt den op som en staalfjær og hadde nær rispet mig i ansigtet med de spisse horn. Som en pil fôr den saa avsted, tvers over de brede jorder, over en mindre elv og ind i skogkanten paa den anden side. – Mens jeg forbløffet stod og stirret efter det forsvundne raadyr, hadde hundene igjen faat opsnust haren. Den hadde nok ligget i et risgjærde tæt ved, og kom nu som en hvit strek ca. 30 meter fra mig. Jeg hadde imidlertid sat geværet fra mig ved en granbuske, da jeg skulde til at klø raabukken paa halsen, og var nu rent forsvarsløs. Losen gik derfor uhindret videre og tok samme retning som raadyret. Om litt hørte vi standlos, og skjønte at bukken hadde lagt sig igjen. Det blev dog snart stille. – Nu kom min bror med gevær paa ryggen. Han hadde ogsaa hørt losen og vilde være med paa den formodede harejagt. Vi fortalte ham alt, og han fulgte da efter den vilde jagt for at se hvorledes det gik bukken, mens Lorents og jeg gik hjem til hver vore forsømte forretninger. –

Paa den kant hvor vi sidst hørte losen, gaar hovedveien til Bohuslæn, og der fandt min bror bukken liggende ganske nær veikanten, men hundene var væk. Han gik den ganske

nær, men rørte ikke ved den. Flere kjendte folk kom nu kjørende fra stationen, og paa min brors anmodning steg de av og betragtet dyret, som hellerikke lot sig affisere herav. – Da det nu begyndte at mørkne, gik min bror hjem uten at forstyrre raabukken, og da han fortalte hvor den laa, fik flere personer lyst til at se dyret, men da de kom der ned, hadde bukken ruslet sin vei.

* * *

Jeg har fortalt dette litt omstændelig fordi jeg ikke rigtig kan forklare mig raabukkens eiendommelige optræden. Jaget av hunder kunde den ikke være, da ingen los har været i nabolaget paa denne tid, og dyret saa heller ikke medtaget ut. Herpaa tyder ogsaa at det hadde kræfter til at jage hundene fra sig; men forklaringen maa vel ligge i, at dyret paa et eller andet vis har været sykt. –

Her i Idd har vi nu en stor bestand av raadyr. De er rigtignok til stor fortvilelse for harejægere, for faar hundene tæft av raadyr, er det slut med harelosen. Jordbrukeren er jo heller ikke no' begeistret over at se flokker av dem beite paa akrene dagstøtt; men i det store hele betraktes dog disse vakre dyr med velvilje, og vernes om paa bedste maate. – Skulde de imidlertid formere sig herefter som hittil, vilde de vel snart bli anset for at være litt av en landeplage.

—*e*

Bergens Jæger- og Fiskerforenings rypeundersøkelse.

Meddelelse nr. 5.

Veksling i rypebestanden.

(Historie og statistik.)

Det er en gammel og vel kjendt sak, at rypemængden veksler fra tid til anden, like saa kjendt og sikker som aarsakerne er omstridte. Forklaringen har skiftet med tiderne, som regel trak man for vidtrækkende slutninger av mere eller mindre rigtige iagttagelser.

*

Fra slutningen av det 18de aarhundrede foreligger der en hel del topografisk literatur, som tildels utførlig behandler jagt og fangst i Norge. Rypen omtales i mange av disse, da det var en handelsvare „som om Vinteren fra Fjeldhøiderne førtes

til Kjøpstæderne, undertiden til Kjøbenhavn" (Amtmand Christian Sommerfeldt, Christians Amt, 1795). Fra syd til nord møter en i disse beskrivelser hvordan rypemængden veksler: „Rypen falder somme Vintre en temmelig Mængde, men somme Vintre ichun gandske faae". (Sporrings Relation angaaende Finmarken, 1734).

Det er av stor interesse, at 3 av de bedste og utførligste beskrivelser er nogenlunde samtidige og repræsenterer paa en maate Syd-Norge, nemlig C. A. Smith, Trysild Præstegjeld, 1784, H. J. Wille, Sillejord, 1786 og Hans Arentz, Søndfjord, 1785. Reierus Gjellebøls Beskrivelse fra Sætersdalen ligger desværre noget tidligere nemlig 1774 og skal ikke nærmere omtales, saa interessant den forøvrig er i sine oplysninger om rypen *).

„I gamle dage", skriver Smith, „naar store Snee-Vintre indtraf, bleve mange Ryper skudte næsten inde i Bondens Gaard; men nu maa man jage og rende vidt og bredt omkring paa lange Skier for at faae nogen".

Skogbrande – og Trysild var herjet av disse paa grund av rugfinnernes braatebrænding – samt jagt og fangst i forplantningstiden var, især for skogsfuglens tilbakegang vigtige aarsaker: – „Hvor mange Hanner av Storfuglen og Urhønsene bortskydes ikke i Leege-Tiden; men endnu større Skade at de drænkede Hunner blive Offere for det dræbende Bly, at mange Hunner falde for Kuglen efterat de har nedlagt deres Æg i Rederne, ja mange, naar de værgeløse Unger allerede ere udklækkede."

Men der er andre aarsaker: „Undertiden, eftersom Folket her fortæller, finde de vilde Fugle, fornemmelig Ryperne, deres Grav under Sneen, naar der nemlig silde ud paa Vinteren falder meget Snee og stærk Driven med stormende Vinde. Den paafølgende Sommer har man overkommet saadanne døde og forraadnede Fugle paa Marken."

Iagttagelsen av vaardødelighet hos rypen samtidig med de daarlige rypeaar har sin store interesse. Forklaringen synes tvilsom **).

Avstanden fra Trysild til Siljord er betydelig; der synes samtidig at ha været nedgangstid.

---

*) Gjellebøl forsøkte at tæmme ryper, uten at det lykkedes. Bedre gik det for bisp Gunnerus, men ryperne døde for ham underveis til Kjøbenhavn.

**) Det er vistnok feilagtig. Rypen traakker i snefald sneen under sig, saa den stadig er i øverste lag, herunder tømmer den fra tid til anden endetarmen. Øverst findes et avtryk av fuglen og de løse blindtarmsuttømmelser. Det vertikale lag som er tilblandet ekskrementer gir snefaldets høide. Kan iagttages paa Bergensfjeldene, hvor sneen er vaat og tung. Gjælder ogsaa for Østlandet?

Wille skriver: „Tilforn fangede man Fuglen med Snarer og skiøde dem med Buer; men da Skyden med Bøsser er bleven almindelig, er og Antallet af de Fugle, som fordum skaffede Bønderne god Næring, meget formindskede, saa neppe 100 Tylter Ryper gaar af Tellemarken om Aaret."

Fuglen blev skudt med rifle og for rype og jerpe gjaldt det at skyte hodet av, hvis der skulde opnaaes en rimelig pris. En og anden drev det meget langt i den retning; men faa hadde rifle i 1780-aarene, og det blev ikke meget vildt paa den maate. Det var smelden, som gjorde utslaget mener Wille: „At Bøsseskud foraarsager denne Formindskelse bevises derav, at Tiuren og Aaren ved den aarlige Skyden paa Legevoldene bleve saa forskrækkede, at de gandske forlode Stederne."

Hver tid sin forklaring. Omtrent 100 aar senere, i 1869, blev der skudt en hel del tiurer i Seljord. Paa spørsmaalet, om fuglen minket svært, var svaret: „Nei, me tøkte før de auka paa." Se F. O. Juell, En gammel Jægers Meddelelser, 1875.

I 1780-tallet maa det ha været knapt om ryper i Søndfjord. Arentz er forarget paa bergenserne: „At dette Fuglevildt bliver dyrere og dyrere herhjemme i Bygderne, ja neppe at bekomme, er et Bevis paa de bergenske Indvaaneres Overdaadighed, som har drevet dette og mere til en umaadelig høi Pris, som lokker Bonden didind, med alt han skyter derav."

Arentz nævner, at rypen opholder sig „endog paa endeel av de ydderste Havøer." I Søndmørs Beskrivelse 1. part 1762, nævner Strøm, „at Lie-Rypen begiver sig hen til Øerne, naar Sneen i Dalerne falder altfor dyb." I 2. part, 1766, omtaler Strøm, at han fandt ryper i Borgund. En del forfattere er opmerksom paa et vintertræk mot kysten, f. eks. amtmand O. Holm i sin beskrivelse over Lister og Mandals amt, 1795: „I Andre Sogne udenfor Fjotland skydes og fanges Fjeldryper (begge arter slaaes sammen) alt om Vintertiden til Martii Maaneds Utgang."

Ser vi det over samlet, tar det sig saadan ut: Rypen trak om vinteren, paa Østlandet nedover dalene, paa Sørlandet mot „Søkysten", men ikke helt frem til denne, paa Vestlandet mot „de ydderste Havøer."

Fra 1800 til midten av aarhundredet foreligger der knappe oplysninger. De topografiske beskrivelser blir færre og kortfattede. En av de væsentlige kilder er Jens Kraffts: Topografisk statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge, som utkom i 6 dele fra 1820–1835, og som for hvert fogderi har et kortfattet kapitel om „Jagt og Skytterie."

Det fremgaar at ryperne forekom i meget vekslende mængde fra aar til andet. Nogen eksempler fogderivis:

1820, Østerdalen: Ryper tages undertiden i Mængder i Snare eller skydes med rifle.
1821, Gudbrandsdalen: Ryper falde undertiden i store Mængder.
1826, Øvre Telemarken: En temmelig Mængde Ryper fanges og skydes i visse Aar.
1830, Sirdalen og Ryfylke: Af Fuglevildt er Rype hyppigst og faaes undertiden i stor Mængde.
1830, Ytre og Indre Sogn, Sønd- og Nordfjord: Ryper faaes undertiden i store mængder, særlig nævnes Indre Sogn. Jølster, Indre Holmedal, Horningdal og Stryn; de leverer til Bergen.
1832, Romsdal: Undertiden søger en mængde ryper ut til Øerne under Borgund Præstegjeld, naar store Snefald og og Storme jage dem bort fra Fjeldene inde i Landet.
1835, Inderøen: Ryper gives undertiden i stor Mængde.
1835, Senjen og Tromsø: Ryper, saavel Skov- som Fjeldrype gives undertiden, endog paa de ydre Øer i Mængde.

For Nord-Norge oplyses at det er finner og kvæner som skyter*). For Syd-Norge er skytteri litet almindelig, det fremhæves gjentagne gange at bønderne ikke interesserer sig for andet skytteri end efter storvildt samt bjørn, ulv og gaupe**).

Fra 1829 foreligger amtmændenes 5-aarsberetninger om Norges økonomiske tilstand og Indredepartementets foredrag paa grundlag av disse. Den første beretning omfatter $^{1}/_{1}$ 1829 – $^{31}/_{12}$ 1835; det er den eneste beretning som for hvert aar opgir den utførte mængde av „Fugle og andet Vildt", senere blir det gjennemsnittet pr. aar.

Efter tabellerne i Norsk Handelstidende, 1825 – 1834, er de opførte mængder neppe rigtige og gjengives her med forbehold; for 1835 er det helt feilagtig.

	1830	1831	1832	1833	1834	1835
Kg.	126	269	38	221	6	15

Fra 1841 er beretningerne avfattet efter et skema, jagten er opført under binæringer – jagt, dens utbytte. Der er mange interessante oplysninger; men det vilde føre for langt at gjennemgaa de enkelte beretninger.

Følgende er meget karakteristisk:

I sit foredrag av 18. mai 1858 for 5-aarsperioden 1851 –

---

*) „Ryper skydes af Sjøfinnerne, som er udmerkede Skyttere, med Kugle og smaae, yderst simple Geværer eller Rifle." Beretning 1836 – 1840. Finmarken. Det samme var tilfældet langt op i 1850-aarene, velvillig meddelt mig av hr. Stadsmægler Hans Br. Jordan.

**) Til omkring 1860 brugte bygdejægerne saagodtsom ikke hagelgevær til fuglejagt. Se F. O. Juells morsomme beskrivelse av Angrim skomakers utstyr i 1857, „og det skulde være den bedste skytter der."

1855 omtaler departementet først virkningen av jagtloven av 4. august 1845 og fortsætter: „Nu som før varierer Mængden af Fuglevildt og dependerer fornemmelig af Temperaturen i Rugnings- og Klækningstiderne."

Fra Søndre Trondhjems amt – et betydelig rypedistrikt – anføres: „I enkelte Vintre har Fuglevildtet, især Ryper, indfundet sig i saa stor Mængde, at for Ryper er betalt 3–4 Skilling Stykket; andre Vintre har navnlig Ryperne knapt nok vist sig. Af Ryper er der i et Aar fra Opdal udført 1000–1500 Tylvter, andre Aar dog meget mindre, indtil kun 100 Tylvter" *).

*

Rypen blev ikke tat med i loven av 4. august 1845. For det øvrige matnyttige fuglevildt var tilstanden utrolig slet. At sætte snarer og faldstokker paa lekepladsene**) og for rugende fugl og at skyte høner paa lok, saasnart eggene var klækket, var meget almindelig.

Jagtlovens fader H. Rasch, som dengang var konservator i zoologi, skriver i sit motiverte forslag av 22. december 1844 at alle handlede ut fra samme tankegang: „tager ikke jeg det, saa tager en anden det."

NB. Der var ingen sportsjagt paa fugl. Datidens kavallerjægere var harejægere og ansaa en fuglejæger for uværdig til jægernavnet.

„Vi var blot og bart Harejægere, men den Kunst forstod vi tilgavns", skriver F. O. Juell for 1857.

I 1844 var vildtmængden baade for skogsfugl og rype særlig daarlig. Rasch mener „at ogsaa Ryperne have foretaget en Udvandring fra de Steder, som fornemmelig forsyne Christiania Torv, nemlig Gudbrandsdalen, formodentlig er de dragne nærmere ad Søkysten."

Dette er saavidt jeg kan se det første forsøk i Norge paa at forklare nedgangen i rypemængden ved vandring. For skogsfuglen debatterer Smith spørsmaalet i 1784 og holder paa vandringen i motsætning til datidens store autoritet Bomare. Undersøkes i 5-aarsberetningen for 1841–1845 findes en sterk tilbakegang av rypen i alle væsentlige rypedistrikter†). Told-

*) Fra 1770–1860 var 3–4 skilling billig, 8 skilling en rimelig og 12 skilling en urimelig pris.

**) Strøm omtaler det samme i Søndmørs Beskrivelse.

†) Finmarken, Nordland, Søndre Trondhjem, Hedemarken samt Lister og Mandals amt. For Gudbrandsdalens fogderi av Kristians amt har vi Rasch's oplysning. For Finmarken se ogsaa Rasch, Chr.a Videnskabsselskabs forhandlinger for 1868:

„Af en paalidelig Kilde har jeg erfart at en lignende Sygdom som den, som i avvigte Aar har anrettet saa uhyre Ødelæggelser blandt Storbritaniens Ryper (Grouses) ogsaa for omkring 25 Aar siden hjemsøkte Rypetragterne i Finmarken." Det blir ca. 1843.

bøkerne peker i retning av at det er begyndt i 1843 og omfatter det hele land. Det fortsætter i 1846 – 1850, se tabel II.

En lignende nedgang for det hele land har vi i 1856 – 1860. I Nordre Trondhjems amt gik rypen op i den fabelagtige pris av 12 skilling; i 1860 døde en stor del av yngelen i Lister og Mandals amt, og departementet uttaler i sit foredrag av 3. december 1862: „Fra flere Kanter af Landet heder det, at Mængden af det spiselige Fuglevildt er kjendelig aftaget i de seneste Aar."

Det er denne periode paa „5 – 7 aar", som Barth omtaler i sin monografi om rypen. „Da der i Størstedelen af hele Nordlandene og Finmarken kun var forholdsvis faa Ryper."

Han taler i denne forbindelse meget forsigtig om at ryperne forsvinder for en aarrække, og har i „Høstjagter i 1872" s. 427, en anfegtelse angaaende vandringerne. Barths klassiske arbeider er efterhvert blit dogmatiseret – den store mands skjæbne*).

Rypen blev fredet ved lov av 22. juni 1863. Rasch, som da var professor, hadde ikke medtat ryperne, i sit oprindelige forslag „paa grund av deres store Antal, deres Opholdssteders Beliggenhet og uhyre Udstrækning". I sin indstilling nævner regjeringen, at Rasch „i henhold til flere af de afgivne Erklæringer, navnlig fra Finmarkens Amt" senere hadde indsendt et tillægsforslag om fredning av rypen. Regjeringen optok ikke forslaget; det blev imidlertid optat av komiteen og vedtat i stortinget.

*

Det er paafaldende hvor liten rolle rovfugl og rovdyr spiller for smaavildtet i den ældre opfatning. Se f. eks. Selskabet for Norges Vels Landoeconomiske Lovsætninger, Budstikken 3 og 4 1817. Rovfugl nævnes ikke i disse. De nævnes andetsteds forsaavidt ørn river smale og gjeter**). Det var særlig tilfældet langs vestkysten, og de tal som nævnes i 5-aarsberetningerne for ørner og hønsehøke†) efterat præmiering var indført er latterlige.

---

*) Ogsaa en engelsk forfatter skildrer slutten av 1850- og begyndelsen av 1860-aarene som meget rypefattige i Central-Norge (Sport in Norway, by M. R. Barnard, 1864).

**) Det nyttige selskab i Bergen opsatte fra 1778 blandt sine Priis-Materier et præmium: „3 Rdlr. for den Bonde, som paa Landet dræber de fleeste og for Faar samt Gjeder skadelige Slag-Ørner og Ravner, 2 Rdlr. for den dernæst, som dræber de fleste. 4 Rdlr. for den som dræber de fleste Ræver, ei mindre end 20 stk. (Præmie for ræv utgaar fra 1786). Fra 1780 kom der til en belønning: For dem som paa Voss ødelægger de fleste Graae-Spurve, som er skadelige for Kornhøsten. Paalitelig kontrol blev forlangt. Gift til fangst utlevertes fra Svaneapoteket i Bergen. (Det Nyttige Selskabs trykte skrifter og Addressekontoirets Efterretninger).

†) Slaas sammen til 1870.

Præmierte ørner for det hele land:
1846–1850, 10715, 1851–1856, 18689, 1856–1860, 19023.

Det har utviklet sig til en pen binæring. Søndre Trondhjems amt, 1856–1860 – 3500 ørner; efter et strængt cirkulære sank det for 1861–1865 til 900. I 1896–1900 var antallet for samme amt 217.

Rovdyr ɔ: Bjørn, ulv og gaupe rev bufæ og storvildt. Her var saken klar. Man har ment at ulven og særlig gaupen holdt ræven nede; der var imidlertid nok av den; det fremgaar av skindhandelen, og Rasch skriver i 1844, at der aarlig fældes 5000 voksne ræve.

Forklaringen er snarere den, at smaavildtet varierte saa sterkt tiltrods for at rovdyrmængden stadig var stor, og at hare og rype da som nu varierte efter forskjellige kurver*).

Først ved loven av 22. juni 1863 blev rødræven, under adskillig dissens, optat blandt de præmierte rovdyr. Og i beretningen for 1861–1865 skriver amtmanden i Søndre Bergenhus amt, at fjeldbygderne klager over en mængde mus og andet utøi og mener at dette skyldes forfølgelsen av ræven. En sak har altid 2 sider.

I det hele tat hadde man ingen haandgripelige beviser for en heldig virkning av jagtloven av 1845 for smaavildtet.

Det gik for rypen op og ned som før. I 1863–64 var det landsuaar for ryper. Og amtmanden i Søndre Trondhjems amt kommer i beretningen for 1861–1865 – efterat ha omtalt hvor slet det staar til, tiltrods for at rovfugl og rovdyr avtar raskt, og efterat ha omtalt lovene av 1845 og 1863 – med følgende hjertesuk: „Tilstanden vilde muligens have været værre uden de nævnte Love."

*

For at faa en oversigt over rypens vekslinger fra 1814 til 1820 har jeg søkt at skaffe tilveie tal fra toldbøkerne.

For 1814–1827, da accisen (bytolden) blev ophævet, er benyttet antal indførte ryper til Bergen og en række byer. Tabel 1. Bergen er valgt fordi den i hele tidsrummet var en stor by med nogenlunde den samme folkemængde og med et forholdsvis rypefattig opland. En rypehank i ny og næ kan skaffes selv i daarlige aar; Bergens forbruk var et ganske andet. Ifølge Sagen og Foss–Bergens Beskrivelse 1824, tabel over Consumptionsvarer, indførte Bergen i 1820 – 4586½ par ryper

*) I Trysild var der i 1784 (C. Smith) „mangfoldige harer". Fra Siljord skriver Wille i 1786: „Harer kaldes her Jasse og findes i utrolig Mængde." Wille var selv jæger og stor rovdyrfanger. Samtidig var det som vi har set, uaar paa rype.

og utførte 43 par. Byen hadde dengang 17 – 18 000 mennesker og en meget bekymringsfuld økonomi. Det vilde for 1920 svare til 50 000 ryper, et tal som ikke tilnærmelsesvis naaes. Da fuglevildtet hører til kulturmenneskets bord, maa dette ha været meget stort for 100 aar siden i Bergen.

Kristiania hadde i 1815 13 786, Trondhjem 10 000, Kristiansand 7 200 indbyggere.

Fra 1835 – 1921 er lagt til grund eksporten av „Fugle- og andet Vildt" for en del kjøpstæder. Tabel II.

Efter mine undersøkelser er fuglevildtet det væsentligste og av dette igjen ryperne, som den dag idag bare undtagelsesvis spises i bygderne og som taaler opbevaring og transport bedre end større fugl.

Det er vinterfugl og begge arter slaaes sammen.

Ifølge komsumptionshovedbøkerne foregik der fra gammel tid dels med „den agende Post", dels sjøveis eksport fra Kristiania av jerper og orfugl, men i betydelig mindre grad end av ryper. Det har vel fortsat ogsaa efter accisens ophævelse, særlig da Kristianiafjorden fik dampskibsforbindelse med Kjøbenhavn i 1827 – den norske „Prinds Carl" og den danske „Prindsesse Wilhelmine"; reisen Kristiania – Kjøbenhavn tok vel 1 uke*).

Rensdyrskjøt synes til op i 1850-aarene væsentlig at være blit fortæret i bygderne; senere blev en ubetydelighet utført dels som kjøt – dels sammen med vildt. Se senere.

I sin almindelighet kan vel siges, at det vildt, som sælges til byerne eller til eksport er et uttryk for vildtmængden paa stedet, samt for veiret i jagt- og fangsttiden, Men paa den anden side kan stor kjøpeevne i byerne, fra 1845 ogsaa stigende priser i utlandet og trang for kontanter paa landet skape en tilsyneladende vildtrigdom. Mindre for rypen end for andet vildt, da snaren kræver fagfolk. Som regel følges vel ad saa nogenlunde den økonomiske evne i by og bygd.

Fra 1835 – 1920 fordobles Norges folkemængde, handel og samfærdselsmidler faar sin rike utvikling, eksporten ikke mindst. Det kunde trænge en hel utredning, men jeg skal bare ta med det som er nødvendig for at forstaa tabel II.

Indtil handelsloven av 1842 var landdistrikterne bundne til sine kjøpstæder. Det tok selvfølgelig tid før det nye ordnet sig, og det bemerkes i 1845 som noget usedvanlig for Nordre Bergenshus amt „at ogsaa nogle Ryper bringes over Fjeldet til Christiania og Drammen."

Efterhvert forvidskes forholdene. I 1845 var der oprettet 457 landhandlerier, og opkjøpervæsenet var i fuld utvikling.

---

*) Norsk Handelstidende 23. mai 1827.

For vildtets omsætning spillet markederne, særlig Grundset en betydelig rolle. Grundset marked var i 1850-aarene meget stort. Meltzers morsomme skildring blev først trykt i Christianiaposten 1852. Kjøretrafiken – væsentlig planker, malm og mat – var en binæring, og hadde sin eiendommelige poesi og prosa. Kysten trafikertes av 4 stats- og 2 private dampskibe, paa en meget gemytlig maate, forøvrig besørgedes kystfarten i slutten av 1840-aarene av 4220 smaa seilfartøier med en samlet drægtighet av 14 200 kommercelæster. Forbindelsen med utlandet var slet ikke daarlig. Der var foruten dampskibsruten Kristianiafjorden – Kjøbenhavn – Lübeck antydning til etslags ruter, som foregik med hurtigseilende skonnerter, indtil 70 kommercelæster store, de saakaldte paketbaate. Men „adskillig Fuglevildt er blevet bedærvet under Reisen," skriver Rasch, som anslaar værdien av utført fuglevildt for hvert av aarene 1841 – 1843 til 3 000 speciedaler; Mængden var „dog vel knapt $^1/_{10}$ Del av det i Landet fortærede."

1850-aarene bringer den nye tid. I 1853 begyndte Bergenske Dampskibsselskap regelmæssig rutefart paa Hamburg, i 1857 kom Nordenfjeldske til. Nord-Norge hadde fra 1856 en enkelt vinterrute paa Trondhjem; i 1865 begyndte Bergenske og Nordenfjeldske en ukentlig rute paa Tromsø, i 1866 forlænget til Hammerfest og i 1869 til Østfinmarken. Fra Tromsø oplyses i 1865 „at Dampskibene opkjøper en hel del Ryper og fører dem sydover til Hamburg og tildels til England*)."

Forøvrig var utviklingen:

1852 Wilsons rute Kristiania – Kristiansand – Hull.
1854 Søndenfjeldske rute – „ – – „ – Hamburg.

Kristiansand fik i 1871, 1873 og 1876 ruteforbindelse med Amsterdam, Fredrikshavn og Antwerpen.

Hovedbanen blev færdigbygget i 1854, Trondhjemsbanen i 1875 – 1877.

Av stor vigtighet var det, at hummerhandelen i 1854 (?) gik over paa norske hænder. Tidligere blev den besørget av englænderne og hollænderne med norske handlende som mellemmænd og med egne seilfartøier, de saakaldte hummerboysere**). Sammen med hummer optok de norske forretninger utførselen av laks og vildt. Og i 5-aarsberetningen 1861 – 1865 (Lister og Mandals Amt s. 11) staar der „at Vildt ei alene udføres til England, men ogsaa Belgien, Hamburg, Danmark og enkeltvis Frankrige. Af Norske Toldsteder er Kristiansand uden Sammenligning det, hvorfra den største Mængde Vildt udføres til Udlandet." Der anføres en del tal, som viser utviklingen fra 1851 – 1864. For 1864 som har et meget lavt tal, staar som

*) „Nordlandsryper" var ukjendt i Bergen før slutten av 1860-aarene. Velvilligst meddelt mig av hr. kjøbmand Albert Mohn.
**) Paa gammelt toldbodnorsk – bøsserne.

anmerkning: Uaar, raat veir, eggene led skade. Anm. gaar tilbake paa 1863, som paavirker eksporten i 1864. Det viser i hvilken grad fuglevildtet paavirker eksportgruppen „Fugle og andet Vildt," som det heter i Toldbøkerne. Se tabel II.

Kristiansand repræsenterer væsentlig og stadig Sætesdalen – Aaseral – Sirdalen. I 1910 fangedes i disse bygder ifølge skogdirektørens beretning henimot 200 000 ryper = ca. 110 000 kg. fuglevildt. Fra Sirdalen gaar en del til Stavanger, og ikke saa litet opkjøpes fra disse bygder for Kristiania. Fra toldstederne i Lister og Mandals amt eksporteres i 1910 – 92 414 kg. fugle og andet vildt, omtrent fjerdeparten av hele landets eksport. Regner en med Stavanger og Kristianias opkjøp – blev i 1910 omtrent 10 % brukt i distriktet. Herfra at trække slutninger om det indenlandske forbruk i sin almindelighet er utilladelig. Men særlig stort er det sikkert ikke. Landbefolkningen spiser ikke ryper, og de norske byer har et sterkt islet av landbefolkning. Kjøkkenet er meget konservativt. Det har vist sig tydeligst blandt indvandrerne til U. S. A. hvor sympatier og antipatier i matveien har holdt sig efter at indvandrernes sprog var gaat tapt.

For de øvrige toldsteder, som tabel II omfatter er forholdet vanskeligere. Særlig Nord-Norge sender sydover en hel del fugl, som direkte eller indirekte paavirker andre toldsteders eksport. I denne fugl indgaar svenske og finske ryper, som har været omsat paa norske markeder, særlig Skibotten, Bosekopp og over Ranen. (Iaar blev der efter forlydende utbudt 68 000 ryper paa Bosekopp marked. Et godt varsel for fremtiden, særlig sammenholdt med, at lodser paa Murmansk har fortalt mig at der i vinter var mængder av ryper paa Kola-halvøen).

Tallene stiger efterhvert som større interesser og flere hænder blir knyttet til eksporten av fuglevildt. Hurtigruter, jernbaneskinner, post, telegraf og rikstelefon og opkjøpernes priser har gjort det vanskelig at følge handelens vinterrype – likesaa vanskelig som dennes veie i levende live sies at være uransakelige.

*

Den som stræver sig gjennem de gamle topografiske beskrivelser, de embedsmæssige beretninger og toldbøkernes talrækker, faar efterhvert et sterkt indtryk av, hvordan alt gjentar sig. Han finder opigjennem de sidste 150 aar fra de samme distrikter fra tid til anden næsten ordret de samme ord, som Sporring skrev i 1734:

„Rypen falder somme Vintre en temmelig Mængde, men somme Vintre ichun gandske faae" – og føler sig i sit stille sind forvisset om, at dette ogsaa skal vise sig at ha sin gyldighet for de aar som kommer.

*

For tiden efter 1814 og indtil accisens ophør i 1827 er opbevaret i Riksarkivet de specielle konsumpsionsbøker. I disse findes opført de varer, som fra dag til dag blev ført ind til og fortoldet i kjøpstæderne. Da der med undtagelse av Sagen og Foss' tabeller for 1820 og 1821 ingen sammendragninger findes, var det et ganske vidtløftig arbeide. Det var adskillige hyldemetre bøker at gjennemgaa, og den korte tabel har kostet meget stræv. Det gav imidlertid et morsomt førstehaands indtryk av vore oldefædres kjøkken – det var mange gode saker. Paafaldende for Bergens vedkommende er foruten østers i mængde og hjort til alle aarets tider, særlig kramsfugl. For Bergen har jeg ved hjælp av bøkerne og fortegnelsen over gaarde i Bergens stift faat et visst indtryk av hvorfra rypen skrev sig, og hvordan handelen foregik; men det vilde føre for langt at komme ind paa dette her. Stadsportens underkontor i Bergen er bare undersøkt for 2 aar, da det viste sig, at der næsten ikke kom ryper den vei. Det samme er tilfældet med Nedre Færgested i Kristiansand, Oslo Landværts og bryggekontorene i Kristiania. Broporten og Bratøren i Trondhjem er medtat fra 1816, 1817 og 1818, men utelatt senere, da de sammenlagt ikke utgjorde mere end 25%. Der blir derfor fra 1819 nogen misvisning for Trondhjem, men det forandrer ikke forholdet.

Desværre mangler bøker fra Kongsberg, og Tromsø hadde i 1825 bare 600 indbyggere.

Der blev undersøkt:

Bergen – Toldbodens og Sandvigens underkontor.

Kristiansand – Markegadens og Øvre Færgesteds underkontor.

Kristiania – Korsveien Landværts og Watterland. Landværts, senere kaldt Lakkegatens underkontor.

Trondhjem – Skandseporten, senere kaldt Skandsens underkontor.

For Kristiania er det stikprøver, for Trondhjem en fyldigere undersøkelse.

Det som det gjaldt var at faa fat i sikre tal for bestemte landsdele, og for en tid som laa saa langt tilbake, at snaren repræsenterte mennesket.

Idet jeg henviser til tidligere i artiklen om jagt og fangst, skal jeg her gjengi hvad Asbjørnsen skrev i 1838.*)

»Ryper skydes kun om Vaaren paa Leg og om Vinteren paa Sneen, naar de har flokket sig. Med Snare fanges en utrolig Mængde i Fjeldbygderne. En mand sætter ofte 500–1000, ja undertiden flere Snarer.«

*) Naturhistorie for Ungdommen. P. Chr. Asbjørnsen. Stud. Med. Christiania 1838.

Ryper førtes til byerne i januar—april*), i mai og juni slænger der nogen stykker, skutt paa lek; i september kommer intet, i oktober næsten intet og bare ubetydelig i november – december.

Det var spændende at følge de tal, som vokste frem efterhvert og at se, hvorledes rypemængdens bevægelser var den samme for Vestlandet, Sørlandet, Østlandet og Trøndelagen. 1816, 1821 og 1827 markerer svingningen.

Det stemmer nøiagtig med mine undersøkelser for disse landsdele for 1900 – 1920. Men her er det officielle tal en har at bygge paa.

For Trondhjem og Kristiania gir 1827 meget høie tal. Det skyldes vistnok to ting: et godt aar, og at rypehandelen var blit organisert. Mange store tal i bøkerne tyder paa dette, og det støttes av Asbjørnsens oplysninger i 1838: „Fuglehandlere i de nordligere Egne samler indtil 40 – 50 000 Stykker Ryper og avsætter dem saavel i de nordligere som i de sydligere Stæder i de skandinaviske Riger**). Hver Vinter sælges og opspises en umaadelig Mængde Ryper i Christiania."

Hvad der menes med de „nordlige Egne" er uklart. Det kunde tænkes at det pekte i retning av Nord-Norge.

Det kunde indvendes, at liten kjøpeevne i byerne var aarsaken til at rypetilførselen avtok fra 1816. Det er usandsynlig. For Bergens vedkommende blev, efter hvad bibliothekar Wiesener har meddelt mig, dyrtidstillægget ophævet omkring 1820, og konsumptionsbøkerne viser forøvrig rik tilførsel av andre varer.

*

Tabel II er utarbeidet av Det statistiske Centralbyraa efter en henvendelse fra mig 7. april iaar. Videre har jeg konferert med eksportfirmaer i Bergen samt Karl A. Jensen i Kristiania, L. Stumpf, Kristianssand samt Hammer & Aavatsmark, Trondhjem. Jeg takker for de velvillig meddelte oplysninger, som gaar ut paa:

Rensdyrkjøt har altid hat et stort marked indenlands, men har ikke formaaet at erobre det utenlandske marked; eksport helt ubetydelig, heller ikke praktisk talt transit eller reeksport.

Andet fuglevildt. Enkelte aar utføres en del, men dette kvantum blir ubetydelig i forhold til eksportert rype.

Tidspunktet for eksporten er januar – mars. Der føres intetsteds statistik over forholdet mellem li- og fjeldryper.

*) For Kristiania væsentlig i januar – februar. Første tirsdag i februar begyndte Kristiania marked. Bønder med ryper og harer er noget av det første som dr. Worm Müller nævner under omtalen av Kristiania marked i 1820-aarene. Christiania Sparebanks historie 1922.

**) Antagelig citat fra Nilsson Skandinavisk Fauna 1835.

Kristianssand utfører praktisk talt bare sørlandsryper; Trondhjem antar at 10 % av dens rypeeksport skriver sig fra Trøndelagen, resten kommer fra Nord-Skandinavien. Kristiania oplyser „at en betydelig del av de ryper, som kommer til Kristiania, skriver sig fra Nord-Skandinavien".

Tabel II viser, at eksporten den første tid samlet sig om kjøpstæderne i Kristianiafjorden, og hvad der ikke er opført, i Langesundsfjorden. Det gik for det meste til Danmark. Efterhvert forandres forholdet og de opførte toldsteder samler i 1860, 1870, 1880, 1890, 1900, 1910 og 1920 henholdsvis 83, 95, 99, 96, 100, 90 og 100 % av eksporten.

Den slette periode fra 1843–44 til 1852 kommer meget tydelig frem. Sammenholdt med 5-aarsberetningen 1841–45 fremgaar det klart, at det ikke er vandring eller omgruppering, men samtidig nedgang for det hele land.

Slutten av 1850-aarene frembyr noget lignende, men det skjules tildels av den automatiske økning av eksporten.

Det som vanskeliggjør tabellens tydning er foruten den automatiske økning av eksporten, at Nord-Norges eller rettere sagt Nord-Skandinaviens ryper praktisk talt eksporteres fra Trondhjem og sydover. I hvilken grad det aar om andet paavirker eksporten fra det enkelte toldsted er vanskelig at si. Kristiania samler fra hele Central-Norge, tildels Sørlandet og Trøndelagen og desuten tyngden fra Nord-Skandinavien. Bergens og Trondhjems eksport turde være det mest brukbare materiale, naar en skal faa et indtryk av Nord-Skandinavien.

For 1868–1920 foreligger min kurve for høstjagten og for 1920–21 specialkurver for Norges 7 distrikter. Se tidsskriftet 1921 s. 323, 326 og 327. Det blev git med adskillig reservation; veiret i jagttiden har meget at si, videre jægerne selv – de er efterhvert blit svært mange; men kjendskapet til vildtets vaner og evnen til at finde det, har ikke holdt skridt med antallet.

Kurven for høstjagten gir krap sjø, tabellen dønning. Desuten maa en være opmerksom paa, at høstjagten og efterjulsryperne gaar sammen, altsaa tiden $^{25}/_{8}$–$^{31}/_{3}$: 1872–73, 1883–84, 1905–06. (Husk ogsaa Barths oplysning at 1852 og 1862 var meget gode aar.)

Sammenholdes kurven og tabellen saaledes, at kurvens aar sammenlignes med tabellens efterfølgende, passer det godt til avslutningen av 1890-aarene: 1897–98, 1898–99. Oplysningerne som ligger til grund for kurven er for disse aar meget vage.

For 1903–1906 fremkommer meget interessante ting, og her har en distrikternes kurver til veiledning. Høstjagten 1903: Sterk opgang, særlig for Finmarken. Tabellen 1904 peker i

retning av at Nord-Skandinavien har hat en mængde ryper. Se Bergen og Trondhjem. Høstjagten 1904 er daarlig. Tabellen 1905: Tilbakegang over hele linjen; Kristiania gaar betydelig tilbake, Sørlandet faar det daarligste aar siden 1864, Bergen er daarlig og Trondhjem svigter helt.

Høstjagten 1905 er god – store kuld! Tabellen 1906: Kronaar for det hele land. Indvandring synes utelukket. Den maatte i saa fald ha fundet sted i tidsrummet april – august 1905. Da Sverige og Finland ogsaa faar svær opgang paa denne tid, maatte indvandringen skrive sig fra et sted endnu længre øst.

Det viser bestemt og glædelig, hvad en liten, men sund stamme kan utrette i et saakaldt godt yngleaar.*)

Perioden 1906–1916 er en række store aar. Det slaar en, hvilken betydning rypen har for Norge, og hvad gode yngleaar kan taale av beskatning. Avslutningen av perioden viser nok ogsaa, hvad høie priser og de mange bække smaa kan utrette.

Den skjærpede ubaatskrig, fra februar 1917, faar eksporten til at styrte sammen og bjerget resterne av rypen, som svigtet av andre grunde.

Hvorvidt 1921 betyr opgang eller at de gamle markeder aapnes igjen, er ikke godt at si, antagelig begge dele.

*

Sagen og Foss skriver i 1824: „Paalidelige Tabeller uddragne af Toldbøgerne tale et tydeligere Sprog end alt Raisonement.“ Det gjælder fremdeles.

Tabellerne kan ingen oplysning gi om omgruppering indenfor landsdelene eller det en kan samle under det litet tiltalende ord sæsonflytning**).

Nogen støtte for vandringerne findes ikke i tabellerne. Vekslingerne gjør sig gjældende samtidig ialfald for Syd-Norge og Trøndelagen.

Der er i det hele og store 3 typer for vekslingerne fra 1814–1921:

En række daarlige aar 1817–25, 1843–51, 1855–61, 1916–? En række gode aar 1905–1915. Selvfølgelig er ikke alle aar ens i den gode eller daarlige aarrække; ogsaa her er nogen ujevnhet.

---

*) 1883 er det mest slaaende eksempel paa dette, saa paafaldende at jeg var i tvil, da jeg skrev „Norsk opfatning“.

**) Saavidt jeg har kunnet se omtales dette for første gang for Vestlandet av bergensbispen Erik Pontoppidan i 1752: „Naar den første Snee kommer med Østen- eller Nordenvind altsaa fra det høye Field-Ryg ned i Dalene, da venter man her i Bergens Stift stor Mængde Rype; men dersom den første Snee falder med Vesten- eller Sønden-Vind, da tager den Ryperne med sig op mot Fieldet, og man faar ikke mange av dem det Aar i disse Egne“.

Nogenlunde regelmæssig veksling 1868 – 1900. Efter opgangen, som tydelig merkes i 1826 og 1827, skulde der komme nogen gode aar; men tidsrummet 1828 – 1835 er for litet kjendt til at si noget bestemt om. Slutten av 1830-aarene synes at ha været meget gode aar.

Sammenholdes dette med Raschs tabel – se odelstingets forhandlinger 13. juni 1845 – og Barth med flere fra 1850 faar vi i forrige aarhundrede følgende topaar, for ikke at si kronaar: 1816, slutten av 1820-aarene, 1840, 1852, 1862, 1872, 1883 og 1891.

I Skyttertidende for 1863 har Barth i forbigaaende nævnt, at der kunde tænkes at være en periodicitet i rypeaarene som i frøaarene. Jeg har intetsteds i Barths senere publikationer fundet, at han har optat tanken, som 40 aar senere gjennem Holmboes, Helland-Hansens og Nansens samt Hagems arbeider over den biologiske periodicitet har vakt saa stor opmeksomhet.

*

Der er ingen anden vei at gaa for at løse spørsmaalet om aarsakerne til rypens vekslinger end gjennem en systematisk undersøkelse. Den vei er i Norge lang og besværlig. Fordi vi har været tilbøielige til at drage almenslutninger av mere eller mindre paalidelige enkelt-iagttagelser, det som Darwin kalder – the constant tendency to fill up the wide gapes of knowledge with inacurate and superficial hypotheses.

Og fordi det er saa vanskelig i vort vidtstrakte land med sine langsomme kommunikationer og svigtende jagtkultur at faa fat i tilstrækkelig og omhyggelig indsamlet materiale.

Anderledes paa de britiske øer. Hammond Smith, som var medlem av Grouse Disease Commitee, skriver i brev av 25. mai iaar, at han naarsomhelst i og utenfor jagttiden kan faa tilsendt fra Wales til Skotlands nordligste myr saa mange grouses han ønsker.

Skotland og Norge er de lande, som uten sammenligning interesserer sig mest for rypen. Pontoppidan kalder i 1752 rypen for vor nationalfugl. Nu er det Norges tur at yde sit bidrag selvstændig og ut fra landets forutsætninger.

Tilslut en hjertelig tak til bibliothekar Wiesener, Bergens Museum, for raad og hjælp, til Riksarkivet, og til direktør Jahr, Statistisk Centralbyraa. Likeledes til frøken Cecilie Abel, som har utført det væsentlige arkivarbeide for tabel I.

Tabel I.

Utarbeidet paa grundlag av de specielle konsumptionsbøker.

Aar	Bergen	Kristian-sand	Kristiania		Trond-hjem
			Korsveien	Lakkegt.	
1814	16 987	3 509	–	–	–
1815	24 315	4 340	–	–	–
1816	**25 315**	**6 599**	**2 051**	**8 202**	**9 465**
1817	16 122	1 160	–	–	8 322
1818	19 282	1 268	–	–	7 975
1819	15 471	960	1 049	4 800	7 340
1820	9 173	218	1 303	10 538	9 342
1821	**4 852**	**164**	**320**	**4 400**	**3 075**
1822	5 739	824	–	–	–
1823	5 932	1 711	–	–	–
1824	8 731	477	–	–	–
1825	8 054	1 511	–	–	10 674
1826	12 405	2 372	–	–	12 066
1827	**17 691**	**3 418**	**5 094**	**31 754**	**29 281**

Anm. Ifølge Selsk. for Norges Vels kart over Christiania by og omegn 1811, fører Trondhjems- og Bergensveien til Lakkegaten, som i gamle dage het „Bergensveien". Lakkegatens underkontor repræsenterer altsaa Østerdalen, Gudbrandsdalen med forbindelsen til Trondhjem samt Valders.

Korsveien svarer sandsynligvis til et kryds av en vei fra Aker og veien til Bragenæs og Kongsberg, som det heter hos Wilse. Korsveiens underkontor repræsenterer da til en viss grad samme nedslagsdistrikter som Drammen. De opføres derfor hver for sig i tabellen.

De opførte tal betyder stykker ryper.

Robert Kloster.

Tabel II.

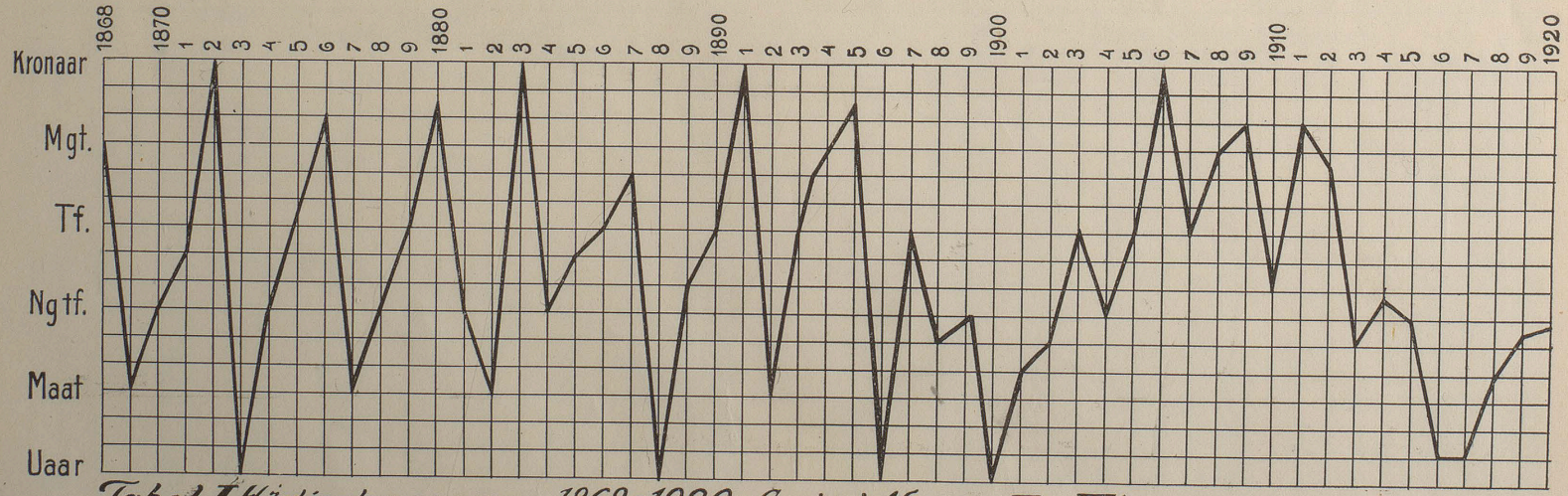

Tabel I Höstjagten paa rype 1868-1920 Central-Norge (II og III)

Tabel II.

Aar	Utførsel av fugle- og andet vildt: Kristiania	Kristiansand	Bergen	Trondhjem	Tromsø	Hammerfest	Stavanger	Den samlede utførsel
	Mængdeenhet. Kilogram							
1835	1 726	84	7	54	—	—	—	2 824
6	2 256	50	17	—	—	—	—	6 439
7	1 698	87	51	157	—	256	—	5 137
8	1 671	165	149	135	—	62	37	4 404
9	[1] 1 788	321	169	876	—	—	36	13 368
1840	[2] 118	496	231	701	—	—	106	33 843
1	—	—	—	—	—	—	—	—
2	[3] 2 960	2 581	53	362	—	—	109	14 867
3	[4] 858	228	158	23	—	—	525	12 567
4	[5] 1 708	1 112	47	6	—	153	51	8 138
5	[6] 169	18	31	—	—	115	—	3 313
6	[7] 963	15	26	—	—	—	—	2 503
7	—	1 165	10	—	—	—	—	1 689
8	[8] 22	—	30	—	—	50	—	4 633
9	161	9	—	—	—	—	—	1 481
1850	25	—	19	—	—	—	—	109
1	[9] 421	143	46	197	—	—	—	5 423
2	1 086	1 284	131	115	—	—	378	2 890
3	[10] 1 992	3 091	2 155	252	—	—	70	17 574
4	1 721	1 754	878	—	—	—	—	8 876
5	3 198	14 104	1 455	1 788	—	—	16	23 481
6	1 494	6 376	44	62	—	—	144	8 997
7	179	1 270	92	280	—	—	—	1 822
8	—	3 155	89	17	—	—	—	3 350
9	2 989	7 740	33	319	—	—	—	14 283
1860	4 767	6 645	50	300	—	50	—	14 116
1	1 843	2 631	20	257	—	89	—	4 930
2	1 370	18 867	78	592	—	112	139	22 144
3	2 393	17 249	107	324	—	73	—	21 328
4	228	1 163	58	737	—	—	—	2 243
5	4 971	17 551	100	1 211	—	24	29	30 696
6	1 723	23 146	6 957	2 269	—	—	931	40 570
7	2 854	11 506	2 391	12 632	284	—	—	30 135
8	1 743	8 811	1 046	7 900	50	—	—	20 073
9	2 814	14 191	204	55	1 544	—	—	20 671
1870	573	21 752	1 225	3 123	—	—	55	28 043
1871	5 579	27 505	548	7 173	—	—	349	41 641
2								
3	15 740	31 928	10 659	16 686	—	—	2 241	77 903
4	2 839	20 273	6 176	9 813	—	—	2 042	41 192
5	27 844	33 373	13 349	18 380	—	—	2 690	95 934
6	47 519	28 093	19 924	10 062	—	—	9 812	119 544
7	47 469	20 821	20 024	13 050	—	—	1 146	103 157
8	23 660	15 441	10 111	2 042	—	—	797	52 251
9	47 147	25 382	14 577	14 545	182	—	931	105 393
1880	79 578	33 539	7 188	28 799	320	—	309	150 922
1	94 633	36 452	11 855	26 054	3 367	—	325	175 623
2	15 333	21 494	848	3 002	—	—	682	43 080
3	58 681	35 235	8 389	7 557	500	—	3 837	115 566
4	120 366	42 603	15 604	29 980	3 680	—	11 324	233 386
5	54 365	26 616	7 410	12 780	1 844	—	9 812	116 455
6	87 286	25 679	14 085	21 776	—	1 000	5 608	159 194
7	62 767	18 521	9 853	20 679	200	—	2 545	118 627
8	96 580	28 790	8 111	19 232	100	60	4 284	170 166
9	79 731	20 300	13 822	23 563	—	—	4 035	148 223
1890	81 980	27 917	14 369	16 100	—	—	8 336	164 569
1	93 609	23 837	25 199	50 693	30	—	4 673	211 898
2	111 610	20 953	22 458	43 501	597	—	6 657	226 341
3	82 165	12 574	9 448	41 616	59	—	1 613	151 055
4	61 061	18 788	16 851	40 810	17 578	—	5 897	169 746
5	136 483	28 243	20 078	59 066	5 948	—	5 522	268 286
6	62 934	15 383	4 519	65 629	5 056	—	4 879	170 340
7	22 057	12 808	1 492	12 192	70	—	2 366	53 525
8	24 267	7 988	2 064	17 811	—	—	210	52 744
9	55 578	14 430	4 876	42 549	—	—	391	120 304
1900	51 991	13 447	13 669	31 876	—	—	128	111 352
1	18 055	9 580	4 818	25 600	—	—	6 527	67 641
2	31 526	4 960	8 417	24 306	—	—	13 356	84 244
3	32 393	6 044	4 757	21 959	12	—	11 886	81 249
4	28 996	6 815	11 120	50 952	—	—	4 773	107 315
5	21 578	2 860	3 194	947	14	—	1 855	31 078
6	85 127	26 177	12 245	53 807	—	—	3 939	207 289
7	62 962	23 332	12 599	60 079	188	20	8 321	188 500
8	90 255	60 928	21 655	103 041	13	—	1 913	313 434
9	117 560	74 350	15 723	59 244	—	—	8 196	308 717
1910	145 447	79 698	10 654	77 782	—	824	8 225	355 600
1	94 864	60 300	16 003	59 694	—	2 005	8 672	262 369
2	157 431	129 558	23 784	17 932	—	233	11 596	396 567
3	214 946	109 654	28 488	15 908	—	—	19 833	446 032
4	74 494	48 235	16 498	15 971	—	—	10 640	192 947
5	201 269	54 785	4 905	26 379	500	—	7 734	335 368
6	96 980	21 913	4 257	14 817	—	—	105	152 979
7	2 740	—	—	—	—	—	—	2 785
8	879	—	—	—	—	—	—	934
9	3 018	7 279	—	—	—	—	—	10 305
1920	10 758	6 207	2 120	1 291	1 500	—	700	22 624
1	49 084	18 943	2 228	111	—	—	1 920	74 191

[1]) Drammen kg. 7 650.
[2]) — „ 19 075, samt Drøbak kg. 10 971.
[3]) — „ 5 346.
[4]) — „ 9 751.
[5]) — „ 4 632.
[6]) — „ 2 693.
[7]) — „ 1 453.
[8]) Drammen kg. 3 698.
[9]) — „ 1 046.
[10]) Namsos „ 6 555.

NB. Faste utenlandsruter fra 1853. Hovedbanen 1854. Ukentlig rute paa Nordland og Finmarken 1865—69. Trondhjemsbanen færdigbygget 1875—77.

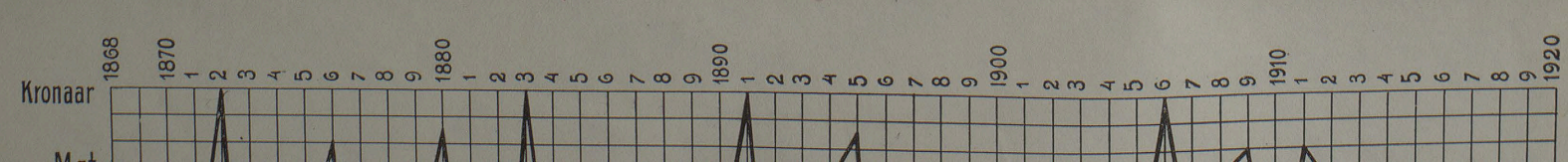

Foreningsmeddelelser.

Østerdalens Jagt- & Fiskeriforening.

Aarsberetning for 1921.

Medlemsantallet har været 186.

Aarets indtægt har været kr. 1 712,35, hvorav utestaaende kontingent kr. 840,00. Utgiftene har været kr. 3 633,79, derav er kr. 3 363,46 brukt til anlægget av fiskeutklækningsapparatet i Storelvedal. Underskuddet utgjør kr. 1 920.44, som er dækket av foreningens opsparte midler. Formue pr. $^{31}/_{12}$ 21 kr. 1 840.41. Av formuen falder paa Fondet til fremme av rovdyrfangst kr. 891.61. Desuten eier foreningen 725 sakser samt fiskeutklækningsapparatene ved Talsjøen i Tolga og ved Rognnesset i Storelvedal.

Fra utklækningsapparatet ved Talsjøen blev i 1921 utleveret 20 000 ørretyngel.

Stats- og fylkesbidrag til drift av apparatet er tilstaaet med kr. 30,00.

I de utlaante sakser er i 1921 fanget følgende: 1 ørn, 45 hønsehøk, 3 røskat, 2 hubro, 4 rypefalk, 15 ræv, 22 spurvehøk, 2 ugler, 2 oter. I ekstrapræmie for hønsehøk og rypefalk er i aaret utbetalt for: 146 hønsehøk og 6 rypefalk kr. 477.30. I beløpet indgaar provision til lensmanden for bryderi med utbetalingen.

Vildtbestanden har vist sig meget ujevn. Skogfuglbestanden viste sig for Elverum, Aamot og Storelvedal at være yderst daarlig, Ytre- og Øvre Rendal under middels. Rypebestanden viste nogen fremgang for de nordlige distrikter. Harebestanden viste sig at være bra i Rendalsbygdene og nogenlunde god i Stor-elvedal; for Aamot og Elverums vedkommende yderst slet. Elgbestanden viser fremgang i hele distriktet, men fremdeles forekommer mange tilfælder av ulovlig elgjagt. Vildren forekommer kun i faa eksemplarer paa vestsiden av Glommen.

Foreningen hadde 25-aars jubilæum f. a. I den anledning hadde man indbudt de gjenlevende av foreningens stiftere til en fest under aarsmøte paa Rena den 5. mars. Av stifterne var tilstede: stifter og samtidig æresmedlem S. Landeth samt S. Treseng, Otto Bakken, H. Kilde og Helge Furuseth.

Den i generalforsamlingen 5. mars valgte komité for mulig anlæg av utklækningsapparatet i Storelvedal fandt ved assistance av fiskeriassistent Stensaas, som ogsaa har levert tegning og foreslaat monteringer av apparatet, et heldig beliggende sted ved Rognnesset. Apparatet blev færdig i god tid, og belagt med $6^{1}/_{4}$ l. rogn. Bestyrelsen har besigtiget og overtat apparatet den 30. september. Styret har fremført for komiteens med-

lemmer og herr fiskeriassistent Stensaas foreningens bedste tak for det interesserte og gode arbeide de har utført. Ligesaa fremfører foreningen sin bedste tak til de skogeiere der har ydet gratis tømmer til huset.

Styrets formand har rettet en tak til Herr And. Kiær for hans imøtekommenhet ved at gi gratis grund til anlægget og tilladelse til at ta stamfisk i hans fjeldvande i Storelvedal.

Apparatet ved Talsjøen staar beklageligvis helt tomt ivinter idet den opfiskede stamfisk, en nat mens vaktmanden var hjemme, blev stjaalet, og det siden var forsent at indfange mer fisk.

Under arbeidet med indsamling av stamfisk i Lyngsjøen blev ogsaa under vaktmandskapets fravær stjaalet 75 à 100 fisk, hvilket er aarsaken til at apparatet ved Rognnesset ikke er fuldt belagt.

Styret har i 1921 bestaat av: Gunnar Helgesen, R. Horst, S. S. Akre, Th. Bjøntegaard, og Torgrun Sollid med førstnævnte som formand og R. Horst som nestformand.

Som kasserer har fungert Halvor Landeth og som revisorer Herman og Berger Messelt.

Tinn Jæger- og Fiskerforening.

Aarsberetning 1921–1922. 10de foreningsaar.

Sidste ordinære generalforsamling avholdtes paa Rjukan $^{17}/_{5}$ 1921. Der behandledes: Aarsberetning, regnskap, valg.

Desuten blev fiskerireglerne forhaandsdiskutert, – likesaa blev der redegjort for de gjældende bestemmelser angaaende renjagten i statens høifjeldsstrækninger, – og lovenes paragrafer 1 c – 5 og 10 blev forhaandsdiskutert.

Efterat aarsberetning og regnskap var godkjendt blev ved valgene den samlede bestyrelse gjenvalgt og denne har saaledes bestaat av: Formand Ing. J. Poulsson, viceformand gaardbr. Tgr. Strand, kasserer bokh. E. Warendorph, sekretær Dr. L. D. Shepherd, 4de bestyrelsesmedlem kontorchef P. Støen. Suppleanter: telegrafist Bøen, Rollag og fuldmægtig J. Johnsen. Revisorer: materialforvalter O. Ustad og fuldmægtig P. Riis.

Det utførlige referat av generalforsamlingen vedligger akterne.

Medlemsantallet var pr. $^{1}/_{5}$ d. a.:

Aarsbetalende medlemmer 150, livsvarige 11.

Der har været avholdt en ekstraordinær generalforsamling og et jubilæumsfestmøte – henholdsvis $^{24}/_{1}$ – 22 og $^{8}/_{3}$ 22, og 5 bestyrelsesmøter.

Ved førstnævnte behandledes:

Lovforandringene i paragraferne 1 c – 5 og 10 som ved-

toges enstemmig. Lovene besluttedes trykt i deres nugjældende form og omdelt til medlemmerne.

Forslaget til fornyede fiskeriregler blev realitetbehandlet paa grundlag av styrets forslag, som var utarbeidet efter indhentede uttalelser fra inspektøren for ferskvandsfiskerierne og en række lokalkjendte, stedlige autoriteter. Det efter en længere debat vedtagne forslag besluttedes oversendt herredsstyret for eventuel videre befordring til fylkestinget.

Der blev nedsat en festkomite i anledning av 10-aars-jubilæet, bestaaende av herrerne Christoffersen, J. Johnsen og Wille-Edelberg.

Ingeniør R. Blom bragte hytteforsikringssaken paa bane og anbefalte at vor forening skulde ta initiativet til dannelse av en gjensidig hytteindbrudsassuranceforening. Ingeniør Blom har utarbeidet helt forslag i denne sak og bestyrelsen har søkt samarbeide med en række stedlige foreninger herom.

Fiskerireglerne blev paa fylkestinget besluttet utsat et aar som følge av en fra landbrukslaget indløpet protest, idet dette lag efter sigende helst hadde set at de gamle regler var blit gjenindført uforandret.

Jubilæumsfesten den 8. mars 1922 kan sies at ha været i alle dele vellykket. Æren herfor maa for en væsentlig del tilskrives festkomiteens arbeide. Tilstede var 95 herrer ialt. Foruten et par stedlige honoratiores var fremmødt fiskeriinspektør Aagaard og sekretær i Norsk Jæger- og Fiskerforening overretssagfører H. Platou. Den første holdt et foredrag over utsætningen av fisk i fattige vande, den anden over jagtens mulige værdi. Begge foredrag som refererte i dagspressen blev mottat med sterkt bifald.

Foreningen var representert ved formanden og sekretæren, ved landsjægerkongressen i Kristiania den 27. juni 1921 i anledning jagtlovens revision. Det stenografiske referat av disse forhandlinger foreligger i N. J. & F. F.s tidsskrift 1922 – hefte 1 – 2.

Foreningen var representert ved formanden ved Bratsberg J. & F. F.s jubilæumsfest i Skien den 14. mars d. a.

Av fremtidige opgaver har bestyrelsen bl. a. følgende under arbeide:

Eventuel fuglehundsprøve til høsten i forbindelse med et par andre foreninger.

Landsorganisationssaken.

Hytteindbrudsforsikringen.

Muligheterne for anskaffelse av eget utklækningsapparat for ørretyngel undersøkes.

Utflugt til statens klækningsanstalt i Bærum.

Foreningens sakser er alle i utlaan. Det bemerkes at der kun forefindes ca. 1 dusin brukbare sakser idet resten er temmelig medtat.

Rovdyrplagen er stor i distriktet. I særdeleshet er kraakebestanden rent overhaandtagende.

Smaavildtjagten især for rypernes vedkommende har git alt i alt tilfredsstillende resultat. Man tør tro at den iverksatte vinterfredning for stor- og orfugl vil være til nytte for bestanden. De mange dispensationer fra dette forbud hemmer dog i høi grad vort arbeide for fredningsbestemmelsernes overholdelse.

Renjagtens resultater kan kaldes middels.

Generalforsamling 10. mai 1922.

Møtet blev i formandens fravær ledet av sekretæren dr. Shepherd.

Foruten bestyrelsen var fremmødt 31 herrer.

Som foreniugens gjæst var redaktionssekretær Braathen tilstede.

Til behandling forelaa:

1) Aarsberetning: Posten enstemmig vedtaget og besluttet vedlagt protokollen.
2) Regnskab: Utviser en kontant beholdning kr. 920,35. Posten enstemmig meddelt decharge.
3) Valg: Den samlede bestyrelse gjenvalgt enstemmig.
4) Forbud mot snarefangst for Telemark fylke for storfugl: Et forslag herom fra kjøbmand Ragnvald Nielsen blev efter endel diskusion og tillægsforandring besluttet oversendt autoriteterne.
5) Fiskerireglerne: Et forenklet forslag fra Shepherd blev referert til orientering for det tilfældes skyld at foreningen ikke kommer til enighet med Vestfjorddalens landbrukslag i denne sak.
6) Organisationssaken: anledning overretssagfører Swangs forslag: Denne sak blev efter en kortere forhaandsdiskussion henvist til en ekstraordinær generalforsamling.

Mindre meddelelser.

JAGTUTSIGTERNE. Sent kom vaaren, og sent kom indberetninger. – Saa sent og saa faa, at en nogenlunde fyldig og paalidelig aarsoversigt ikke kunde utarbeides.

Fra Sjodalen melder cand. Olstad at klækningen gik bra, men i begyndelsen av august var de fleste kyllinger forsvundet. Denne beretning vil bli trykt i næste hefte.

Ingeniør E. C. Knudsen skriver fra Møsstrand at utsigterne der er gode for rypejagten, omend kyllingerne delvis er smaa.

Fra Orkanger skriver Herm. Fjeldberg er der litet fugl undtagen hvor man driver rovdyrfangst og banlyser snarefangst.

Fra Tromsø melder redaktionssekretær Giæver om meget gode utsigter for rypejagten.

Advokat Lütken og grosserer Prøsch meddeler at der er gode utsigter for skogsfuglen i Gudbrandsdalen.

GULE LINERLER. En dag under vaaronnen iaar – for ca. 14 dage siden – saaes 5 *gule* linerler. De gik sammen med endel „almindelige" linerler paa aakeren og opførte sig aldeles som disse. De var av farve omtrent som en gulspurv, men form og størrelse var som linerlens. De blev ikke set mere end den ene gangen, saa de har antagelig været paa træk og bare været nedom paa aakeren underveis.

Kviteseid 1. juni 1922. E. Florentz.

SPILJAGTEN har været elendig iaar, ikke bare her i Kviteseid, men efter hvad der sies over hele øvre Telemarken, endda det var usedvanlig sen vaar iaar, saa fuglen ialfald ikke skulde ha „spilt av" før den lovlige tiden slik som tilfældet var ifjor. Overalt klages der over litet hanfugl paa lekene. Kanske topskytteriet har sin del av skylden?

Kviteseid 1. juni 1922. E. Florentz.

LATTERMAAKE I OFOTEN. Den 21. mai skjøt jeg en fugl som jeg aldrig har paatruffet før, hverken her eller andre steder Fuglen hører til maakeslekten. Den er graasort paa hodet og litt av halsen; resten av halsen er hvit og likeledes buken og stjerten. Paa ryggen og vingerne er den litt blaagraa, og vingefjærene er alle sorte i spidsen, litt sortagtig under vingerne. Nebbet er mørkt rødagtig, likeledes føtterne som har svømmehinder. Endvidere har den en liten hvit halvcirkel rundt øniene. Den maaler 42 cm. fra nebbet til stjerten, og 92 cm. mellem vingespidsene. Fuglen var sammen med nogen krykkemaaker og der var en til av samme sort. Den er litt mindre end krykkemaaken og har omtrent samme graablaa farve paa ryggen som krykken, og dens skrik ligner krykkens men er ikke saa langt og gjennemtrængende skarpt. Fuglen har jeg utstoppet. Det var en hanfugl.

I de 5 aar jeg har overvintret paa Spitsbergen, og for det meste drevet fangst, har jeg heller ikke der truffet fugl av den art.

I fald De har interesse av ovenstaaende tillater jeg mig høfligst be Dem underrette mig om fuglens navn og hjemsted.

Elvegaard, Ofoten 26. mai 1922. Mikal Olsen.

*

Konservator A. Wollebæk har velvillig meddelt at det utvilsomt maa være lattermaaken (*Larus ridibundus*), som ruger paa Jæderen og tilfældigvis er paatruffet hist og her langs kysten op til Nordkap; den findes ogsaa længer østover: Archangel–Kamtschatka–Japan.

Red.

FRA RINGEBU meddeles at orfuglen allerede hadde klækket 10. juni. Saavel skogsfugl- som harebestanden er god.

15 LIV I KJEFTEN. Under debatten i Eidsberg herredsstyre om forhøielse av skuddpræmie for ræv nævnte Olai Haugerud som eksempel paa rævens herjinger, at man ute i Herland hadde skutt en ræv som hadde 12 røiunger, 2 troster og 1 mus i kjeften paa en gang. Og den som hadde set beinhaugen ved et rævehi kunde ikke ha været advokat for ræven, meddeler „Sarpen".

BLIR DER EN MASSE RYPER TIL HØSTEN? Det er vel tidlig at spaa noget om rypebestanden til høsten endda, men efter de nuværende utsigter at dømme, skulde det iallefald for denne trakts vedkom-

mende bli et rigtig kronaar for rypen. Jeg har aldrig set saa mange ryper her denne aarstid før. De har nu parret sig saa det er sikkert at de kommer til at slaa sig tilro. Skarverypen sitter lavt endda, for her har været sen vaar iaar med meget daarlig veir, kulde og snestorm, og sneen er endda hvor den ligger jevn omkring 160 cm. dyp.

Av rovdyr har her iaar været fanget mere end nogensinde før, saa hvis veiret blir bra under rugningen, kan vi iaar vente et usedvanlig godt rypeaar.

Grotli Fjeldstue, 18. mai 1922. Sevald Grotli.

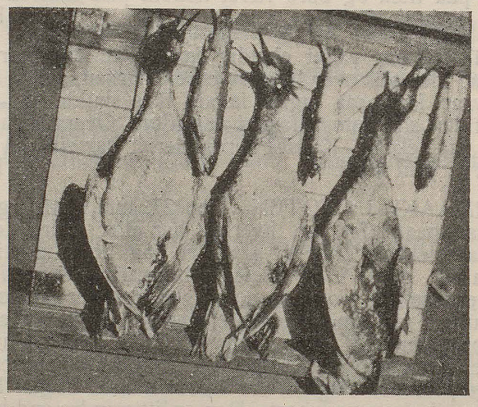

FORSLUKNE FISKEÆNDER. Disse 3 fiskeænder blev skutt ifjor høst i Østre Slidre av K. Ø. Rudi. Ørretene gled ut av halsen paa dem, da de blev tat op. Den største ørret var en rognfisk som veiet 300 gram.

LOVLYDIGHETEN er det som bekjendt saa som saa med nu.

I bladet „Hordaland" for 7. juni iaar fortælles det saaledes som en selvfølgelighet at rypesnarene blir staaende efter den lovlige fangsttids utløp. Bladet skriver:

To gutar fraa Rong i Bordalen, Lars Graue, 14 aar, og Brynjulv Rong, 12 aar, skulde ut i marki og taka ned rjupesnarone sine, so dei ikkje skulde vera faarlege for smaalambi, naar ein no skal sleppa smalen til skogs.

Lovene virker ikke automatiske. Opsyn!

TAM RØI. Paa en liten skogsplads ved nordre ende av Storsjøen, ytre Rendalen, er i vaar iagttat en underlig røi. Den hadde fattet forkjærlighet for barna og kom flyvende regelmæssig to timer om dagen, om morgenen og eftermiddagen. Fra gjærdet hoppet den ned og spaserte sammen med barna. Disse sparket fotball med en gummiball, og voksne iagttagere meddeler, at ballen endog kom bort i røien, uten at den reagerte noget større paa det. Ogsaa de voksne paa pladsen fattet den fortrolighet til, men den var sky likeoverfor fremmede som kom forat se den rare røi. Den blev saa fortrolig med barna, at de fik ta den i sine arme og stryke den akkurat som en høne. Før pinse forsvandt den. Forhaabentlig er den ikke skutt av nogen krypskytte. Hvilket syn, om den en vakker dag kommer spaserende for at præsentere sin familie!

R. N.

Vær hilset igjen —

Saa staar jeg igjen under Djuptjedn-knatt
i læ for en skarvevinn,
se frosten har fart over fjellet inat
og veltet sit farveskrin!
Det er som en liten eventyrbitt
fra et av Aladdins slotter,
som regnbuen la sig til hvile litt
og lot sine straaler faa pile fritt
– men ute paa myra vimpler det hvitt
med myldrende myrulldotter!

Vær hilset velsignete vidde igjen –
hvert lyngblad i høstdagens brann –
hver hvithaaret kjæmpe som lænn imot lænn
staar skjoldvakt i syningens rann!
Der dirrer en hauk over Snuenfjells gavl –
vær hilset kollega og granne!
Og oppe fra nysneens skinnende skavl
gaar bekkenes sølvbaand i spring og i kavl, –
jeg hilser dig fjellbekk! dit signete skravl
er eventyrdrømmen i landet.

I. H. N.

Høstjagten 1922.

Bortset fra de nordligste landsdele maa der i det store og hele siges at ha været uaar paa praktisk talt alt smaavildt i Norge.

Alt ialt har jagtaaret i vore 3 nordligste fylker været tilfredsstillende.

Den overmaade gunstige sommer har formentlig git vildtet, særlig ryperne, de bedst mulige vilkaar. Der har været store og vel utviklede kuld og paa de fleste steder en bestand som har git bra jagt. For Tromsø meldes saaledes om 150—200 fugl i gjennemsnit pr. mand. Paa sine steder ser det ut som om der har været 2 klækninger. En meddeler skriver saaledes fra Ibestad: „Der var meget fugl og tydeligvis 2 aldre av kuldene — en størrelse som var fuldvoksen med skrattende ungstegger. Og næsten like ofte kuld, hvor utviklingen var lidt over pipkyllingstadiet. Der var saapas fugl, at jeg hver dag maatte kunne skutt ca. 40 fugl, om jeg hadde lagt an paa det. Jagten var forresten for en stor del meget vanskelig, paa grund av at ryperne laa i bjerkeskogen. Saavidt jeg har hørt var bestanden i Troms fylke jevnt over god."

Kommer man ned til Trøndelagen, gir beretningerne et helt andet billede.

Som bekjendt var fjoraaret der (en endeløs regnsommer) meget daarlig. Bestanden var allerede ifjor høst liten og blev i vinterens løp reducert ved snarefangst og topjagt.

Tiltrods for den gunstige sommer var vildtbestanden meget daarlig. Fandt man ryper, var kuldene oftest bra, men der var meget langt imellem dem. Skogsfugl er der meget litet av. Hare ganske godt. Enkelte meddelelser tyder paa at bestanden av ryper utover mot Nordmør og Romsdal har været noget bedre.

Mot Røros og nordheldet av Dovretragterne har forholdene været meget slette.

Søndenfor Dovrefjeld har jagtsæsonen i det store og hele været yderlig slet. Baade Nordre Østerdalen og Gudbrandsdalen har git et yderst daarlig jagtutbytte i det hele taget, om der end findes flekker med bedre resultat. Saaledes beretter en jæger om forholdsvis bra jagt paa Kvikne, 160 fugl paa 14 dage paa 3 mand. Enkelte terrænger omkring Tønsettragterne og omkring Sølensjøen skal ogsaa ha git forholdsvis respektabel rypejagt.

Men i det store og hele er saavel Østerdalen som Gudbrandsdalen i uaarets tegn.

Det samme er tilfælde med Valdres og Hallingdal, hvor resultatet i det hele er yderst slet, tiltrods for enkelte lokale undtagelser.

Hardangervidden og nærmeste omegn har i det store tat været slette. Særlig i Hardangerviddens utløpere mot Numedal har aaret været et rent uaar for ryper og alt smaavildt. Selve den centrale vidde har git maatelige resultater.

Mjøsvandstragterne har i alle fald ikke hat uaar. Likeledes meldes om ganske god bestand sydligere i Østtelemarken. Her skal ogsaa være relativt godt med hare.

For Vesttelemarken og i Heiene og over hele Vestlandet opover til Søndmør har efter alt at dømme jagten iaar git meget slette resultater.

Alt ialt kan aaret for det sydlige Norges vedkommende karakteriseres som et uaar. Og dette gjælder ikke bare rype, men i høi grad ogsaa skogsfuglen. Relativt bedst er kanske bestanden av denne i den sydøstlige del av landet, samt i kystegnene paa Sørlandet. Haren er ogsaa paa mange steder meget sparsom, om der end meldes om stor og voksende harebestand paa sine steder. Andre steder derimot er den meget faatallig.

Har sæsonen været sørgelig for jægerne, har den i visse henseender været meget interessant og lærerik. Den har allerede avfødt og vil sikkerlig fremdeles komme til at avføde en betydelig diskussion av aarsakerne til disse voldsomme variationer i vildtbestanden, som vi nu har oplevet bare i løpet av ganske faa aar. Det er ganske klart at aarsakerne til variationerne i vildtets mængde maa være meget sammensatte. Saavel jagt som fangst, rovdyrenes forekomst, klimatets luner samt sygdomme, bidrar naturligvis hver sit til at frembringe variationerne. Men hvilken rolle de forskjellige momenter spiller, er efter vor mening ikke mulig at bedømme sikkert, saa liten som vor kundskap endnu er om disse ting.

En ting har imidlertid denne sæsons erfaringer lært os sikkert. Sygdom blandt vildtet spiller en langt større rolle end nogen av os tidligere har kunnet forestille os.

Særlig er dette slaaende for skogsfuglens vedkommende. Fra øvre Numedal, Hallingdal, Valdres, over hele Vestoplandene, fra søndre Gudbrandsdalen og Østerdalen foreligger meddelelser om fund av død skogsfugl i mængdevis. Skogene er praktisk talt tomme for fugl og fuglen findes død i mængder. Og disse funds betydning støttes ved iagttagelser over bestanden og gangen i den hele miséres forløp. En beretning fra en Kristiania-jæger, som har 10—14 000 maal blandet rype- og skogsfuglterræng i Gol er saaledes meget karakteristisk.

Han beretter hvorledes han vaaren 1922 blev glædelig overrasket over et storartet fugleliv paa lekene. Han sier: „Rypesteggen skrattet, orhønen kaklet, røien snøvlet og tiuren spilte saa det var en lyst. Et liv over hele skogen, saa det var en fryd for øie og øre. Jeg overdriver ikke naar jeg sier at paa en tiurleik, jeg har, kunde tælles 20—30 røier under spillet om morgenen. Det var omtrent umulig at gaa paa tiuren." —

De forventninger om god bestand til høsten som dette naturligvis røbet, blev imidlertid helt skuffet. Vedkommende jæger beretter om, hvorledes han i sine 10—14 000 maal kun fandt 1 gammel tiur, 1 rype og 3 orfugl.

Tiuren var utrolig luset.

Bønderne kunde berette at der tidlig paa sommeren hadde været mange kuld av storfugl. Fra mange hold hørte han at der tidligere paa sommeren var fundet død fugl, baade ung fugl og gammel, storfugl og ryper døde i mængder. Et forhold som forøvrig høres om i hele Hallingdal og som ogsaa meddelelser fra dr. Bruun bekræfter.

Professor Knut Dahl, som i 10 aar har jaget i samme terræng mellem Hallingdal og Numedal, beretter følgende:

„Jeg og mine jagtkamerater overtok vort blandede skogsfugl- og rypeterræng i 1913. Bestanden var da meget beskeden, særlig sammenlignet med de store aar som var gaat nys før. I det store og hele har jagten efterhaanden blit bedre og bedre. Særlig merkelig var fremgangen i 1917. Den kulminerte i 1919 med utrolige mængder av storfugl og orfugl. Var i 1920 fremdeles glimrende, og bestanden var da vi sluttet jagten høsten 1920 langt større end da vi for 8 aar siden begyndte.

Vinteren 1920—21 forsvandt det meste av fuglen. Sommeren 1921 var meget tør. Der var litet fugl at se, enten dette nu kom av daarlige ernæringsforhold eller av flytning. Der fandtes død skogsfugl i nabobygden. Høstjagten var saa elendig, at vi praktisk talt ikke jaget. Vinteren 1921—22 var likeledes elendig.

Vaaren 1922 reiste jeg op paa spiljagt og blev glædelig overrasket over en fuglmængde paa tiurlekene som jeg aldrig har oplevet maken til. Der var saa meget hanfugl som spillet og saa meget røi som skræmte, at det var ganske umulig at stille paa tiuren.

I alle de aar, jeg har jaget i disse tragter, har jeg aldrig set noget tilnærmelsesvis tilsvarende.

En skulde efter dette ventet at der hadde været masser av kuld om sommeren. Men dette slog ikke til. Jeg gik over adskillig med hund i juli og august, men alt jeg fandt var et ensligt rypekuld, 2 enslige rypekyllinger samt endel gamle tiur og røi. Den eneste ungfugl jeg saa, var en enkelt ungrøi.

25de og 26de august gik jeg og min søn over 30 - 40 000 maal med min gamle prøvede hund, og alt vi fandt var 4 gamle tiurer, 1 røi, 1 hare, 2 rypekyllinger (enslige) og 2 gamle rypestegger som laa sammen. Paa den anden jagtdag fandt vi 2 døde røier, altsaa flere døde røier end vi saa av levende.

Senere har min bror været der i hele september. Der er skutt ca. 12 ryper, 4 røi, 1 syk orfugl og et par harer samt set nogen enkelte storfugl. Samtidig er der notert 12 fund av døde skogsfugl."

Lignende fund er gjort i Dagalien.

Likeledes meddeler overretssakfører Chr. Sommerfelt fra Tunhovd at han selv i jagttiden fandt 1 død tiur og 1 halvdød orhøne, samt at der av naboerne var fundet adskillige døde baade ryper og aarfugl.

Fra avisreferater og talrike konferanser med jægere er det kjendt at mangelen paa skogsfugl og massefundene av døde fugl strækker sig ut over Hallingdal og Valdres, over Vestoplandene og Lillehammertragterne. Fra det sidste sted meddeles av paalitelige iagttagere at der var bra kuld paa forsommeren, men ihøst fandtes hovedsagelig død fugl.

Selv saa langt øst som fra Engerdal meddeler lensmand Nordhagen paa forespørsel: „Det forholder sig rigtig at man i tragterne her, saavel i Fæmundskogen som længer syd har fundet døde fugle. Saaledes har to jægere her i dalen fundet 3 voksne røier, der hadde krepert, og ganske sikkert av lus. De viste sig at være aldeles fuldt besat. I Saamaadalen kom man over en tiur, der var saa befængt med lus, at den neppe kunde flyve."

Fra Rjukan og Kviteseid er ogsaa indsendt død fugl.

Som det sees, er det ikke bare skogsfugl, men ogsaa rype, som er fundet døde, og denne dødelighet blandt ryperne strækker sig langt videre. Saaledes beretter jægere fra Valdres, fra Tønset, fra Os i Østerdalen om fund av døde ryper i ikke ringe mængder. Og der foreligger beretninger som for ryperne vedkommende viser lignende tilstande som ovenfor er skildret for skogsfuglens vedkommende.

Saaledes skriver Sevald Grotli, at han aldrig har set saa mange ryper efter parringstiden som i vaar, men bestanden var i høst ynkelig.

Kandidat O. Olstad, som med bidrag av N. J. & F. F. har gjort iagttagelser over ryperne i Sjodalen i hele sommer, skriver 5te august:

„Jeg kom hit op i slutten av mai og saa da ikke saa litet rype. Stamfuglenes antal forekom mig at tale for et nogen-

lunde godt aar. Saaledes saa jeg optil 21 stykker om dagen og av disse var det omtrent like mange hanner og hunner.

Rugningen begyndte i første halvdel av juni og de første kyllinger observertes den 29de juni. Disse var netop klækket og laa like ved redet. I tiden indtil den 15de juli fandt jeg nu flere kuld med smaa unger, som alle saa ut til at være i bedste velgaaende, og jeg hadde efter de iagttagelser, jeg gjorde, da al grund til at gaa ut fra at klækningen var gaat bra og at man kunde vente et godt aar.

Heri blev jeg imidlertid skuffet. Jeg har nu paany gaat over en stor del av det omraade, jeg har valgt at gjøre mine iagttagelser paa, og det syn, som her møtte mig, var yderst trist. Jeg skal saaledes nævne hvad jeg iagttok den 3dje august i Ruslirundhø, da dette bedre end lange beskrivelser vil vise forholdet. Jeg saa da: 7 enslige hanner, 6 par (♀ + ♂) uten unger, 1 han med 2 unger og 1 hun med 4 unger. At der optræder kuld, hvor hunnen mangler, har jeg ofte iagttat i daarlige aar, og denne iagttagelse er forsaavidt av interesse, som det viser at ugunstige veirforhold ikke kan forklare alt; ti man maa jo gaa ut fra at den voksne hun maa kunne klare saadanne vanskeligheter.

Angaaende de hittil observerte ungers størrelse, saa varierer disse noksaa meget. I de to ovenfor nævnte kuld var de saaledes henholdsvis 125 og 70 gram.

Skal jeg derfor dømme efter det jeg har set hittil, saa maa jeg si at man her oppe i høst neppe vil finde andet end gammel rype. Et og andet kuld vil det naturligvis findes, men mange tror jeg ikke det blir.

Jeg hadde jo nu tænkt at begynde med merkning, men om dette nu er lønnende, vet jeg ikke; ti kyllingerne, som jo er de man lettest kan fange, er som ovenfor nævnt yderst sparsomme.

Angaaende det øvrige vildt har jeg svært litet at meddele. Jeg har iagttat 2 à 3 røikuld, og disse var svært pene med 5 og 6 kyllinger.

Hvis De sætter noget av dette ind i N. J. & F. F.s tidsskrift, saa bed de herrer som betragter jægeren som den eneste aarsak til de daarlige rypeaar, at ta sig en tur hit op nu før jagttiden og se paa forholdet."

Den sygdom eller de sygdomme som saaledes utvilsomt har herjet vildtet over store dele av landet, er os helt ukjendte, saavel med hensyn til art som virkemaate. Det eneste vi vet er at der er fundet parasiter over store dele av landet baade paa ryper og skogsfugl.

Men saa meget viser erfaringen i alle fald med sikkerhet: Vi staar her overfor fænomener som klart viser at der findes

aarsaker til svingningen i vildtbestanden, som utvilsomt maa være av langt alvorligere natur end de aarsaker som skyldes menneskets indgrep eller jagtens indgrep.

Det som nu bør overveies er for det første hvad der kan gjøres for at motvirke den nuværende slette tilstand.

Ut fra erfaringen om tidligere slette vildtaar kan man vel gaa ut fra at naturen selv vil reparere skaden, at vildtbestanden atter av sig selv vil ta sig op selv under vore nuværende frednings- og jagtforhold. Men for at hjælpe til at bestanden hurtigere kan komme sig paa fote turde der dog være plads for ekstraordinære foranstaltninger.

Norsk Jæger- og Fiskerforenings bestyrelse har derfor til samtlige tilsluttede foreninger sendt følgende rundskrivelse:

„Under høstjagten iaar viste det sig at smaavildtbestanden over store dele av landet var liten, og de fleste jægere hadde et meget ringe utbytte av sin jagt.

De almindelig anførte grunde – for sterk jagt og fangst og uheldig veir i klækningstiden – strækker ikke til at forklare nedgangen i vildtbestanden. Efter hvad der foreligger av indberetninger og oplysninger kan der ikke være tvil om at vildtet har været herjet av farlig sygdom eller sygdomme.

Dels i dagspressen, dels ved henvendelse til Norsk Jæger- og Fiskerforening har der været foreslaat forskjellige foranstaltninger for at bøte paa disse ekstraordinære tilstande. Der har endog været foreslaat totalfredning av alt smaavildt i flere eller færre aar.

En saa vidtgaaende foranstaltning frembyr imidlertid efter bestyrelsens mening de største betænkeligheter. En totalfredning rammer ikke alene jægerne, men vil ogsaa paa det føleligste berøre alle jagteieres økonomi og vil paa mange maater ha ganske vidtrækkende følger for forretning, samfærdsel og turistliv.

Inden man tar standpunkt til kortere eller længere totalfredning bør det derfor efter bestyrelsens mening paa det grundigste overveies, hvorvidt ikke tilfredsstillende resultater kan tænkes opnaaet ved en fornuftig indskrænkning saavel av høstjagten (senere indtræden av jagttiden) som av vinterjagten og fangsten og av spilskytteriet, alt selvfølgelig som midlertidige nødsforanstaltninger.

Likeledes bør det efter bestyrelsens mening komme under overveielse, hvorvidt ikke forskjellige synspunkter maa gjøres gjældende overfor private jagteiendomme og overfor stats- og bygdealmenninger, hvor hverken antallet av jægere eller deres ret til smaavildtets beskatning er begrænset.

Inden bestyrelsen tar endelig standpunkt til disse spørsmaal vil den sætte pris paa at faa en indberetning fra den ærede

forening om bestanden av smaavildtet inden Deres distrikt og om Deres mening om de oven antydede kriseforanstaltninger.

Vi vil ogsaa gjerne ha meddelelse om alt, hvad De maatte ha bragt i erfaring til belysning av sygdomsspørsmaalet.

Da saken tænkes behandlet paa et forestaaende høstmøte, er det av den største betydning at faa svar saa snart som mulig."

Svar paa denne skrivelse er allerede begyndt at indkomme og vil naar de foreligger bli offentliggjort i tidsskriftet. Bestyrelsens stilling til spørsmaalet vil senere bli avgjort, efterat saken har været drøftet paa et høstmøte.

Med hensyn til spørsmaalet om aarsakerne til vildtbestandens vekslinger har bestyrelsen allerede længe hat sin opmerksomhet paa denne sak. Allerede for henved et aar siden nedsatte den et utvalg bestaaende av hrr. Hallvard Torgersen, sekretær H. Kinck og professor Knut Dahl til at avgi en betænkning i saken. Utvalget har for nogen tid siden avgit saalydende betænkning:

„Fra gammel tid har jagten været en av vort folks næringsveie, og den er det den dag idag. I svundne aarhundreder og under primitive forhold har den utvilsomt været av overveiende betydning. Men under landets utvikling har den hos os, som hos de fleste kulturfolk, blit trængt mere og mere i bakgrunden. Jordbrukets, fiskeriernes og industriens stigende betydning har hos os efterhaanden blit overveiende, og selvsagt med rette. Men en tænksom iagttager kan ikke være blind for at jagtens nationaløkonomiske betydning hos os gjennem lange tider har været tilsidesat og undervurdert. Hos os har mere og mere den opfatning faat indpas, at vort vildt bare er en svindende levning fra primitivere tider, en levning som vistnok kan være tilstrækkelig til at yde en kummerlig binæring for visse bygder og en adspredelse for landets jægere, men hvis økonomiske betydning er underordnet.

At denne opfatning er meget langt fra virkeligheten og fra de muligheter som en rationel jagt- og vildtpleie indebærer, viser noksom forholdene i to saa utprægede kultur- og industrilande som England og Tyskland. Begge steder har det vist sig mulig at opnaa et meget stort utbytte av jagten ikke bare i pekuniær henseende (ved bortleie til sportsjagt), men ogsaa i form av vildtrigdom og kjøtproduktion. Talende er i saa henseende de skotske og nordengelske lyngvidder, hvis utbytte efter den engelske Grouse Committee's rapport i 1912 kunde ansættes til £ 1.270.000,– aarlig, et beløp som fordelte sig saaledes:

Netto indtægt	£ 431.800
Lønninger	- 444.500
Driftsomkostninger . . .	- 393.700

Og disse resultater er, som de store beløp til lønninger og driftsomkostninger viser, fremkommet ikke bare ved en fornuftig administration, men ogsaa ved anvendelsen av arbeide, omtanke og kapitalutlæg til jagtens fremme. Et betydelig arbeide er i England da ogsaa ofret paa at finde fornuftige driftsformer for rypejagten og studere vildtets vilkaar og sygdomme, og dette arbeide har i høi grad klargjort denne jagts vilkaar og økonomi i England og Skotland.

De bedste lyngvidder i Storbritannien kan saaledes ved rationelt stel gi et gjennemsnitlig aarlig utbytte i 10-aarsperioden av indtil mere end 1 rype pr. acre, altsaa et utbytte av 100 ryper paa 420 maal fjeld, og det endog paa store vidder av indtil 10 à 20 000 maal.

Et slikt utbytte og en slik vildtmængde kan der ikke tilnærmelsesvis endog paa svære og rike strækninger findes noget sidestykke til i vort land.

De sterkt dyrkede og vidt industrialiserte kulturlande England og Tyskland har saaledes et vældig pekuniert utbytte av sin jagt og en stor vildtmængde, og dette skyldes ikke de naturlige vilkaar. Det skyldes menneskenes maalbevisste rationelle arbeide med dets levende vildts behandling og jagtens drift.

Hos os, hvor næsten 300 000 kvadratkilometer eller mere end ni tiendeparter av landet er skog, beitestrækninger og fjeld, egnet for vildt, hvor naturen har lagt saa meget tilrette for vildtets trivsel, der blir enhver som har set Englands og Tysklands vildtrikdom slagen over det paafaldende misforhold mellem vildtmarker og vildtmængde.

Den som ønsker at danne sig et begrep om de værdier, som dyrelivet i disse ni tiendedele av vort land kaster av sig, han vil straks forbauses over det ringe omfang av kundskap som foreligger.

Det er f. eks. karakteristisk at det nylig utkomne Økonomisk Geografiske Atlas over Norge av general P. Nissen, et verk som særlig sigter paa at skaffe oplysninger om næringsveien, ikke indeholder et ord om jagten, end si har viet den noget avsnit.

Vi har ganske god greie paa hvad jordbruk, skogsbruk og bergverksdrift, fiskeri og fangst kaster av sig, og der ofres av det offentlige store midler ikke alene til disse næringsveiers administration og praktiske fremme; men betydelige midler har gjennem lange tider været ofret til at klarlægge deres betydning og vilkaar og videnskabelig belyse de naturforhold, hvorav de er avhængige, og de økonomiske love som behersker dem.

Men jagten, som, bortset fra beite, utnytter ni tiendedele av landets areal, er den dag idag uten ordnet administration, uten brukelig statistik, uten maalbevisst undersøkelse av dens økonomiske vilkaar og de naturlove, hvorav den er avhængig.

Et planmæssig arbeide for denne næringsveis utvikling og forbedring har fra det offentliges side været meget forsømt. Det offentliges omsorg for jagten har i alt væsentlig begrænset sig til lovgivningsvirksomhet. Man har paa dette omraade visselig forsøkt at bygge vor lovgivning paa den kundskap som foreligger om jagten og vildtet; men ingen opmerksom iagttager kan dølge for sig selv, at denne kundskap er saare mangelfuld og at denne manglende kundskap paa vigtige omraader har git de trufne bestemmelser usikkerhetens og tilfældighetens præg. Vi har vistnok, takket være henfarne forskere, en viss sum av viden om vore vigtigste vildtsorters biologi i sin almindelighet. Men angaaende selve jagtens økonomi og fremforalt angaaende selve vildtets økonomi er kundskaperne yderst mangelfulde.

Hvad vet vi for eksempel angaaende landets og de forskjellige landskapstypers evne til at producere vildt? Hvad kjender vi til de indtægter som jagten indbringer? Hvad kjender vi til de naturlove, hvorav vildtets trivsel og formerelse avhænger, de love som betinger de vældige variationer i vildtbestanden, som er et av de mest paafaldende karaktertræk i vor jagthusholdning?

Der kan paa dette omraade stilles spørsmaal i det uendelige, og til alle slike spørsmaal er der kun at svare: Vi vet litet og intet.

Vor viden befinder sig her paa et lignende primitivt stadium som vor viden om jordbruket, skogbruket og fiskerierne befandt sig for 2 – 3 menneskealdre siden, førend der blev optat et planmæssig arbeide for at belyse og videnskabelig utforske disse næringsveies værdier, behov og naturlige vilkaar.

Fra privat hold har der fra tid til anden været gjort visse tiltak. Saaledes har Norsk Jæger- og Fiskerforening, assistert av landets lokale jæger- og fiskerforeninger, efter fattig evne ydet sine bidrag dels til offentliggjørelsen av oplysninger om jagten og vildtet, dels ved at fremme den offentlige diskussion om jagtens og vildtpleiens vilkaar, dels ved et positivt arbeide til vildtbestandens ophjælp.

Dette sidste har fornemmelig bestaat i et vidt organisert arbeide for de skadelige rovdyrs bekjæmpelse, dels ved undervisning i rovdyrfangst, dels ved utlaan av fangstindretninger, dels ved direkte bidrag til præmiering av rovdyrfangst. I dette arbeide har de fleste av landets jæger- og fiskerforeninger deltat meget aktivt under Norsk Jæger- og Fiskerforenings ledelse.

Ved andre tiltak har N. J. & F. F. arbeidet for at øke vore kundskaper om jagten og vildtet. Blandt disse kan nævnes foreningens mangeaarige bestræbelser for at tilveiebringe en jagtstatistik, idetmindste av repræsentativ art. Saaledes er en statistik over fældede elg og vildren samt hjort tilblevet paa foreningens initiativ og blev i aarene 1888—1911 bearbeidet og utgit av foreningen indtil den overtokes av Skogkontoret. Likeledes har foreningen bestræbet sig for at fremskaffe en repræsentativ statistik for smaavildt.

Problemerne angaaende de store vekslinger i vor vildtbestand har ogsaa været gjenstand for foreningens arbeide.

Disse problemer staar paa den ene side i intim forbindelse med spørsmaalet om vildtets bevægelser fra sted til sted, og en brukelig statistik, selv av repræsentativ art, kan her gi visse resultater; men den sikreste metode til studier av vildtets bevægelser bestaar i merkningen av vildt. Saadanne har da ogsaa i en aarrække været utført av foreningen. Paa den anden side kan variationerne i vildtets talrikhet heller ikke belyses i sine aarsaksforhold, saalænge vi er i uvidenhet om de vildtsygdomme, hvis eksistens vi mere end aner, men hvis natur og virkemaate vi hittil kun har erkjendt i visse spredte træk og indicier. I følelsen av dette omraades vigtighet har da ogsaa Norsk Jæger- og Fiskerforening efter evne søkt at støtte saadanne studier, og de eneste hittil opnaadde resultater, dyrlæge Willumsens coccidiosesiudier, er støttet av foreningen.

Om samtlige disse private bestræbelser gjælder det imidlertid til dato, at det paa grund av manglende midler ikke har været mulig at gi dem en omfattende planlæggelse og utføre dem i en maalestok som paa nogen maate svarer til opgavernes store omfang.

Skal disse mange opgaver kunne fremmes, trænges der langt større pengemidler end man hittil har kunnet raade over.

Det er komiteens opfatning at foreningen bør opta en omfattende og planmæssig undersøkelse av vildtets og jagtens økonomi, en undersøkelse som vil være av den største betydning og formentlig vil kunne bli grundlæggende for vor kundskap og forstaaelse av denne næringsvei og vil kunne bane veien for fremtidens arbeide med denne sak.

Den henstiller derfor til bestyrelsen at opta arbeidet for at skaffe saavidt betydelige pengemidler, at arbeidet kan optas med kraft og uavhængig av de trykkende økonomiske hensyn, hvorved det hittil altid har været begrænset."

Da fundene av døde fugl i jagttiden i høst begyndte at rapporteres, sendte bestyrelsen gjennem N. T. B. en anmodning om at indta i pressen en opfordring til at indsende fundne døde fugle til N. J. & F. F. Disse fugle blev sendt til prof.

dr. S. Torup ved Universitetets Fysiologiske Institut, som elskværdig paatok sig den videnskabelige undersøkelse.

Efter at ha foretat de undersøkelser som har mulige, er imidlertid professoren efter samraad med dyrlæge Willumsen kommet til det resultat, at det er umulig paa basis av disse spredte fund at uttale noget bestemt angaaende sygdommens art, og de to herrer er blit enige om at opstille en foreløbig plan for en større omfattende undersøkelse av aarsakerne til vekslingen i rype- og skogsfuglbestanden.

Forslaget er saalydende:

„Spørsmaalet om vekslinger i rypebestanden og skogsfuglbestanden og aarsakerne hertil har aar for aar tiltrukket sig mere og mere opmerksomhet.

Dette er forstaaelig og berettiget. Det er i første række et nationaløkonomisk spørsmaal av betydning. Vi mangler ganske vist en sikker og fuldstændig statistik over værdien av vort fuglevildt, men der er ingen tvil om at den samlede aarlige værdi av jagt og fangst andrager til *betydelige summer*. Den tilgang av næringsmidler som skyldes rype- og skogsfugljagten, danner ingen uvæsentlig tilvekst i vor *folkeernæring*. Men hertil kommer jagtens betydning som sport, indtægten av leie av jagtlænner. Spørsmaalet har endelig en stor videnskabelig interesse, som gaar utover de specielle forhold for disse fugles vedkommende. Den er et led i det almindelige biologiske spørsmaal om aarsakerne til variationerne i arternes individtal.

Norge bør ta denne sak op til løsning. Der er vel neppe noget andet land, hvor dette fuglevildt spiller en saa stor rolle som i vort.

Der foreligger ganske vist allerede en stor mængde iagttagelser over de forhold som her kommer i betragtning. Mangt et godt tiltak er gjort. Gjennem hele vor jagtliteratur har spørsmaalet været ivrig debattert. Men det kan ikke negtes, at man hittil har arbeidet uten systematisk plan. Iagttagelserne har været spredte og tilfældige. Alt for ofte har de været præget av at de bevisst eller ubevisst er blit til med forutfattede meninger og opfattelser for øie, og endnu oftere har de været tydet paa ensidig maate. Væsentlige sider av saken (som dyrenes ernæring og ernæringsbetingelser og endnu mere deres sygdomme) har kun i ringe grad eller aldeles ikke været tat i betragtning.

Resultatet er, at vi i dette øieblik i virkeligheten kun har en række teorier og personlige opfattelser, som tildels staar skarpt mot hinanden og hvorav de fleste kun er generalisationer paa grundlag av et høist ufuldstændig og av tilfældige forhold præget iagttagelsesmateriale.

Skal man naa til en løsning av dette spørsmaal, maa man gaa frem efter en fælles, paa videnskabelige principer hvilende plan og *samtidig og maalbevisst anstille iagttagelser over alle de faktorer, som kan komme i betragtning som aarsaker til variationerne.*

Det vil, ialfald til en begyndelse, være hensigtsmæssig at koncentrere undersøkelserne over vekslinger i rypebestanden, da forholdene her vistnok er mest oversigtlige og lettest tilgjængelige for undersøkelsen.

Men ogsaa dette kræver et omfattende arbeide og indebærer betydelige vanskeligheter, som økes ved selve forholdene i de tragter, hvor rypen lever: høifjeldet, vidjelænnet og den øverste bjerkeli. I det vidtstrakte og kuperte lænne med sine mange skjulesteder for fuglen, er det vanskelig at skaffe sig en oversigt over bestanden, de enkelte kuld og individer og at følge deres færd og liv, vanskelig at finde de syke og døde fugl.

Det vil neppe være gjennemførlig at utstrække undersøkelserne til hele vort rypelænne. Det vilde kun resulterere i at vi endnu engang faar en samling av spredte iagttagelser, som ikke lar sig bearbeide efter en fælles plan.

Men en saa utstrakt undersøkelse behøves heller ikke. Hovedspørsmaalene vil sikkert finde sin løsning ved anvendelsen av en „repræsentativ" metode, idet man utvælger enkelte lænner, som samtidig med at de repræsenterer en *gjennemsnitlig type av vore rypelænner er i besiddelse av betingelserne for en systematisk ordnet og nøiagtig utført iagttagelse av alle enkeltheter.* De maa være saavidt mulig let tilgjængelige og let oversigtlige, frembyde de gjennemsnitlige ernæringsvilkaar og betingelser for hækning og utvikling av fuglen. De bør ikke ligge isolert, men tvertimot være i kontakt med andre rypelænner. Helst maa det være lænner, hvis rypeforhold i lang tid har været iagttat og kjendt.

Med hensyn til *selve undersøkelsen ligger tyngdepunktet utvilsomt i en saavidt mulig direkte iagttagelse av de enkelte rypers liv og færden.*

Der maa derfor skaffes en oversigt over hækkepladser, over kuldenes opholdssteder og forholdet mellem kjønnene.

Egglægningen maa følges. Eggenes antal bestemmes.

Hækningen maa iagttas saa nøiagtig som mulig.

Efter klækningen maa kuldene følges.

Tilgangen av næringsmidler, saavel larver, insekter og andre dyr som plantenæringen maa undersøkes.

De meteorologiske faktorer maa bestemmes, ikke bare ved instrumenter, termometer og nedbørsmaaler, men ogsaa saadanne karakterer som ikke direkte kan registreres – insolationen – varigheten av regnet under klækningen o. s. v.

De kyllinger som er daarlig utviklet maa indfanges og undersøkes. Syke kyllinger og fugl maa likeledes dræpes og undersøkes og døde fugl indsamles i størst mulig utstrækning.

Fuglenes vandringer maa være gjenstand for en indgaaende opmerksomhet hele aaret igjennem.

Haand i haand med disse *undersøkelser i marken* maa gaa laboratorieundersøkelser av parasitologisk, bakteriologisk natur. Alle fundne døde eller syke dyr maa obduceres og underkastes en indgaaende undersøkelse.

Der bør endvidere anstilles forsøk med infektioner og overførelse av sygdomme for at bringe sygdommens ætiologiske og patogenetiske forhold paa det rene. Der bør i den anledning indfanges forsøksindivider og der bør anlægges en klækningsanstalt.

Der er her kun pekt paa en del av de hovedopgaver som kommer til at foreligge. Detaljerne med hensyn til ordningen og fordelingen av undersøkelserne maa bli gjenstand for nærmere bestemmelser, som i flere punkter maa bli avhængig av de valgte lænner.

Vi vil foreslaa at Norsk Jæger- og Fiskerforening sætter sig i spidsen for en undersøkelse av denne art paa det her skisserte grundlag.

Vi foreslaar at der:

1. Til bruk for undersøkelserne erhverves 4 – 5 rypelænner av passende utstrækning og saa bekvemt beliggende som mulig. Det vil være hensigtsmæssig at fordele disse over landet, t. eks. Østerdalen, Gudbrandsdalen, Valdres og Hallingdalen, eventuelt Telemarken, og i Sør- eller Nord-Trøndelag. Det vilde selvsagt være interessant om undersøkelserne kunde strækkes til Vestlandet og Nordlandet. Maaske vil saadanne lænner bedst og lettest kunne erholdes i stats- eller bygdealmenninger.

2. I hvert av disse lænner ansættes en fast opsynsmand, som maa ha bolig saa nær lænnet som mulig. Der maa hertil vælges interesserte mænd, som er gode iagttagere og som erholder indgaaende instruktion om opgaverne og arbeidsmaaten. Til hans hjælp maa ansættes assistenter. Al jagt paa disse lænner maa selvsagt foregaa efter instrukser i overensstemmelse med forsøksplanen.

3. I eller i umiddelbar nærhet av *et* av de saaledes valgte lænner indredes i forbindelse med opsynsmandens bolig — et litet laboratorium for de undersøkelser som helst maa foretas i marken, og hertil knyttes klækningsanstalten.

4. De mer specielle undersøkelser utføres av specialister paa de enkelte omraader av undersøkelserne.

5. Ledelsen av undersøkelserne maa lægges i hænderne paa en komité, hvis formand har det overordnede tilsyn med og ansvar for undersøkelsernes gjennemførelse. Denne komité ordner ogsaa den endelige bearbeidelse av resultaterne. Til hjælp for formanden ansættes en forsøksleder og sekretær, som har den daglige ledelse av undersøkelserne og tilsyn med forsøksfelterne og de paa disse ansatte opsynsmænd. Han mottar materialet fra felterne, fordeler det mellem specialisterne o. s. v.

Selvsagt maa komiteen ogsaa sætte sig i forbindelse med interesserte jægere og andre naturvenner utover landet og indhente deres erfaringer. Den maa søke at samle statistiske data i saa stor utstrækning som mulig for hele landet.

Undersøkelserne maa for at gi tilfredsstillende resultater strække sig gjennem en række aar, neppe mindre end 5. Der bør hvert aar utgis en foreløbig redegjørelse for de vundne erfaringer.

Budgettet for disse undersøkelser vil ikke kunne opgjøres i enkeltheter forinden den endelige plan foreligger. Det forutsættes at komiteen og dens formand er ulønnet. Derimot vil forsøkslederen og sekretæren være at lønne paa en saadan maate, at han vil kunne anvende i hvert fald den væsentligste del av sin tid og arbeide paa saken. Med hensyn til forsøkslænnerne er der jo god mulighet for at disse vilde kunne stilles til raadighet av staten eller kommunerne.

De vigtigste utgiftsposter vil da bli:

Lønninger til forsøksleder og opsyn . .	ca. kr.	12 000.00	aarlig
Honorar til specialister, indsamling av statistik og reiser	„ „	5 000.00	„
Laboratorieutstyr og drift av klæknings-anstalt	„ „	3 000.00	„
	Ialt ca. kr.	20 000.00	aarlig

Det er at haabe og vente at undersøkelserne vil bidra til at man i hvert fald i visse retninger vil kunne lære at træffe foranstaltninger mot sygdomme hos ryperne. Heri er saavel staten som de landskommuner som eier almenninger interesseret.“

* * *

Av de indløpne beretninger hitsættes:

Fra Ytre Namdalen.

Sandsynligvis vil meldingerne fra Indre Namdalen om rype- og skogsfuglbestanden tyde paa daarlig bestand etc., idet, saavidt jeg har bragt i erfaring, jagten *der* har været skral.

Da jeg antagelig er den eneste jæger, der har forsøkt de aller ytterste øer mot havet her, kan tidsskriftets læsere muligens ha litt interesse av at høre endel herfra.

Det var ikke egentlig med store forventninger at vi 3 mand sterk tøffet avgaarde pr. motorbaat ut i den ytterste skjærgaard. Bestanden av fugl har baade i Indre og Ytre Namdalen i de sidste 3 aar været minimal.

Et litet haab hadde jeg dog, idet sommeren iaar den hele tid har været usedvanlig varm, desuten godt blaabæraar. Gik derfor ut fra at de fugl, der hadde ruget, utvilsomt vilde ha bra kuld.

Efter 4 timers „kjøring" kastedes ankeret ved 3-tiden om eftermiddagen, og kompaniet steg iland. — En av jægerne medbragte kun Krag-Jørgensen med henblik paa død og ødelæggelse over gaas og havørn -- nr. 2 hadde enkeltløp, da han ikke var flugtskytter – tilsidst undertegnede.

Øen hvorpaa jagten skulde drives er ca. $^1/_2$ mil i omkreds og virker som en eneste stor multemyr. Multerne var desværre plukket. Største høide over havet 30 meter. Hist og her mellem haugerne var der litt fjeldbirk og græs, og der fandt vi ryperne. – Hadde gaat neppe 80 meter fra baaten før den første stegg braset op, dog utenfor skuddvidde. Nogen skridt længere frem fløi op det første kuld. En rype fik forfald.

Kuldet var paa ca. 15 fugl – stor og velutviklet.

Jagten fortsattes, og i løpet av ca. 3 timer indeholdt sækken 14 ryper. Rifleskytteren forsvandt straks efter landgangen som en aand i en fillehaug, da han fik øie paa nogen havørne, der kredset lavt over tuerne.

Under turen utover øen hørtes en livlig hurtigild fra ham. Jeg gjettet paa at han hadde skadeskutt en ørn og nu laa og dundret den ihjel.

En stund efter kommer han imidlertid smilende tilbake med en rypestegg, som han hadde gjort et bra kikhul igjennem. Denne hadde sittet stille indtil det 8de eller 9de skudd traf.

Denne rype blev forresten riflejægerens eneste utbytte paa turen, idet gaasen, hvorav der var store flokker, og ørnene fridde sig selv.

Ryperne var lette paa vingerne og fløi langt, og da vi var ukjendte i terrænget, varte det en stund inden nye kuld fandtes. Var borti ialt 4 kuld, antagelig ca. 50 ryper.

Kvelden tilbragtes ombord med spisning, kortspil med forfriskninger.

Ryperne hadde adskillig rypelus paa sig, – nogen væmmelige bæst, der krabber forover, bakover og paa siden med samme rutine. Jeg brukte en støvlehæl og kakket dem med efterhvert som de forlot sine verter. Rypelusen er nemlig saa

haard, at en godt kan bruke knytnæven paa dem uten at de afficeres derav.

Næste morgen drog kompaniet ut igjen — samme fine, *for* varme veir. Nu fandt vi nye kuld, og hadde snart samme antal i sækken som dagen i forveien.

Men hvor længe var Adam i Paradis? 2 okser og 1 ko – alle uciviliserte og vilde – kom ansættende og skulde tyne bikja. Fik jaget dem en gang og gik saa en lang omvei — men bæstene holdt sig paa haugene og hadde blik som en falk. Fik de øie paa os, selv om vi var 600 meter borte, kom de ansættende.

At drive jagt under slike omstændigheter, er haabløst, og turen fortsattes til en anden ø. Her fik vi 5 ryper om eftermiddagen.

Da det den paafølgende morgen saa ut til styggeveir, hvad vi imidlertid ikke fik, fandt vi det fornuftigst at begi os indenskjærs, idet hele Atlanteren staar bent paa holmerne, hvor vi var.

Paa den først omskrevne ø vil jeg anslaa bestanden til ca. 150 à 200 fugl.

Dette er den saakaldte stationære kystrype, der selv midtvinters beholder endel brune fjær. Desuten kommer der om vinteren utover øerne i massevis av fjeldryper og liryper fra de inderste bygder, ja antagelig helt fra svenskegrænsen.

Disse ryper trækker dog tilbake utover eftervinteren, saa tilrest blir kun den stationære kystrype.

Av den grund bør man være forsigtig med beskatningen av kystrypen.

Paa øen var der en anden eiendommelighet. Det saa ut som om alle øernes tyvjoer hækket derute. Der var i hundrevis, for ikke at si tusenvis av denne fugleart. Paa hver en tue sat der tyvjoer.

Jeg har en mistanke om ikke disse fugle er skyld i at ryperne trives specielt godt paa denne ø, idet utklækningen foregaar i ro og sommeren forløper uten forstyrrelse av rovfugl.

Tyvjoen er nemlig den dristigste og mest paagaaende av alle sjøfugle og jager alt der heter høk, kraake, ravn. Av disse fuglearter saaes ingen der. Havørnen tar yderst sjelden ryper og skogsfugl, saa ørnens skade kan man sætte ut av betragtning.

Har senere været paa et par dages skogsfugljagt paa en større skogbevokset ø. Resultatet blev 9 orfugl og 2 ryper.

Mine erfaringer fra ihøst fastslaar følgende: Liten bestand fra ifjor, men paa grund av den varme sommer har de faa, der har hækket, store, velutviklede kuld. Hvad sier De om et orfuglkuld paa 13 stykker?

En anden eiendommelighet ihøst var at der var *haneaar*.

Av 9 orfugl 7 haner og 2 høner. Ungfuglen likesaa slu og stor som i oktober. Hanerne var helt sorte, kun litt brunt paa bringerne.

Jeg er tilbøielig til at tro at vi nu her i Namdalen har naadd bunden paa de daarlige aar og at næste aar vil opvise adskillig gunstigere resultater, hvis kommende vaars klækning etc. forløper normalt.

Abelvær 8de september 1922. *C. Bergan.*

* *
*

Nekrolog over høstjagten. – Der var en gang.

Aar efter aar har jeg skrevet ned mine indtryk fra høstjagten; det mest personlige og det som liten og ingen offentlig interesse hadde har jeg beholdt for mig selv, mens det øvrige har været at læse i dette tidsskrift.

Ogsaa iaar har jeg gaat svanger med at skrive litt. Men det er likesom ikke bokstaver og ord vil løpe fra pennen. Noget som antagelig skriver sig fra, at jeg ikke behersker emnet, det er noget som er borte for mig – og det som er borte, det er det væsentlige, det er det jeg skal skrive om, nemlig fuglen. Nu har det jo været skrevet saa meget om dette emne i dagspressen, at det kan se ut som mani at skrive mere. Men i betragtning av, at det er gjentagelsens hemmelighet der som regel seirer, skal ogsaa jeg, om redaktøren tillater det, gi uttryk for mine iakttagelser av vor vildtstamme.

Det er ingen hemmelighet for dette tidsskrifts læsere, heller ikke for en del av dagspressens læsere i Trøndelagen, at jeg tilhører den klasse av jægere som i mange aar har set pessimistisk paa vor fuglebestand. Jeg har altid fremholdt at indskrænker vi ikke det vi kalder *fangst* av fugl noget – ja meget, saa vil vi bli vidne til en fortsat decimering av vore vilde hønsefugle. Vi vil omsider opleve det samme for ryper, orfugl og bærfugl som vi nu er vidne til med jerpen, ogsaa de her nævnte fugle forsvinder i vor fauna.

Dette ser jeg paa bakgrund av hvad jeg personlig har set av, hvordan det vi kalder baade jagt og fangst drives av baade sportsjægere og erhvervsjægere. Lad os for en gangs skyld veie begge dele likt og inden den samme synsvinkel. For et er sikkert, at efterhvert som vort lands jagtlænner deles op i smaa parceller med flinke skyttere og gode hunder paa hver parcel, saa nytter det ikke et negte, at om man vil kan man beskatte sit lænne over dets ydeevne. Jeg har til og med hat den tvilsomme fornøielse at se den sidste fugl i et begrænset lænne skutt ned. Saa længe ikke jægeren eller jægrene vil

lægge en smule baand paa sig selv, særlig naar de gaar med magasingeværer, saa blir rypekuldene for sterkt beskattet mange gange. Det samme er tilfældet med topskytteren efter tiur. De lastede kjælker med tiur som vi var vidne til droges ned fra fjeldet i Meraker fortalte os med al ønskelig tydelighet, at begrænsningens maal og hensynet at bevare noget av tiurstammen var ukjendt i jægernes moral. Akkurat som rypekuldene av enkelte jægere om høsten tages op gang paa gang og beskattes, likedan er det naar topskytterne begynder at forfølge en tiurflok døgn efter døgn, ja uken ut om veiret tillater det og den sidste tiur av flokken ikke er skutt. Naar vi til denne beskatning lægger det vi saa vakkert kalder fangst, ja da har vi vildtpleien her i landet. Med fangst mener jeg selvfølgelig snarene. Disse torturindretninger som staar oppe baade sommer og vinter. Den 12te august iaar fandt landskapsmaler Arne Rockseth en orhane staaende i en snare. Den var saavidt død og kom til nytte. Men hvem er det som tæller alle hunfugle med kyllinger som blir snaret ihjæl i sommerens løp. Skoginspektør Aaeng fortalte mig forleden, at oppe ved hans eiendom i Meldal kom man over en orhøne som sat i en snare og rundt den fangne mor sat de smaa kyllinger. Heldigvis var fuglen i dette tilfælde levende og uskadt, saa den blev reddet. Baade av humanitære og av jagtøkonomiske grunde bør dette snaredyrplageri forbydes ved lov. Dette er en side av saken, naar der iaar landet over klages over litet og ingen fugl.

Den fornemste aarsak til decimeringen av vildtbestanden maa dog søkes i veir- og klækningsforholdene. Er veiret godt under egglægningen og en tid fremover efter klækningen, saa er det allikevel utrolig hvor vildtbestanden klarer sig; men træffer det ind med regn i uker og maanedsvis som ifjor saa nytter det ikke. Mange gange er det sne og kulde oppe i fjeldene selv saa langt ute paa sommeren som i juli. Den 2den juli i 1918 f. eks. hadde vi et saadant sneveir i Trøndelagen. Sneen laa hel oppe i fjeldbygderne saa langt nede som til en 400 m. o. h., og vi som befandt os i en høide av ca. 700 m. o. h. fik tilfulde føle hvad en saadan uveirsbøie har at si. Det var ikke uteværendes veir, og en tre-fire rypekuld som holdt til i nærheten av vor sæter gav os et tydelig indblik i rypemutters kamp for at berge sine smaa. Først laa hun i sneen og samlet dem under sig, siden flyttet hun nedover til barskogen med dem og her fandt hun bar mark og ly; men længere oppe i fjeldet strøk kyllingerne med. Dette konstaterte vi om høsten paa alle enkelte ryper som vi paatraf under jagten. Naar nu som ifjor røit og regn, delvis ogsaa kulde og kanske sne gjorde det av med størsteparten av kyl-

lingerne og man under fjoraarets jagt beskattet selve stammen, saa blir det ikke saa overvættes mange igjen til dette aar, naar vi trækker ifra hvad snarefangerne tok ivinter som var, siden den kontingent som gaar med til rovdyr og rovfugl m. v.

Det viste sig iaar, at de faa kuld som fandtes var nogenlunde normale, en seks – syv ungfugle og gammelrypene, vanlig ni sammen. For et par tilfælders vedkommende for vor del ogsaa flere.

Skal nu denne lille stamme av ryper som findes ivinter igjen være utsat for den saakaldte „fangst", ja da vil vi aldrig komme ut av denne misére men fortsætte med at lide under bekymringernes tegn.

Saa har vi hypotesen om flytninger.

La nu være at rypene stundimellem foretar korte og længere flytninger. Om høsten f. eks. har rypene et anfald av stor selskapelighet. De samler sig i store flokker og lever i det hele tat noksaa ambulerende. Særlig før sneen kommer for alvor. Men ikke før er sneen kommet, saa kommer den igjen til besindelse og fordeler sig nogenlunde jevnt igjen utover sine vante tilholdssteder.

Rypene er efter min mening, næst efter jerpen, en av de mest stationære av vore hønsefugle. Det er mere end nok av beviser for at saa er tilfældet. Paa vort eget lænne hvor søn efter far helt siden 1650 har bygget og bodd, har vi nogen specielle steder, hvor vi sikkert kan gaa og finde et rypekuld. Disse kuld kan aar om andet variere i antal, et enkelt aar kan vi kanske ogsaa bare finde gammel fugl; men den er da der. Disse sikre klækkesteder har traditionen overlevert generation efter generation, saa det endog har dannet sig egne navner paa disse steder. Lokaliteterne adskiller sig ikke fra mange andre, ogsaa floraen er den samme, men just her vil rypene klække. Ogsaa en av naturens gaater.

Men la os nu ogsaa gaa saa vidt at vi indrømmer at de flytter, flytte fra jorden kan de dog ikke. De er da like saa bundet til jorden som vi mennesker, selv om de kan flyve. Og naar det nu meldes helt fra det sydligste Norge, hvor rypen hækker og til Nordlands fylke og vel saa det, at det ikke findes fugl eller med andre ord, at det er litet eller ingen fugl, saa ligger det nær at spørre: hvor er de saa flyttet hen?

Nei lad os ikke trøste os med dette med flytningen, heller ikke paa hypotesen om epedimier og derav følgende død. La os for en gangs skyld se sandheten i øinene og erkjende, at fjoraarets mislykkede klækning og massedød av kyllinger i forbindelse med for sterk beskatning av en faatallig stamme, det er aarsakerne – det og intet andet. Man kan godt opkonstruere

teorier ogsaa her og fordype sig i vidtløftige betraktninger; men de nøkne kjendsgjerninger er der allikevel.

Vi hadde saa inderlig god anledning til at konstatere den saakaldte „fangst"s indflydelse paa vildtstammen i Hitra herred, Sør-Trøndelag fylke. Det var en tid at guttene paa hver gaard hadde snare oppe. Det var mest orfuglene i hjemmeaasene det gik utover. Det var ikke smaatterier de fanget paa bar marken før jul. Men saa begyndte orfuglen at forsvinde, det var ikke mange igjen, omtrent som nu, saa gik man til forbud mot snarer, et forbud som endnu staar ved magt, og bestanden holder sig og er jevnt god, og ingen er blit arm ved dette forbud; men det er mange som er blit arme ved andre forbud i dette land.

Foranstaaende har væsentlig været viet rypene; men staar det igrunden bedre til med vor tiurbestand? Nei, paa ingen maate, kanske endda værre end med rypene. Disse er utbredt over et saa stort areal, at ved en fornuftig fredning og et par gode klækkeaar, kan bestanden være ovenpaa igjen; men tiurfuglene har et mere begrænset omraade og har som følge herav ogsaa vanskeligere for at komme paa fote igjen. Jeg har snakket med gamle, kyndige jægere om saken, kan blandt disse nævne formanden i Trondhjems jæger- og fiskerforening, hr. kjøbmand Nicolay Klinge, og han uttaler sig saa pessimistisk om tiurbestanden, at han mente den snart kunde sidestilles med jerpen.

Det er likesom det ikke har gaat op for vore lovgivende myndigheter, at med jagtvaabnenes utvikling og skytterlagene opdragende indflydelse paa vore ungdomme til flinke rifleskyttere, har vi et moment at regne med, baade nu og fremover. Det er ikke som i gamle dage, da landsgutterne gik med en mundladnings-hagle og rifle, meget begrænset baade i træfsikkerhet og avstand.

Om et effektivt jagtopsyn vil jeg ikke snakke. Det er saa mange ting det klikker med i opsynsveien, selv der hvor der ofres millioner. Skal der et opsyn til, maa bygderne og herrederne selv organisere et saadant.

Før jeg avslutter denne artikel vil jeg nævne et bevis for denne min paastand om klækningen og for sterk beskatning. Her i Orkdalen har vi et jagtrevier som eies av konsul Chr. Thams, Sognli heter det. Her holdes og er der i aarevis holdt et effektivt jagtopsyn. Ifjor var der ogsaa paa dette lænde smaat om kuld, men en forholdsvis god stamme av gammelfugl. Konsulen selv beskattet disse gamle fugle ganske litet, og utenfor hvad han skjøt fældtes kun nogen faa ryper under den fuglehundprøve, som arrangertes av Orkladalens Jæger- og Fiskerforening og Nordenfjeldske Fuglehundklub. Ogsaa

iaar holdtes fuglehundprøven i det samme lænne og rypebestanden karakteriseres av deltagerne som god. Jeg hadde ikke den ære at være med, saa jeg kan ikke uttale dette ved selvsyn; men den officielle rapport lyder iallefald slik. Rundt dette lænne ligger lokaliteten akkurat likedan som der hvor jagtprøven holdtes, men ingen fugl. Har det været flytninger, har det været sykdomme, saa maa da vel rypene i konsul Thams's lænne været underkastet de samme love som i landets øvrige lænner! Nei, lad os holde os til det som foreligger: vore vilde hønsefugle – endnu engang – hadde ifjor et daarlig klækningsaar og paa grund av det evindelige regnveir en massedød av kyllinger, hertil en for sterk beskatning av gammelfuglene dels ved sæsongjagten dels ved „fangst", og for at faa rette paa bestanden foranlediger Landbruksdepartementet straks en kongelig resolution som sætter høstjagtens begyndelse til 1. september og at al jagt og fangst slutter fra og med 1. december. Denne bestemmelse gjælder foreløbig i to aar, da kan vi igjen tales ved.

Sluttelig vil jeg tilføie, at ute paa øerne i Sør-Trøndelag fylke er rypestammen ogsaa dette aar omtrent som vanlig; men her har som tidligere nævnt snarefangst været forbudt i 30 aar og vel saa det.

I dagspressen er der fremkommet en del artikler som skyter saa langt over maalet med hensyn paa aarsaker og botemidler, at man bare maa tie stille og ræsonnere som saa: Hensigten er god, men den helliger ikke midlerne i det foreliggende tilfælde.

Herm. Fjeldberg.

* * *

Fæmunden, Hallingdal.

For muligens at bidra til at forklare grundene til vildtets, specielt rypebestandens, avtagen de sidste aar, tillater jeg mig at meddele følgende:

I 1917 jaget jeg paa østsiden av Fæmundsjøen mellem Elgaaen og Svukutoppen i statsalmenning, jagttid 5 dage. Rypebestanden var da upaaklagelig. I tidligere aar, specielt 1912 og 1913, var der masser av ryper, og der blev i disse to aar kun jaget faa dage av et par fastboende, som var daarlige flugtskyttere og for det meste skjøt rypen paa bakken.

I de to aar før 1917 var der ingen jægere. En ung gut drev litt snarefangst i aarene fra 1914 til 1919. I 1918, jagttid 10 dage, var der mindre rype og storfugl. I 1919 og 1920 var der ingen jægere paa stedet. I 1921 3 jægere, som rapporterte daarlig rypebestand og omtrent bare voksen fugl, ganske faa kuld med et par litet utviklede kyllinger. I 1922

var ryperne omtrent borte og der blev bare set nogen kuld med saavidt flyvedygtige kyllinger. Storfuglkuldene var ogsaa usedvanlig smaa og litet utviklede, ganske visst 2den gangs klækning, idet den første egglægning eller kuld var strøket med paa grund av uheldige veirforhold.

Her kan man altsaa ikke si at jagten for hund er overdrevet, idet der tildels ikke har været jaget enkelte aar og tildels kort jagttid og for det meste av kun en jæger paa et meget stort omraade. Allikevel har ryperne avtat saaledes, at der iaar praktisk talt var rent for ryper. Snarefangsten kan heller ikke sies at være overdrevet. Kun en fanger, og i 1920 og 1921 blev slet ingen ryper snarefanget. Av høk saaes der i 1917—1918 meget, og endel sakse blev utsat og endel høk ogsaa fanget. I 1922 saaes høk *en gang* av undertegnede, og det er saa naturlig – litet ryper medfører litet høk og rovfugl. Selvfølgelig er den lille fuglebestand sterkt beskattet av rovfugle som driver fangsten fra morgen til kveld i alle sæsonger. Med det ovenfor citerte maa det være bevist, at hverken jægere eller snarefangere kan ha øvet nogen væsentlig indflydelse paa rypernes avtagen i ovennævnte terræng

Jeg spør: Hvorfor var der slike masser av ryper i 1910—1911 – 1912 og 1913, og hvorfor var kuldene da saa store og velutviklede? Det var umulig at se at ryperne var merkbart minket i disse aar i et terræng søndenfor Aal station. I 1914 saa jeg imidlertid mange daarlig utviklede kuld, og de fleste skutte kyllinger var fulde av hvitorm fra neb til endetarm og i en elendig forfatning, aldeles ikke istand til at klare den første sne og kulde.

At bygning av jernbaner og veie og menneskenes indtrængen skulde virke saa deprimerende paa vildtet, tror jeg neppe er rigtig. Jagt paa storfugl langs jernbanelinjen lønner sig godt, idet fuglen søker til linjen for at bade i sanden og fylde kraasen med grus.

Bylarm synes heller ikke at jage bort fuglen. Jeg har i England, i Newcastle, like ved bygrænsen set og hørt orhanen buldre i trætoppene ganske ugenert, og enhver som tidlig om morgenen eller sent paa aftenen ser opmerksomt paa landskapet fra jernbanekupeen, vil opdage baade harer, vilde kaniner og fasaner fredelig beitende paa markerne som jernbanen løper igjennem.

Jeg mener at det, som gjør det vanskeligst for vort fuglevildt at trives, er de vanskelige temperaturforhold om vaaren. Dette gjør at vort land aldrig blir rikt paa vildt eller at i ethvert fald vildtrigdommen blir meget vekslende. I England og Skotland kan man gjøre regning paa at der blir kylling og fugl av omtrent alle egg. Rovfugl- og rovdyrbestanden blir

holdt kraftig nede, men saa kan man ogsaa der skyte like saa meget der paa en dag som her i Norge paa en hel jagtsæsong. I Skotland er det imidlertid videnskabelig fastslaat at i enkelte aar er masser av „grouse" døde av sygdom, og det vil vel ogsaa vise sig herhjemme naar man faar mere videnskabelig materiale, at fuglevildtets avtagen ogsaa i væsentlig grad skyldes sygdomme. Jeg tror ogsaa ryperne likesaavel som lemæn har sine gode eller daarlige yngleaar. Lemæn efterstræbes jo ikke av mennesker, men den optrær i enkelte aar i millioner, mens det et andet aar er omtrent umulig at se et eneste eksemplar.

O. M. Milberg.

* *
*

Hvad kommer det av?

At fuglebestanden i de senere aar har været meget liten og at dette væsentlig skyldes de kolde og daarlige somre, vi i de senere aar har hat, er et ubestridelig faktum, – desto glædeligere var det derfor under spiljagten ivaar at opdage, at det vrimlet av fugl. Orhaneljom over alle aaser, men mest indpaa selve vidda, hvor ingen kunde naa den. Rypesteggen skrattet, orhønen kaglet, røien snøvlet og tiuren spilte, saa det var en lyst.

Et liv over hele skogen, saa det var en fryd for øie og øret. Jeg overdriver ikke naar jeg sier at paa en tiurleik, jeg har en times vei fra hytta, kunde tælles op til 20–30 røi under spillet om morgenen. Det var omtrent umulig at gaa paa tiuren uten at skræmme 10–12 røier foran sig, og da vet enhver hvor vanskelig det er at faa has paa gamlen. Stod vi stille og lyet, kunde røiene spadsere like forbi benene vore, – som om det skulde været tamme høns, men gik vi paa tiuren, blev der et leven som f..... var løs. Vi skjøt dog 5 tiurer, trods den høie sne som vanskeliggjorde jagten; men jeg er sikker paa at der mindst var like saa mange igjen paa denne ene leik da vi reiste. Jeg glædet mig til høstjagten, som jo efter al denne fugl at dømme maatte bli glimrende, ti skulde de fleste av disse hunfugle faa lag, maatte man jo formelig komme til at vade i fugl. Jo tak! Jeg saa det med engang jeg kom tilskogs, – ikke tegn til fugl noget sted. Efter vedvarende regn pleier fuglen som bekjendt at spadsere i stierne, – men ikke en fuglelort var at se, ikke en molleplads, – ingen ting som tydet paa at der hadde været fugl i sommer. – Var klækningen atter slaat klik? Men den gamle? Var al den gamle fugl fra ivaar ogsaa forsvundet, – trukket paa andre kanter eller gjemt sig bort? Hundene vilde vel vise os det, trøstet vi os med. Desværre, vi blev sørgelig skuffet.

I syv dage gjennemstreifet vi med 2 hunde et terræng paa 12—14 000 maal, et ideelt terræng, som skapt for fugl, bær i masser, vand nok, sol og lys nok, alle betingelser for fuglens trivsel, men ikke saa meget som fot av fugl hadde vi. Den 8de dag fandt jeg 1 gammel tiur, 1 rype og 3 orfugle, alle blev skutt, — tiuren var saa luset, at det drysset av den. Nu angrer jeg at jeg skjøt disse faa stakler, men fristelsen var for stor efter saa megen skuffelse.

Mit terræng ligger i Torpe, Hallingdal, og jeg talte med bønder deroppe, som fortalte de hadde set flere storfuglkuld midtsommers, men som senere var helt forsvundet. Likesaa fortalte en herre mig, som har ligget paa landmaaling i Hallingdal i hele sommer, at han hadde fundet masser av død fugl i skog og fjeld, storfugl og rype, baade unger og gammel fugl. Dette skulde da tyde paa at der maa ha gaat farsot over fuglen deroppe i sommer, — hare derimot skal det være bra med.

Hvad kommer saa denne sygdom av? Er det det stadige regn i sommer som er aarsaken? Det vilde være interessant om vore fagfolk vilde uttale sig om saken.

Det ser næsten ut som om man bør gaa til totalfredning et par aar for at faa bestanden op igjen, eller i alle fald forbyde snarefangst en tid fremover, ellers er jeg bange for at næste generation maa gaa i Tøien-museet for at se at der en gang i tiden i vort kjære Norge var nogen rare fugle som vi kaldte tiur og røi, orfugl og rype.

Kristiania i september 1922.

Othar Sundt.

* * *

Rypejagten i Øvre Sirdal.

Ifjor hadde vi lemæn i fjeldet og meget smaahøk, men rypebestanden var ganske god. Iaar kryr det av lemæn. Store og smaa rovfugl sees overalt og rævespor findes i hver sølepyt. Og ryper er det langt imellem.

Aarsaken til rypens tilbakegang er rovdyrene. Da sneen kom ifjor høst og lemænen snedde ned, maatte rovdyrene leve av ryper. De faa, som fik klække i den bløte vaar iaar, kunde ikke passe ungerne mot sne og kulde, naar høken stod over dem.

Her i Sirdal hører man ikke om at folk finder selvdøde ryper. Her, hvor rypen klækker helt nede ved gaardene og befolkningen har stor indtægt av rypefangst vilde nok en saadan foreteelse bli lagt merke til.

Jeg er ikke av dem, som tror paa rypens decimering ved sygdom. Det er mulig den kan fly omkring med et mavetil-

fælde med et fint latinsk navn. Men begynder den at faa bare litt kvalme saa er den spist av ræv eller rovfugl før yderligere komplikationer intræder.

Vildtsygdomme som i England kan ikke uten videre tænkes her. I Storbritanien findes 10 000 gamekeepers og vildtbestanden er kunstig opdrevet, særlig ved utryddelse av rovdyr. Paa en kvadratfjerding skytes 1000 ryper.

Før krigen lønnet det sig at drive rypekultur i Sirdal. Og da var bestanden stor. Tiltrods for at bonden drog mand av huse for at fange. Nu er arbeidshjælpen dyr og folk, som vil leie luksusjagt, sjeldne. Det er ikke rimelig at dette forhold vil ændres med det første.

Vil man nu gjøre noget for vildtbestanden, saa tror jeg arbeidet maa baseres paa høiere rovdyrpræmier.

2 kroner for en jagtfalk, en hønsehøk, hubro eller sommerræv er ingenting.

Skal en atpaa gaa nogen mil til lensmanden efter præmien, saa lokker det ingen ut av veien for at fange.

Vi har en inspektør for ferskvandsfiskeri.

Hvorfor har vi ikke en jagtinspektør? Staten tar ind, tror jeg, 60 000 kr. om aaret i jagtavgifter. Her er penger nok til at lønne inspektør og til høiere rovdyrpræmier. Med departementet i ryggen kan inspektøren bevilge tilskud til præmier i distrikter, hvor herredstyret gir lignende bidrag.

Og kanske kunde inspektøren hjælpe til, naar det gjaldt overholdelse av jagtloven. For i den retning syndes der mere end mot brændevinsloven.

Øvre Sirdal, 15 septbr. 1922. *Thv. Heiberg.*

* * *

Østfold.

Det er saa mange som skriver om daarlig vaar og sygdomme som er saa skadelig for al fugl og alt vildt, i det hele. Jeg kan ikke si noget om andet end skogsfuglen her i Østfold, og hvad jeg tror er værst for den.

Her i Østfold har det de sidste 4—5 aar vært lite fugl men desto mere ekorn. At dette hadde noget at bety, tænkte vel faa over. Men ifjor vinter var det neppe et ekorn at se, og om høsten var det da mere fugl end det har været paa mange aar.

I vinter var det i dette distrikt masse-indvandring av ekorn igjen. Jeg dræpte omtrent alle i vore og de nærmeste skoger. Jeg saa nemlig et ekorn vaaren 21 som delikaterte sig med et nylagt røiegg.

I høst er det atter svært litet fugl, i alle de nærmeste bygder i alle fald. Selv i de store skogstrækninger ved Tistedalen og sørefter til Fredrikshald. Det er svært om de finder et kuld pr. dag. Gjeld-røi og orhøne er ikke sjeldne.

Men i skogen nærmest os, hvor alle ekorn var dræpt, der var det fugl. Flere kuld med store, velutviklede og mange kyllinger av baade storfugl og orfugl. – Vaaren og klækningsforholdene er jo like for Østfold som ikke har nogen væsentlig høideforskjel, men paa andre steder vrimlet det av ekorn. Den har efter min mening en stor del av skylden paa sig. –

Sæt Dem en forsommerkveld i skogen og lok som en kylling, orfugl eller storfugl, da varer det ikke mange minuttene før ekorn indfinder sig. Jeg mistænker den derfor sterkt for ogsaa at ta unger, men det har jeg dog endnu ikke set. –

Jeg har gaat meget selv og har snakket med de fleste jægere i bygden, men ingen har fundet selvdød fugl.

Eidsberg, 20 september 22. *Guttorm Nuland.*

* * *

Fra Ytre Nordmøre.

Ogsaa heromkring var rypejagten først i sæsonen nærmest en skuffelse og mange jægere klaget over lite fugl. Det var dog flere som kunde berette om ganske bra bestand og naar jeg la sammen de forskjellige uttalelser kunde jeg faa aaret til at bli saa'n henimot middels.

Saa gik tiden — til ut i oktober. Rypene begyndte at anlægge overgangsdragten. – Flokket sig og flyttet tilfjelds. Høifjeldsjagten paa dem begyndte og hvordan lød saa beretningen? Jo, massevis av ryper. I et et slikt fjeld som „Rensfjeldet" i Øre herred var flokker paa 2–300 fugl ingen sjeldenhet og slik lød beretningen allesteds fra hvor høifjeldsjagten paa ryper drives. Imidlertid varte jagten kun et par uker, thi sneen kom og gjorde ende paa den og dermed er rypene antagelig at betragte som fredet for iaar av vinteren, thi den jagt som blir drevet paa dem efterat sneen er kommet er for intet at regne og snarefangst drives – mig bekjendt – ikke i Ytre Nordmør, saa til næste aar, om alt gaar vel, har vi bestand nok til at gi os et kronaar paa ryper.

Hvad er saa grunden til dette, at ordinære gode terræn i august var saa at si læns for fugl og, saa naar høifjeldstiden kommer er der fugl nok?

Jeg har opgjort mig min egen mening om disse ting. Jeg tror at en hel del ryper iaar har hækket i ulænde og mange har hat tilhold langt nede i furuskogen. (Det sidste har jeg

nemlig personlig erfaring for). Naar saa jægerne kommer i fjeldet og ikke finder ryper paa de gamle navngjetne stederne – ja, saa er der heller ingen fugl –. Det skulde man da tro var grei skuring. Nei, det er ikke alle tider det. Enkelte aar synes det som om ryperne fortrinsvis vil hække i bratte ulændte lier med stor snebøid bjørkeskog og næsten ufremkommelig for hund og jæger. Slike steder blir da heller aldrig avjaget. Paa den slags lokaliteter tror jeg de rypemasser, som kom til syne efterat de var flyttet til høifjeldet, er klækket iaar. Og av den slags terræn har vi overflod i Møre fylke.

Kan ikke noget lignende for en del være tilfælde østenfjelds ogsaa?

Jeg haaber disse smaa faktiske oplysninger kan ha sin interesse ved bedømmelsen av indeværende eiendommelige jagtaar.

Bernhard Hanson.

* * *

Eksempel paa rypernes store vandringer.

Vinteren 1919 fandtes saagodtsom ikke ryper i hele indre Finmarken, jeg reiste tvers gjennem landsdelen og fandt saagodtsom ingensteds rypespor og saa paa hele turen alene to fugl. De ryper som solgtes i Finmarken det aar var indført fra Finland – og det blev sagt at langt inde paa den finske side skulde det være rikt med fugl. Vinteren 1920 kom jeg til at gjøre nogenlunde samme reise endnu engang – og denne vinter saa jeg mængder av ryper overalt – fra kysten til grænsefjeldene og fra grænsefjeldene til kysten, over geografiske breddegraders land. Her efterfulgtes med andre ord et nødaar av et utpræget kronaar paa vildt.

Mulig at dette bestemte eksempel kan være av nogen interesse.

Carl Schøyen.

Litt om sjøørret som sportsfisk.

Av Jacob D. Sømme.

Havet langs vor kyst byr udmerkede betingelser for ørret. Hovedbetingelsen for at en ørret skal vokse op til anseelig størrelse er nemlig rikelig og vel egnet næring. Havets rikdommer av smaafisk og krebsdyr gjør at ørretten vokser raskt og blir stor og fet.

Allikevel er sjøørretens betingelser som sportsfisk ikke saa gode. Naar den gaar op i ferskvand tar den gjerne alle slags sportsredskaper og biter gjerne livligere og bedre end fersk-

vandsørreten. Desuten biter den uanset aarstiden. Saaledes har jeg fisket sjøørret i mængder i Jæderelvenes mundinger i slutten av mars og i april. Den søker paa denne tid av aaret ind i elvemundingen for at fraadse i aalelarver som da kommer ind fra havet. Naar sjøørreten er oppe i flombækkerne tar den selv senhøstes, mens gytningen paagaar, villig paa flue.

Under opholdet i sjøen er ørreten litet villig til at ta krokredskaper. Sluk tar den saavidt jeg vet overalt i landet, og hvor der er meget ørret kan utbyttet under dette fiske bli ganske pent.

At sjøørreten tar flue i sjøen synes imidlertid at være betinget av særegne forhold. Det er meget mulig at smaaørret tar flue overalt langs kysten; men ørret fra 23 – 25 cm. og opover tar langs store dele av kysten ingen notis av dette lokkemiddel. Imidlertid er der store dele av kysten som byr udmerkede betingelser for fluefiske. Fuldstændig angivelse av disse kystdele kan jeg ikke gi. Jeg vet at fisket drives meget paa Sørlandet, og personlig har jeg drevet det paa Jæderen.

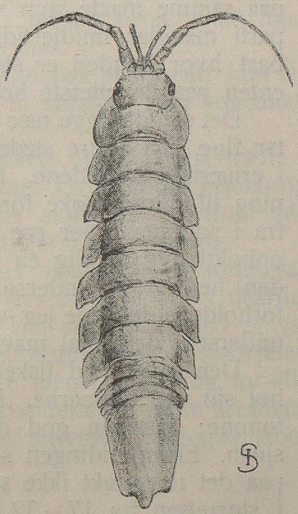

Tanglus (Idothea balthica) uttat av ørretmave fra Ogne ca. 4 g. forstørret.

Paa Jæderen tar ørreten flue overalt hvor den staar i sjøen. Fisket drives fra baat eller fra land. Jeg har væsentlig drevet fisket paa Jæderens søndre del, paa en forrevet klippekyst med sandstrækninger mellem klipperne. Fisket er det interessanteste jeg nogensinde har hat anledning til at drive, og ingen av de mange gode sportsfiskesteder jeg har hat anledning til at prøve i det sydligere Norge kan sammenlignes med Ogne og Bru paa Jæderen.

Den lyse sandbund utenfor klipperne gjør forholdene oversigtlige. Man kan se hver fisk før den biter, og dette bidrar til i høi grad at øke spændingen. Desuten er der meget og stor fisk som biter, saa utbyttet kan bli meget godt. Fisken er livlig og har rikelig løperum, saa at man med den nødvendige tynde gut og de smaa fluer kan faa god øvelse i bruken av snellen. Den største ørret jeg har tat der var paa 9 mark. Den rendte gjentagne ganger ut ca. 50 meter av snøret og holdt ut over et kvarter før den kom paa land. Foruten at fisket er spændende lærer man ogsaa meget av det. Man ser hvordan fisken opfører sig overfor fluen, og merker let om man gjør en feil med lyse klær, for tyk gut eller anden uforsigtighet.

Særlig morsomt og spændende er det at lure sig indpaa de store fisk som staar stille langt inde i bugterne paa ganske grundt vand. Man maa ofte krype paa alle fire for at komme paa hold og saa kaste fluen forsigtig ret foran næsen paa dem. Tar de ikke en liten ørretflue, kan det godt hænde, de tar en liten lakseflue eller en mindre sluk (f. eks. en colorado spinner). Den mindre ørret staar gjerne paa de ytterste pynter eller vandrer mellem dem. Jeg har set stim paa flere hundrede samlet utfor en slik pynt.

Paa den nordligere del av Jæderen foregaar fisket nogenlunde paa samme maate som ved Ogne og Bru. Det mellemliggende parti mangler imidlertid klipperne og fisket foregaar mest fra baat hvor bunden er stenet. Paa Sørlandet skal fisket foregaa enten paa de ytterste holmer eller inde i fjordene.

Det skulde ligge nær at anta at naar ørreten paa nogen steder tar flue, paa andre steder ikke, skulde dette ligge i en forskjel i ernæringsforholdene. Desværre har jeg ikke hat tid og anledning til at undersøke forholdet nøiagtig; men nogen iagttagelser fra i sommer tyder paa at der virkelig er en slik forskjel. Jeg opholdt mig nemlig en del av sommeren paa Bru og Ogne i den hensigt at undersøke dette forhold. Imidlertid var veirforholdene de dage jeg var der meget ugunstige saa jeg ikke fik undersøkt det antal maver som var ønskelig.

Den første tid fisket jeg i Bruelvens munding da der var høi sjø ved klipperne. De fleste av de ørreter jeg fik der var tomme; men en god del av dem var fuldstoppet av dyr fra sjøen. Elvemundingen som kun var en rende i sandet indeholdt paa det tidspunkt ikke spor av næring. Jeg undersøkte 35 fisk i størrelsen fra 17–32 cm., og hvad der var paafaldende var at ingen av disse hadde spor av fisk i sin mavesæk.

Senere fik jeg anledning til at fiske noget paa klipperne ved Ogne. Forholdene var vanskelige og utbyttet mindre godt. Resultatet av endel timers fiske var 7 fisk fra 24–53 cm. længde. Maverne av disse var fuldproppet med smaadyr av alle slag: huldyr (hydroider), ormer (annelider) og krebsdyr (amphipoder, isopoder og copepoder). Fremherskende næringsdyr var tanglusene (Idothea). Desuten forekom ogsaa tanglopperne (forskj. amphipoder) talrikt. Som eksempel kan nævnes den største fisk jeg fik. Den veiet 7 mark. Dens mave indeholdt over 200 stykker tanglus og 1 tangloppe. I enkelte av de andre var ogsaa tanglusene saagodtsom eneraadende.

Sammenligner man mine maveanalyser med andre maveanalyser av sjøørret fra andre lokaliteter vil man se en betydelig forskjel.

Analyser av maveindhold utført av Fiskeriassistent Simonnæs (1896 og 1897) meddelt i: Blege ɔ; sjøørret-fiskerierne

i det vestlige og sydlige Norge viser f. eks. for det indre av Ryfylkefjordene (saavidt analyserne kan benyttes) ca. 90 % tilfælder fiskenæring (væsentlig sild), 8 % tanglopper, tanglus og andre krebsdyr (Simonnæs: marflo, sjøinsekter, aal og krebs). 2—3 % andre ting væsentlig ernæring fra ferskvandsophold. Analyser fra Bokn og Kopervik viser overveiende krebsdyr.

I det indre av Ryfylkefjordene har jeg tidligere gjentagne ganger prøvet ørreten med flue paa steder hvor jeg vidste der stod fisk, uten andet resultat end rent undtagelsesvis en meget liten ørret. Likeledes er mine og andres eksperimenter med flue i Romsdalsfjordene, hvor der er megen ørret, totalt mislykket. Der er ogsaa hovednæringen fisk.

Dette skulde efter min mening tyde paa at ørreten kun tar flue paa steder hvor den er henvist til smaadyr som hovednæring.

Et lignende forhold vil man sikkert ogsaa kunne træffe i ferskvand *hvor fiskearter er hovednæring*. Den mindre insekt- og krebsdyrætende fisk vil ta flue mens storfisken tar sluk. Jeg har set flere vand hvor forholdene tyder i den retning.

Der er skrevet litet om fisket efter sjøørret her i landet, saa vort kjendskap til forholdene maa sies at være svært daarlig. Det er imidlertid mulig at mange kan sitte inde med oplysninger av stor værdi for fremtidig bedre utnyttelse av sjøørreten som sportsfisk. Jeg vilde derfor være meget taknemlig for alle meddelelser av værdi for senere bearbeidelser av dette problem. Disse bedes eventuelt sendt mig under adresse: Zoologisk laboratorium, Universitetet, Kristiania.

Daarlig sportsfiske.

Hr. redaktør.

I det De oversendte mig 2 nummere av „The Field" for 29. juli og 12. august 1922 anmodet De mig om at sende Dem nogen ord om sportsfisket av laks med særlig henblik paa forholdene ved Orkla og Gula. Disse elver, der i tidligere aar var blandt vore bedste, er nu praktisk talt ødelagte som sportselver, idet et forsvindende antal laks i de sidste aar har formaaet at passere kastenøtene i elvenes nedre deler.

Overalt hvor laksefiske foregaar vil utbyttet i betydelig grad svinge fra aar til andet. Gode og daarlige aar vil skifte, og disse variationer kan ofte føres tilbake til god eller slet yngelproduktion i tidligere aar.

God yngelproduktion betinger tilstrækkelig fisk paa gytepladsene om høsten, men skal saa ske maa der være en tilstrækkelig stamme i elven, og fisken maa faa adgang til gyte-

pladsene og heller ikke der bli redusert til omtrent intet. Strøm, veir og vind om vaaren og sommeren spiller ogsaa en stor rolle med hensyn til laksens insig. En del av den laks, der støter mot land, skal ikke forplante sig det aar og søker ikke op i elvene, men stort insig vil altid si stor fangst i kilenøter ute i skjærgaarden og ytterst i vore fjorder og et forholdsvis godt laksefiske i de nærliggende elver.

Lakseyngelen opholder sig hos os i almindelighet 2 à 3 aar i elvene, utvandrer saa som indtil 16–18 cm. lang yngel og vender tilbake til elvene efter 1–2–3 eller 4 aars fravær som læksing eller laks av forskjellig størrelse, idet et langt havophold gir utslag i sterk vekst.

Naar laksen vender tilbake fra havet for at søke sin elv, hvor den er klækket, støter den først paa kilenøtene ute i havbrynet, saa paa kilenøtene og lakseværpene i fjordene og ved elvemundingene for endelig at naa elven. Her fortsættes fangsten med forskjellige redskaper baade faststaaende og bevægelige, men ingen er vel saa fordærvelige som de store kastenøter, der er typiske for netop Orkla og Gula. Det er ofte et rent under, at fisk av saadan størrelse, at den ikke gaar gjennem maskene, slipper forbi. Ukefredningen skulde da for en en væsentlig del besørge denne passage.

Som det vil være bekjendt blev hos os den almindelige ukefredning (lov av 8. april 1905 § 20) paa grund av de ekstraordinære forhold, som var en følge av verdenskrigen, ved midlertidige lover av 14. mai 1917 og 19. april 1918 forkortet til 2 døgn i hvert av de nævnte aar. I 1919 og 1920 var den normale 3 døgns ukefredning atter gjældene, men ved midlertidig lov av 13. mai 1921 indskrænkedes *for aaret 1921* paany den normale fredningstid til 2 døgn (lørdag aften kl. 6 til mandag aften kl. 6). Denne indskrænkning i den ukentlige fredningstid fastsattes for i nogen grad at raade bod paa de vanskelige forhold, hvori fiskerne var kommet paa grund av det mindre gode utbytte av havfiskeriene i nævnte aar i forbindelse med ugunstige avsætningsforhold og vanskeligheter med at skaffe fornøden driftskapital, idet laksefiskerierne fremdeles kunde drives med godt utbytte. Men efter min mening maa en indskrænkning av ukefredningen paa et saadant grundlag kun betragtes som en nødsforanstaltning, som ikke bør gjentages. Ti det maa erkjendes, at en saadan indskrænkning virker meget uheldig paa den fremtidige laksebestand. Jeg kunde derfor ikke anbefale, at bestemmelsen blev gjort gjældende for en længere tid, og fra og med 1922 er lovens normale ukefredning 3 døgn fra fredag aften kl. 6 til mandag aften kl. 6 igjen traadt i kraft

Det har imidlertid vist sig, at selv en 3 døgns ukefredning

ikke overalt er tilstrækkelig for at bringe laks i nævneværdig mængde op til elvens øvre partier. Dette er i særlig grad tilfælde i Orkla og Gula, og jeg foreslog derfor ifjor for Nordre Trondhjems fylkesting at uttale sig for en 4 døgns ukefredning i Orkla, Gula og Nidelven. Jeg paapekte for fylkestinget saa sterkt jeg kunde, at hvis man ikke for de nævnte elver gik til denne fredning, vilde elvene som sportselver snart være en saga blot, og blev saa tilfældet, vilde det virke omtrent like ruinerende ogsaa for det kommercielle fiske i elvenes nedre partier og for fiske efter laks i fylkets sjødistrikter.

4 døgns ukefredning var anbefalt av de lokale fiskeristyrer, for Orklas vedkommende dog kun for 1 aar „paa prøve".

Forslaget faldt imidlertid i fylkestinget med 29 mot 21 stemmer, hvorefter Landbruksdepartementet ikke fandt tilstrækkelig grund til straks at gaa til en utvidelse av lovens normale ukefredning, men ønsket at se, hvordan fangsten i 1922 vilde fordele sig mellem kastenotfisket i elvenes nedre deler og sportsfisket i de øvre. Sportsfisket i Orkla og Gula har iaar om mulig git et endnu slettere resultat end i 1921, men jeg har det haab, at regjeringen nu gaar med paa en 4 døgns ukefredning i disse elver. Jeg kan for mit vedkommende ikke anbefale utvidelse av ukefredningen i sjøen.

Det kan nok synes haardt for fiskerieierne i elvenes nedre deler at faa en 4 døgns ukefredning, men ser vi hen til virkningen av 4 døgns ukefredningen i Numedalslaagen, hvor laksen gaar 6 mil op til Vittingfos, og hvor 4 døgns ukefredningen har virket siden mai 1908, saa er det mit haab, at – forsaavidt en saadan ukefredning nu indføres i Trondhjemselvene – laksebestanden paa gytepladsene om høsten her maa bli like stor som nu i Laagen, hvor der hver høst er nok til at belægge mange utklækningsapparater. De 50 – 60 liter rogn, som vi nu nedlægger i statens utklækningsapparat paa Grini i Lardal, blir tat i løpet av et par dager. Utvandrende lakseyngel, som i tidligere dager var sjeldne, ser man nu fuldt op av i denne elv.

Efter min mening bør der has en utklækningsanstalt ved hver eneste lakselv i landet; men selvsagt kan man ikke forlange at det offentlige alene skal bære disse omkostninger. Ved siden av det nævnte utklækningsapparat ved Laagen driver staten utklækning av laks ved Lærdalselven og Mandalselven samt ved Namsen. Ved Lærdalselven er utklækningen drevet i en lang aarrække, og da der i denne elv ikke drives kommercielt fiske, saa har den i lang tid været blandt vore bedste sportselver. Men ogsaa her har vi en ganske betragtelig bølgegang med hensyn til fiskets avkastning. Vi har gode aar og vi har slette aar. At dette ikke alene er typisk for lakse-fisket hos os er kjendt nok. Guvernøren for Alaska skrev i

sin beretning for nogen aar siden om disse fiskerier at „man frygter for, at de senere aars uhyre fangst snart vil resultere i merkbar tilbakegang i fiskerierne. Der har altid været magre og fete aar, men de magre aar er blit magrere og de fete aar mindre fete. I elver, som for et par aar siden var yrende fulde av laks, findes der nu omtrent ikke fisk. Fisken maa beskyttes bedre.“

Jeg citerte dette i min aarsberetning for 1921 med haab om, at dette maatte tjene som lærepenge for os.

For at skaffe staten penger til en utvidet virksomhet med hensyn til utklækning har fhv. fiskeriinspektør Landmark i sit forslag til revision av lakseloven foreslaat at der lægges en eksportavgift av 2 øre paa hvert kg. laks eller sjøørret, der utføres fra landet. Sætter vi den aarlige gjennemsnitseksport til 600 000 kg. vil dette indbringe brutto kr. 12000. Jeg antar imidlertid, at eksportavgiften bør sættes adskillig høiere, og det indkomne beløp bør ogsaa kunne brukes til indløsning av særlig generende fiskerier ved elvemundinger o. l. samt til indkjøp av strækninger ved elvenes øvre partier, enten for at holdes som totalfredningssoner eller bortleies til *fluefiske*. En del av pengene bør ogsaa brukes til ekstraordinært opsyn om høsten paa gytepladsene.

Hr. Landmark har likeledes foreslaat, at sportsfisketiden om høsten i nogen grad inskrænkes, nemlig fra 5. september mot nu 14. Jeg mener, at sportsfisket bør ophøre endnu tidligere, f. eks. ved utgangen av august maaned. Laksen er paa denne aarstid mindre skikket som handelsvare og blir slettere og slettere efterhvert som kjønsprodukterne modnes. Til trods herfor blir der ofte i vore elver paa denne tid med prawn, sluk, mark og andet fandensdom av «sportsfiskere« optat ikke smaa kvanta laks, som jeg neppe tror de selv vilde spise Dette bør stanses, og kun fisket med flue bli tillatt nogen dager efterat den ordinære aarsfredning er indtraadt, hvis i det hele tat sportsfisket skal tillates efter denne tid.

I de dager, da sportsfiskerne først og fremst var sportsfiskere, og da fluefisket var symbolet paa gentlemanfiskeren og faktisk var en fredning for vore elver, da var en utvidet fisketid om høsten med stang paa plads; men nu? Det er desværre for mange sportsfiskere, som har utartet til at bli fiskehandlere en gros; fiskemængden kommer i 1ste række, sporten i 2den. Det er selvsagt ikke noget at si paa, at man i disse dyre tider forsøker at faa sine utgifter ogsaa til sportsfisket noget redusert ved at sælge litt fisk; men ingen gentlemanfisker bør fiske saa meget høstfisk, at ogsaa denne slette vare maa avhændes, og selvsagt vil ingen virkelig sportsfisker anvende

sit prawntackel eller lignende tackel til bevisst at huke laks, da da dette er helt ulovlig.

Vi maa la høstlaksen faa staa i fred og ved et mer effektivt opsyn om høsten forhindre at tyvfiskere tar den, saa gytningen kan foregaa til nytte for elven og sjødistriktet.

Til slutning vil jeg gjøre opmerksom paa, at jeg for Landbruksdepartementet har foreslaat, at der nedsættes en ny kommission til behandling av Landmarks forslag til forandring i lakseloven. Det var mit haab, at en ny kommission vilde bringe fred mellem sjø- og elvefiskerne eller i ethvert fald mildne striden. Som formand i denne kommission foreslog jeg lederen av statens forsøksvirksomhet vedrørende ferskvandsfiskerierne, professor dr. Knut Dahl. Departementet har imidlertid meddelt mig, at det ikke finder at kunne foreslaa opnævnt en saadan komite.

Birger Aagaard,
Fiskeriinspektør.

En spændende jærvejagt paa Hemsedalsfjeldene.

Av kaptein Lars Kiærland.

Jeg har siden 20. juni drevet med triangulering for Norges Geografiske Opmaaling i Valdres og Hemsedalen. Den 9. juli opslog jeg mit kvarter paa Osen sæter ved Eldrevand paa Hemsedalsfjeldene, men var desværre saa uheldig samme dag at knække venstre ringfinger og skulde efter doktorens anvisning holde mig iro i ca. 8 dage. Imidlertid fik vi finveir like efter – noget vi ikke har været „plaget“ for meget av isommer paa disse kanter – og jeg gik derfor allerede den 11. paa *Jøkuleggen* med mine 2 assistenter Wichlund og Storvand. Vi naadde toppen kl. 7 om kvelden og gik tilbake paa fjeldets østside gjennem Haukbotn. Ved 8-tiden om kvelden traf vi paa to jærve som netop hadde dræpt en renkalv. Vi hadde set spor efter dem før baade ved Sultind og Jøkuleggen. Storvand som gik først ropte: „Her har vi svina“! og hadde ikke før sagt det, før jærvene forlot sit bytte og gik til angrep mot os, som ikke hadde mere end 5 – fem – tørre næver at ta imot dem med, idet undertegnede som før sagt var helt invalid paa venstre haand. Heldigvis var der nok av sten som vi bevæbnet os med og forsøkte – uten held – at raake dem. Men vi fik drevet den ene, som senere viste sig at være hannen, tilbake til en hule og efter en hissig „kamp“ muret den inde. Den andre gik rundt og fræste og gebærdet sig fælt. Jeg

sendte saa W. avsted for at faa tak i bøsse, staur og spade til at grave ut hannen med. Ved halv tolvtiden kom ogsaa en rensdyrgjeter med Kragrifle og 2 – to – patroner, men uten andet redskap. Gjeteren syntes snart det blev for koldt og gik sin vei og jeg maatte ogsaa sende Storvand avsted efter indbrudsverktøi, slik at jeg blev staaende igjen alene et par timer med den ene jærv liggende og fræse og væse under mig og den andre gaaende og luske omkring. Det var ikke udelt behagelig, selv om jeg hadde Kragen med de 2 patroner. Hertil kom ogsaa, at vi før om dagen hadde vadet i isvand til skrævs, og jeg for at holde varmen maatte ta av jakken og tvinne rundt benene. Strømper og støvler maatte jeg ta av.

Ved 1-tiden kom Storvand tilbake med øks, staur og provisorisk spade. Vi kjørte da stauren ned i sneen og hadde ikke drevet paa med det længe, før den indestængte begyndte at fræse, og glad var vi, for vi hadde da konstatert hvor den opholdt sig. Efter vel 1 times sneskufningsarbeide kom vi saa langt ned i sneen, at vi fik slaat den ihjæl med stauren og øksen. Den laa ca. 2,5 m. nede i sneen atmed en berghammer og var overordentlig seiglivet. Den bet i stauren vi trakterte den med saa den rystet, men hadde da ogsaa faat en hel del av sine tænder uttrukket før den døde.

Den andre – hunnen – gik hele tiden omkring og lusket og vi følte os ikke helt tryg for den. Ved halv 1-tiden fik jeg skud paa den, men traf ikke; for mørkt var det ogsaa. Ved 3-tiden gik jeg hjem, og assistent Storvand blev igjen med den ene patron og 1 øks som vaaben.

Min glæde blev stor, da han om morgenen vækket mig i Strandeboden, en rengjeterhytte ved vestre Jøkelvand, og hadde med begge jærvene. Han hadde skutt hunnen ved 7-tiden om morgenen paa ca. 100 m. hold og truffet den midt i brystet. Et godt skud. Min anden assistent, kom ikke igjen før ved 3-tiden om dagen fra Osen sæter og deltok saaledes ikke særlig meget i dramaet.

Det viste sig at jærvene var to fuldvoksne dyr og i udmerket hold. De hadde nok levet høit paa rens- og sauekjøt. Ifjor sommer blev der ogsaa paa de kanter revet ihjæl ca. 80 sauer av jærv, saa det er ikke at undres over at udyrene ser „godt ut“, men ogsaa er meget forhatt.

Konservator Schaanning og videnskapen.

Bemerkninger i anledning av hr. Schaannings artikel „Træd ikke paa mine cirkler".

Hr. Schaanning har i sin kritik av mine arbeider om de atypiske former av vore jagtbare vildtsorter krævet, at jeg som universitetslærer refererte korrekt, og han har sagt, at hvis jeg ikke har referert andre kilder bedre end jeg har referert ham, „saa gir han ikke stort for" hele mit arbeide.

Dette er en saa grov beskyldning at den kræver et svar fra mig, og jeg skal i den anledning fremholde følgende:

Jeg vedstaar mig at ha sagt, at Bjerkreimsorren er en godt avgrænset type og at Schaanning søker aarsaken til dette typiske præg deri, at man har med en race – „lokalrace" – at gjøre. Hr. Schaanning maa i sandhet være naiv hvis han mener at han faar nogen av dette tidsskrifts læsere til at tro, at jeg har opfattet ham slik og gjengit ham slik, at det er den efter Schaannings mening „lokale utbredelse" av varieteten, som er aarsak til dens eiendommelige utseende. I mit referat sier jeg at aarsaken er at søke i racen („lokalracen"), og hvis man ikke hadde med arvbare forhold at gjøre, saa opstod der jo ingen „race" men bare enkelte individer. Den dypere aarsak til det typiske utseende søker baade Schaanning og jeg i en mutation.

I sit arbeide i Stavanger Museums Beretning for 1921 refererer hr. Schaanning mig korrekt, idet han pg. 17 av mit arbeide citerer flg.:

„Da antallet av dyr tilhørende denne gruppe er relativt meget stort (ca. 25 stk.) og da dyrenes utseende er forholdsvis ensartet og typisk, maa man ha lov til at gaa ut fra at der i alle tilfælder foreligger samme grund til det atypiske utseende. Naar man derfor skal søke en forklaring til Bjerkreims-orrens utseende synes det mig naturlig enten at anta en mutation og en indavl paa denne inden traktens orfuglstamme, eller at søke aarsaken i lignende forandringer i kjønsorganerne som den Collett har fundet hos de sortbrogede rypene".

Litt senere sier han i samme arbeide at

„der turde være noget i hr. Berners antagelse om en mutation og en indavl paa denne".

Mener hr. Schaanning efter dette at han har prioritet paa denne antagelse, saa skal jeg ikke tvistes med ham derom.

Racepræget – typen – har jo spillet saa stor en rolle for hr. Schaanning at han er kommet i polemik med professor *Lønnberg* om de svenske eksemplarer, som Schaanning hævder „repræsenterer en ganske anden type". At typen har en begrænset utbredelse ligger jo i Schaanning terminus „lokalrace". Jeg har saaledes aldeles ikke gjort nogen „vildfarelse", ei heller nogen „forveksling"; jeg har allermindst „snudd op-ned efter-som argumentet passer".

Jeg har i mine arbeider git en oversigt over de indviklede forhold, som kan gjøre sig gjældende naar atypiske former optrær. Forskjellen mellem hr. Sch. og mig er den, at han har stirret sig blind paa én mulighet — lokalracen – og ikke undersøkt om der ogsaa kunde findes andre forklaringer til fænomenet. Det er denne undladen av at foreta de nødvendige undersøkelser samtidig som han uttaler sig paa en skraasikker maate med postulater og slike „fakta" som „den sterile fjærdragt", som har foranlediget mig til at si, at hr. Sch. har sluppet let fra vanskeligheterne, og at det er en forkastelig maate at drive videnskap paa.

Er hr. Schaannings arbeidsforhold slike, at han bare kan benytte skindene, saa faar han nøie sig med at beskrive dyrenes utseende og dermed la det fare. Vil han derimot ogsaa forsøke at finde en forklaring til fænomenet, saa maa han ta hensyn til *alle* de faktorer, som kan tænkes at gjøre sig gjældende, og ved analyse av dem utelukke den ene faktor efter den anden, indtil der bare blir én tilbake. Det er denne arbeidsmaate man i videnskapen anvender naar man „per exclusionem" kommer til den rigtige diagnose. Men da maa man undersøke hele dyret. Er dette ved fremkomsten saa raattent at bare skindet kan brukes, saa maa hr. Sch. resignere og vente til en bedre leilighet byr sig.

Naar hr. Sch. pg. 238 betegner mine to mikroskopiske undersøkelser som „resultatløse" og sier at jeg derfor har sluppet endnu lettere fra vanskeligheterne end han, saa maa der protesteres. For det første kan nemlig i videnskap et negativt resultat være likesaa værdifuldt som et positivt. Og dernæst passer det sig ikke at en mand, som ikke selv behersker den nødvendige teknik, men oversender sit materiale til andre til bearbeidelse, slik som Sch. netop har gjort det med en Bjerkreimsorre*), taler om at jeg er sluppet „letvint" fra vanskeligheten.

Med sine manglende forutsætninger er hr. Schaanning endvidere meget uforsigtig ved at indlate sig i diskussion om man av et mikroskopisk snit gjennem eggstokken av et dyr kan

*) Se Øklands arbeide, som senere omtales.

trække slutninger m. h. t. individets forplantningsdygtighet, for den bemerkning, han pg. 139 kommer med i anledning av mit mikrofotografi av Bjerkremsorhønens ovarium, viser at han ikke vet, at der stadig foregaar en tilbakedannelse og resorption av egg i ovariet, og at denne proces som kaldes „follikelatresien" ikke bare rammer de smaa endnu litet utviklede eggceller, men at den ogsaa findes i egg, som er kommet langt paa vei i modning. I *Pearl and Borings* arbeide „Corpus Luteum in Ovary of the Chicken" pg. 13 anføres om denne proces flg.: „Eggs may start to degenerate at different stages. The largest one on the Barred Plymouth Rock ovary was 12 mm. in diameter". Av de relativt store eggceller i mit mikrofotografi kan man derfor intet slutte, og naar jeg har karakterisert hønens forplantningsevne slik som gjort, har jeg særlig tat hensyn til ovariets litenhet.

Med hensyn til hr. Schaannings „lokalrace" og hans opstilling av Bjerkreimsorren som en „subspec. nov. Lyrurus Tetrix bjerkreimensis" saa er der den meget vegtige indvending mot dette skridt at hr. Schaanning ikke har undersøkt en eneste av denne art om den er forplantningsdygtig. Til idag er det bare jeg som har foretat en slik undersøkelse, og hvis man av det typiske utseende, som hønen har hos de saakaldte „Bjerkreimsorrer", ogsaa kan slutte, at de alle vil vise sig at ha samme slags indre organer, saa er det meget tvilsomt om der kan bli tale om nogen „race". Samhørigheten mellem hannen og hunnen av denne type er med andre ord ikke bevist. Der er en mulighet for, at hunnens præg er fremkommet ved en egen type av forandringer i ovariet, og førend vi faar fyldigere kundskap om dette forhold og faar undersøkt ovarium og eggleder hos flere individer av denne type, før kan man heller intet si om „racen", idet der jo som bekjendt maa baade en hane og en høne til for at grundlægge en saadan.

I sit allersidste arbeide – trykt som supplement til hans tidligere arbeider i 3dje hefte av Norsk Ornit. Tidssk. 1922 – sier Sch. i en fotnote pg. 166 om mig, at jeg „helt mangler fortsætningerne for en kritisk bedømmelse av til hvilken gruppe varianter" den Bjerkreimsorhønen hører, som jeg har undersøkt anatomisk. Han anser det ogsaa „ganske forkastelig" at regne denne til de kjendte eksemplarer av „Bjerkreimsorrer".

Jeg blir derfor nødt til at vedføie denne artikel fotografier av dyret og jeg tror, at man maa si, at likheten med hr. Sch.s fotografier av sine eksemplarer er oplagt. Endnu tydeligere vilde mit billede kanske ha været om fuglen var blit stillet op med litt mere sænkede vinger saa det hvite tverbaandet over vingene var kommet mere frem. Da nu hr. Sch. i dette arbeide endvidere bebreider mig saa sterkt, at jeg ikke engang

kan se forskjel paa undersiden av halen hos de „normale“ individer med sine tverstripede baand og de „sterile“ med sine rent hvite fjær, saa har jeg ladet undersiden av halen hos min høne særskilt fotografere, saa alle, som vil sammenligne mit billede med Sch.s billeder av sine eksemplarer nr. 45 og 46,

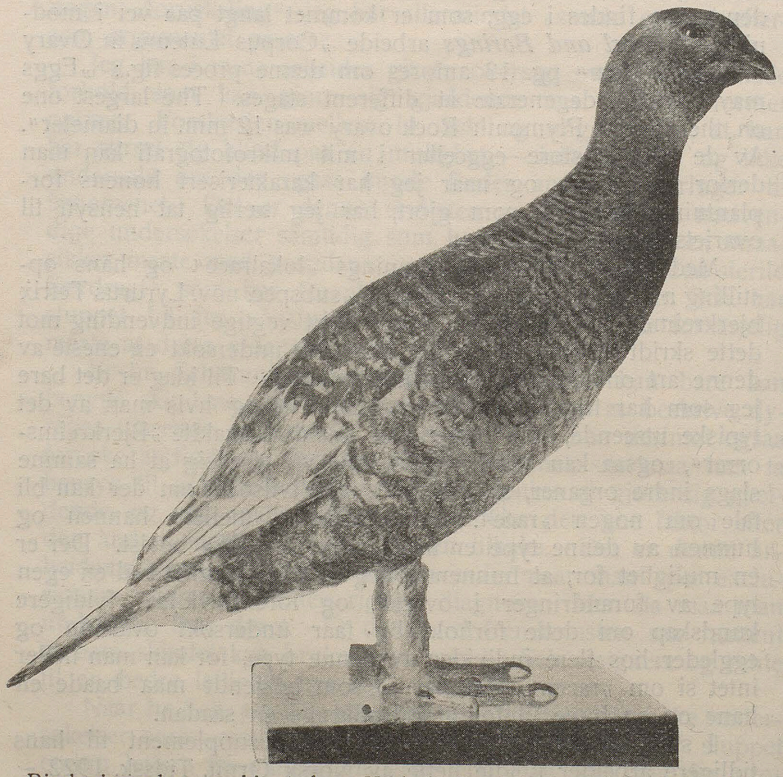

„Bjerkreimsorhøne“, kjøpt hos Karl A. Jensen december 1921, beskrevet ogsaa tidligere i mit arbeide „Mere om atypiske fugler“ (se pag. 3 denne aarg.)

vil se, at min høne med sit skrøpelige ovarium er aldeles lik Schaannings „normale“ høner.

I 3dje hefte av samme Tidsskrift har Schaanning en ny og bedre farvelagt planche av „Bjerkreimsorrer“ og paa denne er det nok mulig at se, at den „sterile“ hannen har et rødligt skjær paa ryggen, men paa de gamle planchene kunde jeg ikke med min bedste vilje se det. Men er det nu ikke utilladeligt at trække slutninger fra denne lille avvigelse i farvetonen og til kjønsorganernes funktion? Kan fænomenet ikke like godt

tænkes at bero paa en individuel variation, og var det ikke i alle fald bedre ikke at ha slik hastverk med at gjøre dem „sterile", som Schaanning har, men i stedet vente taalmodig og samle materiale og undersøke dette ordentlig?

I naturvidenskap er det en dødssynd at trække slutninger fra et enkelt tilfælde og paa det at generalisere. Og særlig gjælder det naar det enkelte tilfælde bare er blit underkastet en ganske overfladisk undersøkelse slik som hr. Sch. har gjort det for sine „sterile" individers vedkommende.

Hvad endelig hr. Schaannings „sterile fjærdragt" angaar saa har netop docent *Økland**) ogsaa kritisert Schaannings betegnelse og han finder, „at det er nødvendig at vælge uttryk som ikke sier mere end man virkelig vet". Det er altsaa nøiagtig det samme jeg har hævdet. Man har ikke lov til at si om et bestemt eksemplar av en fugl at den har „sterilitetsdragt" uten at man ogsaa ved undersøkelse av dens kjønsorganer har bragt paa det rene, at den ikke var forplantningsdygtig. Men det er det Schaanning gjør. Og det nytter i denne henseende ikke hr. Sch. at skyte sig ind under autoriteten professor *Lønnberg,* som forøvrig uttaler sig meget mere forsigtig end hr. Schaanning Til det standpunkt professor Lønnberg indtar i sit brev til Schaanning er der i sin almindelighet intet at bemerke, idet det visselig er saa, at de arrhenoide høner vanligvis ikke er forplantningsdygtige; men arrhenoidien er ikke *altid* ledsaget av sterilitet. Man maa nemlig ikke glemme at man har eksempler paa, at tilstanden bare er temporær og forbigaaende. Professor Lønnbergs landsmand professor *Sundevall* anfører i sine „Zoolog. Aarsberettelser" for 1843 et eksempel, som netop for hr. Schaanning maa være av stor interesse. Professor Sundeval refererer nemlig engelskmanden *Cooksons* beretning**) om en raphøne, som han fanget som ganske liten høsten 1841 og som han holdt fangen i et fuglehus. Efter myting fik den hannens typiske fjærdragt med den hesteskoformede flekken paa brystet. Tidlig næste vaar – 1842 – lokket den stadig og Cookson hørte, at der blev svaret fra raphøns utenfor buret og saa ogsaa at der hver aften kom en, som han mente, raphøne bort til buret. Den blev fanget men viste sig til Cooksons forbauselse at være en han. Efter myting høsten 1842 la den førstkomne fange sig til typisk hønedragt; den mistet ogsaa den trekantede røde flekken over øiet. Vaaren 1843 bygget den rede og la i dette ikke mindre end 36 egg, men vilde ikke ruge.

Cookson antar at det er fangenskapet med den derav føl-

*) Et bidrag til Bjerkreims-orrens genetikk. Ornitologisk Tidsskrift, nr. 3 1922.

**) The Annals and Magazine of Natural History, Vol. XII pg. 453.

gende kjønslige abstinens som har bevirket, at den la sig til hanedragt og han slutter sin beretning med at uttale, at „the assumption by female birds of the plumage resembling that male does not (as is the opinion of many physiologists) depend upon a derangement of the generative organs". *Cookson* fremholder ogsaa overfor *Yarrel* at denne har uret naar han har

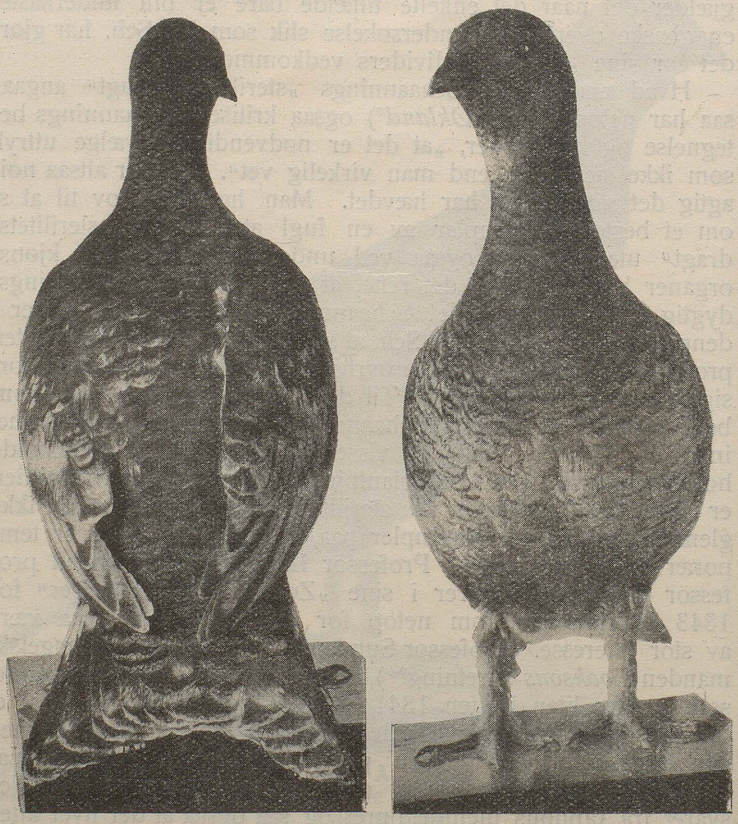

ment, at det var umulig at *én* raphøne kunde præstere 32 egg alene. Cooksons la 36 mens det høieste tal man før kjendte var 32, og det blev endog av Yarrel anset for at være lagt av flere høner i et og samme rede.

Hvis hr. Schaanning hadde fanget denne raphønen inden den mytet vilde han efter sit princip ha kaldt den for „steril" tiltrods for at den altsaa i en enestaaende grad var fertil.

Brandt fortæller ogsaa*) – pg. 114 – at *Lorenz* angir, at

*) Brandt: Anatomisches und Allgemeines über die sogenannte Hahnenfedrigkeit. Zeitschr. f. wissensch. Zoologie Bd. 48 (1889).

en troværdig jæger angir at ha set en fuldstændig hanefjæret orhøne (med lyreformet hale), som gik omkring i skogen med sine unger. Jeg har ogsaa hørt fortælle, at ritmester Jensen paa Ottarsø hadde en hanefjæret høne som værpet egg. De var rigtignok smaa („kraake-egg"), men at det var den som præsterte dem overbeviste han sig om ved at sætte den i en hønsegaard for sig selv.

Det gaar derfor ikke an at trække den slutning, at en arrhenoid høne er eller har været steril uten at der blir anstillet nærmere undersøkelser, og denne kjendsgjerning viser absurditeten i at erstatte betegnelsen „arrhenoidie" med Schaannings „steril fjærdragt". Hvor meningsløst det er at tale om en „sterilitetsdragt" ved slike tilfælder fremgaar ogsaa av *Brandts* fund av et fuldstændig normalt ovarium hos en arrhenoid rødkjælke, som rigtignok var steril, men fordi eggleder en var fastgrod til bukvæggen saa eggene ikke kunde komme ut. „Sterilitet" kan jo foruten abnormiteter i kjønskjertelen ogsaa skyldes abnorme forhold i utførselsveiene, og disse har ikke nogen indflydelse paa fjærdragten, hvad derimot kjønskjertelens „indre" sekretion har.

Det er endvidere uhensigtsmæssig at opstille en „sterilitetsdragt" al den stund sterile individer slet ikke altid anlægger en atypisk dragt. (Se mit tidl. arb. „Mere om atypiske fugler" pg. 10.) Man maa ogsaa huske paa, at det væsentlige ved denne Schaannings sterilitetsdragt er et visst „utpræget rødbrunt skimmer" paa over- og undersiden av dyret resp. mørkt tværstripete undre dækfjær i halen sammenholdt med ensfarvet hvite saadanne, forandringer som synes mig ikke større end at den kanske kan opfattes som individuelle variationer. Og at slike findes har jeg i mit sidste arbeide vist, idet man av fotografiet av Tørdalseksemplaret ser, at det er meget lysere end det andet. Og av et rødbrunt skimmer bør man ikke slutte for meget med hensyn til sterilitet. Tænk om man uten videre overførte en saadan betragtningsmaate f. eks. paa mennesket, hvor mange sterile individer kunde ikke hr. Schaanning uberettiget komme til at finde?

Hvad saa endelig zoologernes benyttelse av betegnelsen „albinisme" angaar har *Økland* gjort opmerksom paa, at zoologerne har tat op betegnelsen til revision. Det er glædeligt for det er selvsagt en fordel at en og samme betegnelse ikke benyttes helt forskjellig i de forskjellige grener av naturvidenskapen. Betegnelsen er kommet fra pathologien og betegner en abnorm tilstand med mangel av pigment. Men denne mangel er som oftest universel, bedst kjendt fra de typiske, hvithaarete menneskene med de røde mysende øinene eller fra de hvite mus og rotter, og denne hvite tilstand er derfor noget

helt andet end harens eller rypens hvithet om vinteren; for hverken harens eller rypen blir *helt* hvit. Betegnelsen bør følgelig ikke brukes uten at dyret er helt hvitt av farve og uten at alt pigment mangler, og naar derfor hr. Schaanning vil utvide det til ogsaa at omfatte baade de graa og de gule typer og føre disse ind under betegnelse „partiel albinisme" saa slaar han sig jo selv paa munden. Man bør finde et helt andet navn paa de pigmentforandringer som fører til de atypiske gule og graa individer, hvilken genese farveforandringene end maatte ha hos dem. Hvis hr. Sch. vil gjøre mig den tjeneste at læse gjennem min fremstilling av de tilstande som kan føre til gule og graa farver saa vil han forøvrig se, at hans referat av mig er ganske galt ogsaa m. h. t. *Colletts* og *Holmgrens* anførsler. Jeg har gjort opmerksom paa at vore museers samlinger ikke stemte med deres anførsler, idet alle „graa" var hanner og alle „gule" var hunner.

Halen er av samme fugl set nedenfra. De sorte tværstripene over fjærene er efter konservator Schaanning kriteriet for at man har et „normalt" individ for sig.

Jeg skal avholde mig fra at karakterisere hr. Sch.s forsøk paa at underminere *Kyrre Grepps* iagttagelse, særlig naar det gjælder hvad en død mand har set. Jeg kjendte Kyrre Grepp fra den tid han studerte medicin og jeg har ingen grund til at tro, at han ikke var sikker paa, at det var en hun, naar han uopfordret skrev til mig og fortalte det. Og jeg synes Sch. næsten er barnslig naar han finder, at en „enslig" orfugl" passer bedre paa en hane end paa en høne. Har hr. Sch. aldrig set en enslig orhøne om sommeren?

Og hvad endelig ærfuglen angaar saa kan vel heller ikke Schaannings kritik gjælde de opgaver jeg har git om den, idet den blev set gjentagne gange liggende paa sine egg. Hadde hannen ruget hos ærfuglen hadde vel Schaanning angit det i de for øvrig interessante oplysninger han gir om den og som jeg ikke kjendte.

O. Berner.

Kraakefangst med fosformos.

I vaares mottok jeg fra „Norsk Jæger- og Fiskerforening" nogen eksemplarer „Fangst av kraaker", og det kunde kanske interessere tidsskriftet at høre litt om min kraakefangst.

Jeg fik i mai maaned tilsendt fra „Kronen" apotek 5 kg. fosformos med opfordring om at anvende den paa bedste maate. Paa samme tid som jeg fik kraakegiften mistet jeg en sau som hadde kommet paa laaven og forspist sig paa korn. Jeg tok saa kjøt av saueskrotten og malte det paa en kjøtkvern og blandet det med fosformos. Denne deig blev da rød og meget appetitlig at se til for kraakene.

Paa samme tid holdt min gaardsgut paa at kjøre gjødsel paa akeren. Han hadde da samtidig med en krukke av kjøtdeigen, og strøk med en pinde en deigbit paa gjødselhaugene hist og her. Kraakene kom gjerne samme dag og forsynte sig av lungemosen, som blev deres sidste maaltid.

Sent en aften tok jeg kadaveret av nævnte sau og drog det bort paa en aker. Tok saa ublandet fosformos og strøk ind i kjeften og den opsprettede hals og buk paa sauen. Andre dagen efter var jeg en tur bort til en nabogaard, og da var det en hel flok med kraaker ved sauekadaveret. Da jeg kom tilbake en times tid senere hadde kraakene sat sig i bjerkene langsmed veien og elven som rinder like ved. Hele kraakeflokken sat og duvet og saa fordrukken ut, og var meget tammere end kraaker her pleier at være. Da jeg var kommet ca. 200 m. bort fra kraakene, stanset jeg og saa tilbake, og idet samme fik jeg se at en av kraakene gik paa hodet i bakken og var død. Dagen efter vilde jeg se bort dit hvor kraakene hadde sittet og da fandt jeg flere døde kraaker. Muligens hadde nogen flyttet sig, mens andre var faldt i elven, saa jeg ikke kunde finde dem. Men jeg er sikker paa at hele kraakeflokken gik med, og det var 15 á 20 stk.

Litt senere paa vaaren var jeg turer ind paa fjeldet og la ut kraakegift paa sætervolde, øer og langs kjøreveier, for det er sistnævnte som især leder kraakene ind paa fjeldet. Den kraake, som jeg har fundet længst ind paa fjeldet, laa ved kjøreveien til Tvist sæter, ca. 8 km. fra bygden.

For at faa dræpt kraaker længer nedover dalen, leverte jeg ut kraakegift til flere mænd, som jeg viste vilde bruke den med omtanke. Det varte ikke længe før den første sending fosformos var brukt op, og da fik jeg en lignende forsendelse fra „Kronen" apotek ved Harald Stange, Kr.a. De mænd som jeg overlot kraakegift til kunde konstatere at giften hadde virket bra, da der fandtes døde kraaker overalt i skog og mark.

Det viser sig at i Leveld, som ligger længer ned i dalen,

og hvor ingen kraakefangst har fundet sted, er det store flokker med kraaker, mens her i Vats ikke sees en kraake og næsten ikke skjære.

Hvis alle bygder foret sine kraaker med fosformos vilde snart rypebestanden øke. For kraakene er uten tvil den største ødelæggelse for fuglereder. Som eksempel herpaa kan jeg nævne, at da jeg var gjetergut fandt jeg paa en uke 7 rypereder, hvorav 5 blev ødelagt av kraaker.

Jeg vil, som interessert for vildt, faa rette en tak til dem som har ydet bidrag til kraakenes utryddelse.

Aal i august 1922.

Syver Skarsgaard Hagen.

Kraaka.

Det er saa mange som er saa hakkenes gælen paa kraaka. Det er forresten ogsaa jeg; men trods dette ildsinne paa den er jeg den ogsaa taknemlig, som jeg senere skal fortælle. Først skal jeg forklare, hvorfor jeg er den taknemlig og hvorfor jeg i mit stille sind nærer en smule sympati for den.

Hjemme paa min faders gamle gaard hadde vi en husmand, Peter het han. Peter Vasdal. Han er forlængst død og borte, Gud velsigne hans gode appetit der han ligger i sin grav. Han spiste for fem og arbeidet for ti. Ja det gjorde han. Synes endnu jeg ser hans runde matbegjærlige øine, naar det var noget som han likte paa bordet. Da spændte han op beltremmen og den øverste bukseknap for rigtig at ha plads. Slik var Peter i matveien. Han var os gutters altmuligmand. Laget os baater og pilebøsser og trofast fulgte vi ham baade i tykt og tyndt. Han hadde vor fulde tillid. Men Peter var overtroisk. Han fortalte os om alt det rare han hadde set og hørt baade paa kirkegaarde og ikke mindst paa vor gaard. Der spøkte det noget ganske forskrækkelig, og vi gutter var saa rædde, at straks det var mørkt turde vi ikke flytte en fot utenfor de oplyste stuer, det var sikkert nok. Og dette skyldtes ene og alene Peter – og saa var det kraaka. Den var Peters varselsfugl baade i ondt og godt.

En gang Peter hadde været paa sjøen tre dage i træk og hver dag faat en hellefisk, kveite, den ene større end den anden, og da han skulde ro paa sjøen den fjerde dag sat der en kraake paa baatstevnen og karret og grov imot ham, og saa nær kom han den, at han saa det svarte blinke i øinene. Da han gik til fremstævnen for at sætte ut baaten som stod paa land, satte kraaken sig paa agterstævnen og bar sig rent ilde. Nikket med hodet og sa: kraak – kraak!

Dette blev for meget for Peter. Han gik hjem og forklarte Ragnhild, sin bedre egtehalvdel, at nu var han feig. Det hadde kraaka forklaret ham. Det gik mange dage før Peter vaaget sig paa sjøen igjen. Dette fortalte han os gutter, og vi blev smittet av Peters overtro.

Det er saa rart med alt man suger til sig i barndommen. Det har dypere røtter end man mangen gang aner.

Aarene gik. Peter er glemt, bare en gang imellem, naar tankene i ledige stunder kredser om hjemmet og barndomsdagene, dukker Peter frem i erindringen, og overtro og slikt er duftet bort av livets realiteter. Men saa dukker det pludselig op igjen i forbindelse med kraaka, det som jeg her skal fortælle.

Det var i 1918 oppe i Meraker. Det var først i juni, og jeg skulde en tur tilfjelds. Jeg var alene, men hadde tre hunder med: King, Santoy og Blis. Nede i dalen var det vaar forlængst, men oppe i fjeldet laa sneen mange steder hel. Jeg hadde ski med, og i en høide av 600 m. o. h. maatte de spændes paa benene, føret var altfor ufyseligt til at ta sig frem paa benene. Det var paa kvelden jeg gik fra bygden, og ved 12-tiden om natten sat vi, hundene og jeg, paa Næsvolden, en sætervold, og saa paa det halvfærdige vaarlandskap som laa foran os. Rypesteggene skrattet rundt omkring. Det var et liv oppe i fjeldet denne overskyede regntunge nat som rent elektricerte baade mig og hundene. Det gik tussig opover Laraaslien i førefaldet, og paa de sidste 6—7 kilometer bruktes over halvanden time. Det var oppakningen som sinket. Det var meningen at holde til oppe i fjeldet saalænge provianten varet, og hvem vil ikke være oppe i fjeldet i juni maaned, den tid da sommeren blir til i fjeldet. Derfor var ogsaa rygsækken tung; men det blev altids anledning til at puste ut, naar bare hytten ved Gaastjernet var naadd.

I sommernattens tusmørke naadde vi den. Fik tat av pakningen og pustet ut. Aa, hvor det smakte at sove derinde i stilheten og freden. Det var hanrypesteggenes skratten og en og anden mjauende rypehønes lyd som samstemmig med strømsnipen og isænder angav tonen her oppe.

Jeg fyrte op i ovnen og fik kobberkjelen paa og begyndte at pakke ut av sækken. Blandt mye andet hadde jeg ogsaa et kilo kjøtdeig og noget ferskt kjøt. Dette grov jeg ned i en snefane som laa like ind til hyttens nordvægg, og like under hyttens eneste vindu, som utvendig var forsynt med jernsprinkler for at hindre indbrudd.

Hundene hadde hoppet op i nogen tomme sengbænker og gravde sig ned i høiet. Inde i ovnen brændte det lystig og en duft av nykokt kaffe begyndte at spre sig inde i hytten.

En stille fred gjennemruset hele nervesystemet, et velvære som man kun føler efter en anstrengende marsj og endelig vite sig ved maalet. Den første tanke er et godt maal mat og siden en god og styrkende søvn paa friskt fjeldgræss indtullet i en god skindfeld. Dette var stemningen, da det med et lyder et vældig plask mot vinduet som om ruterne vil komme ind. Alle tre hundene ruser op fra sine leier og stirrer mot vinduet, jeg griper efter geværet som endnu ligger paa bordet. Det hele foregik i nogen sekunder. Og foranledningen til alt dette er en kraake som sitter paa en av jernsprinklerne og glaner ind i hytten til os. Jeg løfter bøssen for at skyte; men tænker paa hvor vanskelig det er at faa glas transportert hit op. Kraaken faar se bevægelsen av geværet og flyver sin kos.

Med engang staar Peter Vasdal for mig og kraaka paa baatstevnen. Et tyve-aars minde som latent har hvilet sig i sjælen er igjen levende, og den gamle, barnlige overtro er der igjen med sin spørgende stemme: Hvad ondt varslet kraaka?

Den logiske tanke sier: Kraaka har lugtet kjøtdeigen som laa der i snefanen, og sulten som den var, vilde den ha tak i den. Men den gamle overtro er vakt til live. Jeg er mistænksom, og det kom godt med, som jeg senere fik erfare paa denne tur, endda det var paa vei til at gaa galt.

Jeg spiste og gik til køis. Hundene kom ogsaa til ro igjen, men skottet stundimellem bort til vinduet. Santoy maatte ogsaa ut og undersøke forholdet nærmere.

Den næste dag er det sol og sommer paa fjeldet. Rigtig en vaardag. Regnskyerne er tørket bort og himlen skyfri. Elver og bækker gaar i flom og gjør det næsten ufremkommelig. Vandene er i isløsningen og hundene blir stængt inde. De vil endelig ut paa isen, og svak som den er plumper de igjennem.

Jeg tar mine ski og gaar paa Gaastjernets søndre side. Kraaka og overtroen er som dunstet bort efter søvnen og for lyset og dagen. Jeg kommer til en fjeldbæk som er umulig at vade, saa strid er den. Jeg leter efter en overgang og finder en snebræ mellem to bergvægger, bækken har brutt vei under. Jeg staar ute paa kanten færdig til et gaa over. En renhop har passert der tidligere. Avtrykket av klovene staar endnu i sneen. Nedenunder mig i en 10 meters dybde bruser bækken i vaarlig kaathet. I det samme jeg satte mig i bevægelse er igjen Peter og kraaka i tankene. Som et lyn slaar det ned i mig. Det var varslet i nat, du skal ikke gaa der! Saa sterk er denne tanke i øieblikket at jeg rykker bakover, saa jeg igjen staar paa den bare bakke i snebræens kant. Jeg finder en stor sten som ligger løs paa moseflyen og kaster den bort paa snebræens

hvælv. Med et brak synker den sammen og i et – to – tre er bækken i høide med min plads. Sneen har stoppet for avløpet. Vandet fosser over den nedsunkne bræ. Jeg blir ganske alvorlig der jeg staar og vet med sikkerhet, at jeg kun har været nogen faa meter fra den visse død. Liv har det ikke været at berge i denne fossende bæk som nu var forandret til en skummende elv med voldsom fart.

Her kom den gamle barneovertro tilfældet tilhjælp, og nattens kraake ved siden av. Mere skal det ikke til for at redde et liv.

Dagene gik og det lakket til helgen. Det var pinselørdag jeg drog nedover med mine tre ledsagere. Føret var om mulig endda værre end paa opturen. Alt hvad som sne hette var som skum. Skiene gik tilbunds og hver liten bæk gik over sine bredder. Alt gik dog godt til vi kom til Torsbjørka elv. Der laa isen og dæmmet for avløpet. Elven gik over sine bredder og den bro vi skulde over stod ensom langt ute i vandet. Elvens hovedløp gik mellem os og den. Her var det ingen raad at komme over Længere oppe i elven gik isen næsten sammen; det var bare et litet aapent løp i midten. Skiene kastes over paa isflakene paa den anden side, og paa svøm over elven. Alle tre hunder jumper uti ved min side; men da vi skal op paa flakene paa den anden side, begynder flakene at løsne og briste; det gjælder livet her. I basketaket for at komme op sliter jeg av remmen til geværet som laa over skulderen. Geværet gaar tilbunds, men baade hundene og jeg kommer os op og glade er vi. Jeg spør King som nu ligger under skrivebordet om han husker dette. Han lograr med halen og ser paa mig med sine brune trofaste øine, Likesom han vil sige: Javist husker jeg det. Husker baade kraaka og svømmeturen. Geværet fandt en gjæter om sommeren, da elven var liten, men begge løp var knuste av stengangen i elven under flommen.

Her er kraakas historie i korte drag. Og i aften da jeg satte mig ned for at nedskrive disse erindringer, holdt kraaka ting her oppe i aasen. I hvilken anledning vet jeg ikke; men mellem 2 og 300 kraaker hadde sat hinanden stevne. Kommer jeg efter hvad det var, saa kommer fortsættelsen i en næste kraakeartikkel.

Herm. Fjeldberg.

Mine møter med kongetigeren.

Erindringer fra Sumatra.

Av Gert Hartenau-Thiel i „Wild und Hund".

Ved min avreise til Europa sa en gammel indisk planter til mig: „Naar De kommer til Europa skal De være ordknap. Fortæl intet om indiske forhold og begivenheter og slet ikke noget om jagtoplevelser. Men skulde De bli utspurt, særlig om den indiske dyreverden, da skal De fortælle at vi sitter fredelig ved vore floder og fanger krokodiller med fiskestang og metemark, og at vi jager de andre rovdyr, særlig tigeren, likesaa farefrit som vore fædre og brødre derhjemme jager harer og raabukker. Da vil De i det mindste faa latteren paa Deres side, og man vil heller tro Dem da end om De fortalte halvparten av den rene, skjære sandhet. De derhjemme — og særlig de jægere som leilighetsvis har skutt et par spurver stendøde — kjender forholdene her i Indien meget, meget bedre end De gjør, og saa blamerer De Dem bare."

Den gamle, verdenskloke vens raad har jeg ogsaa altid fulgt, og har derfor kommet ganske godt ut av det med mine venner. Naar jeg nu trods alt opgir min reservation, er det for at forsøke at berede de virkelige jægere en interessant stund.

I slutten av 90-aarene da jeg var kommandant over politibeskyttelsestroppene i distriktet Bila paa Sumatras østkyst og leder av en tobaksplantage, drev jeg opmaalingsarbeider for nyplantningerne i det til plantagen grænsende krat og var herunder kommet dypt ind i dette sammen med ca. 30 malaiere og javanesere. Mens jeg var beskjæftiget med mit maaleapparat og mit kompas, fandt passende steder til dem og indstillet dem, renset mine arbeidere sigtelinjen langt foran mig for smaa trær, blader og slyngplanter. Til oprensningen brukte de store hakkekniver og biler. Urgamle kjæmpetrær, som f.eks. den indiske ek (teak) hvis stamme undertiden faar et tversnit paa 6 – 8 meter, maatte naturligvis opmaales og omgaaes naar de kom i retningen. For at fastholde sigtelinjen blev lange, spidse staver stukket ned. Det var av stor betydning at stavene blev anbragt nøiagtig, da der ellers paa grund av de mange hindringer kunde opstaa betydelige feil i maaleretningen, trods apparat og kompas. For kontrollens skyld var jeg derfor ofte nødt til at bli tilbake 50 – 80 meter fra mine folk.

Naar jeg gjennemkrydset plantagerne eller særlig naar jeg trængte ind i krattet, var jeg som regel ikke bare fulgt av en del politisoldater eller tjenere, men ogsaa selv bevæbnet. Bestandig bar jeg en kort dolk (malaiisk „kris") i beltet, men ofte hadde jeg ogsaa en rifle eller et haglegevær, en bredbladet jagtkniv, en armérevolver og en syvhalet lærpisk med mig.

Men den dag jeg nu vil berette om hadde jeg besynderlig nok bare den malaiiske kris med mig.

Jeg stod der altsaa vaabenløs med mit maaleapparat, indstillet det og korrigerte, mens mine folk lang borte ryddet op i det næsten ugjennemtrængelige vildnis i maalelinjen. I palmekronene over mig drev nogen aper og husket og holdt leven, og i den fugtige, varme luft svirret milliarder av fluer, moskitos og biller omkring. – Jeg staar og venter paa da indfødtes videre fremtrængen for at kunne komme til med apparatet, og morer mig imidlertid med at iagtta apernes lek og spektakel. Pludselig sætter de i et rædselsfuldt angstskrik, svinger sig lynsnart op i endnu høiere trær og hopper fra disse dypere ind i vildnisset under høie skrik. Slik pleier dyrene bare opføre sig naar de er i dødsfare, og jeg tænkte mig at en orangutang, som er meget frygtet av de mindre apearter, muligens befandt sig i nærheten. Mens jeg endnu forsøkte at finde ut aarsaken hørte jeg mine folk skrike frygtelig op og saa dem komme springende mot mig, heftig gestikulerende.

„Touvan Rima (tiger) – Rima!" – ropte de advarende og for aandeløst med lynets fart langs sigtelinjen henimot plantagen. Naturligvis blev ogsaa jeg frygtelig opskræmt og vilde følge dem, flygte. Men idet jeg dreiet mig om blev foten hængende i en slyngplante og jeg faldt overende. I en fart kom jeg mig løs og sprang op, dog for sent til at flygte, ti foran mig i sigtelinjen, høist 5 meter borte, stod jungelens konge – tigeren.

Instinktmæssig rev jeg dolken ut av sliren og avventet skjælvende angrepet. Det nyttet ikke at tænke paa flugt, ti dyr av katteslegten har lettere for at gripe det flygtende bytte end den trodsende fiende, og blir desuten modigere naar man flygter. Det stod klart for mig at jeg maatte dø, men jeg vilde idetmindste forsøke at forsvare mig om end den ubetydelige dolk var et skrøpelig vaaben til det bruk. Det vældige dyr vilde vel knuse mig ved første sprang. – – – Og saa stod vi der overfor hinanden, iagttok og fulgte hinandens bevægelser og stirret hverandre i øinene. At se sig utlevert til et slikt rovdyr hjælpeløs og værgeløs, er en situation som avgjort hører til de frygteligste i ens liv. Jeg har ofte set døden i øinene og oplevet grufulde eventyr, men aldrig som i dette tilfælde, vaabenløs og uten den ringeste utsigt til hjælp.

Gamle plantere som hadde levet 15–20 aar paa øen, erklærte ofte at det aldrig hadde forekommet, i det mindste hadde ikke de hørt om noget tilfælde, hvor europæere var blit anfaldt av tigere. De indfødte forfølger den, dræper dem og river dem istykker naar den har anledning til det, men europæerne undgaar den næsten ængstelig, besynderlig nok. Aarsaken hertil kunde dog ingen paa stedet med sikkerhet forklare sig, men

det antas at europæeren er dyret en ganske ukjendt fremtoning som skræmmer den, og at svedlugten av europæeren er den motbydelig. Denne tanke som fór mig gjennem hodet var rigtignok en svak trøst, men i min dødsangst klamret jeg mig til den som den druknende til et halmstraa.

Nu, i ethvert fald saa bæstet foran mig ikke ut til eller opførte det sig som om det frygtet mig, det rakte og strakte sig og lot ofte høre en rædselsfuld hvæsen, knurren og hule brøl, alt som den pisket blader og grener med halen. Den dukker ned til sprang, viser knurrende den frygtelige tandgar – jeg tar fastere om dolken og avventer stiv av rædsel den forfærdeligste død. Min sjæl skriker efter hjælp, mine læber bevæger sig bedende, og for mine øine farer hele mit liv som i et lynglimt. Jeg ser mig selv som barn, hører stemmene til mine forældre og søsken og tusener av mennesker som jeg i tidens løp er kommet i berøring med. Smaa begivenheter, som ikke hadde efterlatt noget indtryk eller nogen erindring, stod pludselig klart for mit indre øie, og jeg oplevet dem paany som i et lyn.

Og saa kommer et pludselig, elastisk kjæmpesprang. Jeg hopper behændig til siden for at redde mig fra de frygtelige poter. Ganske tæt ved mig faldt det kjæmpemæssige legeme ned paa jorden, for dernæst med rasende hurtighet, hvæsende og brølende, med elastiske sprang at dukke ind i krattets bladhav og – forsvinde! Længere og længere borte – og tilsidst ganske i det fjerne hørte jeg grener sont knak og rasling i blader, indtil igjen skogens stilhet omgav mig. Jeg blev staaende som lammet en lang stund, stivt stirrende paa de spor min dødsfiende hadde efterlatt sig. Jeg var reddet – reddet! – Dypere inde i krattet, halvveis oppe i et træ, sat en orangutang med haaret strittende og skjærende tænder. De lange haarede armer slog rasende i luften, og hostende og hylende fulgte den med øinene sin argeste fiendes forsvinden. Kanske hadde tigeren faat øie paa den – kanske var den min redningsmand.

Litt efter litt kom jeg til mig selv igjen. Blodet hamret – som hos en febersyk – vildt gjennem mine aarer, mit legeme skalv som et aspeløv, og mine tænder klapret. Mekanisk la jeg maaleapparatet sammen, ordnet delene i lærfutteralet og tumlet derpaa langsomt tilbake til plantagen langs sigtelinjens lysning.

Plantagen var i oprør. De hjemvendte arbeideres budskap hadde virket alarmerende. Da jeg kom ut av krattet ved plantagen blev jeg møtt av en trop bevæbnede politisoldater under ledelse av en assistent. De var paa vei ind i krattet for at komme mig til undsætning. Forundret og glædestraalende omringet de trofaste fyrer mig og førte mig hjem. Som en løpe-

ild hadde efterretningen om min lykkelige tilbakevenden bredt sig, og mine assistenter, oppassere og tjenere ilte til for at feire mig som om jeg var en helt.

Min førsteassistent og stedfortræder hadde allerede truffet de sikkerhetsforanstaltninger og utdelt de befalinger som var absolut nødvendige for at sikre sig mot tigerens indbrud. Bevæbnede vakter blev opstillet i utkanten av krattet, hester, kvæg og alle hundene blev indespærret i staldene, og selv vore tre kjæmpemæssige arbeidselefanter blev sat under bevogtning. Derfor møttes jeg ogsaa ved hjemkomsten av de indespærrede hundes hyl. Bare min yndlingshund, en stor granddanois, hadde de ikke vovet at spærre inde, og den kom bjæffende og logrende av glæde løpende imot mig. Men da den kom hen til mig og paa hundemaner snuste paa mig, reiste den paa haarene og gik knurrende rundt mig for tilsidst at sætte i et klagende varselshyl som de indespærrede hunde straks istemte. Jeg bragte aabenbart med mig tæften av det farlige rovdyr.

Da jeg var kommet ind sendte jeg mine ledsagere bort, og beordret tjenerne at gjøre istand badet og klæ mig av. Efterat jeg var befriet for klærne kjølet jeg overkroppen i det forfriskende luftdrag som strøk gjennem verandaen over gaardsplassen og de bakenforliggende uthus. Ogsaa hunden led under varmen og la sig paa verandaen i den velgjørende bris. Jeg nævner denne omstændighet udtrykkelig for at gjøre det følgende forstaaelig.

Det var kort før klokken seks om aftenen. Den glødende sol brændte endnu, men dukket saa med forbausende hurtighet ned i mørkerøde skyer. Det blev bekmørkt indtil maanen kom op og kastet sit sølvskjær over plantagen og den tilgrænsende jungel. Dag og nat veksler paa ti minutter. Den 12 timer lange dag viker for den 12 timer lange nat.

Tjenerne meldte at badet var færdig, og fulgt av dem gik jeg ned verandatrappen, gjennem en overdækket søilegang over gaarden til uthusene hvor badet var. Jeg tok mig et bad, og begav mig forfrisket paa tilbakeveien. Det var mørkt, bælgmørkt. Maanen gjemte sig bak nogen skyer. Tjenerne, som var sprunget i forveien hadde tændt lysekroner paa verandaen, og skinnet fra dem viste mig veien. Langsomt gik jeg gjennem søilegangen da pludselig den kjæmpemæssige skygge av min grand-danois formørket veien. Naturligvis antok jeg at hunden hadde fulgt efter mig, og nu avventet min tilbakekomst. Jeg nærmet mig den sagte, klappet den flygtig paa pelsen og kaldte den ved navn. Forskrækket, knurrende og snerrende veg den tilbake og fôr som en gal over den mørke gaardsplads. Forbauset forsøkte jeg at se hvor der blev av den,

men i det dype mørke var det umulig, og foruroliget over hundens merkelige opførsel gik jeg videre bortimot huset. Idet jeg steg op ad den klart belyste verandatrappe, reiste der sig – hvem anden end min grand-danois og kom mig logrende imøte! Maalløs og forvirret stirret jeg paa hunden. Hvorledes var den kommet hit! – For et øieblik siden var den utenfor, nede i gaarden hvor jeg klappet den! – Jeg løfter paa den haand som har berørt dyret, og den gjennemtrængende lugt av tiger stiger mig op i næsen.

Rima! – Rima! – Som en stormklokke lyder mit rædselsslagne vanvittige skrik, som øieblikkelig forvandler den rolige gaardsplads til et vildt virvar. Odpasse lakass! skriker jeg til de tililende politisoldater. Fakler! Vaaben! Straks derpaa flammer 15–20 fakler iveiret og fortrænger mørket med sit straalende lys. De indespærrede hunder raser, folkene roper over hverandre, befalinger blir utdelt, man springer frem og tilbake og der er en ophidselse og en larm værre end om det hadde været en kamp mot oprørere. I en fart klædte jeg mig paa, tok geværet og traadte ut. Der blev straks stille. Bare hundene hylte fremdeles. Alles øine søkte mig for at finde hjælp. Politisoldaterne kom springende bevæbnet med geværer og omringet mig. Kort og skarpt kom mine befalinger, og saa ga vi os ikast med forfølgelsen, veiledet av tigersporene.

Jeg var klar over at en forfølgelse i mørket vilde bli resultatløs, men jeg vilde idet mindste skræmme røveren bort med larmen og de luende fakler.

Tigeren er ikke saa modig som almindelig antat. Bare naar sulten nager den er den rede til alt. Den gaar ængstelig omkring menneskernes bopladser, og vaager ikke komme ind paa dem før hungeren har gjort den modig. Lykkes det den dog en gang at røve et bytte der uten fare for sig selv, maa man regne med flere besøk og da kan den gjøre stor ulykke. Regjeringen har derfor anbefalt den skarpeste forfølgelse av tigeren, og har opsat høie skudpræmier.

Den aften la jeg mig tilsengs dødstræt efter de forfærdelige sjælelige og legemlige anstrengelser og svor udyret en grusom hevn. –

Den følgende morgen berettet de utstillede vakter at tigeren ikke hadde vist sig i løpet av natten, og at bare hyænenes uhyggelige hyl hadde forstyrret dem.

Efter at ha paahørt vaktenes beretning sendte jeg ilbud til naboplantagene om den truende tigerfare samt indbydelse til planterne der om at indfinde sig hos mig. De mottok alle indbydelsen med glæde, for derved tilbød der sig atter en leilighet til at komme sammen og la bægeret gaa rundt. Allerede om eftermiddagen sat saaledes 8 plantere i haven hos

mig, spiste og drak og fortalte opskaket de grufuldeste mordhistorier. Da vi tilhørte de forskjelligste nationer (2 englændere, 2 hollændere, 1 franskmand, 3 tyskere) var vi tvunget til et benytte os av det malaiiske sprog, som enhver maa kunne, selv naar vi var alene sammen. Vore tjenere kunde da ogsaa glæde sig over historierne.

Tigeren pleier at opsøke de steder hvor den en gang har veiret et bytte paa temmelig nøiagtig samme tid dagen efter, for at prøve et nyt overfald. Vi plantere visste at tigeren den foregaaende aften maatte ha veiret hunden som laa paa verandaen. Kanske hadde frygten for lampelyset ved siden av min pludselige tilsynekomst tvunget den til at opgi det planlagte angrep og flygte. Vi bandt derfor hunden paa samme sted hvor den hadde ligget aftenen i forveien. Den var vant til frihet og hylte og bar sig som en rasende, hvilket sammen med ulene og hylene fra koblet i stalden utvilsomt maatte lokke tigeren til. Vi plantere hadde gjort os det bekvemt nede i haven like ved verandatrappen skjult bak nogen høie busker. Herfra kunde vi nøie følge utviklingen og hadde fri skudlinje.

Jo mere timen nærmet sig, desto forsigtigere blev vi med at snakke høit, og da endelig maanen, som var os høist velkommen, sølvklar dukket op, blev. det dødsstille i vor kreds. Saa sat vi der med geværene paa fanget og med forskjellige læskedrikker som vi av og til nippet til foran os, og stirret spændte og aarvaakne paa søilegangen og paa skogkanten bak uthusene, hvorfra røveren maatte komme. Politisoldaterne, som skulde tjene til vor beskyttelse og hadde slaat sig ned længer bak os, forholdt sig ogsaa rolige, og tjenerne som hadde at forsyne os med mat og drikke avbrøt sin virksomhet og krøp ængstelig sammen. Bare en 7 aar gammel malaiergut som jeg hadde opdraget til min livpage, syntes ikke at kjende til nogen frygt. Likesom før sørget han for mit legemlige vel, og løp frem og tilbake mellem uthusene hvor kjøkkenet befandt sig, og vore border. Han hadde netop fyldt mit glas igjen og var saa sprunget bort til kjøkkenet – jeg saa ham forsvinde gjennem søilegangen – da han, næsten kommet bort til kjøkkenet pludselig satte i et forfærdelig skrik om hjælp fulgt av en gruvækkende jammer.

Som elektricert sprang vi op og stirret i den retning gutten var forsvundet. Men skjønt vi fik øie paa tigeren som slæpte den ulykkelige, vildt sprællende gut langs marken, var vi for et øieblik som hypnotisert og ikke istand til at foreta os noget til hans redning. Kanske 20 sekunder senere fór vi som vilde til stedet. Tigeren tok knurrende og snerrende bedre tak i sit offer og slæpte med uimotstaaelig kraft den skrikende gut over pytter og trærøtter henimot krattet. Den dan-

set rundt og var snart foran snart bak guttens legeme, saa vi vovet ikke at skyte, av frygt for at træffe ham. Vi hadde derfor intet andet at gjøre end at forfølge røveren med høie skrik og skudd i luften i det haab at levenet vilde faa den til at slippe sit bytte, saa vi kunde faa bedre skudd paa den.

Av og til kastet tigeren den ulykkelige gut over sig eller foran sig som en leketøisbal, og av og til slæpte den ham med lange sprang ind i det beskyttende krat. Vi fulgte efter, skrikende og anpustne over myrhul og trærøtter, klatrende over raatne træstammer – masende gjennem tornekrat, ranker og repstærke slyngplanter. Klærne blev revet i filler, hænder, armer og ansigt var opklort og blødende, altfor mange hindringer la sig iveien for os og heller ikke maanen formaadde mer at trænge gjennem urskogen. Vore kræfter begyndte at slippe op, og det saa ut til at udyret skulde undslippe os med sit bytte, da endelig kratrøveren mistet gutten ved et sprang over en falden skogkjæmpe. Flere skudd sendtes efter tigeren men den dukket ind i junglens sorte uigjennemtrængelige nat og forsvandt.

De bak os fremstormende politikonstabler tok sig av den stakkars gut. Forsigtig bar de det sagte jamrende barn hjem, og vi fulgte efter, kraftesløse og tause. Brystet og underlivet paa gutten var flænget op, og trods den mest omsorgsfulde pleie døde han ved solopgang den følgende dag.

Tidlig om morgenen drog mine venner hjem. Desværre var det ikke mulig at foranstalte en regulær jagt paa tigeren. Baade mine naboer og jeg hadde nemlig vigtige tjenesteanliggender som under ingen omstændighet tillod os at ofre flere dager til nedlæggelse av rovdyret. Paa den anden side sier det sig selv at denne truende fare maatte ryddes avveien, og jeg besluttet derfor at hjælpe mig selv.

Like ved kanten av junglen og netop der hvor tigeren for anden gang var kommet ut av den sumpige urskog, lod jeg grave en grav 3 meter i kvadrat og 3 meter dyp. I bunden blev der stukket ned endel $1^1/_2$ meter lange, tynde, tilspissede pæler. Nøiagtig i midten blev der slaat ned en kraftigere træstok som raget omtrent 1 meter over jorden. Rundt omkring stokken blev graven overdækket med kvister og blade og litt jord, og det hele bragt til at ligne omgivelserne. – Sent om eftermiddagen, da den tid nærmet sig at bæstet atter kunde vise sig, lod jeg en gammel ubrukbar hund binde til stokken, altsaa midt over graven paa en saadan maate at det arme dyr knapt kunde røre sig, og derfor vilde ule og hyle saa meget desto værre. I nærheten av fælden skjulte jeg to politisoldater til at holde vakt og øieblikkelig melde fra til mig naar tigeren nærmet sig.

Den lænkede hund hylte forskrækkelig, særlig fordi de andre hunder svarte den og raste mot stalddøren. Saaledes gik hundekoncerten til den lyse morgen, saa det nyttet ikke at tænke paa søvn; men den som det hele var arrangert for – tigeren – lod sig ikke se. Jeg begyndte at frygte for at det hele hadde været spildt møie, og gav ogsaa sent paa efterdagen kun nølende ordre til at gjenta processen. Det skrækkelige hundeleven tok fat igjen; men da det blev senere og senere, og den tid i hvilken tigeren skulde vise sig atter var forløpet, lod jeg mig ikke forstyrre av spektaklet og gik tilsengs.

Ved midnatstider blev jeg vækket av min dypeste søvn ved ropet: „Touvan besar! Touvan besar! – Rima! Rima! – I en fart sprang jeg op, klædte paa mig det nødvendigste og gik ut. Ute paa gaardspladsen stod nogen politikonstabler med flammende fakler og berettet at tigeren med den lænkede hund var faldt i graven. Jeg eftersaa min rifle, gik fulgt av mine folk bort til stedet og lyste forsigtig ned i graven. De spisse træpæler var alle revet ned, og vi opdaget ogsaa den sønderrevne hund og nogen blodspor, men tigeren var væk. Vi lyste omkring graven og fandt snart mængder av blodspor som vi da fulgte. Ca. 100 meter fra graven fik vi, stadig følgende sporet, se det fræsende rovdyr. Tigeren med de korte ører trukket bakover, i et hav av blod. En spiss træpæl hadde ved faldet trængt gjennem dens underliv. Likefuldt hadde den store kat hat kraft nok til at komme sig op av graven og slæpe sig 100 meter bort. Da lystret vel ikke bakbenene mer, og pælen som stak gjennem kroppen paa den, hindret ogsaa den videre flugt. Saa stod vi der overfor hinanden, mennesket og tigeren. Klokskap og list bygger fælder og graver for at styrte den mægtige. Vore øine boret sig ind i hinanden, udtrykkende triumf og avmægtig raseri. Knurrende og hvæsende løftet tigeren poten og lot de vældige, skarpe klør spille. Saa brølte den rallende – næsten bedende. Da gav jeg den naadeskuddet – og jungelens konge strakte sit legeme paa jorden.

Jeg forærte tigerskindet til min bedste ven, kardinalen prins Hohenlohe, og nu ligger det i de biskoppelige gemakker paa Santa Maria Maggiore i Rom.

Bøker.

Sigurd Skaun. Fuglehunden. F. Bruns Bokhandels Forlag, Trondhjem. Denne lille bok gir i en kort, knap form gode raad og vink om valg av race, røgt, opdræt, dressur samt korte beskrivelser av fuglehundracerne. Ikke bare begyndere, men ogsaa ældre jægere vil ha nytte av boken. – Efter vort skjøn burde forfatteren ikke set bort fra og ladet uomtalt C. M. Pays, F. Huitfeldts og Otto Lunds bøker om samme emne.

Otto Lund. Om anskaffelse og dressur av fuglehunder. 2. oplag. Aschehoug. Det er med glæde vi ser, at denne bok, efter i nogen tid at ha været utsolgt, er kommet ut i nyt oplag. Det gjælder denne som ovennævnte bok at der kan disputeres om enkelte av de deri fremsatte meninger. Men om et av Otto Lunds raad kan der iethvertfald ikke tvistes. Og det er „Rør dig ikke efter skuddet", „Never move after the shot". Det maa plugges fast i enhver jægers bevidsthet.

Foreningsmeddelelser.

Fredrikshald og Omegns Jægerforening.

Jægerforeningen holdt søndag den 1. oktober sin vanlige skogsfuglprøve for fuglehunder i Bøfjeldet og de omkringliggende terrænger, der velvilligst var stillet til foreningens disposition. Der var anmeldt 7 hunder, hvorav de 5 møtte. Kl. 8 drog baade jægere og hunder avsted fra byen i vakkert veir og med de bedste forhaabninger. Ved Rønningen blev der foretat lodtrækning, hvorefter deltagerne delte sig i to partier med hver sin dommer. Med gaardbruker Adolf Dahl som dommer drog det ene parti indover Bøfjeldet og det andet med kjøbmand Carl G. Hofgaard til Aanerødkasa og tilskogs derfra.

Fuglebestanden var sørgelig liten, og Bøfjeldet især gav indtryk av at være lænset temmelig godt for matnyttig vildt. Det var derfor vanskelig at faa prøvet hundene saa godt som ønskelig kunde være.

Kl. 1 møttes begge partier paa Gullund, hvor vi blev mottat av gjestfrie folk og med en rykende beaf, baade helan og halvan gik. Tiden var knap, og dommerne var ikke færdige med alle hundene, saa opholdet her maatte gjøres saa kort som mulig. Kl. 3 præsis drog man videre i to partier opover Ankerfjeldet, og kl. 6 var vi alle atter samlet paa Veflen. Efter en kort visit paa det gamle koselige herresæte gik veien til byen. Hundene fik sin fortjente hvil og jægerne tørre klær og kl. 9 hadde jægerne alle som en indfundet sig paa klubben til selskapelig samvær og dommeropgjør.

Ved gaardbruker Adolf Dahl fik hver av hundene sin kritik og præmie:

„Røff" engelsk setter, eier tandlæge Dahl – 2den præmie.
„Stegg" eng. setter, eier kjøbm. Arnt Frydenlund – 2den „
„Pan" irsk setter „ ing. Paulsen Næss – 3dje „

Alle var enige om, at dagen hadde været vellykket, og man la allerede planer om næste aars jagtprøve.

H.

Mindre meddelelser.

HØSTMØTE holdes fredag 8. december 1922 kl. 8 aften i Christiania Handelsstands festsal. Diskussion om smaavildtjagten, indledet av professor Knut Dahl.

NORSKE PATRONER „ENGENE NOBEL BALLISTIT". Paa rypejagten ihøst benyttet undertegnede og 2 herrer til av jagtselskapet for første gang denne patron efter i mange aar at ha brukt de forkjelligste norske og utenlandske merker, og vi var fuldt enige med hr. Arne Omsted, naar han skriver at han aldrig har skutt med en patron, som slaar fuglen bedre i bakken paa langt hold. Jeg hadde flere skud med hagl nr. 7, som blev skridtet op til ca. 100 alen, og rypa laa stendød. Det er en stor tilfredsstillelse at ha ammunition som dræper sikkert, og med et godt vaaben og denne patron vil der forekomme meget faa skadeskutt fugl. Det er desuten en stor behagelighet ved patronen, at den støter litet, samtidig som den driver saa udmerket. Mine jagtkamerater var like saa begeistret som jeg over patronens fortræffelighet, og det blev vi enige om, at for fremtiden skal der ikke komme andre patroner i vore bøsseløp end „Engene Nobel Ballistit".

Holmestrand 18. september 22. Halfdan Dehli.

AMMUNITIONS-KONTROLLEN. Ved kgl. resolution av 22-2-1918 blev det bestemt at salget av ammunition til salon- og haglgeværer skulde være underkatet kontrol av politiet

Denne bestemmelse har virket i høi grad generende baade for vaabenhandlerne og jægerne, og vaabenhandlerne indgik derfor under 17. juli 1922 til departementet med andragende om at faa salget av ovennævnte ammunition frigit.

Socialdepartementet meddeler at andragendet er indvilget, og at kontrol med ovennævnte ammunition ifølge kgl. resolution av 6-10 s. l. er ophævet.

Departementet har ifølge denne resolution sendt politimyndigheterne følgende rundskrivelse.

„Med hjemmel i ildsfarlighetstloven av 3. mai 1871 med tillægslove er det ved kgl. res. av 6. oktober 1922 bestemt at opladet ammunition for haglgeværer og salongeværer skal være fritat for den kontrol med salg av opladet ammunition som er fastsat i henhold til kgl. res. av 22. februar 1918. Jfr. skrivelse herfra av 26. februar 1918.

Det er forutsætningen ved denne frigivelse at der ingen lempelser indtrær i de nugjældende bestemmelser om import eller om generalfelttøimesterens ret til at la ammunition betryggende opbevare hvor dette maatte ansees nødvendig.

Kristiania 18. oktober 1922".

I tilslutning hertil vil vi ikke undlate at oplyse, at det kun er ammunition for hagl- og salongeværer som er frigit, medens salg av rifle- og revolverammunition samt krutt fremdeles er underkastet politiets kontrol.

RYPESYGDOMME. I et møte ihøst i Kristiania Dyrlægeselskap overrakte Veterinærdirektøren dyrlæge H. Willumsen Veterinærfondets merke i guld med særdeles anerkjendende ord om hans tidligere offentliggjorte arbeide om coccidiose hos ryperne her tillands. (N. J. F. F.s Tidsskr. 1916 s. 156).

I tilslutning hertil utspandt der sig en særdeles livlig diskussion

om den mulige aarsak til den iaar optrædende decimering av vor fuglebestand.

Hr. Willumsen redegjorde for de undersøkelser i sakens anledning, som var indledet paa foranledning av Norsk Jæger- og Fiskerforening og omtalte, at der hadde fundet sted en del konferanser mellem professor Torup og ham om planlæggelsen av arbeidet.

SENT TRÆK. Præparant Bernhard Hanson, Kr.sund N. meddeler os at han 1. november iaar skjøt 10 enkeltbekkasiner. Marken var dækket med 1 alen sne, men med „tien" mark under. Myrsig og bækker hadde aapne huller. Og paa den slags lænde laa bekkasinerne. Et par dager senere fandtes 6–7 rugder under lignende forholde.

Høsttrækket pleier ellers at være forlængst forbi paa denne tid.

Opgave over fældet storvildt i aaret 1921

utarbeidet efter lensmændenes indberetninger.

Amter.	Elg.			Vildren.			Hjort.		
	Okser.	Kuer.	Sum.	Bukker	Simler	Sum.	Kronhjort.	Koller.	Sum.
Østfold	—	—	*) —	—	—	—	—	—	—
Akershus	—	1	*) 1	—	—	—	—	—	—
Hedmark	3	2	*) 5	—	—	—	—	—	—
Opland	—	—	*) —	27	22	49	—	—	—
Buskerud	—	—	*) —	47	42	89	—	—	—
Vestfold	21	26	47	—	—	—	—	—	—
Telemark	—	1	*) 1	75	63	138	—	—	—
Øst-Agder	1	—	*) 1	28	13	41	—	—	—
Vest-Agder	—	—	*) —	7	2	9	—	—	—
Rogaland	—	—	*) —	43	32	75	—	—	**) —
Hordaland	—	—	—	112	71	183	3	—	**) 3
Sogn og Fjordane	—	—	—	88	66	154	54	42	**) 96
Møre	—	—	*) —	29	53	82	34	17	**) 51
Sør-Trøndelag	—	—	*) —	—	—	—	71	46	117
Nord-Trøndelag	1	1	*) 2	—	—	—	4	3	7
Nordland	—	—	*) —	—	—	—	—	—	—
Troms	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Finmark	—	—	—	3	2	5	—	—	—
Tilsammen i 1921	26	31	57	459	366	825	166	108	274
Ialt i 1920	103	90	193	496	467	963	161	79	240

*) Elg var i 1921 totalfredet i Østfold, Akershus, Hedmark, Opland, Buskerud, Telemark, Øst-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Møre, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

**) Hjort var i 1921 totalfredet i Rogaland, Hordaland og i flere herreder i Sogn og Fjordane og Møre.

Ti aars iagttagelser over skogsfugl og ryper.

Av Knut Dahl.

De fleste jægere, som fører en dagbok, nøier sig med at notere de vigtigste begivenheter samt det fældte vildts benævnelse og antal.

Der er faa som gaar saa langt som til at gjøre noget forsøk paa at adskille de forskjellige slags vildt efter individuelle eiendommeligheter eller efter alder. I det mindste er der i vor jagtliteratur omtrent ikke spor av en saadan journalføring.

Det eneste jeg overhodet kan erindre at ha set, er de notater over ryper, som Huitfeldt-Kaas har offentliggjort i sine »*Ornitologiske dagboksutdrag*« (Buskeruds Jæger- og Fiskerforenings tidsskrift 1921 pag. 53–56). Han har ført dagbok fra sine rypejagter, bl. a. i Ringebu for aarene 1891–1898 og klassifisert fuglen i gamle stegger, gamle høner og ungfugl, og ved hjælp av de tal som fremkommer forsøkt at belyse utbyttets sammensætning og rypernes frugtbarhet i forskjellige aar.

I 1913 overtok jeg sammen med endel venner en større jagtstrækning paa overgangen mellem Hol og Numedal og har aarlig brukt denne jagt. Jagten ligger mellem ca. 2650 og 3200 fots høide over havet. Den indeholder dels barfjeld med litt rypejagt, dels furu- og bjerkeskog med skogsfugljagt. Den er i det hele typisk for de jagtfelter med blandet rype- og skogsjagt, som er eiendommelige for *skogbandet*, der hvor skogsvildtet slutter og fjeldvildtet begynder. Rypen kan ikke leve stort lavere og skogsfuglen trives ikke stort høiere. Begge befinder sig nær grænsene for sine eksistensmuligheter.

Denne slags jagter forekommer i mængde paa avheldet av hele det østenfjeldske Norge, og et nærmere studium av vildtet vilde kunne faa betydning for forstaaelsen av vildtets og jagtens eiendommeligheter over store dele av landet. Derfor har jeg forsøkt at føre en jagtjournal, som i sine oplys-

ninger er betydelig videregaaende end denslags dagbøker pleier at være.

I de første 2 aar prøvet jeg at jage i de siste dage av august og første dage av september, men fra 1915 har jeg aldrig drevet nogen systematisk jagt før fra midten av september, en 14 dages tid utover. Da har jeg høstet mine ryper og drevet det væsentligste av skogsfugljagten. Som oftest har jeg været en kortere tur senhøstes, og næsten altid drevet en ukes vinterjagt, som regel omkring nytaar. Av og til har jeg drevet litt spiljagt eller idetmindste set til lekene

I min journal har jeg da opført hver enkelt skutt fugl, og notert dens vegt samt dens kjøn og foretat den aldersbestemmelse som har været mulig.

Dette siste begrænser sig i hovedsaken til at holde ungfugl (aarets yngel) ut fra gammel fugl. Dette er som bekjendt let at gjøre om høsten ved nebprøven. Nebbet hos ungfuglen bærer ikke i ret vinkel kroppens vegt. Bortset fra sygdomstilfælde er denne prøve sikker nok. Men dens paalidelighet ophører henimot jul, og jeg har ikke turdet udstrække adskillelsen av ungfugl og gammel fugl længer. Den eneste undtagelse har jeg gjort for tiur. Den unge tiur er hele vinteren og vistnok om vaaren og næste sommer kjendelig paa at halen er langt kortere og svakere end hos gammel fugl.

Kjønnets adskillelse efter ydre karakterer frembyr hos skogsfuglene jo ingen vanskelighet om høsten.

Hos unge ryper tidlig i jagttiden kan kjønnet ikke adskilles uten dissektion; men i siste halvdel av september, da jeg har jaget, kan kjønnet forholdsvis sikkert bestemmes ved ydre karakterer.

*

Har man da notater over kjøn, aldersklassifikation og vegt for hver enkelt fugl, er det indlysende, at en saadan journal kan anvendes til belysning av flere vigtige biologiske forhold hos vildtet. Saaledes vil ungfuglens vegt til forskjellige tidspunkter og ungfuglens vegt sammenlignet med den gamle fugls vegt gi rigtige holdepunkter for forstaaelse av vildtets vekst.

Har man særskilt klassifiseret hanner og hunner av de forskjellige arter, vil tallene kunne gi oplysninger om de forskjellige kjøns forekomst, om forholdet mellem han og hun. Regner man ut, hvor mange hanner, der falder paa 100 hunner, faar man et tal som angir hannernes forholdsvise talrikhet.

Har man særskilt klassifikation for ungfugl og gammel fugl, kan man finde et uttryk for aarets frugtbarhet. Dividerer man antallet av ungfugl med antallet av gammel fugl, faar man et tal, som angir hvor mange ungfugl der falder paa

hver gammel. Og man faar derved et slags uttryk for fuglens frugtbarhet.

Ved disse utregninger over kjønnenes og de unge og gamle fugles forholdsvise forekomst, maa man imidlertid regne med den bevissthet, at man her er inde paa et vanskelig omraade, hvor man maa regne med, at der kan være betydelige feilkilder av flere slags.

Man maa ikke uten den sterkeste kritik hengi sig til den forestilling, at tallene gir noget sandfærdig billede av den virkelige tilstand i bestanden. De fortæller bare om jagtens resultat, om de forhold som forekommer i den enkelte jægers utbytte.

De forskjellige klasser av samme art har ofte forskjellige opholdssteder og de er vanskeligere eller lettere at skyte. Hanfugl og hunfugl har ofte forskjellige vaner, og gammel fugl, fremforalt hanfugl, er oftest vanskeligere at fælde end ungfuglen.

Særlig er disse forhold fremtrædende tidlig i jagttiden, men svinder mere efter som det lir længer ut paa høsten og ungfuglen blir skyere.

Men selv indenfor disse forhold blir sammensætningen av jægerens utbytte i høi grad avhængig av personlige egenskaper. Særlig fremtrædende blir dette naar man betragter de forskjellige jægeres forhold overfor det vanskeligste vildt, storfuglen og særlig tiuren, den gamle tiur. Den uøvede eller middelmaadige jæger vil væsentlig faa ungfugl og hunfugl. Den gode jæger maa som oftest nøie sig med en beskeden tilblanding av ungtiur til sin portion av røier, mens det først er den meget drevne og erfarne jæger og den udmerkede hund, som kan gjøre regning paa regelmæssig at faa tiuren og fremforalt den gamle tiur i sækken under høstjagt.

Forskjellige jægere vil derfor faa forskjellige resultater, og av denne grund har jeg da i hovedsaken begrænset mig til i alt væsentlig bare at anvende det vildt som er skutt av mig selv eller paa jagt under min ledelse.

Anvender man denne metode, er det nærliggende at anta, at den enkelte jægers resultater for de forskjellige aar vil kunne sammenlignes, fordi de vil være beheftet med omtrent de samme feil den hele tid, hvis han har staat paa samme trin av utvikling.

Men har han utviklet sig, er han blit bedre eller slettere gjennem aarene, kan dette indføre nye feil.

* * *

Med disse reservationer vil jeg da fremstille de data, som kan hentes fra min journal.

1. Storfugl.

Journalen indeholder veininger fra aarene 1913—1920 over ialt 77 tiur og 118 røier.

Fuglen fordeler sig saaledes.

Tiur.

Aar	Jagt-tid	Klassifikation	Antal	Vegt i gr.		
				Gjsn.	Min.	Max.
Alle	hele	Al gammel fugl.....	24	4190	3400	4800
—	jul.	Ungtiur i jul.....	4	3625	3400	3800
—	hele	Spiltiur og gl.høstf.....	20	4342	3800	4800
—	høsten	Al ungfugl høst.....	53	2900	2100	3700
1913	$^{2}/_{9}$-$^{8}/_{9}$	Ungtiur	0	—	—	—
1914	$^{4}/_{9}$-$^{4}/_{10}$	Ungtiur	5	3240	3000	3700
1915	$^{12}/_{9}$-$^{1}/_{10}$	Ungtiur	5	2920	2500	3200
1916	$^{13}/_{9}$-$^{4}/_{10}$	Ungtiur	1	2100	2100	2100
1917	$^{7}/_{9}$-$^{14}/_{10}$	Ungtiur	9	2830	2300	3100
1918	$^{12}/_{9}$-$^{28}/_{9}$	Ungtiur	5	3100	2800	3300
1919	$^{13}/_{9}$-$^{30}/_{9}$	Ungtiur	19	2860	2400	3400
1920	$^{10}/_{9}$-$^{26}/_{9}$	Ungtiur	9	2813	2700	3300

Røi.

Aar	Jagt-tid	Klassifikation	Antal	Vegt i gr.		
				Gjsn.	Min.	Max.
Alle	hele	Al gammel fugl.....	33	2000	1600	2500
—	jul.	Vinterfugl	15	1990	1600	2500
—	hele	Gammel høstfugl.....	18	2000	1800	2300
—	høsten	Ungfugl om høsten	85	1850	1500	2300
1913	$^{4}/_{10}$-	Ungrøi	1	1800	1800	1800
1914	$^{4}/_{9}$-$^{4}/_{10}$	Ungrøi	5	1800	1600	2100
1915	$^{12}/_{9}$-$^{1}/_{10}$	Ungrøi	3	1770	1700	1800
1916	$^{13}/_{9}$-$^{4}/_{10}$	Ungrøi	9	1880	1600	2100
1917	$^{7}/_{9}$-$^{14}/_{10}$	Ungrøi	16	1760	1600	1900
1918	$^{12}/_{9}$-$^{28}/_{9}$	Ungrøi	8	1950	1700	2100
1919	$^{13}/_{9}$-$^{30}/_{9}$	Ungrøi	27	1900	1500	2300
1920	$^{10}/_{9}$-$^{26}/_{9}$	Ungrøi	16	1831	1300	2100

Som utgangspunkt for bedømmelsen av fuglens vekst mener jeg det er bedst at ta vegten av spilfugl og gammel høstfugl og anvende dem som maal for bedømmelsen av den voksne fugls vegt, *normalvegten.*

Tar man ind al vinterfuglen vil man som der sees av tabellen faa for smaa værdier, da ung endnu ikke utvokset fugl vil sænke værdierne.

Som normalvegt for storfuglen i disse tragter kan vi da anse følgende tal.

	Gjennemsnit	Min.	Max.
Gammel tiur	4342 gr.	3800 gr.	4800 gr.
Gammel røi	2000 „	1800 „	2500 „

Undersøker vi ungfuglen i jagttiden om høsten altsaa her væsentlig sidste halvdel av september, finder vi at vegten varierer noget i forskjellige aar, hvad jeg senere skal komme tilbake til. Men gjennemgaaende for alle aar finder vi følgende vegtsforhold hos ungfugl i sidste halvdel av september.

	Gjennemsnit	Min.	Max.
Ungtiur	2900 gr.	2100 gr.	3700 gr.
Ungrøi	1850 „	1500 „	2300 „

Som vi ser er storfuglen i sidste halvdel av september saa langt utviklet at der forekommer ungtiurer som i vegt tangerer minimalstørrelserne for voksen fugl og vi finder ungrøier som naar nær op til de største vegter som gammel fugl opnaar.

Med hensyn til veksten er der en betydelig forskjel mellem kjønnene.

Ser vi paa gjennemsnitsvegtene og sammenligner vi dem med *normal*vegtene for gammel fugl finder vi følgende eiendommelige forhold.

	Ungfuglens vegt i % av normalvegten.
Ung tiur	67 %
„ røi	93 %

Ungrøien er som det sees næsten fuldvoksen i sidste halvdel av september, men ungtiuren er, tiltrods for at den som regel er helt utfarvet paa denne tid, langt mindre utviklet i vegt. Den mangler endnu meget paa at naa den gamle fugls normalvegt. Selv i julen staar den endnu adskillig tilbake idet den gjennemsnitlig ikke har naadd mere end lidt over 80 % av normalvegten.

Denne eiendommelige forskjel i veksten hos røi og tiur kommer næsten endda tydeligere frem hvis man ser paa materialet fra august og tidlig september.

I min journal findes der ikke saadant materiale, men i et enkelt aar har en deltager i jagten materiale fra denne tid nemlig for aaret 1919 da der fra $^{25}/_{8} - {}^{4}/_{9}$ blev skutt

6 ungtiur 1,9 – 2,6 kg. gjemmensnit 2216 gr.
4 ungrøi 1,6 – 2,0 „ „ 1875

Ungrøien var som det sees allerede i sidste dage av august oppe i ca. 93 % av normalvegten mens tiuren ikke hadde naadd mere end ca. 50 % av normalvegten.

Og dette aar var ikke karakterisert som noget slet vekstaar for fuglen. Ungfuglens gjennemsnitsvegt i vanlig jagttid (sidste halvdel av september) adskilte sig baade for røiens og tiurens vedkommende bare nogen faa gram fra den gjennemsnitlige vegt for alle aar paa denne tid.

Materialet viser derfor efter min mening følgende forhold som er av betydelig interesse i flere henseender.

Ungrøien er i disse tragter almindelig praktisk talt voksen allerede litt efter 25. august mens ungtiuren ikke er mere end halvvoksen. I sidste halvdel av september mangler den endnu en 30 % i den voksne fugls normalvegt og selv midtvinters er den endnu adskillig mindre end de gamle tiurer.

Forholdet mellem de forskjellige kjøn og mellem ung og gammel fugl saaledes som de har faldt ut i de forskjellige aar fremgaar av følgende sammenstilling:

Storfugl om høsten.

	Gammel fugl		Ung fugl		Sum
	Tiur	Røi	Tiur	Røi	
1913	1	0	0	1	2
1914	2	4	5	5	16
1915	3	1	5	3	12
1916	0	2	1	9	11
1917	1	7	9	16	33
1918	2	0	5	8	15
1919	5	0	19	27	51
1920	3	4	9	16	32
	17	18	53	85	172

Materialet for høsten omfatter som det vil sees 70 tiurer og 103 røier.

Der gaar saaledes omkring 70 tiur pr. 100 røi.

Hvorvidt dette er et uttryk for at tiuren normalt er mindre talrig end røien, skal jeg ikke for nærværende indlate mig paa at bedømme, men tallene tyder muligens herpaa. Som det vil sees er forholdet mest utpræget blandt ungfuglen; blandt de ældre fugl er tiurene næsten likesaa talrig repræsentert som røiene. Og kan jægeren faa den gamle tiur i sækken næsten like ofte som den gamle røi saa skulde det jo ikke være en følge av jagtens utvalg at ungtiuren i det hele er svakere repræsentert i fangsten end ungrøien.

Det synes saaledes at være adskillig som taler for at der blandt storfuglen i virkeligheten er færre hanner end hunner. Denne antagelse stemmer ogsaa meget vel med det almindelige indtryk man faar fra storfugljagt. Baade paa leken og ellers faar man indtryk av hunfuglens overvegt.

Tar man og dividerer antallet av ungfugl med antallet av gammel fugl faar man for de forskjellige aar følgende værdier.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Ungfugl pr. gl. fugl (ungfuglkoefficient)	1.0	1.8	2.0	5.0	3.1	6.5	9.2	3.6
Jagtutbytte i antal storfugl	2	16	12	11	33	15	51*)	32

Som uttryk for forplantningens intensitet i det enkelte aar gir naturligvis disse tal forholdsvis usikre værdier. Men der kan neppe være nogen tvil om at talrækken set underet, i det store og hele gir et paalidelig uttryk for at der har været en utpræget og sterk forskjel paa fuglenes forplantningsevne inden perioden og at denne har bevæget sig med en eiendommelig regelmæssighet først stigende og saa synkende.

End mere talende blir denne bevægelse naar man sammenligner den med jagtens forløp. Ser man paa totalværdierne fra jagten for aarene 1913 – 1920 finder vi at der til at begynde med var meget lite fugl og daarlig jagt. Eftersom ungfuglskoeff. stiger, stiger utbyttet av jagten og kulminerer i 1919 med den høieste ungfuglskoefficient og det høieste utbytte for derpaa atter at synke.

Hvorledes forholdene artet sig i 1921 og 1922 har jeg utførligere skildret i min meddelelse i „høstjagten 1922" pg. 274, 5. hefte 1922 (N. J. & F. F. Tidsskrift).

Som det fremgaar av denne var der i de to aar praktisk talt hverken utbytte eller ungfugl**). Særlig i 1922 var det hævet over enhver tvil (fundene av talrike døde fugl) at en eller anden sygdom i stor maalestok hadde utryddet fuglen.

Desværre har der ikke været anledning til at faa undersøkt nogen av de døde fugl, saaledes at sikre holdepunkter for bedømmelse av aarsakerne her savnes.

Det ligger dog her nær at ha dyrlæge Willumsens undersøkelser over coccidiose hos ryperne i erindring. Den engelske Grouse-Committee paaviste som bekjendt coccidiose hos den skotske rype. Parasiten var *eimeria avium,* der er kjendt som meget farlig for tamt fjærkræ.

---

*) Nogen faa fugl skutt av gjester.

**) 1921 var utbyttet 3 røier (derav 2 ungfugl), 1922 1 tiur, 1 røi (begge gamle).

Dyrlæge Willumsen foretok omkring 1915 en ganske omfattende undersøkelse over norske ryper og paaviste i en artikkel offentliggjort i nærværende tidsskrift at coccidiose var meget utbredt blandt vore ryper*).

I indeværende aar er coccidiose konstatert hos en rypekylling fra Valdres undersøkt ved veterinærinstitutet (meddelelse til tidsskriftets redaktion).

I de døde skogsfugl som gjennem Norsk Jæger- og Fiskerforening er indsendt til professor Torup er coccidiose konstatert.

Likeledes har candidat Olstad ogsaa iaar fundet coccidiose hos ryper i Jotunheimen.

Personlig har jeg senhøstes undersøkt tilsynelatende friske orfugl og storfugl fra Nordmarken, med det resultat at jeg straks kunde konstatere tilstedeværelsen av coccidier i deres tarmkanal.

2. Orfugl.

Journalen har veininger fra aarene 1913—1920, ialt 106 orhaner og 120 orhøner.

Fuglene fordeler sig saaledes.

Orhaner.

Aar	Jagttid	Klassifikation	Antal	Vegt i gr.		
				Gjsn.	Min.	Max.
Alle	hele	Al gammel fugl.....	60	1320	1100	1500
—	jul.	Al vinterfugl	49	1310	1100	1500
—	hele	Al gammel høstfugl	11	1340	1200	1500
—	høsten	Al ung høstfugl.....	46	1080	600	1300
1913		Ung høstfugl.....	0	—	—	—
1914	$^4/_9$-$^4/_{10}$	—	3	930	600	1200
1915	$^{12}/_9$-$^1/_{10}$	—	3	1183	1150	1200
1916	$^{13}/_9$-$^4/_{10}$	—	4	1112	1000	1200
1617	$^7/_9$-$^{14}/_{10}$	—	11	967	700	1200
1918	$^{12}/_9$-$^{28}/_9$	—	10	1185	1000	1300
1919	$^{13}/_9$-$^{30}/_9$	—	4	1125	1000	1300
1920	$^{10}/_9$-$^{26}/_9$	—	11	1090	750	1300

*) 1916 h. 3, s. 156 flg.

Orhøner.

Aar	Jagttid	Klassifikation	Antal	Vegt i gr.		
				Gjsn.	Min.	Max.
Alle	hele	Al gammel fugl.....	64	971	750	1100
—	jul.	Al vinterfugl.....	51	976	750	1100
—	hele	Al gammel høstfugl....	13	950	800	1100
—	høsten	Al ung høstfugl.....	56	850	650	1050
1913		Ung høstfugl	0	—	—	—
1914	$^{4}/_{9}$-$^{4}/_{10}$	—	8	780	650	900
1915	$^{12}/_{9}$-$^{1}/_{10}$	—	6	858	750	950
1916	$^{13}/_{9}$-$^{4}/_{10}$	—	1	850	850	850
1917	$^{7}/_{9}$-$^{14}/_{10}$	—	14	807	700	900
1918	$^{12}/_{9}$-$^{28}/_{9}$	—	9	940	900	1050
1919	$^{13}/_{9}$-$^{30}/_{9}$	—	6	875	800	950
1920	$^{10}/_{9}$-$^{26}/_{9}$	—	12	860	750	900

Tar vi til utgangspunkt for bedømmelsen av fuglens vekst, vegten av gammel høstfugl, faar vi følgende tal som normalvegter for orfugl i disse tragter.

	Gjennemsnit	Min.	Max.
Gammel orhane.....	1340 gr.	1200 gr.	1500 gr.
— orhøne.....	950 „	800 „	1100 „

Gjennemsnittet for gammel orhøne tør her ligge noget lavt. Sammenlign vegterne for vinterfugl.

Undersøker vi ungfuglen i jagttiden om høsten, altsaa væsentlig sidste halvdel av september, viser vegterne nogen variation i forskjellige aar, akkurat som vi fandt det hos storfuglen.

Gjennemgaaende for alle aar finder vi følgende vegtsforhold hos orfugl i sidste halvdel av september:

	Gjennemsnit	Min.	Max.
Ung orhane	1080 gr.	600 gr.	1300 gr.
„ orhøne	850 „	650 „	1050 „

Vi ser at orfuglen vokser saa fort, at vi i sidste halvdel av september finder unghaner som i størrelse ligger henved gjennemsnittet for gamle haner og vi finder unghøner saa vel utviklet, at de sterkt nærmer sig de største vegter som gamle orhøner overhodet opnaar.

I motsætning til hvad vi fandt hos storfuglen er der hos orfugl ikke saa stor forskjel paa veksten hos de to kjøn.

Hanner og hunner vokser næsten like fort.

Tar vi gjennemsnitsvegtene og sammenligner dem med *normal*vegtene for gammel fugl finder vi følgende forhold:

	gj.vegt i % av normalvegt
Ung hane	80 %
„ høne	89 %

Hanen*) vokser næsten like fort som hønen.

Der er litt forskjel, men ikke paa langt nær saa stor som hos tiur. Og denne forskjel er praktisk talt utjevnet inden jul, likesom forskjellen i størrelse mellem ungfugl og gammel fugl omtrent ophører ved denne tid.

Ser man paa tallene for gammel høstfugl, vinterfugl og al gammel fugl viser der sig at være meget liten forskjel paa de forskjellige kategorier.

Nedenstaaende tabel angir kjønnenes forekomst og ungfuglens og den gamle fugls forekomst, slik som de har faldt i forskjellige aar under om høstjagten. En bitabel angir antallet av haner og høner skutt under vinterjagt i alle aar.

Høstfugl	Gammel fugl		Ung fugl	
	Hane	Høne	Hane	Høne
1913	1	0	0	0
1914	0	3	3	8
1915	0	0	3	6
1916	0	0	4	1
1917	1	4	11	14
1918	3	1	10	9
1919	5	3	4	6
1920	1	2	11	12
Sum....	11	13	46	56

	Hane	Høne
Vinterfugl, alle aar	47	48

Det sees av disse tabeller at der er skutt næsten like mange haner som høner, hvad enten det gjælder høstjagten eller vinterjagten. Sammenstillet i tabelform tar resultatet sig slik ut:

*) I de aller færreste tilfælde har hanerne været helt utfarvet. Enkelte spredte fjær fra ungedragten er som regel endnu tilbake.

	Antal haner	Antal høner	Antal haner pr. 100 høner
Septemberjagt	57	69	83
Vinterjagt	47	48	98
Samlet...	104	117	89

Hvilken av disse 3 resultater der er mest illustrerende for det virkelige forhold i de to kjøns forekomst er ikke let at bedømme. I det store og hele taler jo tallene for den antagelse at hos orfuglen kjønnene forekommer mere likelig end hos storfuglen hvor hunfuglen viser større overvegt i antal. Personlig er jeg mest tilbøielig til at anse resultaterne fra vinterjagten som de mest talende og paalidelige, iallefald naar hensyn tas til den maate hvorpaa den har været dreven av mig. Bare 2 fugl har været skutt med rifle nemlig 1 hane og 1 høne. Saa noget utvalg er ikke sket paa den maate. Resten av materialet er altsammen skutt „i dokk", mens fuglen trykker i sneen. Og under denne slags jagt er det absolut ikke vanskeligere at faa skudd paa hanen end paa hønen. Det eneste skulde være at man naturligvis fortrinsvis skyter paa hanerne, naar man træffer blandede flokker. Men paa den anden side finder man kanske vel saa ofte haner og høner liggende hver for sig, ofte i store flokker, og dagens jagt kan ofte komme til at bestaa helt eller overveiende av ett kjøn.

Endel eksempler over dagsjagter i forskjellige aar vil illustrere dette.

	Orhaner.		Orhøner.	
1915—16.				
$^{31}/_{12}$	1	6	6	7
$^{1}/_{1}$				
$^{5}/_{1}$	4			
$^{6}/_{1}$	1		1	
1916—17.				
$^{28}/_{12}$	5	9	1	9
$^{30}/_{12}$	1		5	
$^{3}/_{1}$	2		1	
$^{5}/_{1}$	1		2	
1918—19.				
$^{29}/_{12}$	1	12	2	9
$^{30}/_{12}$	1			
$^{1}/_{1}$	3			
$^{2}/_{1}$	4		1	
$^{3}/_{1}$	3		1	
$^{4}/_{1}$			5	
	27		25	

Som det sees er tallene meget varierende og tyder meget sterkt paa at det er tilfældet, som i høi grad avgjør hvilket kjøn dagsjagtens utbytte skal bestaa av. Som regel er det enten høner eller haner, udelukkende eller overveiende. Den likelige fordeling eller endog den nogenlunde likelige fordeling forekommer yderlig sjelden paa en dags jagt. Den endelige sammensætning av en jagtturs eller en aarrækkes fangst av haner og høner lyder aabenbart i høi grad sandsynlighetslovene.

At der hos orfuglen ikke er nogen stor overvegt for det enkelte kjøns vedkommende styrkes ogsaa ved et mindre materiale, som jeg har fra leilighetsvise jagter i Nordmarken. I aarene 1917–1922 har jeg her skutt 39 orfugl. Herav var 2 haner skutt paa spil. Resten, 37 fugl, er skutt hovedsagelig paa sen høstjagt for hund og bestod av 19 haner og 17 høner; altsaa en forholdsvisvis likelig fordeling mellem kjønnene.

Spørsmaalet om forplantningens intensitet i de forskjellige aar later later sig desværre ikke for orfuglens vedkommende belyse saa vel som for storfuglens fordi jeg i et par av de mindre gode aar ved et tilfælde ikke har faat gammel fugl.

Anvender man imidlertid materialet i tabellene pg. 340 til at bestemme ungfuglkoefficienten, saavidt mulig, og sammenstiller de saaledes erholdte værdier med høstjagtens utbytte i de forskjellige aar, faar man nedenstaaende sammenstilling, som allikevel er av betydelig interesse.

Orfugl.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Ungfugl-koefficient.....	meget lav	3,7	?	?	5,0	4,8	1,3	7,3	meget lav
Høstjagtens utbytte, orfugl	1	14	9	5	30 [1])	23	18 [2])	26	1

Vi finder her forhold som i høi grad minder om hvad vi fandt for storfuglen. Vi ser et litet jagtutbytte i 1913 ledsaget utvilsomt meget lav ungfuglkoefficient. Det var da meget lite orfugl. 1914 var middelmaadig med middelmaadige ungfuglforhold. 1915 og 16 gav begge litet utbytte om høsten men

[1]) Derav 10 fugl skutt av gjester.
[2]) Derav 4 fugl skutt av gjester.

de skudte fugl, som bare var ungfugl, tydet paa at bestanden var i stigen, hvad der ogsaa viste sig paa vinterjagten, som gik bra frem i disse aar. Med det gode yngleaar 1917 begyndte en vældig fremgang i bestanden, saa selv det svake yngleaar 1919 ikke synderlig paavirket utbyttet. 1920 var utvilsomt det bedste yngleaar jeg har oplevet deroppe hvad den høie ungfuglkoefficient antyder og gav mig det høieste utbytte jeg har opievet paa min egen bøsse.

Bestanden var høsten 1920 da vi sluttet at jage større end jeg nogensinde har set den; men fuglen svandt vinteren 1920–21. Sommeren 1921 var der praktisk talt ikke kuld og meget faa orfugl i det hele. Høsten 1921 blev der skudt 1 orfugl. En ringe bestand forekom om vinteren. Der var ikke litet fugl at høre paa lekene 1922; men sommeren 1922 var der ikke kuld at at finde. Heller ikke om høsten 1922 saa jeg en eneste orfugl under de dage jeg jaget. I løpet av september blev der av mine jagtkamerater skudt 1 – en – syk orfugl.

Vi finder saaledes at orfuglen i hovedtrækkene har gjennemgaat en lignende periode i bestandens utvikling som vi fandt for storfuglen.

Fra en meget svak bestand i 1913 har mængden av fugl øket mere og mindre jevnt gjennem en 6–7 aar indtil der i aarene 1917–20 var en meget god bestand som stadig støttedes og øket ved gunstige yngleaar indtil den i 1920–21 temmelig pludselig styrtet sammen, aabenbart uuderkastet den samme katastrofe som storfuglen.

3. Ryper.

Mine notater over ryper er brukbare kun fra 1914.

I 1914 og 1915 noterte jeg kjønnet hos gamle fugl men ikke hos ungfuglen.

De to aars resultater kan sammenfattes saaledes:

Ryper.

	Gammel fugl		Ungfugl underett
	Stegger	Høner	
1914 $^{4}/_{9}$—$^{8}/_{9}$	1	2	9
1915 $^{14}/_{9}$—$^{22}/_{9}$	7	6	23

Fra og med 1619 blev imidlertid kjønnet adskilt baade hos gammel og ung fugl og hver enkelt fugl blev altid veiet. Resultaterne er sammendraget i nedenstaaende tabel.

Antal av skutte ryper og deres vegt i gram.

Aar	Gammel fugl								Ungfugl								
	Stegger				Høner				Stegger				Høner				
	Antal	Gjen.	Min.	Max.	Antal	Gjen.	Min.	Max.	Antal	Gjen.	Min.	Max.	Antal	Gjen.	Min.	Max	
1916 $^{5}/_{9}$—$^{17}/_{9}$	5	585	500	625	8	541	450	650	9	561	450	600	12	467	350	550	34
1917 $^{8}/_{9}$—$^{19}/_{9}$	3	617	600	650	9	581	500	625	6	578	550	600	11	505	450	600	29
1918 $^{12}/_{9}$—$^{20}/_{9}$	10	595	525	625	8	538	500	600	11	605	550	700	15	547	500	600	44
1919 $^{14}/_{9}$—$^{23}/_{9}$	8	606	550	700	5	560	500	600	8	525	500	600	1	550	550	550	22
1920 $^{11}/_{9}$—$^{19}/_{9}$	28	613	550	700	17	626	500	600	24	562	500	650	30	505	450	600	99
Sum..	54	606	500	700	47	580	450	650	58	567	450	700	69	508	350	600	228

Paa grundlag av denne tabel kan vi opstille følgende normalvegter for gamle ryper om høsten:

	Gjsn.vegt	Min.vegt	Maks.vegt
Gammel stegg	606 gr.	500 gr.	700 gr.
Gammel høne	580 „	450 „	650 „

De gjennemsnitlige tal for ungfuglen er:

	Gjsn.vegt	Min.vegt	Maks.vegt
Ungstegg	567 gr.	450 gr.	700 gr.
Ung-høne	508 „	350 „	600 „

Det sees ved en sammenligning av disse gjennemsnit og ogsaa ved en detaljeret gjennemgaaelse av ovenstaaende utførlige tabel, at rypens vekst i midten av september som regel er saa fremskreden, at der er meget liten forskjel paa ung fugl og gammel fugl i vegt.

Gjennemgaaende kan forskjellen paa størrelsen av ungfuglen i forhold til den gamle paa denne tid uttrykkes saaledes:

	Vegten i % av normalvegten
Ungstegg	94 %
Unghøne	88 %

Begge kjøn er som det sees paa det nærmeste utvokset og vil sikkert inden kort tid i vegt ikke være til at adskille fra den voksne fugl. Hos storfuglen og i mindre grad hos orfuglen fandt vi at hønen vokset hurtigere end hanfuglen. Men her hos rypene ser forholdet ut til at være omvendt. Med hensyn til kjønnenes forekomst skulde man hos denne monogame fugl vente at finde forholdsvis like tal av hanner og hunner.

I det lange løp viste dette sig ogsaa at være tilfælde i det de 228 ryper som blev skudt i 1916–1920 bestod av 112 stegger og 116 høner.

Men der synes at være overvegt av høner blandt de yngre fugl og overvegt av stegger blandt de ældre. Det set ut som om hunnerne kunde være utsat for større dødelighet med alderen end steggene.

Det ser ogsaa ut som om der fra 1916 til 1920 har foregaat en betydelig forandring i de to kjøns indbyrdes forekomst. Materialet er naturligvis lite og dets statistiske værdi svækkes ved opdeling; men opstiller vi det i forskjellige perioder faar vi frem ganske eiendommelige forhold.

	Antal stegger	Antal høner
1916	14	20
1917	9	20
1918	21	23
1919	16	6
1920	52	47

Ved hjælp av disse tal kan vi opstille følgende gjennemsnitsforhold for to og to aar:

	Antal stegger pr. 100 høner
1916 – 17 . .	58
1917 – 18 . .	70
1918 – 19 . .	128
1919 – 20 . .	128

Disse tal tyder jo ganske sterk paa at der i periodens begyndelse var en betydelig overvegt av høner men at dette forhold efterhaanden har vendt sig slik at steggene er blevet i betydelig majoritet.

Undersøker vi forholdet mellem ungfugl og gammel fugl i de forskjellige aar faar vi følgende:

Ungfugl-koefficienter.

Antal ungfugl pr. gammel fugl.

1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
3.0	2,5	1,6	1,4	1,4	0,7	1.2

Der er en ganske forunderlig overensstemmelse i den stadige avtagen i forplantningsintensiteten og i den ovenfra paaviste stadige synken av hønenes tal i bestanden.

Materialet er selvsagt, som jeg ovenfor har nævnt, svagt, men det er mig paa den anden side uforklarligt, at begge disse fenomeners frembrud skulde bero paa tilfældigheter ved materialet. Dertil er forløpet for regelmæssigt og for overensstemmende.

Til en viss grad blir disse fenomener ogsaa forstaaelige eller i et hvert fald betegnende for den som gjennem længere tid har kjendt bevægelserne i rypebestandens mængdeforhold i disse trakter.

Frem gjennem aarene 1906 – 1912 fandtes der i Hardangervidden en rypemasse, som stadig vokset indtil den naadde dimensioner som neppe har noget kJendt historisk sidestykke.

Høsten 1912 forekom ryperne utover alle Hardangerviddens østlige rygger i utrolige masser. Personlig jaget jeg dette aar ikke paa mit nuværende terræng men et ganske nærliggende terræng nærmere mot Aal. Der var da utrolige rypemængder. Det var ganske unødvendigt at bruke hund.

Vinteren 1912 – 1913 optraadte ryperne over disse trakter i slike mængder at en handelsmand i den lille bygd hvor min jagt ligger kjøbte 12 – 13 000 ryper. Paa en enkelt eiendom i Dagalid blev der den vinter fanget ca. 5 000 ryper. Jeg talte den vinter med mange ældre folk; men ingen kunde mindes, eller mindes at ha hørt omtale, end ikke tilnærmelsesvis, en slik rypemængde.

I mars maaned forsvandt pludselig paa faa dage disse store rypemasser og siden den tid har rypebestanden baade i mit jagtfeldt og i nærliggende trakter været yderst middelmaadig.

Mit utbytte har været:

1913	58 ryper	1917	29 ryper
1914*)	12 „	1918	44 „
1915	46 „	1919	22 „
1916	34 „	1920	99 „

Som det sees et magert og variabelt utbytte, dels fordi der ikke har været mere fugl at finde, dels fordi jeg hvert aar har skudt meget forsigtig i haab om at faa bestanden op og ordentlig paa fote.

Men dette har været et ganske faafængt haab. I 1920 var der, da jeg sluttet at jage, forholdsvis den betydeligste bestand jeg har set nogen høst. Om vinteren var der meget rype, men sommeren 1921 var der praktisk talt ikke kuld at finde med hund. Høstjagten blev saa ubetydelig at jeg personlig ikke jaget og 1922 gik jeg over terrænget baade om sommeren og høsten uten at kunde finde andet end at terrænget i alle praktiske henseende var tomt for ryper. Det er saaledes talende at jeg paa en hel dags jagt fandt to gamle stegger samt to smaa og daarligt utviklede kyllinger som laa alene langt fra anden fugl.

De skudte fugl havde indvoldsormer, en stor rundorm, sandsynligvis en Heterachis-art, som endnu ikke er nærmere bestemt, men som jeg ofte tidligere har iagttat og som min assistent cand. Olstad har iagttat i mængde hos ryper i Øier og i Jotunheimen.

Disse forhold: den avtagende forekomst av hunfugl, den synkende forplantningsintensitet og det endelige sammenbrudd av bestanden, samtidig med storfugl- og orfuglbestandens sammenbrudd, maa aabenbart være at opfatte som en virkning av de samme eller lignende aarsaker som har reduceret skogsfuglen.

4. Iagttagelser vedrørende fuglenes vekst og trivsel.

I aaret 1918 blev jeg opmerksom paa at al ungfugl om høsten var usedvanlig stor og velutviklet og en sammenstilling av alt mit materiale fra 1917, 1918 og 1919 viser dette ganske klart.

*) Kun jaget et par dage med ung hund, holdt meget kort.

Gjennemsnitsvegten hos ungfugl, i gram.

	Tiur	Røi	Orhane	Orhøne	Rypestegg	Rypehøne
1917	2830	1760	967	807	578	505
1918	3100	1950	1185	940	605	547
1919	2860	1900	1125	875	525	?
Normal for alle aar	2900	1850	1080	850	567	508

Det sees let at for aaret 1918 ligger alle værdier over værdierne saavel fra 1917 som 1919. Likeledes ligger de høit over normalen fra alle aar. For ryperne var ungfuglens usedvanlige utvikling dette aar igrunden endnu mere paafaldende end disse tal viser og fremgaar igrunden bedst av nedenstaaende fremstilling.

Rypernes gjennemsnitsvegt 1918.

	Stegg	Høne
Gammel fugl	595 gr.	538 gr.
Ungfugl	605 „	547 „

Ungfuglenes vekst dette aar var altsaa saa usedvanlig sterk at fuglen allerede i midten av september gjennemsnitlig var like tung som de gamle fugl. Som det sees er vegtene for ungfuglen endog ubelydetig høiere end de gamles; men disse smaa differencer tør kanske ikke tillægges videre betydning.

Kan der nu paavises specielle aarsaker, som har stillet ungfuglen i 1918 gunstigere end ellers.

Det var straks paafaldende at vaaren dette aar var usedvanlig tidlig og mild og en nærmere undersøkelse bekræfter da ogsaa det.

Av Meteorologisk Instituts aarbok har jeg til belysning herav uttat iagttagelser fra nærmeste observationssted nemlig Aasberg i Dagalid som bare ligger 17 kilometer fra min jagt.

Aasberg st. 909 m. o. h.

	Snedækkess varighet	Nedbør i Mai	Nedbør i Juni
1915	$^{30}/_{5}$	8 mm.	19 mm.
1916	$^{15}/_{5}$	79 „	73 „
1917	$^{24}/_{5}$	16 „	57 „
1918	$^{28}/_{4}$	4 „	98 „
1919	$^{12}/_{5}$	2 „	46 „

Temperaturobservationer foreligger ikke ved Aasberg st. Men fra Vegelid station i Numedal kan følgende hentes.

	Middel for April	Middel for Mai
1915	+ 2,0	+ 6,1
1916	+ 3,0	+ 7,8
1917	+ 6,1	+ 8,0
1918	+ 3,3	+ 9,5
1919	÷ 2,4	+ 9,3

Vi ser i 1918 at marken blev bar usedvanlig tidlig og at mai var tør og mild. Vaaren var mindst 14 dage om ikke 3 uker tidligere end vanlig.

Tiuren hadde dette aar gjort fra sig parringsspillet allerede før midten av mai, hvad der i disse høie tragter er usedvanlig tidlig.

Den nærmest liggende grund til fuglenes usedvanlige vekst dette aar synes derfor at være at søke i det usedvanlig tidlige aar.

Angaaende ernæringsforholdene dette aar kan bemerkes at der ingenlunde var meget bær dette aar.

Krækbær er jo i disse trakter et noksaa aarssikkert bær men av andre sorter var der ikke meget.

Det eneste som dette aar forekom i masser var larverne av bjerkemaaleren, *(Larentia sesiuta)* som dette aar og forøvrig ogsaa senere herjet vældige strækninger av bjerkeskogen. Hvorvidt denne maalerlarve spises av skogsfugl og ryper vet jeg ikke av iagttagelse, men de forekom iallefald dette aar i slike masser at jeg finder det rigtigst at minde om deres forekomst i denne forbindelse.

Disse maalerherjinger varte forøvrig i flere aar og det er ganske merkelig hvorledes disse maaleres forekomst og forsvinden, likesom ogsaa andre forhold viser en overensstemmelse med skogsfuglens forplantnings og bestandsforhold.

Paa nedenstaaende oversigt har jeg opstillet yngeltal for storfugl, jagtutbytte, bæraarets karakteristik samt maalernes forekomst.

Storfugl.

	Ungfugl-koefficient	Jagtutbytte	Bæraaret	Maalernes forekomst
1913	1,0	2 stk.	litt	ingen
1914	1,8	16 „	bra	ingen
1915	2,0	12 „	alm.	ingen
1916	5,0	11 „	alm.	ingen
1917	3,1	33 „	masser	masseflugt sept.
1918	6,5	15 „	lite	sterk herjing juni
1919	9,2	51 „	lite	herjing „
1920	3,6	32 „	ubet.	avtagende
1921	liten	3 „	ubet.	ubetydelig

Det ser ut som om skogsfuglsbestanden øker særlig efter det store bæraar 1917. Da optraadte bjerkemaaleren ogsaa for første gang i perioden. De graahvite sommerfuglagtige insekter var i næsten hele september saa talrike at en undertiden kunde tro en var ute i sterkt snefald. Vaaren 1918, særlig i juni var

larvernes herjinger voldsomme. Næsten alle skyggelier stod helt sorte og larverne spiste ogsaa op bærlyngen. De bedækket jorden i utrolige masser. 1919 herjedes ogsaa igjen de samme strækninger omend ikke fuldt saa sterkt som i 1918. 1920 var bare rester igjen og om høsten i flyvetiden saaes bare ganske faa exemplarer.

Der hersker som det sees en ganske paafaldende overensstemmelse mellem kulminationen i storfuglens formerelse, jagtutbyttet og bjerkemaalerens kulmination.

Hvorvidt der bestaar nogen kausalforbindelse mellem dem er selvsagt ikke mulig at avgjøre uten specielt at undersøke hvorvidt maalerlarverne spises av storfuglungerne i juni; hvad jeg desværre ikke har hat anledning til.

Iagttagelser over lirypen *(Lagopus lagopus)*.

Av kand. real. O. Olstad.

De to siste aar har, som bekjendt, for store dele av vort land været meget daarlige rypeaar. Overalt i avisene støter man paa artikler som skildrer forholdet, og kravet paa totalfredning er blit sterkere end nogensinde; thi at det kan være andre faktorer end jagt og fangst som kan ødelægge rypebestanden, synes for de fleste utelukket. Og dette er saa naturlig; thi av alle ting som kan tænkes at forringe et omraades rypebestand, er vel jægeren den som gaar mest aapent frem. Hans færd er som oftest let at følge baade med øinene og ørene, og naar saa dertil kommer, at vort kjendskap til rypene og hvad der foregaar i et rypeterræng til de forskjellige tider paa aaret i mange henseender er yderst mangelfuldt, saa er det ikke underlig — naar de daarlige perioder kommer — at de forutgaaende aars jagt og fangst maa bære al skyld.

Da jeg særlig iaar oppe i *Vaagaa* og delvis ogsaa forrige aar oppe i *Øyer* har hat anledning til at gjøre endel iagttagelser over lirypen, skal jeg i al korthet meddele nogle ting, da jeg tror det kan ha interesse. Jeg vil dog bemerke at det er flere ting som jeg ikke kan berøre, dels fordi mit materiale endnu er mangelfuldt, og dels fordi det, efter min mening, er mange vigtige spørsmaal som kun kan løses ved sammenligning mellem observationer gjort saavel i gode som daarlige rypeaar.

Angaaende det materiale som jeg her skal nævne litt om, saa er dette indsamlet av mig selv og fremkommet paa den maate at jeg til forskjellige tider i sommerens løp har

gaat over en bestemt lokalitet eller dele av samme og herunder noteret alt hvad jeg ansaa av betydning til bedømmelse av rypenes forhold. Saaledes er det ført nøiagtig fortegnelse over hvor mange voksne ryper jeg til enhver tid har iagttat, samt om de laa enkeltvis eller flere sammen, og hvor det lot sig gjøre, er ogsaa deres kjøn bestemt. Videre er, hvor der forekom egg eller unger, avkommets antal i ethvert tilfælde søkt fastslaat. Nu og da er det – ialfald den siste sommer – med forskjellige tiders mellemrum skutt nogle fugle, baade for at faa et begrep om dyrenes vegt til de forskjellige tider og desuten ogsaa andre ting. Nogle av resultatene har jeg saa fremstillet i efterfølgende tabeller.

Tabel 1.

Datum.	Sted.	Antal egg-
19/5 — 21	Øyer	1
21/6 — „	„	9
„ — „	„	7
22/6 — „	„	7
9/7 — „	„	10
5/8 — „	„	7
29/6 — 22	Vaagaa	6
30/6 — „	„	8

Tabel 2.

Datum	Sted.	Omtrentlig antal unger.
19/6 — 21	Øyer	10
21/6 — „	„	8
22/6 — „	„	9
7/8 — „	„	?
15/8 — „	„	8
29/6 — 22	Vaagaa	6
30/6 — „	„	6
4/7 — „	„	7
8/7 — „	„	6
15/7 — „	„	?
„ — „	„	?

Ser vi nu først paa lirypens egglægning, saa fremgaar av tabellene over iagttatte reder (tabel 1) og nyklækkede kuld (tabel 2) at denne i 1921 begyndte meget tidlig. Saaledes fandt jeg allerede den 19/5 rede med egg, og rugningen begyndte for de flestes vedkommende de siste dage av mai og de første dage av juni. Hovedmassen klækket saa i tiden fra omkring den 20de juni og utover.

Vi hadde imidlertid dette aar en god del uregelmæssigheter med hensyn til rypenes forplantning. Saaledes blev det i *Øyertraktene* fundet rypereder saa sent som den 5te august, og ganske nyklækkede kyllinger blev observert helt til den 15de august.

Anderledes stiller derimot forholdet sig dette aar, idet den hovedsagelige klækning og rugning iaar mindst ligger 10 dage senere end forrige aars. Saaledes var det saa sent som den

$^{6}/_{6}$ almindelig at se han og hun sammen, dog var paa den tid egglægningen for de flestes vedkommende begyndt.

Det første nyklækkede kuld observerte jeg iaar den $^{29}/_{6}$, og fra nu av og til den $^{15}/_{7}$ gjordes flere lignende iagttagelser. Senere paa sommeren blev vistnok flere meget daarlig utviklede kyllinger iagttat, men ikke nogen ganske nyklækket.

Det er i forbindelse med rypenes klækning en ting som det kanske er værd at hefte opmerksomheten ved, da det er mulig at det kan ha en viss betydning, naar man i et klækket ryperede vil forsøke at bestemme det antal egg, hvis klækning er lykkedes. Som bekjendt lar rypen, naar den med ungene forlater sit rede, baade de uklækkede egg og skallene av de klækkede ligge tilbake. De første hakkes saa som oftest meget snart istykker av andre fugle, mens de øvrige, som allerede før er tomme, oftest blir liggende urørt.

Det er da et spørsmaal, om det efterpaa lar sig gjøre av skalstykkene at skille mellem de egg som har frembragt levende kyllinger eller ikke.

I de tilfælder, hvor jeg har hat anledning til at gjøre sikre iagttagelser over disse ting, har det næsten altid vist sig, at foruten nogle mindre skalfragmenter var egget ved klækningen delt i to større, og av disse to dele – der som oftest hænger sammen ved et stykke av skalhinden – laa den ene inde i den anden.

Hvorledes denne anordning kommer istand, tør jeg ikke ha nogen formodning om. Det er vel lite sandsynlig at det er den voksne rype som plaserer dem saaledes. Kanske det snarere er kyllingens bevægelse under klækningen som bevirker at den ene del skyves ind i den anden.

Den her omtalte ordning av de to skaldele har jeg – foruten hos lirypen – ogsaa iagttat hos nogle andre arter, saaledes hos fjeldrypen, og det er ganske forbausende hvor længe de saaledes anbragte skalstykker ofte kan bli liggende i redet uten at blaase bort eller gaa helt istykker. Saaledes fandt jeg iaar et rede av fjeldrype paa 9 egg. Tilfældigvis hadde jeg anledning til at konstatere hvor mange som klækkedes, og endnu en tre uker efter var det ingen vanskelighet av skaldelene, som laa tilbake i redet, at se det samme.

Naturligvis maa man, hvis man vil benytte dette til at bestemme størrelsen paa de nyklækkede kuld, være forsigtig. Dog skulde jeg tro at i de fleste tilfælder vilde det gi paalitelige værdier, og hvor der forekom feil, vilde vel næsten altid de erholdte tal kunne forutsættes at være sikre minimumsværdier.

Ser vi nu paa veirforholdene de to siste aar i tiden omkring klækningen, saa maa disse antas ikke at ha været de

gunstigste. Saaledes maalte jeg i 1921 den $^{17}/_{6}$ kl. 10 em. oppe i *Øyerfjeldene* en temp. paa ÷ 0,7° C., og sneen laa hvit paa toppene og langt nedover til et godt stykke ned i bjerkeskogen. Paa vandpyttene laa det om morgenen is. Dette ugunstige veir varte flere dage, og først efter den $^{20}/_{6}$ bedredes det.

Noget av det samme, om ikke paa langtnær saa slet, hadde vi i vaar oppe i *Vaagaa*. Her faldt det omkring den $^{25}/_{6}$ sne. Denne forsvandt dog snart, og i de dage da hovedklækningen foregik og utover, maa det sies at ha været ganske bra.

Et meget vigtig spørsmaal er det nu hvor stor del i de daarlige rypeaar de slette veirforhold like før og under klækningen har hat. Det er jo en nærliggende tanke at anta, at det kolde veir med sne paa disse tider bevirker at ungene eller eggene fryser ihjel. At dette delvis kan finde sted, vil jeg ikke benegte. Saaledes saa jeg forrige vaar to hunner og iaar en hun uten unger netop i de dage da klækningen foregik, og om disse har jeg al grund til at anta, at enten deres unger eller rede var blit ødelagt, og da ligger det jo nær at gi kulden og sneen skylden.

At imidlertid det ugunstige veir direkte forklarer alt, synes mig imidlertid tvilsomt. Saaledes var baade iaar og forrige aar størsteparten av de observerte hunner i klækningstiden og de nærmeste dage utover ledsaget av unger, og da de fleste av disse observationer var gjort efterat uveiret var over, er det liten grund til direkte at gi dette skylden.

Det er ogsaa andre ting som tyder paa at kyllingene ikke altid direkte fryser ihjel. Saaledes synes det mange gange i daarlige aar at gaa sterkest ut over rypene inden bestemte dele i terrænget og ofte da lavtliggende strøk. Saaledes hadde jeg i sommer to rypepar som ruget nede i furuskogen paa meget lune steder. De klækket, og kyllingene syntes i tiden omkring den 10de juli i bedste velgaaende. Senere paa sommeren var de dog forsvundet, uagtet de voksne par blev observert paa de samme steder gjentagne gange helt til begyndelsen av september.

Endelig er det ikke sjelden i daarlige rypeaar utover særlig i august i langt høiere grad end i gode tider at støte paa kuld, hvor forældrene og da særlig hunnen mangler, og man maa jo anta at disses forsvinden ikke skyldes kuldens direkte virkning. Man kunde naturligvis i saadanne tilfælder skyte skylden paa rovdyr, men da forholdet, som sagt, optræder mere utpræget i daarlige end i gode aar, synes denne forklaring mindre sandsynlig. Saaledes fandt jeg i sommer i tiden mellem $^{31}/_{7} - ^{21}/_{8}$ ialt 12 lirypekuld, og herav var det i 4 umu-

lig at paavise hunnen. Lignende observationer er mig ogsaa meddelt at flere jægere gjorde.

Ser vi nu paa antallet av kyllinger som er blit observert, saa viser det sig at i de nyklækkede kuld (tabel 2), saavel de som er iagttat om vaaren som længere ute paa sommeren, findes et forholdsvis stort antal kyllinger, og antallet er sandsynlig større end hvad der fremgaar av tallene, da det under tællingen kun blev tat hensyn til sikre observerte unger.

Gjennemsnitsantallet av unger i nyklækkede kuld skulde, at dømme efter saavel antal egg som nyklækkede kyllinger, fra begyndelsen mindst utgjøre 7 à 8 stykker.

Tabel 3.

Datum.	Sted.	Antal kyllinger.
1/8	Øyer	1
7/8	„	4
„	„	9
„	„	3
„	„	3
„	„	1
8/8	„	3
9/8	„	3
„	„	3
„	„	7
15/8	„	5
18/8	„	4
20/8	„	10
22/8	„	4
Sum		60
Gj.antal . . .		4,28

Tabel 4.

Datum.	Sted.	Antal kyllinger.
31/7	Vaagan	2
3/8	„	4
6/8	„	1
7/8	„	2
„	„	3
15/8	„	2
„	„	7
„	„	2
„	„	4
„	„	2
21/8	„	6
„	„	4
Sum		39
Gj.antal . . .		3,25

Ser vi nu paa det samme tal naar ungene blir noget ældre (tabel 3 og 4), saa faar vi et ganske andet. Mine observationer for august saavel iaar som forrige aar viser en sterk nedgang for kyllingenes antal inden kuldene, og ligger i første tilfælde mellem 3 og 4, i siste mellem 4 og 5, dog begge gange nærmest det siste tal.

Saken stiller sig dog meget slettere end hvad der fremgaar av disse tal; thi vi skal huske paa at det er en god del som har mistet alle sine kyllinger, og som derfor ikke her kommer til at gjøre sig gjældende.

Tabel 5 (Øyer 1921.)

Datum.	Obs. ældre ikke kjønsbest. fugle.	Obs. sikre ♂♂ sen.	Obs. sikre ♀♀ sen uten unger.	Obs. ♀♀ sen med unger.	Obs. kuld uten ♀ sen.
$^{17}/_{6}$—$^{21}/_{6}$	0	16	2	5	0
$^{1}/_{8}$—$^{22}/_{8}$	42	23	5	10	2

Tabel 6 (Vaagaa 1922)

Datum.	Obs. ældre ikke kjønsbest. fugle.	Obs. sikre ♂♂ sen.	Obs. sikre ♀♀ sen uten unger.	Obs. ♀♀ sen med unger.	Obs. kuld uten ♀ sen.
$^{25}/_{5}$— $^{6}/_{6}$	0	30	15	0	0
$^{27}/_{6}$—$^{15}/_{7}$	0	14	1	6	0
$^{31}/_{7}$—$^{21}/_{8}$	9	53	23	9	4

For at gi et begrep om dette forhold og tillike forholdet mellem iagttatte han- og hun-fugle til de forskjellige tider paa sommeren, har jeg i tabel 5 og 6 i første rubrik opført alle ældre ryper, hvis kjøn ikke er bestemt, i anden alle sikre observerte hanner, og i tredje alle hunner uten unger I den næst siste alle hunner som var ledsaget av kyllinger, og endelig tilslut de kuld, hvor hunnen manglet.

Som det fremgaar av dette, har det været en betydelig mængde voksne ryper som ute i august har manglet kyllinger. Tar vi f. eks. for os observationene for iaar i tiden mellem $^{31}/_{7}$ — $^{21}/_{8}$, og sammenholder vi antallet av iagttatte ældre fugle med antal kuld, saa finder vi, at i denne tid er der alt i alt observert 94 stykker ældre dyr, hvorav 32 sikre hunner, og paa dette tal falder det 12 kuld, og i samme retning gaar ogsaa forrige aars iagttagelser.

Vi ser altsaa at der paa denne tid findes et betydelig større antal hunner end kuld, og at avkommet er gaat tilgrunde; derpaa tyder foruten forholdet i klækningstiden, da de fleste var ledsaget av unger, ogsaa den ting at samtlige av mig utover i august skutte rypehunner bar tydelig spor av at ha deltat i egglægningen og rugningen.

Det er tillike et andet forhold med de gamle ryper som træder tydelig frem, og det er den sterke overvegt av ældre hanner. Saaledes ser vi at dette overalt er tilfælde med iagttagelsene for iaar, og at dette ogsaa finder sted ved forrige aars iagttagelser fra august, er jeg overbevist om, da de fleste

av de ikke kjønsbestemte fugle bestod av flokke av gamle hanner.

Jeg skal dog her bemerke at nogle observationer, som blev gjort før rugningen forrige aar, og hvor jeg fandt omtrent like mange av hvert kjøn, ikke er medtat her, da jeg dengang, i motsætning til altid siden, ikke brukte hund under mine iagttagelser, og at disse av den grund ikke ganske kan sammenlignes med de øvrige.

De gamle fugle uten unger var almindelig utover forsommeren at træffe enkelt- eller parvis; dog hadde endel allerede saa tidlig som de første dage av august begyndt at slutte sig sammen i selskaper. Dette fandt særlig sted paa de steder hvor stamfuglenes antal var tættest. Flokkene bestod naturligvis for den alt overveiende del av hanner, men heller ikke hunnene manglet. Ja i et par flokke var de sogar i overvegt.

Dette viser at rypene, som under parringen og yngelpleien almindelig lever familievis og først utpaa høsten slutter sig sammen med andre, kan naar kyllingene forsvinder begynde sin flokdannelse meget tidlig paa sommeren.

Paa den anden side vil man selv i aar som de to siste hele sommeren og høsten utover finde en god del enkeltliggende fugle, men disse blir, jo længer tiden skrider frem, sjeldnere og sjeldnere.

Det er meget mulig at vi heri maa søke forklaringen paa den kjendsgjerning, at det ofte efter et daarlig rypeaar senhøstes viser sig at være ganske bra med ryper i fjeldet. Idet de enkeltliggende individer paa den tid har sluttet sig sammen i selskaper og at de, dels av den grund og dels fordi de nu streifer mere om, er lettere at finde.

At de enslige fugle, i tider som iaar, under jagten har betydelig lettere for at undgaa jægeren end kuldene, har jeg iaar et godt eksempel paa. I et av de terrængavsnit, som jeg hadde valgt at gjøre mine iagttagelser i, og som jeg ved gjentagne observationer like fra mai kjendte meget godt, blev der i tiden fra 25de til 28de august drevet forholdsvis meget jagt, og da jeg siden omhyggelig undersøkte omraadet, viste det sig at samtlige kuld, paa en kylling nær, var forsvundet, men av de voksne enkeltliggende ryper, som jeg visste om, var næsten alle i behold.

Det kan ogsaa ha sin interesse at se litt paa rypenes vegt. Mine observationer til bedømmelsen av dette forhold er, som vi ser av tabel 7, meget ringe og vil først ved siden av større materiale faa betydning.

Men allikevel tror jeg dog vi tør slutte at fuglens vegt om vaaren og forsommeren er noksaa høi, og særlig viste de 3

hunner, undersøkt før rugningens begyndelse, sig at være usedvanlig fete. Utover sommeren er det derimot til ut i august en avtagen, hvorpaa det saa følger en stigning.

Angaaende kyllingenes vegter saa ser vi av tabellen, at den første iaar, som var ganske nyklækket, veier 14,1 gr. Av de senere vegtobservationer ser vi at det kan være en ganske betydelig forskjel i vegten hos kyllinger tat paa omtrent samme tid. Saaledes veiet to stykker, fanget den $^{31}/_{7} - {}^{3}/_{8}$ iaar, henholdsvis 125 og 70 gr., og lignende variationer viser observationer gjort senere paa sommeren, baade dette og forrige aar.

Dette skyldes naturligvis for den aller største del uensartede klækningstider. Saaledes ser vi, at hvis vi sammenligner forrige aars gjennemsnitsvegter for kyllingene fra omkring den 20de august med dette aars, tat paa samme tid, viser de en forskjel som til fordel for forrige aar – med sin tidlige vaar – gaar helt op i 177,7 gr.

Det er dog ikke altid at denne forskjel i utviklingen synes at kunne forklares ved aldersforskjellen. Det er saaledes ofte en ganske stor variation paa kyllingene inden et og samme kuld, og de fleste jægere har vel nu og da truffet paa kuld med hovedmassen av kyllinger velutviklet, men hvor det kan forekomme en eller kanske et par som er helt undermaals.

Iaar saa jeg rigtignok ingen saadanne, men forrige aar blev et kuld av den type gjentagne gange observert oppe i *Øyerfjeldene*. Det var ialt 4 kyllinger og blandt disse var der en som laa langt tilbake for de øvrige. Kuldet blev gjentagne gange observert baade av mig og andre paa det samme sted i løpet av august indtil omkring den 20de, da den daarlig utviklede unge forsvandt.

Det er naturligvis paa grundlag av de her meddelte observationer vanskelig at trække nogen bestemte slutninger, dog tror jeg at vi uten fare kan si følgende:

Der har paa de to av mig undersøkte lokaliteter, ialfald efter rugningen, blandt den ældre fugl været tilstede en betydelig overvegt av hanner.

Blandt hunfuglen har der været en stor procent som ikke formaadde at føre sit avkom saa langt frem som til jagttidens begyndelse.

Og endelig var – hvor kuld forekom – kyllingantallet saa sent som i august ofte betydelig reducert fra hvad det er i normale aar.

Hvad kan saa tænkes at være aarsaken til disse ting? At de forutgaaende aars jagt direkte bærer skylden, er vel utelukket. Dens virkning kan kun tænkes at ha indflydelse paa stamfuglenes antal og ialfald ikke direkte paa antallet av kyllinger i kuldene eller at der findes et overveiende antal uten unger.

Tabel 7.

Datum.	Sted.	Vegt i gram.		
		♂ sen.	♀ sen.	(♂+♀) jun.
17/8 — 21	Øyer	—	—	340
18/8 — ”	”	—	—	290
19/2 — ”	”	—	—	430
” — ”	”	635	—	460
20/8 — ”	”	—	—	500
22/8 — ”	”	—	500	450
1/6 — 22	Vaagaa	—	610	—
1/6 — ”	”	—	580	—
6/6 — ”	”	—	550	—
29/6 — ”	”	—	—	14,1
3/7 — ”	”	580	—	—
4/7 — ”	”	615	—	—
” — ”	”	525	—	—
8/7 — ”	”	—	—	23,2
31/7 — ”	”	470	—	125
3/8 — ”	”	525	—	70
” — ”	”	540	—	—
6/8 — ”	”	480	—	155
7/8 — ”	”	—	490	150
” — ”	”	—	—	140
12/8 — ”	”	—	480	—
15/8 — ”	”	—	—	205
” — ”	”	—	—	240
” — ”	”	—	—	275
21/8 — ”	”	—	—	240
” — ”	”	—	—	210
25/8 — ”	”	—	500	—
” — ”	”	—	405	—
29/8 — ”	”	630	—	—
31/8 — ”	”	570	—	385
” — ”	”	520	450	430
” — ”	”	690	475	450
2/9 — ”	”	500	—	—
” — ”	”	575	—	—
” — ”	”	600	—	—
3/9 — ”	”	—	—	285
” — ”	”	—	—	260
4—5/9 — ”	”	—	—	260
” — ”	”	—	—	260
” — ”	”	—	—	300
” — ”	”	—	—	300

(Fortsættes.)

Tabel 7. (Fortsat.)

Datum.	Sted.	Vegt i gram.		
		♂ sen.	♀ sen.	(♂+♀) jun.
$^{4-5}/_{9}$ —1922	Vaagaa	—	—	300
„ — „	„	—	—	300
„ — „	„	—	—	325
„ — „	„	—	450	290
$^{6}/_{9}$ — „	„	650	—	—
„ — „	„	600	500	—
„ — „	„	600	530	—
$^{12}/_{9}$ — „	„	—	500	475
$^{21}/_{9}$ — „	„	630	—	—
„ — „	„	570	—	—
$^{24}/_{9}$ — „	„	630	570	—
„ — „	„	—	490	420
$^{25}/_{9}$ — „	„	570	—	—
„ — „	„	585	—	—

Spørsmaalet blir da om kulden har dræpt avkommet. Altsaa om kyllingene eller eggene er omkommet ved frost; men, som vi har set foran, er der flere ting som taler mot at dette er den vigtigste aarsak.

Rovdyr kan heller ikke tænkes at spille hovedrollen; thi hvis saa var tilfælde maatte deres herjing særlig blandt kyllingene de to siste aar været noget ganske eventyrlig sammenlignet med den skade de gjør i gode rypeaar.

Tilbake staar da den mulighet, at det er sygdom som er den alt overveiende aarsak, og dette er uten tvil den antagelse som synes mest sandsynlig.

Saaledes støtte jeg i sommer paa flere ryper som viste alle tegn paa at være syke. Disse var alle kyllinger og uagtet de var flyvedygtige var det helt umulig at faa dem tilveirs. Blev de rædde løp de kanske med hængende vinger et kort stykke bortover bakken, men la sig saa straks ned igjen, uten, som det syntes, at søke mindste skjul, og man kunde da ofte gaa rolig bort og ta dem i haanden.

Hvad slags sygdom det er, kan jeg ikke si med bestemthet, men flere ting tyder paa at det er coccidiose. Denne sygdom er jo efter *Willumsens* undersøkelser almindelig utbredt paa vor lirype, og saavel paa grund herav som efter det man vet om samme sygdoms herjing paa den engelske grouse *(Lagopus scoticus)* ligger det nær at gi denne skylden.

For og imot ræven.

Under denne titel har dr. Wilhelm Neumann skrevet en meget interessant artikel i „Wild und Hund." De tillater kanske et referat, hr. redaktør, tiltrods for at det er forbundet med en viss risiko. Læser en dagsaviserne og fagpressen herhjemme faar en nærmest det indtryk, at her vilde indtræ paradisiske tilstande for smaavildtet den dag den sidste rovfugl var hængt i det sidste rovdyrs tarme.

Neumann stiller spørsmaalet: Er ræven den store svøpe som for en hver pris maa utryddes og med ethvert middel?

Det sidste besvares med et harmfuldt nei; men det er en sak for sig.

Til det første spørsmaal blir svaret: I den tid ræven har unger er den meget slem for smaavildtet og for tamt fjerkræ, som i langt høiere grad end det vilde dyr mangler evnen til at beskytte sig. Her skal en tænke paa, at der i Central-Europa er meget mere ræv end i Norge og at et flatt land med som regel stø vind byr mindre beskyttelse end et land som vort.

Referenten hadde paa sit terræng i nærheten av Bergen aarvist rævehi, og hele dalens hønsegaarder blev brandskattet paa det groveste. I samme terræng var det de tre første aar 3 orfuglkuld aarvisst. De to sidste aar fandt jeg bare de sørgelige rester av kuldene paa de vante steder eller ingenting; men en patronhylse fortalte at der hadde været folk før mig. Ræven saa vi av og til det første aar, og i 1920 fik det mig til at kjøpe drilling. Men nu er stedet overrendt av landsjægere, og der er hverken fugl eller ræv.

Neumann har i mange aar iagttat ræven i sit store jagtdistrikt og mener at ræven utenfor bøletiden er forholdsvis uskadelig. – Regelmæssig undersøkelse av mave- og tarmkanal hos et stort antal ræve, kikkert, Hochsitz og sporsne er kommet til anvendelse. – Han omtaler en del eksempler paa, at hare, fasaner og raadyrkid har opholdt sig like i nærheten av Malepartus, som drev musejagt. Det ser i mange tilfælder slik ut, at ræven utenfor bøletiden og knapt for ikke lægger sig efter friske dyr. Bare i mai og i dyp sne indfinder ræven sig paa harelok – Hasenklage.

Ræven merker øieblikkelig, hvis det er noget i veien med vildtet, sygdom eller saar. Rævens spor krydser haresporet, og slaar han ned paa et harespor, vil det ved nøiagtig undersøkelse vise sig, at der er eiendommeligheter ved det. Skadeskutt hare, fugl og raadyr spares for en langsom og kvalfuld død; svake og syke dyr forsvinder fra revieret. Referenten skal tilføie, at det tyske jægeri ikke skyter ræven naar der er epidemiske sygdomme paa haren.

Det skyter heller ikke ræven i museaar.

Forholdene er jo meget forskjellige i Tyskland og Norge, tilgangen paa mus er muligvis jevnere dernede. Saueavlen hos os har bidraget til at det er godt om fór saalænge lammene er smaa, det blir smalhans senere.

Neumann kjører ræven stramt, „man sætter pris paa at ha en del ræver i revieret". Det er feilagtig at lægge an paa at utrydde ræven – i naturens husholdning er det ikke liketil at ha oversigt over konsekvensene.

Advocatos diaboli.

Korrosion av geværer.

Den langsomme korosion av geværløp, som litt efter litt ødelægger træfsikkerheten betyr et stort tap ikke alene for et lands forsvar, men ogsaa for den enkelte eier av et gevær, og man undgaar den ikke selv om man renser løpet omhyggelig og oljer det skriver „Chemical and Metalhurgical Engineering" 4. oktober 1922.

Den saakaldte „Efter-Korrosion" under oljelaget er blit studert av det amerikanske „Bureau of Mines". Forsøk blev her utført med U. S. A. infanteri-geværer og ammunition, idet der anvendtes høitryks røkfrie patroner med knaldsats av fulminat, sulfocyanid og svovlforbindelser.

Røksvakt krudt efterlater intet nitrocellulose-residuum, undtagen naar det utviklede tryk er relativt lavt, som naar der fyres av løse skud; de efterlader heller ikke noget ætsende surt residuum. Efter-korrosionen foraarsakes her av et i vand opløselig salt, klorkalium, som stammer fra det i knaldsatsen indeholdte kaliumklorat. Dette salt holdes igjen i ganske smaa fordypninger og ujevnheter i løpet og det kan ikke fjernes ved almindelig pudsning. Men saltet er som nævnt opløselig i vand, som det trækker til sig fra luften, selv under dugpunktet og korrosionen finder saa sted ved hjælp av luftens surstof.

En knaldsats uten klorat vil ikke foraarsake nogen korrosion.

Imidlertid, efter-korrosionen kan undgaas derved at man først vasker løpet med benzin eller petroleum og derpaa med varmt vand; saa tørres løpet omhyggelig, indsættes med olje og lukkes i begge ender med tætsittende korker. Mange av de vandfrie blandinger som anbefales til rensning av geværer har liten eller ingen værdi.

P.

Fremdeles: Træd ikke paa mine cirkler!

Et tilsvar i anledning dr. Berners bemerkninger: „Konservator Schaanning og videnskapen".

I nærværende tidsskrift (s. 307) fremkommer dr. Berner med nogen „bemerkninger" i anledning av undertegnedes indlæg: „Træd ikke paa mine cirkler" (s. 236).

Da disse dr. Berners bemerkninger tilsynelatende avleveres som et svar paa min kritik av hans ukorrekte referat av mit arbeide om Bjerkreimorren, samtidig som han dog helt omgaar sakens kjerne, tør en paavisning av følgende *fakta* i den foregaaende polemik være paakrævet.

Side 7 i dette tidsskrift anfører dr. B. (ordret) om Bjerkreimorren „at den er en noksaa godt avgrænset type, og aarsaken hertil har altsaa konservator Schaanning villet søke deri, at den var en ‚lokalrace'; som vi skal se *tror jeg han* (Sch.) *har feil her*".*)

Saa fortsætter hr. Berner videre (s. 18) at *han* (Berner) tror Bjerkreimorren vil vise sig „helt eller delvis at være en mutant", og senere (s. 20) kommer saa hans konklusion: „da har man det endelige kriterium for at *min* (Berners) hypotese om, at vi her har for os en egen stamme orfugl fremkommet ved mutation, er rigtig".

Dr. Berners referat her gaar klart og tydelig ut paa det, at mens Schaaning *begaar den feil* at søke aarsaken til Bjerkreimorrens typiske særpræg i at den er en lokalrace, saa nærer dr. Berner den *enestaaende* opfatning at samme aarsak maa søkes i en mutation.

Som paavist av undertegnede (s. 237) er imidlertid dette dr. Berners referat grepet ut av luften, idet der ikke staar noget slikt nonsens i mit arbeide om Bjerkreimorren, hvor jeg tvertimot — likesom dr. Berner — søker aarsaksforholdet i en mutation. Og i min kritik stempler jeg derfor med rette dr. Berners referat som ukorrekt, samtidig som jeg — meget velvillig — karakteriserer hans noget eiendommelige fremgangsmaate som et utslag av feil opfattelse.

I sit svar herpaa (s. 307) vedstaar dr. Berner sig sin ukorrekte anførsel i følgende ordelag:

„Jeg vedstaar mig at ha sagt, at Bjerkreimorren er en godt avgrænset type, og at *Schaanning søker aarsaken til dette typiske præg deri, at man har med en race — ‚lokalrace" at gjøre.*") Hr. Sch. maa isandhet være naiv, hvis han mener at han faar nogen av dette tidsskrifts læsere til at tro, at jeg har opfattet ham slik og gjengit ham slik, at det er den efter Schaannings mening „lokale utbredelse" av varieteten,

*) uthævet her.

som er aarsak til dens eiendommelige utseende I mit referat sier jeg, at aarsaken er at søke i racen (lokalracen) og hvis man ikke hadde med arvbare forhold at gjøre, saa opstod der jo ingen „race", men bare enkelte individer. Den dypere *aarsak til det typiske utseende søker baade Schaanning og jeg i en mutation.*)*

I dette svar konkluderer hr. Berner med, at baade han og jeg, altsaa vi *begge to*, søker aarsaksforholdet til Bjerkreimorrens typiske særpræg i en mutation; samtidig indrømmer han dog ogsaa at ha anført, at jeg, (Sch.) søkte det i at man hadde med en lokalrace at gjøre; da han videre energisk protesterer imot, at dette sidste skyldes feil opfattelse av ham, maa jeg altsaa forstaa dr. Berner slik, at at han i sit første referat har tillagt mig en feilagtig mening *han vet jeg ikke har,* og samtidig fremfører *som sin alene* den eventuelt rigtige, *som han vet jeg deler* og som jeg har anført i mit arbeide. Og grunden hertil fortæller han da ogsaa selv nu (nederst paa samme side 307) hvor han sier: „Mener hr. Schaaning efter dette, at han har prioritet paa denne antagelse (mutation som aarsaksforhold) saa skal jeg ikke tvistes med ham herom".

Sandelig – der skal en god portion naivitet til – selv fra min side som anført av hr. Berner – forat tro, at ikke dette tidsskrifts læsere ihvertfald av ovenstaaende svar nu kan læse sig til „aarsaksforholdet" til dr. Berners eiendommelige angrep.

Forøvrig er kritik *altid* sundt, og jeg er ellers dr. Berner meget taknemlig for den omsorg han viser saavel mine arbeidsmetoder som mine manglende forutsætninger for det *han* kalder videnskap, og jeg erkjender videre aapent, at jeg ikke forstaar mig det bitterste gran hverken paa „celler" eller „mikroskopiske snit", og derfor ogsaa selvsagt oversender denslags materiale til experter i faget. Men naar experten dr. Berner imidlertid overfor et publikum som Norsk Jæger- og Fiskerforenings medlemmer, hvorav størsteparten vel kan forutsættes at være likesaa ukyndige i anatomien som undertegnede, allikevel freidig serverer denslags „dypsindig" videnskap som den han kommer med paa side 309 om „denne proces som kaldes follikelatresien", da er det ikke mig som er uforsigtig som dr. Berner her paastaar. Ti nogen diskussion om disse forhold har jeg ikke indledet. Jeg har blot helt enkelt *ordret refereret dr. Berners egne selvmotsigelser herom,* nemlig paa side 20, hvor han gir *sin* Bjerkreimorhøne attest for *«saa skrøpelig et ovarium, at det er tvilsomt om det nogensinde har lagt et egg»*, mens han (paa s. 4) samtidig præsenterer en reproduktion av dette samme ovarium, som han da fortæller *«har eggceller av ganske betydelig størrelse»*. Og dr. Berner er neppe uvitende om, at specielt dette forhold, som jeg i mit forrige indlæg

*) uthævet her.

(s. 239) karakteriserte med „hans snuen op og ned eftersom argumentet passer", senere ogsaa er kritisert offentlig endog av autoriteter paa omraadet han selv refererer til. Saaledes skriver docent Fr. Økland (i Norsk Ornith. Tidsskr. 1922 s. 145):

„Mens Schaaning har opstillet Bjerkreimorren som en egen underart (*lyrurus tetrix bjerkreimensis*), har dr. Berner fremsat indvendinger mot dette skridt, og fremholder særlig, at den eneste hun av en Bjerkreimorre som hittil er undersøkt hadde „saa skrøpelig et ovarium at det er tvilsomt om det nogensinde har lagt et egg". Men som dr. Berner selv gjør opmerksom paa, har man til sammenligning ingen undersøkelser om de forandringer den normale orfugls generationsorganer gjennemløper aaret igjennem, og *samme forfatters* (Berners) *illustration av det nævnte ovarium*, sammenlignet med ovariet hos en rype skutt nogen uker senere, *kunde kanske likegodt tyde paa at individet var forplantningsdygtig.*

Og i *Svenska Jägareförbundets Tidsskr. 1922* (s. 206) faar ogsaa dr. Berner paa pelsen i anledning av ovennævnte forhold. Experten L. F. refererer nemlig her et av dr. Berner i Uppsala i vaar avholdt foredrag: „Nogot om atypiske Fåglar och deres Korsningar". Av dette referat fremgaar det, at det for anledningen har konvenert dr. Berner at indrangere *sin* saakaldte Bjerkreimorhøne blandt de *gule* orhøner, og at „ofvannämnda (gula) Bjerkreimorrhönans ovarium visserligen var mindre än normalt, men likväl *tämligen normalt byggdt med väl utvecklade ägg- och luteinceller*". Denne dr. Berners karakteristik *dengang* av sin Bjerkreimorhønes ovarium kommenteres saa (sammesteds) av L. F. med følgende:

„Uten att känna mellan vilke storleksmått at orrovarium varierar, synes det mig, att dr. B. lägger väl stor vikt vid att det *i detta fall**) är litet. Dess histologiska bild *är dock såpas normal man kan begära**) under så ogynnsamma omständigheter för konserveringen".

Det kunde ellers være grunde nok til at gaa flere av dr. Berners „bemerkninger" efter i sømmene, men jeg anser foranstaaende for det væsentligste. Imidlertid er der et forhold til, denne polemik har klarlagt, som jeg ikke kan la passere upaatalt. Naar en videnskapsmand nemlig tilsynelatende *specialiserer* sig om en opgave, som dr. Berner f. eks. i dette tilfælde har gjort det for diverse fuglearters *atypiske* utseende, saa forutsætter denne opgave ogsaa et *absolut kjendskap* til samme arters typiske karakterer (normale fjærdragt). Mangler dette, vil han ubønhørlig befinde sig i samme kasus som „den blinde og farverne". Naar nu dr. Berner — som et avskrækkende eksempel (side 311) refererer en gammel historie om „en egglæggende raphøne som engang hadde baaret hannens typiske brystflek", og et andet sted om „en arrhenoid rødkjelke",

*) uthævet her.

saa taler han bokstavelig som den blinde om farverne. Ti nævnte brystflek hos raphønen er nemlig ikke utelukkende typisk for hannen, men findes ogsaa meget ofte hos den normale hun, og ihvertfald saa ofte, at *ornithologerne* ikke anser den for nogen sikker hankjønskarakter. Ifølge Harterts undersøkelser er den eneste sikre ytre forskjel paa raphøns han og hun *de smale, fløtefarvede tverlinjer på øvre vingedækfjærs rothalvdel; disse findes altid hos hunnen, men mangler altid hos hannen,* som har dette fjærparti ensfarvet brunsort. Alle andre karakterer varierer hos de to kjøn. Dette dr. Berners „eksempel" er derfor meget daarlig valgt, men saa er det kanske ogsaa en „daarlig farveplanche" doktoren igjen har været ute for.

Og med hensyn til det andet eksempel „den arrhenoide rødkjelke-hun", d. v. s. en rødkjelk-hun som bærer hannens typiske præg, med andre ord har omtrent samme utseende som hannen, saa er dertil at merke, at denne „specialitet" er *normal* hos rødkjelken, hvor som bekjendt *han og hun har samme utseende.* Dr. Berners benyttelse av uttrykket „arrhenoid" her blir derfor det rene snak, idet saavel *arrhenoidie* som *thelyidie* blot kan anvendes paa arter, *hvor han og hun har forskjellig utseende.* Hos svanen for eksempel, hvor de to kjøn normalt begge er hvite, kan man ikke om en eventuel steril *hun*-svane fortælle at den er „arrhenoid" — eller hanefjæret, idet dens fjærdragt jo fremdeles vil være likemeget hunnens som hannens. Det er den slags *detaljer* som gjør ornithologien til videnskap, og det vilde være urimelig at forlange, at en anatom skulde ha greie herpaa, saa dr. Berner kan jo ta ovenstaaende med ro. Men en anden gang bør han undersøke selv først, og ikke blot referere „blindt" sine kilder, og heller ikke forsøke at indføre uttryk, hvis begrænsning han ikke har forutsætninger for at kjende.

Endelig vil jeg ogsaa benytte anledningen og nedlægge en bestemt protest mot dr. Berners nu mange gange gjentagne forsikringer om at han (Berner) er den første (og eneste) som har undersøkt Bjerkreimorrens generationsorganer. Der foreligger nemlig ikke en eneste grund til at formode, at dette ikke i mangfoldige tilfælder allerede forlængst er gjort av avdøde professor Collett. Tvertimot — Colletts konsekvent gjennemførte placering av typens hanner og hunner i en fælles, men speciel varietetsgruppe, *som han helt skiller ut fra* sin sterilitetsgruppe og dennes 4 stadier, taler for dette. Og naar dr. Berner videre taler om min sammenstillen av Bjerkreimorrens han- og huntype, idet han mener disse to typer maaske ikke hører sammen, saa har jeg her blot holdt mig til Colletts arrangement. Hun-typen er nemlig — hvad der tydelig frem-

gaar av min avhandling – henført som samhørende med han-typen av Collett (i hans *Mindre Meddelelser* III. 1894 s. 144), og det tilkommer ikke mig at røre ved denne ordning uten fyldestgjørende grund. Og nogen slik foreligger til dato ikke. Tvertimot – mit fund av den sterile hun just i Colletts materiale bekræfter Colletts teori. Eller mener dr. Berner for alvor at professor Collett har gruppert Bjerkreimorrens han- og hun-type sammen og *utenfor* sin sterilitetsgruppe hvis han ikke hadde grunde for det? Specielt naar vi vet, at Collett har undersøkt en mængde orfugl anatomisk og paa grundlag herav vel ogsaa opstilt sine 4 stadier av sterilitetsdragter. Og Collett kan jo umulig, ifølge dr. Berners *eftertrykkelige* ræsonnement til undertegnede – ha opnaadd disse resultater ved blot at „trække slutninger fra fjærdrakt til kjønsorganer". Denne – efter dr. Berners mening – „forkastelige maate at drive videnskap paa" kan da ogsaa umulig været almindelig praksis ved Det kongelige Fredriks Universitet?

Ihvertfald er nu situationen den, at Colletts placering av Bjerkreimorre-typen i varietetsgruppen og ikke i sterilitetsgruppen hittil blot er angrepet av dr. Berner, som dog for han-typens vedkommende indrømmer at Colletts gruppering er rigtig, mens han ikke desto mindre tilskriver sig selv denne „opdagelse". For hun-typens vedkommende staar spørsmaalet endnu aapent for dr. Berner, som øiensynlig heller ikke er opmerksom paa, at det eventuelle bevis for en feilgruppering her, paaligger det ham (Berner) at fremlægge, ti før det *med fuld sikkerhet* kan paavises at Bjerkreimorrens normale hun-type absolut ikke er forplantningsdygtig, rokker han selvsagt likesaa litt ved Collets arrangement, som ved hans prioritet.

Stavanger Museum, 11. dec. 1922.

H. Tho. L. Schaanning.

P. S.

Just som ovenstaaende er færdigskrevet foreligger atter en Bjerkreimorhøne, indsendt hit til Stavanger Museum fra lensmand Mjøesnes i Egersund. Skrotten videresendes nu straks til docent Økland ved Universitetets zoologiske laboratorium, som forhaabentlig da i den nærmeste fremtid vil kunne slaa „den sidste spiker" i spørsmaalet *Bjerkreimorren.*

Bisamrotten.

I 1908 blev bisamrotten indført til Dobris i Bøhmen, fra Nord-Amerika. Dyret formerte sig voldsomt i sit nye hjem, erobret Bøhmen i løpet av 6 aar, trængte frem i Sachsen og Bayern og nedover Donau. Saa blev den iagttat i Wien.

De bange anelser for fisk og fugl og undergravning av damanlæg, har i de store og hele ikke slaat ind.

For tre aar siden begyndte bisamrotten at forsvinde i de tættest besatte distrikter i Bøhmen, ganske pludselig. Der blev fundet mange døde dyr, og en epidemi opfattedes som aarsaken. Bøhmen holder paa at avfolkes for bisamrotter, og det er bare en tynd utbredelsesomkreds som omgir landet – „der Tod folge den Bisamrotten von innen heraus nach." Om dette betyr at et dyr, som ikke hører hjemme i stedets oprindelige fauna, dør ut, eller det er en av de vel kjendte vekslinger hos dyr med stor formeringsevne, vil fremtiden vise.

1. november 1922. *R. K.*

Bøker.

Knut Dahl: Vildmandsliv og friluftsfærder. (J. W. Cappelen, 1922.)

Som bekjendt foretok Knut Dahl som ung mand en flereaarig forskningsfærd til Syd-Afrika og Australien. Av de skisser boken indeholder er de 10 første dagboksblad og skildringer fra nævnte færd, mens de sidste er beretninger om jagt- og fisketurer i Norge. Jeg vil ikke nærmere gaa ind paa bokens indhold, jeg vil bare straks si at det er længe siden jeg læste en bok som glædet og fængslet mig som denne.

Der gaar i disse dage i et tysk jagttidskrift jeg læser, gjennem flere nummere, en avhandling „über Wesen und Ursprung der Jagdleidenschaft". Den som ikke har forstaat det før, vil neppe bli synderlig klokere ved at læse den tyske avhandling. For ham vil det fremdeles være like ufattelig at en mand som har sit komfortable hjem, kan ville sig selv saa ondt som at dra tilskogs og slite ilde, uagtet han paa forhaand vet at de fugler eller harer han skyter blir meget dyrere end dem han kjøper hos Jensen i Torvgaten. Endnu vanskeligere vil han ha for at forstaa at en fattig krok kan kaste filen, skoredskapen – eller hvad det nu er som gir ham brødet til sig og sine – og ligge paa skogen ukevis, med tapt fortjeneste, bare for at faa springe efter tiurens mystiske spil; eller fra barhytten faa bivaane orhanernes turneringer paa den øde skogsmyr.

Men vi andre forstaar det, uten at læse nogen tyske avhandlinger – vi som kan gaa hele uken og længte efter at faa høre en haralos, eller som langt oppe i de graanende dage, kan vandre milevis bare for at faa staa paa rugdetræk en vaaraften; eller kan være at træffe sent en høstkveld langt indpaa aasen, paa vei til jagthytten.

Jeg er viss paa det er først og fremst til os Knut Dahl har skrevet sin bok. Og vi forstaar ham, uagtet han ingen lærd forklaring søker at gi „über Wesen und Ursprung der Jagdleidenschaft", men bare fortæller enkelt og liketil om sine turer og oplevelser. Vi forstaar ham, akkurat som vi forstaar gutten som sa: „Nær meitar-ria tær mæ, da liter je meite".

Det er det sunde mandfolks glæde ved vildmarkslivet, ved jagten og fisket, og trang til en gang iblandt at ryste kontorstøvet og civilisationen av sig som danner ledemotivet i boken. Dette er ikke saa at forstaa at forfatteren paa nogen paatrængende maate søker at indprente læseren sine idéer. Velsignet naturlig meddeleler han os sine indtryk og iagttagelser. Netop derfor blir fortællingerne saa underholdende, og mange av dem saa fortryllende stemningsfulde.

Sproget er knapt og kraftig, frit for unatur og skabagtighet. Boken er utstyrt med en hel del illustrationer efter forfatterens egne tegninger. Det kan nok være at disse tegninger røber at forfatteren ikke er nogen kunstner av fag. Men allikevel er der stemning over de fleste av dem.

Alle norske jægere bør eie denne bok.

Arne Omsted.

* * *

Gösta av Geijerstam: Ormgutten, Roald og jeg. Steenske Forlag 1922.

Baade Ormgutten og Roald er for de fleste av os gamle bekjendte fra mangfoldige smaa skisser fra „Gejern's" haand, som tegner sikkert baade med pensel og pen. Nu har Gejerstam git os en mere samlet fremstilling av det glade liv, som han og disse to kamerater i sin tid levde i Gudbrandsdalens fjeld.

Boken er ypperlig illustrert og mesterlig fortalt. Det er friskhet og umiddelbarhet om stilen som til sine steder, for eksempel i skildringen av juleselskapet paa Storgaarden, kan naa meget høit. Boken er fuld av liv og spænding og djevelsk godt humør. En følger med i alt og kan ikke forlate følget. Derfor virker det efter min mening litt utenfor bokens hele stil at han av og til hengir sig til den parenthetiske fortælling; han bryter av og til sin egen fortællings handling for at ta os tilbake til et minde, en parallel hendelse engang i tiden. I mit tykke er dette et feilgrep i rent teknisk henseende. Men som Geijerstam selv siger: „Jeg ordner ikke mine fjeldminder, jeg bare sitter her og blader i en gammel skissebok".

Dette standpunkt maa ogsaa respekteres. Kanske ligger meget av bokens fortryllelse netop i den friskhet og umiddel-

barhetens charme som titter frem av disse skjønne skisser, om vi skimter mellem forfatterens og malerens bladende fingre.

For enhver naturelsker vil boken være kjær og kjærkommen.

Knut Dahl.

* * *

Carl Lumholtz: Under Tropernes Himmel. To aar blandt hodejægerne paa Borneo. Med illustrationer efter fotografier, tat av forfatteren. Gyldendalske Bokhandel, Kristiania.

* * *

Ludv. Munsterhjelm: Färder i Fjärran Östen. (Söderström & Co. Helsingfors.)

For en del aar siden foretok forfatteren en forskningsreise til Sachalin, hvorunder saavel fauna'en som det interessante Ainofolk var gjenstand for hans studier. I den foreliggende bok gir han en populær, letlæst og morsom beretning om oplevelser og iagtagelser.

* * *

Chr. Bundgaard Christensen: Jagt-skisser. Miloske, Odense. Velskrevne stemningsskisser, kanske mere stemning end jagt.

* * *

Adolf Bachofen von Echt: Aus verlorenen Jagdgründen.

Reinhart Bachofen von Echt: Aus meinen Bergen. Verlag Wilhelm Frick, Wien. Ganske interessante, udmerket illustrerte jagtfortællinger fra Alperne og Karpatherne.

Foreningsmeddelelser.

Høstmøte. — Totalfredning.

Det aarlige høstmøte holdtes fredag 8. december 1922 i Christiania Handelstands Forenings festsal under ledelse av formanden, overretssakfører *Kr. Delphin.*

Efterat man som vanlig hadde ladt en rikholdig sexa vederfares retfærdighet meddelte *formanden* at bestyrelsen hadde diskutert foreningens økonomiske stilling og var kommet til det resultat at man kunde holde foreningen gaaende med en noget lavere kontingent end den nuværende. Vel vilde det av mange grunde være ønskelig at raade over nogenlunde

rikelige pengemidler – der er jo mange opgaver, vi maa la ligge av mangel paa penge – men det har altid været denne forenings princip at holde kontingenten saa lav som mulig for at denne ikke skulde skræmme nogen interessert bort. Den største utgiftspost, tidsskriftet, var sunket noget, og man maatte kunne regne med yderligere nedgang her.

I henhold til den bemyndigelse som generalforsamlingen iaar gav bestyrelsen hadde denne derfor besluttet at *kontingenten fra 1. januar 1923 av skal være: for direkte medlemmer kr. 12.– pr. aar, for abonnement paa tidsskriftet gjennem tilsluttede foreninger kr. 8.– pr. aar, og for livsvarige medlemmer kr. 150.–*.

Formanden refererte en korrespondance som hadde fundet sted mellem bestyrelsen og den nystiftede „Norsk landsforening til fremme av ferskvannsfiskerierne". Denne sidstnævnte forening hadde foreslaat N. J. & F. F. at ophøre med arbeidet for fiskerierne; dette skulde overtas av den nye forening. N. J. & F. F.s bestyrelse avslog denne anmodning, men erklærte sig villig til samarbeide i fælles interesse. Noget samarbeide var imidlertid ikke kommet istand.

Formanden meddelte derefter, at N. J. & F. F. nu hadde faat anlagt et litet *klækkeri for ferskvandsfisk* her i Kristiania. Bestyreren av det Zoologiske Museum paa Tøien hadde været saa elskværdig at stille det nødvendige rum til disposition i museets kjelder, og professor dr. Knut Dahl hadde velvillig paatat sig arbeidet med anlægget og driften av klækkeriet. Anlægget vilde komme paa ca. kr. 1,500.—. Driften regnet man med vilde bære sig. Allerede til førstkommende vaar vilde der forhaabentlig kunne sælges en del yngel fra klækkeriet. N. J. & F. F.s medlemmer vil faa anledning til at bese det saasnart det er kommet igang.

Denne meddelelse blev mottat med livlig bifald.

Inden *formanden* gav ordet til aftenens foredragsholder uttalte han:

Inden ret mange dage efter jagttidens indtræden kom skuffede jægere hjem fra fjeld og skog og berettet om mere eller mindre rypetomme fjeld og mislykket skogsfugljagt. Aviserne fortalte det samme. Og mine egne iagttagelser under en vistnok kortvarig skogsfugljagt syntes at gaa i samme retning.

Samtidig hørte man om fund av syk og død fugl baade paa fjeld og i skog.

Det var mig derfor ganske klart, at vi iaar stod likeoverfor ekstraordinære, mere eller mindre ubekjendte faktorer i form av sygdomme, som hadde decimeret stammen av vort fuglevildt – saavel av gammel som ung fugl.

Vi lot derfor indsende til aviserne det oprop, som vil

være mine herrer bekjendt, til vore jægere om at indsende fugl som kunde tænkes at ha lidt av sygdom.

Det indkomne materiale, der ikke var stort, indsendtes efter avtale med prof. Torup til undersøkelse, idet han vellvillig hadde lovet, at han og dyrlæge Willumsen vilde sørge for den fornødne undersøkelse.

Samtidig blev bestyrelsen enig om at udsende et cirkulære til alle vore 39 tilsluttede foreninger med forespørsel om deres erfaringer om vildtstanden m. v. i de forskjellige landsdele.

Det materiale, vi paa denne og andre maater er kommen i besiddelse av, har bestyrelsen ønsket at forelægge for vore medlemmer paa et særskilt møte her i aften og derefter gi anledning til at diskutere spørsmaalet, om situationen skulde tænkes at være saadan, at der bør gjøres henvendelse til statsmagterne i en eller anden form.

Efter anmodning har vort bestyrelsesmedlem prof. Dahl samlet det indkomne materiale og vil gi et resumé derav.

Professor dr. *Knut Dahl* indledet derpaa diskussionen med følgende foredrag som her gjengis i sammentrængt referat:

„Det vil være kjendt for de fleste av dem som er tilstede her, at jagten sidste høst i det store og hele var en skuffelse. Det var faa som ikke kom hjem med et meget daarlig utbytte.

Eftersom det efter den vanlige høstjagt blev mere og mere klart at vi i aar stod overfor ekstraordinært ugunstige forhold, lot bestyrelsen indsamle flest mulige oplysninger fra forskjellige kanter av landet og disse oplysninger blev da bearbeidet av sekretæren og undertegnede og sammenstillet til den oversigt over høstjagten 1922 som er trykt i tidsskriftets 5te hefte. Da de fleste formentlig har læst denne oversigt skal jeg bare kortelig sammenfatte dens indhold.

De eneste steder i landet hvor der har været en forholdsvis god, ja paa sine steder endog udmerket bestand av smaavildt, og da fornemlig ryper har været i de 3 nordligste fylker, hvorav sandsynligvis Tromsø har været bedst.

Overalt søndenfor har vildtaaret vistnok gjennemgaaende været det elendigste paa lange tider. Der forekom endel lokale variationer og lokale avvikelser. Flekkevis kan der ha optraadt en forholdsvis bra bestand av ryper og andet smaavildt. Men i det store og hele er der baade i Trøndelagen, Søndenfjelds og Vestenfjelds, uaar paa smaavildt.

Siden denne oversigt blev skrevet er der fra forskjellige kanter og fra forskjellige meddelere indløpet oplysninger som synes at godtgjøre at det indtryk som jægerne fik under den første intense del av jagttiden muligens har vært noget over-

drevet. Fuldt saa galt som det saa ut straks efter 25. august har det ikke været. Senere har der mangesteds utover høsten vist sig mer eller mindre fugl.

Likeledes har vi ved henvendelse til vildthandlere ogsaa faat det indtryk at tilstanden ikke har været fuldt saa gal som man først vilde gjøre den til. Men disse senere oplysninger har bare formaadd at modificere det billede av uaar som de første oplysninger malte.

Har vildtaaret og jagten iaar været slet og har jægerne oplevet skuffelser, saa har til gjengjæld dette aar git os erfaringer, som er og vil bli av den største værdi for forstaaelsen av og vort videre arbeide med vildtet og jagten.

Der er nemlig iaar tilveiebragt et overvældende materiale av beviser for at den store nedgang i vildtbestanden, som vi har været vidne til i de sidste par aar, utvilsomt skyldes sygdomme blandt vildtet.

Særlig foreligger disse beviser talrike fra det Østenfjeldske Norge, og særlig for skogsfuglens vedkommende. Som mine herrer vil ha set av aarsoversigten i 5. hefte er der en række eksempler paa at der iaar var en tildels meget bra eller endog udmerket bestand av spilfugl. Men tiltrods herfor var der i jagttiden og selv tidligere paa sommeren meget lite ungfugl at finde, og da man begyndte at lete efter fugl i jagttiden fandtes der stadig død fugl, ikke bare enkeltvis og paa enkelte steder, men tildels i betydelige mængder og over vældige arealer.

Helt fra Vesttelemarken over Numedal, Hallingdal, Valdres, Vestoplandene over Lillehammertragterne, Østerdalen og helt til Trysil blev der fundet døde fugl i betydelige mængder. Delvis blev syke og døende fugl ogsaa skudt under jagten. Og dette var ikke bare begrænset til skogsfuglen, men ogsaa ryper blev fundne døde. Efterat aarsoversigten blev skrevet, har vi faat adskillige meddelelser om fund av død rype og hele rypeskeletter, svake og næsten ikke flyvedygtige ryper, helt fra Vesttelemarken og til Gudbrandsdalen og Østerdalen.

Endel av disse fund er gjennem foreningens formidling blit oversendt til Fysiologisk Institut, hvis leder professor Torup sammen med dyrlæge Willumsen har avgivet en uttalelse som likeledes er trykt i forbindelse med aarsoversigten.

Det vil sees at herrerne ikke har vaaget at uttale sig avgjørende om sygdommens art; men at der ikke kan herske tvil om at det er sygdom som har foraarsaget den betydelige massedød som iaar er konstantert.

Aarets lærdom synes derfor utvilsomt at være den, at den nuværende ringe vildtbestand i alt overveiende grad er foraarsaget av sygdomme hos vildtet. Det kan vel ikke benegtes at der paa sine steder, særlig i sameier og statsalmen-

ninger, jages haardere og av flere jægere end en fornuftig vildthusholdning tilsiger; men for de private terrængers vedkommende er der efter min mening berettiget at mene at den nuværende tilstand ikke er nogen følge av jagten, men av naturlige svingninger i vildtbestanden og at dette ogsaa for landet i det store og hele maa være aarsaken til uaaret. Store dele av landet herjes og har været herjet av sygdom eller sygdomme som har decimert smaavildtet, og hvis virkninger har været langt virksommere end nogen jagt eller fangst.

Jeg ledes til denne anskuelse ikke bare ved de almindelige erfaringer fra disse landsdele, som jeg her har omtalt, men ogsaa ut fra de personlige erfaringer som jeg har gjort i mit eget jagtfeldt, som jeg nu har drevet i 10 aar og hvor jeg har ført en nøiagtig journal over resultatene. Jeg har i aarsoversigten i 5te hefte skildret endel av disse erfaringer og jeg kommer i 6te hefte til at trykke en samlet fremstilling av mine erfaringer fra disse 10 aar.

Jeg skal her bare nævne, at da jeg i 1913 overtok denne jagt var der en ringe bestand av skogsfugl. Der var overveiende gammel fugl og utbyttet var til at begynde med meget ringe. Efterhaanden blev det under stadig jagt bedre og bedre. Ungfuglens tal i forhold til de gamle øket aar for aar. Det steg fra forholdstallet 1 i 1913 til 9 i 1919 og utbyttet steg endda sterkere. I 1920 var der endnu god forplantning (skjønt avtagende) og et udmerket utbytte og en glimrende bestand da jagten avsluttedes. Men siden har der ikke været forplantning. Og utbyttet var baade i 1921 og 1922 praktisk talt intet. Høsten 1922 blev der skutt 4 – 5 fugl, og vi fandt eller konstaterte fundet av døde skogsfugl i større antal end vi overhodet kunde opnaa at se levende fugl. Særlig tydelig viste dette sig om høsten da aakrene blev skaaret. Da fandtes fuglen liggende død i aakrene og forøvrig ogsaa ellers ute i skogen.

Disse forhold vil jeg som sagt skildre utførligere i 6te hefte av tidsskriftet og vil her bare fremhæve, at de hos mig har fremkaldt den overbevisning at den nuværende ringe fuglebestand litet og intet har med jagt at gjøre. Det er sygdom blandt vildtet som har fremkaldt tilstanden.

Og denne kundskap er værdifuld. Vi vet at vi mange gange tidligere har havt uaar paa smaavildtet. Fra Raschs og Barths skildringer fra midten av forrige aarhundre vet vi, at der var kritiske tilstande. Gjennem dr. Klosters udmerkede undersøkelser vet vi nu, at vældige svingninger i vildtbestanden later sig statistisk paavise for de sidste 100 aar. Og denne kundskap tilsiger at vi ogsaa tar den nu foreliggende situation med sindsro og ikke later os forlede til foranstaltninger av panisk art.

I anledning av situationen har bestyrelsen skrevet til samt-

lige tilsluttede foreninger og utbedt sig deres beretning om tilstanden og vildtaaret samt bedt om deres uttalelse om de kriseforanstaltninger som det maatte synes paakrævet at træffe.

Der er kommet svar fra 22 av disse foreninger samt fra Bergens Jæger- og Fiskerforening.

Svarene vil in extenso bli trykt i 6te hefte og jeg skal her kun kort referere hvilke positive forandringer i bestandfredningstiden foreningen bringer i forslag som *midlertidige kriseforanstaltninger.*

	Jagttid		Spiljagt		
	fra og med	til og med	fra og med	til og med	
Nesodden	$^{25}/_{8}$	$^{31}/_{12}$	$^{5}/_{5}$	$^{21}/_{5}$	
Rakkestad	$^{10}/_{9}$	$^{16}/_{11}$	forbydes		
Stange	beg. sept.	ubest.	ubest.		
Østerdalen	$^{5}/_{9}$	$^{30}/_{11}$			
Gudbrandsdalen	ingen forandr.		ing. forandr.		
Fluberg og Lund	$^{15}/_{9}$				Totalfredning av skogsfuglen
Sør-Aurdal	med. sept.				
Ø. Slidre	$^{15}/_{3}$	$^{31}/_{12}$	forbydes 2 aar		
Vestfold	$^{5}/_{9}$	$^{31}/_{12}$	$^{5}/_{5}$	$^{9}/_{5}$	
Tinn	$^{1}/_{9}$	$^{31}/_{12}$	forbudt		
Bratsberg	$^{5}/_{9}$	$^{31}/_{12}$	forbydes		
Notodden og omegn	$^{5}/_{9}$	$^{5}/_{1}$			
Aust Agder	$^{15}/_{9}$	$^{14}/_{12}$	forbydes		
Setesdal	$^{5}/_{9}$	$^{19}/_{2}$	$^{5}/_{5}$	$^{15}/_{5}$	
Stavanger	intet øieblikkellig beh. f. fredn.				
Bergen	$^{5}/_{9}$				Av hensyn til orfugl
Orkladalen	Sterk indskrænkning				Subs. totalfredning
Trondhjem	$^{1}/_{9}$	$^{31}/_{10}$—$^{31}/_{11}$			
Indtrøndelag	uforandret				
Helgeland	$^{10}/_{9}$	$^{31}/_{12}$			
Salten	$^{1}/_{9}$	$^{30}/_{9}$			samt $^{1}/_{12}$—$^{31}/_{1}$
Kabelvaag	forlænget sommerfredning for fjeldryper				
Tromsø	(ingen forandringer) spiljagt forbydes				

Som det vil sees har de fleste foreninger samlet sig om en større eller mindre indskrænkning av jagttiden som *kriseforanstaltning.* Til spørsmaalet om totalfredning har alle foreninger stillet sig avvisende. I et enkelt tilfælde (Orkladalen) har man nævnt totalfredning som subsidiær foranstaltning.

Inden jeg avslutter disse indledende bemerkninger finder jeg det rigtigst ogsaa at fremstille mit personlige syn paa et av de botemidler mot den nuværende kritiske situation som særlig i høst er blevet bragt i forgrunden nemlig

Totalfredningen.

Ja, hvad er det nu der menes med totalfredning.
Jeg har indtryk av at dette staar svært uklart for de fleste.
Er det meningen at lave

a. Totalfredning av ryper.
b. do. — ryper, skogsfugl og hare.
c. do. — alt smaavildt paa *land.*
d. do. — alt smaavildt paa *land* og *sjø.*
e. do. — alle ogsaa ikke tidligere fredet fugl og dyr.
f. do. — alle dyr og fugl indklusive rovdyr og rovfugl.

Skal totalfredningen gjælde det hele land eller skal de nordlige landsdele som har en god bestand være undtat. Skal indførsel av vildt fra Sverige og Finland ogsaa forbydes.

Er nu en totalfredning efter enkelte eller alle av disse alternativer gjennemførlig eller ønskelig.

Jeg mener at begge spørsmaal maa besvares benegtende.

For det første mener jeg at den teknisk vil ha uhyre vanskeligheter.

Den vil nemlig klarligen ikke kunne gjøres saa omfattende at den stopper alle eller de væsentligste muligheter for omgaaelse. Theoretisk kan man naturligvis opkonstruere et abstrakt forbud mot at færdes med skytevaaben. Men selv dette hindrer ikke fangst Efter min mening vil det ikke være muligt at iværksette noget forbud mot handel med vildt, heller ikke forbud mot jagt efter rovdyr, heller ikke nogen totalfredning omfattende det hele land. Allerede dette medfører at der vil bli et sligt spillerum for ulovlig jagt og fangst at det hele vil bli illusorisk. Følgen av et sligt forbud vilde bli at lovlydige folk utestængtes fra skog og mark og at jagt og fangst midlertidig overgik til lovbryterne. Vi behøver ikke gaa langt for at finde sikre forbilleder for den utvikling som vil finde sted i skyggen av et totalforbud.

Ikke alene mener jeg derfor at en totalfredning er uforsvarlig og ugjennemførlig. Men jeg mener ogsaa at den for vildtet og jagten som nationaløkonomisk værdi vil være praktisk skadelig.

Vi har for det første *fangsten.* Lat os se paa vor eksport. Vi utfører optil en halv million kilo vildt, alt overveiende bestaaende av ryper, altsaa opimot 1 million ryper.

Dette er jo ikke saa svær værdi, skjønt det blir jo endel penger. Men hvem er det nu, mine herrer, som denne million eller to kommer tilgode. Jo, ser vi nærmere til, og fordeles disse penger paa utrolig faa hænder. Et faatal av mennesker

i vore høitliggende bygder er det disse penger kommer tilgode. Vi har her et socialt og nationaløkonomisk moment hvis betydning man gjør uret i at overse.

Vi har dernæst grundeiernes, de mange smaa og store eiendommes økonomi. Hvilken rolle spiller ikke bortleie av jagt nu for tiden i mange bygders økonomi. Hver enkelt liten eiendom faar kanske ikke saa stor sum, men samlet blir det meget store beløp som tilflyter vore fjeldbygder i form av jagtleie.

Tænk ogsaa paa hele den trafik og omsætning som er knyttet til jagten. Jernbaner, bilruter, turistvæsen, sportsforretninger, vildthandlere, kort sagt en uoverskuelig række av personer og forretninger vilde nok faa det at føle om det skulde bli forbudt at gaa paa jagt.

I det hele vilde en totalfredning av kortere eller længere varighet medføre økonomiske konsekvenser av et sligt omfang at man efter min mening gjør vel i at tænke sig godt om før man uttaler sig for den slags nationaløkonomiske letsindigheter.

Til slutning er det selvsagt hensynet til selve jagten.

Hvis totalfredning var nødvendig fik det endda være med selve jagten. Det kunde vel ofres. Men værre er det at være ute av kontakt med sit terræng, at ens hunder blir ubrugt, at unge hunder ikke kan faa drives i rette alder. Og jo længere varighet fredningen vilde faa, des værre vil alt dette bli for den rationelle og fornuftige jæger.

Og er der da nogen chance for at en totalfredning kan hjælpe noget eller kan hjælpe os frem i kundskapen om driften av vor jagt.

Jeg mener nei.

Vigtigst for mig er da følgende tankegang:

Den unormale tilstand skyldes utvilsomt i alt overveiende grad sygdom.

Der foregaar nok lokale misbruk, saaledes særlig i sameier som ikke er ordnet under jagtstyre og i statsalmenninger.

Men overveiende er det min overbevisning, har jagten lite at gjøre med bestandens nedgang. Sidste aar har lært at sygdommer spiller en aldeles overveiende rolle.

Efter alt hvad vi vet om vildtsygdomme saa maa sygdommen rase ut. Bestanden maa ned paa et minimum. Sygdommen maa dø ut av mangel paa ofre. Smittefaren maa formindskes gjennem en ringe bestand før en større atter kan oparbeides.

Totalforbyder vi nu, vil et av to hænde.

Enten faar vi opgang. Er det da fredningen som har virket? Eller har sygdommen naadd det lavmaal som atter muliggjør opgang? Vi er like kloke.

Eller vi faar stilstand. Det vil da ialfald bety at fredningen

ikke har hjulpet. Men det vil være mere end sandsynlig at fredningen netop har hjulpet til at holde sygdommen vedlike og har hindret opgang i bestanden.

Vi maa erindre at ved undersøkelse av fuglesygdommer i andre land (f. eks. ved undersøkelserne over Grouse i England) saa har de gamle fugle vist sig at kunne være smittebærere og at det overveiende er ungfuglen som bukker under. Derfor har det hurtige vildtskifte betydning. Og en totalfredning av nogen varighet udelukker dette.

Alt ialt mener jeg derfor at et totalforbud ikke alene ikke er ønskelig. Men det er ogsaa det værste man kunde finde paa."

(Bifald.)

Formanden: Før diskussionen begynder, vil jeg som denne forenings formand fremkomme med nogle korte bemerkninger.

Skjønt jeg paa forhaand vet, at mange her iaften vil kunne fortælle om mere eller mindre mislykket jagt – tildels om fuldstændig uaar – vil jeg allikevel advare mot panikforanstaltninger. Disse viser sig sjelden heldige.

Aviserne har indeholdt hobetal av artikler om nedgang i vildtstanden og aarsakerne til denne. Mange – vel de fleste — tilskriver nedgangen for sterkt dreven jagt. Nu er det vel saa, at jagten med aarene har tiltat. Antallet av jægere baade fra by og bygd – ikke mindst fra bygderne – er betydelig øket. Og specielt i vore statsbygdealmenninger og private sameier er sikkert antallet av jægere gjennemgaaende for stort.

Imidlertid vil jeg henlede opmerksomheten paa, at længe før høstjagten med hund tok sin begyndelse, har der indtruffet store vekslinger i fuglebestanden. Gode aar har før som nu været avløst av totale uaar.

Skjønt vor viten om aarsakerne til de store skiftninger i bestanden er meget mangelfuld, tar jeg ikke i betænkning at hævde, at vi iaar hovedsakelig maa søke aarsaken til den store formindskelse i bestanden dels i den mindre gode sommer, dels i sygdomme. Den første har rimeligvis befordret de sidste.

De talrike fund av syk og død fugl i forbindelse med andre iagttagelser peker efter min opfatning bestemt i den retning.

Bestyrelsen har ønsket straks at ta standpunkt til spørsmaalet om totalfredning, som mange under de nuværende forhold har ment skal være det eneste som kan bringe vort fuglevildt paa fote igjen.

Om totalfredningsspørsmaalet hersker der i bestyrelsen enstemmighet om, at totalfredning ikke kan anbefales.

Før bestyrelsen tar endelig standpunkt til spørsmaalet om

foreningen skal gjøre henvendelse til departementet om indskrænkning i jagten og fangsten, vil bestyrelsen gjerne høre, hvad herrerne her iaften har at si.

Det kunde været ønskelig at uttale sig nærmere om disse spørsmaal, men jeg har troet at burde fatte mig i korthet for at flest mulig av herrerne kan faa anledning til at ytre sig.

Overingeniør *J. Michelet* (Notodden) fremholdt, at kommunikationernes forbedring medførte, at vildtet nu blev sterkere beskattet end tidligere. Efterat ryperne har flokket sig drar de forholdsvis langt omkring, og trækker nedover mot dalen efterat sneen er kommet. Da finder den største beskatning sted, hovedsakelig ved fangst. Bygdejægeren bruker dog bøssen ogsaa paa denne tid – omtrent $^1/_4$ av deres totalutbytte er fældet med geværet, resten er tat i snare. Totalfredning maa være det sidste middel man tyr til. Under de nuværende forhold vilde han anbefale en jagttid fra og med $^{10}/_9$ til og med $^{31}/_{12}$.

Smaabrukslærer *Skurdal* talte for totalfredning et aar eller to, og derefter 10 dages jagttid fra 5. september av.

Overretssakfører *Ferslew* (Bratsberg) erklærte, at der iaar i hans distrikt hadde været bedre end noget aar siden 1915, og fortalte en del eksempler herpaa. Spiljagt og topjagt maa indskrænkes, men vanskeligheten er her, at landdistrikterne ikke vil være med paa det. Iethvertfald maa der holdes opsyn paa leikene. Han henviste videre til aarene 1900 og 1901, da jagttiden begyndte $^{15}/_9$ og da bønderne selv tok initiativet til en forandring til den nugjældende jagttid (Kristians Amtsting). Hukommelsen er kort! Totalfredning er ganske overflødig. Det er bl. a. prøvet paa en del store godser i Danmark, med daarlig resultat.

Doktor *R. Kloster* (Bergen): I 1913 var rypens forhold saa merkværdig paa Vestlandet, at det vakte tvil om den gjængse opfatning var rigtig. Det var derfor med stor glæde at jeg i første hefte av Tidsskriftet for 1914 læste professor Nansens foredrag om rypepesten og professor Torups indlæg i debatten. Det som forbauset mig var at der ikke syntes at være resonans i forsamlingen. Imidlertid kom krigen og folk fik andet at tænke paa.

I 1920 fremla konsul Sundfør sit forslag om en fuldstændig undersøkelse av aarsakerne til rypens vekslinger. Forslaget blev sendt i cirkulation og vor forening anbefalte det i ekspedition av 29. mai. Men endnu saa sent som i februar 1921 er paa ledende hold det som fanger interessen det isolerte spørsmaal: „undersøkelse av rypens og skogsfuglens vandringer".

Bergens J. & F. F. tok saa for Vestlandets vedkommende op spørsmaalet om en systematisk undersøkelse av aarsakerne

til vekslingen i rypebestanden. Vi hadde en viss forpliktelse. I februar 1918 hadde styret i en skrivelse til landbruksdepartementet opstillet aarsaksmomenterne i følgende række: Klimatiske forhold, sygdomme, rovdyr, rovfugl og menneskets efterstræbelser. Rækkefølgen var ikke ment konstant, men varierende efter tid og sted, og 7. december 1920 uttalte styret i skrivelse til skogdirektøren: „I nedgangstider maa beskattes med forsigtighet. Men den egentlige aarsak til nedgangen de sidste 7 aar kan neppe søkes i menneskets beskatning, heller ikke i rovdyr – rovfuglene – det maa være andre tildels ukjendte aarsaker."

Klima, rovdyr, rovfugl og menneskets efterstræbelser er anerkjendte aarsaker: der kan strides om betydningen og rækkefølgen. Det nye er sygdommene eller rettere sagt forsætterne. Det var og det er fremdeles en paastand, men vi skyldte at føre bevis. At det var noget i retning av en halsløs gjerning var vi klar over, da vi 3 mai 1921 planla vort arbeide som en systematisk undersøkelse av rypens liv i sundhet og sygdom, varighet 3 til 5 aar. Privat var indsamlet nogen tusind kroner, og en række fremstaaende videnskapsmænd hadde lovet at medvirke. Det som er det vanskelige i Norge er at rypetrakterne – ialfald i det sydlige Norge – ligger saa langt unna at det mangler jagtbetjening som aaret rundt kan skaffe gode iagttagelser og indsamle materiale og at det mangler videnskapsmænd, som har tid og anledning til at ofre sig for undersøkelserne. Forholdet er jo det for tiden i Norge, at vi paa det naturvidenskapelige omraade har liten tilgang paa arbeidshjælp.

Helt anderledes var the Grouse Committee stillet. Jeg vil her særlig nævne keeperne og the field observers. Karakteristisk for det britiske samfund var ialfald før krigen en hel del amatørvidenskapsmænd, som kunde utføre fortrinlig samlerarbeide og i enkelte tilfælde var udmærkede specialister. At mange av disse var rikfolk var nok et plus. Denne klasse mangler vi helt.

Det er næsten andagt som griper en, naar en fra den brede norske debat kommer over til G. C.s rike og omhyggelige materiale og kritiske vurdering.

Det er klart at den norske undersøkelse maa staa fuldstændig frit og indrette sig efter landets forhold.

Forsaavidt foreligger allerede et resultat idet *trichostrongylus pergracilis* ikke er paavist i vort materiale, som omfatter væsentlige dele av landet. Mine herrer vil erindre, at denne snylter av G. C. opfattedes som aarsaken til sygdomme hos voksen fugl – den historiske grouse disease.

Bergens J. & F. F. samarbeider med Stavanger J. & F. F.

som har opnævnt konsul Sundfør som sin repræsentant i komiteen. Desuten har en række jæger- og fiskerforeninger og private ydet os god og elskværdig hjælp.

I løpet av vinteren fremkommer professor Brinkmanns undersøkelse over parasiter i materialet for 1921 og 1922. Materialet gaar saa videre til professor Holmboe, som undersøker planteernæring og til professor Kolderup, som undersøker stenpartikler, grit.

Konservator Føyn har bearbeidet „Veiret i rypedistrikterne i 1921" for en række stationer. — Syd-Norge-stationerne er valgt av amanuensis Joh. Bjerknæs og mig og er stationer med daglig observation. Beretningen er offentliggjort i vor meddelelse nr. 4. For 1922 blir den utførligere.

Den ornitologiske undersøkelse foretas av konservator Johnsen som er foreningens sekretær; som patholog indgaar fra 1923 stadsdyrlæge i Bergen Svendsen.

Videre indgaar i planen statistik, maal og vegt og kvalitet d. e. kemisk analyse av rypens ernæringsværdi i jagttiden. Statens kem. kontrolstation foretar undersøkelser. Indsamling og undersøkelse av fuglematerialet skal jeg ikke komme ind paa. Det har sine vanskeligheter. Hele fuglen bør foreligge til undersøkelse og ikke bare indvoldene. Adskillig fugl som tildels lange veie er sendt os til undersøkelse som død av sygdom viste sig ved stationen at være død av yttre vold. Vi har som sagt ingen jagtbetjening i Norge og maa prøve at lære interesserte jægere op til at kunne indsamle materiale. Vi har utgit en illustrert veiledning. Konservator Johnsen og præparant Dahl demonstrerer fremgangsmaaten.

Den bakteriologiske undersøkelse, som er den svakeste i G. C.s rapport, sorterer under dr. med. Haaland, Gades institut. Det blir sikkert nødvendig at foreta reiser med feltlaboratorier, naar der fra et sted rapporteres sygdomme. Trods alt kan det bli billigere end at sidde og vente paa at farsotten skal komme i ens forsøksfelt.

Stavanger J. & F. F. har overtat ringmerkningen som sit specialarbeide. Den har i Sirdalen utmerkede trakter og begyndte ihøst. Det som skulde være nogenlunde let at følge er flytningerne eller fuglens vanlige bevægelser i løpet av aaret. Forfatterne i Topografisk Journal var fuldt opmerksomme paa disse flytninger.

Vestlandet er for steilt. Den raske vertikale flytning fra fjeldet til bøgaren og tilbake igjen trænger ingen merkning og trækket mot kysten vilde bli vanskelig at følge, da der skytes saa litet ute ved kysten og de store øer. Tilsigter ringmerkningen at paavise vandringer ɔ: at rypen øiensynlig uten grund trækker fra sted til sted saa trænger dette stor stil og en aar-

række og burde helst foregaa samtidig med lignende undersøkelser i Sverige og Finland.

Det er for rypeundersøkelsen nok av vanskeligheter, og den omstændighet at vi befinder os i en økonomisk nedgangsperiode skal ikke gjøre det lettere.

Men aldrig er nogen kommet til maalet ved at sætte sig ned og stirre paa vanskeligheterne. Og vi holder paa at drukne i den brede debat. Den eneste vei ut av uføret er en videnskabelig undersøkelse, som i sin tid for lakseloven, for hummerloven, og nu sidst brislingundersøkelsen. Bergens J. & F. F. har fra først av hævdet, at Norge er saa stort at det maa deles op i flere forsøksfelter. Vi vil gjerne være med i arbeidet; men foreløbig arbeider vi videre efter den plan jeg har hat den ære at referere for mine herrer.

Vesterpaa hilser vi N. J. & F. F.s store plan med glæde: Vi kommer sent, men vi kommer godt, hr. konsul!

Advokat *Kaas*: Vi har skjøttet daarlig, for daarlig med vildtet i vort land. Der er tilbakegang overalt, vildtet truer med at forsvinde. Selv de kyndigste vet intet. Vi kjender bare menneskefaktoren, den griper sterkt ind. Denne faktor kan vi begrænse. Saa faar vi i mellemtiden drive ordentlige undersøkelser. Taleren turde ikke fraraade totalfredning De økonomiske hensyn maa vi skjære væk, vi skal bare ta hensyn til vildtet. Her i landet har vi jo raad til alt det vi vil. Og vi kan opnaa noget ved dette offer. Han henstillet til bestyrelsen iethvertfald at gjøre alt for at beklippe jagten og fangsten, hvis den ikke vil anbefale totalfredning.

Professor *S. Torup* hadde undersøkt de fugl som var sendt ind til ham, men resultatet var ikke tilfredsstillende. Det var et forholdsvis litet antal, og endel av dem var saa daarlig preservert at det var meget vanskelig at undersøke dem. Men det var konstatert, at der var coccidier i dem alle. Vi vet dog ikke hvilket forhold coccidierne staar til dødeligheten. Det er mulig at fuglen av andre aarsaker har været svækket, saa coccidierne har kunnet angripe dem. Angaaende de undersøkelser som bør anstilles henviste man til sit forslag, indtat i forrige hefte.

Det dreier sig her om generele biologiske fænomener, som gjælder alt som lever, bestandens talrighet gaar i bølgegang. Naturen kan ikke holde et konstant nivaa; den sørger for at inskrænke antallet om det blir for stort og at beskytte stammen om den blir for liten. Den skade jægerne gjør paa vildtet er ubetydelig i forhold til hvad naturen selv gjør – selvfølgelig er der dog paa sine steder for stort antal jægere, baade by- og bygdejæger.

Professoren skildrer derefter hvor litet sanitære de forhold

er, under hvilke rypen lever, med smittefare og elendighet paa alle kanter – omtrent som menneskene hadde det i den mørkeste middelalder, da sygdom og farsotter krævet uendelig flere liv end krigene. De individer som slipper over sygdommen blir immune, men de blir smittebærere.

Vi maa faa undersøkt hvilke vildtsygdomme vi har. *Trichostrongylus pergracilis* er ikke fundet hos. Men der kan være sygdomme her, som ikke findes i England.

Advokat *L. Lumholtz* henviste til jægerkongressen i Stockholm 1897 hvor spørsmaalet totalfredning var blit indgaaende diskutert. Kongressen hadde uttalt at totalfredning ikke er tilraadelig undtagen naar en dyreart er nær ved at dø ut, eller skulde opelskes fra nyt av. Ingen av delene var tilfældet her. Vort smaavildt holder aldeles ikke paa at dø ut. Der var saaledes mange ryper iaar i Nordland, og bra inde paa Vidda. Fjeldrypen var ogsaa talrik iaar. Erklærte sig forøvrig enig med professor Dahl.

Advokat *Nansen* hadde savnet argumenter fra dem som forlanger totalfredning. Derimot var der mange gode argumenter fra den anden side. Totalfredning av alt smaavildt er en revolution, hvis rækkevidde ikke kan oversees; det er da ikke nok bare at paastaa, at alt er rent elendig, ut fra erfaring fra rent lokale forhold.

Taleren henviste til de tal og oplysninger, som var paapekt bl. a. av dr. Kloster.

Tiltrods for alle disse oplysninger er der dem som siger, at de ikke bryr sig om sygdom og slikt, men totalfredning vil de ha! Taleren hadde jaget i 25 aar i Hallingdal, der har været meget daarligere jagtaar end iaar – i 1901 blev der saaledes paa hans terræng skutt 15 ryper – iaar omkring 200. Paa mange steder er der dog utvilsomt for mange jægere. Det er ilde paa mange statsalmenninger og paa de sameier, som ikke er under ordnet jagtstyre. I stats- og bygdealmenninger utstedes der nu ofte ubegrænset med jagtkort, uten hensyn til om der blir for mange jægere paa terrænget og uten tanke paa, om der er vildt til dem, som betaler. Han henstillet til bestyrelsen at ha sin opmerksomhet henvendt paa disse forhold.

De som skriver om totalfredning siger at der var bra bestand ifjor, men ingenting iaar. Og saa gir de jagten skylden. Det er ikke logisk. For der har jo ikke været jaget i mellemtiden. Man skal ikke la sig imponere av det stadig økende skrik i aviserne. Der er ingen argumenter i det.

Dyrlæge *Willumsen* fraraadet bestemt totalfredning. Det er farlig at gi sig til at pille paa jagttiderne. Gaar bestanden op efter indførelse av senere jagttid eller totalfredning kan

man fristes til at tro, at økningen er en følge av denne foranstaltning, mens grunden i virkeligheten er en ganske anden, f. eks. at farsotten har raset ut. Hadde man i 1916 indført 2 aars totalfredning vilde man i 1919 ha git denne æren for det gode aar, men i virkeligheten var der jo mange ute og jaget i 1917 og 1918.

Formanden: Det er bestyrelsens plan at sende til landbruksdepartementet de uttalelser, vi har faat fra de tilsluttede foreninger, ledsaget av en forestilling fra os. Hvis ingen uttaler sig herimot gaar bestyrelsen ut fra, at forsamlingen bemyndiger den til at utarbeide en saadan fremstilling til departementet.

Ingen hadde noget at bemerke hertil.

Møtet, som var særdeles godt besøkt, blev hævet kl. $12^1/_2$.

De tilsluttede foreningers svar
paa rundskrivelse fra N. J. & F. F. av oktober 1922.

(Se forrige hefte s. 277.)

Nesoddens Jægerforening.

I anledning av deres ærede cirkulære dateret $^9/_{10}$ 1922 skal vi tillate os at fremkomme med følgende fra vort distrikt, *Nesodden.*

I dette distrikt har smaavildtbestanden holdt sig nogenlunde oppe. Der er iaar endel mindre hare og fugl end ifjor, hvilket vi for vort vedkommende tilskriver den sene vaar og den kolde sommer.

Takket være det opsyn, som holdes derute og den fangst av rovdyr, som drives, maa vi betegne smaavildtbestanden paa *Nesodden* som middels.

Vi vil paa det bestemteste fraraade, at nogen totalfredning indføres.

Vi anser den fredningstid, som for nærværende gjælder i *Akershus fylke,* i henhold til hvilken røi, orhøne, jerpe og hare er fredet fra 1. januar til 25. august og tiur og orhane er fredet fra 1. december til samme datum med en lovlig jagttid fra 5. til 21. mai, for særdeles passende.

En totalfredning vilde bevirke, at interessen for vildtpleien faldt bort og dette vilde være av kolossal skade. Opsyn med ulovlig jagt og omstreifende hunde vilde ophøre og de ulovlige jægere vilde komme til at disponere jagten frit.

Vi haaber sikkerlig ved et energisk arbeide i kort tid at bringe smaavildtbestanden paa *Nesodden* paa fuld høide igjen i ly av de nu gjældende fredningsbestemmelser.

Bestanden av raadyr er i sterk fremgang og jagt paa disse bør i en nær fremtid tillates. Bevislig skytes endel ulovlig og grundeiernes interesse for dette vildt er ringe paa grund av totalfredningen.

En tilladelse til jagt paa raadyr vilde bevirke, at dette vildt mere vandt grundeiernes interesse. Baade ifjor og iaar er der fundet raadyr i skogene, omkomne av skud med haggel.

Otto Lund,
formand.

Rakkestad og Degernes J. & F. F.

I anledning av foreningens ærede skr. av $^{9}/_{10}$ 1922 meddeles, at herværende forening paa møte den 21. ds. enedes om følgende uttalelse:

„Foreningen er av den bestemte opfatning at noget ekstraordinært maa foretas for at faa forbedret vildtbestanden, idet den i den siste tid har gaat tilbake aar for aar, saaledes at der nu findes større skogstrækninger som er tomme for matnyttig vildt. Man kan f. eks. med hund gaa hele dagen uten at finde en eneste fugl. Det samme er tilfældet med haren. Den er det saa noget nær helt slut paa.

Foreningen finder derfor at burde henstille til N. J. & F. F. at søke utvirket at fredningstiden blir betydelig utvidet og man vil foreslaa følgende forandringer: Fredningstiden for hare, tiur, røi, orfugl, jerpe og rype sættes fra 16. november til 10. september. Spiljagttiden ophæves."

Hvad sykdomsspørsmaalet angaar meddeles, at man her i distriktet ikke har merket nogen sykdom paa vildtet.

H. Solerød,
formand.

Stange J. & F. F.

I henhold til den ærede bestyrelses skrivelse av $^{9}/_{10}$ d. a. skal jeg faa bemerke følgende: Smaavildtet – særlig fuglen – er iaar paa disse kanter betydelig reducert. Klækningen skal efter skogsfolks sigende ha været ganske bra, idet der tidlig paa sommeren blev set store kuld, men da jagten begyndte, viste det sig, at bestanden var meget daarlig. Man har indtryk av, at ikke alene ungfuglen, men ogsaa delvis den ældre fugl er strøket med.

Totalfredning er en i mange henseender saa indgripende foranstaltning, at denne utvei ialfald maa være det siste, man griper til, og den kan neppe tilraades anvendt foreløbig. Derimot skulde man heller være tilbøielig til at anbefale en indskrænkning av høstjagten indtil videre, saaledes at denne jagt først begyndte i begyndelsen av september. Fangst av fugl

er forbudt paa disse kanter og ialfald for skogsfuglens vedkommende skulde det synes rimelig, at saa blev tilfældet ogsaa i større utstrækning, helst for det hele land.

Topskytingen burde vistnok meget sterkt indskrænkes eller helt forbydes foreløbig, saa bestanden lettere kunde ta sig op igjen. Vaarjagten virker neppe decimerende paa bestanden, *naar den kun drives i den lovlige tid.*

Tilslut skal kun bemerkes, at den daarlige bestand av skogsfugl – og vel ogsaa rype – jo er en foreteelse, der stadig gjentar sig med visse perioders mellemrum, og allerede ifjor var bestanden paa disse kanter adskillig mindre end de nærmest foregaaende aar, da den nærmest maatte betegnes som meget god. Det kan forhaabentlig inden ret lang tid forventes, at bestanden tar sig op igjen uten alt for mange foranstaltninger.

Harebestanden har herover i mange aar været daarlig, mest vistnok paa grund av sygdom (lungeorm). Man har indtryk av, at den nu begynder at gaa fremover igjen; men desværre meget langsomt, da her jages svært meget. En fredning av haren – ialfald paa disse kanter – et aar eller to vilde derfor neppe være av veien, men absolut nødvendig er den ikke.

Johan Lund,
formand.

Østerdalens Jagt- og Fiskeriforening.

I styremøte i vor forening den 18. d. m. har vi behandlet den ærede forenings skrivelse av 9. oktober og tillater os at fremkomme med følgende:

Vildtbestanden høsten 1922 inden vor forenings distrikt vil fremgaa av følgende rapporter fra styremedlemmene fra de forskjellige bygder:

Rendalen.

Ryper:	Daarlig.
Skogsfugl:	Meget daarlig.
Hare:	Ujevnt, men adskillig paa enkelte steder.
Elg:	Adskillig fremgang.

Storelvedalen.

Ryper:	Som forr. aar – nogenlunde god bestand.
Skogsfugl:	Meget daarlig.
Hare:	Bra.
Elg:	Bra fremgang.

Aamot.

Ryper:	Yderst daarlig.
Skogsfugl:	do. do.
Hare:	do. do.
Elg:	Bra fremgang.

Elverum:

Ryper:	Meget bra.
Skogsfugl:	Ujevnt – delvis bra.
Hare:	Liten bestand.
Elg:	Forholdsvis bra.

Som uttalelse i anledning av den ærede forenings forespørsel, hvilke midlertidige foranstaltninger man anser paakrævet for vildtets fremgang og bevarelse, har foreningens styre delt sig.

Flertallet: R. Horst, Halvor Landeth og Torgrim Sollid foreslaar:

Paa grund av de ekstraordinære forholde anbefales som midlertidig foranstaltning en sammenhængende jagttid paa smaavildt fra 5. september til og med 30. november. Utenom denne tid er al jagt og fangst av smaavildt forbudt.

Mindretallet: Gunnar Helgesen og S. S. Akre kan ikke slutte sig til flertallets forslag. Med den yderst reducerte bestand saavel av rype som skogsfugl og hare vil den eneste effektive foranstaltning til bevarelse og ophjælp av bestanden være en totalfredning av smaavildtet.

Gunnar Helgesen foreslaar i den anledning 2 aars fredning. S. S. Akre mener at et aars fredning vil være tilstrækkelig.

Gunnar Helgesen,
formand.

Gudbrandsdalens J. & F. F.

Den væsentlige aarsak til nedgangen i rypebestanden for Gudbrandsdalen ligger utvilsomt, efter min opfatning, i den uheldige klækning, idet bestanden av ældre fugle efter de tidligere daarlige aar slet ikke var saa værst. Men hvis dette erkjendes, bør vel de uheldige veirforhold ha sin del av skylden, kanske den væsentligste del.

I trakten Vaagaa – Dovre har man iaar gjerne skutt ca. 12 ryper paa en dagstur mot ellers ca. 25 i almindelige aar. En enkelt tur iaar har jeg ogsaa skutt 25.

Der er ogsaa iaar som flere gange i de senere aar iagttat i ryperne en hvit indvoldsmark. Første gang jeg bemerket den var i 1911 paa et terræng inde ved Øiangen (Vinstervandene) i Espedalen, fhv. statsalmenning. Der var det aar en masse fugl. Næste aar var den som blaast væk. Omtrent ikke en fugl at finde.

Forøvrig har jeg intet bemerket i retning av sygdomsfænomener paa rypen.

Litt efter litt var der blit en prægtig bestand av orfugl her i Gudbrandsdalen. Ifjor høst forsvandt den totalt. Jeg tror

sikkert dette bør tilskrives at der ifjor høst blev totalt uaar paa bær. Iaar sees atter endel orfugl, men sparsomt.

Paa toppen av Skarhø saa jeg i sommer – mellem Ottadalen og Findalen – den 28. juli over hundrede voksne fjeldryper, men ikke en eneste unge. For denne fugl har klækningen øiensynlig været mest uheldig.

Personlig tror jeg ikke man skal gaa til totalfredning av vildtet. Men blir de sidste 4 kolde sommere efterfulgt av varmere sommere, vil sikkert rypebestanden raskt formeres. Stamme findes overalt. Vel er det saa, at antallet av jægere stiger uhyggelig raskt. Men de fleste gjør ikke stor skade paa vildtet. Men rovdyr- og kraakeplagen bør bekjæmpes med alle midler.

Kraaken er nu blit landeplage i Gudbrandsdalen. Den har spist korn for tusener av kroner i høst.

Jeg tror ogsaa man skulde rette en henvendelse til landets fjeldstyrer om at indskrænke antallet av ryper, som kan fældes paa 1 jagtkort – 50 bør være maksimum.

H. Gude Furu,
formand.

Sør-Aurdal J. & F. F.

Som svar paa Deres cirkulære angaaende fredning av vildt, meddeles følgende:

Smaavildtbestanden her i distriktet er meget daarlig nu, hvad fuglen angaar. For hare er den saa middels. Storfugl er fundet død her og der; rypen er det smaat med. Begge fuglearter herjes utvilsomt av sygdom.

Totalfredning anser bestyrelsen av vor forening ikke nødvendig. Derimot bør i alle fald al *topjagt* i vinter forbydes, hvis det skal bli en stamme igjen til vaarspillet. Staten maa ofre noget paa jagtopsyn til vaaren. Spiljagten maa begrænses adskillig. Fangsten av storfuglen og rypen i vinter maa ogsaa begrænses. Høstjagten bør ikke begynde før midten av september.

Reglene bør gjælde uanset private jagteiendommer og almenninger.

Mikkjel Fønhus,
formand.

Østre Slidre J. & F. F.

Den ærede forenings rundskrivelse av $^{9}/_{10}$ blev tat op til diskussion paa vor forenings møte $^{30}/_{10}$. Av denne diskussion tillater jeg mig at hitsætte:

Ad *sygdomme* hos vildtet.

1. *Harebestanden*, som for 3 aar siden var rigtig god, har – de 2 sisste aar – gaat raskt tilbake, selv i trakter hvor

der ikke har været drevet jagt. Stadsdyrlæge Slagsvold, Gjøvik, har mikroskopisk paavist lungeorm i hare fra Valdres, saa det er vel overveiende sandsynlig, at den raske tilbakegang i harebestanden maa tilskrives lungepest hos haren. I høst er der blit skutt omtrent bare smaahare, et tegn paa at sygdommen muligens har kulminert.

2. *Skogsfuglbestanden* var i 1918 usædvanlig stor. Bestanden har sukcesivt avtat paa grund av uheldige klækningsforhold 1920–21–22. Ifjor høst og i vaar var der allikevel en ganske pen stamme med voksen fugl. I høst findes der omtrent ikke fugl i skogen, hverken voksne eller ungfugl. Det synes derfor som om fuglen er flyttet eller at den er død, Død fugl har ikke været observert. Naar undtas under topjagten blir der her i distriktet skutt lite skogsfugl.

Rypebestanden. Bestanden har de siste 3–4 aar været jevn middels god, særlig paa enkelte trakter. I vaar var der en jevnt god bestand, og i løpet av sommeren meldtes der om adskillige, pent klækkede kuld. Høstjagten blev for de flestes vedkommende daarlig. Gjennemgaaende blev der skutt overveiende voksen fugl. Tilbakegangen i bestanden iaar synes dog ikke at være større end at den kan forklares med at de sene, lite motstandsdygtige kyllinger har bukket under i den kolde, vaate sommer. Vi har desuten iaar lemænvandring i fjeldet og med lemæn følger massevis av rovfugle, som ogsaa naturligvis beskatter rypebestanden.

Med hensyn til *kriseforanstaltninger* for at ophjælpe bestanden, tillater vi os at foreslaa:

1. *Jagttiden* for hare, rype (ogsaa bekkasiner) og skogsfugl sættes til tidsrummet *15. september–1. januar. Topjagt* og *spiljagt forbydes* forsøksvis i 2 aar.

Ved at sætte jagttidens begyndelse til 15. september vil rypene ha lettere for at greie sig for jægerne, saa beskatningen av bestanden blir mindre. (En anden ting er, at det ogsaa vil være efter bygdebefolkningens ønske, at jægere med hunde ikke kommer i fjeldet før de selv er flyttet hjem med bølingen).

2. *Ophjælp av rovdyrfangsten* ved:
   a) at søke præmien paa ræv forhøiet til 5 kr. (helst mer) i sommerhalvaaret. Præmien i vinterhalvaaret spiller her liten rolle, da ræven da efterstræpes ivrig for skindets skyld.
   b) at drive saksefangst paa rovfugl.

Det viser sig i Ø. Slidre at fjeldvaaken tar saavel voksen rype som hare, saa vor forening derfor har besluttet at opsætte en præmie av kr. 2 for fjeldvaak. Likeledes sætter vi

op en præmie av kr. 1 for dvergfalk og taarnfalk, da det viser sig at disse tar rypeunger.

3. Blir jagttiden sat til 15. sept. – 1. jan., tror vi ikke det er nødvendig at ha specielle regler for jagt og fangst i statsalmenninger.

Carl Einar Isachsen.
formand.

Fluberg & S. Lands J. og F. F.

I møte i Fluberg & S. Lands J. & F. F, behandledes Deres rundskrivelse av 9. oktober d. a., hvor man enstemmig vedtok følgende:

Paa grund av at smaavildtbestand av matnyttig vildt for tiden er i sterk tilbakegang, ja endog for storfugls vedkommende truer med at forsvinde i distriktets store skogstrækninger paa grund av en ondartet sygdom, finder vi det absolut paakrævet at faa totalfredning i mindst 2 – to – aar for 1923 – 24.

Vi finder at totalfredning er det eneste middel til at avværge praktisk talt utryddelse av matnyttig smaavildt i distriktets skogstrækninger, samtidig som man paa denne maate kan ta et løft for ophjælp av dette vildt, til gjensidig fordel for alle samfundsklasser i distriktet, samtidig som totalfredning ingen rolle spiller for jagteieres økonomi, samfærdsel eller turistliv.

Anderledes mener vi det stiller sig for vore fjeldbygder og da specielt med tanke paa Valdres, som ligger os nærmest. Der mener vi det er meget betænkelig at gaa til totalfredning paa smaavildt. Vor erfaring taler der i retning av at høstjagten absolut først bør begynde i medio september; derved vil bl. a. ikke aarets rypekyllinger bli et saa let bytte for en rovtørstig jæger.

Skulde det imidlertid vise sig umulig at faa totalfredning paa smaavildt for skogdistriktene heromkring, vilde det antagelig være noget bedre end det nuværende, om jagttiden om høsten først begyndte medio september til medio november og forøvrig helt fredet. Men vi er i stor tvil om denne eller en lignende utvidelse av fredningstiden vil være til nogen væsentlig fordel til ophjælp av smaavildtbestanden her i distriktet.

Hans Gunnestad,
formand.

Vestfold J. & F. F.

I anledning av Deres cirkulære av 9. oktober d. a. tillater vi os at meddele, at spørsmaalet om utvidet fredning etc. blev forelagt vor forening paa høstmøtet den 25. november.

Følgende resolution blev vedtat med overvældende flertal:

„Det er desværre et faktum, at skogsfuglbestanden i fylket er meget daarlig, og at harebestanden ikke er tilfredsstillende.

Foreningen tror ikke at totalfredning vil være det rette middel til ophjælp av vildtbestanden, heller ikke rationering av skutt fugl pr. jæger, som under vore forhold vilde være umulig at kontrollere.

Foreningen uttaler som sin mening, at virkelig effektive midler til ophjælp av vildtbestanden vil være:

1. Midlertidig øket fredning, saaledes at skogsfugl og hare (likeledes ænder og bekkasiner) fredes fra 1. januar til 5. september (lovlig tid altsaa fra og med 5. september til og med 31. december.) Dog skal jagt paa tiur og orhane være tillat fra og med 5. til og med 9. mai. Skytning av fugl med rifle (topskytteri) bør forbydes.
2. Kamp mot rovdyr, ulovlige jægere og løshunde.
3. Øket forstaaelse hos jægere og andre av betydningen av en virkelig jagthusholdning og vildtpleie og hensynet til vildtet i form av forstandig beskytning etc.
4. At statsmyndigheterne skjænker jagten og vildtet øket interesse og beskyttelse ved at gjennemføre en mere moderne jagtlovgivning (jagten i statsalmenninger) og ved at ansætte en jagtinspektør for det hele land, som i første haand kan holde dem underrettet om jagtforholdene i de forskjellige landsdele.
5. Statsbidrag til fortsat videnskabelig arbeide for at utforske vildtets sygdomme, som visselig for en stor del er aarsaken til nedgangen, og botemidlerne herfor, likeledes til undersøkelse ak fuglevildtets vandring og aarsakene hertil.

F. M. Treschow,
formand.

Tinn J. & F. F.

I anledning av Deres cirkulære av $^{9}/_{10}$ ang. smaavildtbestanden har vor forening avholdt et medlemsdiskussionsmøte den $^{8}/_{11}$, hvor man enedes om nedenstaaende uttalelser:

„For *rypenes* vedkommende maa bestanden paa vore kanter av Østtelemarken sies at være slet, naar undtas de sydvestlige trakter, hvor den paa den anden side har været over middels. Kyllingene gav især i distriktets østlige del indtryk av at første klækning var slaat feil, idet der foruten særdeles store kyllinger ogsaa fandtes ganske smaa. I denne del av distriktet fandtes der i det hele tat faa kuld, men overveiende yoksen fugl i lag paa 3–5 stk.

Or- og storfugl er der kun meget litet av, tiltrods for at der var meget fugl paa leikene i vaar, omend spillet var helt uregelmæssig. Der er paa flere steder fundet død skogsfugl

i første halvdel av august. Mollepladsene gav paa denne tid indtryk av at være vaate og ubrukte.

Veirlaget har helt fra vaaren av været saa uheldig som tænkes kan.

Vinterfredningen av skogsfugl har paa grund av dispensationerne utartet sig til karrikatur.

Harebestanden synes at være noget under middels. Der er kun meldt om nævneværdig tilfælde av lungesyke fra et sted (Maardal), saa nu synes denne sygdom nær overstaat."

Der forelaa: 1) Forslag om totalfredning i 2 aar, hvilket blev forkastet mot 7 stemmer.

2) Forslag om utvidet fredningstid som følger:

„Foreningen kan slutte sig til forslag gaaende ut paa en forlængelse av fredningstiden fra 1. januar til 31. august gjældende for alt smaavildt.

Foreningen vil ogsaa ha uttalt at arbeidet for indskrænkning av rovdyr- og rovfuglebestanden bør tillægges større vegt end hittil og fremhæver som tidligere nødvendigheten av en ensartet og sammenhængende fredningstid."

Dette forslag blev vedtat med 20 mot 13 stemmer.

Dr. L. D. Shepherd,
sekretær.

Bratsberg J. & F. F.

I anledning av foreningens skrivelse av $^{9}/_{10}$ tillater bestyrelsen i Bratsberg Jæger- og Fiskerforening at bemerke:

Ryperne hadde paa flere trakter inden fylket et godt, ja tildels meget godt aar, saaledes paa flere steder i Møsvandstraktene, opover Kvænadalen, Hjartdalsfjeldene, tildels i Fyrisdal og Nissedal og i Maarvandstraktene, mens der paa andre steder var mindre godt bevendt.

Kyllingerne var dog usedvanlig smaa, og undertegnede hadde det indtryk, at de paa grund av den regnfulde sommer var sat tilbake i utvikling. Der fløi op kyllinger, som efter størrelsen burde ha pepet, men gjorde det ikke. Der fandtes ogsaa i flere kuld enkelte kyllinger, som var betydelig mindre end de andre.

Det kan ogsaa nævnes, at undertegnede en sommerdag i slutningen av juli paatraf, jeg antar flere hundre voksen fjeldrype, samlet paa en plads opunder Vindeggen. Var dette fugl, for hvem egglægningen hadde slaat feil eller kyllingerne var døde? Jeg traf samtidig flere fjeldryper med kyllinger.

Skogsfugl. Denne er det gjennemgaaende svært litet av. Fra enkelte trakter er den ganske forsvundet. Der var paafaldende litet med spillende orfugl iaar.

Den regnfulde sommer har formentlig ogsaa gjort ende paa mange kyllinger.

Haren. Det er bra med hare i flere herreder i Telemark, men i de allerfleste er der litet hare, og nogen herreder er næsten haretomme. Lungesyken er vistnok paa det nærmeste over, og man har det indtryk, at harebestanden stort seet er i fremgang.

Den 7. december 1922 holdtes møte i jægerforeningen til behandling av N. J. & F. F.s skrivelse av oktober d. a. ang. uttalelse om vildtbestanden i fylket og midlertidig fredning.

Bestyrelsens uttalelse om vildtbestanden i fylket vedtoges med følgende konklusion:

Haren fredes fra 1. februar til 5. september. Nuværende fredningstid for fugl bibeholdes.

Det bør optas til overveielse at forby riflen paa smaavildtjagt baade av hensyn til tiuren og paa grund av faren ved rifleskytning i skogen efter fugl.

Der maa sørges for effektivt jagtopsyn.

Uten saadant enhver fredningsbestemmelse forgjæves.

Strengere straf for ulovlig jagt og særlig i fredningstiden.

Høiere rovdyrpræmier for pelsdyrenes vedkommende — bjørnen ikke medtat — særlig i sommertiden.

Christofer Ferslew,
formand.

Notodden og Omegns J. og F. F.

Vi tillater os herved at fremsende til den ærede forening en uttalelse om høstjagten iaar i vore distrikter.

Bestanden av *storfugl* gaar desværre sterkt tilbake, hvorfor en effektiv begrænsning av jagten paa denne er absolut paakrævet. Grunden til denne store tilbakegang maa efter vor mening tilskrives den omstændighet, at her i vort distrikt aar efter aar blev drevet en altfor haardhændt jagt. Jægernes antal øker, og her har, før vor forening blev startet, været en altfor slap kontrol med krybskyttere. Topjagten har været drevet planmæssig og „leikene" om vaaren har været ryddet længe før den lovlige tid.

Hvad vi ovenfor har anført om storfugl, kan ogsaa for en stor del anføres om *haren.* Imidlertid kan nævnes, at her i høst er skutt flere harer i byens nærmest omliggende distrikter som absolut i de siste aar har været helt øde for harer. Derimot har der i de samme terrænger, som ifjor var ganske god bestand, iaar været tyndere besat. Dette forhold kan kanske tilskrives den omstændighet, at haren blev omtrent utskutt i de samme terrænger forrige høst. Som et eksempel kan nævnes, at der et sted i Gransherred av 2 jagtpartier i høst

er skutt henholdsvis 58 og 46 harer foruten kanske et lignende antal av andre jægere tilsammen. Det er indlysende, at bestanden paa denne maate maa forsvinde. Gamle erfarne jægere, som har været paa det samme terræng nu, efterat sneen er kommet, meddeler at der nu ikke fandtes et harespor.

De trakter her, som nu kan fremvise en nogenlunde jevn bestand, er Hjartdal, Tuddal og tildels Sauland. Grunden er den, at størstedelen av disse jagtterrænger i de siste aar har været bortleiet og været gjenstand for en skarpere kontrol fra leierne.

Hvad angaar *rypen* har bestanden i de forannævnte terrænger været meget ujevn. To à tre partier har været meget godt fornøiet, mens andre saagodtsom ikke har paatruffet fugl. Gjennemgaaende maa resultatet sies at være mindre bra. Om grunden hertil er der flere meninger, og vi finder ikke nogen grund til at komme nærmere ind herpaa.

Vor forening har ogsaa behandlet spørsmaalet om hel eller delvis fredning av vildt. Paa siste møte blev der nedsat en komité til at fremkomme med et forslag herom til styret. Denne komité har nu fremkommet med en indstilling som anbefaler hel fredning av alt vildt i tiden 1. novbr. til 31. august. Styret kan imidlertid ikke være enig heri, men vil anbefale hel fredning i tiden 5. januar til 5. septbr. Begge disse forslag vil imidlertid bli forelagt første medlemsmøte til uttalelse. Interessen om dette spørsmaal er stor, og det vilde efter vor mening være av vital betydning til værn om vor vildtbestand, om en indskrænkning av jagttiden blev vedtat.

Jørgen Bergan,
formand.

Aust-Agder J. & F. F.

Den ærede forenings henvendelse av $^{9}/_{10}$ 22 behandledes paa vort høstmøte $^{25}/_{11}$.

Saken blev først diskutert i sin almindelighet, og da der fra flere hold blev fremholdt, at totalfredning var det eneste radikale middel, fandt man det heldigst først at votere over et av hr. overlæge Nicolaysen fremsat forslag, som gik ut paa følgende:

Totalfredning i 2 aar, *hvorefter* jagttid 10. à 15. septbr. til 15. december og spiljagten selvfølgelig helt forbudt. Stok- og snarefangst 15 oktober til 15. december.

Ved votering faldt forslaget med 5 mot 9 st.

Der stemtes derefter over et av formanden fremsat forslag til uttalelse saalydende:

„Da bestanden av smaavildt over de aller fleste trakter inden foreningens omraade er meget liten, finder den det paa-

krævet, at der foretas indskrænkninger i saavel jagt som fangst og fremsætter derefter følgende forslag:

Jagttiden i 3 – tre – aar indskrænkes til tiden fra og med 15. septbr. til og med 14. decbr. Spiljagten forbydes helt.

Fangsttiden indskrænkes for det samme antal aar til tiden fra og med 15. oktbr. til og med 14. decbr."

Paa denne maate mener foreningen, at saavel sportsjægerne som snarefangerne tar sin retmæssige del av det offer, som maa bringes for bestandens ophjælp.

Foreningen er opmerksom paa, at sportsjægerne helt kan gaa glip av sin jagt, hvis der indtræffer uheldig veir efter 15. septbr., og den vil bestemt pointere, at den fattede beslutning ikke paa nogen maate maa fortolkes som en indrømmelse av fangstmænds paastand om, at ungfuglen ikke skulde være jagtbar og matnyttig ved den nuværende jagttids begyndelse.

Fredr. Elster Jenssen.
formand.

Sætesdal Jæger- og Fiskarlag.

I møte i Sætesdals Jæger- og Fiskarlag paa Byglandsfjord den 36. oktbr. var millom anna dette fyre:

„Sak 1. Skriv. fraa Norsk Jæger- og Fiskerforening med uppmoding um millom anna aa uttale seg um fredningsspursmaalet og korleis villtmengdi er i distriktet. Til dette vil me svare: Det er vanleg meining millom dei, som var paa jakt i fyrstningi av jakttidi i haust, at det jamt over var mykje mindre fugl enn det fyrr har vore. Grunnane til dette kann visst vere fleire, ikkje minst trur me, at den seine og kalde vaaren og ettersumaren har gjort sitt til det. Dertil er det mykje som tyder paa, at det har vore sjukdom paa fuglen. I einskilde distrikt kann det vere flytning som har vore grunnen; for jægerar har seinare i haust (i oktbr.) funne mykje fugl, der det var lite tidlegare paa hausten. Vidare trur me, det har auka med rovfugl og rovdyr (serleg rev) i det siste.

Me trur, at ein snarast bør gripe inn med raadbøter for um mogeleg aa auke villtmengdi. Vaart framlegg er:

Jakt paa hare, rjupe, skogsfugl og rugde tek til 5. septbr. All jakt og fangst skal vere slutt 20. februar.

Tiur, orrhane og rugde kann dessutan skjotast fraa 5. til 15. mai, men sal og kjøp av spilfugl skal vere forbode. Premien for rovfugl og rovdyr maa setjast upp minst til det triduble av det han no er."

M. Skjevrak,
formann.

Stavanger By og Amts J. & F. F.

avholdt den 25. november 1922 medlemsmøte til drøftelse av fredningsspørsmaalet for smaavildt.

Saken blev indgaaende debattert og der viste sig at herske samstemmighet om, at der for tiden ingen grund er til panikforanstaltninger. Man bør først avvente resultatet av det nu paagaaende arbeide ved den nedsatte videnskabelige rypekommission. Denne kommission, hvori d'herrer professor Brinckmann, dr. R. Kloster, dr. Haaland, konservator Johnsen ved Bergens musæum samt konsul J. Sundfør fra Haugesund har sæte, har til opgave at undersøke de periodiske vekslinger i rypebestanden og utforske grundene til disse. Dette er et meget vidtløftig arbeide, hvis resultat vi forventer os meget av. Kommissionen gaar meget grundig til verks og indsamler statistiske materialer helt fra Finmarken og ned til Sørlandets og Østlandets dalfører.

Man bør trøstig avvente resultatet av denne kommissions undersøkelser. Jægerne har i ethvert fald saa liten indflydelse paa rypebestanden, at der for tiden ingen grund er til at gaa til ensidige foranstaltninger.

Foreningen mener forøvrig, at vildtbestanden bedst vilde ophjælpes ved en sterkere bekjæmpelse av rovdyrplagen og et mere effektivt opsyn med at de fredningsbestemmelser man allerede har, overholdes.

R. Rasmussen,
formand.

Bergens J. & F. F.

Aaret 1921 efterlot en stamme, som var adskillig under middels, aaret 1922 maa i det hele og store betegnes som meget slet.

Ser vi paa de forskjellige arter smaavildt, stiller forholdet sig omtrent paa følgende maate:

Sjøfuglene og ferskvandsænderne har under krigen været haardt beskattede og var særlig for de førstes vedkommende avtat i høi grad. 1922 maa ha været et godt yngleaar for disse fugle. Saa meget ærfugl som der var ihøst paa kysten kan erfarne folk ikke erindre paa mange aar. „Det mindet om den gamle, gode tid."

Ogsaa havorre og brunnakke var der meget av, mens stokanden ikke var særlig talrik.

Rugden. Det var iaar adskillig av denne fugl, baade efter sportsjægernes utsagn og efter vildthandlernes butikker at dømme. I tiden $^{20}/_{10}$ – $^{10}/_{11}$, som repræsenterer tilbaketrækket, blev der paatruffet yderst faa rugder i Bergen og i de bygder, som sælger til Bergen. Det foreligger ikke undersøkt, hvorvidt det var ungfugl eller ældre som blev skutt.

Orfuglen. 12. januar iaar kom efter en regnfuld tid pludselig sterk kulde, saa lyng og ener frøs. Selv den haardføre buskfuru blev svidd i kantene og enkeltstaaende trær gik ut. Mange steder stod skogkanten mot nord rød fremover sommeren. Lyngen ser fremdeles ut som den har været avsvidd. Der fandtes saagodtsom ikke vilde bær isommer.

Orfuglen trak væk, og ivaar var det bare en og anden hane, som lot sig høre.

Inde i fjordene foregik efter jul den vanlige nedskytning av orfugl, som beiter i bjørken og som er meget lett at skyte, da den har fast beitetid, ofte like inde ved husene. Det er litet tidsspilde og god betaling og alle geværer fra den opborede Remington, kaliber 24, til hammerlessen kommer til anvendelse. Særlig gaar det ut over hønene.

Spillet inde i fjordene skal ha været noget under middels i begge fylker, høsten bragte litet utviklet fugl og smaa kuld.

Av særlig interesse er *orfuglens forhold i de store hjorteterrænger Skjerdalen – Aalfoten.* Av hensyn til hjortejagten skytes ikke fugl her før 1. oktober. Særlig i tiden $^{15}/_{9} - ^{30}/_{9}$ bringer de mange jag paa hjorten udmerket oversikt over hvad der er av orfugl. Leken var ivaar bra, ihøst saaes næsten ikke en orfugl under jagene, og bygdens folk undret sig over, hvad der var blit av orfuglen.

Der blev i 1919 holdt kurser av vandrelærer Lien netop i disse bygder, og baade rovdyr og rovfugl menes at være under god kontrol og mindre talrik end før.

Storfuglen er fremdeles totalfredet i Sogn og Fjordane fylke, mens totalfredningen ikke blev fornyet i Hordaland fra $^{1}/_{1}$ 1922. Hertil var det forskjellige grunde. Storfuglen er egentlig ikke avholdt i bygderne og enkelte steder saa de gjerne, at den forsvandt. Den har vistnok spredt sig noget i de sidste aar, men den er avtat i antal, enkelte steder paafaldende trods totalfredningen.

Haren er litet paaagtet paa Vestlandet. Sportsjægere driver praktisk talt ikke harejagt, de gamle harejægeres tal minker, og de unge interesserer sig ikke for det. Frugtbygderne mener at haren skader de lavtstaaende frugttrær, som efter skik og bruk staar spredt utover marken og er vanskelige at beskytte. I fylkestinget har det været fremholdt, at haren ikke burde være gjenstand for nogen fredning.

Det har siden 1918 været meget daarlig veir i forplantningstiden ikke mindst iaar.

Rypejagten var i sin helhet mislykket, nogen steder ikke saa slet som andre. Fra enkelte trakter mangler oplysninger. Fra Dimmelsvik oplyser kjøbmand Einar Tvedt, at der i oktober var saa meget lirype, at det maatte ha været fugl, som hadde hækket langt nede i lierne, og nu kom for dagen.

Det stadige regn, de besværlige reiser vesterpaa, og Bergensbanen har faat mange vestlandske sportsjægere til at drage østover. Fjordbaatene oplyser, at trafikken med jægere, som de i nogen grad regnet med, holder paa at forsvinde. Derimot er der i bygderne kommet en hel del lausjægere, som jager overalt uten at betale for sig, og som er litet velseet mange steder.

Problemet er egentlig ikke sportsjæger kontra bondejæger, men grundeier kontra lausjæger uten at vi skal komme paa den sociale side av saken.

Saavidt det er bragt i erfaring, hersker der i bygderne ingen ængstelse for rypen. Traditionen kjender godt til de store vekslinger særlig i mere avsides bygder, hvor erindringen rækker længere end til iforgaars.

Overkonduktør Dagestad fortalte saaledes, at hans far, Knut Vele fra Eksingedalen, hadde oplevet, at rypen i hans ungdom 3 aar i træk var borte fra Eksingedalen. Den første rype, som folk saa efter de 3 aar, blev paatruffet i Brattefondsskaret. Det blev meldt i bygden og nævnt mand og mand imellem som en stor og merkelig sak. Det var omtrent i Knut Velles konfirmationsalder, han var født i 1837. Dette stemmer godt med beretningen fra 1843 – 1850 for det hele land.

Hvad totalfredning angaar, saa er det ikke nødvendig at debattere spørsmaalet her; det er indskrænkningen i jagttiden som kommer paa tale.

Orfuglen lever indpaa menneskene og beskattes for sterkt. Nedskytningen paa „kummer" omkring juletider er nævnt allerede. Videre har en den lovlige og ulovlige spiljagt ogsaa jagten om høsten. Til sportsjægernes undskyldning skal anføres, at tyngden av disse er paa rypejagt den 25. august. Men rundt om i bygdene er kuldene lokaliseret før jagttiden og ved hjælp av etslags fuglehund skytes de ned, saa vildthandlernes butiker er rikelig forsynet like efter jagttidens begyndelse.

Orfuglen hadde trængt forlænget fredning, men det bør av lett forstaaelige grunde ikke være forskjellige bestemmelser. Storfugl, hare, rype og rugde bør følge orfuglen, likeledes ferskvandsænder.

Rypen. I overensstemmelse med vor meddelelse 2. og 5. anser vi en forandring i fredningstiden for rype i og for sig for ubegrundet. Vi vil dog fremholde, at rypen i mars begynder at opsøke forplantningstrakterne og bør fredes i denne maaned. Saa meget mere som eksporten i denne maaned frembyder vanskeligheter.

Vi anser en fredning, som tilsigter at umuliggjøre høstjagten med staaende hund, for uretfærdig. En væsentlig forandring av fredningstiden om høsten skader desuten de høiere trakter, idet fuglen forlater disse i november – december. Eierne av de høiere trakter maa ale op fuglen for andre.

Alle hensyn tat i betragtning kan vi ikke anbefale en fredning utover 5. september.

Landbruksdepartementet foreslog i 1917 en fredning $^{15}/_{11}$ – $^{15}/_{1}$. For vestlandet vilde dette i tilfælde det kom op igjen lett bli en papirbestemmelse, som nedbrøt den svake agtelse for jagtloven.

Til slutning vil styret fremholde, at det som by og bygd bør samle sig om er:

1. Grundeiernes ret og interesse.
2. Organisation av jagten, herefter at skaffe respekt for jagtloven.

Robert E. Kloster.
formand.

Orkladalens J. & F. F.

I anledning av den ærede forenings cirkulærskrivelse av 9. oktober d. a. har vor forening i møte den $^{17}/_{10}$ vedtat følgende uttalelse:

Utbyttet av aarets høstjagt paa ryper og skogfugl inden vort distrikt maa betegnes som slet, idet de fleste terrænger var praktisk talt tomme for fugl. En hæderlig undtagelse danner dog minister *Thams'* terrænger – særlig Jamtfjeldet – vor forenings prøveterræng – hvor bestanden maa betegnes som meget bra.

I disse felter er der ikke paa mange aar drevet jagt utenom vore prøver, likesom der er etablert opsyn og drives rovfuglfangst.

Under slike forhold viser det sig at bestanden holdes oppe og vokser, idet der iaar var flere fugl paa Jamtfjeldet end ifjor.

Det støtter heller ikke den antagelse at naboterrængernes mangel paa bestand skulde skyldes nogen epidemi, en teori, som blandt jægerne inden vort distrikt finder liten tiltro.

Den nærmeste og dypeste aarsak til svingningerne i vildtbestanden er efter styrets opfatning at søke i klækningsforholdene.

Vaaren ifjor var for vort distrikts vedkommende i saa henseende saa ugunstig som vel mulig. Naar saa den minimale stamme blir beskattet om høsten ved jagten for staaende hund, senere ved vinterjagt og, som den sterkeste faktor, ved en snarefangst, som i de senere aar er øket paa grund av den tiltagende arbeidsløshet, kan man lett indse, at kuldene iaar, selv om klækningsforholdene maatte betegnes som gode, maatte bli temmelig faatallige. Et er sikkert, bestanden er nu naadd ned i et saadant lavmaal, at det er styrets bestemte opfatning, at der maa kriseforanstaltninger til, og det øieblikkelig før yderligere beskatning sker.

Med hensyn til botemidlerne ønsker styret at peke paa det faktum at spørsmaalet om totalfredning i den daglige diskussion

om disse spørsmaal er traadt sterkt i forgrunden, en foreteelse som ikke kan forundre, og som av jæger- og fiskerforeningerne, de organisationer som her i landet har til opgave at verne om vor vildtbestand, ingenlunde bør oversees.

Styret finder, som konklusion, forsøksvis at maatte anbefale en sterkt utvidet fredning, hvorved forutsætningen maatte være, at baade jagt og fangst rammes like følelig, om en saadan ordning kan tænkes etablert paa en betryggende maate.

I motsat fald, som det subsidiære, men til gjengjæld som det mest ufeilbarlige middel i hensigt at redde vor vildtbestand. er man ingenlunde nogen avgjort motstander av en kortere totalfredning, som den rene nødsforanstaltning, gjældende for det hele land.

Forøvrig vil styret tilføie, at et repræsentantmøte av de forskjellige lokalforeninger og andre interesserte, bør, efter initiativ av den ærede landsforening, sammenkaldes til nøie drøftelse av disse for vor vildtbestand saa vitale spørsmaal.

Johs. Røhme,
formand.

Kabelvaag J. & F. F.

I besvarelse av Deres ærede av 9. oktober tilbakemeldes, at man ikke har hat anledning at drøfte spørsmaalene inden foreningen, men styret er av den opfatning efter konferanse med jægere, at her i distriktet ingen tilbakegang kan merkes paa skogrype, derimot har man det indtryk, at fjeldrypen ikke er saa talrik som for en del aar tilbake. Dette sidste tror man heller skyldes masseskytning om høsten før sneen kommer end andre aarsaker. For vort steds omegn er der ogsaa en merkbar tilbakegang paa orhaner, hvorfor man som tidligere meddelt Deres ærede forening har tænkt at faa indført en lokalfredning for orfugl 3 à 5 aar. Styret mener at burde fraraade en totalfredning for ryper for Lofoten og Vesteraalen med mindre der kan skaffes virkelige beviser for tilbakegang i bestanden; derimot vil man formentlig kunne støtte en forlænget sommerfredning overfor fjeldryper, da disse jo kan skytes ned til sidste fugl selv uten hund før sneen kommer om høsten.

Man gaar ut fra at foreningen erholder paalidelige oplysninger fra andre distrikter av Nord-Norge ogsaa, før den træffer nogen avgjørelse i en saa vigtig sak som totalfredning av f. eks. ryper.

L. Kaalflaath,
formand.

Troms Fylkes J. & F. F.

Foreningens skrivelse av 9. oktober d. a. om foranstaltninger i anledning av vildtmangelen blev behandlet i styremøtet i vor forening den 9. november.

Man var enig om, at der for Troms fylkes vedkommende ikke var grund til at foreslaa nogen indskrænkning i jagt og fangst av rype. Bestanden har nemlig i de sidste 5 – 6 aar, tiltrods for en temmelig sterk beskatning fra snarefangernes side, godt stadig og jevnt frem, saa den nu for hele fylket maa betegnes som god, for enkelte strøk som meget god.

Til belysning av spørsmaalet om vildtmængden kan nævnes at der bare paa sidste varemarked i Bossekop blev solgt 28000 snarefangede ryper. Disse var væsentlig fanget i Alta og Koutokeino herreder i maanederne januar og februar. Oplysningen gjælder forsaavidt Finmark, men da man savner paalidelige oplysninger for Troms fylke, og da forholdene her ikke er væsentlig forskjellige fra dem i Vest-Finmark, har jeg ikke villet undlate at anføre det.

Under sidste høstjagt er der her i fylket neppe skutt over 3000 ryper, i Finmark neppe det halve.

Forsaavidt angaar orfugl og tiur var man enig om at uttale, at spiljagten burde forbys helt.

Man var ogsaa enig om, at tiuren burde fredes i tiden 1. oktober – 1. december, da topskytteriet i denne tid i enkelte strøk decimerer bestanden.

For harens vedkommende fandt man ikke at burde foreslaa nogen indskrænkning i jagt- og fangsttiden, da bestanden er god, enkelte steder saa god, at haren betragtes som skadedyr som helst burde utryddes.

Nogen sygdom paa smaavildtet har man ikke merket heroppe.

C. Klouman,
formand.

Trondhjems J. & F. F.

I anledning av den ærede forenings cirkulære av $^{9}/_{10}$ kan man uttale:

Allerede i juli 1921 hadde vor forening spørsmaalet om indskrænkning av jagt og fangst av smaavildt i begge Trondhjemsfylker under alvorlig overveielse. Dette skyldtes ogsaa henvendelser fra flere av vore medlemmer, som delvis fremholdt totalfredning i 1 à 2 aar som den eneste redning for smaavildtet. Vi hadde allerede da et bestemt indtryk av den overordentlig uheldige klækning. Yngelen kunde ikke klare den usedvanlig fugtige og kolde sommer. Denne influerte direkte ved sit klimatiske forhold, men ogsaa indirekte paa en kritisk maate ved mangel paa tørre muldingspladse og derav følgende utøiplager, samt ved at næringsforholdene m. h. t. insekter og bær fik en mislykket utvikling.

Vor hensigt var da at opta arbeidet for en fredning allerede fra den forestaaende jagttids begyndelse, men strandet

muligheten herfor paa jagtlovens § 44, der som forutsætning for en saadan ekstraordinær fredning kræver fylkestingets anbefaling. Saadan var det da ikke mulig betimelig at erhverve. Høsten viste sig ogsaa at bli i overensstemmelse med vore mørkeste anelser. Herom har vi uttalt os i vor aarsberetning.

Vaaren 1922 var stammen meget liten, men veiret fra egglægning og til jagttiden for hele Trøndelagen gunstig, hvorfor de faa kuld var tilfredsstillende hvad tal angaar. Utviklingen var noget forskjellig.

For *rypens* vedkommende har tidligere uheldige perioder vist, at bestanden har forholdsvis let for atter at kunne komme paafote igjen.

Jerpen er blit en sjeldenhet i Trøndelagen og det er grund til at frygte for, at det nu gaar samme vei med orfugl og tiurfugl.

At vore hønsefugle her har lidt av andre sygdomme, end hvad veirforholdene har medført for kyllingernes vedkommende, tror vi ikke her er paaviselig. Vi tillægger de klimatiske forhold fra medio mai til ut i oktober 1921 skylden. For sterk vinterjagt og fangst bidrog til yderligere at decimere den elendige stamme til vaaren 1922.

Efter vor mening gjælder det nu om uopholdelig at finde et botemiddel.

Totalfredning maa vi bestemt fraraade, men en sterkt indskrænket jagt- og fangsttid finder vi absolut paakrævet. Forsøksvis og foreløbig burde jagt og fangst indskrænkes til 2 à 3 maaneder fra 1. september. Haren og alt andet smaavildt maa medtas i den utvidede fredning, først og fremst av hensyn til kontrollen med fredningens overholdelse, dernæst fordi bestanden er saavidt knap, at en fredning ogsaa av den grund kommer vel med.

Forøvrig maa vi paany pointere nødvendigheten av en virkelig effektiv kontrol med den evtl. utvidede frednings overholdelse. Vanskeligheten paa dette omraade nødvendiggjør, at fredningen blir ensartet og undtagelsesfri for den del av landet, som fredningsutvidelsen kommer til at omfatte.

Vor bestemte forutsætning er, at den ekstraordinære fredning gjennemføres allerede iaar.

Nicolay Klinge,
formand.

Indtrøndelag Jagt- & Grundeierforening.

Vor forenings høstmøte blev avholdt $^{18}/_{11}$ 1922. Som diskussionstema forelaa *„smaavildtsaken“*, som blev indledet av oberst Allum. Han sammenfattet aarsakene til den sterke tilbakegang i vildtbestanden i følgende 4 punkter, opsat efter den betydning, de bør tillægges:

1) Farsotter, 2) rovdyrenes indgrep, 3) snarefangst, 4) jagt. Hvad der skytes utgjør bare en brøkdel av, hvad hver av de andre beskatter vildtet for.

I det store og hele tat var der enighet herom. Formanden og endel andre fremholdt dog, at jagten, som den nu blev drevet, ogsaa tok altfor haardt paa bestanden, – og foreslog, at jagttiden skulde søkes indskrænket til tiden 10. septbr. – 1 jan., hvorved ogsaa snarefangsten i meget betragtelig grad blev hindret.

Fra andet hold blev det fremhævet, at man ikke hadde grund til at betrakte den nuværende lave kurve i vildtbestanden paa anden maate end mange gange tidligere, og at al sandsynlighet talte for, at naturen vilde regulere sig selv, — naar et aar eller to var gaat. Det var derfor unødvendig og uklokt nu at foreslaa nogen forandring i fredningsbestemmelserne, – og et fremsat forslag til uttalelse om at den nuværende jagttid for tiden bør opretholdes, blev vedtat med 12 mot 11 stemmer.

Y. I. Martens,
formand.

Helgelands J. & F. F.

I anledning av cirkulære av $^{9}/_{10}$ angaaende vildtbestanden, indskrænkning av jagt og fangst m. v. holdt Helgelands Jæger- og Fiskerforening styremøte den $^{24}/_{10}$, og man tillater sig nedenfor at fremkomme med utskrift av foreningens forhandlingsprotokol, forsaavidt denne sak angaar:

„Refererтes cirkulære av 9. oktober 1922 fra N. J. & F. F., hvori æskes lokalforeningenes uttalelse i anledning av spørsmaalet om vildtfredning. Efter indgaaende diskussion enedes man om følgende uttalelse i anledning den foreliggende sak:

1. *Rypebestanden.* Erfaringene fra aarets høstjagt synes at gaa i den retning, at bestanden ikke er i avtagende. Forøvrig arter rypen sig i dette distrikt som en noksaa utpræget flytfugl. Særlig foregaar der aar om andet store vandringer av fugl fra indlandet ut mot kysten og omvendt. Til enkelte tider kan der saaledes være litet av fugl paa det ene sted, mens den samtidig kan optræ rikt paa et andet. Dette sterkt varierende forhold maa utvilsomt for endel søke sin aarsak i ernæringsforholdene.

2. *Barfugl.* Dette vildt er i avgjort tilbakegang over store dele av distriktet. Aarsakene hertil er maaske flere. Den væsentligste tror man imidlertid maa søkes i kriseaarenes unormalt høie vildtpriser med derav følgende sterk beskatning av vildtet fra snarefangernes og vinterjægernes side. Specielt vet man, at en masse fugl fældes ved topskytteri. Forholdet er

nemlig det, at vinterjægernes antal i løpet av faa aar er øket til det mangedobbelte av, hvad det var før krigen. Dette forhold maa sees i nær belysning av den store arbeidsløshet, som nu et par aar har raadet paa landsbygden og hvorunder en række hjemmeværende ungdom har benyttet tiden til jagt. Ved siden av vinterjagten drives snarefangst i stor utstrækning. Dette gjælder ogsaa rypen. Illustrerende for dette forhold er det, at mens der høsten 1921 i Mo herred blev skutt ved sportsjægere ca. 300 ryper, var antallet av snarefanget og vinterskutt fugl ca. 18,000. Tar man det svenske grænsedistrikt, Tærna med, blir antallet ca. 40,000. Det vil herav skjønnes, hvor uendelig liten indflydelse sportsjagten under vore forhold øver paa vildtbestanden.

Hvorvidt sygdom har bidrat i nogen væsentlig grad til barvildtbestandens tilbakegang, vites ikke. Dog kjender man til, at der av jægere er paatruffet død storfugl uten tegn paa ydre vold.

3. *Fredning.* Blir der spørsmaal om vedtagelse av foranstaltninger som skal ta sigte paa motarbeidelse av smaavildtbestandens tilbakegang, finder man at en indskrænket snarefangst maa bli det første skridt.

Antydningsvis vil man foreslaa:

1 maaneds utvidet fredning om vaaren, saaledes at baade jagt og fangst av rype ophører 1. mars. For barvildtets vedkommende vil man foreslaa absolut forbud mot snarefangst og forøvrig fredningstiden om vaaren utvidet som for rype. Den foreslaaede indskrænkning i fangsttiden for rype, mener man med bestemthet vil faa en gunstig indflydelse paa bestanden, idet mars maaned, ihvertfald under vore forhold, er den bedste fangsttid for dette vildt.

Da det vanskelig kan tænkes, at vore statsmagter vil kunne gaa med paa et saa sterkt indgrep i snarefangernes interesser som her antydet, uten tilsvarende indskrænkninger i høstjagten, finder man at burde foreslaa, at fredningstiden om høsten forlænges til 10. septbr.«

J. Smette,
sekretær.

Saltens J. & F. F.

var $^{19}/_{10}$ 1922 samlet til møte til behandling av Norsk Jæger- & Fiskerforenings rundskr. av $^{9}/_{10}$. Den almindelige mening blandt de fremmødte medlemmer var at bestanden av fuglevildt iaar var en smule bedre end fjoraarets, men stort set har den i aarrækker uvægerlig gaat nedover. Naar undtas et tilfælde av rent lokal art for en del aar siden, har man ikke kunnet paavise nogenslags smitsom sygdom paa ryper inden

fylket. Lus og fluer har derimot forekommet i flere distrikter. Vor mening er, at minskningen av bestanden i første række skyldes for sterk jagt og fangst, baade i og utenfor den lovlige jagttid. Nogen betydning spiller vel ogsaa bebyggelse, veibygning og den utvidede trafik i det hele tat, som gjør at fuglen faar for liten ro i rugetiden. I oktober og november, naar løvet er faldt og rypen skifter ham, overstrømmes fjeldene av jægere. De pleier da ofte at slaa sig sammen i partier og fordele sig i terrænget. Rypene kan sees i lang avstand og jægerne har let for at stille sig ind paa fuglen. Utbyttet av denne jagt er som regel betydelig, saa den i forbindelse med snarefangst og al anden jagt maa sies at være hovedaarsaken til at rypebestanden avtar aar for aar. Vi mener at man faar gaa til en betydelig indskrænkning av jagttiden og, hvis det viser sig at være frugtesløst, til nogle aars totalfredning med efterfølgende indskrænkning av tiden. For at rette paa forholdene tillater foreningen at foreslaa følgende!

I. Jagt paa smaavildt tillates fra 1.–30. septbr. og fra 1. decbr.–31. januar.
II. Al vaarjagt forbydes.
III. Den frie rovdyrjagt ophæves.
IV. Forbud mot benyttelse av magasingevær.

Arne Berg,
formand.

Mindre meddelelser.

STORFISK. Gamle Tarald var gaaet av som stationsmester, men bodde ikke langt fra stationen i et koselig litet hus like op til kanten av skogen. Her blandet ljomen av Glommen sig med sus fra storskogen i en deilig sindsdulmende vaarsang – dæmpet og sterkere, fjernere og nærmere alt efter luftdraget. Fra denne musiktaaken i sommer- og vaarkvellene lokket og hvisket det om skumskavler og stille bakevjer og gylden fisk. Av og til kunde ikke Tarald staa imot, men tok fiskestangen og ruslet ned til Glommen. For fisker var han, og det en mester trods sin alderdomspension, – og taalmodig! – ja han hadde ekspedert mange lokaltog i sin tid.

Det var blit indunder St. Hans, vaarflommen var minket til passe vandføring, vaaren hadde været tør og ørreten var ugrei at ha med at gjøre. Nu efter middag kom endelig nogen regndryp og Tarald ruslet ned til baatstøa nederst i jordet. Her nedenfor pløier en hvalskrotholme vandspeilet i to, en bred strøm paa utsiden, og en smalere paa indsiden av holmen. Regndryppene prikket i vandet som et telegrafapparat da Tarald sat i baaten og lot sig gli med strømmen ned paa holmen.

Han vilde prøve mark idag, – mark saa seig som bikjeskind. Tarald drev en formelig markkultur med hemmelighetsfuld fôring – saa det blev „saker som drev“ som kjærringen sa, hun fik et lokomotiv i enden. Lækker blev den ialfald saa den kunde friste selve nøkken, og det var vel derfor ogsaa at det kunde gaa som det gjorde.

Med faste, rolige bevægelser og passe snøre forsøktes et kast paa utsiden av holmen. Greiene var solide saa det skulde grov fisk til at slite av, og her hadde han landet mangen en sølv- og bronzeglinsende kar, som under dans og hallingkast var bykset ind paa berget eller gledet ind trætkjørt i hovaapningen. I nedre strømbølge maatte det ligge et bergskjær, for her bak hadde Tarald altid faat fisk og det voksne fanter ogsaa, 22 mærker hadde han tat dem paa her, og engang hadde han paa ½ time tat en paa 16 og en paa 11 mærker. Men det var længe siden, det var mens det endda var fisk i Glommen, – eller kanske rettere mens marken var mindre.

En liten markfisk haket sig paa og blev besindig tat av kroken. Madamen hadde flirt da han gik hjemmefra, men her skulde nok bli anden dans san. Han fik prøve paa indsiden av holmen mot land, han kunde slænge tversover saa her var smalt, men det stod ofte svær fisk i strømkanten. Efter et par kast hængte det sig en i, netop som han skulde dra op. Han saa det lysnet av fisken langt nede, men det var nok en luring, den holdt stridt imot bak en sten eller noget, det var næsten uraad at faa rokket den. – Saa gav det efter – men i bedagelige, kraftige ryk nedover strømmen. Tarald maatte nok ogsaa gi efter, for saapas kar hadde han ikke hat fat i paa mange aar. Det kjendte han da. – Og der blev dans! – Den skenet med langsomme, tunge ryk tvers av strømmen og ut i hovedstrømmen, var oppe i vandskorpen et par ganger og drog saa det dirret i snøre og stang, samtidig svinget den langsomt og uimotstaaelig saa langt ut stang og snøre kunde række. Den bautet tilbake tvers av strømmen, og nu helt ind under land igjen, men saa langt nede at det var uraad at se den. Her var det sandbakke og fint at hove ind, – men han var jo paa holmen. Fisken satte sig borrende fast der en stund, ikke til at flytte, men saa i lange dovne slæng utover igjen. Det maatte være en rugg, og godt at den ikke var kaatere. Tarald hadde heldigvis set Marthinius gaa nedover jordet for litt siden. Han hadde været svært til sanger engang Tarald, og stemmen var god endda. Marthinius hørte den i allefald som en taakelur ute fra holmen, trods elveduren. Stangen fortalte ham resten.

Marthinius var ikke sen til at komme sig ned til strandkanten hvor fisken nu stod paany, men han blev stoppet med „bi litt". En liten slak paa snøret for at kaste hoven over, resulterte i at snøret skjente utover igjen og akkurat samme tur som sidst.

„Du faar prøve at faa den næste gang den kommer ind paa sanden der, naar jeg gir signal, den er trætkjørt snart." – Tarald skalv litt i maalet. Nu skulde madamen set ham, han skulde lært hende at flire han – jaala! – men det fik greie sig med Martinius, det var en solid og paalidelig mand, og Tarald skulde nok vise ham hvordan stang og fisk skulde haandteres. Men bevares hvor det tok paa, sveden trillet nedover næseryggen og myggen festet.

Tarald maatte gi efter litt, bare et par skridt uti.

„Naa faar du prøve aa greie den naar den kommer ind paa grunden igjen".

Et nik var svaret.

„Kjap dig naa . . ." men – aa herre Gud og Skaper, større idiot end Marthinius. Staar han ikke tverkroket og flirer. Taralds fjæs viser fare-signal – rødt flag.

„Marthinius", fik han frem. „Tan!"

Marthinius vaklet et par skridt uti og sparket efter fisken i vandet.

„Din pakhusunge", skrek Tarald, fjæset vilde nu ha skræmt et lokomotiv av skinnerne.

„Din elendige lyktepudser."

Snøret begyndte sin fjerde tur. Fisken var like spræk, men koblingen holdt. Tarald begyndte at dirre i armene. Ansigtet kokte og

sveden perlet. Om han bare hadde hat kloen i nakken paa den tosken. Men Marthinius hadde sit blideste smil og nikket lattermildt over og sa – hørte han rigtig? jo, saa forbarme sig, at han skulde kappe snøret! Tarald jodlet i fistel. At en mand kunde ha saa litet vett. Jo, det var hjælper. Med nogen krafttak hadde han vundet ind noget av snøret. Selv stod han uti vandet til bukselommerne. Resultatet var en ny tur og retur over strømmen igjen. Tarald hadde ikke meget pust igjen nu, litt tobak i vrangen vilde ha gjort det av med ham, men snøret var paa vei til Marthinius for 5te gang. „Naa", stønnet han „Marthinius"! Tarald sprak i maalet. Marthinius flirte og nikket bifaldende, samtidig som han viste frem en orekjep med en kvist paa og som han hadde spikket i mellemtiden.

Nu glippet maalet for Tarald – han bare jepet over til ham. Ja saa plystre og pipe, vilde ikke Marthinius prøve at kjekse med den orepinden. „La bli", brølte han, aa han om hadde hat noget at skyte med. „Fly hjem efter folk" fik han til. Cylinderen maatte være gaaen paa Marthinius stakkar. Men Marthinius var nok ikke til at stoppe nu. Et par skridt uti og nedi med kjeppen, og mens Tarald i vandet til livet og purpurrød skar ansigter, halte Marthinius triumferende op – en gammel zinkbøtte! Bunden var delvis ute av den og kroken sat i hanken som var av staaltraad, hvor den gled fra det ene øret til det andet eftersom strømmen fik bøtten til at styre.

Tarald ravet iland og satte sig kloss ned med et saart stønn mens vandet silte av bukserne.

Efter en toddy hjemme hos Marthinius (det var i 1907) kom han saapas til hegterne at han kunde smile av det passerte.

Madamen skal ogsaa ha smilt.

R. T.

SENT TRÆK. Jeg ser av sidste hefte, at der blev skutt bekkasiner ved Kristianssund den 1 november. Iaar har jeg skudt bekkasiner for staaende hund den 17 november. Et aar hadde jeg stand 1 december her ved Tønsberg, hvor vi hvert aar har en masse bekkasiner. Jeg ser ofte 60–80 pr. dag.

Harald Isachsen.

KOLUMBUS har E. G. Bergmann kaldt et av ham konstruert patentert kompas, fyldt med petroleum. Naalen gaar let og ledig væsken. Den indtar N–S stillingen hurtigere og med mindre utslag end de vanlige lommekompasser. Man risikerer ikke med dette kompas at glasset dugger paa indersiden, hvorved naalens bevægelser kan hindres. Av stor betydning ved væskefyldte kompasser er det, at pakningen er paalidelig, saa væsken ikke flyter ut eller fordamper. „Kolumbus" synes i saa henseende at opfylde alle rimelige krav.

KONTINGENTEN er fra 1923 av kr. 12,00 pr. aar. – Kontingenten bedes indbetalt til ekspeditøren A/S Werner & Co's Boktrykkeri, Citypassagen, eller til Einar Danckes Bokhandel, Universitetsgaten 22.

NORSK JÆGER-OG FISKERFORENINGS MEDLEMMER DECEMBER 1922

Foreningens høie beskytter:
H. M. Kongen.

Æresmedlemmer:

H. M. Kongen av Danmark.
H. M. Kongen av Sverige.
Oscar, Carl August, Prins Bernadotte.
Professor dr. Fridtjof Nansen.
Otto Sverdrup.
Advokat Alex. Nansen.
Hofjægermester Ths. Fearnley.
Fiskeriinspektør A. Landmark.

Bestyrelse:

Formand: O.r.sakfører Kr. Delphin.
Viceformand: Direktør Arne Omsted.
O.r.sakfører O. Swang.
Sekretær Haakon Kinck.
Professor dr. Knut Dahl.
Tandlæge O. Wesmann Kjær.
Lensmand Th. Strand.
Gaardbruker H. Torgersen.

Varamænd:

Cand. jur. F. Rosenberg.
Gaardbruker O. H. Svenkerud.
Grosserer John Vendelboe.
Major Finn Qvale.

Sekretær og redaktør:

O.r.sakfører Harald Platou.

Ekspedition:

A/S Carl C. Werner & Co.

Aagaard, A., Apoteker, Stenkjær.
Aagaard, Birger, Fiskeriinspektør, Kristiania.
Aagaard, I. N., Konsul, Narvik.
Aakram, G., Advokat, Kristiania.
Aall, Sekretær, Kristiania.
Aall, Cato, Doktor, Kristiania.
Aall, Emil, O.r.sakfører, Kristiania.
Aall, Knut, Tvedestrand.
Aanesen, Direktør, Kristiania.
Aanesen, Joh. H., Direktør, Kristiania. L.
Aanonsen, Ingeniør, Kristiania.
Aarberg, Ingeniør, Kristiania.
Aarestrup, Rieber Nicolai, Kontorchef, Bergen.
Aarnæs, Eivind, Ørje.
Aars, N. Ph. Forstmester, Skøien. L.
Aars, Sophus, Kgl. Fuldmægtig, Kristiania.
Aarvik, Sjur, Kysnesstrand.
Aas, M., Kaptein, Kristiania.
Aas, Martin, Kjøbmand, Fredrikshald.
Aasestøl, Anders S., Jostedalen.
Aasgaard, Joh., Cand jur., Eidsvoll.
Aass, P. Ltz., Bankchef, Drammen.

Abild, Grosserer, Kristiania.
Allmänna Tidningskontoret, Stockholm.
Allum, Oberst, Stenkjær.
Allum, H., Ingeniør, Skotfoss.
Ambjørnsen, Asbj., Sarpsborg.

Ambjørnsen, C. L., O.r.sagfører, Vettakollen.
Ambjørnsen, L., Kristiania.
Amundsen, Grosserer, Kristiania.
Amundsen, Kaptein, Kristiania.
Amundsen, Axel, Ingeniør, Kristiania.
Amundsen, Johs., Ekspeditør, Kjelsaas.
Andersen, Disponent, Kristiania.
Andersen-Aars, L., Doktor, Vindern. L.
Andersen-Aars, S. C., Godseier, Sørum.
Andersen, Arthur David, Juveler, Kristiania.
Andersen, Ludvig, Ingeniør, Bygdø.
Andersen, Osmund, Grosserer, Kristiania.
Andersrød, Arnt., Skogvogterassistent, V. Aker.
Andreassen, A., Farsund.
Andresen, Engelhart, Kristiania.
Andresen, Joh. H. jr., Disponent, Kristiania.
Andresen, Julius, Jagtopsynsmand, Gjeilo.
Andresen, N., Fabrikeier, Kristiania. L.
Andvig, H., Ingeniør, Sarpsborg.
Andvord, Trygve, Kristiania.
Anker, Major, Kristiania.
Anker, Borghild, Fru, Fredrikshald.
Anker, Carsten, Ingeniør, Kristiania.
Anker, Johan, Ingeniør, Asker.
Anker, P. M., Fredrikshald.
Anstensrud, E. Gaardbruker, Moss.
Arbeck, Fr., Kristiania.
Arbo, J., Doktor, Kristiania.
Arneberg, A., Arkitekt, Kristiania.
Arneberg, Eilif, Arkitekt, Lysaker.
Arneberg, Olaf, Ingeniør, Løken, Valdres.
Arnesen, Arne, O.r.sagfører, Kristiania.
Arnesen, Aug., Heradsbygden.
Arnesen, Martin, Direktør, Kristiania.
Arvesen, Anth., Aktiemægler, Kristiania.
Arvesen, Knut, Kristiania.
Asbjørnsen, Görbitz, Ingeniør, Kristiania.
Asker, Ingeniør, Kristiania.
Aspen, O. Chr. Direktør, Kristiania.
Asperheim, Bugge, Kaptein, Kristiania.
Astrup, Doktor, Narvik.
Astrup, Alf, Stud. med., Bestum.
Athenæet, Tromsø.
Aubert, A., Direktør, Kristiania. L.
Aubert, Ludvig, Generalkonsul, Montreal.
Aubert, Thaulow, Advokat, Kristiania.
Aune, Olaus N., Tydalen.

Bache, Chr., Prestebakke.
Bacher, Arkitekt, Kristiania.
Backer, H. I., Pelsvarehandler, Kristiania.
Bakke, Ole M., Gaardbruker, Jevnaker.
Bang, Eilif, Kontorchef, Kristiania.
Bang, H., Assessor, Kristiania.
Bang, Olaf, Cand. jur., Kristiania.
Bang, Sigurd, Moss.
Barstad, Charles, Namsos.
Baumann, Alf, O.r.sagfører, Bygdø.
Bech, Alexander, Skibsmægler, Kristiania.
Beck, Tandlæge, Grefsen.
Beer, Byraachef, Kristiania.
Beer, Andreas, Bankchef, Trondhjem.
Benjaminsen, Kontorchef, Kristiania.
Bentsen, Einar, Hammerfest.
Berbom, Bernh., Direktør, Kristiania.
Berg, Bokhandler, Kristiania.
Berg, Alf, Flaa, Hallingdal.
Berg, Arild, Kristiania.
Berg, Carl, Agent, Kristiania.
Berg, G., Doktor, Melbo.
Berg, I. W., Verkseier, Kristiania.
Berg, Jørgen, Ingeniør, Kristiania.
Berg, Kalmar, Snaasen.
Berg, Karl J., Handelsborger, Kristiania.
Berg, Knut A., Sokna.
Berg, N., Byraachef, Kristiania. L.
Berg, N. Chr., Verkseier, Jevnaker.
Berg, Odd, Tromsø. L.
Berg, Olaf, Fabrikeier, Stenkjær.
Berg, Oluf, Sokna.
Berg, Otto, Forvalter, Kristiania.
Berg, Sig., Urmaker, Kirkenær.
Bergan, A., Ingeniør, Breiskallen.
Bergan, C., Disponent, Abelvær.
Bergem, Olaf, Meisingset.
Berger, Hans, Skogforvalter, Drevsjø.
Berger, Hans H., Kristiania.
Berger, Jacob, Ingeniør, Osa, Hardanger.
Berger, O., Kontorchef, Eidisvoll.
Berger, Ole B., Godseier, Jevnaker.
Bergestad, Fredrik, Skarnæs.
Bergmann, Skibsmægler, Kristiania.
Bergsland, Chr., Grosserer, Skøien.
Bergwitz Larsen, E., Kristiania.
Berner, O., Doktor, Vettakollen.
Berner, Arkitekt, Kristiania.
Berrum, Erik, Kristiania.
Berseth, Harald, Grosserer, Kristiansund N.

Bertelsen, F., Grosserer, Skien.
Biong, Kr., Arkitekt, Vinderen.
Birch, F., Apoteker, Moss.
Birch, H., Doktor, Holmestrand.
Biørn, H. G., Skibsmægler, Kragerø.
Biørnstad, Hans, Konsul, Kristiania.
Bjerke, Generalagent, Kristiania.
Bjerke, William, Hvalstad.
Bjurstedt, Doktor, Lillestrøm.
Bjurstedt, Major, Kristiania.
Bjølstad, Einar, Gaardbruker, Tangen. L.
Bjørke, Jens, Ingeniør, Rjukan.
Bjørndal, O. R., Reisende, Kristiania.
Bjørneby, John, Gaardbruker, Flisen.
Bjørningstad, Hj., Jesseim.
Bjørnstad, John, Adm. Direktør, Kristiania.
Bjørnstad, Johs., Direktør, Kristiania.
Blehr, Byraachef, Slæpenden.
Bloch, Staiv, Ingeniør, Kristiania.
Blom, Bjarne, Arkitekt, Kristiania.
Blom, Reidar, Diplomingeniør, Rjukan.
Blystad, Wilh. B., Fabrikeier, Kristiania.
Bodom, Th., Doktor, Stabæk.
Boeck, Lorentz M., Godseier, Strømmen.
Boldrup, Holger, Ingeniør, Narvik.
Borch, Ingeniør, Lysaker.
Borchgrevink, Bergverksdirektør, Kristiania.
Borchgrevink, Carsten, V. Aker.
Borchgrevink, F., Hamar.
Borchgrevink, H., Ingeniør, Kristiania.
Borchgrevink, O. F., Ingeniør, Løkkens Verk.
Borchgrevink, Otto, Doktor, Kristiania.
Borchgrewink, J. M., Distriktslæge, Hamnvik.
Borgord, Martin, Rentier, Kristiania.
Borthen, Harry, Brukseier, Kristiania.
Borø. Kristoffer, Cand. jur. Kristiania.
Botnan, O., Ulsberg.
Botterud, L., Øyer.
Boye, E., Bangsund.
Boye, Ivar, Grosserer, Kristiania.
Boyesen, Carl, Kontorchef, V. Aker.
Boysen, Einar, Advokat, Kristiania.
Braaland, Erik, Aspedammen. L.
Braarud, Ola, Hemnes i Høland.
Braastad, Fabrikeier, Kristiania.
Brand, Kontorchef, Kristiania.
Brandz, Olaf, Tandlæge, Lillestrøm.
Brandtzæg, N., Kjøbmand, Abelvær.
Bratt, M. T., Apoteker, Notodden.
Bredesen-Opset, A., Brukseier, Kirkenær.
Bredesen, B. O., Grosserer, Kristiania.
Brennhovd, Herbrand, Gol.
Brennhovd, Syver, Skolt, Hemsedal.
Brinch, Johan, Ingeniør, Hamar.
Bringe, Ole T., Svene.
Broch, Overingeniør, Kristiania.
Broch, Hjalmar, Docent Dr. Drøbak.
Broch, J. J., Major, Mosjøen.
Brodtkorb, T., Ingeniør, Lillebøgruben.
Broen, Einar, Tønset.
Bronn, P., Kristiania.
Brorusten, Th., Overjæger, Rauland.
Bruland, J., Dyrlæge, Nordstrand.
Bruhjell, Sivert, Elverhøi i Nordmør.
Brun, Gunnar, Kristiania.
Brun, Johannes, Pr.løitnant, Kristiania.
Bruun, Carsten, Direktør, Kristiania.
Bruun, B., Doktor, Nannestad.
Bruun, Eskild, Advokat, Kristiania.
Bruun, H., Doktor, Aal.
Bruun, Lorentz, Kaptein, Tønsberg.
Brurusten, Per K., Leirflaten.
Bryhn, Jørgen, Grosserer, Kristiania.
Bryn, Alfred J., Ingeniør, Kristiania.
Bryn, Knud, Direktør, Kristiania.
Brækhus, Intendant, Kristiania.
Brækken, Ola, Kap.
Brøis, Karl, Namsos.
Bue, Paal, Biri.
Bugge, Christian C., Ingeniør, Leirsund.
Bugge, Einar, Tønsberg.
Bugge, Finn, Konsul, Tønsberg. L.
Bull, Ole, Kontorchef, Kristiania.
Burton, Henry N., Elektroteknikker, Sandviken.
Busch, Doktor, Kristiania.
Butenschøn, Chr., Advokat, Kristiania.
Butenschøn, B., Enebak Ytre.
Bydal, Trygve, Distriktslæge, Naustdal i Sfj.
Bye, Rolf, Kristiania.
Bødtker, J. Seiersted, Direktør, Bergen.
Bøe, Paul, Sorenskriver, Levanger.
Børli, K., Disenaasen.
Børresen, Disponent, Kristiania.
Børresen, A., Bankchef, Drammen.
Cappelen, Bokhandler, Kristiania.
Cappelen, D., Godseier, Ulefos. L.
Cappelen, Emil W., Kristiania.
Cappelen, J. W., Forlagsbokhandler, Kristiania.
Castenskiold-Benzon, F., Kammerjunker, Jylland.

Carling, Bjarne, Fuldmægtig, Kristiania.
Christensen, Ingeniør, Kristiania.
Christensen, Alf, Høvik.
Christensen, Arne, Fredriksstad.
Christensen, Arne Emil, Grosserer, Høvik.
Chrisitensen, Arne Emil, jr. Høvik.
Christensen, Einar, Grosserer, Kristiania.
Christensen, Gunnar, Høvik.
Christensen, Haaken, Ingeniør, V. Aker.
Christensen, J. E., Fylkesmand, Hermansverk.
Christiansen, L., Bankchef, Kristiania.
Christiansen, Odd, Namsos.
Christiansen, S., Postbetjent, Kristiania.
Christophersen, Avd.ingeniør, Kristiania.
Christophersen, Erling, Kristiania.
Christophersen, Leif, Kristiania.
Christophersen, Trygve, Kristiania.
Claussen, B., Saude i Ryfylke.
Cock, J. N., Kristiania.
Cock, J. S., Grosserer, Kristiania.
Coldevin, Doktor, Lunner.
Collett, Ingeniør, Kristiania.
Collett, Axel, Ingeniør, Salsbruget.
Collett, Oscar, Forst.cand., Kristiania.
Dahl, Adolf, Gaardbruker, Fredrikshald.
Dahl, Bernh., Meraker.
Dahl, Christopher J., Grosserer, Kristiania.
Dahl, Hans Chr. jr., Kristiansund N.
Dahl, Johs., Major, Vettakollen.
Dahl, K., Byraachef, Kristiania.
Dahl, K. G., Lensmand, Matrand.
Dahl, Knut, Dr. professor, Kristiania.
Dahl, Kr. A., Lensmand, Ringebu.
Dahl, L. L., Byraachef, Kristiania.
Dahl, Olaf N. H., Kristiania.
Dahl, Otto, Ingeniør, Kristiania.
Dahl, S. E., Bankdirektør, Kristiania.
Dahr, Cand. jur., Kristiania.
Danielsen, P. M., Bokhandler, Arendal.
Dannevig, T., Ingeniør, V. Aker.
Darbo, Einar, Grosserer, Kristiania.
Darre-Jensen, H. J., Kristiania.
Darre-Jensen, T., Avd.ingeniør, Skøien.
Dehli, Halfdan, Kjøbmand, Holmestrand.
Delphin, Bankfuldmægtig, Kristiania.
Delphin, Kr., O.r.sagfører, Kristiania.
Dekke, Ingeniør, Bergen.
Desser, H. F. Esq., Rusland. L.
Didrichsen, Johan, Grosserer, Kristiania.
Diesen, Bredo, Tandlæge, Kristiania.
Diesen, Mauritz, O.r.sagfører, Kristiania.
Ditten, Th. von., Sandefjord. L.
Djupdræt, E., Bø, Telemarken.
Dorenfeldt, L. I., Ingeniør, Kristiania.
Drammens Folkebibliotek, Drammen.
Drangeid, D., Vefald.
Due, O., Arkitekt, Kristiania.
Due, T. Will., Fabrikeier, Kristiania.
Dyring, Johan, Bokhandler, Larvik.
Døbler, Georg, Hoteldirektør, Hunder.
Døhl, J. H., Baasmoen.
Eckersberg, J. F., Ingeniør, Asker.
Eckhoff, Nicolai, O.r.sagfører, Kristiansand S.
Eckhoff, Rolf, Bestum.
Egeberg, Einar, Kristiania.
Egeberg, Einar W. jr., Grosserer, Kristiania.
Egeberg, Oscar Fr., Kongsvinger.
Egeberg, Westye, Godseier, V. Aker.
Eger, A., Advokat, Kristiania.
Eger, C. W., Ingeniør, Kristiania.
Eger, L. Chr., Doktor, Ski.
Eger, William, Cand. jur., Stabæk.
Eide, Halfdan, Kristiania.
Eide, John., Gaardbruker, Levanger.
Eide, Andreas, Ingeniør, Bestum.
Einarsen, E. R., Kristiania.
Einersen, K. Th., Kristiania.
Eitzen, Axel C., Kristiania. L.
Eitzen, I. R., Kristiania.
Eliasen, W., Kontorchef, Bergen.
Ellefsrød, Bernh., Buer.
Ellingsgard, Ola, Lærer, Elverum.
Elsrud, Edvard, Hedalen, Valdres.
Elstad, B., Provisor, Værdalen.
Elvrum, E., Kjøbmand, Kristiania.
Ender, Fredrik, Stud. chem., Braunschweig.
Endresen, Andr., Kristiansand S.
Engdahl, Knut, Agent, Kristiansund N.
Engebretsen, M., Grosserer, Kristiania.
Engelstad, E., Arkitekt, Kristiania.
Enger, Arne, Ingeniør, Rjukan. L.
Enger, Ivar, Vinderen.
Enger, R., Gaardbruker, Ø. Aker.
Enger, V. Giæver, Ingeniør, Kristiania.
Erichsen, Alf, Lektor, V. Aker.
Erichsen, Finn, Advokat, Kristiania.
Erichsen, Jac., Doktor, Grimstad.
Erichsen, T., Kasserer, Kristiania.
Eriksen, Kjøbmand, Lillestrøm.

Eriksen, Ingjald, Distriktslæge, Kongsberg.
Eriksen, Kr., Bruflat.
Eriksen, Robert, tilskjærer, Kristiania.
Ertzeid, Redaktør, Kongsvinger.
Evjenth, Haakon, O.r.sagfører, Bodø.
Eyde-Evensen, J., Tandlæge, Kristiania.

Fabritius, Reidar, Oberstløitnant, Stenkjær.
Falck, Eivind, Kristiainia.
Fadum, H. E., Ingeniør, Drammen.
Falstad, Arne, O.r.sagfører, Stenkjær.
Farup, Erik, V. Aker.
Fasting, Kr., O.r.sagfører, Kristiansund N.
Fearnley, Young, Direktør, Kristiania. L.
Fearnley jr., Thomas, Kristiania.
Feiring, J. M., Direktør, Kristiania.
Feragen, Andreas, Skogforvalter, Norderhov. L.
Feyling, C. A., Farvehandel, Kristiania.
Finne, Hans, Kjøbmand, Kristiania.
Finstad, Karl, Argentina.
Fischer, Oscar, Kristiania.
Fjeldberg, Herm., Orkanger.
Flater, Gabriel, Røken.
Fleischer, Arne, Gjesaasen.
Fleischer, B. R., Kristiania.
Fleischer, Fin, Kristiania.
Fleischer, H., Direktør, V. Aker.
Flermoen, Ola E., Elverum.
Flobak, H., Skogforvalter, Fæmundsenden.
Florentz, Erling, Pr.løitnant, Kviteseid.
Florentz, Wilh. Gaardbruker, Kviteseid.
Flydt, G., Doktor, Tistedalen.
Fondal, S., Lærer, Næverdal, Helgeland.
Fordahl, Gustav, Hegre.
Forsberg, C. A., Godseier, Onsø.
Fosheim, Einar, Forstmester, Nore.
Fosheim, Ivar, Røn, Valdres.
Fosheim, Lage, Fagernes.
Fosheim, Ole, Røn, Valdres.
Foss, A., Diplomingeniør, Kristiania.
Foss, B., Apoteker, Grefsen.
Foss, P., Walsum.
Foss, Stenfeldz, Ingeniør, Kristiania.
Foss, Sverre, Røken.
Fossum, Thv., Lillehammer.
Fougner, C., Rittmester, Kristiania.
Francke, Herbert, Disponent, V. Aker.
Frederiksen, Chr., Grosserer, Melbo.
Frederiksen, Gunnar, Direktør, Melbo.
Frederiksen, J., Advokat, London. L.
Fredrichsen, Erling, V. Aker.
Fremming, O. H., Kristiania.
Frydenlund, Carl, Røken.
Frøen, E. H., Godseier, V. Aker.
Frøisland, Ingeniør, Kollstad.
Frøland, J. B., Doktor, Tolga.
Frølich, F. H., Ingeniør, Bryn.
Frølich, Georg, Grosserer, V. Aker.
Fuhr, Andr., Harstad.
Fure, Ole O., Drammen.
Fürst, D., Politimester, Kristiania.
Fürst, H. S., Assessor, Kristiania.
Fønhus, Mikkjel, Hølera, Valdres.
Gaarder, A. T., Oberstløitnant, Sølvsberget. L.
Gaarder, H. J. O., Gardemoen.
Gangsnes, Simen, Lierfoss.
Goplerud, Elling, Hedalen, Valdres.
Garvik, H. A., Garvik.
Gaustad, Johan, Titran.
Giertsen, Fr., Cand. mag., Kristiania.
Giertsen, Sigurd, Kristiansand S.
Giæver, M. K., Disponent, Kristiania.
Gjelstad, A., Sandefjord.
Gjems, Jens, Disponent, Bygdø.
Gjerdrum, J., Kontorchef, Hvalstad.
Gjerløw, H. B., Ingeniør, Kristiania.
Gjersøe, J. Forbes, Kristiania.
Gjertsen, A. G., Kontorchef, Kristiania.
Glad, Fin, Kontorchef, Kristiania.
Glad, H., Forvalter, Kristiania.
Glad, S., Tandlæge, Kristiania.
Glad, Th., Grosserer, Kristiania.
Gleditsch, Odd, Sandefjord.
Glorvigen, Kjel A., Gjesaasen.
Gløersen, Hans A., O.r.sagfører, Kristiania.
Godvin, Lars, Lensmand, Stenkjær.
Goplerud, Elling, Hedalen, Valdres.
Gotaas, S., Doktor, Lillestrøm.
Graff, Bernt, Elverum.
Gram, Ingeborg Solberg fru, Kristiania.
Gram, P. A., Munch, Konsul, Kristiania.
Gram, V., Cand., Vinderen.
Gran, Chr., Doktor, Kristiania.
Gravem, O., Ingeniør, Kristiania.
Gray, E. F., Konsul, Kristiania.
Gregersen, Inge C., Stud. jur., Kristiania.
Gregersen, J. C., Kristiania.
Gregersen, S., Kaptein, Kristiania.
Greiff, G. K. A., Ingeniør, Kristiania.
Greiff, T., O.r.sagfører, Kristiania.
Gresvig, A., Grosserer, Kristiania.
Grette, Emil, Vittingfoss.
Grimsgaard, Fin, Distriktslæge, Bjørkelangen.

Grindlia, Skogbetjent, Skien.
Grove-Knudsen, Leif, Disponent, Fredriksstad.
Grotli, Sevald, Grotlien.
Grundt, Ingeniør, Kristiania.
Grundt, H. J., Cand. jur., Kristiania.
Grundt, Magistratsfuldmægtig, Kristiania.
Gulbrandsen, G., Arkitekt, Kristiania.
Gulbrandsen, Gunnar, Nordsinnen.
Gulbrandsen, Per, Kristiania.
Gulbrandsen, R., Oberst, Kristiansand S.
Gulbrandsen, Sverre, Grosserer, Kristiania.
Guldbranson, Sorenskriver, Flisen.
Gulbranson, Johan, Kriminaldommer, Vettakollen.
Guldahl, P., Lensmand, Selbu.
Gulowsen, A., Direktør, Kristiania.
Gulsvik, Anders, Gulsvik.
Gumpert, N. J., Bokhandler, Gøteborg.
Gundersen, C., O.r.sagfører, Drøbak.
Gunnerius, Einar, Lysaker.
Gunnerus, Y. F. E., Herredsskogmester, Sjoa.
Guttormsen, Julius, Forst.cand, Hønefoss.
Grøndahl, A., Ingeniør, Trondhjem.
Grøndahl, Paal L., Kongsvinger.
Grøner, Leif, Bankchef, Kristiania.
Grønn, H., Aktiemægler, Kristiania.
Grøntvedt, L., Ingeniør, Arendal.
Grøttum, Wilhelm, Holmenkollen.
Gørrisen, Oscar, Sandviken.
Gørrisen, Willy, Skibsreder, Kristiania.
Haaberth, Yngvar, Aasenfjorden.
Haagenrud, Amund, Odalen.
Haakonsen, Carl A., Kristiania.
Haakenrud, E., Krøderen.
Haarklau, Mathias, Kyte.
Haarstad, Th., Kirkenær.
Haarvik, J., Materialforvalter, Samnanger.
Hagen, Einar, Skoginspektør, Billingstad.
Hagen, Kr., Øygardsgrænd.
Hall, O. Hay, Haugesund.
Hallander, J. W., Moss.
Hallén, J., Garver. Kristiania
Hals, O. L., Ingeniør, Lunde i Telemarken.
Hals, S., Landbrukskemiker, Kristiania.
Hals, Wilhelm, Bangsund.
Halvorsen, Kontorchef, Kristiania.
Halvorsen, Alf, Trondhjem.
Halvorsen, B. F., Professor dr., Kristiania.
Halvorsen, Charlo I., Drammen.
Halvorsen, H., Grosserer, Kristiania.
Halvorsen, Rolf, Kristiania.
Halvorsen, Trygve Fjeld, Advokat, Kristianiai.
Haneborg, A., Doktor, Kristiania.
Haneborg, A. I. T., Kaptein, Lundeby.
Haneborg, Chr., Ingeniør, Fosser st.
Haneborg, E. O., Skogeier, Leirfoss.
Haneborg, T. H., Ingeniør, Leirfoss.
Hansen, Aksel, Kristiania.
Hansen, Christian A., Kristiania.
Hansen, Haakon, Baker, Kristiania.
Hansen, Hans P., Kaptein, Lyngør.
Hansen, I., Kaptein, Elverum.
Hansen, P. F., Overjæger, Dal.
Hansen, Rolf, Brukseier, Åmotfors.
Hanson, Bernhard, Kristiansund N.
Hanson, Hans, Skibsreder, Kristiania.
Hanssen, Einar, Ingeniør, Kristiania.
Hansteen, A., Høiesteretssekretær, Kristiania.
Hansteen, Fritz, Kristiania. L.
«Harmonien». Klubselskapet, Tønsberg.
Harris, Nils, Postfuldmægtig, Kristiania.
Hartmann, Aage, Disponent, Kristiania.
Hartmann, G., Ingeniør, Kristiania.
Haslum, Arnt, Kristiania.
Haugann, A., Bandakslid.
Haugann, Lars, Bestyrer, Bandakslid.
Hauge, Aasmund, Brunkeberg.
Hauge, Hans, Forstmester, Larvik. L.
Hauge, Johs., Lærer, Kalandseid.
Hauge, Sigmund, Østhusvik.
Haugen, Lars, Skogeier, Lillehammer.
Haugland, A., Doktor, Kristiania.
Haverstad, Torger, Hundtorp.
Heber, C. M., Advokat, Kristiania.
Heber, S., Ingeniør, Kristiania.
Heggen, Sorenskriver, Lillehammer.
Hegsbro, Alf, Lier.
Heiberg, A., Konsul, Lysaker. L.
Heiberg, E., Advokat, Kristiania.
Heiberg, J., Godseier, V. Aker.
Heiberg, O., Forst.cand., Kristiania.
Heiberg, Thv., Dr., Haga.
Heiberg, Vilhelm, Advokat, Kristiania.
Heidenreich, J. B., Doktor, Vinderen.
Heidenstrøm, R., Disponent, Harstad.
Heiestad, Andr. A., Langli.
Heim, A., Kontorchef, Kristiania.
Heine, Wilhelm, Kristiania.

Heitmann, A., Sandviken.
Helgeby, Inspektør, Aas.
Helgesen, E. K., Avd.ingeniør, Lillestrøm.
Helgren, Joh., Nannestad.
Helliksen, S., O.r.sagfører, Kristiania.
Helmer, J., Advokat, Blommenholm.
Helsing, Byraachef, Stabæk.
Hemsen, C., Grosserer, Kristiania.
Hemsen, Carl F., Grosserer, Kristiania.
Hemsen, H. A., Ingeniør, Kristiania.
Hemsen, T. Dyrlæge, Ski.
Henckel, Johs., Kristiania.
Henningsen, B., Disponent, Kristiania.
Henschien, H., Ingeniør, Kristiania.
Hensvold, A., Stationsmester, Narvik.
Herlofsen, Doktor, Hønefoss.
Hermansen, Fylkelæge, Bodø.
Hermansen, Sekretær, Kristiania.
Hersoug, O., Sekretær, Kristiania.
Herstad, T. A., Kirkenær.
Hesselbarth, O. W., Kaptein, Kristiania.
Hesselberg, S., Grosserer. Kristiania.
Heyerdahl, Anton, Advokat, Kristiania.
Heyerdahl, Barth., Ingeniør, Kristiania.
Heyerdahl, Jens P., Advokat, Kristiania.
Heyerdahl, S., Kaptein, Mo i Ranen.
Heyerdahl, S. A., Doktor, Kristiania.
Heyerdahl, T., O.r.sagfører, Kristiania.
Hilditch, E., Advokat, Kristiania.
Hilditch, Jacob, Kristiania.
Hinsværk, P. H., Reitstøen.
Hiorth, Disponent, Stavanger.
Hiorth, Erling, Ingeniør, Kristiania.
Hirsch, Worm., Ingeniør, Vinderen.
Hjelle, Ole G., Dombaas.
Hjersing, Otto, Ingeniør, Moss.
Hjorth, I. O., Arkitekt, Kristiania.
L.
Hoelseth, Thv., Lensmand, Løiten.
Hoff, Georg W., Proprietær, Skøien.
Hofft, Nils R., Kristiania.
Holm, Jonas, Gaardbruker, V. Aker.
Holm, O., Kaptein, Kristiania.
Holm, P. A., Advokat, Nordstrand.
Holm, Trygve, Agent, Kristiania.
Holmboe, Dybwad, Fylkeslæge, Tromsø.
Holmen, Gunnar, Strømmen.
Holmen, K., Sersjant, Aspedammen.
Holmen, Ragnv., Proprietær, G. Aker.
Holmsen, Holm, Doktor, Kristiania.
Holmsen, Holm, Overdirektør, Kristiania.
Holst, S. F., Doktor, Kristiania.
Holst, Fyrdirektør, Kristiania.
Holte, A. J., Begnadalen.
Holte, A. T., Ingeniør, V. Aker.
Holte, Edv., Direktør, Kristiania.
Holte, E. J., Nes, Aadalen.
Holter, Chr., Grosserer, Kristiania.
Holtermann, Michael, Yset.
Holth, Anders P., Odalen.
Holth, Thorstein, Kristiania.
Holthe, H., Grosserer, Kristiania.
Holtvedt, J., Ingeniør, Kristiania.
Hammer, E., Lensmand, Aasnes.
Horn, Erik, Kjøbmand, Kristiania.
Horn, K. G., Forretningsfører, Jevnaker.
Horne, R., Ingeniør, Kristiania.
Hougsrud, Harald jr., Begna, Valdres.
Hovdenak, Ole jr., Hovdenakken.
Hove, P. J., Selje, Nordfjord.
Hoxmark, H., Grosserer, Kristiania.
Huitfeldt, Fritz, Cand., Kristiania.
Huitfeldt, H. L. S., Doktor, Kristiania.
Huitfeldt-Kaas, Fiskeristip., Kristiania.
Husebye, Instrumentmaker, Kristiania.
Husebye, Eistein, Gaardbruker, Vettakollen.
Husebye, Sigurd, Gaardbruker, Vinderen.
Huus, Doktor, Arneberg.
Hvistendahl, Yngvar, O.r.sagfører, Tønsberg.
Hvoslef, J., Forts.cand., Kristiania.
Hygen, T. G., Kaptein, Kristiania.
Hæhre, Gustav, Kristiania.
Høeg, K., Tandlæge, Kristiania.
Høegh, A., Farmaceut, Kristiania.
Høegh, A. J., Apoteker, Kristiania.
Høegh, Hans C., Kristiania.
Høegh, Simon, Minnesota.
Høgenæs, O., Bryggerimester, Lillehammer.
Høiseth, K., Doktor, Stavanger.
Høye, Ingar, Rendalen Ø.
Høye, J. H., Skogforvalter, Florø.
Høyer S. Ingeniør, Vinderen.
Høymyr, Hellik G., Tønsberg.
Ihle, J. C., Bjørkelangen.
Ihlen, Chr., Skogforvalter, Sulitjelma.
Ihlen, G., Disponent, Kristiania.
Ihlen, J., O.r.sagfører, Kristiania.
Ihlen, Johan, Hougsund, Eker.
Ingebrigtsen, P. S., Taarstad.
Ingeman-Kile, N., Distriktslæge, Evje.
Ingstad, H., Advokat, Kristiania.
Irgens, Ole, Fredriksværn.
Isachsen, Doktor, Heggenes.

Isachsen, H. B., Konsul, Stavanger.
Isachsen, O., Grosserer, Kristiania.
Isdahl, J. C., Bergen.
Isene, S., Hurdalen.
Iversen, Gustav, Bankdirektør, Larvik.
Iversen, Marius, Aalesund.
Jacobsen, Bertrand, Aalesund.
Jacobsen, J. B., Forvalter, Hakedal.
Jacobsen, K. A., Direktør, Kristiania.
Jacobsen, O,, Kaptein, Asker.
Jacobsen, Robert, Advokat, Kristiania.
Jacobsen, Sverre, Hamar.
Jacobsen, Trygve, Grosserer, Kristiania.
Jahr, G., Speditør, Kristiania.
Jahrmann, C., Grosserer, Kristiania.
Jansson, J. H. Grosserer, Kristiania.
Jebe, Chr., Ingeniør, Kristiania.
Jelstrup, H., Skogdirektør, Kristiania.
Jensen, Anders, Kjøbmand, Kristiania.
Jenssen, Elster, Forstmester, Vallekilen.
Jensen, Hagbarth, Kristiania.
Jensen, Hans, Ingeniør, Kristiania.
Jensen, Harald, Ingeniør, Kristiania.
Jensen, I. B., Enge, Nordmør.
Jensen, Karl A. A/S, Kristiania.
Jensen, Olaf M., Brukseier, Kragerø.
Jensen, Rolf, Kristiania.
Jenssen, Bernhard, Ingeniør, V. Aker.
Jenstad, Olav E., Sundalen.
Jevanord, Tandlæge, Kristiania.
Jevninger, L., Lærer, Tromsø.
Johannesen, Ragnar, Kristiania.
Johannesen, Th., Verksmester, Kristiania.
Johannessen, Bernt, Kristiansand S.
Johannessen, Carl Fr., Kristiania.
Johannessen, E., Grimstad.
Johannessen, I. M., Advokat, Kristiania.
Johannsen, Albert, Kristiania.
Johansen, Alfred, Grosserer, Kristiania.
Johansen, Georg, Direktør, Kristiania.
Johansen, Joh. H., Kristiania.
Johansen, Julius, Kristiania.
Johansen, Ragnar, Kristiania.
Johnsen, Andr., Kontorchef, Borgestad.
Johnsen, Hjalmar, Grimstad.
Johnsen, J. Andr., Bogen i Ofoten.
Johnsen, Jacob, Skolebestyrer, Kragerø.
Johnsen, S., Ingeniør, V. Aker.
Johnsen, Trygve M., Grosserer, Kristiania.
Johnsgaard, Ø., Hovin, Telemark.
Johnson, R. E., Doktor, Stabæk.
Jones, Llewlyn R., North Wales.
Jordan, Arnt B., Kontorchef, Kristiania.
Jordan, H., O.r.sagfører, Kristiania.
Jordell, J. O., Kristiania.
Juel, Arne, Kragerø
Juell, Ferd. G., Kristiania.
Julsrud, Kr., Ørje.
Juul, J. G., Forst.cand., Kristiania.
Juul, Niels, Verkseier, Kristiania.
Jørgensen, E. B., Ingeniør, Vinderen.
Jørgensen, N., Grosserer, Kristiania.
Kaas, Advokat, Kristiania.
Kaas, A. Opsal, Veldre.
Kaas, Finn, Direktør, Kristiania.
Kaas, H., Arkitekt, Kristiania.
Kaas, Reidar, Stabæk.
Kaasa, A. O., Hjuksebø.
Kaasa, Thorbjørn, Loner.
Kaasen, Iva, Lensmand, Kvaal.
Kabelvaag Jæger- og Fiskerforening, Kabelvaag.
Kaldahl, Daniel, Bangsund.
Kallevig, G. C., Direktør, Kristiania.
Kallevig, W., O.r.sagfører, Kristiania.
Kaltenborn, C. F. G., Ritmester, Bygdø.
Karlsen, L. S., Direktør, Kristiania.
Karlsen, Karl, Bølingshavn.
Kielland, B., Malermester, Kristiania.
Kierulff, Ingeniør, Notodden.
Kildahl, Wilhelm, Forstmester, Kjelsaas.
Kinck, E., Fabrikbestyrer, Snarøen.
Kinck, H., Sekretær, Kristiania.
Kinck, J., Ingeniør, Kristiania.
Kisen, J., Telegrafist, Narvik.
Kittelsen, Coom, Ingeniør, Porsgrund.
Kiær, Thv., Forstmester, Kristiania.
Kjeldsberg, E., Disponent, Horten.
Kjellberg-Hansen, Kontorchef, Kristiania.
Kjelsen, Hans, Gaardbruker, V. Aker.
Kjelsen, Trygve, Ingeniør, V. Aker.
Kjerschow, E., Doktor, Kristiania.
Kjuus, S., Gaardbruker, Aarnes.
Kjærland, L., Kaptein, Aas.
Kjørnes, Torstein J., Sogndal.
Kjørstad, Ingeniør, Bjørnevand, Sydvaranger.
Kjørstad A., Kontorchef, Kristiania.
Kjørstad, Knut, Kristiania.
Klaveness, A. L., Skibsreder Lysaker.
L.

Klaveness, L., Bankdirektør, Sandefjord.
Klaveness, Tor, Oxford. L.
Klem, Direktør, Gjeilo.
Klem, G., O.r.sagfører, Kristiania.
Klem, Herman, Kristiania.
Klem, Th., Ingeniør, Kristiania.
Klemetsen, H. R., Agent, Kristiania.
Kleppe, J. C., Ingeniør, Gjøvik.
Klingenberg, H. O., Advokat, Kristiania.
Klute, Skogforvalter, Grinvoll.
Klüwer, J. W., Skibsreder, Kristiania. L.
Klüwer, Loretz D., Skibsreder, Lysaker.
Knagenhjelm, Christen, Kaupangerskogen.
Knudsen, Chr., Skibsreder, Borgestad.
Knudsen, Erik Cappelen, Ingeniør, Borgestad.
Knudsen, Rydgren, Ingeniør, Drammen.
Knudsen, S., Grosserer, Kristiania.
Knudzon, Carlo, Kristiansund N.
Knutson, M., Hovedbokholder, Kristiania.
Knutzon, Oscar, Kristiania.
Kohmann, Skogassistent, Bodø.
Koller, Pr.løitnant, Kongsberg.
Koening, S., Godseier, Kristiania.
Komnæs, K. J., O.r.sagfører, Drammen.
Kongsberg Vaabenfabrik, Kongsberg.
Krag, Hj., Major, Kristiania.
Krag, William, British East Africa.
Krefting, P., Major, Lillehammer.
Kristiansen, Oskar, Alvdal.
Kristianssands Folkebibliotek, Kristianssand S.
Kristoff, H., Kjøbmand, Kristiania.
Kristoff, H., Student, Kristiania.
Kristoffersen, Pr.løitnant, Harstad.
Kroeperlin, Bj., Kristiania.
Krog, Ingeniør, Stabæk.
Krogh, Einar, O.r.sagfører, Flisen.
Krogh, H., Politimester, Fredrikstad.
Krogh, Hans J., Ingeniør, Stockholm.
Krogh, O. T., Kristiania.
Krohn, Monrad, Ingeniør, Kristiania.
Krokhaug, Røstvangen.
Kvaal, A. Disponent, Kristiania.
Kvam, I., Ingeniør, Kongsberg.
Kvinnsland, A. Direktør, Kristiania.
Køltzow, R., Kristiania.
Køltzow, W., Kristiania.
Landbruksdepartementet, Kristiania.
Landmark, Nicolay, Agent, Kristiania.
Langaard, Knut C., Godseier, Ottestad.
Lange, O. L., Forstmester, Holmenkollen.
Langslet, Ola, Nesbyen.
Lampe, A., Pastor, Bækkelaget.
Larsen, Grosserer, Kristiania.
Larsen, Politibetjent, Sandnessjøen.
Larsen, B. Dahl, Gaardbruker, Løiten.
Larsen, E. J., Handelsmand, Bardu.
Larsen, Eddy R., Grosserer, Kristiania.
Larsen, Erling, Agent, Skøien.
Larsen, Haldor, Konsul, Kristiania.
Larsen, J., Lærer, Larvik.
Larsen, Mauritz, Kontorchef, Kristiania.
Larsen, Olaf, Apoteker, Bergen.
Larsen, P. A., Grosserer, Kristiania.
Larsen, Sinding, Væveribestyrer, Kristiania.
Larsen, Tj., Tandlæge, Kristiania.
Larsens Vaabenforretning, Kristiania.
Larssen, H. M., Grosserer, Kristiania.
Larsson, M., Agent, Kristiania.
Lauer, P., Kristiania.
Laurgaard, H., Ronglan.
Lehmkuhl, Statsraad, Bergen.
Lem, Audun, V. Aker.
Lenander, Disponent, Løkkens Verk.
Lenne, Staale, Sirnes.
Lenschow, O., Disponent, Kristiania.
Lia, Alfred, Rakkestad.
Lian, Johs., Ingeniør, Grong.
Liberg, Alv, Kristiania.
Liberg, E., Lærer, Kristiania.
Lie, Birger, Grosserer, Kristiania.
Lie, Conrad, Harpefoss.
Lie, Einar, Jevnaker.
Lie, Lars, Hamar.
Lie, Per, Kristiania.
Lie, R., Ingeniør, Kristiania.
Lie, Sverre, Kristiania.
Lien, Egil O., Jordalsgrænden.
Lilaas, Otto J., Kontorchef, Stabæk.
Lilloe-Olsen, O. A., Gaardbruker, Grefsen.
Lind, M., Generalkonsul, Kristiania.
Lindaas, M. O., Provisor, Kristiania.
Lindbäck, A., Vekselmægler, Kristiania.
Lindbo, E., Doktor, Kristiania.
Lindegaard, Forst.cand., Spydeberg.
Lindesay, George, Kjøbenhavn.
Lindholt, J. P., Løiten.
Lindemann, O., Grosserer, Kristiania.
Lindtveit, Olav, Tørdal.
Lindvig, Jac. M. H., Skibsreder, Kristiania.
Lindvig, Johs., Konsul, Kragerø.
Lofthus, Sv. B., Vinje.
Lohrbauer, O.r.sagfører, Namsos.

Loen, Ole, O.r.sagfører, Bergen.
Loennechen, Harald J., Kristiansund N. L.
Lomsdalen, Andreas, Skogeier, Kristiania.
Lomsnæs, Casper, Brukseier, Bygdø.
Lorange, J., Politimester, Gjøvigk.
Lorck, S., Kristiania.
Lorentzen, Grosserer, Kristiania.
Lothe, Johan, Apoteker, Bergen.
Lous, G., Advokat, Kristiania.
Lumholtz, L., Advokat, Kristiania.
Lund, Adolf, Disponent, Kristiania.
Lund, B. H., Drammen.
Lund, Carl U., Trælasthandler, Fredriksstad.
Lund, Chr., Ingeniør, Lysaker.
Lund, Christopher, Ligningschef, Kristiania.
Lund, Cornelius, Lunde i Telemarken.
Lund, Eugen, Ingeniør, Kristiania.
Lund, Gunerius, Handelsmand, Bjarkø.
Lund, Halfdan, Kontorchef, Kristiania.
Lund, Hartvig, Handelsbestyrer, Sulitjelma.
Lund, J. A., Brukseier, Kristiania.
Lund, Johan, Distriktslæge, Stange.
Lund, K., Argentina. L.
Lund, Kr., Disponent, Melbo.
Lund, Lorentz, Kristiania.
Lund, Marius, Bokhandler, Kristiania.
Lund, O., Forst.cand., Kristiania.
Lund, Otto, Harstad.
Lund, S., Ingeniør, Kristiania.
Lund, Sverre, Kristiania.
Lund, W. Koren, Hønefoss.
Lunde, Birger, Grosserer, Kristiania.
Lunde, Johs., Grosserer, Kristiania.
Lunde, Johs. P., Grosserer, Kristiania. L.
Lundh, C., Advokat, Kristiania.
Lütken, jr. Oscar, Kristiania.
Lühnenschloss, Louis, Kristiania.
Lütken, C., Advokat, Kristianiai.
Lütken, G., Kontorchef, Kristiania.
Lyche, Iver, O.r.sagfører, Kristiania.
Lyche, Nils Aall, Kristiania.
Lyng, E., Overlærer, Drammen.
Lysholm, Chr., Tydalen.
Lysholm, J., Tydalen.
Lystad, H., Doktor, Eidsvoll.
Løchen, Bjarne, Kristiania.
Løchen, M. Bye, Ingeniør, Hønefoss.
Løite, Jørgen, Kragerø.
Lømo, O. T., Jømna.
Lønnegraff, Gustav, Skogeier, Vraadal.
Løvland, H. A., Kaptein, Grefsen.
Løvenskiold, Carl, Bestum.
Løvenskiold, H., Godseier, Kristiania. L.
Løvenskiold, L., Kammerherre, Skien.
Løvenskiold, Thv., Godseier, Kongsvinger. L.
Maalsnes, Fylkeslæge, Førde i Sondfjord.
Mack, Georg, Tromsø.
Madsen, Georg, Fassebygden.
Magnus, H. Chr., Ingeniør Nitedal.
Magnus, Ingvald, Ingeniør, Vinderen.
Magnus, W., Doktor, Kristiania.
Malthe, Doktor, Kristiania.
Manthey, Carl, Overlæge, Horten.
Manus, Juan, Korrespondent, Kjøbenhavn.
Martens, Nicolai, Grosserer, Høvik.
Martins, Bertrand, O.r.sagfører, Kristiania.
Marum, Veterinærkaptein, Kristiania.
Matheson, J., Doktor, Kristiania.
Mathiesen, Ingeniør, Kristiania.
Mathiesen, Arthur, Fredriksstad.
Mathiesen, Chr. P., Statsraad, V. Aker.
Mathiesen, Erik, Ø. Aker.
Mathiesen, H. L., Kammerherre, Bøn.
Mathiesen, Jørgen Arthur, Kristiania.
Mathiesen, O. H., Bergen.
Meidell, J., Ingeniør, Sulitjelma.
Meidell, P., Kristiania.
Meinhardt, Wilh., Kristiania.
Meisterlin, Agent, Kristiania.
Meisterlin, W., Kaptein, Kristiania.
Melby, N. Parr., Lensmand. Trøgstad.
Melbye, A., Løitnant, Tønsberg.
Melgaard, M., Ingeniør, Kristiania.
Meling, E. S., Einastranden.
Mette, Jean, Kristiania.
Meydell, T., Skogassistent, Stenkjær.
Meyer, Ingeniør, Bergen.
Meyer, Carsten, Mo.
Meyer, H. J., Skibskaptein, Bergen.
Meyer, Johannes, Advokat, Kristiania.
Meyer, Olaf, Grosserer, Kristiania.
Michelet, Fr., Urmaker, Kristiania.
Michelet, Jean, Overingeniør, Notodden.
Michelsen, E., Kasserer, Kristiania.
Michelsen, Einar, Kristiania.
Michelsen, Henr. A., Bergen.
Midthun, Fylkesskogmester, Skien.
Milberg, O. M., Vinderen.
Moe, Louis, Kjøbenhavn.
Moe, M., Skolebestyrer, Kongsvinger.
Moen, Alfred, Jæger, Salsnes.
Moen, Tore, Tønset.

Moestue, Ludvig, Doktor, Kristiania.
Mohn, E. A., Grosserer, Kristiania.
Mohn, J. Cand. jur., Kristiania.
Mordt, B., O.r.sagfører, Fredriksstad.
Mordt, E. C. R., Sorenskriver, Rygge.
Morseth, Leif, Ingeniør, Kristiania.
Mortensen, H., Advokat, Kristiania.
Motzfeldt, Assessor, Kristiania.
Mountain, Arthur, Bargate Grimsby.
Moystad, Fred., Kristiania.
Mulvad, M., Konsul, Fredriksstad.
Munthe-Kaas, Hans, Kristiania.
Munthe-Kaas, Wilhelm, V. Aker.
Musculus, H., Disponent, Bestum.
Mustad, Chr., Grosserer, Kristiania.
Mustad, Wilhelm, Kristiania.
Mydland, Trygve, Kristiania.
Myhre, G., Advokat, Kristiania.
Myklebust, Ragnvald, Ø. Aker.
Mürer, Peter B., Kristiania.
Møinichen, E., Læge, Holmenkollen.
Mølhausen, Joh., Konditor, Kristiania.
Møllbach, E. B., Ingeniør, Kristiania.
Møller, Skattefoged, Moss.
Møller Blom & Co., Bergen.
Møller, Fred. T., Grosserer, Kristiania.
Møller, Kai, Godseier, Fredriksstad.
Møller, Sibbern, O.r.sagfører, Kristiania.
Møller, W. Sibbern, Overlæge, Kristiania.
Mørch, C. Th., Advokat, Kristiania.
Mørk, T., Ingeniør, Kristiania.
Mørk, Torolf, Leirfjorden.
Nannestad, Apoteker, Tønset.
Nansen, E. W., Cand. jur., Kristiania.
Narvik Jæger- & Fiskerforening, Narvik.
Natvig, L. R., Konservator, Kristiania.
Natvig, Harald, Doktor, Kristiania.
Neergaard, Ingebrikt, Sandnessjøen.
Neiner, Anders, Renvogter, Eidsfjord i Vesteraalen.
Nersten, Nils, Langerak.
Nervik, Mathias, Risør.
Neslebø, Artur, Grovene.
Nicolaysen, L. W., Bankchef, Kristiania.
Nicolaysen, J., Professor dr., Kristiania.
Nicolaysen, P. S., Overlæge, Arendal.
Nielsen, August, Arkitekt, Kristiania. L.
Nielsen, Bernt Anker, Dyrlæge, Kristiania.
Nielsen, Nicolai, Murer, Tønsberg.
Nielsen, Olaf, Disponent, Drammen.
Nielsen, Willars, Kristiania.
Nielsen, Erling, Kaptein, Kristiania.
Nilsen, Helén jr., Bergen.
Nilsen, Hugo, Vladivostock.
Nilsen, Ingar, Disponent, Bestum.
Nilsen, Nils, Grosserer, Kristiania.
Nilssen, Asbj., Doktor, Kristiania.
Nissen, B., Bryggerimester, Kristiania.
Nilsson, Johan A., Gøteborg.
Nordbye, A., Ingeniør, Kristiania.
Nordbye, Gudbrand, Risør.
Nordbye, Hans L., Brukseier, Ørje.
Nordbye, Bokholder, Kristiania.
Nordbø, Hans, Vraadal.
Nordlie, Sigurd, Kristiania.
Nordvik, Hans, Kristiania.
Nore, Torger L., Gaardbruker, Moss.
Normann, Peter, Direktør, Skøien.
Norenberg, Lorentz, Direktør, Ljan.
Norseng, Forst.cand., Holmenkollen.
Norseng, Georg, Grosserer, Ljan.
Nyegaard, Tom, Greaaker.
Nygaard, J., Skogeier, Kristiania.
Nygaard, K., Advokat, Kristiania.
Nymark, Johannes, Solbjør.
Næser, Georg, Blommenholm.
Næser, J. H., Advokat, Kristiania.
Næss, Andreas, Nes, Aadalen.
Næss, F., Disponent, Kristiania.
Næss, I., Arkitekt, Kristiania.
Næss, O. H., Lensmand, Drøbak.
Næverlid, P., Brandmester, Kristiansund N.
Næverlien, Bue, Kristiansund N.
Nævestad, Peder, Tvedestrand.
Odberg, Chr., Larvik.
Oddernes Skogskole, Mosby.
Olrog, Claes, Jagmästare, Stockholm.
Olsby, J., O.r.sagfører, Flekkefjord.
Olsen, Einar, Borgermester, Bergen.
Olsen, Fred., Skibsreder, Kristiania.
Olsen, Hj., Farvehandler, Kristiania.
Olsen, Karl Hals, Kristiania.
Olsen, Ludv. F., Kristiania.
Olsen, Mikal, Elvegaard, Ofoten.
Olsen, Rolf, Politimester, Moss.
Olsen, Sverre, Kjøbmand, Sarpsborg.
Omang, P. O., Engerdalen.
Omejer, Holger, Kristiania.
Omsted, A., Direktør, Nærbø.
Omsted, C., Sekretær, Kristiania.
Omsted, Georg, Grinder.
Omsted, W., O.r.sagfører, Grinder.
Onsager, Lars, Kristiania.
Opsahl, Henrik, Mo i Ranen.
Otterdal, Erik, Ofredal.
Ottesen, Johs., Molde.
Ottesen, Hans Ansgar, Brønnøy.
Parmann, Øistein, Disponent, Kristiania.
Patt, H., Grosserer, Kristiania.

Paulsen, Asbj., Stortingsreferent, Skøien.
Paulsen, Næss, Aug., Ingeniør, Tistedalen.
Paulsson, A., Direktør, Kristiania.
Paus, Carl, Ingeniør, Bygdø.
Paus, Christopher, Kristiania.
Paus, Christopher, Godseier, Kristiania.
Paust, Dagfinn, V. Aker.
Pay, C., Grosserer, Kristiania.
Pay, J. O.r.sagfører, Kristiania.
Pay, R. F., Grosserer, Kristiania.
Pedersen, C. C., Bankchef, Porsgrund.
Pedersen, Halfdan, Ingeniør, Aurdal.
Pedersen, M., Kristiania.
Pedersen, N., Disponent Sarpsborg.
Pedersen, P. A., O.r.sagfører, Arendal.
Pedersen, P. J., Kristianssand S.
Pedersen, Peter N. C., Kontorchef, Aasheim, Buskerud.
Pedersen, Sigurd, Sortland.
Peersen, Ragnar, Kristiania.
Perleff, Josef, Kristiania.
Petersen, C. D., Jensvold.
Petersen, C. E., Gulskogen.
Petersen, G. W., Kristiania.
Petersen, H. B., Konsul, Moss.
Petersen, Oscar, Kristiania.
Petersen, Rolf, Ingeniør, Skøien.
Petersen, V., Jæger, Larvik.
Pettersen, Axel, Konsul, Kristiania.
Pettersen, E. W., Avd.chef, Kristiania.
Pettersen, Harald, Kristiania.
Pihl, Carl, Direktør, Vinderen.
Pittingsrud, Pedor R., Begndalen. L.
Plahte, Erik, Høvik. L.
Platou, Chr., Generaldirektør, Kristiania.
Platou, E., Doktor, Kristiania.
Platou, Eilif, Dr., Kristiania.
Plautou, Fredrik, Lillehammer.
Platou, H., O. r.sagfører, Kristiania.
Platou, Oscar, Professor, Kristiania.
Plesner, B., Bankkasserer, Gjøvik.
Poulsson, Einar, Cand. jur., Lysaker.
Paulsson, J., Disponent, Kristiania.
Prebensen, Nicolai G., Tvedestrand.
Preuthun, J., Skogforvalter, Molde.
Prydz, H., Grosserer, Kristiania.
Prytz, J. R., Handelsreisende, Stabæk.
Prytz, Statsraad, Kristiania.
Prøsch, Carl B., Agent, Kristiania. L.
Qvale, A., Brukseier, Langskibsøen.
Qvale, Finn, Major, Kristiania.
Raaen, K., Doktor, Kristiania.
Racine, Charles, Saude, Ryfylke.
Rafen, Birger, Skibsreder, Tønsberg.
Rafen, Niels, Kontorchef, Holmestrand.
Ramberg, O. J., Bokholder, Sigerfjord.
Randers, Gunnar, Ingeniør, Kristiania.
Rangsæter, Fr., Doktor, Drøbak.
Rasch, Ole, Kontorchef, Tønsberg.
Rasmusen, B., Ingeniør, Kristiania.
Rasmusen, Haakon, Kristiania.
Rasmusen, Hans, Kristiania.
Rasmussen, H. M., Præparant, Kristiania.
Rasmussen, Halvor, Grosserer, V. Aker.
Rasmussen, Joh., Direktør, Sandefjord.
Reimers, H., Disponent, V. Aker.
Reine, Gunleik, Simonstad.
Reinemo, Erling, Skogbetjent, Sandefjord.
Reninspektøren, Kristiania.
Rieber, G. Chr., Kjøbmand, Bergen.
Ringnes, Direktør, Kristiania.
Ringnes, A., Pr.løitnant, Kristiania.
Ringnes, A., Sekretær, Kristiania.
Ringnes, Ellef jr., Vinderen.
Ringvold, Fermando, Kristiania.
Rjukan Folkebibliotek, Rjukan.
Ro, Hans, Mo i Ranen.
Roan, Ingeniør, Kristiania.
Robsahm, Andreas, Grosserer, Kristiania.
Rogstad, O., Ingeniør, Kristiania.
Rohlff, A., Agent, Kristiania.
Roll, E., Advokat, Kristiania.
Rollum, Lars, Kristiania.
Rolsdorph, A., Ingeniør, Kirkenes.
Rosenberg, F., Cand. jur., Moss.
Ruben, Carl, Heggenes. L.
Rud, Rudolf, Handelsfuldmægtig, Kristiania.
Ruden, J., Skoginspektør, Sandviken.
Rui, H., Gravør, Kristiania.
Rui, Sondov, Grungedal.
Rumohr, Fredrik, Ljøsne.
Rumohr, Johan, Sogn.
Runshaug, John, Bergen.
Ruud, H. C., Kristiania.
Ruud, O. G., Galterud.
Ruud, O. S., Bankchef, Kristiania.
Rydland, Martin, Byglandsfjrod.
Rye, M., Ingeniør, Kristiania.
Rye, Olaf, Ingeniør, Rjukan.
Ryen, Ole J., Os, Østerdalen.
Rød, E. M., Kunsthandler, Kristiania.
Rød. H. J., Ringsaker.
Rødli, Erling, Kristiania.
Røer, H., O.r.sagfører, Kristiania.

Røer, Paul, Kristiania.
Røer, Thorleif, O.r.sagfører, Kristiania.
Røer, Trygve, Grosserer, Kristiania.
Røkkum, John, Skogforvalter, Kongsberg.
Rønning, Arne, Larvik.
Rønning, J., Sorenskriverbetjent, Molde.
Rønning, J., Fløtningsinspektør, Rena.
Rønning, John H., Holtaaleu.
Rønningen, Knut, Tyldalen.
Røren, Jac., Kristiania.
Røsholm, Grundt, Ingeniør, Hønefoss.
Røsholt, O., Larvik.
Røsæg, Ingv., Ingeniør, For i Stod.
Røwde, P. M., Voksenkollen.
Salvesen, J., Kragerø.
Samson, W. B., Kristiania.
Samuelsen, Zach., Tanen.
Sand, P. G., Forst.cand., Bækkelagshøyda.
Sandberg, Hakon, Kristiania.
Sandberg, Herstein, Disponent, Vinderen.
Sann, Jacob, Maler, Kristiania.
Sanner, W. R., Stationsmester, Koppang.
Schaanning, Chr., Ingeniør, Vinderen.
Schaanning, K. H., O.r.sagfører, Egersund.
Schanke, A., Skogforvalter, Kongsvinger.
Schattenstein, B., Direktør, Narvik.
Schie, Eilif G., Kristiania.
Schielderup, H., Sorenskriver, Lillesand.
Schilbred, C. M., Kaptein, Kristiania.
Schilling, Kaptein, Kristiania.
Schilling, Hj., Doktor, Kristiania.
Schiøtt, Th., Kristiania. L.
Schjøth, Advokat, Kristiania.
Schjøtt, Anton, Eidsvoll.
Scmidt, Axel L., Kristiania.
Schmidt, William, Holmenkollen.
Schneider, F. T. E., Sorenskriver, Fredriksstad.
Schou, Chr., Fabrikeier, Kristiania.
Schulz, E., Bankkasserer, Kristiania.
Schultz, K., Oberstløitnant, Fredrikshald. L.
Schwartz, A., Direktør, Kristiania.
Seeberg, Chr., Kristiania.
Seip, Jesper, Løitnant, Kristiania. L.
Seip, N. H., Fløtningsinspektør, Hønefoss.
Selmer, Stationsmester, Dal.
Selmer, Chr., Doktor, Selbu.
Selvig, A., Bryggerimester, Fredriksstad.
Semb, O., Dr. med., Kristiania.
Shepherd, Leif D., Doktor, Rjukan.
Sigersvold, Hj., Farsund.
Silseth, Johs., Toftevaag.
Silwers, G., Ingeniør, Kristiania.
Simensrud, L., Namdalseidet.
Simonsen, A. J., Hemnes i Høland.
Simonsen, A. T., Skibsreder, Kristiania.
Simonsen, Carsten, Lysaker. L.
Simonsen, Fr., Kløften.
Simonsen, P., Ingeniør, Kristiania.
Simonsen, Rud., Propritær, Hemnes i Høland.
Singer, H., Rentier, Kristiania.
Singer, W. H., Olden i Nordfjord.
Singsaas, John, Fuldmægtig, Snaasen.
Sissener, E., Apoteker, Kristiania.
Sissener, R., Avd.chef, Kristiania.
Sissenere, Oscar, New York.
Sivertsen, R. S. N., Førde i Søndfjord.
Skaar, M., Roverud.
Skalberg, A., Driftsbestyrer, Kristianssand S.
Skamarken, G., Brukseier, Kristiania.
Skatteboe, G. G., Kristiania.
Skattum, H., Grosserer, Kristiania.
Skjelleberg, Oskar, Sandefjord.
Skjerkholt, Peder, Tvedestrand.
Skjørlien, Asbjørn, Nordtorpen.
Skogen, Georg, Kristiania.
Skogsholm, T., Disponent, Namsos.
Skreslet, K., Mo i Ranen.
Skude, Lars, Ringelien.
Skuggevik, Lærer, Gye.
Skullerud, Carl, Holmenkollen.
Skurdal, Johan, Lærer, Hvalstad.
Skøien, T., Lærer, Harestuen.
Slette, John, Faukstad.
Smith E., Arkitekt, Kristiania.
Smith, E., Ingeniør, Kristiania.
Smith, Th., Tandlæge. Kristiania.
Smith, M., Konsul, Kristiania. L.
Smitt, S., Sekretær, Kristiania.
Sognli Jagtklub, Thamshavn.
Solberg, Lensmand, Skogn.
Soelberg, Carl, Major, Stenkjær.
Solberg, Helmer, Ringsaker.
Solberg, P. C., Grosserer, Drammen. L.
Solberg-Gram, I., Kristiania.
Solberg-Lie, Kaptein, Hynaas
Solheim, Asm., Lillehammer.
Sommerfelt, Fylkesdyrlæge, Kviteseid.
Sommerfelt, S. Chr. O.r.sagfører, Kristiania.
Sommerschild, Bjarne, Kristiania.
Sothe, Einar, Stockholm.
Spilhoug, Alfred, Kristiania.
«Sportsliv», Narvik.

Stabell, A., Ingeniør, Kristiania.
Stang, A., Fredrikshald. L.
Stang, J. B., Skibsreder, Kristiania.
Stang, Mads, Godseier, Granli.
Stang, Ole A., Cand. jur., Skøyen.
Stange, H., Generalagent, Kristiania.
Stange Jæger- & Fiskerforening Espen.
Stangebye, H., Agent, Kristiania.
Statens Skogskole, Kongsberg.
Statens Skogskole, Søfteland.
Statistiske Centralbyraa, Kristiania.
Staubo, Helmer, Skibsreder, Kristiania.
Steen, Emil, Kristiania.
Steen, Ragnvald, Ingeniør, Kristiania.
Steen, Robert Morris, Kristiania.
Stenersen, Edv., Driftsbestyrer, Ø. Aker.
Stenersen, J., Skogbetjent, Bakkehaug.
Stenersen, L. A., Distriktskasserer, Stabæk.
Stenersen, M., Grosserer, Kristiania.
Stensrud, Thor, Aalesund.
Stephansen, A., Skibsmægler, Kristiania.
Stig. Erling, Ingeniør, Hvalstad.
Stockholm Postkontor, Stockholm.
Storm, Aage, Advokat, Kristiania.
Storm, O. W., Kristiania.
Storm, Ri, Major, Kristianssand N.
Storm, S., Eidsvoll.
Strand, Mads K., Proprietær, Drammen.
Strand, Th., Lensmand, Asker.
Strandbygdens Folkeboksamling, Øksna.
Stranger, Rolf, Disponent, Kristiania.
Strandmyr, M., Kontorfuldmægtig, Kristiania.
Strøm, Chr., Grosserer, Kristiania.
Strøm-Sandberg, Chr., Grosserer, Moss.
Stubskin, Sevald, Vuku.
Styrmoe, Olaf, Røken.
Støkken, Sig., Tandlæge, Skien.
Sudmann, Fr., Grosserer, Kristiania.
Sundby, J. B., Proprietær, Jesseim.
Sundby, O. J. jr., Gardermoen.
Sunde, A., Cand. min., Kristiania.
Sunde, A., Doktor, Kristiania.
Sunde, S. E., Fiskerisekretær, Nordstrandshøyda.
Sunde, Svein, Disponent, Kristiania.
Sundfør, Joh., Skibsreder, Haugesund.
Sundling, J., Disponent, Namsos.
Sundsli, Kittil, Gaardbruker, Fyresdal.
Sundt, H., Grosserer, Kristiania.
Sundt, O., Konditor, Kristiania.
Sundt-Hansen, Disponent, Kristiania.
Svendsen, Fr. K., Kontorchef, Kristiania.
Svenke, H. O., Skattefoged, Bergen.
Svenkerud, O. H., Godseier, Elverum. L.
Svenneby, Sigurd, O.r.sagfører, Vaaler i Solør.
Svenning, Arne, Arbeidsbestyrer, Værdalen.
Svensson, J., Agent, Kristiania.
Svensson, Morten, Langangen.
Svensson, N. Doktor, Kristiania.
Sverdrup, Cato, Væreier, Reine i Lofoten.
Sverre, Apoteker, Kristiania. L.
Svindland, G., Tandlæge, Eidsvoll.
Swang, O. J., O.r.sagfører, Drammen.
Swensen, N. Th., Ingeniør, Kristiania.
Sydtveit, Lars, Kragerø.
Sætersmoen, Per, Skogforvalter, Ulsberg.
Sætersmoen, Rolf, Øksna.
Sæther, O., Gyl.
Sæthren, Kristian, Løiten.
Sæthren, Thomas, Skogeier, Elverum.
Sætrang, Haakon, Tvedestrand. L.
Sætrang, Johan, Ingeniør, Dokka.
Søegaard, Rolf, Kristiania.
Søhoel, Eivind, Disponent, Kristiania.
Søhr, J., Opdagelseschef, Kristiania.
Sømme, Jacob Dybwad, Kristiania.
Sør Aurdal Jæger- og Fiskerforening, Bagn, Valdres.
Sørbye, M., Grosserer, Kristiania.
Sørensen, H. J., Inf.kaptein, Kvande, Nordmør.
Sørensen, S. M., Fredriksstad. L.
Sørlie, J., Hovedkasserer, Kristiania.
Sørlie, Kristian O., Ingeniør, Brazil.
Tandberg, Alf, Drammen.
Tandberg, G., Landbruksdirektør, Kristiania.
Tandberg, O. W., Kristiania.
Tandberg, Rangnvald, Verkseier, Lysaker.
Tangen, S., Tandlæge, Vikesund.
Teig, J. H., Eiendomsmægler, Kristiania.
Tellefsen, J., Kaptein, Grimstad.
Thane, P., Arkitekt, Kristiania.
Thauland, Ragnar, Kristiania.
Thomas, Nils M., Kristiania.
Thomassen, Olaf, Brukseier, Østmarken.
Thome, Wilh., Forst.cand, Buer.
Thomlevold, Martin, Nordsinnen.

Thoresen, Herman, Advokat.
Thoresen, L., Ingeniør, Kristiania.
Thoresen, Ole R., Konsul, Kristiania.
Thoresen, Thor., Skibsreder, Lysaker.
Thoresen, Th., O.r.sagfører, Kristiansund N.
Thorne, Wilhelm, Forst.cand, Kornsjø.
Thorsby, K. O., Kirkenær.
Thorstad, A., Tinnoset.
Thortveit, Marius, Kristianssand S.
Thorud, O., Bankassistent, L.hammer.
Tue, Olaf O., Rakkestad.
Thune, J. K., Arkitekt, Kristiania.
Thune, N. M., Kristiania.
Thygeson, Harald Sverdrup, Kristiania.
Tillisch, Overlæge, Grefsen.
Tinn Jæger & Fiskerforening, Rjukan.
Tjernvold Erik, Selbu.
Tjersland, A., Grosserer, Kristiania.
Tjersland, Alf, Ingeniør, Kristiania.
Tjersland, B., Grossere, Kristiania.
Tjersland, Torleif, Cand., Kristiania.
Tjomsland, M., Præparant, Kristiania.
Tofte, K., Kjøbmand, Kristiania.
Tokle, Gunnar, Tandlæge, Molde.
Torgersen, B. C., Trælasthandler, Herøsundet.
Torgersen, Dag, Grosserer, Kristiania.
Torgersen, Haakon, Hvalstad. L.
Torgersen, Halvard, Hvalstad. L.
Torgersen, Halvard jr., Hvalstad.
Torgersen, John, Disponent, Lysaker. L.
Tooms, J. G., Direktør, Kristiania.
Tornøe, M. B., Cand. jur., Kristiania.
Toverud, Ingeniør, Kristiania.
Treschow, F. M., Godseier, Larvik.
Treschow, Harry, Hofjægermester, Kjøbenhavn K.
Tresvig, Laur., Kristiania.
Trondhjems Folkebibliotek, Trondhjem.
Tvedt, Einar, Dimmelsvik.
Tveterhagen, Thv., Lillestrøm.
Tønnevold, R., Skibsreder, Grimstad.
Tønsager, Einar, Kristiania.
Tønsager, H. M., Disponent, Kristiania.
Tønsager, R., Arkitekt, Kristiania.
Ubøe, E., Avd.ingeniør, Kristiania.
Udnæs, S., Grosserer, Kristiania.
Ulve, Chr., Kontorchef, Tromsø.
Unhjem, Hans, Aandalsnes.
Uppheim, B. W., Oppegaard.
Vaage, Doktor, Løiten.
Vaaler, Kr. M., Vaaler i Solør.
Valøen, Nikolai, For i Stod.
Vangen, Dyrlæge, Gravdal.
Vaumund, Ernst, Kristiania.
Vegard, K. N., Disponent. Fredriksstad.
Vendelboe, E., Grosserer, Kristiania.
Vendelboe, John, Agent, Kristianai.
Vennemoe, Kr., Ingeniør, Kristiania.
Vennerød, Sam, Cand. jur., Leirsund.
Veseth, H., Gaardbruker, Nes, Romerike.
Vik, Chr., Ingeniør, Kristiania.
Vig, Jens, Drammen.
Vik, Anton N., Øøstese.
Vikhals, Paul, Vikhalisen.
Vinje, Sandof, Kyrping.
Virik, Haldor, Skibsreder, Sandefjord.
Voldberg, Torleif, Aremark.
Volen, Olaves T., Ømark.
Voss, P., Doktor, Kristiania.
Waagaard, O. H., Skogeier, Hønefoss.
Waagen, E., Grosserer, Kristiania.
Waak, E., Ingeniør, Lillestrøm.
Waak, R., Kristiania.
Waldseth, P. J., Fuldmægtig, Stenkjær.
Walle-Hansen, Aug., V. Aker.
Walstad, O., Kristiania.
Walter, Chr., Malermester, Kristiania.
Walther, Gottlieb, Reisende, Kristiania.
Walther, H., Farvehandler, Kristiania.
Wakeford-Wesmann, Dick, Kristiania. L.
Wangen, A., Disponent, Kristiania.
Washaug, Kr., Drevjen, Helgeland.
Wedel-Jarlsberg, Godseier, Kristiania.
Wefring, A. G., Direktør, Bygdø.
Weimoth, Edv., Aurdal.
Wennberg, H. B., Kontorchef, Kristiania.
Wergeland, F., Ingeniør, Kristiania.
Wergeland, Nicolai, Skogforvalter, Hurdalen.
Wesmann-Kjær, Tandlæge, Kristiania.
Wessmann-Kjelsen, B., Kristiania. L.
Westad, O., Molde.
Wetlesen, H., Direktør, Kristiania.
Wettre, Einar, Grosserer, Kristiania.
Wettre, Ragn., Grosserer, Bækkelaget.
Whist, A. L., Direktør. Bestum.
Whist, O., Grosserer, Grefsen.
Wiborg, L. Th., Agent, Kristiania.
Wiborg, Thos. J., Kristiania.
Wiborg, Tom. Inspektør, Kristiania.
Wiel, Mads, Fredriksstad.
Wiersholm, Otto. O.r.sagfører, Ski.
Wiese, Ludv., Konsul, Fredriksstad.

Wighus, Ole, Dalsvaten.
Wiig, Arkitekt, Kristiania.
Wiik, J., Grosserer, Kristiania. L.
Wike, E., Fondchef, Kristiania.
Wikstrøm, Iwan, Østersund.
Wille, H., Doktor, Kristiania.
Willumsen, H., Dyrlæge, Kristiania.
Willumsen, O., Grosserer, Kristiania.
Willumsen, Wilh., Kristiania.
Winderen, R., Kristiania.
Winderen, Torleif, Kristiania.
Winsnes, R., Driftsingeniør, Notodden.
Wischmann, A., O.r.sagfører, Kristiania.
Wisløff, Ulrik, Trondhjem.
Wiste, Nils, Røn, Valdres.
Wollebæk, A., Konservator, Bestum.
Wollebæk, F., Arkitekt, Kristiania.
Woxen, Johs., Holmenkollen.
Young, F., Godseier, Hakedal.
Young, Trygve, Grosserer, Kristiania.
Zapffe, F. G., Apoteker, Tromsø.
Zimmer, Cand. jur., Kristiania.
Ødegaard, A., Disponent, Kristiania.
Ødegaard, E. S., Nybergsund.
Ødegaard, G., Fylkesdyrlæge, Hønefoss.
Øhlckers, Heinrich, Kristiania.
Øhovden, Nils, Farsund.
Øiseth, Th., Hemnes i Høland.
Østby, Lars, Arendal.
Østbye, Wiggo, Brukseier, Hemnes i Høland.
Østensen, Halvard, Hvalstad.
Østensen, Sverre, Gaardbruker, Stabæk.
Østfold Skogskole, Fredrikshald.
Østmo, O., Kristiania.
Øverland, P., Stabæk.
Øvseth, P. L., Løiten.

L = Livsvarige

Mulige feil i medlemslisten bedes velvillig meldt til ekspeditøren, A/S Werner & Co.s boktrykkeri, Citypassagen, Kristiania.